ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք : Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՕԳՈՍՏՈՍ • JEUDI 1 AOUT 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7956 33ème ANNEE Directrice : Arpik MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3757

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

•

Աշխարհաղղորդ պատերազմ մը պիտի պայթէր 43 տարի առաջ Եւրոպայի սիրտին վրայ՝ տակնուվրայ ընելով ամբողջ տիեզերքը :

Երկու հսկայ ուժեր կանգնած էին դէմ դիմաց : Մէկ կողմը Եռեակ Համաձայնութիւնը (Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա) ; Միւս կողմը Եռեակ Զինակցութիւնը (Գերմանիա, Աւստրօ-Հունգարիա եւ Իտալիա) :

1870ի Ֆրանքօ-Պրուսական պատերազմէն սկսեալ ամբողջ 44 տարի «զինեալ խաղաղութեան» շրջան մը ապրեցաւ մարդկութիւնը :

Վեց մեծ պետութիւնները երկու խմբակցութեանց բաժնուած՝ աչալուրջ կը հսկէին դիմացի կողմի շարժումներուն վրայ :

Փոխադարձ զինումներով կը ջանային պահպանել «զինեալ խաղաղութիւնը»՝ զգուշանալով կրակ դնելէ վառօդի տակառին :

Աշխարհակալ պետութիւններ — Գերմանիա, Ռուսիա, Աւստրօ-Հունգարիա — իրենց լուծին տակ կը պահէին միլիոնաւոր մարդիկ, Լեհեր, Չեխեր, Խրուաթներ, Սլովէններ, Բոշնաքներ :

« Եւրոպայի հիւանդ մարդը» Օսմանեան կայսրութիւնը խճանկար մըն էր զանազան ազգութեանց, իսլամ թէ քրիստոնեայ :

Պալքանեան պատերազմը ազատագրած էր եւրոպական Թուրքիան : Ալպանիա ինքնավարութիւն էր ստացած : Յունաստան, Սերպիա եւ Պուլկարիա իրարու մէջ բաժնած էին աւարը :

Սակայն անդին Ասիական Թուրքիոյ եւ Արաբիոյ մէջ միլիոնաւոր Հայեր, Յոյներ, Քիւրտեր ու Արաբներ կը հեծէին օսմանեան լուծին տակ :

1908ի Սահմանադրութիւնը պահ մը այս այլազան տարրերէն կազմուած «օսմանեան ազգ»ի մը հեռանկարով խանդավառութիւն էր ստեղծած :

«Օսմանեան»ը շուտով տեղի տուաւ « Թրքական»ին : Ու քիչ ետք «համաթուրանական» յաւակնութիւններ մէջտեղ ելան՝ մահացու ատելութիւն քարոզելով ոչ-Թուրք տարրերուն դէմ :

Միլիոններ զոհուեցան Եւրոպայի ռազմադաշտերուն վրայ՝ ռուսական տափաստաններէն ու Կարպատներէն մինչեւ հեռաւոր Վէրտէօնն ու Պելժիան :

Զինուորապաշտ Գերմանիան սկիզբի տարիներուն դիւրին յաղթանակներ տարաւ՝ իր սայլին լծելով Թուրքիան ու Պուլկարիան : Իտալիա անցաւ Եռեակ Համաձայնութեան կողմը 1915ին :

Ռուսիոյ պարտութենէն ծնաւ 1917ի փետրուարեան յեղափոխութիւնը՝ ընկերվարական — ժողովրդավարական տարրերու կողմէ :

Շատ չանցած հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը՝ Գերմանիոյ աջակցութեամբ՝ իշխանութեան գլուխ պիտի բերէր Լենին-Տրոցկիի գլխաւորած մեծամասնական (պոլշեւիկ) կուսակցութիւնը :

Ամերիկայի մասնակցութիւնը պատերազմին՝ ապահովեց յաղթանակը դաշնակիցներուն : Գերմանիա չարաչար պարտութեան մատնուեցաւ :

Հիմնական փոփոխութիւններ առաջ եկան աշխարհի քարտէսին վրայ :

Կայսրութիւններ տապալեցան : Լեհաստան ու Չեխոսլովաքիա անկախ պետութիւններ դարձան : Խրուաթներն ու Սլովէնները միացան Սերպիոյ ու Գարատաղի՝ կազմելու համար Եուկոսլաւիան :

Օսմանեան կայսրութիւնը անդամահատուեցաւ : Արաբախօս երկիրները ազատագրուեցան :

Օգտուելով ներկայացած առիթէն՝ ոճրագործ Իթթիհատը կազմակերպեց Հայերու բնաջնջումը՝ միանգամ ընդ միշտ թաղելու համար հայկական արդար դատը :

Շնորհիւ Կրեմլինի վարիչներու մեղսակցութեան՝ Թուրքերը վերստացան այն հողամասերը՝ զորս կորսնցուցած էին 1878ին : Ի վնաս հայ ժողովուրդին :

Վեց դարու ստրկութենէն վերջ, Հայաստան դարձաւ անկախ պետութիւն 1918 Մայիս 28ին :

Ռուսիոյ տիրապետութեան ենթակայ ուրիշ երկիրներ եւս՝ Վրաստան, Ատրպէջան, Հիւս. Կովկաս, Լաթվիա, Լիթուանիա եւ Էսթոնիա անկախութիւն հռչակեցին :

Այսօր ազատ չեն այս երկիրները :

Երկրորդ աշխարհամարտը ազատութենէ ու անկախութենէ զրկեց ուրիշ նորազատ երկիրներ :

1914ի պատերազմը բացի քաղաքական - աշխարհագրական հիմնական վերիվայրումներէ՝ խոր յեղաշրջում առաջ բերաւ նաեւ գաղափարախօսական - ընկերաբանական մարզին մէջ :

Ու կազմեց դարադարձ մը՝ ժամանակակից պատմութեան մէջ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊ

•

25 ԱՌ ՅԱՒԵԼՈՒՄ՝ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Նախարարաց Խորհուրդը երէկ առաւօտ գումարեց նիստ մը՝ վճռական որոշումներ տալու համար : Կը կարծուի որ պիւտճէին գլխաւոր մասը վաւերացուի : Ելմտական նախարար Կայեառ շարունակ կը պաշտպանէ իր ճշդած նախահաշիւը : Միջ-նախարարական հանդիպումներու եւ խորհրդակցութեանց ընթացքին որոշ կէտեր եթէ ընդունուեցան, պէտք է գիտնալ սակայն, որ կատարեալ համաձայնութիւն չէ գոյացած տակաւին, յատկապէս՝ զինուորական եւ ընկերային ծախքերուն համար : Տարեկան ընդհանուր պիւտճէն ալ շատեր վճռելի կը գտնեն :

Ելմտական նախարարը յամառօրէն կառչած է իր ծրագրին եւ միշտ կը սպառնայ հրաժարիլ, եթէ իր գործակիցները համաձայնութիւն չգոյացնեն : Տարեկան ընդհանուր պիւտճէն որոշած է 5.271 միլիառ ֆրանք, հետեւեալ ձեւով . — քաղաքացիական ծախքեր՝ 2.768, զինուորական՝ 1.300, Ներդրում» (Էնվէսթիսըման) 514, պատերազմական վնասներ՝ 206, տնտեսական զարգացման համար՝ 270, պետութեան ձեռնարկած տուներու շինութեանց՝ 155 եւ գանձ՝ 58 միլիառ ֆրանք :

Նախարար Կայեառ այս գումարները ճշդած է, հիմնուելով երկրին տնտեսական աննախանձելի կացութեան վրայ : Ապրանքներու գիներուն վրայ իր առաջարկած յաւելումներն ալ նոյն մտահոգութեամբ եղած են : Երկիրը տնտեսական աննախադէպ տագնապի մը մատնուած է : Հարիւր տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով 1958ին Ֆրանսայի արտածումներն ու ներածումները իրարու հաւասար պիտի ըլլան :

Օգոստոս մէկէն սկսեալ պերճանքի առարկաները 25 առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն : Հրատարակուած է ողելիք առարկաներուն պաշտօնական ցանկը . — 1) Թանկագին քարեր կրող առարկաներ : 2) Ոսկեղէններ եւ արդուզարդի առարկաներ : 3) Ջրօսանաւեր եւ անոնց գործիքները : 4) Անուշահոտեր եւ կնոջական արդուզարդի իւղեր, բացի օճառէն եւ ատամներու համար գործածուող արտադրութիւններէ : 5) Մուշտակեղէններ (40 առ հարիւր) : 6) Լուսանկարչութեան եւ շարժանկարի գործիքներ : 7) Ձայնասփիւ-

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ

ԿՐԿԻՆ ՌՄԲԱԿՈԾԵՑԻՆ ՕՄԱՆԸ

•

Բրիտանական օդուժը Յուլիս 29ին կրկին ռմբակոծեց Օմանի ապստամբները : Պատերազմական տասը օդանաւեր մասնակցեցան այս ռմբակոծման, որ ցարդ եղածներուն մէջ կարեւորագոյնը կը նկատուի : Օմանի կրօնապետին կողմէ ղեկավարուած ապստամբներուն կեդրոնը՝ Պիքրէ, ռումբերու տարափի մը տակ մընաց : Գչ. օր օդանաւային ուրիշ յարձակում մը գործուեցաւ՝ այլ վայրերու վըրայ :

Կը կարծուի, թէ Անգլիացիները այս միջոցին կը դիմեն, հոգեբանօրէն ազդելու համար ըմբոստներուն վրայ :

Լոնտոնի մէջ գտնուող Եմէնի պատուիրակութիւնը «դատապարտեց» Անգլիան, Օմանի մէջ գործած յարձակումներուն համար : Արտաքին Նախարարութիւնը մերժած է ընդունիլ այդ մեղադրանքը, յայտնելով թէ «հարցը քննութեան պիտի ենթարկուի» :

Միւս կողմէ, կը կարծուի թէ արաբական տասնըմէկ պետութիւններ ՄԱԿի մէջ պիտի առաջարկեն, որ Օմանի հարցը քըննուի :

ՓԵՐՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 28ի Արժանթինի երեսփոխանական ընտրութիւններուն անդրադառնալով, առժամեայ Նախագահ Արամպուրու յայտարարեց . — «Բռնատիրութիւնը մահացու հարուած մը ստացաւ» : Մինչ Նախագահը քուէարկողներու մեծամասնութեան կամքին վրայ կը խօսէր, Արամպուրուի համահաւասար ձայն ունեցող փերոնականները՝ իրենց ձայնը կը բարձրացնեն՝ վճռականօրէն : «Փալապրա Օպրերա» փերոնականներու պաշտօնաթերթը, բացառիկ թիւ մը հրատարակեց, որուն խմբագրականը կը հաղորդէր թէ «միլիոնաւոր սպիտակ քուէներ»ը ուրիշ բան չեն՝ եթէ ոչ հակակառավարական շարժումին կամքն ու ձայնը : Թերթը կ'աւելցնէ, թէ երկրին մէջ ընդհանուր գործադուլ պիտի հռչակուի : Փերոնականները տակաւին չեն ճշդած գործադուլին թուականը :

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Փինօ երէկ մեկնեցաւ Լոնտոն, ուր պիտի տեսնուի Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարար Տըլըսի հետ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ 42 ճամբորդներ փոխադրող օթոքառ մը կրակ առած է : 23 ճամբորդներ ածխացած են եւ ութ ուրիշներ ծանրօրէն վիրաւորուած :

ՍՈՒՐԻՈՅ Պատերազմական Նախարարին ի պատիւ՝ Կրեմլինի մէջ Պուլկանինի եւ Խրուշչեւի կողմէ հացկերոյթ մը տըրուած է :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ սկըսած են «ընկերվարական քարոզչութեան կրթութեան», յատկապէս՝ գիւղերու մէջ, հակայեղափոխականներու գործունէութիւնը անդամահատելու համար : Միւս կողմէ չինական մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ, թէ Թինկ - Թաոյի մէջ ձերբակալուած են խումբ մը ընդդիմադիր պարագլուխներ, որոնք «Չինաստանի ազատական կուսակցութիւն» մը կազմած էին : Այս կուսակցութեան զօրավիգ կանգնած էին կարգ մը «յետադիմական» Չինացիներ՝ արտասահմանի մէջ :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ նոր ձերբակալութիւններ եղան : Մեղադրեալները, «հակայեղափոխական» գործունէութեան վրայ բռնուած են :

ՃԱՓՈՆԻ կառավարութիւնը պաշտօնական հրաւիրագիր մը ղրկեց Հնդկաստանի վարչապետ Նեհրուի : Հոկտեմբերի սկիզբը Նեհրու Ճափոն պիտի երթայ :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ

•

ԽՄԲ. — Այսօր ստացանք Էջմիածնէն, հրատարակութեան խնդրանօք, հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը, զոր կու տանք նոյնութեամբ :

Առանձին պիտի անդրադառնանք :

ԷՋՄԻԱԾԻՆ, 443 թիւ, 25 Յուլիսի. 1957

Վերջերս ստացուած արտասահմանեան թերթերից Մայր Աթոռը խոր վշտով տեղեկացաւ որ Կիլիկեան Աթոռի Ս. Աջերի յանձնումը Գերաշնորհ Տ. Խորէն Սրբազանին, մամուլի որոշ օրգաններ օգտագործել են՝ փորձելով արտաքոյ մեկնութիւններով վերստին վարկաբեկել Ս. Էջմիածինը եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետութիւնը, այս Ս. Մասունքների յանձնման հետ կապելով Վեհափառ Հայրապետի վճիռը՝ ի մասին Տ. Եղիշէ եպիսկոպոսի :

Յանուն ճշմարտութեան Մայր Աթոռի դիւանը լիազօրուած է յայտարարելու . —

Ա) Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ս. Աջերի անհետացման առաջին վայրկեանից եւ մինչեւ նրանց յանձնումը որ եւ է առիթով եւ որեւէ ձեւով ոչ մի նշանակութիւն չի ընծայել այդ արարքին եւ Անթիլիասի հանդէպ իր վերապահումների եւ դիտողութիւնների բանաձեւումի մէջ որեւէ կերպով չի օգտագործել Ս. Մասունքների Անթիլիասից բացակայ լինելու պարագան :

Բ) Երբ Փարիզում «Յառաջ» թերթի կողմից Գ. Հ. Սամուէլ այդ մասին հարցում էր արել 4 Ապրիլ 1956 թ., Վեհափառ Հայրապետը պատասխանել էր՝ «Մեզ համար անիմաստ եւ նշանակութենէ զուրկ արարք մըն է այդ եւ արդիւնք ժամանակավրէպ մտայնութեանց» : Գ. Հր. Սամուէլի երկրորդ հարցումին Ն. Սրբութիւնը պատասխանել էր՝ «Ս. Աջերի օգտագործումը անհրաժեշտ չէ կաթողիկոսական օծումի համար» :

Գ) Բոլորովին անհիմն է Ս. Աջերի Անթիլիաս յանձնումը կապել Տ. Եղիշէ Եպիսկոպոսի նկատմամբ Վեհափառ Հայրապետի վճռի հետ, նկատի ունենալով, որ Ն. Ս. Օծութիւնը սկսած 4 Նոյեմբեր 1956 թուից իր վերաբերմունքը յստակ կերպով ճշդել է Տէրտէրեան սրբազանի հանդէպ բազմաթիւ նամակներով եւ հեռագրերով՝ ուղղուած Երուսաղէմի Ս. Աթոռին, Ամենապատիւ Գարեգին եւ Տիրան Պատրիարքներին եւ իրեն Տ. Եղիշէ Եպիսկոպոսին :

Դ) Կախակայման եւ փիլոնազրկման վըճիռը, եւ նոյնիսկ աւելին, թղթակցութեան առարկայ է եղել Վեհափառ Հայրապետի եւ Գարեգին Պատրիարքի միջեւ՝ 1956 թ. Դեկտեմբեր եւ 1957 թ. Յունուար ամիսների ընթացքում :

Ե) Վեհափառ Հայրապետը վերջնագիր հեռագիր է յղել Տ. Եղիշէ եպիսկոպոսին 10 Փետրուար 1957 թուին : Մերժում է ստացել 12 Փետրուարին : Փետրուարի 13-ին Մայր Աթոռը հեռագրել է Տ. Գարեգին Պատրիարքին՝ առաջարկելով որ Երուսաղէմի միաբանական ժողովը շտապի իր վերջնական որոշումը տալ Եղիշէ եպիսկոպոսի նկատմամբ : Փետրուարի 15ին Տ. Գարեգին Պատրիարք հեռագրել է Մայր Աթոռին որ Հայրապետական թելադրանքը հաղորդած է Երուսաղէմի Ս. Աթոռին : Մարտի հինգին Ս. Յակոբեանց միաբանական ընդհանուր ժողովը որոշել է Եղիշէ եպիսկոպոսին արտաքսումը միաբանութեան շարքերից : Այդ որոշման հաղորդման պաշտօնագիրը Մայր Աթոռ է ստացուել Մարտի 24ին : Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը նիստ է գումարել Ապրիլի 12ին Վեհափառ Հայրապետի նախագահութեամբ, որտեղ եւ արուած է ծանօթ վըճիռը Եղիշէ եպիսկոպոսի կախակայման եւ փիլոնազրկման մասին :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(ԿՆԻՔ)

«ՍԻԱՄԱՆԹՕ»Ն ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նոր ժամանակներու հայ մեծագոյն ժողովրդական բանաստեղծն է Սիամանթօ, որուն հանդէպ «մարքսիստ» հայ գրողներ մինչեւ արհամարհանք ունեցած էին Կովկասի մէջ։

Հայաստանի խորհրդայնացումէն 22 տարի ետք միայն, Սիամանթոյի անունը մէկ անգամ յիշատակուեցաւ, երբ Հիթլէրի բանակները Կովկասի դռներուն առջեւ հասած էին 1942ին։ «Սովետական Հայաստան» օրաթերթը հրատարակեց Սիամանթոյի «Զարկ, Կովկաս» հրաշունչ բանաստեղծութիւնը։

Այդքանով վերջ գտաւ բոլշեւիկներու հետաքրքրութիւնը՝ հանդէպ Սիամանթոյի, — Հայ յեղափոխութեան ասպետական բանաստեղծին։

Տասնեւհինգ տարի լուռ մնալէ ետք, այս տարուան սկիզբը միայն, Երեւանի մէջ, Հայպետհրատի կողմէ հրատարակուեցաւ Սիամանթոյի «Ընտիր երկեր»ը, 15 հազար տպաքանակով։

Անմիջապէս յայտնենք մեր մեծ գոհունակութիւնը եւ հրճուանքը, այս առթիւ։ Խորհրդային իշխանութիւնը ստիպուած եղաւ գոհացում տալ հայ ժողովուրդի մտաւոր եւ հոգեկան պահանջին։ Նման նահանջներ երբեք տեղի պիտի չունենային, եթէ ազատ աշխարհի մէջ ապրող հայ մտաւորականներ չքննադատէին համայնավար իրաւակարգի ճնշումները, սեղմումները, հալածանքը, եւ բռնակալական «լրձնաշուրթն փառաբանութեամբ»։

Առաջնորդուելով այն մեկնակէտէն՝ թէ ճշմարիտ քննադատութիւնը մարդկային եւ ազգային կեանքի յառաջդիմութեան ազդակ մըն է, կ'ուզէինք քննութեան առարկայ դարձնել Պետհրատի «Սիամանթօ»ն։ Մանաւանդ որ, նման մերձեցում մը արտօնուած չէ Հայաստանի մէջ ապրող հայ քննադատին։

Պետհրատի «Սիամանթօ»ն 252 էջէ կը բաղկանայ։

Գրքին սկիզբը կը կարդանք.

— «Կազմեց՝ Սերոբ Սարգսեան. յառաջաբանը Եղիշէ Պետրոսեան. խմբագիր՝ Սողոմոն Տարօնցի»։

Իսկ գրքի վերջաւորութեան՝ ուրիշ անուններ.

— «Նկարիչ՝ Ա. Մամաջանեան, գեղ. խմբագիր՝ Ան. Գասպարեան, տեխն. խմբագիր՝ Վ. Գաբէեան, վերստուգող սրբագրիչ՝ Շ. Գրիգորեան»։

Ինչպէս կը տեսնէք, եօթը անուններ կը զարդարեն «Սիամանթօ»ի 252 էջերէ բաղկացեալ հրատարակութիւնը։ Յառաջգային բոլոր գիրքերուն համար կայ այս սովորոյթը, — շարան մը գործակիցներու անուններու ...

Ի դէպ, յայտնենք՝ որ երեք տարի առաջ «Յուսաբեր» հրատարակչականի լոյս ընծայած 504 էջերէ բաղկացեալ «Ամբողջական գործեր» Սիամանթոյի՝ շատ համեստ գտնուած է, չարձանագրելով ոչ իսկ մէկ անուն, — թէ ո՞վ խմբագրեց, ո՞վ սրբագրեց, ո՞վ գեղազարդեց ...։

Արիւնալի յեղափոխութիւն մը կատարուեցաւ Ռուսաստանի մէջ, որպէսզի անհատին փոխարինէ հաւաքականութիւնը՝ իր ոգիով ու ձգտումներով։ Կեանքը տարբեր պահանջներ կը հարկադրէ, եւ այդ իրաւակարգը երբեմն կ'իյնայ ծիծաղելի հակասութիւններու մէջ, քաջալերելով անհատի փոքր փառասիրութիւնները։ Այս նոյն հոգեբանութեան արդիւնք է, երբ խորհրդային օրաթերթեր յաճախ պատկերներ կը հրատարակեն, քաջալերելու համար այս կամ այն գործաւորը, եւ յիշատակելու՝ թէ ինչքան գետնախնձոր կամ տանձ հաւաքած է մէկն ու միւսը...

Վերադառնանք Սիամանթոյի «Ընտիր երկեր»ուն, որուն կազմութեան եղանակը ու մանաւանդ դուրս ձգուած նիւթերը ապացոյց փաստեր են, թէ համայնավար իրաւակարգը ամէն ջանք կը թափէ եղծանելու նոյնիսկ հայ յեղափոխութեան երգիչը։

Հետաքրքիր հայ ընթերցողին կը յանձնարարենք ձեռքի տակ ունենալ նաեւ «Յուսաբեր» մատենաշարի հրատարակութեան «Ամբողջական գործեր»ը, մեր մատնանշած յապաւումները ստուգելու համար։

Հայպետհրատը, անտարակոյս՝ Կոմկուսի պահանջով, իր հրատարակութեան մէջ դանց ըրած է «Հայորդիներու» շարքէն հետեւեալ կտորները. «Անդրանիկ», «Աղբիւր Սերոբ Վարդանեան», «Խրիմեան Հայրիկ» (Թուրքահայաստանի նահատակներու յիշատակին) եւ «Ատելութեան կոչ»։

Իսկ «Հողին Ձայնը» թէեւ տեղ գտած է, բայց զեղչուած է «Անդրուղական Քրիստոսի յիշատակին համար» ձօնը։

Հատորի վերջաւորութեան՝ «կազմողի կողմից բացատրութեան մէջ» կ'ըսուի. «Սիամանթոյի «Ընտիր երկեր»ը ինչեւէ հիմա լոյս տեսած հատորներից, համեմատաբար, աւելի ամբողջական է»։ Ու իբրեւ թէ «աստղանիշով» նշանակուած քանի մը բանաստեղծութիւնները նոր լոյս կը տեսնեն...

Հայպետհրատի լոյս ընծայած «Ընտիր երկեր»ուն մէջ չկայ մէկ հատ քերթուած՝ որ տեղ գտած չըլլայ «Յուսաբեր»ի «Ամբողջական երկեր»ուն մէջ։

Ցաւով յայտնենք, որ դանց առնուած են նաեւ հետեւեալ գեղեցիկ բանաստեղծութիւնները.

«Արիւնին քերթուածը» — կամակաբաց, որ լոյս տեսած է Լոնտոնի «Նոր կեանք» պարբերականի 1899 Սեպտ. 15ի թիւին մէջ, Աստ Միրզէ ստորագրութեամբ.

Մեծ ծերունին կը խօսի (Կլատսթոնի նուիրուած, «Ազատամարտ», Կ. Պոլիս, 1913 Յունուար 1/14)։

«Զաւարեանի հոգին» («Դրօշակ», 1914 Մայիս – Յունիս)։

Այս յիշատակութիւնները կը բաւեն ցոյց տալու, թէ այն արիւնոտ ձեռքը՝ որ ամբողջ 37 տարի թոյլ չտուաւ, որ մեր հայրենիքի անդրուղական գիւցազներգակին գոնէ մէկ գիրքը հրատարակուի, դեռ կը պահէ իր չարագէտ ազդեցութիւնը.

Ան որոշապէս արգելք հանդիսացած է «Ընտիր երկեր»ը պատրաստող եօթը հայ մարդոց, որ Սիամանթոյի հատորէն դուրս ձգուին այն անունները ու կտորները՝ որոնք կը յիշեցնեն, որոշապէս, հայ յեղափոխութիւնը։

Այս յօդուածի սկիզբը ըսինք ու կը կրկնենք, թէ գոհունակութեամբ կ'ողջունենք՝ իբրեւ երեւոյթ՝ Սիամանթոյի գործերուն հրատարակութիւնը։ Ազատ աշխարհի մէջ ապրող հայ մտաւորականի պարտականութիւնն է բարձրաձայն պահանջել երկրի իշխանութենէն, որ արգելք չհանդիսանայ Հայաստանի մէջ հրատարակելու Սիամանթոյի իսկապէս ամբողջական գործերը, ոչ իսկ մէկ կտոր կամ մէկ տող յապաւելու՝ անոր բանաստեղծութիւններէն ու արձակներէն։

Այս առթիւ յայտնենք, որ կարճ ժամանակի ընթացքին սպառած է «Յուսաբեր» հրատարակչականի կողմէ լոյս ընծայուած «Ամբողջական գործեր»՝ 504 էջերէ բաղկացեալ գեղազարդ հատորը։ Արդէն ձեռնարկուած է յառաջիկայ տարի հրատարակելու այդ գործի երկրորդ տպագրութիւնը։ Այս անգամ պիտի տանք նաեւ տաղանդաւոր բանաստեղծին բոլոր արձակները, անտիպ նամակները եւ անտիպ լուսանկարները։

Մենք մեր տրամադրութեան տակ չունինք Պետհրատի նիւթական միջոցները, բայց, ազատ շնչելով եւ ազատութեան մէջ գրելով, պիտի կարողանանք լրացնել այն պակասը, որ հարկադրական է Հայաստանի մէջ ապրող հայ մտաւորականին համար։

«Սիամանթոյի կեանքը եւ ստեղծագործութիւնը» խորագրուած յառաջաբանին մէջ՝ Եղիշէ Պետրոսեան բաւական մանրամասնութեամբ կը վերլուծէ բանաստեղծին գործը, եւ կը յարէ. «Սիամանթոն ստեղծագործական բացառիկ կարողութեամբ օժտուած հայ գրականութեան եզակի դէմքերից մէկն է, որի ստեղծագործութիւնը ցայսօր անծանօթ է մնացել ժամանակակից ընթերցող հասարակութեան լայն շրջանակներին»։ Այս վերջին դիտողութիւնը ճիշդ է խորհրդային ընթերցողին համար, բայց երբեք սփիւռքի համար, ուր ամէնէն սիրուած բանաստեղծն է ան, եւ ուր, հայկական համայնքներուն կամ վարժարաններուն մէջ, հայ պատանին ու երիտասարդը զայն կ'արտասանեն, կ'ուսումնասիրեն եւ առարկայ կը դարձնեն պաշտամունքի։

Մաղթենք, որ հայորդիները նոյն բախտաւորութիւնը ունենան Հայաստանի մէջ։

Գ. ԼԱՉԵԱՆ

ՈՒԽՏԱՎԱՅՐ ԱՐՄԱՇԸ

Կարդացինք Արմաշի մասին երկու յօդուած «Յառաջ»ի յաջորդական թիւերու մէջ։ Այդ պատմական տեղեկութիւնները Արմաշի մասին, անշուշտ պիտի արթնցնէին շատերու յիշողութեան մէջ այն ուխտագնացութիւնները, որոնք ամէն աշնան, Խաչի տօնին կը կատարուէին անկիւն մը նետուած այդ գիւղին, Չարխափան Ս. Աստուածածնայ վանքին մէջ։ Պոլսէն, Ատափազարէն, Նիկոմիդիայէն եւ Բիւթանիայ հեռաւոր եւ մօտաւոր շրջաններէ հազարաւորներ կը հաւաքուէին աւանդական տօնակատարութեան համար, շաբաթ մը ամբողջ խանդավառելով գիւղը, մինչեւ Խասկալ։

Յաջորդական տասնեակ մը տարիներ, պատանութեանս օրերուն, ես ալ հաւատարիմ ուխտաւոր մը եղած եմ «Չարխափանին», Օրմանեանի, մանաւանդ Դուրեանի օրով, երբ յաջորդաբար Արմաշի վանահայր էին, մեծ զարկ տալով դպրեվանքին։

Վանքին բակին մէջ, կեդրոնը, փառաւոր տաճարն էր, զոր կարելի էր բաղդատել իր շուքով հայկական մեր միւս համբաւաւոր եկեղեցիներուն հետ։ Խաչի ձեւով քառաթեւ տաճարին աջ կողմն էր Չարխափանը, անհամար մոմերու լոյսով բոցավառ, որուն ջերմութիւնը «քրտինք թափել» կուտար իր իւղաներկ մեծադիր նկարին։ Հաւատացեալները իր առջեւ ծնրադիր, բացագանչութիւններով եւ աղօթքներու մրմունջներով, հոգեւոր շարականներով եւ փառաբանանքի երգերով, կը ստեղծէին միսթիկ մթնոլորտ մը, որ անպայման կը տպաւորէր մասնաւորաբար ջղագարները, հիւանդները, կոյրերը եւ համրերը։

Ո՛չ ոք գերծ կը մնար այդ տաճարին մէջ թեւածող խորհրդաւորութենէն։

ՊԱՐՈՆ ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ

Գ. ՊԱՅՔԱՐ՝ ՔԱՐԻՒՂԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

1888ին Օսմանեան Կայսրութեան Մեծ Վեզիրը գրաւոր խոստում մը կատարած էր Միջագետքի քարիւղին մենաշնորհը Գերմանացիներուն տալու մասին։ Բայց այդ խոստումը այլեւս որեւէ արժէք չէր ներկայացներ (Միջագետքի քարիւղաշատ հողերը Սուլթանին անձնական գանձատան հաշուին «գնուելէն» ի վեր) եւ Գերմանացիները շատ լաւ գիտէին այդ։ Բայց Կիւլպէնկեան որոշեց այդ խոստումը օգտագործել Սուլթանին անձնական գանձի նախարարին ու Օսմ. Կայսրութեան Հանքերու նախարարին (որոնց հետ անձնական հին բարեկամութիւն ունէր) հետ վարած բանակցութեանց ընթացքին։

Ի վերջոյ Տէօյչ Պանքը համաձայնեցաւ Անատոլու - Պաղտատ երկաթուղին (ու հանքերու մենաշնորհը) անգլիական ընկերութեան մը վերածել, փոխարէնը ստանալով շահաբաժիններու 25 առ հարիւրը, այսինքն 80.000 բաժնեթուղթ։ Կիւլպէնկեան կ'աւելցնէ. «32.000 բաժնեթուղթեր ալ իմ տրամադրութեանս տակ դրուեցան, զոր կրնայի ինծի համար պահել կամ իմ յարմար դատած քարիւղի ընկերութեան ծախել»։

Այս ճարպիկ գործառնութենէն է որ ծագում առաւ Թրքական Քարիւղի Ընկերութիւնը, որ յետոյ պիտի վերածուէր մեր օրերու Իրաքեան Քարիւղի Ընկերութեան։

×

Գալուստ Կիւլպէնկեան մէկ օրէն միւսը ինքզինք գտաւ միջազգային ելեւմուտքի վայրի անտառին գազաններէն շրջապատուած։ Իր պնդումներուն շնորհիւ Րոյըլ Տըչ - Շէլ ընկերութիւնը Թրքական Քարիւղի Ընկերութեան մէջ մտաւ, Կիւլպէնկեանի տրամադրութեան տակ դրուած 35 առ հարիւր շահաբաժիններէն քսան առ հարիւրը գնելով։ Բայց այս անգամ ծայր տուին կառավարական ներքին ճնշումները։ «Յուշերուն» մէջ կը կարդանք. «Սըր Էրնէսթ Քասէլ ինծի յայտնեց թէ Էտուարդ Է. Թագաւորին հետ ունեցած անձնական յարաբերութիւններուն եւ անգլիական կառավարութեան հետ ունեցած չափազանց մտերիմ կապերուն պատճառով, եւ տրուած ըլլալով որ ինք քարիւղի մասնագէտ չէ եւ քարիւղի այս ամբողջ գործը իմ դրդումներուս հետեւանքն է, որոշած է իր ու Թուրքիոյ Դրամատան իր ընկերներուն տրամադրութեան տակ գտնուած 28 հազար շահաբաժինները անգլիական կառավարութեան տրամադրութեան տակ դնել։ Միեւնոյն ատեն յայտնեց որ ինծմէ կ'ակնկալուէր իրենց օրինակին հետեւիլ ...

«Դիւրաւ կարելի է երեւակայել այն փափուկ կացութիւնը որուն մէջ կը գտնուէի։ Արտաքին Նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն մէկը, Օլիվըր Փարքըր հեռագրով մը իմացուց, թէ որոշուած էր որ իմ շահաբաժիններս ալ անմիջապէս յանձնեմ Անգլիական կառավարութեան։ Հեռագրին ոճը այնպէս էր, որ առարկութիւն չէր վերցներ»։

Կիւլպէնկեանի առաջին գործը եղաւ Սըր Հէնրի Տեթըրտինկի հաղորդել այս նորութիւնները, «Տեթըրտինկ ուղղակի կատղեցաւ»։ Հոլանտացի ըլլալով, որոշեց դիմել իր կառավարութեան, որպէսզի բողոքէ հոլանտական ընկերութեան մը (Րոյըլ Տըչ Շէլ) վրայ կատարուած այս օտար ճնշումին դէմ»։

Կիւլպէնկեան, իր կողմէ, անուղղակի միջոցներով տեղեակ էր ձեռքի տակէ կատարուած բոլոր անցուդարձերուն։ Որպէս Թրքական դեսպանատան ելմտական խորհրդական, գիտէր թէ անգլիական կառավարութիւնը որոշած էր մերժել Թրքական մաքսային տուրքերու որեւէ յաւելում, եթէ որեւէ մենաշնորհ տրուէր Կիւլպէնկեանի Թրքական Քարիւղի Ընկերութեան։

Օսմանեան կառավարութիւնը բարձր պաշտօնատար մը ղրկած էր Անգլիա՝ այս հարցերուն շուրջ բանակցելու համար։ Կիւլպէնկեան շատ զգուշութեամբ եւ մեծ ճարպկութեամբ պէտք է շարժէր։

«Հանապազօրեայ յարաբերութեան մէջ էի Տեթըրտինկի հետ, բայց միշտ մութին մէջ մնալով։ Իրեն խորհուրդ տուի, որ մեր շահը կը պահանջէր լաւ յարաբերութիւններ պահել անգլիական կառավարութեան եւ Անկլօպարսկական Քարիւղի Ընկերութեան հետ (որ փաստօրէն այս բոլոր ճնշումներուն մէջ գործօն դեր ունէր)։ Եւ փաստելու համար թէ անկեղծօրէն կը փափաքիմ որ այս հարցին շուրջ խաղաղութիւն վերահաստատուի, արտօնութիւն տուի Տեթըրտինկի՝ բանակցութեանց ընթացքին ուզած ձեւովը գործածել իմ ունեցած շահաբաժիններս 10 առ 100։ Ահա թէ ինչպէս իմ 15 առ հարիւր շահաբաժինս իջաւ հինգ առ հարիւրի»։

Խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ, բայց ի գին ինչ զոհողութեան։ Վերջնական համաձայնութեամբ որոշուեցաւ որ Թրքական Քարիւղի Ընկերութեան շահաբաժին կէսը պիտի անցնի Անկլօ-Պարսկական Քարիւղի ընկերութեան, մէկ քառորդը՝ Տէօյչ Պանքին եւ միւս քառորդը՝ Րոյըլ Տըչ Շէլին։ Անկլօ Պարսկական ընկերութիւնն ու Րոյըլ Տըչ Շէլը հինգ առ հարիւր շահաբաժին մը պիտի տան Կիւլպէնկեանի՝ ցկեանս։

«Զարմանքս մեծ եղաւ երբ տեսայ թէ վերջին վայրկեանին եւ առանց իմ կարծիքս հարցնելու, 1914ի այդ համաձայնագիրը ստորագրող համաշխարհային ամէնէն ականաւոր դէմքերը գիս խաղէ հանած էին — իմ իրաւունքներս ոտնակոխած, — հակառակ անոր որ Թրքական Քարիւղի Ընկերութեան գաղափարը յղացողը, հիմնադիրն ու իրագործողը ես եղած էի»։

Բոլոր դռները ափ առաւ. բայց «քարիւղի բարեկամութիւնները շատ խարուսիկ են։ Պարոն Տեթըրտինկ գիս վստահեցուց թէ ձեռքէն եկածը ըրած էր, սակայն, անգլիական ու հոլանտական կառավարութիւնները եւ Անկլօ Պարսկական Ընկերութիւնը պարտադրած էին զինքը, որ առաջարկուած պայմանները ընդունի»։

1914ի պատերազմը շուտով պիտի ծագէր։ Կիւլպէնկեան որոշեց առ այժմ սպասել։

ՐԱԼՖ ՀԻՒԻՆՉ

(21 Շար.)

Մահմետական հիւանդներ եւս իրենց մատաղը, խոյ կամ ոչխար, կը բերէին «Մէրիէմ Անէին», եւ անոնց կտրուած ականջէն հոսած արեան մէջ կը թաթխէին իրենց թաշկինակները ի պէտս ընտանիքին հիւանդներուն :

Երեկոյեան «Եկեսցէի» ժամերը մեզի նման «անհաւատ»ները կը հաւաքէին անպայման գլխաւոր խորանին առջեւ, ուր վեղարաւորներու շարք մը, եպիսկոպոս, վարդապետ կամ աբեղայ, քով քովի, թաւ ձայնով կ'երգէին «Ի խորոց սրտից»: Կարելի չէր երեւակայել աւելի տպաւորիչ պահ մը եւ չզգալ մեր աղօթքներուն եւ շարականներուն բացառիկ հմայքը :

Խաչին Կիրակին, առաւօտուն, պատարագէն վերջ մատաղօրհնութիւնը ու բաշխումները, երեկոյին Խաչվերացի արարողութիւնը, շրջափակին մէջ, մեծ շուքով վանահօր նախագահութեամբ :

Վանքին այգիները, հանդիպակաց բլուրներու կուշտին, ուխտաւորներու սիրական զբօսավայրն էին, իրենց ոսկեհատիկ անուշաբոյր խաղողներով :

Կարելի չէ մոռնալ նաեւ վանքէն դուրս պարպուած տօնավաճառի կրպակները եւ ամբողջ գիւղին գգեցած տօնական հանդերձանքը, երբ ուխտաւորներու բազմութիւնը, տեղաւորուած մասնաւորներու տուներուն մէջ, կը դառնային իրենք ալ Արմաշցի, իւրացնելով գիւղին սովորութիւնները: Խաչին Մեռելոցի Երկուշաբթին, Խասկալ եկեղեցիին տօնն էր : Հոն կը հաւաքուէին բոլորը, քանի մը քիլոմեթր միայն հեռու Արմաշէն, կէս օրին իջնելու համար Տէյիրմէն - Տէրէ, կամ «Վանքին Ջաղացքը», խորոված դարձնելու :

Պէտք է վերադառնալ սակայն նորէն վանք, տեսնելու վեհարանը եւ դպրեվանքը, մէկ կողմ դնելով չերամատունը եւ այն ցածլիկ շէնքերը, որոնք վանքին դարպասներն էին ուխտաւորներու բնակութեան յատկացուած :

Վեհարանը, փայտաշէն, բակին աջ կողմը, երկյարկանի շէնք մըն էր իր ընդարձակ հիւրանոցով, ուր վանահայրը կ'ընդունէր ուխտաւոր հիւրերը: Հոն էր նաեւ իր մասնաւոր յարկաբաժինը, ինչպէս եւ վարդապետներու մէկ մասին սենեակները: Շէնքը գրեթէ կից էր քարաշէն դպրոցին, դպրեվանքին բուն կ'ուզեմ, որուն բազմարդիւն հունձքը մեզի տուած է Բաբգէն, Թորգոմ, Գարեգին պատրիարքները, պատրաստուած արժանաւոր վարդապետներ, Շաւարշ, Գասկ, Գարբեւ, Շահէ եւ բազմաթիւ ուրիշներ: Դպրոցը ունեցած է նաեւ աշխարհական աշակերտներ, որոնց մէկ քանին ուսուցիչ դարձան խառանի մէջ, ինչպէս Միսաք Սուրեան, Գառնիկ Գանճեան յիշելու համար 2 ծանօթ անուններ միայն :

Զինադադարին, երբ վանքը եւ եկեղեցին վերադարձուեցան մեզի, մինչեւ Փոքր Ասիոյ յունական արշաւանքը, դպրեվանքի շէնքը վերածուեցաւ երկրագործական վարժարանի՝ մեր որբերուն համար :

Յունական պարտութեամբ ստիպուեցան փոխադրել դպրոցը Հայաստան, ուր նոյնպէս դժբախտ ճակատագրով մը, բոլշեւիկեան գրաւումով ցիրուցան եղան տղաքը, մաղապուրծ ազատած :

«Զարխափան»ն ալ փոխադրուեցաւ այն ատեն Գալաթիի (Պոլիս) եկեղեցին, ուր Խաչի տօնին ուխտի կ'երթային դարձեալ հաւատացեալները, այս անգամ «գաղթական Աստուածամօր», որ իր ժողովուրդին ճակատագիրը բաժնեց իբրեւ ճշմարիտ մայր դժբախտ բեկորներու :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

ՄԱՏԱԿԱՍԿԱՐԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Մատակասկարը ներկայիս լրջօրէն կը հետաքրքրէ Ֆրանսական քաղաքական եւ տնտեսական շրջանակները: Առաջին առթիւ նկատի առնուած է կղզիին հիմնական բարեփոխումը: Տնտեսական Խորհուրդին մէջ այս ուղղութեամբ ծրագիր մը ներկայացուած է: Մատակասկարի տնտեսական մակարդակը բարձրացնելու համար ներկայացուած այս առաջարկը միաձայնութեամբ ընդունուած ըլլալով, այժմէն կարելի է ենթադրել, որ մօտ ատենէն կղզին հիմնովին պիտի բարեփոխուի :

Նախ՝ բնակչութեան ճշգրիտ թիւին վրայ հիմնուելով նախագիծ մը պիտի կազմուի՝ աչքի առջեւ ունենալու համար հասարակութեան կարիքները: Լուրջ ուսումնասիրութեան կարօտ հարց մըն է ասիկա, որուն համար պէտք է խմբել տեղացի՝ մալկաշ եւ Ֆրանսացի մասնագէտներ:

Բնակչութեան ընդհանուր թիւին եւ կեանքի մակարդակին ներկայ պայմաններուն ճշդելէ վերջ, կարելի պիտի ըլլայ նաեւ ճշդել՝ թէ ինչ համեմատութեամբ պիտի բարձրանայ ժողովուրդին թիւը : Որովհետեւ պատրաստուած ծրագիրը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ բնակչութեան թուական յաւելման :

Մարդահամար պիտի ըլլայ, որպէս զի դիւրութեամբ ճշդուի թէ արտադրութեանց յաւելումը ինչ համեմատութեամբ եւ ինչ ձեւով պիտի իրականանայ :

Նախնական այս աշխատանքներէն ետք, կազմակերպչական ընդհանուր վերանորոգման շնորհիւ, տնտեսական գետնի վրայ պիտի ապահովուի բնակչութեան ապրուստը :

Ծրագիրը յատկապէս կ'առաջարկէ զարկ տալ հողամշակութեան, նկատի ունենալով բրինձի արդիւնաբերութիւնը, անտառամշակութիւնը եւ սուրճի արտադրութեան բարեփոխումը :

Այս բոլորէն վերջ կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել ծրագրին այն մասը, որ կը նախատեսէ կղզին ճարտարարուեստի կեդրոն մը դարձնել, հանքերը արդիւնականացնել եւ կեանքի մակարդակը աւելի բարձրացնել :

Այս ծրագրին վաւերացումը՝ Տնտեսական Խորհուրդին կողմէ, Մատակասկարի պատմութեան մէջ նոր անկիւնադարձ մը կարելի է նկատել: Մանաւանդ՝ երբ նախատեսուած է մալկաշ արտադրիչներու եւ հողատէրերու գործակցութիւնը՝ կղզիին վերանորոգման նախագիծին մէջ: Այս վերջիններէն ալ պիտի կազմուի յանձնախումբ մը, որ իր կարծիքը պիտի յայտնէ ծրագրին գործադրութեան եղանակներուն մասին եւ պատասխանատուութիւններ պիտի ստանձնէ :

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԱՏԱՓԱԶԱՐՑԻՆԵՐՈՒՆ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Իր ժամանակին ծանուցուած էր թէ Փարիզ եւ արուարձանները ապրող Ատափազարցիներ, մէկ քանի անգամ խորհրդակցելով, ընտրած են յանձնախումբ մը «Ատափազարի Հայոց պատմագիրք»ը պատրաստելու համար :

Յանձնախումբին կեդրոնը թէեւ Փարիզն է, բայց սերտ գործակիցներ ունի նաեւ Լիոն, Մարսէյլ, Աթէնք, Սելանիկ, Պոլիս ու Ամերիկա :

Փարիզի կազմին անդամներն են, այբբենական կարգով — Ակնայեան Հրանտ, Գարակիւլեան Յակոբ, Գարիպեան Կարապետ, Իսքէնտէրեան Օննիկ, Կիւլպոլեան Խաչիկ, Հաղտանեան Համբարձում, Մավեան Միհրան, Պիպէրեան Արտաշէս եւ Սարեան Օննիկ :

Փարիզէն դուրս գործակիցներու Լիոնէն՝ Եղիշէեան Վարդան, Մարսէյլէն՝ Աշըգեան Սանփան, Աթէնքէն՝ Սանփանեան Սանփան, Սելանիկէն՝ Քիւփճեան Վարդապետ, Լոս Անճըլըսէն՝ Միսիճեան Սանփան, Նիւ Եորքէն՝ Տիկին Մարի Դաւիթեան եւ Պոլսէն՝ Փ. Ե. :

Յանձնախումբը կարելի բոլոր միջոցներուն դիմած եւ յաջողած է ձեռք բերել բաւարար նիւթ՝ Ատափազարի առաջին հայ բնակիչները հոն մուտք գործելէն սկսեալ, մինչեւ վերջին Հայուն քաղաքէն հեռանալը ընդգրկող ժամանակաշրջանի մասին:

Այս նիւթերը կը վերաբերին ժողովուրդի մը կենցաղին բոլոր երեսներուն՝ կրօնական, կրթական, լեզուական, բարբառային, տնտեսական, շինարարական, բարք, սովորութիւններ, դէպքեր, դէմքեր, եւայլն: Կան ալ որ, զանազան աւանդութիւններով, շրջակայ գաւառ հայաբնակ հեռաւոր գիւղերու մասին եւս հետաքրքրական եւ շատ կարեւոր յիշատակութիւններ կը պարունակեն. — Արմաշ, Խասկալ, Էլմալը, Պէրիքլի, Պէնտերլը, Թամլըգ, եւայլն, ինչպէս նաեւ խառն բնակչութեամբ Սապանճայի մասին:

Չենք կրնար ըսել թէ սպառիչ կերպով լրացած է նիւթեր հաւաքելու գործը : Նման գործերով զբաղած ամէն անձ գիտէ, որ ասիկա ան վերջանալի խնդիր է : Անցնող ժամանակը միշտ ալ նոր բան մը ի յայտ կը բերէ, յուսացուած եւ չյուսացուած տեղերէ: Ուստի, այլեւս ժամանակը եկած նկատելով, սկսած ենք արդէն մեր ձեռքը եղած նիւթերը դասաւորելու եւ խմբագրելու գործին, որ համբերատար եւ երկարատեւ աշխատանք կը պահանջէ :

Մեր հայրենակիցները կրնան վստահ ըլլալ, որ խղճամիտ աշխատանք կը կատարուի, Ատափազարի համբաւը արդարացնող գործ մը մէջտեղ բերելու համար:

Հարկ համարեցինք յատուկ ուշադրութեանը յանձնել մեր հայրենակիցներուն, առ պարագան, թէ՝ ուրիշներէ բոլորովին անկախ, զուտ Ատափազարցիական ձեռնարկ մըն է մերը, Ատափազարի Հայերուն պատմութիւնը միայն տալու համար, պատշաճ հատորով մը:

Յանձնախումբին թղթակցութեան հասցէն է. —

A. Bibérian, 16 Rue Pasteur
Rosny Sous-Bois (Seine) France

որուն պէտք է ուղղել բոլոր գրութիւնները: Իսկ դրամական առաքումները ընել յանձնապահին հասցէով՝

H. Okdanian,
15, Rue Gérando, Paris 9e)

Այս առթիւ կը խնդրենք հայրենակիցներէն, որ այս նպատակին ծառայող գրութիւն եւ նկար ունեցողները, փութան հասցնել մեզի, մինչեւ տարեվերջ դեռ կրնան օգտակար ըլլալ :

Նիւթական միջոցներու համար եւս դիմում եղած է հայրենակիցներու. եւ Փարիզի ու Մարսէյլի հայրենակիցներէն շատերը բերած են արդէն իրենց մասնակցութիւնը, կարեւոր չափով: Բայց այս մեծածախս գործին համար պէտք կայ բոլոր հայրենակիցներու աջակցութեան, ուր որ ալ գտնուին անոնք :

Մենք վստահ ենք մեր հայրենակիցներու առատաձեռնութեան :

«Ատափազարի Հայոց պատմագիրք»ի յանձնախումբ — ՓԱՐԻԶ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

«ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՂԲԱՐՑ ԳԵՐԵԼՈՑ»

Գուրգէն իր պատերազմական զբաղմանց մէջ չէր իմացեր Յովնանու նահատակութիւնը, եւ կարծէր թէ նա Տարօն եւ Վասպուրական կը գտնուի, իսկ հիմա այս արքունիքէն վերջ, դժուար կուգար Խոսրովին բաժնուիլ, որ բոլոր իր քաջութեանց մասնակից եղած էր, իր տարիքէն վեր, եւ որուն վրայ Գուրգէն միշտ կը հակէր: Եւ վերջի երեկոյին երբ երկրորդ օրը պիտի թողուր Յունաց սահմանը՝ մտնելու համար Մեծ Հայոց երկիրը, յանկարծ դարձաւ Գուրգէն եւ ըսաւ իր բարեկամին .

— Եթէ բան մը կայ որ զիս զարմացնէ, այն է որ դու յիսունը անցած այդպէս յանդգնութեամբ պատերազմեցար ինձ հետ նիզակակցութեամբ, որ սուրէ չեմ վախեր, վասնզի ինքզինքս խնայելու պէտք չեմ զգար. բան մը չունիմ այս աշխարհքիս վրայ կորսնցնելու, եւ բան մը չանիմ ստանալու. իսկ դու որ կին եւ զաւակներ ունիս եւ Աշխէյ գաւառը, ուր օր մը յոյս ունիս մտնելու. ինչու մահը կը փնտռէիր շատ անգամ պատերազմի մէջ յանդգնութեամբ :

— Դու Գուրգէն՝ որ երիտասարդ ես, երիտասարդի պէս կը խօսիս : Միթէ՞ մարդուս սրտին ցաւերը մէկ տեսակ են. դու՝ ինչպէս կ'երեւակայեմ, քաջ երիտասարդ մը՝ սրտիդ մէջ կը կրես սիրոյ ծանր վէրք մը եւ հառաչանքներ եւ վէր չես յայտներ ոչ ոքի: Ես ալ նոյնպէս ծանր վէրք մը ունիմ հայրենի սրտիս խորը. իմ Արիգայիս կորուստը. չեմ խօսիր, չեմ գանգատիր կարկաջ պառաւներու պէս, բայց մտնել տուն, տեսնել նորա մօր արցունքները, չկրնալ խեղճ կինը մխիթարել, որ ինծի պէս մահը անհաւատից գերութենէն վեր կը համարի. այս էլ անտանելի ցաւ է, Գուրգէն: Հազար Աշխէյ գաւառ կուտայի եւ այս ծերացեալ գլուխս գոհ, եթէ Արիգաս կարենայի դարձեալ անգամ մը գգուել եւ մօրը գիրկը նորէն դարձնել : Բայց ո՛ւր գիտէ ուր է, ո՛ւր գիտէ ինչ վիճակի մէջ է, ո՛ւր գիտէ ո՞ղջ է թէ մեռած. ահ իմ վերջին զաւակս: Անստուգութիւն սոսկալի բան է, Գուրգէն: Ներէ՛ իմ արցունքներուս, սոքա իմ առանձնութեան եւ իմ անկողնիս մխիթարութիւնն էին եւ զաւակները, դու ուզեցիր՝ ես չէի ուզեր յայտնել :

— Խեղճ հայր, ըսաւ Գուրգէն լցուած աչքերը անդին դարձնելով, վասնզի ճշմարիտ քաջ մարդիկ զգայուն սիրտ ունին եւ գիտեն ցաւ զգալ :

— Ինծի կրկնակի հիմա դժուար պիտի լինի քեզմէ բաժնուիլ, միթէ՞....

— Ի՞նչ, միտքդ դրած էիր թէ ես տուն պիտի դառնայի. ոչ երբեք. եթէ դու Յունաց սահմանները մնայիր, ես միտքս դրած էի պանդխտութեանց ցուպը ձեռքս ուղեւորել, փնտռել զաւակս եւ այս սոսկալի անստուգութենէ ազատիլ :

— Լաւ, ի՞նչ ճամբայ պիտի բռնէիր ազատելու համար աղջիկդ :

— Ապահունեաց երկիրը քննելէ վերջ, միտքս Դուին երթալ էր, վասն զի հոն եղաւ գերեվաճառութիւնը. եւ պէտք եղած տեղեկութիւնքն առնելով մինչեւ Պաղտատ երթալ :

— Վաղն ուրեմն Ապահունեաց ճամբան կը բռնենք, հոն խոյզ եւ խնդիր ընելէ վերջ կ'ուղեւորենք Դուին, եւ այնտեղ կ'որոշենք թէ ինչ պէտք է ընել :

— Աստուած քեզ օրհնէ, Գուրգէն, եւ երջանիկ հայր ընէ զքեզ :

— Աստուած մեր բարի ձեռնարկութիւնը յաջողէ, այն ինծի մեծ վարձք է:

Ցատկեց ծերը, փաթթուեցաւ երիտասարդին վզին, եւ երեսները պագաւ :

Երկրորդ օրը տասը ձիաւոր սպառազէնք ճամբայ կ'ելնէին դէպի Ապահունեաց երկիրը: Քաջ եւ արթուն մարդիկ էին այս մեր երկու իշխանաց հաւատարիմքը, ուստի իրենց պէտք եղած տեղեկութիւնները առուեցան թէ ինչ կերպ հետազօտութիւն պիտի ընէին եւ ինչ պիտի հարցնէին իւրաքանչիւր գիւղ եւ բերդ ուր հասնէին. եւ այսպէս օր՝ հազիւ թէ երեք չորս ժամ ճամբայ կ'ընէին. ծանր կ'երթային որպէս զի իրենց փնտռածը կարենան գտնել : Միշտ կը ջանային այն բերդերն աւելի իջեւանել որոնց տէրքը Տաճիկ էին եւ Վահրիճ որ բերդապահ ծառայից բարեկամութիւն եւ ընտանութիւն կը ցցնէր՝ գրեթէ միշտ անօգուտ եւ ունայն լուրեր կը բերէր իշխանաց, որ երբեմն ծիծաղ նաեւ կը պատճառէին :

Արեւելեան հիւրընկալութիւնը թէպէտ հռչակաւոր եղած է ամէն երկիր, բայց միշտ Տաճիկը հաճութեամբ չընդունիր Քրիստոնեայ հիւր, ինչպէս Քրիստոնեան զՏաճիկը: Խոսրով եւ Գուրգէն որպէս զի հեռուէն գալ կարծուին, մութուն երեք ժամ մնացած սովորութիւն ունէին ճամբայ ելնելու. նոյնպէս երեկոյ մ'էլ տեղեկութիւն առած մօտաւոր Տաճիկ բերդի մը որ ծաղկեալ լերան ստորոտը կը գտնուէր, մութը իջնալէն գրեթէ ժամ մը վերջ հոն հասան, եւ դուռը ինչչափ որ զարկին անկարելի եղաւ բանալ տալ. ան ատեն Գուրգէն տղոց մէկուն հրամայեց որ իր ուսերուն վրայ ելնէ եւ ուրիշ մը աւելի թեթեւ նոյնպէս նորա վրայ մինչեւ պարսպին վերայ մէկը կրցաւ ելնել, եւ պարանաւ ամէնքը ներս իջան առանց դրան պէտք ունենալու: Ոչ դիմադրութիւն, ոչ ձայն կար բերդականաց կողմէն. կարելի չէր իմանալ թէ մարդ կա՞ր թէ ոչ, բայց բլրոյն ստորոտը լոյս տեսնուած էր, ուստի Գուրգէն կ'ըսէր կամաց ձայնով. «Դուք հիմա դռները կը բանաք եթէ ոչ կամաւ այլ ակամայ»: Եւ իրօք ալ այնպէս եղաւ. երբ քանի մը անգամ Վահրիճ խնդրեց որ բանան եւ պատասխան չընդունեցաւ, ան ատեն. «Մէկդի, տղաք», գնաց Գուրգէնի առաջին եւ բարկաճայթ ձայնը եւ տեսան մութ տեղը որ ահագին քար մը առած կուգար վազելով, եւ երբ այդ քարը դրան բաղխեց ուժգնութեամբ՝ դուռը խախտեցաւ, տունը թնդաց եւ ներսէն մարդկանց եւ կանանց աղաղակներ լսուեցան :

(Շար.) ԾԵՐԵՆՑ

ռի, հեռատեսիլի գործիքներ, երգապնակներու եւ նման այլ գործիքներ: 8) Ելեկտրական սառնարաններ: 9) Խաղալիքներ: 10) Որսորդութեան եւ լողանալու յատուկ առարկաներ: 11) Ապակեղէններ: 12) Ձէնքեր եւ զինամթերք: 13) Ծխող-ներու յատուկ առարկաներ: 14) Ժամագործութեան պիտոյքներ: 15) Լուսանկարչութեան առարկաներ, բացի՝ հասարակ լամբերէն: 16) Գորգեղէններ: 17) Կտաւներ: 18) Հայելիներ եւ շրջանակներ (լուսանկարներու համար): 19) Հեծելանիւներ, մոթոսիքլէթներ եւ անոնց պիտոյքները: 20) Խմիչքներ: 21) Անուշեղէններ: 23) Կազմուած գիրքեր: 24) Զարդանկարումներ: Ինչպէս ըսինք, այս բոլոր առարկաները, բացի մուշտակեղէններէ (40 առ հարիւր) 25 առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն, եթէ... անակնկալ մը չպատահի Նախարարաց Խորհուրդին մէջ:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

●

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ալժերիոյ ապստամբները շարժումի մէջ են կրկին: Յարձակումներ կը գործեն բանակայիններուն վրայ, լուրջ վնասներ հասցնելով: Վերջին երկու օրերու ընթացքին, յաջորդական երեք յարձակումներու հետեւանքով, սպաննուեցան 32 զինուորներ եւ եօթը ուրիշներ անհետացան: 18 վիրաւոր կայ:

Մահմետական ոստիկանը մը մատնութեան հետեւանքով, ապստամբները յաջողեցան ձեռք ձգել զինուորական կայան մը՝ Պատառայի մէջ. 15 հոգի սպաննուեցաւ: Իսկ այլ շրջանի մը մէջ պատահած բախումի մը հետեւանքով՝ երեք հոգի մեռաւ եւ տասը ուրիշներ վիրաւորուեցան:

Բանակը գործի անցնելով խուզարկութիւններու ձեռնարկեց: Վայրաչուները միայն յարձակումին: Բախումը կատաղի եղաւ մեկուսացած գիւղի մը մէջ, ուր 14 յեղէնականներ զոհ գացին եւ ութ ուրիշներ վիրաւորուեցան: Ապստամբները յաջողեցան իրենց զոհերուն մարմինները փախցնել:

Ալժէի քաղաքական շրջանակներուն համաձայն, ֆելլաղաններու կողմէ որոշուած հարուածային յաձակողականի մը սկիզբն է սարկա եւ կապ ունի Սեպտեմբերին ՄԱԿի մէջ Ալժերիոյ հարցին քննութեան հետ: Բանակը նոր ուժեր պիտի առնայ՝ ապստամբներու կատաղի յարձակումներուն առաջքը առնելու համար:

Անցեալ շաբաթ ըմբոստները աւելի քան երկու հարիւր զոհ տուած են:

× Օրլէանվիլի մէջ Ալժերիոյ Ազատագրական Շարժումին հետ գործակցող 18 համայնավարներու դատավարութիւնը սկսաւ: Ամբաստանեալներուն մէջ կան բժիշկ մը եւ իր կինը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԻՄԱՆԻԹԷ»ի (համայնավար) երեքշաբթի առտուան թիւը հաւաքուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ: «Իւմանիթէ» համայնավարական նախկին թերթի մը խմբագրին ամբաստանութիւններր հրատարակած էր Ալժերիոյ դատախազին դէմ:

ԿԻՒՐԱԹԵՄԱԼԱՅԻ սպաննուած Նախագահին յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Գշ. օր, յուղարկաւորներու բազմութեան մը ներկայութեան:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ առաջարկեց համաձայնագիր մը՝ հիւլէական ուժի միջազգային կազմակերպութիւն մը հիմնելու համար. ութսուն երկիրներ կը մասնակցին այս կազմակերպութեան:

ՀԻՒԼ. ՈՒԺՈՎ բանող ամերիկեան առեւտրական առաջին նաւը ծով պիտի իջնէ յառաջիկայ գարնան: 295 մեթր երկայնութիւն պիտի ունենայ:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ կը յայտարարեն, թէ հիմակուհիմա Ֆրանսայի հետ խորհրդակցութիւններ պիտի չունենան:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ պաշտօնապէս ճանչցան Թունուզի Հանրապետութիւնը:

ՄԱՔՍ ԼԸԺԷՕՆ Սահարայի նախարարը Գշ. օր մեկնեցաւ անապատին արեւմտեան շրջանին մէջ քննութիւն մը կատարելու համար:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վերամիացման համար «Զօրս»երու ստորագրած ծանուցագիրը խստօրէն քննադատուեցաւ ընդդիմադիրներու կողմէ: Արեւելեան Գերմանիոյ ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ ասիկա Լոնտոնի ապարդիւն խորհրդաժողովին դէմ առնուած քայլ մըն է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐՍԷՅԼ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 21ին, Ֆրանսական ամփիթատրոնին սրահը 41 Ալէ Լէոն Կամպեթա:

Կը նախագահէ՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդը ինչո՞վ տկար է եւ ինչո՞վ՝ զօրաւոր»:

Մուտքը ազատ է:

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած՝ «Հերոսներու Օրհնութեան եւ Խանասորի արշաւանքի 60րդ տարեդարձին առթիւ, Օգոստոս 4, կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Վալապրի հանրածանօթ, օդասուն եւ ընդարձակ անտառին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ՝ բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի շրջանային վարչութեան, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու:

Ներկայ պիտի ըլլան եւ պիտի խօսին՝ Կարտանի քաղաքապետ Պ. Վիքթոր Սաւին եւ Պ. Լերտա (ընկերվարական):

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Երգեր, արտասանութիւններ, նուագ եւ հայկական ու եւրոպական պարեր:

Պ. Ալէքս Մնակեան ակորտէոնի վրայ պիտի նուագէ հայ ժողովրդական երգեր եւ պարերգներ (Փարիզի երաժշտանոցէն եւ Լիբանանի ակորտէոնի ախոյեան):

Ձոխ պիւֆէ մատչելի գիներով՝ սանտուիչ, շամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ եւ այլն:

Մուտքը ազատ է:

Երթեւեկի համար դիմել մեր խումբերուն եւ ենթակոմիտէներուն: Կարելի է առնել նաեւ էքս երթեւեկող հանրակառքեր եւ օթօքառեր:

Մարսէյլ քաղաքին մէջ բնակողներուն

Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութեան առթիւ Վալապր երթալու համար, յատուկ օթօկառեր վարձուած են: Արձանագրուելու համար դիմել ընկեր Ասատուր Քէօսէեանին (Փլաս տ'էքս), ընկեր Ա. Պետրոսեանին (Տաղէս) եւ Պ. Գ. Ծերեկեանին:

Մեկնումը տեղի կ'ունենայ Փլաս տ'էքսէն:

ԳՕՄՈՆ — Անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ այս տօնակատարութեան, պէտք է արձանագրուին օթօքարի համար մինչեւ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ, հետեւեալ ընկերներու մօտ — Յ. Գանտիկեան, Ն. Դարբինեան, Կ. Կարապետեան, Սերժ Սարգիսեան:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի վարչութիւնը պարտք կը սեպէ անգամ մըն ալ յիշեցնել իր բաժանորդներուն որ փակեն իրենց առկախ հաշիւները:

Որեւէ օտար թերթ կարելի չէ ապառիկ կարդալ եւ փափաքելի է որ նոյնը ըլլայ մանաւանդ հայերէն թերթի համար, որուն միջոցները աւելի սահմանափակ են:

Հասցէի փոփոխութեան մասին ծանուցում ղրկող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի անպայման ղրկել իրենց նոր հասցէին հետ նաեւ հինը: Ծախքերու համար՝ 100 ֆրանք:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ»ի չէք - փոստալի թիւն է՝ 15069 - 82, կը խնդրուի չգործածել նախորդը որ ջնջուած է:

Կը յիշեցնենք նաեւ որ այս թիւը ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԱԾ է «Յառաջ»ին, կը խնդրուի թերթին չպատկանող գումարները (նուէրներ, տարբեր թերթերու բաժնեգիններ եւայլն) ղրկել միայն մանտա-քարթով:

Շնորհակալութիւն մեր այն բաժանորդներուն որ կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը:

ԿՈՉ ԼԻՈՆԷՆ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը եւ Ազգ. Միութիւնը անհուն շնորհակալութեամբ կուտայ ստորեւ Ա. ցանկը այն բոլոր կամաւոր նուիրատուներուն որոնք պատասխանեցին «անմիջական օգնութեան» կոչին, որպէս զի կարելի ըլլար եկեղեցւոյ շինութեան աշխատանքները շարունակել: Նուիրահաւաքումը կը շարունակուի, փութով երկրորդ ցանկը պիտի հրատարակուի:

Չմոռնանք յիշելու որ նուիրատուները արդէն քանի անգամներ առատօրէն տուած են: Ապրի մեր ժողովուրդը որ տալ գիտէ իր ազգին եւ եկեղեցւոյն համար: Սակայն կը խնդրենք շարունակել որ չկասի մեր նուիրական գործը:

Նուիրատուներուն Ա. ցանկը —

Պ. Պ. Կարպիս Ճնկարեան 50.000 Ֆր., Աղեքսանդր Կիւլպէնկեան 25.000. Գօյաճեան եղբարք 50.000, Գարեգին Սողոմոնեան 15 հազար, Հրանդ Թագէոսեան յիսուն հազար, Ազըլեան եւ զաւակները, Քաջազն Յովհաննէսեան 50.000արական, Յակոբ Վարժապետեան տասը հազար, Գառնիկ Քիլարճեան հինգ հազար, Ժագ Եազուպեան 15.000, Գառնիկ Դաւիթեան յիսուն հազար, Սանճեան քսան հազար, Մ. Մանիկեան տասը հազար, Քիրազեան 25.000, Ներկիզեան Շարլ տասը հազար, Տոքթ. Թոնամեան, Գալուստ Գալստասարեան տասնական հազար, Վիլֆրանշէն Պ. Սանճեան յիսուն հազար, Սէնթ Էթիէնէն Պ. Սուճեան 22.000, Թարարէն Պ. Սողոմոնեան տասը հազար Ֆրանք:

ԴԻՒԱՆ

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

●

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Յ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Քրուա Ռուժ դպրոցի սրահը, այս ուրբաթ ժամը 20ին: Շատ կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն, ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամուն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԱՓԻՆ

Վայրը՝

Olonne-sur-Mer (Vendée)

3 Օգոստոսէն 14 Սեպտեմբեր

Մեկնում՝ Կիրակի, Օգոստոս 4: առաւօտեան ժամը 7ին: Հաւաքուիլ՝ ժամը 6ին,

Point de rassemblement H :

Gare du Maine Départ.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. ԽՈՒՄԲԻ մեկնումը այս երկուշաբթի իրիկուն: Հաւաքուիլ Կար տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակը ժամը 21.30ին:

Ա. ԽՈՒՄԲԻ վերադարձ, այս երկուշաբթի առաւօտ ժամը 7ին: Կը խնդրուի ծնողներէն Կար տը Լիոնէն դիմաւորել:

×

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի, Բ. խումբին արձանագրուած եւ մասկազմող Լիոնի եւ Տէսինի տղոց ծնողներէն, կը խնդրուի որ իրենց զաւակները՝ պակաժներով եւ թուղթերով միասին, բերին այս երկուշաբթի, առաւօտեան ժամը ճիշդ վեցին, Լիոն - Փէրաշի կայարանին ժամացոյցին տակ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութիւնը Սթանօզի Հայր. Միութիւնը եւ Երիտ. միութիւնը կազմակերպած են դաշտահանդէս մը, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, (Լա Բիլէնի) Պ. Տրակոսի գեղեցիկ ծառաստանին մէջ:

Ի նպաստ Հայ մանկապարտէզին:

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիի:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի:

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Քաֆէ Լամարկի մօտ զովասուն Պուրակը:

Կը բանախօսէ Կ. Մ. ՏԵՐՄՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ եւ Տարօնի աւանդական գեղջկական պարեր:

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 փր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 փրանք : Հատը 12 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ • VENDREDI 2 AOUT 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7957 33ème ANNEE Directrice : Arpik MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3758

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ

1925 Յուլիսի վերջերը Փարիզի եկեղեցիին գաւիթը բաժնուած կարճ թռուցիկ մը կը ծանուցանէր թէ՝ Օգոստոսի սկիզբը լոյս պիտի տեսնէ նոր թերթ մը, իբրեւ երկօրեայ :

Անունը՝ Յառաջ: Խմբագիրը՝ Շաւարշ Միսաքեան :

Քանի մը օր վերջ, օդամուղ թղթատարով առաքուած երկտողով մը կը հրաւիրուէի մնայուն աշխատակիցը դառնալու ծրագրուած թերթին:

Մեր յաւէտ ողբացեալ խմբագրապետը գործի կը ձեռնարկէր՝ առանց դրամագլուխի եւ առանց հաստատուն հասոյթի աղբիւրներու :

Միակ յոյսը իր գրիչն էր: Աշխատելու յամառ կամքը: Իր գաղափարակից ընկերներու անվերապահ աջակցութեան վստահութիւնը : Ու նաեւ՝ ի սփիւռս Ֆրանսայի ցիրուցան տարագիր բազմութեանց ծառայելու հաւատքը :

Բարեկամ մը հինգ հազար ֆրանք տրամադրած էր՝ քաջալերելու համար ձեռնարկը: Ետքէն նոյն բարեկամը երկու անգամէն հինգ հազարական ֆրանք եւս տրամադրեց :

Անկարելի էր այդքան համեստ գումարով շաբաթը երեք անգամ մեծադիր չորսէջով թերթ հրատարակել :

Ընկերներու զոհողութեան վրայ շուտով եկաւ աւելնալ հանրութեան քաջալերութիւնը :

Շատ չանցած Փարիզէն ու գաւառի բոլոր անկիւններէն բաժնեգրութեան համար նամակներ սկսան տեղալ:

«Յառաջ» արմատ բռնեց առաջին օրէն սկսեալ :

Համեստ էր իր տպարանը: Փարիզի մոռցուած մէկ անկիւնը, բակի մէջ երկու մութ սենեակներ: Մէկը տպարան՝ հնամենի մեքենայով մը եւ քանի մը տուփ հայերէն գիրերով: Միւսը՝ խմբագրատուն եւ վարչութեան գրասենեակ միաժամանակ: Երկուքն ալ լուսաւորուած աղօտ կերպով :

« Խմբագրատան » յատկացուած մասը հազիւ մէկուկէս մեթր լայնք ունէր: Դրան մուտքին աջ ու ձախ կողմերը մէկ մէկ նեղ, հին սեղան եւ խարխլած աթոռ կը կազմէին ամբողջ կահ կարասին :

Այսպիսի անձուկ պայմաններու տակ լոյս աշխարհ եկաւ «Յառաջ» 1925 Օգոստոս 2ին :

Քաջալերուած համաժողովրդական ընդունելութենէն, 1927ի սկիզբը վերածուեցաւ օրաթերթի, «Մասիս»ի խնամուած տպագրութեամբ :

«Յառաջ» դարձաւ շաղկապ Ֆրանսայի զանազան ապաստաններուն եւ գործարաններուն մէջ կորսուած մեր հայրենակիցներուն միջեւ:

Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Յունաստանի որբանոցներէն աշխատելու համար Ֆրանսա բերուած չափահաս որբերու ժամադրավայրը եղաւ :

Ոչ միայն ժամադրավայր, այլ եւ դպրոց՝ բոլոր անոնց, որոնք հայերէնի կիսատ պաշարով մը միայն եկած էին այս հիւրընկալ երկիրը :

Զայմեր Դատաւէնը ամէնէն կենդանի օրինակը դարձաւ մեր թերթին :

Յառաջի Սաները այդ օրինակն է, որ սկսան իրենց գրական փորձերը :

Երեսուներկու տարեկան է այսօր «Յառաջ» :

Վեց ամիս առաջ մեզմէ առ յաւէտ բաժնուեցաւ մեր հիմնադիր – խմբագրապետը: Բաժնուեցաւ Փիլիքայէս՝ հպատակելով կեանքի անյեղլի օրէնքին՝ իբրեւ մահկանացու :

Սակայն իր հոգին կը սաւառնի միշտ վերեւ :

«Յառաջ»ի ընտանիքը՝ հաւատարիմ իր յիշատակին՝ կը քալէ իր գծած ուղիով : «Յառաջ»ի գիծով, որ ամէն բանէ վեր կը դասէ պարկեշտութիւնը, ուղղամտութիւնը, անշահախնդրութիւնն ու զոհաբերութիւնը:

Ու շնորհիւ այդ գիծին է, որ Յառաջ կը շարունակէ վայելել հանրութեան քաջալերութիւնն ու համակրանքը :

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՆԱԽԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱ՞Պ

ՈՍԿԻՆ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Նախարարական տագնապի մը առջե՞ւ կը գտնուինք: Հարցը լրջօրէն կը հետաքրքրէ քաղաքական շրջանակները, որովհետեւ Ելմտական նախարար Ֆելիքս Կայեառ կը շարունակէ պնդել իր առաջարկին վրայ եւ ընդդիմանալ միւս նախարարներուն: Դշ. օր, Նախարարաց Խորհուրդը յաջորդաբար երեք նիստեր գումարեց : Անհամաձայնութիւնը զգալի էր նախարարներուն միջեւ, այնքան որ՝ Ելմտական նախարար Կայեառ իր հրաժարականը ներկայացուց, սակայն կարճ ժամանակի մէջ ետ առաւ իր որոշումը՝ Ֆրանսայի ներկայ լուրջ կացութեան անդրադառնալով :

Վարչապետ Մոնուրիի առաջարկին վրայ, Նախարարաց Խորհուրդը կրկին պիտի գումարուէր Եշ. օր:

Նախարարները համաձայնութիւն գոյացուցած են պատերազմական եւ ներդրումի (էնվէսթիսըման) հարցերուն շուրջ : Դժուարինը՝ Ազգ. կրթութիւնն է եւ Ընկերային ապահովութիւնը, որոնց համար Կայեառի առաջարկած պիւտճէն ընդունելու ոչ մէկ նպաստակ ունին նախարարները: Զինուորական ծախքերու հարցն ալ բաւականին բարդ է :

Ընկերային ապահովութեան հարցին մէջ, Ելմտական Նախարարը չուզեր, որ Գանձը յաճախակի դարձած բացի մը ծախքերը լնէ. (այս տարուան համար՝ ութսուն միլիառ կը նախատեսուի) :

Գալով Ազգ. կրթութեան հարցին, զանազան դժուարութիւններ կան, բայց ո՛չ թէ վճարումներու, այլ՝ դպրոցական շինութիւններու շուրջ, որոնք յառաջիկայ տարի պիտի սկսին առաջ երթալ :

Վիճաբանութիւնները սուր բնոյթ ըստացան նախարարներու միջեւ, յատկապէս Կայեառի եւ Ընկերվարականներու տեսակէտները բախեցան իրարու: Կը սպասուէր, որ Եշ. օր, առտուան նիստին, նախարարները համաձայնութիւն գոյացնէին իրարու մէջ :

Հանրապետութեան Նախագահ Քոթի, որ չորեքշաբթի առտու արձակուրդի պիտի երթար, յետաձգած էր իր ուղեւորութիւնը՝ հինգշաբթի իրիկուան : Անշուշտ՝ սպասելով Նախարարաց Խորհուրդին որոշումներուն :

× Հաւանական է, որ Օգոստոս 15էն առաջ, կառավարութիւնը ժողով մը գումարէ Հանր. Նախագահին բնակարանին մէջ, Ալժերիոյ շուրջ: Ցամենայն դէպս, Օգոստոսին անպայման նիստ մը պիտի գումարուի, Արտաքին Նախարար Փինոյի Միացեալ Նահանգներ մեկնելէն առաջ (Օգոստոս 22) :

× Կառավարութիւնը որոշեց ճանչնալ Թունուզի հանրապետութիւնը :

× Միջ - նախարարական ժողովի մը մէջ, որ գումարուեցաւ Դշ. օր, Պատերազմական Նախարար Անտրէ Մորիս խօսեցաւ Ալժերիոյ մասին: Շեշտը դնելով Թունուզեան-ալժերիական սահմանագլուխի միջադէպերուն մասին, առաջարկեց որ

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԽՄԲ. — Ստորեւ կը հրատարակենք 1925 Յուլիսի վերջերը լոյս տեսած թռուցիկը որ կը ծանուցանէր թէ Օգոստոս 1ին լոյս կը տեսնէ «Յառաջ»ը (տես խմբագրականը) :

32 տարի վերջ, Յառաջ այսօր զրկուած իր անխոնջ խմբագրապետէն, կը սիրէ յուսալ որ կրցաւ հաւատարիմ մնալ իր սկզբունքներուն:

ՅԱՌԱՋ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԻՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ
Յ Ա Ռ Ա Ջ ԼՐԱԳԻՐԸ
Խմբագրութեամբ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Տպագրական եւ տեղական այլ դժուարութեանց պատճառաւ առ այժմ շաբաթը երեք անգամ, ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ օրերը :

ՅԱՌԱՋը կուգայ իրական պահանջ մը լրացնել Ֆրանսայի մէջ, ուր արդէն բազմաթիւ հազարի կը հասնի մեր հայրենակիցներուն թիւը :

ՅԱՌԱՋը պիտի ըլլայ հայելին ոչ միայն Ֆրանսայի եւ Արեւմտեան ու Միջին Եւրոպայի հայկական կեանքին, այլ եւ համահայկական օրկան մը, լրացնելով օրուան թերթի մը բոլոր պահանջները :

ՅԱՌԱՋի մէջ լայն տեղ պիտի տրուի ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, գաղութներու եւ ԹՈՒՐՔԻՈՅ, ամենավերջին լուրերով :

Իբրեւ տեղական թերթ ՅԱՌԱՋ պիտի հետեւի Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու ներքին բոլոր անցուդարձերուն, քաղաքական, տնտեսական թէ գրական :

Մասնաւոր թղթակցութիւնները, որոնք ջիղն են արդի լրագրութեան, պիտի կազմեն Յառաջի կենդանի մէկ բաժինը :

ՅԱՌԱՋը պիտի վայելէ աշխատակցութիւնը շատ մը ծանօթ գրողներու, Ֆրանսայէն եւ արտասահմանէն :

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը: Ձեր թերթն է ան, պատկերը՝ ձեր կեանքին, արձագանգը ձեր բաղձանքներուն եւ տրտունջներուն, եւ Միութեան կապ մը՝ գաղութէ գաղութ :

Անոր շնորհիւ պիտի հետեւիք օրուան դէպքերուն ձեր մայրենի լեզուով, որ ամէնէն թանկագին աւանդն է այս օտար ափերուն վրայ :

ԳԵՐՄԱՆԵՒՌՈՒՍ ԽԶՈՒՄ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԼՔԵՆ

Ինչպէս գրած էինք, Արեւմտեան Գերմանիոյ մէկ պատուիրակութիւնը գացած էր Մոսկուա՝ խորհրդակցութեանց համար: Նիստերը սկսած էին գումարուիլ ։ Սակայն Մոսկուայի գերմանացի դեսպանը, որ միաժամանակ պատուիրակութեան ղեկավարն է՝ խորհրդակցութեանց մէջ, անակնկալօրէն Պոնն կանչուեցաւ : Դաշնակցային Հանրապետութեան կառավարական բանբերներէն մէկուն համաձայն՝ « Մոսկուայի մէջ ռուսեւգերման խորհրդակցութիւններուն շարունակուիլը կախում ունի դեսպանին տալիք տեղեկագիրէն»:

Գերման դեսպանը՝ Լար, որ Յուլիս 22ին խորհրդակցութեանց սկսած էր Խ. Միութեան հետ առեւտրական համաձայնութիւն մը գոյացնելու եւ Ռուսիոյ մէջ գտնուող Գերմանացիները իրենց հայրենիքը վերադարձնելու համար, այս առաւօտ Պոնն հասած պէտք է ըլլայ :

Գերման Լարի Պոնն ժամանումը՝ պատուիրակութիւնը Մոսկուա ձգելով, լուրջ մտահոգութեանց դուռ բացած է: Կառավարական բանբերին համաձայն, Խ. Միութեան պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Սէմիոնով, յայտարարած է, թէ գերման գերիներու հայրենադարձը անկարելի է..

Գերմանացիները Մոսկուայի խորհրդակցութիւնները պիտի շարունակեն այն ատեն միայն՝ երբ խորհրդային պատուիրակը համաձայնի Գերմանացիներու հայրենադարձին: Պոննի կառավարութեան միտք - բանին այդ էր՝ խորհրդակցութիւններու սկսելու համար: Հակառակ պարագային՝ ժողովը կէս պիտի ձգեն եւ վերադառնան բոլոր պատուիրակները : Խ. Միութեան այս ուղղութեամբ ցոյց տուած անփափկանկատութիւնը մտահոգած է Արեւմտեան քաղաքական շրջանակները, որոնք անձկութեամբ կը սպասեն Պոննի որոշումին :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ Խ. Միութեան պիտի տան ճառագայթարձակ գործիքներ՝ քանսէրի դէմ պայքարելու համար :

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՓԵՐՈՆ

ԱՊՕՐԻՆԻ ԿԸ ԳՏՆԷ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Արժանթինի երեսփոխանական ընտրութիւններուն, փերոնականներու «սպիտակ» քուէները կը համապատասխանէին նախագահ Արամպուրուի ստացած ձայներուն :

Արժանթինի նախկին նախագահը՝ Փերոն, գրաւոր յայտարարութիւն մը յանձնեց մամուլին, ապօրինի գտնելով այդ ընտրութիւնները: Փերոն կը ճշդէ յատկապէս. — «Հաստատուած է, որ փերոնականներուն մեծամասնութիւնը չէ մասնակցած քուէարկութեան, նոյնիսկ՝ « սպիտակ » քուէ տալու համար: Այդ պարագային, հակառակ բոլոր ապօրինութեանց, փերոնականներու ձայնը կրկինը պիտի ըլլար... մէկ միլիոն փերոնականներ, ձայնի իրաւունքէն զրկուեցան՝ բռնատիրութեան կողմէ: Եթէ սա միլիոն քուէարկողներու վրայ երկու միլիոն ձայներ թիւինք կանգնած են բռնատիրութեան՝ ութ միլիոնը դէմ է անոր»:

Միւս կողմէ, Արամպուրուի կողմնակիցները «կեղծ Փերոնի» մը ձայնը առած են ձայնասփիւռներու վրայ, ուր կ'ըսուի, թէ իրեն կուսակիցները պէտք է քուէարկեն ուրիշ հոսանքներու ....:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ շուտով Եգիպտոսի պիտի յանձնէ 15 թարփիլահալածներ եւ վեց այլ նաւեր, կը յայտնէ ամերիկեան «Նիւզուիք» թերթը: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Խ. Միութեան ապահովութեան ուժերուն ղեկավարը ճամբորդութիւն մը պիտի ընէ դէպի Սուրիա :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, Դշ. օր չորս ռումբեր արձակուած են: Երկուքը՝ Յորդանանի դեսպանատան պարտէզին մէջ, հատ մը « Ամերիկայի Ձայն»ի կայանին վրայ եւ հատ մըն ալ ամերիկեան լրատու գործակալութեան գրասենեակին մօտերը: Ոչ մէկ զոհ կայ :

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ Աֆղանիստանի թագաւորին ի պատիւ հացկերոյթ մը տրուած է՝ «Աֆղանիստանի չէզոքութեան վրայ երկողմանի համաձայնութեան մը ստորագրութենէն ետք», յայտարարեց Մոսկուայի ձայնասփիւռը :

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ԺԱԳ ՏԸ ՄՈՐԿԱՆ

Ֆրանսացի պատմաբանին ծննդեան դարադարձը յիշատակելուն մամուլ եւ պատմաբաններ վեր հանելով Մորկանի գործերուն արժէքը, գիտութեան նուիրումը: Կ'արժէ որ մենք ալ անդրադառնայինք Ֆրանսացիին կեանքին, որ սահեցաւ Արեւելքի մէջ, անցեալ դարերու յիշատակարաններու հետազօտութեամբ, երեք տարի Հայաստան, 16 տարի Պարսկաստան, վեց տարի Եգիպտոս եւ դարձաւ Հանրի Պերի բառերով «նախապատմութեան ամէնէն հռչակաւոր ներկայացուցիչը»:

Այրեցաւ Հայաստանի մէջ, խանդավառուեցաւ հայ անցեալի քաղաքակրթական յիշատակարաններով, պեղումներ կատարեց եւ հմայուած անցեալէն՝ չզգացուց Հայուն իրաւունքները պաշտպանելէ: Երիտասարդ տարիքին հրատարակեց «Գիտական Առաքելութիւն Կովկասի մէջ» (1889) գնահատուած ինքնատիպ գործը, հրատարակեց յաջորդաբար «Առաջին Քաղաքակրթութիւնը» եւ պատմաբան Պերի հրաւէրով «Մարդկութեան Հոլովոյթը» շարքին մէջ հրատարակեց «Նախապատմական Մարդկութիւնը» թարգմանուած լեզուներու: Վերջին գործն եղաւ եռահատոր «Արեւելեան Նախապատմութիւնը»: Ցողնած եւ ծերացած քաշուեցաւ Մարսիլիա, ուրկէ Հանրի Պերի կը գրէր յուզիչ նամակ մը. «Աւաղ, խեղճ ծերունի մը պիտի գտնէք հոս, մաշած մեծ արշաւանքներու յոգնութիւններէն, որ կը պայքարի չարիքին դէմ, աւարտելու համար իր գործը: Մանկութենէս (1873) մինչեւ 1912 տուի առաւելագոյնը ճիգին, որուն կարող էի: Այս թուականէն ի վեր ուժերս կը հաւաքեմ, որպէս զի կատարած աշխատանքներս չկորսուին: Քառասուն տարուան ճիգերով կարծեմ թէ արժանի եղած եմ գիտութեան եւ երկրին: Կը ցաւիմ ծեր եւ հիւանդ ըլլալուս համար, մտածելով որ քիչ ժամանակ ունիմ գրելու այնքան գեղեցիկ բաներով: Պիտի մնայի մինչեւ վերջը աշխատանքի համար»: Երկու ամիս ետք կը մեռնէր գիտութեան նուիրուած, սրտի ու մտքի տէր, ձեռնհաս հնախօսը:

Մասնաւոր համակրանքով գրեց «Հայոց Պատմութիւնը»: Բազմաթիւ յօդուածներ գրեց պատերազմի ընթացքին հայկական կոտորածները ներկայացնող եւ հրատարակեց գրքոյկ մը՝ «Հայերը» պաշտպանելու համար, հայ ժողովուրդի իրաւունքները, հայ դատը: Կը հիմնէր Հայերու տեւականութեան վրայ, հակառակ դարաւոր հալածանքներու եւ ստրկութեան: «Հայ կենսունակ տեւականութիւնը արեւելեան պատմութեան ամէնէն նշանակալի երեւոյթներէն մէկն է: Արաբներու եւ Թուրքերու հպատակ ժողովուրդներէն շատ քիչերը պահած են ազգութեան երեք գլխաւոր տարրերը՝ բարք, լեզու եւ կրօն: Քաղդէացիներ ձուլուած են մեծ մասամբ, Ղպտիներ արաբացած են, ասորիներ արաբերէնը որդեգրած են, միայն Հայերը բարոյական ուժ ունեցան դիմադրելու փոթորիկին»:

Համադրական ակնարկ մը կը նետէ հայ պատմութեան վրայ արմենական ցեղէն մինչեւ Մեծ Եղեռնը, կը թուէ պարսկական, թրքական տիրապետութիւններ, քըսան արշաւանքներ բայց քսան անգամ պայքարներ անկախութեան, ազատութեան համար, կրօնի եւ լեզուի պահպանման համար: Կը յիշէ Մամիկոնեաններու մղած պայքարը, Միջին դարուն հայ փոքրիկ պետութեան բերած նպաստը Խաչակիրներու յաղթութեանց եւ կ'արտագրէ Գրիգոր ԺԳ. Պապին գնահատական գրութիւնը 1383 թուակիր:

Հայերը հաւատարիմ հպատակներ եղան ամենուրեք, չէնցուցին երկիր, նպաստեցին իրենց որդեգրած հայրենիքին բարգաւաճման, ծառայեցին ուղղամտօրէն, տուին պատկառելի դէմքեր Ռուսիոյ մէջ, Եգիպտոսի, Օսմ. Կայսրութեան մէջ: «Հայերուն շնորհիւ Կովկաս դարձաւ ռուս կայսրութեան ամէնէն բարգաւաճ կեդրոնը»: Մորկան կը յուսայ, թէ ռուս ինքնակալը պիտի գնահատէ Հայերու աշխատանքը եւ պատերազմին բերած օժանդակութիւնը:

Լորտ Պայրընի եւ Փիէր Քիյարի նման կ'ընդունի հայ ժողովուրդին բարեմասնութիւններ ունենալը եւ թերութիւնները, ինչպէս ամէն ժողովուրդ, որոնք հետեւանք են բռնութեան: Ուստի Հայերը արժանի են լաւագոյն օրերու եւ ասիկա իրենց իրաւունքն է: Կը քննադատէ գերման Կոմս Ռեվենթլովի յօդուածը («Տէկոյչէ Թակըսձայթունկ»ի 19 Դեկտ. 1915), որով կը դատապարտէր Հայերը, որպէս ըմբոստներ եւ կը յայտնէր արտառոց գաղափարը, թէ «դժբալու չէ մեր զինակից Թուրքերու թշնամիներուն»: Հայերը ըմբոստներ չեն, կ'աւելցնէ, հայ երիտասարդութիւնը հերոսաբար կը պատերազմի քաղաքակրթութեան դատին համար:

Մորկան կը յիշէ նաեւ Հայերու բարոյական միութիւնը, ջերմ հայրենասիրութիւնը, վեր բարձրանալով դաւանանքներէն: «Կրօնական հարցերը վնասած չեն հայ ցեղի միութեան: Կաթողիկէ, Գրիգորեան, բողոքական, ամէնն ալ ամէնէն առաջ Հայեր են: Ասիկա օրինակ մըն է, որուն մասին Եւրոպայի ժողովուրդներէն շատերը իմաստութիւնն ունենալու են խորհրդածելու:

Հպարտանալու են Հայերը, որ կրնան օրինակ ծառայել եւրոպական շատ մը ժողովուրդներու, որոնք կրօնական հալածանքներով, քաղաքական պայքարներով կոտորածներ սարքած են ազգակիցներու: Մորկան կ'անտեսէ անցեալը, ներկան կը տեսնէ, ազգային դատի շուրջ ամէնուն համախմբումը տեսնելով, որովհետեւ երեք յարանուանութիւններն ալ տառապեցան իբրեւ հայ:

Ժխտելով Հայերու դէմ եղած ըմբոստութեան ամբաստանութիւնը, Մորկան ոչ մէկ պատճառ կը գտնէ տեղահանութեան: Միակ նպատակը Հայերու բնաջնջումն է, որպէսզի հայկական խնդիր մը չըլլայ դիւանագիտութեան սեղանին վրայ: Վերապրող Հայութիւնը իրաւունք ունի ինքնավար կամ անկախ հայրենիք մը ունենալու: «Տեսականօրէն Հայաստանի մաս կազմելու են ռուսական մասը, թըրքական վեց նահանգները եւ Կիլիկիան, ծովային ելքով: Բայց ոչ մէկ հայ չի մըտածեր այս խնդրի մասին, որովհետեւ ոչ հզօր դրացին կը թողու իր ռազմական եւ տնտեսական շահերը Կովկասի մէջ, ոչ ալ կարելիութիւն կայ ընդարձակածաւալ երկիր մը լեցնելու»: Մորկան կ'ընդունի որ Հայերը բազմածին են, կրնան շուտով դատարկութիւնը լեցնել, այդ էր նաեւ գաղափարը հայասէր Լորտ Պրայսի: Հայաստանի մեծութեան շրջանին քառասունհինգ միլիոն էին, այժմ չորս միլիոն են, բայց շուտով կ'աճին եթէ թուրք մը բռնակալութիւնը վերնայ:

Կ'առաջարկէ հայ բարեկամներուն հրաժարիլ ցնորքէ եւ իրենց յոյսերը բերել 1913ի շրջանին վրայ, այսինքն վեց նահանգներով գոհանան: Մորկան հոս ալ լաւատես է, անգիտակ ռուս քաղաքականութեան, կը յուսայ թէ Նիքոլայ «իմաստուն» ցարը կրնայ իր պաշտպանութեան տակ առնել այդ նահանգները, ինչպէս որ պաշտպանեց բարենորոգումներու իրագործումը 1913ին, Հայերուն տալով կրօնական ազատութիւն, լայն ինքնավարութիւն:

Կիլիկիա պիտի մնայ դաշնակիցներու պաշտպանութեան տակ կամ պիտի կազմէ անկախ շրջան մը, Համաձայնական Պետութեանց հովանաւորութեան տակ:

Դաշնակիցներու պարտականութիւնը պիտի ըլլայ պատժել ջարդարարները, վերադարձնել Հայերու գոյքերը, ազատել խլուած աղջիկներն ու որբերը, հատուցում պահանջել կորուստներու համար, իսկ կոտորուածներու գոյքերը սեփականութիւն դառնալու են հայ պետութեան:

Այս տողերը կը գրէր 1917ին, երբ ռուս յեղափոխութիւնը կը քայքայէր հզօր պետութիւնը եւ մտահոգութեան մատնած էր արեւմտեան զինակիցները: Լաւատես է մեծ պատմաբանը հայ պետութեան մը կազմութեան, ռուս հովանաւորութեան եւ Կիլիկեան շրջանի մէջ հայ ինքնավար պետութեան մէկ հիմնարկումին մասին: Կը հաւատայ, թէ «արդարութիւնը պիտի յաղթանակէ, արշալոյս մը պիտի ծագի նոր ժողովուրդներու վրայ»:

Ցաւալի եղած ըլլալու է Լոզանի դաշնագրի կնքումէն եւ հիւանդագին օրերուն, Միջերկրականի ափերուն վրայ խորհրդածած է դաշնակիցներու անզօրութեան, խոստումներու դրժումին վրայ: Եգիպտական, քաղդէական, հնդարիական պատմութեան մէջ բիրտ պայքար տեսած է, կը յուսար թէ նոր դարը արդարութեան դար մը պիտի ըլլար ժողովուրդներու եղբայրութեամբ: Որքան կը ցաւէր գիտութենէն բաժնուելուն, նոյնքան ցաւած ըլլալու է Լէմանի ափերուն մօտ գործուած անարդարութիւնը տեսնելով:

Գրքոյկին սկիզբը կը խօսի «Ազգութեան սկզբունքին» մասին: Կ'ընդունի սերունդներու համերաշխութիւնը, անցեալի, ներկայի եւ ապագայի, որովհետեւ «ապրողները հողին մեռեալներու հոգիին երկարաձգումն է միայն»: Իւրաքանչիւր ժողովուրդ հաւատարիմ մնալու է անցեալին եւ անվթար պահելով նախնիքներուն ժառանգութիւնը, փոխանցելու է յաջորդ սերունդներուն: Մարդը զաւակն է իր մտայնութեամբ անցեալ սերունդին, ուստի իւրաքանչիւր ժողովուրդ նախանձախնդրութեամբ հսկելու է իր ազգութեան պահպանման: Վնասակար կը գտնէ օտար տարրերու թափանցումը ժողովուրդի մը մէջ: «Որքան պետութիւններ քայքայուած են, որովհետեւ թոյլ տուած են որ օտարականներ թափանցեն իրենց կալուածներուն մէջ: Հռոմ, միշտ քաջարի, անկումի դիմեց, երբ իր սահմաններուն մէջ առաւ օտարները»: Հռոմ ստիպուած էր օտարներ ընդունելու, որովհետեւ նըւազիլ սկսած էր եւ սահմանները պաշտպանելու, ներքին ապահովութեան համար զինուորներու պէտք ունէր:

Հայաստան մուտք գտան օտարներ երբեմն առանց Հայերու կամքին, երբեմն Հայերու օտարասիրութեան պատճառով:

Հայերու դժբախտութիւնը սկսաւ այն օրէն, երբ արտագաղթը, բռնագաղթը դատարկեցին երկիրը եւ մեծամասնութիւն մը հետզհետէ փոքրամասնութիւն եղաւ: Մորկան կը յանձնարարէ կառչած մնալ հայրենի հողին, որուն յարմարած են դարերու ապրումով սերունդէ սերունդ, իսկ անոնք որ անձնական շահերէ մղուած կը հեռանան մայր երկրէն, ժողովուրդին տականքն են: Մորկան սխալ կը գտնէ լատին առածը՝ ուպի պենէ, իպի փաթրիա, ուր լաւ ենք, հոն է հայրենիքը, կը տեղափոխէ բառերը, մարդ երջանիկ է հայրենիքին մէջ, հայրենասիրական զգացումէ զուրկ է ան, որ կը հեռանայ հայրենիքէն: Պատմականօրէն Մորկան կ'ընդունի ժառանգականութեան եւ միջավայրի դերերը ազգութեան կազմութեան մէջ: «Իւրաքանչիւր ազգութիւն ունի իր յատկութիւններն ու թերութիւնները, իւրաքանչիւրը յարմարած է բնակավայրին»: Իւրաքանչիւր ժողովուրդ զաւակն է նախնիքներուն եւ հայրենիքին: Հեռանալ հայրենիքէն, ժխտել է եւ անցեալը եւ բնակավայրը, ժխտել է իր ինքնութիւնը:

Հայութեան այս անկեղծ բարեկամը, արժանի երախտագիտութեան, օգտակար խորհուրդներ ունի ամէնուն համար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՊԱՐՈՆ ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ

Գ. ՊԱՑՔԱՐ՝ ՔԱՐԻՒՂԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

1914ին Պարոն Հինգ առ Հարիւր 45 տարեկան էր: Նուպար, միշտ սիրուն, ընկերասէր ու փայլուն, նոյնքան փառասէր մնացած էր որքան առաջ:

1900էն ի վեր կը բնակէին Պէյզվոթըրի մէջ, 38 թիւ Հայտ Փարք Կարտընզ, ուր Նուպար սալոն հաստատած էր շնորհիւ հրեայ նորատեղծ ազնուականութեան: Կիւլպէնկեան չէր սիրեր ընկերութեան մէջ մնալէ, բայց Նուպարի միջոցաւ ուզած-չուզած մաս կը կազմէր Լոնտոնի բարձր ընկերութեան:

Պէյզվոթըրի բնակարանէն զատ, Կիւլպէնկեան տուն մըն ալ ունէր Փարիզի մէջ, 27 թիւ Քէ տ'Օրսէ: Եւ յաճախ Փարիզ կ'երթար-կուգար ըլլայ գործի, ըլլայ հաճոյքի համար:

Աւելորդ կը նկատէր Փարիզի մէջ կամ այլուր գրասենեակ բանալը: Իր բոլոր գործերը կարգի կը դնէր Պէյզվոթըրի կամ Քէ տ'Օրսէի բնակարաններուն կամ պանդոկ Րիցի շքեղ սենեակներէն մէկուն հանգստաւէտ բազկաթոռներուն մէջ: Ամէն օր ոտքով պտոյտ մը կը կատարէր եւ այդ պտոյտին ընթացքին կ'որոճար իր ծրագիրները կամ կ'որոշէր իր կարգադրութիւնները — Ռուսաստանի, Միջին Արեւելքի, Եւրոպայի ու Ամերիկայի մէջ ունեցած քարիւղի իր գործերը: Երկար բարակ նամակագրութիւններ չէր պահեր: Ամէն բան գլխուն մէջ ամփոփած կը պահէր:

Կիւլպէնկեանի եւ իր նման գործի տաղանդներն են, որ Անգլիան դարձուցին աշխարհի ամէնէն զօրաւոր պետութիւնն ու ապահովեցին վերջին երկու աշխարհամարտերուն յաղթանակը:

***

Այդ տարիներուն մասին Նուպար Կիւլպէնկեան կը պատմէ.

«Ստիպուած էր սպասել. սակայն ամէնէն աւելի ատած բանը պարապ, առանց որոշ զբաղմունքի մնալն էր: Սկսաւ իրեն սովորութիւն դարձնել առաւօտեան ժամը 8էն սկսեալ իր գործի ընկերներուն, պաշտօնեաներուն, ընտանիքին անդամներուն հեռաձայնել — թերեւս կարեւոր ըսելիքներ ունենալուն, գուցէ նաեւ անոնց վրայ հսկողութիւն բանեցնելու համար այս միջոցով:

«1925էն վերջ գիշերները կ'անցընէր Լոնտոնի կամ Փարիզի Րից պանդոկներուն մէջ, այնտեղ ալ կը նախաճաշէր, ապա մարմինը մարզել կուտար: Ստացած նամակներն ու տեղեկագիրները կը կարդար, նամակներուն պատասխանները տուն կուտար, դէպ մը սպառնական հեռագիրներ կը քաշէր աշխարհի չորս կողմը: Զանազան նախարարութիւններ կ'այցելէր նախապէս առնուած ժամադրութիւններու համաձայն, Հայտ Փարքի կամ Պուա տը Պուլոնյի մէջ ոտքով պտոյտ մը կը կատարէր (որուն ընթացքին իր անձնական կառքը կը հետեւէր իրեն՝ յոգնութեան պարագային օգնութեան փութալու համար) եւ ի վերջոյ տուն կը հանդիպէր, այդ հասցէով եկած նամակները կարդալու եւ կէսօրուան ճաշը ընելու համար:

«Օրէ օր աւելի ուշ կը հասնէր ճաշի՝ ի մեծ ջղայնութիւն կնոջը ու ընտանիքին միւս անդամներուն: Կ'ուզէր որ տուն հասած վայրկեանին ճաշը պատրաստ ըլլար, բայց այնքան անկանոն ժամերու կը հասնէր, որ յաճախ մինչեւ 3-30 կը սպասէինք իրեն՝ կէսօրուան ճաշի: Երբ սկսաւ դէպի ժամը չորս հասնիլ, մեր ամբողջ քաջութիւնը հաւաքելով, սկսանք այլեւս չըսպասել եւ առանց իրեն ճաշել: Սկիզբը բարկացաւ: Բայց ականջ չկախեցինք:

«Ճաշէն վերջ՝ դարձեալ պտոյտի կ'ելլէր, — կառքը միշտ կը հետեւէր իրեն, — ապա ուրիշ ժամադրութիւններու, ի վերջոյ կը մխրճուէր թանգարաններէ կամ հնավաճառներու խանութներէ ներս:

«Եթէ այդ օրը մայրս ընդունելութիւն մը սարքած ըլլար, եւ եթէ գիտնար թէ հետաքրքրական անձ մը ներկայ պիտի ըլլայ, կարճ ժամանակով ինքզինք ցոյց կուտար. բայց ընդհանրապէս ընկերային կեանքէ հաճոյք չէր առներ եւ ինքզինք հեռու կը պահէր ընդունելութիւններէ:

«Կէս գիշերէն առաջ անկողին չէր մտներ երբեք — հակառակ այդ ժամերուն է, որ կը վերջանային հեռաձայնային իր խօսակցութիւնները աշխարհի չորս ծագերուն գտնուող մարդոց հետ: Գրպանին մէջ կամ ձեռքի տակ փոքր քարթերու տըրցակ մը կ'ունենար միշտ, որոնց վրայ հետզհետէ կ'արձանագրէր իրեն ի նպաստ կամ իրեն հակառակ կատարուած, եւ կամ զինքը հետաքրքրող որեւէ բան — ամէնէն հասարակ բամբասանք մը, նոր գիւտ մը, յայտնի իւղանկարի մը ծախու հանուած ըլլալուն լուրը: Անմարդկային էր իր այս ըրածը, սակայն մարդ չէր կրնար չհիանալ իր յարատեւութեան, ոխակալութեան կամ ունեցած ընդարձակ հետաքրքրութեան: Անխոնջ աշխատող մըն էր»:

×

1914ի ատենները Կիւլպէնկեան արդէն իսկ մեծ չափերու հասցուցած էր արուեստի գործերու մասին ունեցած իր հետաքրքրութիւնն ու գիտութիւնը: Առիթ չէր փախցներ արուեստի գլուխ գործոց մը գնելու:

Այնպէս որ, առաջին աշխարհամարտին վերջաւորութեան, Պարոն Հինգ առ Հարիւր արդէն իսկ «Խորհրդաւոր Միլիոնատէր»ի համբաւ հանած էր իր միլիոններուն, պալատներուն, սիրուհիներուն եւ արուեստի գանձերուն շնորհիւ:

ՐԱԼՖ ՀԻՒՎԻՆ

(22 Շար.)

ՕԹԹՕ ՔԻՒՍԻՆԷՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԷՆ ՕԳՏՈՒՈՂՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ԽՄԲ.— Կրեմլինի վերջին մաքրագործումներուն մասին Լը Մոնտի խորհրդային հարցերու մասնագէտ աշխատակիցը յօդուած մը գրած է, ուր կ'անդրադառնայ նաեւ այդ մաքրագործումներէն օգտուողներուն եւ յատկապէս՝ Օթթօ Քիւսինէնի մասին։ Ստորեւ՝ յօդուածին գլխաւոր մասերը.—

Յուլիս 29ին Մոսկուայի մէջ սարքուած տօնը եթէ պատճառ եղաւ բազմաթիւ զոհերու, պէտք չէ մոռնալ նաեւ, որ ուրիշներ ալ օգտուեցան՝ իրենց դիրքը զօրացնելու համար։ Այս շարքին գլխաւորներէն է յատկապէս Օթթօ Քիւսինէն, հին համայնավար մը, որ Խրուշչեւի շնորհիւ մուտք գործեց Խ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէին դիւանին մէջ։ Ցարդանքի տուրք մը անշուշտ, որ շատ ուշ կը հասնի, քանի որ Օթթօ Քիւսինէն իր քաղաքական գործունէութեան վախճանին հասած է այլեւս։

Ծնած՝ 1884ին, Ֆինլանտայի մէջ, Օթթօ Քիւսինէն 73 տարեկան է այսօր։ Ֆինլանտայի համայնավար կուսակցութեան հիմնադիրներէն եղած է։ Ա. Աշխարհամարտէն առաջ, Ֆինլանտայի Կրթական նախարարութեան մէջ որոշ պաշտօններ կատարած է, մինչեւ 1917ը՝ երբ Լենինի յաղթանակը վերջ դրաւ իր գործունէութեան. տարի մը վերջ հայրենիքէն հեռանալով վերջնապէս հաստատուեցաւ Ռուսիա եւ դարձաւ խորհրդային քաղաքացի։

Մարքսեան գիտութեանց մէջ ունեցած խոր ծանօթութեանց շնորհիւ, կարեւոր պաշտօն մը տրուեցաւ իրեն Կոմինթերնի մէջ, որ 1919ին հիմնուեցաւ Մոսկուայի մէջ։ Ըլլալով վարիչ անդամներէն մէկը կուսակցութեան, առիթը ունեցաւ գործակցելու համայնավար կուսակցութեան միջազգային պարագլուխներուն հետ.— Լենին, Սթալին, Պուխարին (մինչեւ դատավարութիւնը) Տիմիթրով, Էրքոլի (այսօր Թոլիաթթի), Թորէզ եւայլն։ 1928ի վեցերորդ համագումարին, Ֆո. Քոլին հետ ներկայացուց տեղեկագիր մը՝ կուսակցութեան ունեցած յեղափոխական գործունէութեան շուրջ (գաղութներու մէջ)։ 1935 Սեպտեմբերին երիտասարդութեան վեցերորդ համագումարին մէջ ուշագրաւ ճառ մը արտասանեց Ֆաշիզմին դէմ, գովքը հիւսելով Սթալինի, որ իր բարեկամն էր։

«Երբ ընկեր Քիւսինէն կը յայտնէր Խ. Միութեան ժողովուրդին յաղթանակը, պատրաստած մարդուն անունը՝ ժողովուրդներու ղեկավարները ծափահարութեանց փոթորիկ մը կը բարձրացնէին», կը գրէր «Փրաւտա» (1935 Սեպտ. 29), յիշելով «կեցցէ Սթալին» արտայայտութիւնները՝ չինարէն, ճափոնէրէն եւն.։

Սակայն, անիկա 1935ին էր... այսօր Օթթօ Քիւսինէն անհատապաշտութեան դէմ է. միաժամանակ ան հակասթալինեան է եւ սթալինեան՝ Խրուշչեւի հասկացողութեամբ։

1939ի ռուսեւֆին պատերազմի ընթացքին, այս մարդը՝ որ կատարելապէս ռուսացած էր այլեւս, դիրքաւորուեցաւ իր հայրենիքին դէմ եւ Մոլոթովի ընկերակցութեամբ բազմաթիւ դաւեր սարքեց։

Օթթօ Քիւսինէն ռուսական համայնավարութեան կարեւորագոյն դէմքերէն մէկը դարձաւ 1952 Հոկտեմբերին տեղի ունեցած 19րդ համագումարէն վերջ։ Կեդր. Կոմիտէի անդամ ընտրուեցաւ եւ մաս կազմեց «տասնըմէկներու յանձնախումբին», որ Սթալինի նախագահութեամբ՝ պարտականութիւն ունէր քննելու կուսակցութեան գործունէութիւնը։ Մաս կը կազմէ նաեւ Նախագահական Խորհուրդին (Փրեզիտիում), որուն անդամներուն թիւը բարձրացած է 25ի՝ Քաղաքական Բիւրոյի ջնջումով (1952 Հոկտ. 16)։ Սակայն երկար ատեն չի կրնար պահել այս պաշտօնը, որովհետեւ Սթալինի մահէն ետք, 1953 Մարտ 6, Նախագահական Խորհուրդը կրկին կը կրճատէ իր անդամներուն թիւը՝ 10ի իջեցնելով զայն (նախապէս 25)։ Քիւսինէն, բազմաթիւ այլ համայնավարներու հետ ... աթոռ կը կորսնցնէ։

Այս մարդը Սթալինի մահէն վերջ Մալենկովի կողմէ շնորհազրկուեցաւ 1953ին եւ ներկայիս օգտագործած է Մալենկով—Խրուշչեւ պայքարը՝ որ պայթեցաւ ամիս մը՝ առաջ։ Արդարեւ, Խրուշչեւ օգտագործեց զայն իր յաղթանակին համար եւ անոր փոխարէն Քիւսինէնին տեղ մը ապահովեց դիւանին մէջ, ճիշդ իր քովիկը։

Ո՞Վ ԷՐ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՐՄԱՍ

Ինչպէս գրած էինք, Յուլիս 26ի գիշերը, համայնավարի մը ձեռքով սպաննուեցաւ Կուաթեմալայի Հանրապետութեան Նախագահը՝ Քասթիյօ Արմաս։

Ծնած էր 1914 Նոյեմբեր չորսին, Կուաթեմալայի մէջ։ 1933ին վկայուած էր զինուորական ակադեմիայէն, ուր մնաց մինչեւ 1944, իբրեւ ուսուցիչ։

1945ին, երբ Արեվալօ Հանր. Նախագահ էր, դաւադրութիւն մը սարքուեցաւ եւ զինեալ ուժերու հրամանատար Արանօ (որուն կուսակիցներէն էր Արմաս) հակադրուեցաւ Պատերազմական նախարար Արպէնզի։

Գնդապետ Արանոյի մահէն ետք, Արպէնզ հռչակուեցաւ Հանր. Նախագահ՝ 1949ին։ Այս շրջանին էր, որ Արմաս ձերբակալուեցաւ իբրեւ Արանոյի համախոհ։ Սակայն, Արմաս յաջողեցաւ շուտով փախչիլ բանտէն եւ ապաստանեցաւ Հոնտուրաս, ուր մնաց երեք տարի։ Հայրենիքէն հեռու գտնուելով հանդերձ, ան աշխատեցաւ զօրաւոր ընդդիմադրութիւն մը կազմակերպել։ Արպէնզի կառավարութիւնը, «յառաջդիմական» հակումներ ունէր։ Իսկ Արմաս ծանօթ էր իբրեւ հակահամայնավար ուժեղ անհատականութիւն մը։ Հոնտուրասի մէջ, Արմաս կազմակերպեց «Կուաթեմալայի ազատագրունը» եւ յաջողեցաւ։ 1954ին, ապստամբներուն գլուխը անցնելով, տապալեց Արպէնզի կառավարութիւնը եւ անցաւ իշխանութեան գլուխ։

Երկու ամիս ետք, Արմաս պաշտօնապէս հռչակուեցաւ Կուաթեմալայի Հանր. Նախագահ։

Արպէնզ յաւիտենական հակառակորդն էր Արմասի։ Բանտարկած էր զայն։ Նոյնիսկ՝ սպառնալիքներ բրած։ Սակայն, երբ իր կառավարութիւնը փոխարինուեցաւ Արմասի համախոհներով, այս վերջինը բաւարարուեցաւ միայն իր հակառակորդը աքսորել։ Զուիցերիա հաստատուելով, նախկին Նախագահը շարունակեց իր դաւադրական գործունէութիւնը, օգտուելով իր քանի մը համայնավար բարեկամներուն «վստահելի» գործունէութենէն։

Ներկայիս երբ Արմաս սպաննուած է, իր համախոհները ուժեղ դիրք մը ապահոված են երկրին մէջ։ Բանակը թիկունք կը կանգնի համայնավար գնդակներու զոհ գացած նախագահին կառավարութեան անդամներուն։ Ոչ մէկ հաւանականութիւն կայ, որ Արպէնզ, կամ իր կուսակիցները կարենան իշխանութեան գլուխ գալ։

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կիրակի, Յուլիս 21, «Սէնթ Անտրէի» պարտէզին մէջ, տեղի ունեցաւ Տարօն-Սասնոյ Ձորի Հայր. Միութեան կազմակերպած «Հերոսներու Օր»ուան տօնակատարութիւնը։

Կէսօրին՝ արդէն հանդիսավայրը լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ։

Հանդէսը սկսելէն առաջ, արդէն «Ալքազըր բարձրախօսը կը նուագէր աւանդական Քոչարիի, Փափառիի եւ ուրիշ եղանակներ։

Ու Մշեցի թէ Սասնեցի խումբերը կը պարէին աշխոյժ ու խանդավառ։

Գործի վրայ էին Ցարութիւնն ու Եղիան, Ղազարն ու Գէորգը, որոնք հայրենի տան ու տէրերու հիւրասիրութեամբ, միշտ ժպտերես ու խանդավառ, սեղանէ սեղան կը վազէին, եկողները կը հիւրասիրէին եւ զանազան կարգադրութիւններ կ'ընէին։

Օրուան նախագահ Պ. Եղիա Մելքոնեան հանդէսը բացուած յայտարարելով՝ բեմ հրաւիրեց խումբ մը Նոր Սերնդականներ եւ Արենոյշներ, որոնք երգեցին «Յառաջ Նահատակ»ը։

Ապա հրաւիրեց ներկաները՝ որ յոտնկայս յարգեն հայ հերոսներու յիշատակը եւ իր հակիրճ ճառով. բացատրեց հերոսներու հանդէպ մեր պարտականութիւնները, շեշտեց հայապահպանման գործին նուիրականութիւնը եւ թելադրեց՝ հաւատարիմ մնալ մեծ ուխտին, մինչեւ որ գայ օրը մեր յաղթանակին եւ մենք մեր հերոսներու յիշատակը յարգենք մեր հայրենիքի մէջ եւ Վարդավառը տօնենք Ս. Կարապետի վանքին մէջ։

Օրիորդ Շաքէ Սէրէնկիւլեան յաջողութեամբ արտասանեց ընտիր բանաստեղծութիւն մը, Օրիորդ Վարդանեան երգեց՝ երկու երգեր, փոքրիկն Վանիկ Նազարեան արտասանեց Յովհ. Թումանեանի «Շունն ու կատուն» եւ Ֆրանսերէն բանաստեղծութիւն մը եւ բոլորն ալ արժանացան ծափերու։

Իսկ Գուլվար Օտտոյէն փոքրիկն Գապիկեան երկու Ֆանթէզիներով խնդացուց հանդիսականները։

Ընկեր Պ. Սահակեանի կատակախառն քանի մը խօսքերէն վերջ, արենոյշ Ալիս Շամիրեան երգեց «Քէլէ քէլէ»ն։

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Գասպար Շեխիկեան, օրուան բանախօսը, որ կարճ պատմականով մը պատկերացուց՝ Տարօնի աշխարհը, հեթանոսական թէ քրիստոնէական շրջաններուն, Վարդավառի տօնակատարութիւնը իր մանրամասնութիւններով, եւ կուռ բանախօսութիւնով մը՝ պանծացուց հերոսներու յիշատակը եւ խոր հաւատքով յայտարարեց թէ՝ պիտի գայ օրը, երբ հայ ժողովուրդը պիտի հաւաքուի իր հայրենի հողին վրայ, իրականացած տեսնելով իր մեծ երազը եւ կարգ մը օգտակար թելադրանքներով վերջացուց իր խօսքը։

Պ. Սիմոն Աւտոյեան երգեց «Տըլէ եաման»ը՝ Նոր Սերնդականներէն Մասիս Գուլումեանի արտասանութենէն վերջ, Օրիորդ Մակի Իշխանեան արտասանեց՝ Ս. Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդուն» եւ երգեց երգ մը։

Ընկեր Վարդգէս Աւինեան երգեց Ս. Շուշ Ջիւանիի մէկ երգը եւ կարճ դադարէ մը վերջ, տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւնը։

Գեղարուեստական բաժինը վերջացած ըլլալով, սկսան հայկական եւ եւրոպական պարերը։

Նահապետական սեղանները նորէն բացուեցան ու խրախճանքն ու խանդավառութիւնն իրենց գագաթնակէտին հասան ու տեւեցին մինչեւ իրիկուն, ուշ ատեն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

«ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՂԲԱՐՑ ԳԵՐԵԼՈՑ»

Իսկ Գուրգէն առանց ուշ դնելու հեռացաւ դարձեալ եւ երկրորդ յարձակումն ու հարուած մ'էլ տուաւ. դրան երկու փեղկերը միատեղ գետինն ինկան։ Ան առեն ձեռքերը շփեց, վահանը ձեռքն առած մտաւ ներս եւ ուղղուեցաւ սենեակները հանդարտութեամբ եւ հրամայեց թիկնապահաց որ ձայն տան բնակչաց լոյս բերել, եւ շնորհով հիւրընկալել, եթէ չեն ուզեր որ տուներնին հիմն ի վեր տապալի։

Եւ ահա քանի մը վայրկեան վերջը խռուած, կնճռոտած ալեւոր Տաճիկ մը ձեռքը ճրագ ներկայացաւ եւ «բարի երեկոյ» մաղթեց մեր հիւրերուն. իր կերպին մէջ դժկամակութիւն եւ երկիւղ յայտնի կ'երեւէին։ Իսկ Գուրգէն առանց նորա վիճակին ուշադրութիւն ընելու, հարցուց ծերուն ահագին ձայնով.

— Տէր դու, քեզ կ'ըսեմ, ինձ մտիկ ըրէ, այս տան մէջ քեզմէ զատ մարդ չկա՞յ։

— Կայ, իշխան։

— Ինչո՞ւ քեզ կ'ուղարկեն ուրեմն որ ծեր մարդ ես, հանգստեան պէտք ունիս, եւ ուրիշ երիտասարդ մարդիկ երեսնին կը ծածկեն։ Ի՞նչ է քու տիրոջդ անունը։

— Ալի էֆէնտի։

— Շատ բարի, Ալին լաւ է, էֆէնտին ալ լաւ է, երբ այս երկու անունները իրարմէ հեռու լինին. ինձմէ բարեւ ըրէ եւ քով իրեն որ հիւրընկալութեան օրէնքը պարտաւորէ որ գայ մեզի ընկերութիւն ընէ, եւ ոչ թէ փախուստ տայ։

— Բայց երբ հարցնէ թէ ո՞վ է բարեւ ընողը, ի՞նչ անուն տամ։

— Զրուցէ թէ բարեկամաց բարեկամ՝ թշնամեաց թշնամի՝ բուն, անխառն, ճշմարիտ էֆէնտի մի է։

Մեր բարեկամները թողունք քիչ մը այս երկու երեք սենեակներուն մէջ որ աբանց եւ հիւրոց բնակարան կը կազմեն, եւ ծերուն հետ մտնենք կանանոցը ուր նոյն վայրկեանին ամէնը այր եւ կին պատապարեալ էին։ Հինգ վեց սպառազէն մարդիկ կանանոցին դրան առաջ կանգնեալ էին. արժան կարելի էր կարծել զիրենք՝ եթէ չդողային։ Զորս հինգ հատ մը խարշիկ եթովպացի գերիք իրենց ապուշ դէմքով բոլորովին շփոթած կը տարտամէին։ Իսկ ներքին սենեակներուն մէջ ահարեկ եւ յուսահատ տասն հինգի չափ ամէն հասակի եւ ամէն տեսակի կանայք շարուած կեցեր էին՝ փառաւոր ռակեթել բեհեզներով հագուած կնոջ մը առաջ որ միայն բազմոցին վրայ ծնկուըները ծալլած նստած էր, եւ որուն գլուխը կանաչ պսակ մի կապուած կար ի նշան Մարգարէին ցեղէն իջնելուն։ Կինը թխամորթ, չոր, երկայնահասակ, սեւ աչքեր եւ հաստ յօնքեր ունէր որ իր նայուածքին աւելի խստութիւն մը կուտային. մէջքի ականակապ գօտիին կախուած էր ոսկեպատեան դաշոյն մը, եւ քովի բարձին վրայ արջառաջիլ մը կար ահարկութիւն ապախնայց եւ սարկաց, վասնզի այդ դաժան, արհամարհոտ եւ ամբարտաւան աչքերը կը ցցնէին թէ ամենափոքր սխալմունք եւ յանցանք քաւութիւն չէին գտաներ առանց այդ խարազանին հարուածներէն անցնելու։

Ընդարձակ սենեակին մէջ ուր այնչափ կանայք եւ աղջկունք կանգնած էին, շնչառութեան ձայն անգամ չկար թէպէտ, երեք չորս հատը տասն-տասներկու տարու աղջիկներ էին. եւ միայն հանըմին շարժմունքին իր բեհեզեայ եւ մետաքսեայ հագուստներուն ձայնը կը լսուէր։ Բարկութիւն եւ երկիւղ իւր բնական տգեղ դէմքը աւելի տգեղ կը ցցնէին. եւ անհամբերութիւնն արդէն վերջի սահմանը գտած էր, երբ Հասան պապա ներս մտաւ եւ դրան առջեւ կեցաւ։

— Մօտ եկ, Հասան, գոչեց Տիկինը, ո՞վ են, ի՞նչ մարդիկ են այդ աւազակները։

— Տիկին հայ են, երկուքը իշխանաւոր են, տասնի չափ ալ զինուորք։

— Ի՞նչ խօսեցան, ի՞նչ ըսին. իմ ըսածներուս ի՞նչ պատասխան տուին։

— Տիկին, ձեր ըսածները զրուցելու ժամանակ չառած՝ այդ գլխաւորներուն մէկը երկայն ահագին մարդ մը՝ սոսկալի ձայնով ինձ հրամայեց որ մէկ մ'էլ աչքին չերեւամ եւ Տէրը ուղեց։

— Զրուցեցի՞ր թէ այս բերդին տէրը Տիկին մ'է։

— Ոչ, Տիկին, բաւ. ծերը ահով մէկ երկու ոտք ետ քաշուելով՝ վասնզի կնոջ աչքերը կատաղի փայլ մը առին եւ ձեռքը արջառաջիլին երկնցաւ։

— Անպիտան ծառայ, այսպէ՞ս իմ հրամաններս կը կատարես. չըսի՞ր այդ անհաւատներուն թէ Տիկինը Մարգարէին ցեղէն կ'իջնէ եւ Ամիրապետին մօտ ազգականն է։

— Այդ խօսքերը զրուցելու ժամանակ չմնաց, Տիկի՛ն, ով եւ ինչչափ քաջասիրտ մարդ լինի այդ հսկային առաջ կը շփոթի բակլիքը. ես ծեր, տկար մարդ եմ, Տիկին, փառք Աստուծոյ, այսչափ ինձմէ լաւ ծառաներ ունիս...

— Լռէ, անպիտան ծեր, խորհուրդ տալըդ միայն կը պակսէր. կորիր, աչքիս մ'երեւիր, կերած հացդ լեղի դառնայ։

— Եւ ծերը ուրախութեամբ դուրս ելաւ դիւրագին ազատելուն համար։

ՏԵՐԵՆՑ

(Շար.)

ուժերը զօրացուին այդ շրջանին մէջ :

× Ֆրանսա Մալկըխոյ մէջ դեսպանա – տուն հաստատեց :

Սակարանը չորեքշաբթի օր բուռական բարձրացաւ ինչ որ արդիւնք է անստու - գութեան եւ զիներու յաւելման : Ոսկին որ երեքշաբթի 484·000 էր 493 հազարի բարձրացաւ : Նափոլէոն 3800, զուից. 3480, անգլ. 4300, քսան տոլարնոց 17520 : Թղթադրամ տոլարը 413էն բարձրացաւ 420ի, զուից. 101, պելժ. 8·30, սթերլին 1150 :

ՕՄԱՆԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Բրիտանական օդուժին կողմէ ռմբա – կոծուած ապստամբները կարգի եկած են, կը յայտարարէ Օմանի Ներքին նախարա - րութիւնը :

Նիզվայէն ութսուն քիլոմեթր անդին գտնուող Իզքիի ռմբակոծումէն ետք , Սուլթանին կարմիր դրօշը տեսնուած է ապստամբներու կեդրոնին մէջ :

Մինչ այս մինչ այն, օդուժը հրաման ստացած է հարուածել այն շրջանները , ուրկէ կառքերով կամ ուղտերով օգնու - թիւն կը փութացուի ըմբոստներուն :

Սակայն կը յայտարարուի, թէ ոչ մէկ յարձակում պիտի ըլլայ՝ մարդ կամ անա - սուն սպաննելու դիտաւորութեամբ : Ռմբակոծումներ պիտի ըլլան, որպէս զի ըմբոստները կծկուին :

Բանբեր մը յայտարարեց, թէ Միջին Արեւելքի բրիտանական ուժերուն ընդհա- նուր հրամանատարը՝ զօր. Գուրն, շուտով Պարսից ծոց պիտի երթայ եւ տեսակցու - թիւն մը պիտի ունենայ Օմանի Սուլթա - նին հետ, նոր օգնութիւններ հասցնելու համար. մասնաւորապէս՝ հետեւակա - զօրք :

× Եմէնի կօնսուլը արաբական եր – կիրներուն առաջարկեց, որ օգնեն «Օմա- նի ժողովուրդին՝ Անգլիոյ դէմ մղած իր պայքարին մէջ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՄԱՆԻ մէջ կը չարունակուի Հիւսէյնի արքան սպաննելու դիտաւորութիւն ունե- ցող 21 ապաններու դատավարութիւնը : Ամբաստանեալները չեն ընդունիր իրենց վերագրուած յանցանքը :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ Խորհրդարանը երկու չոր - թուան վիճաբանութիւններէն վերջ վա - ւերացուց Եւրաթոմի եւ Հասարակաց Շու- կայի հարցերը 144ի դէմ 311 ձայնով եւ 54 ձեռնպահութեամբ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ 40 միլիառ ֆրանքի փոխատուութիւն մը պիտի ընէ Սուրիոյ՝ տասը տարուան ընթացքին վերադարձնե- լու պայմանով : Այս գումարը պիտի օգ- տագործուի երկրին արդիւնաբերութեան զարգացման համար :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մայրաքաղաքին մէջ ա- ւերածութիւններու եւ ոստիկաններու միջեւ բախում մը պատահեցաւ : Գործադուլ հռչակած աւերածութիւններուն երկուքը սպան- նուեցաւ եւ երեք ուրիշներ վիրաւորուե - ցան :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ եւ Խ. Միութեան մի- ջեւ տնտեսական համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ : Խ. Միութեան օժանդակու – թիւնը պիտի ըլլայ 285 միլիոն տոլար՝ տարրալուծարանի մը եւ ալիւմինիումի գործարանի մը կառուցման համար : Աշ - խատանքները շուտով պիտի սկսին :

ՖՐԱՆՍԱ տնտեսական օժանդակութիւն մը պիտի ընէ Թունուզի եւ Մարոքի :

ՓԱՐԻԶԷՆ երկու միլիոն հոգի արձա - կուրդի մեկնեցան, մինչ ուրիշներ արդէն կը վերադառնան :

ՉԸՐՉԻԼ յայտարարեց թէ փոփոխու - թիւններ պէտք է ընել ՄԱԿի սահմանա - դրութեան մէջ : Անգլիոյ նախկին վար - չապետը աւելցուց թէ արդարութիւն չկայ ՄԱԿԷՆ ներս :

ՖՐԱՆՔԵՒՀՐԷԱԿԱՆ բարձրագոյն վար- ժարան մը (լիսէ) հիմնուեցաւ Թէլ Ավիվի մէջ : Լիսէն պիտի կրնայ 1200 աշակերտ ընդունիլ :

ԱՐՏԱՔԻՆ նախարար Փինօ Լոնտոն գը- նաց եւ երէկ ճաշեց Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարար Տըլը- սի հետ, որ քանի մը օրէ ի վեր Անգլիա գացած էր, ապազինման խորհրդաժողո - վին հարցով զբաղելու համար : Երկու Արտաքին նախարարները կը քննեն ապա- զինման շուրջ Արեւմտեաններու տեսա- կէտները : Փինօ քանի մը օր վերջ Փարիզ պիտի վերադառնայ եւ նախարարներուն ու Հանր. Նախագահին հետ տեսնուելէ վերջ պիտի մեկնի Միացեալ Նահանգներ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՐՍԷՅԼ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուր- բաթ, ժամը 21ին, Ֆրանսական ամփի - թատրոնին սրահը 41 Ալէ Լէոն Կամպէթա :

Կը նախագահէ՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդը ինչո՞վ տկար է եւ ինչո՞վ՝ զօրաւոր» :

Մուտքը ազատ է :

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած՝ «Հերոններու Օրդ» - ուան եւ Խանասորի արշաւանքի 60րդ տարեդարձին առթիւ, Օգոստոս 4, կի – րակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, վալապրի խանրածաօր, օդասուն եւ ընդարձակ անտառին մէջ :

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Մար – սէյլի Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ՝ բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի շրջանային վարչութեան, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խա- չի շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու :

Ներկայ պիտի ըլլան եւ պիտի խօսին՝ Կարտանի քաղաքապետ Պ. Վիքթոր Սա- ւին եւ Պ. Լերտա (ընկերվարական) :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Երգեր, արտասանութիւններ, նուագ եւ հայկական ու եւրոպական պարեր :

Պ. Ալէքս Մնակեան ազորտէոնի վրայ պիտի նուագէ հայ ժողովրդական երգեր եւ պարերգներ (Փաւխայի երաժշտանո – ցէն եւ Լիբանանի ազորտէոնի ախոյեան) :

Ձոխ պիւֆէ մատչելի գիներով՝ սան - տուիչ, շամփուրով խորոված, զովացու- ցիչ ըմպելիներ եւ այլն :

Մուտքը ազատ է :

Երթեւեկի համար դիմել մեր խումբե – րուն եւ ենթակոմիտէներուն : Կարելի է առնել նաեւ էջս երթեւեկող հանրակառ- քեր եւ օթօքառեր :

Մարսէյլ քաղաքին մէջ բնակողներուն

Խանասորի արշաւանքի տօնակատարու - թեան առթիւ Վալապը երթալու համար, յատուկ օթօկառեր վարձուած են : Արձա- նագրուելու համար դիմել ընկեր Աստուր Քէօսէեանին (Փլաս տ'էքս), ընկեր Ա. Պետրոսեանին (Տազէս) եւ Պ. Գ. Ծերէկ- եանին :

Մեկնումը տեղի կ'ունենայ փլաս տ'էք- սէն :

ՊՕՄՈՆ.— Անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ այս տօնակատարութեան, պէտք է արձանագրուին օթօքարի համար մինչեւ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ, հետեւեալ ընկերնե - րու մօտ .— Յ. Պանտիկեան, Ն. Դար - բինեան, Կ. Կարապետեան, Սերժ Սար - գիսեան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ ընկ. Յակոբ Մանճիկեան վեց հազար Ֆր. կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեանի յիշատա - կին «Յառաջ»ի տարածման համար :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի վարչութիւնը պարտք կը սե- պէ անգամ մըն ալ յիշեցնել իր բաժա - նորդներուն որ փակեն իրենց առկախ հա – շիւները :

Որեւէ օտար թերթ կարելի չէ ապառիկ կարդալ եւ փափաքելի է որ նոյնը ըլլայ մանաւանդ հայերէն թերթի համար, ո - րուն մեծամասնութիւնը սահմանափակ են :

[illegible] սաւորու արձակուրդի գացող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի անպայման ղրկել իրենց նոր հասցէին հետ նաեւ հի - նը : Ծախքերու համար՝ 100 Ֆրանք :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ»ի չէք – փոսթալի թիւն է՝ 15069 - 82, կը խնդրուի չգործածել նա - խորդը որ ջնջուած է :

Կը յիշեցնենք նաեւ որ այս թիւը ՎԵՐԱ- ՊԱՀՈՒԱԾ է «Յառաջ»ին, կը խնդրուի թերթին չպատկանող գումարները (նուէր- ներ, տարբեր թերթերու բաժնեգիններ եւայլն) ղրկել միայն մանտա-քարթով :

Շնորհակալութիւն մեր այն բաժա – նորդներուն որ կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչու - թեան գործը :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍ. ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՓԱՐԻԶ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Համալը- սարանական Ոստանի Մարի Նուպար հիմ- նարկութեան մէջ հայ ուսանողները կըր- նան սենեակ ապահովել իրենց համալսա- րանական ուսման ընթացքին, հետեւեալ պայմաններով .—

1) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնա- կարգ լրիւ ուսման (պաքօ) վկայական :

2) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փա - րիզի համալսարանի կամ որեւէ համալը- սարանական բարձրագոյն դպրոցի մը մէջ : Լիսէները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր :

3) Երկու հոգինոց սենեակը կ'արժէ անձ գլուխ 4·500 Ֆրանք ամսական, իսկ յետագային առանձին սենեակ ունենալու պարագային 5·700 Ֆրանք :

4) Համալսարանական Ոստանի ուսա – նողները կ'օգտուին ուսանողական ճաշե - րէ (75 Ֆրանք) :

Փարիզի Հայկ. Տունը, իր հայկական ճարտարապետական ոճով, իր գրադարան ընթերցարանով, եւ վերջապէս գրեթէ բո- լոր գաղութներէ հոն հաւաքուած հայ ու- սանողներով հայկական փոքրիկ օճախ մըն է Միջազգային այս հսկայ Ոստանին մէջ, իր արդիական բոլոր յարմարութիւննե - րով :

Բոլոր դիմումները պէտք է ընել հետեւ- եալ հասցէին .

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

11, Square Alboni, Paris (16e)

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՓԱՐԻԶ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւ - ղի ընդհ. ժողովը Քրուա Ռուժ դպրոցի սրահը, այս ուրբաթ ժամը 20ին : Շատ կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն, ներկայ ըլլալ ճիշդ ժա- մուն :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԱՓԻՆ

Վայրը՝

Olonne-sur-Mer (Vendée)

3 Օգոստոսէն 14 Սեպտեմբեր

Մեկնում՝ Կիրակի, Օգոստոս 4 : առ - տուան ժամը 7ին : Հաւաքուիլ՝ ժամը 6ին.

Point de rassemblement H :
Gare du Maine Départ.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. ԽՈՒՄԲԻ մեկնումը այս երկուշաբթի իրիկուն : Հաւաքուիլ Կար տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակը ժամը 21·30ին :

Ա. ԽՈՒՄԲԻ վերադարձ, այս երկու - շաբթի առաւօտ ժամը 7ին : Կը խնդրուի ծնողներէն Կար տը Լիոնէն դիմաւորել :

×

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայա – նի, Բ. խումբին արձանագրուած եւ մաս կազմող Լիոնի եւ Տէսինի տղոց ծնողնե - րէն, կը խնդրուի որ իրենց զաւակները՝ պակաժներով եւ թուղթերով միասին, բերին այս երկուշաբթի, առաւօտ - եան ժամը ճիշդ վեցին, Լիոն - Փէրաշի կայարանին ժամացոյցին տակ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութիւնը Սթանօզի Հայր. Միութիւնը եւ Երիտ. միութիւնը կազմակերպած են դաշ- տահանդէս մը, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, (Լա Բլէնի) Պ. Տրակոսի գեղեցիկ ծառաստանին մէջ :

Ի նպաստ հայ մանկապարտէզին :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիի :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն – Տուրու - բերանի Հայր. Միութեան Տէսինի մաս - նաճիւղի :

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Քաֆէ Լամարկի մօտ զովասուն Պուրակը :

Կը բանախօսէ Կ. Մ. ՏԵՐՄՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ եւ Տարօնի աւանդական գեղջկական պարեր :

ՕԳՈՍՏՈՍ 18ԻՆ

Պիտի ձայնասփռուի Փալէ տը Շայեոյի եկեղեցական երաժշտութեան համերգը, որուն մասնակցած է հայկ. երգչախում - բը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկ - եանի, Կիրակի առտու ժամը 8·45ին Փա- րի – Ինթերէն :

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

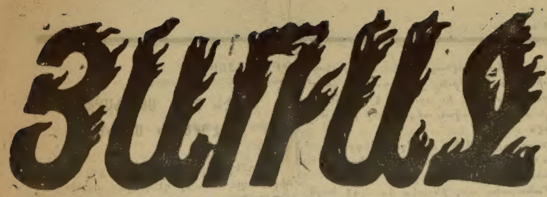

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ • SAMEDI 3 AOUT 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7958 33ème ANNEE Directrice : Arpik MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3759

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ՆԱՄԱԿԻՆ ՇՈՒՐՋ

Հրատարակեցինք Էջմիածնի Մայր Աթոռի դիւանին «Հաղորդագրութիւնը»՝ աջակցութեան եւ Եղիշէ եպիսկ. Տէրտէրեանի կախակայման ու փիլոնազրկութեան մասին (Յառաջ, 1 Օգոստոս):

Ուշագրաւ ու յատկանշական է հետաքրքրութիւնը, զոր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ցոյց կուտայ արտասահմանի հայ մամուլի հրատարակութեանց հանդէպ:

Աննախընթաց երեւոյթ է այս: Աննախընթաց է մանաւանդ այն իրողութիւնը՝ որ կաթողիկոսը առիթ չի փախցներ՝ պատասխանելու համար մասնաւորապէս դաշնակցական թերթերու քննադատութեանց:

Պատասխանը կուգայ մերթ «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրութեան ստորագրութեամբ, մերթ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի անունով: Այս անգամ ալ Մայր Աթոռի դիւանն է, որ կը պատասխանէ:

Բան մը փոխուած է վերջապէս Էջմիածնի մէջ, յորմէհետէ կաթողիկոսական աթոռին վրայ բազմած է Վազգէն Ա. Պալճեան:

Կը յիշուի Էջմիածնի ի խմբագրութեան երկար գրութիւնը՝ իբրեւ պատասխան ընկեր Յակոբ Թաշճեանի «Սրտի խօսքեր»ուն՝ հրատարակուած Հայրենիք օրաթերթի Փետրուար 7-9 թիւերուն մէջ իբրեւ Բաց նամակ՝ ուղղուած Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին:

Այն ատեն խնդիրը կը դառնար Անթիլիասի եւ Ամերիկայի շուրջ: Թաշճեանն կոչ կ'ուղղէր Վազգէն Ա.ի, որ իր հեղինակութիւնը «անկողմնակալ» կերպով ի գործ դնէ՝ Լիբանանի-Սուրիոյ եւ Ամերիկայի մէջ խաղաղութիւն եւ համերաշխութիւն հաստատելու համար:

Միաժամանակ կը մեղադրէր Էջմիածնի դահակալը, որ մեծ պատիւներով ընդունած էր Երուսաղէմի պատրիարքական տեղապահ Եղիշէ արք. Տէրտէրեանը, եւ թոյլ տուած՝ որ անիկա պատարագէ եւ քարոզէ մայր տաճարին մէջ:

Հակառակ «Էջմիածին»ի խողովակով Վազգէն Ա.ի արտայայտած «սրտցաւ» գաղափարներուն, Փետրուարէն ի վեր կացութիւնը ո՛չ միայն չէ խաղաղած Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան թեմերուն մէջ, այլ ընդհակառակն աւելի ծանրացած է՝ «անկախ համայնքի», աւելի ճիշդ «հերձուած»ի մը ստեղծումով Սուրիոյ մայրաքաղաքին մէջ:

Բանիցս շեշտեցինք այս էջերէն՝ թէ Վազգէն Ա. եւ Գարեգին պատրիարք ո՛ր օրուան կը սպասեն՝ իրենց հեղինակութեամբ սաստելու համար հերձուածողները՝ գլխաւորութեամբ Խադ. արք. Աջապահեանի:

Դժբախտաբար մեր երկու բարձրաստիճան եկեղեցականներն ալ ոչ մէկ լուրջ ձեռնարկ կատարեցին՝ ստեղծուած տխուր կացութեան վերջ տալու համար:

Վազգէն Ա. «Էջմիածին»ի էջերէն ուղղորէն բողոքեց Եղիշէ արք.ի վերագրած այն յայտարարութեան դէմ՝ թէ Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդը մասնաւոր գումար մը տրամադրած էր Խադ. արք.ի Սուրիոյ մէջ հակաթոռ կաթողիկոսութիւն մը ստեղծելու համար:

Նման բողոք մը ըրաւ այդ առթիւ Գարեգին պատրիարք, Պոլսոյ «Մարմարա»յին մէջ:

Ա՛յսքան միայն:

Այս «բողոք»ները պղատոնական բողոքներու սահմանէն անդին չանցան:

Մայր Աթոռի դիւանը չըսեր թէ Վազգէն Ա. ինչ կը մտածէ Սուրիոյ «հերձուածող»ներուն մասին:

Կը բացատրէ միայն թէ՝ Եղիշէ արք.ի մասին կաթողիկոսին տուած վճիռը կոչջունի գոցուած մասունքներուն յիշեալին կողմէ իր օրինաւոր տիրոջ վերադարձուելուն հետ:

Այս ալ ուրիշ պատմութիւն է:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՅԵԱՌ ՄԻՇՏ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՀՐԱԺԱՐԻԼ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԼՈՒԾՈՒԱ՞Ծ

Ինչպէս կը նախատեսուէր՝ յաջորդական հինգ նիստերէ վերջ Նախարարաց Խորհուրդը չկրցաւ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացնել 1958ի պիւտճէին շուրջ: Վիճաբանութիւնները սուր բնոյթ ստացան Ելմտական նախարար Կայեառի եւ ընկերվարական Կազիէի միջեւ: Կարելի եղաւ սակայն ստեղծուած «անհամաձայնութիւն»ը հարթել շուտով:

Հանրապետութեան Նախագահ Ռընէ Քօթի, իր ճամբորդութիւնը երկու անգամ յետաձգելէ վերջ՝ երէկ առաւօտ մեկնեցաւ արձակուրդի: Տեղական մամուլը Նախագահին մեկնումը յաջողութիւն կը սեպէ՝ Նախարարաց Խորհուրդին մէջ: Արդարեւ, եթէ հարցին լուծումը ապահովող տուեալներ չունենար՝ Նախագահ Քօթի Փարիզէն պիտի չհեռանար:

Հակառակ ստեղծուած լաւ տրամադրութեանց, կարելի չէ ըսել տակաւին, որ հարցը լուծուած է: Աւելին՝ կրնայ նախարարական լուրջ տագնապ մը ստեղծուիլ: Կայեառի առաջարկած վեց հարիւր միլիառ պիւտճէին 550 միլիառին շուրջ համաձայնութիւն գոյացուցած են նախարարները: Կը մնայ յիսուն միլիառը: Այս յիսուն միլիառը Ընկերային Ապահովութեան նախարարը կը պահանջէ կառավարութենէն, 1958ի բացը գոցելու համար: Կազիէ կը մերժէ այդ յիսուն միլիառը գոյացնել յաւելումներ կատարելով: Ի վերջոյ ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար՝ Կի Մոլէի միջամտութեամբ խնդիրը լուծուած կը թուի: Այդ յիսուն միլիառը պիտի պահանջուի միւս նախարարութիւններէն, որոնք արդէն բաւական սեղմումներու ենթարկուած են: Ուրեմն եթէ ընդունին ճարել այս գումարը՝ նախարարական տագնապը լուծուած կարելի է համարել:

Մինչ այս մինչ այն, Ելմտական նախարար Կայեառ հետզհետէ աւելի ուժ կուտայ իր հրաժարման սպառնալիքին: Սկզբունքով համաձայնութիւն գոյացած է նախարարներու միջեւ, սակայն Կայեառ կը պնդէ, որ իր առաջարկած պիւտճէն ամբողջութեամբ քուէարկուի: Վարչապետ Մոնուրի թիկունք կը կանգնի իրեն:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պատերազմական նախարար Անտրէ Մորիս Դէ. օր մամուլի ասուլիս մը տուաւ, հրատապ երկու հարցերու շուրջ մեկնաբանութիւններ ընելով.

1) Պիւտճէին մէջ իրեն վերապահուած գումարէն աւելի պիտի չգործածէ, անշուշտ՝ եթէ նախարարները վերջնապէս վաւերացնեն զայն:

2) Ալժերիոյ մէջ պայքարը կը շարունակուի: Դժբախտաբար այս հարցը պէտք եղածին պէս չէ բացատրուած Անտրէ Մորիսի կողմէ:

Պատերազմական ծախքերու համար Կայեառի կողմէ որոշուած նախահաշիւը 1.200 միլիառ ֆրանք է: Այս գումարին մէջ կը գտնուի նաեւ այն հարիւր միլիառի պարտքը՝ որ գոյացած է վերջին երեք ամիսներու ընթացքին եւ չէ վճարուած...

Անտրէ Մորիս նպատակ ունի ամէն 15 օրը անգամ մը Ալժերիա այցելել եւ տակաւին մնացած հարցերը կարգադրել, կարելի բոլո՛ր միջոցները օգտագործե-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

«ՁԱ՞ՐԴ» ԹԷ «ՎԱՐԴ»

Ֆրանսացի քնարերգակ բանաստեղծ մը, Մալերպ որ ապրած է 1555էն մինչեւ 1628, անգամ մը, Ռոզէթ անունով ծաղկատուն ու ծաղկաբոյր մանկամարդուհիի մը մահուան առթիւ, անոր կը ձօնէ քերթուած մը, որ կը սկսէր այսպէս.

— Et Rosette a vécu ce que vivent les roses — l'espace d'un matin.

(*Եւ Ռոզէթ ապրեցաւ այնքան, որքան կ'ապրի վարդը — առաւօտ մը միայն*):

Բանաստեղծին չար բախտէն — ո՛չ, բարի բախտէն — գրաշարը քերթուածին առաջին տողը կը փոխէ անուշադրութեամբ եւ կը շարէ.

— *է ռօզ, էլ ա վէքիւ*... եւ այլն:

Այսինքն, պարոն գրաշարը, չկարենալով լուծել հանելուկը, ինքն իր գլխուն գիւտ մը կ'ընէ.

— Ինքն ալ վարդ մը... ապրեցաւ մի այն առաւօտ մը...

Կը յանդիմանուի՞: Ո՛չ, ընդհակառակն, կ'արժանանայ բանաստեղծին ջերմ շնորհաւորութեան եւ շնորհակալութեան: Ռոզէթը, իր գիւտը, իր տուած պատկերը — աղջիկը նմանցնել վարդի մը — տասն անգամ աւելի գեղեցիկ էր:

Մեր ազգին գրաշարներն ալ, երբեմն, հրաշալի գիւտեր կ'ընեն:

Դուն կը գրես.

— Արշալոյսը քնքանքին վարդն էր...

Ան կը շարէ.

— Արշալոյսը բնտանիքին վարդն էր...

Ցիմար պիտի ըլլաս որ սրբագրես: Եղածին պէս կը ձգես ու մտքէդ — երբեմն ալ բարձրաձայն — կը շնորհաւորես զինքը:

Գրաշար կայ, որ բանաստեղծին *յոյսը* կը փոխէ *լոյսի*, *ծոյլը յոյլի* կամ *նուշը թուշի* ու կը փաստէ թէ ինք աւելի բանաստեղծ է քան ձեռագիրը իրեն յանձնող բանաստեղծը:

Ունինք ձեռնհաս ու մասնագէտ գրաշարներ ալ, որոնք գրագէտին ու բանաստեղծին, խմբագրին ու վարժապետին ուղղագրութիւնը կը սրբագրեն, յաճախ, առանց ձայն ձուն հանելու:

Ի՞նչ Աստուած եւս բնելիք ձեռագիրներ կը հասնին մեր խմբագիրներուն ձեռքը: Հազար աչք պիտի ունենաս որ մէկ տառը միւսէն զանազանես:

Գրաշարը, որ ունի այդ հազար աչքերը, վրադ կը վազէ.

— Աս մարդը *փառահեղը փառայեղ* գրեր է, ես պիտի սրբագրեմ... Այս մէկն ալ իրապէս եւս շփոթեր է *թոյլն* ու *դոյլը*... Հրաման կուտա՞ս որ սրբագրեմ...

Բայց, մեր գրաշարներն ալ անսխալական չեն:

Դուն կը գրես *սէր*, ան կը շարէ *սեր*, դուն կը գրես *տաշտ*, ան կը շարէ *դաշտ*, դուն կը գրես *բացօթեայ*, ան կը շարէ *բացօդեայ*, դուն կը գրես *դանձ*, ան կը շարէ *տանձ*....

Երբեմն, գրաշարները այնպիսի ահաւոր գիւտեր կ'ընեն որ խմբագիրը հազար փառք կուտայ՝ փորձերը կարդալու սովորութիւնը հաստատողին:

Եղբօրմէս լսած եմ որ ժամանակին, Սալթան Համիտի օրերուն, Սուրիանդակի գրաշարը, Վիլհելմ կայսեր շինած «յիշատակարան»ը կը վերածէ «իշարձան»ի: Թերթը կը փակուի շաբաթներով:

Բայց, վստահ եղէք, մեր գրաշարները շատ մեծ ձեռնհասութիւն ունին իրենց արհեստին մէջ:

Մե՛ղք որ իրենց ի պատիւ ոչ մէկ բայց կ'առնենք: Ու երբ մեզմէ անվերադարձ բաժնուին, երկու տող ալ չենք գրեր իրենց մասին. «Աշխատակարգը», կը մոռնանք որ առանց գրաշարին, խմբագիրը կոտ մը չ'արժեր:

Մալերպի գրաշարը արժանացաւ անոր շնորհակալութեան:

Մերինները չոր ու ցամաք «շնորհակալ ենք» մըն ալ չեն լսեր՝ մեր բերնէն: Առնուազն իրենց հրաշալի գիւտերուն համար:

Անիրաւ չե՞նք:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԿՂԵՐԱԿԱՆՆԵՐ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԵՑԱՆ

Հունգարիոյ մէջ, Քատարի կառավարութիւնը կատաղի յարձակողական մը ձեռնարկեց կարտինալ Մենձենթիի եւ կաթոլիկէ այլ կրօնականներու դէմ: Միաժամանակ յայտարարուեցաւ «հակայեղափոխական կրօնականներու զանգուածային ձերբակալութիւնը»:

Ներքին նախարարութիւնը այս ուղղութեամբ տեղեկագիր մը հրատարակեց, ուր կը դատապարտէ կարտինալ Մենձենթին, որ համաժողովրդական ապստամբութեան առեն օգնած է ըմբոստներուն: Իսկ կարտինալին քարտուղարը՝ զինեալ խմբակի մը գլուխը անցած՝ մասնակցած է յարձակումներու: Այս ուղղութեամբ գաղտնի փաստաթուղթեր երեւան ելած են: Կարտինալին քարտուղարը բանտարկուած է: Տեղեկագիրը կը յայտնէ նաեւ «զինեալ խմբակ»ի միւս անդամներուն անունները, որոնք նմանապէս կղերականներ են:

Ներքին նախարարութեան տեղեկագիրը հետեւեալ մեղադրանքը կ'ընէ.— «Հակայեղափոխականներու բանակին մէջ մեծ քանակութեամբ քարոզչական թռուցիկներ ցրուած են: Կղերականները հաղորդակցութեան մէջ էին զինեալ խումբերուն հետ, ամէն ձեւով օգնութեան հասնելով անոնց: Երբ կռիւները վերջացան՝ անոնք բազմաթիւ ահաբեկիչներ պահեցին»:

Մեղադրանքներուն մաս կը կազմեն նաեւ կրօնական շրջաբերականներ, որոնք բաժնուած են բոլոր շրջաններու մէջ. թռուցիկներուն մէջ կար Պապին տեսակէտը՝ Հունգարիոյ դէպքերուն շուրջ, ինչպէս նաեւ կարտինալ Մենձենթիի մէկ ճառը:

Հունգարական մամուլի գործակալութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէ, թէ «հակայեղափոխական կղերականները Արդարութեան պիտի յանձնուին»:

Ձերբակալուածներու թիւը ծանօթ չէ տակաւին:

ԱՊԱԶԻՆՄԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՇՈՒՐՋ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Ապազինման խորհրդաժողովին աշխատանքներուն մասնակցելու համար Տըլըսի եւ Փինոյի Լոնտոն ժամանումը իր արդիւնքը տուած է արդէն: Արեւմտեան պետութիւնները շուտով, թերեւս՝ այսօր, ՄԱԿի ենթայանձնախումբին տրամադրութեան տակ պիտի դնեն իրենց առաջարկը՝ օդանաւային հսկողութեան գօտիներ ստեղծելու համար: Այնպէս կը կարծուի, թէ երկու գօտիներ պիտի ստեղծուին. — առաջինը՝ Եւրոպայի եւ Խ. Միութեան մեծ մասին վրայ (Ուրալէն արդին ինկած հողամասը) եւ երկրորդը՝ Հիւս. Ամերիկայի եւ Ասիոյ արեւելեան մասին խորհրդային շրջաններուն վրայ:

Այս հարցը քննելու համար, այսօր՝ Ուրբաթ, Փարիզի մէջ ժողով մը պիտի գումարուի:

Արտաքին նախարար Փինօ Լոնտոնէն վերադառնալէ առաջ յայտարարեց. — «Կ'ուզենք ընդհանուր համաձայնութիւն մը գոյացնել ապազինման հարցին վրայ եւ ոչ թէ զայն օգտագործել քարոզչական նպատակներու համար»:

ՄՈՒՆՋ ՄՆԱԼ՝ ՎԱՏՈՒԹԻՒՆ Է...

Ինչ տպաւորիչներ ու փուճ «խնդիրներ» խմայուած կ՚ըլլային մեզի, ազգային - եկեղեցական մեր կեանքին մէջ, եթէ կորգն ու օրէնքը ուղեցոյց դառնային « ազգին մեծերուն » ։

Ոչ եկեղեցականութիւնը այսքան առաջ կրնար երթալ իր ենթադրեալ իրաւունք - ներուն եւ իրաւասութեանց մէջ, ոչ ալ բնաւ — հասու ջոջերու «փաղանգը»՝ ի սփիւռս Հայկ. Արտասահմանի ։

Մեր ժողովուրդը գլխարկ կը հանէ վարդապետին, սրբազանին եւ առաջնոր - դին։ Եւ մենք գժգոհ չենք՝ որ կը հանէ ։

Ցարգանքը պարտականութիւն չէ մի - այն, այլեւ՝ հաճոյք ։

Բայց, մեզմէ շատեր ուրիշ բաներ ալ կը հանեն իրենց գլխարկին հետ ։ — Կը հանեն ու մէկդի կը նետեն կարգի եւ օ - րէնքի յարգանք, դատողութիւն եւ ողջ - մտութիւն, սահմանադրութիւն եւ ժողո - վականութիւն, — « իր սարօքն » ։

Սեփական կարծիք եւ համոզում չունին, որպէս զի գոյանայ նաեւ հանրային կար - ծիքը՝ որ մղիչ ուժ եւ ազդակ է ժողո - վուրդներու կեանքին մէջ ։

Վարդապե՞տ է. վեղար ու խաչ ունի՞. չաթալ - թաղ կամ սայայ կը կրէ՞ ։ — Վերջացաւ։ Ինչ որ ըսէ կամ ընէ՝ ուղիղն այն է ։

Կատարեալ «վարդապետ սայայ»։ Կրա - ւորականութիւն եւ գգացականութիւն ։ Անհերքելի ենթակայութիւն՝ որ կը յանգի, ի վերջոյ, ստրկամտութեան ։

Եթէ Հայկ. գաղթաշխարհի մէջ եկեղե - ցականութիւնը գլուխն առեր՝ կ՚երթայ, պատասխանատուութեան մէկ մասն ալ — եթէ ոչ մեծագոյն բաժինը — կ՚իյնայ մեր ժողովուրդի ուսերուն ։

Եպիսկոպոս մը կը համարձակէ՞ր առ - ջարկել կարգալ ազգ. ժողովականութեան եւ հանրային կարծիքին, երբ սահմանա - դրական կարգ - կանոնը անցուկ արժէք էր հանրային մեր կեանքին մէջ եւ բարո - յական հեղինակութիւն։ Երբ օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութիւններ կը ճանչնա - յին իրենց չափն ու սահմանը ։

Ոչ. չէր համարձակեր ։

Այդ համարձակութիւնը զինք անցաւ ա - մէն համեմատութիւն, երբ հին ժողովա - կանութիւնը իր տեղը թողուց հատընտիր մեծատուններու կամ պատահական մար - դոց՝ որոնք հայ կեանքի լուսանցքին վը - րայ միայն կ՚ապրին, այլ երբեք հայ կեանքի մէջ ։

Քանի՞ Թաւրիզեան եւ Օտեան ունինք, այսօր, համայնքային մեր կեանքին մէջ։ Քանի՞ մարդ՝ որ Օրէնքին տառը չիւրացնէ միայն, այլեւ ոգին։ Քանի՞ ժո - ղովական՝ որ եպիսկոպոսի փէշէն չկախ - ուի, այլ՝ Սահմանադրութեան ։

Ականջը խօսի Պարոնեանին ։ — Եթէ հարիւր տարի եւս ապրէք, հաւանօրէն շատ աւելի փարթամ ու զուռնայեց վկա - յաթիւններ կարենար փոխանցել հայ գը - րականութեան՝ իբրեւ անմեռ եւ յաւիտե - նական «կատակերգութիւն», — պատկե - րացող պատմութիւն հայ ժողովականու - թեան ...

Մեր ողբերգութիւնը հոս չէր հասներ, սակայն, եթէ մեր երկրի իշխանութիւն - ները չմիջամտէին արտասահմանի հայու - թեան ազգային - համայնական կեանքին ։

Մեր հանգիստ ծոցէն մեր ... հոգերուն մէջ, փոխանակ միջամտելու զանազանելու մեր ներքին խնդիրներուն, — պղտորելու եւ թունաւորելով, խառնակելու եւ պառակ - տելու ։

Հայ եկեղեցական դասը, իր բացարձակ մեծամասնութեամբ, անհատական փա - ռասիրութիւններէ եւ շահախնդրական նը - կատումներէ մղուած է, երբ ուղղակի - ձեռքով «ձայն կը բանէ » ծանօթ իշխանու - թիւններու խծալուր աղմուկին օրէնքն ու կարգ - կանոնը խեղդելու համար խուժա - նավարական նոյլթներու մէջ ։

Եթէ օտարը քաղաքական շահեր ունի հայ կազմակերպ ու խաղաղ կեանքը խառ - վելու մէջ, վարդապետն ու եպիսկոպոսն ալ... Եպիսկոպոսանալու կամ արքեպիս - կոպոսանալու հնարաւորը ունին իրենց մտքին մէջ ։

Մինչեւ կաթողիկոսութիւն՝ «կենսական մարզ » է իրենց համար։ Եւ հոն հասնե - լու ցանկութեամբ՝ պատրաստ են նոյն - իսկ «սուղ գին» վճարելու ...

Ոչ ոք թող երկմտի այն մասին, թէ մեր օրերու բարձրապատիւ կամ գերաշնորհ եկեղեցականութիւնը աթոռի, փառքի եւ դրամի կրակով կ՚այրի աւելի՝ քան «աղ - գին սիրով »...

« Ազգին սէրը» ծրարած ու նետած են մէկդի՝ իբրեւ անպէտ առարկայ, եւ մխր - ճուած են ուրիշ բազմաթիւ ու բազմա - գոյն սէրերու մէջ ...

Այո. ճշմարտութիւնը տեսնել՝ արժա - նիք մըն է ։

Սակայն այդ ճշմարտութիւնները ըսել, պաշտպանել կամ դատապարտել՝ պարտա - ւորութիւն մըն է։

Մանաւանդ հանրային մարդուն համար, — վեղար ունենայ թէ ըլլայ անվեղար ։

Այս քաջութիւնը չունին հիմա մեր հո - գեւորականներն ու ժողովականները, երբ ունին այնքան ուրիշ յանդգնութիւններ ..

Մէկ ջուրով չենք լուար բոլորը։ Սա - կայն կը կրկնենք ծանօթ խօսքը. «մէկ ծաղիկով գարուն չի գար »։

Մէկդի թողունք ամէն հին հաշիւ, ու դառնանք նորէն յունահայոց տագնապին։

Ղազարեան վրդ. ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞ս այս փոթորիկը ստեղծեց այդ գաղութին մէջ ։

Ստեղծեց՝ երեք թթուեցնելով ազգ. իշխանութեան եւ ժողովրդեան «հեռաւոր սուրբերուն » — անոնց՝ որոնք շահ կը փնտռեն գաղութահայ կեանքի անտառու - գութեան մէջ ։

Վազգէն Ա. շատ լաւ գիտէր, թէ յու - նահայութեան օրէնսդիր եւ վարչական վերին իշխանութիւնը չի վստահիր Ղա - զարեան վրդ.ի, եւ որոշած է հեռացնել զայն առաջնորդական տեղապահի իր պաշ - տօնէն ։

Կարգադրութիւն՝ որ Ազգ. Կեդրոնա - կան Վարչութեան իրաւասութեանց սահ - մաններուն մէջ է ։

Մանաւանդ որ, ինչպէս կը ծղէ նոյն Ազգ. Կեդրոնական վարչութիւնը, նախօ - րօք եւ երկուստեք համաձայնած են «փոր - ձի շրջան» մը անցընել, — « Եթէ կշռուե - ցաւ եւ լման գտնուեցար՝ կը պահենք. իսկ եթէ պակաս՝ չեղեալ կը նկատենք մեր հրաւէրը »։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը գիտէր նաեւ, որ ինք իրաւունք չունի առաջնորդ նշանակելու ։

Շատ լաւ գիտէք մանաւանդ, որ ասկէ առաջ, նման քայլերով... վարդ չէ հասու - ցուցած հանրային մեր պարտէզներուն մէջ. այլ մի միայն փուշ ու տատասկ ։

Տարբեր ծագերու վրայ ալ, գիտակցա - կան նոյն չեզոքով եւ հակօրինական սան - ձղութեամբ, փոթորիկ ու խնդիր ստեղ - ծած է միշտ՝ ի վերջոյ վարկաբեկ դառ - նալու համար յաջս ապօրինական կառավա - րութիւններու եւ Հայկ. գաղութներու ։

Ինթոյեան վրդ.ը բանից Իրան զրկեց, առանց կարծիքը հարցնելու տեղւոյն ազ - գային իշխանութեան։ — « Մականիս ո՛ւ - ծը », բսաւ, եւ փորձեց պարտադրել ։

Բնականաբար չյաջողեցաւ ։

— « Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեան ա - ռաջնորդ է եւ կաթող. պատուիրակ» , ը - սաւ, եւ մինչեւ այսօր կ՚ակնկալէ՝ որ ա - նոր առաջնորդի հանգամանքը իւրացուի։ Բայց Ֆրանսահայութիւնը լոկ իբրեւ « պատուիրակ» կը ճանչնայ զայն, առաջ - նորդ ընտրելու իր իրաւունքը անձեռնմխե - լի հռչակելով ։

Եթէ անարբական - անիշխանական այս կացութիւնը պիտի նուիրագործուի հայ - րապետական կոնդակներով, վաղը կրնայ առաջնորդական պաշտօնէ ... հեռացնել Մամբրէ Արք. Սիրունեանը եւ անոր տեղ զրկել, օրինակ, ... Վահան Արք. Կոս - տանեանը ։

Այդ պարագային ի՞նչ կը մտածեն ընել Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ թեմական ժողովները ։

— « Հրամանքդ» ըսել, եւ գետնամած խոնարհի՞լ, թէ քաղցրօրէն գիտել տալ՝ որ առաջնորդ ընտրելու եւ հրաժարեցնե - լու իրաւասութիւնը իրենց միայն կը պատկանի ...

Կ՚ըսենք ու կը գրենք այս բոլորը, այն տարտամ յոյսով՝ որ կրնանք բան մը փո - խել գաղութներու երերուն - տատանեալ կացութեան մէջ ։

Բան մը փոխել՝ ազգ. իշխանութեան մաս կազմող մարդոց եւ հանրային կար - ծիքի մէջ, որոնք իրենց դերին տէրը չեն առհասարակ, եւ կը կարծեն ... ամբարշ - տութիւն մը գործած ըլլալ՝ օրէնքը յար - գելով եւ ապօրինութիւնը ի բաց մերժե - լով ։

Ամէն մէկը իր իրաւունքին մէջ եւ իր ի - րաւասութեան ճամբով ։

Օրէնքը յարգել՝ չի նշանակեր Կաթողի - կոսը անարգել ։

Տարրական շրջահայեցութիւնը կը պա - հանջէ, որ Վազգէն Ա. միջամուխ չըլլա - նայ իր իրաւասութենէն դուրս հարցերու եւ կարգադրութեանց ։

Եւ եթէ ինք չուզեր կամ չի կրնար չընել այս ոտնձգութիւնները, պատճառ չկայ որ մենք ալ մունջ ու ձեռնածալ նստինք՝ «եղեցին կամք քո» ըսելու եւ ենթարկուե - լու համար։

Այս կարգի անձնատուութիւններ վա - տութիւն են ։

Վատութիւն՝ օրէնքին եւ մեր իրա - ւունքներուն հանդէպ ։

(խմբագրական՝ ՑՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ԹՐՔԱԳԱՏՈՒՄ

ՆՈՐԷՆ 6-7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ԴԷՊՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Թուրքերը կը շարունակեն «ցաւ» յայտ - նել Սեպտ. 6 – 7ի դէպքերու առթիւ ո - րանք անշուշտ « խոտոր կը համեմատին բուրք հանրապետութեան ժողովրդավար սկզբունքներուն »։

Այս առթիւ ծանօթ լրագրող Ճիհատ Պապանի Անգարայի Ենի Կին թերթին մէջ գրած է հետեւեալ խմբագրականը ։

— Ազգ. ժողովը որոշած էր հատուցում տալ այն հայրենակիցներուն, որոնք վնաս կրած էին 6 - 7 Սեպտեմբերի դէպքերէն։ Բայց հակառակ այսքան երկար ժամանակ անցած ըլլալուն, որ եւ է հատուցում չէ վճարուած տակաւին հայրենակիցներուն, որոնք սկսած են լրջօրէն մտահոգուիլ ։

Երկու օր առաջ թերթերու մէջ երեւցաւ լուր մը, ուրկէ տեղեկացանք թէ վերջա - պէս պիտի տրուի հատուցումը։ Հակա - ռակ յապաղումին՝ գոհունակութիւն զգա - ցինք, որովհետեւ չէինք փափաքեր, որ ընդունուած օրէնք մը անվաւեր մնայ ։ Այլ հարց, որ այս յապաղումը անվստա - հութիւն ու անհանգստութիւն կը պատ - ճառէր հայրենակիցներուն ։

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, երբ ընդ - դիմադիր ճակատին վրայ կը գտնուէր, բազմաթիւ յարձակումներ գործած էր Ու - նեւորութեան Տուրքին եւ հայրենակիցնե - րու միջեւ անհաւասար վերաբերումնե - րուն համար, նոյն իսկ ատեն մը, ունեւո - րութեան տուրքին բացած խրամատը փա - կելու համար գոհացուցիչ պէթ խորհրդա - նշական ձեւ մըն ալ գտած էր ։

Արդարեւ, կարգ մը հայրենակիցներու յատուկ Ունեւորութեան Տուրքը, բաւա - կան ցնցած էր մեր վարկը ներքին թէ ար - տաքին ճակատներու վրայ։ Մենք ոչ մէկ

ՊԱՐՈՆ ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ

Գ. ՊԱՑՔԱՐ՝ ՔԱՐԻՒՂԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սակայն բնաւորութեամբ շատ տարբեր կ՚ըլլալով իր բարեկամներէն, գործի ըն - կերներէն ու մրցակիցներէն, ժողովուր - դը չլացնող փառասիրութիւններ չունէր։ Օրինակ մը տալու համար ըսենք, որ 1911ին Անգլիոյ մէջ լուրեր սկսան շրջան ընել թէ Գալուստ Կիւլպէնկեանի առա - ջարկուած է ազնուականութեան տիտղոս մը՝ հարիւր հազար անգլ. ոսկիի փոխա - րէն. իսկ Կիւլպէնկեան պատասխանած է՝ «Կը նախընտրեմ դրամը պահել եւ աղնը - ւական չըլլալ »։

×

Առաջին պատերազմը երբ վրայ հասաւ, Կիւլպէնկեանի Թրքական Քարիւղի Ընկե - րութեան գործերուն ընթացքը դանդաղե - ցաւ, քանի որ Թուրքիա թշնամի երկիր էր։ Բայց Պարոն Հինգ առ Հարիւր ան - գործ չէր նստեր ։

Միշտ հետագայի հեռանկարներով, Անգլիոյ Արտաքին Նախարարութենէն ար - տօնութիւն ստացաւ Ֆրանսա մեկնելու, Ֆրանսական քարիւղի պահեստները կազ - մակերպելու գործին համար որպէս խոր - հրդատու։ Այս ծրագիր մը մշակեց ու ներկայացուց Անգլիոյ Արտաքին Նախա - րարութեան. այս ծրագիրը կ՚առաջարկէր Տէօյչ Պանքի փոխարէն Ֆրանսան ընդունիլ 1914ի քարիւղի համաձայնութեան մէջ ։ Իր այս առաջարկին հիման վրայ Լորտ Լոնկ 1916ին համաձայնութիւն մը ստո - րագրեց Ֆրանսայի հետ ։

Անգլիոյ ու Ֆրանսայի Արտաքին Նա - խարարութիւններուն հետ ունեցած իր սերտ կապերը բազմաթիւ կասկածներու եւ բամբասանքներու տեղի տուին, ինչպէս կը գրէ Կիւլպէնկեան. —

« Պարոն Պերթըլօ (Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան Ընդհանուր Քարտու - ղարը) ինծի ցոյց տուաւ Լոնտոնի դես - պանատան կցորդ Պարոն տը Ֆլէօրիոյէն ստացած իր մէկ անձնական նամակը, ո - րուն մէջ այս վերջինը Պ. Պերթըլօն կը զգուշացնէր թէ Անգլիոյ Արտաքին նախա - րարութեան գաղտնի գործակալ մըն եմ ։ Պ. Պերթըլօ ինծի յայտնեց նաեւ, թէ վարչապետ Պ. Փուանքարէ եւս շատ գոհ չէր իմ միջամտութիւններէս եւ թէ այս մասին զգուշացուցած էր Արտաքին նա - խարար Պ. Արիսթիտ Պրիանը, մատնանը - շելով թէ չափազանց ազատ ելք ու մուտք ունիմ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարու - թեան մէջ։ Պ. Պէրթըլօ պատասխանած էր, թէ այնքան մեծ է իմ հանդէպ ունե - ցած իր վստահութիւնը, որ թէեւ իր ձեռ - քըն է որ կը գրէ ու կը ստորագրէ պաշ - տօնական թուղթերը, բայց իրականու - թեան մէջ ես եմ որ ուղղութիւն կուտամ իր որոշումներուն »։

Կիւլպէնկեան նոր դաշնակից մը շահած էր իր կողմը եւ երբ պատերազմը վերջ գտաւ, քարիւղի պայքարին մէջ այժմ Ֆրանսացիներու օժանդակութիւնն ալ ա - պահոված էր իրեն ի նպաստ ։

×

Կիւլպէնկեանի կեանքին ճակատագրա - կան վայրկեանը կը մօտենար։ Մեծ Պե - տութեանց միջեւ սկսած քարիւղի բանակ - ցութիւնները որեւէ արդիւնքի չէին հաս - նիր։ Ամէն մարդու համար պարզ էր այլ - եւս, որ Լոյտ Ճորճ կ՚ուզէր Միջագետքի (Իրաք) քարիւղին մենաշնորհը յանձնել անգլիական կառավարութեան հսկողու - թեան տակ գտնուող Անգլօ - Պարսկական Քարիւղի ընկերութեան, 25 առ հարիւր չահաբաժինով մըն ալ Ֆրանսացիներուն բերանը գոցելով ։

Առիկա կը նշանակէր որ Կիւլպէնկեան եւ իր Թրքական Քարիւղի Ընկերութիւնը ոտքի տակ պիտի առնուէին։ Վերջին փորձ մը ընելով, Կիւլպէնկեան դիմեց իր բարե - կամ Հանրի Պերանժէի, որուն հետ յաջող - ցուցած էր 1916ի համաձայնագրին ստո - րագրութիւնը, եւ որ Ֆրանսայի Ելմտա - կան Նախարարութեան մէջ բարձր պաշ - տօն մը ունէր ։

Պերանժէ ամբողջովին կը գտնուէր Քլէ - մանսոյի ազդեցութեան տակ. այս վերջի - նըն ալ անձնական պատճառներով հակա - ռակ էր Լոյտ Ճորճի։ Կիւլպէնկեան խոր - հուրդ տուաւ որ Ֆրանսա իր պահանջնե - րէն չհրաժարի եւ պնդէ անոնց վրայ, հե - տագային խաղի չդալու համար. ինք ալ, իր կարգին, խոստացաւ ամէն ձեւով պաշտպանել Ֆրանսայի շահերը ։

Միւս կողմէ, Ուտրօ Ուիլսըն ալ կը պահանջէր որ հաւասարիրաւասութիւններ տրուին բոլոր Դաշնակիցներուն. Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի միջեւ սկսած բանակցու - թիւնները ծայր աստիճան անախորժ դառ - նալու վրայ էին, իսկ Միջին Արեւելքի կացութիւնն ալ վտանգաւոր վտանգաւորապէսի վերածուիլ սկսած էր։ Կարելի չէր քա - ղաքական գետնի վրայ որեւէ համաձայ - նութիւն գոյացնել, այնքան ատեն որ քարիւղի կենսական հարցը չկարգադրուէր Մեծ պետութեանց միջեւ ։

Այդ պահուն է որ Լոյտ Ճորճ, անսպա - սելի կերպով տեղի տուաւ։ Որոշապէս նախընտրած էր զիջումներ ընել, քան թէ թոյլ տալ որ Ամերիկացիները կամ ուրիշ պետութիւններ շահաբաժին ձեռք ձգեն Ի - րաքի քարիւղի հանքերուն վրայ ։ Իր ամբողջ կարողութեամբ ուժ տուաւ 1916-ին կնքուած Լոնկ – Պերանժէ համաձայ - նութեան (Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ), որուն իրագործման ազդակներէն կարեւո - րագոյնը եղած էր Կիւլպէնկեանի միջա - մտութիւնը ։

ՐԱԼՖ ՀԻՒԻՆՁ

(23 Շար.)

կասկած ունինք երկրին հանդէպ հաւատարմութեանը վրայ այդ հայրենակիցներուն, որոնք Բ. Աշխարհամարտի պատերազմին ճամբաշինութեան՝ զրկուեցան, գէ աւելի վերջ Ունեւորութեան Տուրքի գծով բռնագրաւուեցան անոնց ինչքերը, մէկ մասը աքսորուեցաւ Աշգալէ, ուրիշներ ազատ արձակուեցան, հակառակ անոր որ չէին վճարած իրենց դրամը։

6 – 7 Սեպտեմբերի դէպքերը իրենց ընդհանրութեամբ ու տարողութեամբ, վերոյիշեալ դէպքերէն նուազ ցաւալի չեղան։ Մենք չատ մօտէն տեղեակ ենք այն գաղտնութեան, զոր ճանչցաւ բովանդակ երկիրը, Սեպտեմբերեան դէպքերուն առիթով։ Հայրենակիցները, հետաքրքրութեամբ սպասեցին քննութեանց արդիւնքին եւ ուզեցին որ լրջօրէն պատասխանատու նըկատուին բոլոր անոնք, որոնք տեղի տուած էին այսքան տխուր դէպքի մը։ Երբ այս ալ չեղաւ ու միակ պատասխանատու մը իսկ երեւան չելաւ, կացութիւնը բոլորովին վատթարացաւ եւ պէտք է խոստովանիլ, որ ստեղծուեցաւ ընդհ. յոռետեսութեան մթնոլորտ մը։ Բազմաթիւ հայրենակիցներ, որոնք որեւէ աղերս չունին արտաքին քաղաքականութեան հետ, կամքէ անկախ պատճառներու բերումով պատուհասուեցան։

Կասկած չկայ որ ասիկա մեծ անարդարութիւն մըն էր ու այս պատճառաւ ալ՝ հանրային կարծիքը ցաւ կը զգար։

Այս տեսակէտով գոհունակութիւն զգացինք, երբ իմացանք որ հատուցում պիտի տրուի անոնց։ Հիմա մեր մաղթանքն է, ժամ առաջ տեսնել գործադրութիւնը այս որոշումին, եւ դէթ մասամբ սիրտը առնել անիրաւուած հայրենակիցներուն։

Մենք բացարձակապէս համամիտ չենք որ կարգ մը հայրենակիցներ ստորադասական զգացումով մը ապրին այս երկրին մէջ։ Մենք չենք ուզեր, որ կրօնքն ու դաւանանքը հայրենակիցները երկուքի բաժնող եւ իրարմէ հեռացնող ազդակ մը դառնայ Թուրքիոյ լայիք Հանրապետութեան մէջ։ Ասիկա վնասաբեր կը նկատենք երկրին ու ազգային միութեան տեսակէտով։

Կ'ուզենք որ հաւասարապէս վայելեն ու բաժնեն երկրին բարիքներն ու ցաւերը, ամէն անոնք որոնք ենթակայ են Թուրք Հանրապետական օրէնքներուն, պարկեշտ ու պատուաւոր կերպով կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը հանդէպ հայրենիքին։

Կ'ուզենք դարձեալ որ, կառավարութիւնը տառացիօրէն գործադրէ յետին արդարադատութիւնը մարդկային իրաւանց յայտարարութեան, զոր ստորագրած էր Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ։ Կ'ուզենք որ հայրենակիցներու միջեւ բացուի այնպիսի շրջան մը, ուր հայրենակիցները այլեւս քար չկտրեն, Աշգալէ չղրկուին, մոռնան Ունեւորութեան Տուրքի եւ Սեպտեմբերեան դէպքերու աղխեղի յիշատակները ու վըստահ ըլլան, թէ անգամ մըն ալ պիտի չկրկնուին այս տեսակ անհաճոյ դէպքեր։

Թուրքիա պէտք է քաջ աւնէ բոլոր հայրենակիցներու գործակցութեամբ։ Այս հայրենակիցները իրբեւ վարձատրութիւն իրենց բարի ձեռնարկներուն, պէտք է ապրին ազատ, որպէս քաղաքակիրթ հաւաքականութիւններ։ Պէտք է ոչինչ խնայել այս մթնոլորտը ստեղծելու համար երկրին մէջ։ Այս պատճառաւ է որ գոհունակութիւն զգացինք երբ լսեցինք թէ մօտ օրէն պիտի վճարուի հատուցումը, 6 - 7 Սեպտեմբերի դէպքերէն վընաս կրողներուն։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԱԼՊԱՆԻԱՆ

Ալպանիան փոքրիկ Հանրապետութիւն մըն է, մէկ միլիոնէ աւելի բնակչութեամբ, որ կը գտնուի խորհրդային իշխանութեան ներքեւ։ Համայնավարութեան «տէրը» այս կայանին մէջ, Խ. Միութեան նոր «աչքը» նշանակուեցաւ Վասիլի Իվանով, որ նախապէս Չիւս․ Թոբէայի մէջ դեսպանի պաշտօն կը վարէր։

Հակառակ անոր, որ Իվանով դեսպանի հանգամանքով եկած է Ալպանիա, իր տրամադրութեան տակ ունի խորհրդականներու, փորձագէտներու եւ ժամանագէտներու բանակ մը՝ Թիրանայի մէջ։ Ասոնք առանձին թաղամաս ունին, որ չարունակ ոստիկանութեան հսկողութեան տակ է. բնակչութեան հետ յարաբերութիւն չունին։

Իվանովի մասին շատ բան կարելի չէ ըսել։ Ծանօթ էր, որ «հաւատաւոր» համայնավար մըն է եւ Խ. Միութեան ազդեցիկ դէմքերէն մէկը եւ ոչ թէ հասարակ դիւանագէտ մը։

Հակառակ անոր, որ Ալպանիան պզտիկ Հանրապետութիւն մըն է, Խորհրդայիններուն համար կարեւոր կեդրոն մըն է. ցամաքային յարաբերութեան ճամբաներ չունի Թուսիոյ հետ։ Հաղորդակցութիւնը կ'ըլլայ օդի ճամբով։ Թելկրատի մէջ կը մտածեն, որ Խ. Միութիւնը ընդծովեայ խարիսխներ ալ ունի այնտեղ։

Ցնտեսական քայքայուած վիճակ մը ունի Ալպանիա։ Վերջերս Վարչապետը եւ կուսակցական պարագլուխը Մոսկուա գացին, օժանդակութիւն խնդրելու համար։

Խ. Միութիւնը խոստացած է օգնել, սակայն երկրին տնտեսական բոլոր մարզերուն մէջ վերակացուներ նշանակած է։ Գործակալները չափազանց մեծ թիւ մը կը ներկայացնեն։ 12 Ալպանացիի վրայ՝ մէկ հոգի գինուոր, գաղտնի ոստիկան կամ ապահովութեան պաշտօնեայ է...

Բանուորի մը ամսականը չորս հազարէն 15.000 լէք է, զոյգ մը կօշիկը կ'արժէ երեք հազար լէք եւ նարինջ մը 50 լէք։

Թ. Ա. Թ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱԿՄԱՆ ՃԱՇԿԵՐՈՅԹԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ. — Ինչպէս սովորութիւն է, այս տարի եւս մեծ խանդավառութեամբ տօնեցինք Նոր Սերունդի տարեվերջի փակման հանդէսը։

Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը, բաղկացած Նոր Սերնդականներէ եւ ծնողներէ։ Ներկայ էին Կեդրոնական Վարչութեան ներկայացուցիչները։ Նմանապէս՝ Հ. Յ. Դ. «Վարդանի» ենթակոմիտէի ներկայացուցիչը, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ներկայացուցիչները եւ Ազգէ քհնյ. Փայլակեան։

Ընկեր Օննիկ Ալթունեան խնջոյքը բացաւ պարզելով ծնողներուն՝ Միութեան 1956 – 57 տարեշրջանի գործունէութիւնը։ Ցեառյ հրաւիրեց հասարակութիւնը ունկնդրել ընկեր Գ. Բալայեանի մէկ ճառը ժապաւէնի վրայ, ուր կը նկարագրէր Թուրքերուն բարբարոսութիւնը։

Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Ստեփան Գալեան։

Խօսք տրուեցաւ Կեդր. Վարչութեան քարտուղար ընկեր Ա. Գիպէրեանի։

«Նոր Սերունդը տարուէ տարի յաջողած ու առաջ տարած է այնպիսի աշխատանք մը, որ դաստիարակչական թէ կազմակերպչական տեսակէտով կրնայ միայն հիմը կազմել մեր ապագայ գործունէութեան։

Անշուշտ պէտք է գոհողութիւն ընել, արդիւնքի մը հասնելու համար, հետեւաբար՝ պատճառ չկայ, որ եթէ յաջողեցանք մինչեւ այսօր, պէտք է փորձենք նաեւ անկարելին»։

Խօսք առաւ նաեւ ընկեր Եղ. Մավեան, մանրամասնօրէն ծանրանալով երիտասարդութեան գաղափարական դաստիարակութեան վրայ։

Տ. Ազգէ քհնյ. Փայլակեան մանրամասնութիւններ տուաւ ժապաւէնով ունկնդրուած ճառին շուրջ։

Ընկեր Գույումճեանի քանի մը խօսքերէն վերջ՝ տեղի ունեցաւ պզտիկ հանդէսնակութիւն մը՝ ծախքերու մասնակցութեան համար։

Ընկ. սեղանապետին առաջնորդութեամբ սկսան յեղափոխական երգերը։

Ծնողներու եւ Նոր Սերնդականներու կողմէ արտասանութիւններն ու երգերը իրարու յաջորդեցին։

Կէս գիշերէն վերջ սկսան պարերը՝ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, մինչեւ առաւօտ։

ԱՐԱՄ ԵՐԱՆՈՍԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԻՃԱԿ

ԲԺԻՇԿԸ. — Քննեցի՞ր հիւանդին ընդհ. վիճակը։

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻՆ. — Այո, տոքթոր։

ԲԺԻՇԿԸ. — Կարդայ նայիմ։

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻՆ. — Թանսիոն՝ 18, բաղկերակ՝ 80, ջերմութիւն 37.8, եկամուտ՝ 20.000 ...։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՕԳՆ. ԽԱՉԻ Շրջանային վարչութիւնը Շթորա գիւղին մէջ հաստատած է կազդուրման կայան մը, ուր ամէն տարի, ամրան եղանակին, 60 – 70 վատ ոյժ երախաներ կը պտըկուին եւ զուարճախնդիր մը հսկողութեամբ՝ բնութեան ծոցին մէջ կը կազդուրուին։ Օգն. Խաչի այս գործին նիւթականը կը հայթայթուի Պէյրութահայ փիլիպպնացներու նուէրներով։

ՂԵՒՈՆԴ Արքեպիսկոպոս Հալէպի Առաջնորդը Յուլիս 20ին այցելած է Քեսապի հայութեան։ Առաջնորդը եկեղեցական արարողութիւններուն նախագահած է նոյն օրը եւ յաջորդ օրը՝ կիրակի, հանդիսաւոր Ս. Պատարագ մատուցած։ Ղեւոնդ եպիսկոպոսի այցելութիւնը՝ Քեսապի հայութեան, մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է։

ՍՈՒՐԷՆ ՍԱՍՈՒՆԻ, տաղանդաւոր ճարտարապետը, որ Լիբանանի մէջ վերջերս հրանալի զարդարանքով եւ կահաւորումով զբօսավայր մը շինած էր, մանաւոր հրաւէրով Հոլիվուտ մեկնած է, նոյն ոճով պանդոկ մը եւ զբօսավայր մը կառուցելու համար։

ՏՈՔԹ. Գ. ԹԱԳՈՒՐԵԱՆ, որ Լիբանանի ծանօթ ատամնաբուժներէն է, Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանին կողմէ ղըրկուած է ատամնաբուժները Հռոմի համագումարին։ Պիտի հանդիպի նաեւ Փարիզ։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳՈՃԵԱՆ պէյրութահայ տաղանդաւոր ջութակահարը, Օգոստոս 24ին հրաւիրուած է նուագելու Պալպէքի փառատօնին։ Սանթա Նեչիլիա նուագախումբին հետ, Վ. Գոճեան վերջերս Ֆիլատելֆիոյ մէջ նուագահանդէս մը տուած է, մեծ յաջողութիւն մը արձանագրելով։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ» հայերէնի թարգմանից Յովհաննէս Գ. Ճէտիտեան, առաջին հատոր։ Տպագրութիւն Քրիստոնէական Ջանից Միութեան, Պէյրութ 1957։ Հասցէ. —

A. M. of America
153 East 33 rd. St. New-York 16

×

ԱԿՕՍ ամսագիր գրականութիւն եւ արուեստի թիւ վեց, Յունիս 1957, Պէյրութ։

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագիր, թիւ 7, Յուլիս 1957, Պոսթոն։

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ հայագիտական ուսումնաթերթ, հրատարակութիւն Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութիւն, թիւ 3 – 5 Մարտ - Մայիս 1957։ Հասցէ՝ Մխիթարիստընկասը 4, Վիէննա (Աւստրիա)։

PORTRAIT DE L'HOMME MODERNE

Գրեց Սիւզան Տէր (Տէր Աթանասեան) գին 400 Ֆրանք։ Հասցէ

30 Rue Chateau Payan, Marseille

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

●

«ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՂԲԱՐՑ ԳԵՐԵԼՈՑ»

Տիկինը երեք անգամ ծափ զարկաւ, եւ անմիջապէս քանի հինգ, երեսուն տարու երիտասարդ մը քովի սենեակի մը դուռը բացաւ եւ դահլիճը մտաւ. Տիկնոջմէ առեցաւ համարձակ ձեւով, բայց առանց աչք դարձնելու այդ աղախնայց բազմութեան վրայ որ ձեռնամած՝ գլուխնին ծռած, արձանի պէս չարուած կեցեր էին։

— Գնա, Ալի, նայէ թէ ի՞նչ կ'ուզեն այդ աւազակները, ըսաւ Տիկինը կատաղի աչքեր փայլեցնելով երիտասարդին վրայ։

Իսկ երիտասարդը իբրեւ թէ չիմանալով այդ նայուածքին սպառնալից նշանակութիւնը ելաւ կանանոցէն դուրս եւ մտաւ հիւրանոցը ուր Գուրգէն եւ Խոսրով նըստած էին։ Քաղցրութեամբ բարեւ մը տալէն վերջ նստաւ։

— Այս բերդին տէրը դո՞ւն ես, հարցուց Խոսրով ծանրութեամբ, առանց Գուրգէնի ժամանակ տալու որ խօսի։

— Այո, եթէ Աստուած ուզէ, պատասխանեց Ալի։

— Ա՞յս է ընդունելութիւնը որ սովոր ես ընել Աստուծոյ հիւրերուն, որ կուգան քու դուռդ կը զարնեն գիշերով, պատառ մը հաց եւ անկողին մը խնդրելու. քու կերպարանքդ այդպէս չի վկայեր։

— Արտաքոյ կարգի ընտանեկան դիպուածներ սխալմունք մը մեզի ընել տուին, ո՜ գիտէ թերեւս ձեր կողմէն էլ չափազանց սպառազինութիւն երկիւղ պատճառեց պահապանաց, ես էլ քիչ մը տկար եւ քուն էի. անխոհեմութիւն մը եղած համարինք, դուք հիւր եւ մենք հիւրընկալ, խաղաղութեամբ կ'ուզենք սխալմունքը։ Արդէն ապաքրուած է ձեր ընթրիքը, քիչ մը խնդրեմ համբերել։

Երիտասարդին այս քաղցր եղանակը եւ խօսքերը Գուրգէնի բարկութիւնը իջեցուցին եւ իր յօնից բնական պարզութիւնը բերին, երբ Վահրիճ դրան քով երեւցաւ եւ ակնարկի ըրաւ իւր տիկնոջ։ Եւ Գուրգէն թողլով երկու խօսակիցքը, դուրս ելաւ իւր սպասաւորին հետ որ երբ առանձին մնացին.

— Այս անգամ, լաւ լուր ունիմ ըսաւ ուրախութեամբ։

— Զրուցէ, շուտ ըրէ, միւս լաւ լուրնուդ պէս չլինի։

— Խոսրով իշխանին աղջիկը հոս է։

— Ինչպէս, ըսաւ Գուրգէն, աչքերը բանալով։

— Աստուած վկայ՝ հոս է։

— Ի՞նչպէս գիտես ...

— Ինչպէս ինձ հրամայեցիր տան չորս կողմը կը շրջագայէի, որպէս զի մարդ մը չփախցնեմ եւ չ'երթայ դուրսէն օգնութիւն փնտռելու։ Վերջապէս յոգնած՝ երկաթապատ նեղ պատուհանի մը առջեւ նստայ եւ կը դիտէի, երբ փոքրիկ նուաղ ձայն մը ինձ «հա՞յ ես, հա՞յ ես» ըսաւ պատուհանէն. «Փառք Աստուծոյ, հայ եմ», պատասխանեցի. «Խնդրեմ, կամաց խօսէ, չիմանան, ի սէր Աստուծոյ, ազատէ զիս այս տեղաց, հանրմը զիս պիտի սպաննէ, ես էլ հայ եմ քեզի պէս. իմ անունս Արփիա է, Խոսրով Ակէացիին աղջիկն եմ», ըսաւ լալագին եւ այնպիսի կամաց ձայնով որ հազիւ կը լսուէր։

— Տէ, քալէ, ցցուր ինծի սա պատուհանը։ Մարդ կրնա՞յ անցնիլ պատուհանէն։

— Քեզի պէս մարդ չի կրնար անցնիլ, բայց փոքր մարդ կրնայ անցնիլ։

— Շատ բա՞րձր է պատուհանը։

— Մարդաչափ բարձրութիւն ունի, ահա։

Գուրգէնի ուսերուն չափ էր բարձրութիւնը պատուհանին. առանց ուրիշ հարցմունք ընելու մեր հսկան երկաթները փորձեց, ծունկը պատին կրթնցուց, եւ երբ ուժ մը տուաւ ու ցնցեց, ձեռքը մընացին երկաթները եւ պատուհանին շրջանակը կազմող քարերը թափեցան։

— Եկ աղջիկս, ահա ազատ ես, ըսաւ Գուրգէն ձայնը բառ կարելւոյն քաղցրացնելով եւ գլուխը ներս երկնցնելով. իսկ աղջիկը որ այդ ցնցմունքին դէպի դուռը վազեր էր՝ պատուհանին մօտեցաւ եւ ձեռքը երկնցուց ազատարարին որ զինքն յափշտակեց եւ տղու մը պէս գրկելով. իրա՞ւ, քու անունդ Արփիա է, դու Խոսրովի աղջի՞կն ես, հարցուց։

— Այո, ըսաւ աղջիկը եւ չէր գիտեր թէ վախնա՞յ կամ չվախնայ այդ մարդէն։

— Կ'ուզե՞ս հայրդ տեսնել. վաղը առտու ես քեզ իրեն կը տանիմ։

— Այս երեկոյ միթէ կարելի՞ չէ։

— Տեսնենք, կը ջանամ, աղջիկս։

Եւ այսպէս գրկած, տարաւ փոքրիկ սենեակ մը աղջիկը նստեցուց, Վահրիճ իրեն պահապան դնելով եւ լռութիւն հրամայելով։ Ինք մտաւ Խոսրովու քով, երբ Ալի մեռս բարով ըսելով կը հեռանար։

— Խոսրով, կարծեմ թէ աղջիկդ այս բերդին մէջն է։

— Ինչպէս, ըսաւ ծերը աչքերուն կենդանութեան փայլ մը տալով. ինչէն գիտես ...

— Որոշ չեմ գիտեր, բայց պատուհաններէն գերի աղջիկներ մեր թիկնապահաց հետ խօսեր են, ազատութիւն խնդրեր են։

ԾԵՐԵՆՑ

(Շար.)

լով։ Իսկ ամէնէն կարեւորը՝ զինուորական ծառայութիւնը երկու տարուան իջեցնելու հարցն է, որ Պաշտպանողական Նախարարը պիտի աշխատի իրականացնել մինչեւ տարուան վերջը։

Ոստիկանութեան հարցն ալ գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկն է. — «Ընդունելի չէ, որ Ալժէի նման վեց հարիւր հազար հոգինոց քաղաքի մը մէջ միայն 63 ոստիկան ըլլայ, մինչ Մարսէյլ ունի չորս հարիւր ոստիկան»։

Անշուշտ Մոլէն յայտնած է նաեւ, որ Սահարայի համար առանձին հրամանատարութիւն մը պիտի ստեղծուի՝ նաւթահորերու հսկողութեան համար։ Ինչպէս ծանօթ է, վերջերս ապստամբները իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցին Սահարայի վրայ, նաւթային աշխատանքները անդամահատելու դիտաւորութեամբ։

ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, Մոսկուայի մէջ կատարուող ռուսեւգերման բանակցութիւնները կէս ձգելով դաշնակցային Հանրապետութեան պատուիրակութեան նախագահը՝ դեսպան Լար, Պոնն գացած էր, ժողովին արդիւնքները հաղորդելու համար։ Ներկայիս կը յայտարարուի, թէ այդ խորհրդակցութիւնները պիտի շարունակուին եւ հաւանական է, որ Լար յաճախ Գերմանիա երթայ խորհրդայիններու տեսակէտները յայտնելու համար իր աղգակիցներուն։

Դեսպան Լար՝ կրկին պիտի երթայ Մոսկուա, խորհրդակցութիւնները շարունակելու համար։ Նոր թելադրութիւններ ստացած է Պոննէն եւ պիտի աշխատի անոնց հիման վրայ բանակցութիւնները վարել։ Տակաւին խօսք չկայ Խ. Միութեան մէջ գտնուող Գերմանացիներու հայրենադարձին մասին, որ Պոննի գլխաւոր մտահոգութիւնն է։

ՕՄԱՆԻ ՄԷՋ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Բրիտանական օդուժը Օմանի մէջ կը շարունակէ իր ռմբակոծումները՝ դանդաղօրէն։ Ցայտնապէս այն շրջանին մէջ՝ ուր կը գտնուի ապստամբներու ղեկավար կրօնապետը։ Տեղեկագիր մը կը հաղորդէ, թէ ապստամբներու կեդրոնատեղին ռմբակոծելէ առաջ, 48 ժամուան պայմանաժամ տրուած է բնակչութեան՝ որ հեռանայ այդ շրջանէն։

Ուրիշ տեղեկագիր մը կը հաղորդէ, թէ պատերազմական օդանաւեր ռմբակոծած են Գախլան, որ Նիզուայէն 32 քիլ. անդին կը գտնուի։ Ծանր վնասներ հասցուցած է Գախլայի ռմբակոծումը։ Ցարձակումները՝ որ սկսած էին չորս օրուան համար, այսօր՝ ուրբաթ, վերջ պիտի գտնեն։

Միջին Արեւելքի բրիտանական ուժերուն ընդհանուր հրամանատարը՝ Պուրն, այցելած է Օման եւ տեղւոյն վրայ քննած՝ կացութիւնը։ Ինչպէս գրած էինք՝ պիտի տեսնուի նաեւ սուլթանին հետ։

Վերջերս գրոյց մը շրջեցաւ, որուն համաձայն՝ սուլթանին եղբայրը ձերբակալուած էր ապստամբներու կողմէ։ Պաշտօնապէս կը հաղորդուի, թէ անհիմն է այդ գրոյցը եւ ենթական կը գտնուի պալատին մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Կոմունիստ» թերթը խստօրէն կը դատապարտէ նախկին Արտաքին նախարար Շեպիլովը՝ որ «խորհրդային գրականութեան եւ արուեստին մէջ քաջալերած է ազատական ձգտումներ»։ Շեպիլով կը մեղադրուի նաեւ՝ «կուսակցութեան սկզբունքները խաթարած» ըլլալու յանցանքով։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ Սեպտ. 11ին պիտի տօնուի «Սուէզի յաղթանակը» որուն պիտի նախագահէ Գնդ. Նասըր։

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութենէն երկու հոգի եւս հրաժարեցան. գրագէտ Իտալօ Գալվինօ եւ փրոֆէսէօր Կանթիմօրի, որոնք այս որոշումը տուին՝ երեսփոխան Ճիոլիթթիի եւ փրոֆէսէօր Միւսէթթայի հետ։

ԱՆԳԼԻԱ ճանչցաւ Թունուզի Հանրապետութիւնը։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Օգոստ. 1). — Զոյլ ոսկի՝ 490.000, Նափոլէոն 3840, դուից. 3500, անգլ. 4260, քսան տոլարնոց 17.520, թղթադրամ (անպաշտօն) տոլար 420, անգլ. 1150, զուից. 101, պելժ. 8.30, լիր 0.69։

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած՝ «Հերոններու Օրդուան եւ Խանասորի արշաւանքի 60րդ տարեդարձին առթիւ, Օգոստոս 4, կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Վալապրի համրածանօթ, օդասուն եւ ընդարձակ անտառին մէջ։

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ՝ բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի շրջանային վարչութեան, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու։

Ներկայ պիտի ըլլան եւ պիտի խօսին՝ Կարտանի քաղաքապետ Պ. Վիքթոր Սաւին եւ Պ. Լերստ (ընկերվարական)։

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՅԱԿՈԲ ԳԱՓԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Երգեր, արտասանութիւններ, նուագ եւ հայկական ու եւրոպական պարեր։

Պ. Ալէքս Մնակեան ազորտէոնի վրայ պիտի նուագէ հայ ժողովրդական երգեր եւ պարերգներ (Փարիզի երաժշտանոցէն եւ Լիբանանի ազորտէոնի ախոյեան)։

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով՝ սանտուիչ, շամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ եւ այլն։

Մուտքը ազատ է։

Երթեւեկի համար դիմել մեր խումբերուն եւ ենթակոմիտէներուն։ Կարելի է առնել նաեւ էքս երթեւեկող հանրակառքեր եւ օթօքառեր։

Մարսէյլ քաղաքին մէջ բնակողներուն

Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութեան առթիւ Վալապր երթալու համար, յատուկ օթօկառեր վարձուած են։ Արձանագրուելու համար դիմել ընկեր Աստուր Քէօսէեանին (Փլաս տ'Էքս), ընկեր Ա. Գեորգեանին (Տագէս) եւ Պ. Գ. Ծերեկեանին։

Մեկնումը տեղի կ'ունենայ փլաս տ'Էքսէն։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՓԱՐԻ ԷՆԹԷՐԻ ՎՐԱՅ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.45ին հայրապետական պատուիրակ՝ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Նոյն ժամուն պատարագը պիտի ձայնասփռուի Փարի Էնթէրէն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
11 ՄԱՅԻՍ 1958
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ուշիմ, կարող, աշխատասէր եւ գործէ հասկցող մէկը, մեր վաճառատան մէջ աշխատելու համար, իբր գործակատար, յաճախորդներու ապսպրանքները պատրաստող։

Դիմել Պահատուրեան վաճառատունը՝

246, Rue Vendôme - LYON

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՀԱՄԱԿՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Պոմոնի մասնաճիւղին կողմէ Ս. Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ, այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին։

Գեղարուեստական բաժին։

Խօսք կ'առնէ օրուան հիւրը։

Մուտքը ազատ է։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի վարչութիւնը պարտք կը սեպէ անգամ մըն ալ յիշեցնել իր բաժանորդներուն որ փակեն իրենց առկախ հաշիւները։

Որեւէ օտար թերթ կարելի չէ ապառիկ կարդալ եւ վտանգաւոր է որ նոյնը ըլլայ մանաւանդ հայերէն թերթի համար, որուն միջոցները առաւել սահմանափակ են։

... ափ եւ ...աշխարհի գացող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի անպայման ղրկել իրենց նոր հասցէին հետ նաեւ նին։ Ծախքերու համար՝ 100 ֆրանք։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ»ի չէք – փոստալի թիւն է՝ 15069 - 82, կը խնդրուի չգործածել նախորդը որ ջնջուած է։

Կը յիշեցնենք նաեւ որ այս թիւը ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԱԾ է «Յառաջ»ին, կը խնդրուի թերթին չպատկանող գումարները (նուէրներ, տարբեր թերթերու բաժնեգիններ եւայլն) ղրկել միայն մանտա-քարթով։

Շնորհակալութիւն մեր այն բաժանորդներուն որ կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԴԱՏԸ

Հայեւռուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ։

Գրեց՝ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆ

Տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1957։

Գին՝ 1100 ֆրանք։

Դիմել Յառաջի եւ հայ գրատուններու։

«ՈՒ՞Ր ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...»

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Պատկերազարդ եւ շքեղ տպագրութիւն։

Գինը 100 ֆրանք

(Թղթատարական սակերու փոփոխութեան պատճառաւ, կը պահանջուի 50 ֆրանք՝ փոստով ղրկուելու պարագային։ Ուրեմն ղրկել ընդամէնը 150 ֆրանք դրոշմաթուղթ)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ազգ. Որբ. Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ բարեսէր ազգայիններէ եղած նուիրատուութիւնները։ Պ. Սիմոնեանէ (6 բիւ Սէնթ Պարպ, Մարսէյլ) 5000, Պ. Նշան Արապեանէ (Վալանսարնակ) 3000, Հաճեանէ հազար ֆր., գումար 9000 ֆր.։

ՕՐ. ՍԵԴԱ ԹԱՐԽԱՆԵԱՆ
Պ. ՀՐԱՆԴ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆ

Ամուսնացած

Փարիզ 18 Յուլիս, 1957 Թուլուզ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԱՓԻՆ

Վայրը՝

Olonne-sur-Mer (Vendée)

3 Օգոստոսէն 14 Սեպտեմբեր

Մեկնում՝ Կիրակի, Օգոստոս 4։ առաւօտեան ժամը 7ին։ Հաւաքուիլ՝ ժամը 6ին.

Point de rassemblement H ;
Gare du Maine Départ.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. ԽՈՒՄԲԻ մեկնումը այս երկուշաբթի իրիկուն։ Հաւաքուիլ Կար տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակը ժամը 21.30ին։

Ա. ԽՈՒՄԲԻ վերադարձ, այս երկուշաբթի առաւօտ ժամը 7ին։ Կը խնդրուի ծնողներէն Կար տը Լիոնէն դիմաւորել։

×

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի, Բ. խումբին արձանագրուած եւ մասկազմող Լիոնի եւ Տէսինի տղոց ծնողներէն, կը խնդրուի որ իրենց պզտիկները՝ պակաժներով եւ թուղթերով միասին, բերեն այս երկուշաբթի, առաւօտեան ժամը ճիշդ վեցին, Լիոն - Փէրաշի կայարանին ժամացոյցին տակ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութիւնը Սթանօզի Հայր. Միութիւնը եւ Երիտ. Միութիւնը կազմակերպած են դաշտահանդէս մը, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, (Լա Բլէնի) Պ. Տրակոսի գեղեցիկ ծառաստանին մէջ։

Ի նպաստ հայ մանկապարտէզին

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիի։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի։

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Քաֆէ Լամարկի մօտ զովասուն Պուրակը։

Կը բանախօսէ Կ. Մ. ՏԵՐՄՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ եւ Տարօնի աւանդական գեղջկական պարեր։

ՕԳՈՍՏՈՍ 18ԻՆ

Պիտի ձայնասփռուի Փալէ տը Շայոյի եկեղեցական երաժշտութեան համերգը, որուն մասնակցած է հայկ. երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, Կիրակի առտու ժամը 8.45ին Փարի – Էնթէրէն։

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք։ Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 4 AOUT 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 7939 33ème ANNEE
Directrice : Arpik MISSAKIAN
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 13ՐԴ ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 3760

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈ՛ՅՆ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԻՆ

Այսօր՝ կիրակի՝ Ալանտեանի հովանուն ափերուն վրայ կը բացուի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի տարեկան ճամբարը ։

Տարիներէ ի վեր գեղեցիկ աւանդութիւն մըն է դարձած այլեւս Նոր Սերնդականներու բանակումը՝ ամէն ամառ տարբեր շրջանի մը մէջ ։

Ֆրանսայի զանազան կողմերէն մեր աղջիկներն ու երիտասարդները մէկուկէս ամսուան ընթացքին առիթ պիտի ունենան իրենց ամառնային արձակուրդի քանի մը շաբաթները անցընելու հայկական հաճելի միջավայրի մը մէջ ։

Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութիւնը ամիսներէ ի վեր պատրաստութիւններ կը տեսնէր՝ հանգստաւէտ պայմաններ ապահովելու համար բանակողներուն ։

Տարիներու փորձին շնորհիւ, ամէն տարի աւելի բարւոքում կը տեսնուի ճամբարի կազմակերպութեան մէջ ։

Անոնք որ մասնակցած են արդէն նախորդ տարիներու բանակումին, անհամբեր կը սպասեն այս եղանակին՝ վերստին ապրելու համար անցեալի յիշատակելի օրերը ։

Ճամբարը լաւագոյն առիթն է Նոր Սերունդի զանազան մասնաճիւղի անդամներուն համար՝ ծանօթանալու տարբեր շրջանի ընկերներուն եւ ընկերուհիներուն հետ ։

Յարմարագոյն ժամադրավայրն է, ուր անոնք ընկերական, աւելի ճիշդը ընտանեկան մթնոլորտի մը մէջ հնարաւորութիւն կ'ունենան կարծիքի փոխանակութիւններ կատարելու, փոխադարձաբար տեղեկանալու իրարու ցաւերուն եւ հաւաքաբար մտածելու դարմաններու մասին ։

Նոր Սերունդի վերջին պատգամաւորական ժողովը Մարսիլիոյ մէջ՝ իր աննախընթաց յաջողութեամբ՝ մեծապէս քաջալերական է եւ կը յուսադրէ մեզ ապագային համար ։

Բոլորիս մտահոգութիւնն է հայ պահել նոր սերունդը։

Կարմիր ջարդէն ազատեցանք, սակայն սպիտակ ջարդն է, որ տարիներէ ի վեր կը սպառնայ մեր զաւակներուն եւ մանաւանդ թոռներուն, որոնք իրենց աչքերը կեանքին կը բանան օտար աստղերու տակ. կը մեծնան օտար միջավայրի մէջ։ Կ'ուսանին օտար դպրոցներու մէջ։ Ու աստիճանաբար, անխուսափելիօրէն կ'օտարանան, մոռնալով հայ լեզուն եւ կորսնցնելով հայկական կեանքը ։

Նոր Սերունդի կազմակերպութիւնը կազդուրիչ ովասիս մըն է տարագիր հայութեան ծոցին մէջ։ Համրանքին փրկութիւնը ազգային գերագոյն պարտականութիւն մըն է ամէն գիտակից Հայու համար։

Սիրելի Նոր Սերնդականնե՛ր, դուք որ բոլորուած էք ձեր երիտասարդ կազմակերպութեան շուրջ՝ հայրենասիրական ջերմ զգացումով մը որ մեծապէս գնահատելի է, լաւագոյնս օգտագործեցէք ձեր արձակուրդի կարճատեւ օրերը ։

Պիտի ապրիք զուտ հայկական շրջանակի մէջ, հայերէն հաղորդաբար երգերու եւ հայկական ոգեւորիչ պարերու խանդավառ մթնոլորտին տակ։ Պիտի լսէք դասախօսութիւններ՝ Հայոց պատմութեան հին ու նոր շրջանի պանծալի դրուագներուն մասին։ Պիտի հպարտանաք մեր անցեալի փառքերով եւ ձեր հայկական ծնունդով։ Պիտի վարժուիք իրերօգնութեան եւ պիտի զարգացնէք ձեր զոհողութեան զգացումը ։

Կազդուրուած ու թարմացած տուն վերադարձին, ձեզմէ իւրաքանչիւրը պէտք է դառնայ քարոզիչ մը, առաքեալ մը՝ տարեկից ընկերներու եւ ընկերուհիներու մօտ՝ զանոնք հրապուրելու եւ հայկական կեանքին կապելու, Նոր Սերունդի շարքերը ստուարացնելու համար ։

Այդ ձեւով միայն պիտի յաջողինք փրկել մեր համրանքները ։

Ու դուք ալ պիտի արդարացնէք ձեր կոչումը ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿԸ՝ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՒ ՈՉ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԱՇԽԱՐՀՆԵՐԸ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Արեւմտեան չորս պետութիւններու կողմէ, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարար Տըլլըս ուրբաթ օր Ռուսերուն ներկայացուց կարգ մը առաջարկներ՝ ի մասին օդանաւային հսկողութեան մը, համայնավար եւ ոչ համայնավար երկիրներու վրայ։ Արեւմտեաններու առաջարկը դասաւորուած է այնպէս՝ որ անկարելիութեան կը դատապարտէ յանկարծակի յարձակում մը՝ երկու ճակատներէն։ Այս ձեւով, միջազգային խաղաղութիւնը ապահով գետնի վրայ դրուած պիտի ըլլայ։

Ըստ երեւոյթին, նման առաջարկի մը համար, Արեւմտեանները ներշնչուած են 1955 Յուլիսին Ժընեւի մէջ ներկայացուած Այզընհաուըրի տեսակէտներէն։ Աւելի ընդլայնած ։

Տըլլըս հարցը ներկայացուց նաեւ Ատլանտեան Դաշնակցութեան, որ իր համաձայնութիւնը տուաւ՝ առանց առարկութեան։

Չորսերը՝ Միացեալ Նահանգներ, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Քանատա, կը ձգեն, որ Խ. Միութիւն ընտրութիւն մը ընէ հետեւեալ առաջարկներուն միջեւ. —

1.— Ամբողջական հսկողութեան տակ առնել Ամերիկայի, Քանատայի եւ Ռուսիոյ հողամասերը ։

2.— Այս առաջարկը, որ Նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ ներկայացուած էր Ժընեւի մէջ, եթէ անընդունելի ըլլայ Մոսկուայի համար՝ հսկողութեան ներքեւ առնել բովանդակ Խ. Միութիւնը, Քանատան, Միացեալ Նահանգները, Ալասքան, Տանըմարքան եւ Նորվեկիան, իրենց բոլոր շրջաններով, ցամաքային թէ ծովային ։

Գալով Եւրոպայի հարցին, Չորսերը կ'առաջարկեն որ Մոսկուա նախ ընդունի վերի երկու կէտերէն մէկը, յետոյ՝ հսկողութեան տակ առնել ցամաքային Եւրոպան եւ Բրիտանական կղզիները, Իրլանտայէն մինչեւ Ուրալեան լեռներ, նկատելով որ եւրոպական ապահովութեան գօտիին գիծը կ'անցնի Մատրիտէն եւ Անգարայէն։

Այն պարագային, երբ Խ. Միութիւն մերժէ այս առաջարկը, — որովհետեւ իր հողամասին ամբողջութիւնը պիտի դնէ Արեւմտեաններու հսկողութեան տակ, — Չորսերը ապահովութեան աւելի նեղ գօտի մը ստեղծելու մասին պիտի մտածեն։ Այնպէս որ, ներկայիս Արեւմտեանները ըրած են այն՝ ինչ որ պէտք էր ընել։ Խօսքը կը պատկանի Խ. Միութեան։ Միաժամանակ Արեւմտեանները Մոսկուայի կը հասկցնեն, թէ իրենց առաջարկը չընդունելու պարագային՝ անկարելի պիտի ըլլայ որեւէ համաձայնութիւն գոյացնել ։

Խ. Միութեան պատուիրակը՝ Զորին, յայտարարելով հանդերձ որ պիտի ուսումնասիրէ այս առաջարկը՝ յայտնեց, թէ անիկա ամերիկեան օդանաւային կեդրոնները չի սահմանափակեր Ափրիկէի, Միջին Արեւելքի, Փաքիստանի եւ Ճափոնի մէջ... Մոսկուայի դասական խօսքերն են ասոնք, որոնց պիտի յաջոր

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ՝ ՈՐ ՅԱՐԳԱՆՔ ԿԸ ՊԱՐՏԱԴՐԷ

Վերջերս տխուր լուր մը շրջան կ'ընէր։ Հազարապետ Էթըրլի, որ 1945ին Հիրոշիմայի վրայ հիւլէական ռումբ նետած էր, կը տառապէր խղճի խայթէ ։

Էթըրլի 36 տարեկան է այսօր։ Որդին է Թեքսասի մեծահարուստներէն մէկուն։ Ուսանողութեան շրջանին եղած է ուշագրաւ աշակերտ մը։

Փըրլ Հարպըրի աղէտէն վերջ զինուորագրուեցաւ։ Փայլուն ասպարէզ մը վերապահուած էր իրեն՝ օդային ուժերու սպասարկութեանց մէջ. «Թռելու համար ծնած» մարդու համբաւ ունէր։ Կարճ ժամանակի մէջ, այս երիտասարդը Ամերիկայի 40 լաւագոյն օդաչուներէն մէկը դարձաւ։ Անխիղճ էր՝ երբ կը ռմբակոծէր։ Ցուցամի մասին գաղափար անգամ չունէր։ Այդ պատճառով ալ, երբեք չզարմացաւ, երբ իրեն յանձնուեցաւ հիւլէական առաջին ռումբը արձակելու պաշտօնը ։

Պատերազմի վերջաւորութեան Էթըրլի իր ծննդավայրը վերադարձաւ։ Արձակած էր պատմական ռումբը... եւ իբրեւ հերոս՝ Թեքսասցիները շքեղ հանդիսութիւն մը կազմակերպեցին, զինքը ընդունելու համար։ Ամուսնացաւ իր սիրած աղջկան հետ ։

Սակայն, հակառակ այդ բոլորին, փոխուած էր երբեմնի անխիղճ հազարապետին հոգին։ Կը տառապէր՝ անտանելի կերպով։ Կը փորձուէր չարութեան։ Շրջան մը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, որովհետեւ բժիշկները ճշդած էին, թէ ջղային տագնապներ կ'ունենար։ Խոյս տուաւ հիւանդանոցէն ։

Որոշ ժամանակ մը մարդիկ լուր չունեցան իրմէ... Եւ, անակնկալ կը հաղորդուի, թէ Հազարապետ Էթըրլի ձերբակալուած է գողութեան մը պահուն։ Բանտարկուած։ Նախ՝ զարմանք, բոլորին կողմէ։ Որովհետեւ այս մարդը ամսական 300 տոլար կը ստանար ։ Սակայն, շուտով ճշդուեցաւ թէ Էթըրլի երկար ժամանակէ ի վեր գողութեամբ կ'ապրէր, որովհետեւ չէր ուզեր ծախսել իբրեւ զինուորական իր ստացած ամսականը։ Գրութիւն մը թողլով, հաստատած էր, թէ ստացած գումարները եղածին պէս կը մնային ..

Իշխանութիւնները չեն անդրադառնար սակայն մարդոց հոգեկան մակընթացութեանց եւ տեղատուութեանց։ Աւազակութեան վրայ ձերբակալուած մարդը, պատժական օրէնքով, բանտ կը փոխադրուի ։ Եւ Էթըրլի բանտարկուած է այսօր ։ Պարագայ մը սակայն, որուն առջեւ արդարօրէն կարելի է ըսել, թէ աւազակներ կան՝ որոնք յարգանք կը պարտադրեն ։

Հիրոշիմայի մէջ սպաննուած անմեղ մանուկներու, կիներու եւ անկարներու համար կը տառապի այս մարդը ։

Անոնք, մարդանման բորենիներ. Տէր Զօրի անապատին մէջ միլիոն մը մանուկներու, կիներու եւ ծերունիներու գանկերը ջախջախեցին՝ իրենց հարազատ ձեռքերով։ Անոնք ալ խղճի խայթէ տառապեցա՞ն...

Մեծ ժողովուրդներու եւ հոգիներու վերապահուած է սակայն այդ տառապանքը։

ԱՐՄԷՆԱԿ

ԿՌԻՒՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ՏԵՂԱԿԱԼ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Ուրբաթ, Օգոստոս երկուքին, ծանր միջադէպեր պատահած են Հիւս. Լիբանանի Էհտըն քաղաքին մէջ։ Տեղակալ մը՝ Իմամ, որ երրորդ զօրաբաժինին հրամանատարն էր, քաղաքին հրապարակին վրայ սպաննուած է ատրճանակի հարուածով մը։ Անկէ քիչ վերջ, ոստիկանական կարեւոր ուժ մը եկած է դէպքին վայրը եւ զինամարտի բռնուած բնակչութեան հետ ։

Ներքին Նախարարութեան մէկ տեղեկագիրը կը յայտնէ, թէ կռիւը կը շարունակուէր կէսօրէ վերջ, զինեալ ուժերու կողմէ վնաս չկայ, սակայն տակաւին յայտնի չէ, թէ բնակչութեան մէջ զոհեր կա՞ն թէ ոչ ։

Էհտընի մէջ անցեալ Յունիս 16ին ալ նման միջադէպեր պատահած էին։

× Պէյրութի ձախակողմեան երկու թերթերու տնօրէններ, 15 օրուան բանտարկութեան դատապարտուեցան ։ Նախատական յօդուածներ հրատարակած էին՝ Հանրապետութեան Նախագահին դէմ։

Դատական հետապնդումներ պիտի ըլլան Ազգ. Ժողովի պատգամաւորներուն դէմ, որոնք ընդդիմադիր շարժումը կը վարէին վերջին ընտրութիւններէն ի վեր։

ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՕՐԱՊԱՀԻԿ՝

ԺԱՄԱԿԱՆ 133 ՖՐԱՆՔ

Ուրբաթ օր, միջ-նախարարական խորհրդաժողովին մէջ որոշուեցաւ, որ Փարիզեան շրջանին մէջ, նուազագոյն օրապահիկը 5·50 առ հարիւր յաւելում կրէ։ Այնպէս որ, Օգոստոս մէկէն սկսեալ, նուազագոյն օրապահիկի համար ժամական 133 ֆրանք պիտի վճարուի (փոխանակ՝ 126·5 ֆրանքի)։

Այս յաւելումէն պիտի օգտուին 800·000 բանուորներ, որոնց ամսավճարը հազարէն 1500 ֆրանք պիտի աւելնայ ։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Համայնավար Չինաստանի զանազան շրջաններուն մէջ ժողովրդական ապստամբութիւն մը ծայր տուաւ։ Շարժումին գլուխը անցած են գիւղացիները, որոնք հիմնած են ընկերութիւն մը՝ կրօնական զգացումներէ թելադրուած ։

Ընկերութիւնը կը յայտնէր, թէ «ժողովուրդը ոտքի պիտի ելլէ Օգոստոսին եւ պիտի ընտրէ թագաւոր մը»։ Համայնավարները այս բոլորը կը վերագրեն «աջակողմեաններուն»։ Հարցը այնքան լուրջ վիճակ մը ստացած է, որ նոյնիսկ բանակին մէջ ըմբոստները համախոհներ ունին։ Պատերազմական նախարարը յայտարարեց, թէ աջակողմեաններուն նպատակը՝ բանակին մէջ, ընկերվարական կարգերուն տապալումն է ։ «Աջակողմեան»ներ կան նաեւ համայնավար երիտասարդական կազմակերպութիւններուն մէջ, որ վարչակարգին սիւնն է։ Համայնավար երիտասարդներու դաշնակցութեան 24 անդամները արդէն արտաքսուած են Փեքինի մէջ։

Միլիոնաւոր Չինացիներ կը մեղադրուին կուսակցութեան դէմ գործելու յանցանքով։ Դրեթէ բոլոր շրջաններու մէջ, ընդդիմադիրները գործի վրայ են։ Մինչ այս մինչ այն, ոստիկանութիւնը անհամար «դաւադրութիւններ» երեւան կը հանէ.

Այնպէս կ'երեւի թէ Համայնավար Չինաստան յեղափոխութեան մը նախօրեակին կը գտնուի։ Մաօ Ցէ Թունկ մտահոգ է բանակէն ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ մերժեց անցագիր տալ 6 լրագրողներու (Ա.Ն.Ի.), որոնք կ'ուզէին իրենց արձակուրդը անցընել Հունգարիոյ մէջ ։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ նախկին Նախագահ Ռուզվելթի այրին Խ. Միութիւն պիտի այցելէ, իր քարտուղարին ընկերակցութեամբ ։ 72 տարեկան է ։

ՀԱՒԱՏՔԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ԺԱՄԱՆԱԿԷ ԴՈՒՐՍ

●

«Յառաջ» հրատարակեց Մայր Աթոռի Դիւանին հաղորդագրութիւնը ամբողջութեամբ, առանց փոփոխութեան, որպէսզի «ըմբոշխնեն» անոնք որ կը հաւատան թէ լոյսը կու գայ միայն Էջմիածնէն:

Նկատեցինք որ Էջմիածնայ համար վերջերս, կարելի եւ հաճելի դարձած է վիճիլ արտասահմանի հետ, ամէն անգամ որ հարկ համարի պաշտպանել իր դիրքը «արտաքոյ մեկնութիւններու» դէմ:

Այդ իրաւունքը ոչ ոք կը զլանայ իրեն:

Բայց, ինքնապաշտպանութեան իր վերջին փորձին մէջ, ցաւով նշմարեցինք երկու կէտեր, զորս կ'ուզենք յանձնել հանրային ուշադրութեան:

1.— Թէ «բոլորովին անհիմն է Ս. Աջերի յանձնումը կապել Եղիշէ եպիսկոպոսի նկատմամբ Վեհափառ Հայրապետի վճիռին հետ» կամ ոչ, — չի հետաքրքրեր մեզ: Հետաքրքրականը Մայր Աթոռի դիւանին շարադրութեան սա պարբերութիւններն են միայն —

Ա.— Վեհափառ Հայրապետը «Ս. Աջերի անհետացման առաջին վայրկեանից եւ մինչեւ նրանց յանձնումը որեւէ առիթով եւ որեւէ ձեւով ոչ մի նշանակութիւն չի ընծայել այդ արարքին»:

Ի՞նչ «արարքի» մասին է խօսքը: Գողցեր են «Ս. Աջերը» թէ վերադարձուցեր, ի՞նչ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ: «Ս. Մասունքներ» գոյութիւն ունեցեր են թէ չեն ունեցեր, ի՞նչ նշանակութիւն ունի: Ա՞յս է որ կ'ուզէ ըսել: Մայր Աթոռին Դիւանին շարադրութեան հեղինակը նոյն բանը կրնայ վաղը ըսել նաեւ «Ս. Գեղարդին» եւ այլ «մասունքներու» մասին, ի պահ Էջմիածնայ մէջ: Ան այժմ կը գոհանայ յայտարարելով թէ Վեհափառ Հայրապետը երբեք «չի օգտագործել Ս. Մասունքների Անթիլիասից բացակայ լինելու պարագան»: Կարելի էր գրել «օդափոխութեան գնալու պարագան»:

Բ.— Վեհափառ Հայրապետին համար «անիմաստ եւ նշանակութենէ զուրկ արարք մըն է այդ եւ արդիւնք ժամանակավրէպ մտայնութեանց»:

Ի՞նչ «արարք» է, դարձեալ, որ խօսքի առարկայ կը դառնայ այստեղ: «Ս. Աջերու» հանդէպ ցոյց տրուած հաւա՞տքը, հաւատացեալներու ջերմեռանդ հետաքրքրութի՞ւնը, «Ս. Աջերի օգտագործո՞ւմը կաթողիկոսական օծումի համար»: Ուրեմն «ժամանակավրէպ մտայնութի՞ւն» դարձաւ, արդէ՞ն, ինչ որ կատարուեցաւ Վազգէն Ա. կաթողիկոսին օծման ժամանակ՝ երբ օծման մասնակցող եպիսկոպոսները իրենց ձեռքերուն մէջ բռնած՝ վեր կը բարձրացնէին Գր. Լուսաւորչին, Մծբնայ Հայրապետին եւ այլ սուրբերու բազմաթիւ ու բազմատեսակ «մասունքներ»:

Ուրկէ՞ կու գայ «բողոքականութեան» այս հովը:

Մեզի չ'իյնար անշուշտ, — հասկնալի է թէ ինչո՛ւ, — դիտողութիւն ընել՝ երբ կաթողիկոսարանի դիւանագիր մը, իր Քրիստոնէականին դասերը դէշ սորված աշակերտի մը պէս, «ժամանակավրէպ մտայնութեանց» կը կապէ, «անիմաստ եւ նշանակութենէ զուրկ արարք» մը կը համարի «Ս. Աջերի օգտագործումը» կաթողիկոսական օծումներու ժամանակ, եւ չի հետաքրքրուիր՝ երբ «բացակայ» կ'ըլլան «Ս. Աջերը»:

Կ'ենթադրեմ թէ Դաշնակցականները չէին, որ «Ս. Աջերու» կամ «Ս. Մասունքներու» պաշտամունք հաստատեցին: Եկեղեցական պատմութիւնը կ'աւանդէ, Պօղոս առաքեալին կենսագրին իսկ վկայութեամբ, թէ առաջին քրիստոնեաները էին որ Ստեփանոս Նախավկայի մարմինն առին պահեցին (Գործք, Ը. 2), եւ այնուհետեւ սովորութիւն դարձաւ նիւթական յիշատակ մը ունենալ մարտիրոսներէն, այն հաւատքով թէ հրաշքներ կը գործեն այդ նշխարները, (բազմաթիւ գիրքեր կան՝ Պատմութիւն Նշխարաց խորագրով, — հետաքրքրուողը կ'առնէ կը կարդայ): Այնպէս որ կրկէսներու մէջ, երբ առիւծը կը յօշոտէր սուրբերուն մարմինը, քրիստոնեաները կրկէս կը մտնէին յանձն առնելով ամէն վտանգ եւ իրենց թաշկինակը կը թաթխէին մարտիրոսին արեան մէջ կամ կտոր մը կը կտրէին կ'առնէին հագուստէն, պահելու համար իբրեւ մասունք: Յետագային այս «արարքը» դարձաւ նոյնիսկ ... առեւտուրի առարկայ, երբ հեթանոսները հասկցան թէ մեծ գումարներ կարելի էր առնել քրիստոնեաներէն՝ յանձնելու համար յօշոտուած սուրբերու մարմինը: Եւսեբիոս կը պատմէ թէ մարտիրոսներուն ոսկորները, քրիստոնեաներուն համար, աւելի կ'արժէին «քան զականս պատուականս» (Եւս. Դ. 15):

Զարմանալի չէ, ուրեմն, եթէ Հայոց եկեղեցին ալ ունի իր «մասունքները», աւելի հին եւ ազնիւ բառով մը՝ նշխար(*): Այդ կողմէ, որքան գիտեմ, շատ ալ... աղքատ չէ: Ունինք դաստառակ, գեղարդ եւ բազմաթիւ աջեր:

Եթէ «բողոքականութեան» հով մը «ժամանակավրէպ մտայնութիւն» համարի նըման «մասունքներու» ցուցադրութիւնը ծիսակատարութեանց պահուն, աշխարհականութեան հով մը «անիմաստ» պիտի չհամարի՞ «օգտագործել», աւելի առաջ երթալով, «կինը (Արեւմուտքի մէջ եկեղեցի մը կայ, որ կը յաւակնի թէ ունի «Ս. Ընթրիքին» պահուն գործածուած բաժակը), վերջապէս պատարագի ամբողջ ծիսակատարութիւնը՝ երբ սկիհէն տըրուած գինեթաթախ հացին կը տրուի նշանակութիւն մը(**): Դարձեալ, եթէ վանքի մը ներսէն սկսին իմաստ փնտռել ու չգտնել հաւատքի նիւթական արտայայտութեանց մէջ, ի՞նչ կը մնայ այլեւս որ ըսեն վանքէն դուրս ապրողները, — այնպէս որ երթայ՝ հայը կ'երթայ. աշխարհականներուս ձեռքէն, մանաւանդ երբ կանխողներ ըլլան՝ խաչին, միւռոնին, օծումին նիւթական արտայայտութեանց մէջ հաստատելու համար «ժամանակավրէպ մտայնութիւններէ» յիշատակ՝ մը միայն: Երբ, վերջապէս «ժամանակավրէպ» դառնան «գիւտ խաչի» կամ «գիւտ նշխարաց» եւայլ տօներ:

2.— Ամէն անգամ որ դժգոհութիւն յայտնած է Էջմիածնայ՝ իր անժամանակ եւ անտեղի միջամտութիւններուն համար, Վեհափառ Հայրապետը հրապարակ կը նետէ Գարեգին պատրիարքի անունը:

Երբ ըսին թէ չէր սպասուեր իր վաղաժամ ուղեւորութեան դէպի արտասահման, պատասխանեց թէ Գարեգին պատրիարք թելադրեր էր Անթիլիաս երթալ՝ համաձայնութեան եզր մը ցոյց տալու համար «երկփեղկումին» դէմ, — «Աւալայրի սոխակին» այս բառը շատ կը սիրէին գործածել Օրմանեանէն մինչեւ Գարեգին պատրիարք:

Այժմ եւս, Երուսաղէմի վէճին առթիւ, Մայր Աթոռին Դիւանը կը հաղորդէ թէ թղթակցութիւն է կատարուեր Վեհափառ Հայրապետին ու Գարեգին պատրիարքին միջեւ, — թղթակցութեան առարկան՝ Եղիշէ եպիսկոպոսի «կախակայման եւ փիլոնազրկման վճիռը, եւ նոյնիսկ աւելին»:

Մեր կաթողիկոսներուն պատմութեան մօտէն ծանօթ, գիտեմ թէ երբ կաթողիկոս մը կրնայ խուզել տալ իր աթոռակիցին մօրուքը՝ ինչպէս պատահած է, Էջմիածին կրնար վճռել «նոյնիսկ աւելին», առանց Գարեգին պատրիարքի խորհուրդին, կարծել չտալու համար թէ Անթիլիասի կամ Երուսաղէմի մասին, կախակայումներու եւ փիլոնազրկումներու մասին՝ որեւէ վճիռի համար պայման է ունենալ Գարեգին պատրիարքի հաւանութիւնը: Արդեօք «ազդեցութեան իշխանութիւնը», որ դէնք կը համարուի՝ մեր օրերու յատուկ համաշխարհային ձգտումներու տեսակէտով, (նոր հեղինակ մը վկայութիւններ կը բերէ հին դարերէն եւս), վարակած է եկեղեցական մեր «իշխանութի՞ւն» ալ, հիմա:

Ես չեմ գիտեր: Բայց լաւ կ'ըլլայ որ ուրիշներն ալ չգիտնան՝ ինծի պէս:

ԱՋԱՏԱՆԻ

(*) Ֆրանսերէն՝ ռըլիք, ծագումով՝ լատիներէն, արմատական իմաստով՝ մնացորդ կամ լքոր: Հայերէն լքանեմ բառը խնամութիւն մը ունի ռը - լիք բառին հետ, ու նախածանց է», ինչպէս կը գրէ Մէյէ:

(**) Սկիհով տրուած հացը կոչել Քրիստոսի մարմին, ինչպէս գինին՝ Քրիստոսի արիւն, ունի իր բացատրութիւնը, որ ոչ - քրիստոնէական է, որովհետեւ նախաքրիստոնէական, — բայց առիկա դուրս կը մնայ մեր նիւթէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ա.

Բացառիկ նշանակութիւն ունին Երեւանի մէջ վերջերս տեղի ունեցած զեկուցումներն ու այդ առթիւ միտքերու փոխանակութիւնները, որոնց մասնակցած են Հայաստանի Գրողներու Միութենէն քանի մը գրողներ:

Կարդալով «Գրական Թերթ»ի քանի մը թիւերը, կը տարուինք խորհելու թէ գրեթէ բոլոր խօսողները խղճահարութեան տպաւորութիւն մը կը մատնեն ընդհանրապէս, որովհետեւ տարիներ առաջ գրական եւ գեղարուեստական հարցերու եւ անհատներու մասին իրենց յայտնած տեսակէտները վերաքննելու յարմար առիթը ներկայացած կը համարին:

Քանի մը յօդուածներով պիտի ներկայացնենք այդ խնդիրները, զուտ գրական եւ գեղարուեստական մարզին մէջ մնալով: Անհրաժեշտ է սակայն յայտնել անմիջապէս թէ արտասահմանի գրողներուն տարակարծութիւնը պատճառ եղած է որ Հայաստանի գրողներուն կողմէ անոնք «յետադիմական», «քաղքենիական» եւ մանաւանդ «հակայեղափոխական» մակդիրներով որակուին: Ինչպէս որ արտասահմանի մէջ ալ «յառաջդիմական» որակուած կարգ մը չփացած գրողներ ալ հետեւողականօրէն նոյն ածականները կը գործածեն:

Հայաստանի Գրողներու Միութեան առաջին քարտուղար Էդ. Թոփչեանի զեկուցումը երկրորդ համագումարին մէջ, ինչպէս նաեւ այդ առթիւ տեղի ունեցած միտքերու փոխանակութիւնը եւ խորհրդածութիւնները չահեկանութեամբ ու գոհունակութեամբ կարդացինք, զգալով որ գրողներէն շատերը, հոգ չէ թէ որոշ վերապահութեամբ եւ վախով չըմեղմանալու փորձ մը կը կատարեն:

Եթէ բանասիրական, պատմաքննական ու գիտական մարզին մէջ հեղինակները նուազ յանձնապաստան են, առարկայօրէն կը մօտենան իրենց քննութեան ենթարկած առարկաներուն, եթէ ենթակայական տարրը եւ անձնական համակրանքներն ու հակակրանքները նուազ դեր մը կը խաղան քննելի հարցերուն անշուշտութեամբ, դըժբախտաբար նոյն հոգեվիճակը նկատելի չէ երբեք գեղարուեստական գրականութեան իրենց տուրքը տուող բանաստեղծներուն ու արձակագիրներուն մօտ որոնք լայն աշխարհահայեացքով եւ մարդկայնական ոգիով չեն դատեր թէ՛ անհատները եւ թէ անոնց ստեղծագործութիւնը: Հիմա է որ Հայաստանի քննադատները եւ քննադատութիւնը վերաքննութեան կ'ենթարկեն, կարգախօսի մը պէս, բազմաթիւ խնդիրներ, վերջին Բ. համագումարը եւ առաջին քարտուղար Էդ. Թոփչեանի զեկոյցը, որպէսզի հաշուեյարդարութեան ենթարկեն իրենց անցեալ անհանդուրժողութիւնը, սխալ դատաստանները եւ անհատական յանդգնութիւնները: Այս վիճակին համար էր որ խղճահար են ըսինք:

Ամէնէն առաջ Եղիշէ Չարենցի պարագան է որ կը ներկայանայ:

Առաջին օրէն արտասահմանի գրողներուն համար «Ամբոխները խելագարուած», «Տանդէական առասպել», «Երկիր Նայիրի» եւ «Գիրք ճանապարհի» գործերուն հեղինակը հայ բանաստեղծութեան մէջ ժամանակակից մեծագոյն դէմքըն էր: Անոր դէմ գործուած անարդարութիւնը, պաշտօնական վերաբերումը, բանտի մը մէկ անկիւնը նետուիլը, մահուան տխուր եւ հակամարդկային պարագաները մինչեւ այսօր ալ անբացատրելի կը մնան տակաւին: Եւ յանկարծ նոր կարգախօսով մը պաշտօնական բերաններ եւ գրողներ գործուած անլուր անարդարութիւնը վերաքննել սկսան: Եղիշէ Չարենցը եւ իր ստեղծագործութիւնը գնահատելու մէջ մարդիկ իրարու հետ մրցումի ելան: Մէկէ աւելի անգամներ բանաստեղծին ամբողջական գործերը լոյս ընծայուեցան բազմահազար օրինակներով: Յիշատակի երեկոներ կազմակերպուեցան:

Հայաստանի Գրողներուն երկրորդ համագումարը լաւագոյն եւ նոր առիթ մըն էր, որպէսզի Եղիշէ Չարենցին յիշատակը ոգեկոչուէր եւ մօտաւոր տխուր անցեալը յիշուէր: Գ. Էմին բանաստեղծն է որ այսպէս կ'արտայայտուի. — «Շատ բնորոշ է Եղիշէ Չարենցի ստեղծագործութեան նկատմամբ ժամանակին եղած քննադատութեան մեծ մասը: Կուսակցութեան եւ յեղափոխութեան գաղափարների մեծագոյն հայ բանաստեղծը ի հարկէ ունէր նաեւ թերութիւններ ու սխալներ, որոնք իրաւացիօրէն քննադատուել են կուսակցութեան կողմից: Սակայն թերթեցէք նըրա դէմ հնում գրուած քննադատական յօդուածների մեծ մասը, այն յօդուածները, որոնք լեցուն են սպիտակը սեւ համարելու յամառ ճիգերով ու քաղաքական մեղադրանքներով եւ դուք հեշտութեամբ կը համոզուէք, որ դրանք ամբոխավարների մտքերի ծնունդն են եւ ոչ մի կապ չունեն կուսակցութեան, գիրքերից եկող քննադատութեան հետ, այն կուսակցութեան, որի մեծագոյն զինուորն ու երգիչը եղաւ Չարենցն իր անմահ գործերով»:

Եղիշէ Չարենց այն հեղինակներէն է, որոնք քանի մը շրջաններու կը պատկանին, եւ այդ տեսակէտով անոր գործը այդ շրջաններուն հետքերը կը կրէ: Եղիշէ Չարենց ալ ունեցած է իր գրական ու քաղաքական համակրութիւններն ու հակակրութիւնները: Եւ իր ներշնչումները շատ անգամ այդ հոգեկան, գրական ու բացասական պահերուն դրոշմը կը կրեն: Այդ գործը կարելի է վերլուծումի ենթարկել եւ հոն գտնել գրական ու բացասական Չարենցի մտածումները, զգացածները: Արդ, արդի քննադատութիւնը ի՞նչ վերաբերում պիտի ունենայ բանաստեղծին իրական նկարագիրը եւ դիմագիծը տալու համար: Այս երկընտրանքին առջեւ է, որ քննադատին ալ նկարագիրը եւ իրական պատկերը պիտի ունենանք մեր առջեւ:

Այսպիսի բացասական դիմագիծ մըն է որ ցոյց կու տայ Արշալոյս Բաբայեան, ներկայացնելով Եղիշէ Չարենցին բոլոր այն գրուածները, որոնցմով իբր թէ բանաստեղծը իր բացասական քննադատութեան առարկայ դարձուցեր է քաղաքական կուսակցութիւն մը եւ զանազան դէմքեր, հանրային գործիչներ: Արշալոյս Բաբայեանին բան մը չունէինք ըսելիք, եթէ խնդրոյ առարկայ հատուածները, քերթուածները, առանց աւելորդ խորհրդածութիւններու քննութեան ենթարկէր («Գրական Թերթ» թիւ 23), եւ մանաւանդ գրչի մը եւ գրողի մը, մանաւանդ կնոջ մը անվայել ածականներով չի զարդարեր զանոնք: Հայհոյանքներու ծորակը բանալով, հին ու մաշած բառեր ու ոճեր գործածելով չէ որ հակառակորդ մը կարելի է անպատուել ու անարգել, երբ կասկածելի է թէ Եղիշէ Չարենց բանաստեղծը նման մտադրութիւններ ունեցե՞ր է:

Գ. Էմինը ուրիշ յայտնութիւն մը եւս կ'ընէ: Այն ինչ որ բաւած էր Եղիշէ Չարենցի պաշտպանութեան համար, նոյն ամբաստանութիւնն ու գանգատները ուղղուած են նաեւ այն քննադատներուն, որոնք «ճիգ ու ջանք չեն խնայում շարքից դուրս հանելու մեր լաւագոյն գրողներից շատերին, վարկաբեկելով նրանց գործերը»: Մենք գոհունակութեամբ կ'աւելցնենք, ինչպէս տարիներ առաջ ալ գրած ենք մեր «Կեանք եւ Արուեստ» ամսագրին մէջ, թէ շարքերէն չէ միայն որ դուրս հանուած են լաւագոյն ու տաղանդաւոր գրողները, եւ ոչ միայն վարկաբեկուած են այլեւ աքսորուած են հեռաւոր տափաստանները, եւ որոնցմէ շատ քիչերը միայն վերադարձան իրենց հայրենիքը:

Գ. Էմինը կը փորձէ պաշտպանել նաեւ բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեանը, որ ըստ քննադատ Ս. Սողոմոնեանի «Երգում է անզուսպ զգայական բաւականութիւններ ու ցանկասիրական կրքեր», «Իր սիրածի մէջ միայն մարմնականն է տեսնում», որ «Նրա սիրոյ երգերում գլխաւորը ցանկասիրական ուժեղ տարրն է, կրքերին գոհացում տալը»: Մինչդեռ այս նոյն քննադատը զանազան ժամանակներուն (1947, 1954 եւ 1957), գրած, հերքած ու կրկին յարութիւն տուած է նոյն միտքերուն, յաճախ մէկը միւսը հերքող գրութիւններով:

Յաջորդով ուրիշ յայտնութիւններ ունինք ըսելիք:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

LES NOCES FANTASTIQUES

(ՀԷՔԵԱԹԱՅԻՆ ՀԱՐՍՆԻՔ)

●

Պարախաղի (պալէ) ներկայ յեղաշրջումը կը ձգտի այս սեռը վերածել, ներկայացման մը, ուր երաժշտութիւնը կը կորսնցնէ իր կարեւորութիւնը, մինչ պարողներու բեմական ճարտարութիւնները կը գերիշխեն :

Պարախաղը բազմաթիւ եղերով հաւասարութիւն մըն է, որուն փոփոխակները կը ներկայացնեն՝ պարարուեստը, բեմին զարդարանքները մինչեւ իսկ նիւթը : Անփոփոխը կը մնայ երաժշտութիւնը :

Կարելի է յաջող երաժշտութիւնով մը կառուցանել գէշ պարախաղ մը, բայց կարելի չէ գէշ երաժշտութեամբ մը լաւ պարախաղ մը պատրաստել :

«Նոս Ֆանթասթիքը» լաւագոյն օրինակն է բոլոր այս գործօններով առաջնորդուած համադրականութեան : Մարսէլ Տըլանուա գրած է երաժշտութիւնը Սերժ Լիֆարի մէկ նիւթին վրայ : Տըլանուայի երաժշտութիւնը բիւրեղ նրբութիւններով, հարուստ, ունի արտայայտութեան այլազանութիւն մը եւ թատերական ուժ մը ուր պարող արուեստագէտը կը գտնէ ոչ միայն իր արհեստագիտութեան լաւագոյնը, այլ մանաւանդ միջոցը արտայայտելու իր տիպարին զգացումները :

Պալէին նիւթը, յաւիտենական պատմութիւնն է ծովայինի մը, որ արկածախնդրութեան ճամբուն վրայ, ծովանոյշի մը կողմէ մոլորուած է, բայցանդրաշխարհէն կը վերադառնայ երկիր՝ առնելու համար իր նշանածը, զոր կը տանի ծովերու խորը հաղորդուելու համար անոր հետ փրկութեան մէջ :

Երաժշտութիւնը Ֆոլքլորիք ներշնչումով, նախ կ'ենթարկուի դասական պարախաղին պէտքերուն, ապա խաղին ընթացքը գործողութեան հետ, կը սեղմուի համաձայն համանուագային անողոք ձեւի մը : Տըլանուա յաջողած է մէկ փարթիսիոնի մէջ համադրել հոմանուագային պարախաղը եւ դուարճութեան պարախաղը (պալէ տիվէրթիսըման) :

Գործողութիւնը այնքան արուեստով եւ արամադրութեամբ համադրուած է, որ այս ձգտումներու կապակցութիւնը ամբողջական է : Արդէն երաժշտութեան տրամադրին ունկնդրութիւնը առաջ ապացոյց տուաւ :

Գալով պալէի հեղինակին, Սերժ Լիֆար, այս երաժշտութեան վրայ կառուցած է իր լաւագոյն ստեղծագործութիւններէն մէկը : Ամէն մէկ շարժում կամ շարժուձեւ, կարծես, հետեւանքն է երաժշտութեան : Հոն կը գտնենք կատարեալ ամբողջութիւն մը պարարուեստի զանազան տարազներու :

Շասթելի վերացական բեմայարդարումները կ'ողեկոչեն աւելի քան որեւէ կառուցուած զարդարանք, երազական Գըրթանիա մը, ուր կը յաճախեն կեղտեսօն հէքիաթներու յաւիտենական հերոսները :

«Նոս Ֆանթասթիք»ի վերջին ներկայացումը Փարիզի օփերային մէջ ի յայտ բերաւ գլխաւոր դերին մէջ, Փեթըր Վան Տայք պարողը, որուն մօտ երաժշտական զգայնութիւնը եւ իմաստութիւնը կ'ամբողջացուին բացառիկ արհեստագիտութեամբ մը : Ամերիկուհի Մարճըրի Թալջիէֆի ճարտար ընդունակութիւնները չեն մոռցներ, սակայն, հերոսուհիին դերին մէջ՝ Նինա Վիրուպովոն, որ առաջին ստեղծագործն էր այդ դերին :

Ծովանոյշին դերը որ վստահուած էր օփերքէն իսկ Քլոտ Պեսիի, կարծես ստեղծուած է իր գեղեցիկ փլաստիքին եւ թեքնիք կատարելութեան համար :

Նոր Յանեթարիֆը թուական մըն է պարարուեստի մէջ, ոչ թէ իբրեւ յեղափոխական նպատակ, այլ թատերական պալէին վերծնունդով, հասած կատարեալ համադրութեան մը : Համադրութիւն մը այն տուեալներուն, որոնք սահմանուած են պալէ մը կառուցանելու, եւ որոնց աղբիւրը երաժշտութիւնն իսկ է :

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

ՆՈՐԱՅԱՅՏ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԸ

●

ԽՄԲ.— Երեւանի «Գրական Թերթ»ին մէջ Ս. Խանզադեան եւ Ս. Այվազեան ստորագրութեամբ լոյս տեսած յօդուածը գրած են նոր յայտնուած հայ բանաստեղծի մը մասին՝ Միրան :

Անցեալ տարի Ազրբէյճանի Գիտութեան Ակադեմիայի հրատարակած է Միրան անունով հայ բանաստեղծի մը ազրբէյճաներէն 31 տաղերուն ժողովածուն : Ցարդ այս բանաստեղծը անծանօթ էր մեզի :

Միրանի մասին տեղեկութիւններ կու տայ Միրալի Սէիտով : Այս մարդը, Մոսկուայի արխիւներուն մէջ նիւթեր կը հաւաքէր Սայեաթ Նովայի եւ ժամանակակից ազրբէյճանական բանաստեղծներու եւ աշուղներու մասին, երբ ձեռքը անցած է հայատառ տաղարան մը : Հայերէնին հմուտ ըլլալով՝ սկսած է գրագիլ այդ տաղարանով : Պարզուած է, որ այդ կըրքոյկը կազմած է 1721ին Թաւրիզ ապրող էլիաս Աստուածատրեան - Մուշեղեան հայ վաճառականը :

Աստուածատրեան սիրած է գրագիլ գըրականութեամբ : Ժողովածուի մը մէջ բազմաթիւ բանաստեղծներու եւ աշուղներու գործերը համախմբած է, ինչպէս՝ Քուչակ, Ղազար, Միրան եւայլն : Հաւաքածոյին մէջ կան նաեւ ազրբէյճանցի բանաստեղծներու գործերը : Այս ձեւով ան մեծ ծառայութիւն մատուցած է գրականութեան : Անոր կազմած տաղարանին մէջ բազմաթիւ անուններ կան, որոնց ցարդ անծանօթ էին մեզի : Իսկ բանաստեղծ Միրանի անունը միայն անոր ձեռագիրէն կը յայտնուի մեզի :

Աստուածատրեան Միրանի մասին կենսագրական շատ քիչ տեղեկութիւններ կու տայ : Ան կը գրէ — «Այս Միրանն հայ ոմն էր եկեալ քրիստոնեայ (Քրիստոնեա՞) եւ մնացեալ է ժամանակս ինչ Թաւրեզ եւ մեռեալ է անդ եւ թաղեալ » :

Միրան գրած է, հայերէն եւ ազրբէյճաներէն, ինչպէս՝ այն ատենուան գրեթէ բոլոր հայ աշուղ - բանաստեղծները : Կարդալով անոր գործերը, մանաւանդ՝ ազրբէյճաներէն տաղերը, մեր աչքին առջեւ կը կանգնի վիթխարի տաղանդի տէր բանաստեղծ մը, սիրոյ անզուգական երգիչ մը, իմաստուն փիլիսոփայ մը : Աշուղական դասական ձեւերը այն ատենուան բանաստեղծութեան սիրուած ձեւերն էին : Այդ ձեւով է գրած Միրան : Անոնց իւրաքանչիւրը 17րդ դարու վերջաւորութեան մեր բանաստեղծութեան գոհարներէն է :

Բանաստեղծական մտածելակերպի, պատկերներու, համեմատութիւններու եւ հնարքներու տեսակէտէն Միրան շատ նըմանութիւն ունի Սայեաթ Նովայի հետ : Ինչպէս Սայեաթ Նովայի, այնպէս ալ Միրանի բանաստեղծութեան հիմնական նիւթը սէրն է :

Բանաստեղծական անզուգական գոհար մըն է Միրանի «Բիր խալն» («Մէկ խալդ») վարսաղի ձեւով գրած տաղը : Սիրուհիին « Թարիֆ ընող» բանաստեղծը գոյն ու տաղանդ չի խնայեր՝ աստուածներու շարքին դասելու համար զայն, կեանքի աղբիւր եւ երջանկութեան դուռ համարելով զայն : Աշխարհիկ երանգներ եւ համեմատութիւններ կը գտնէ : Սիրուհին մերթ կը համեմատէ հարբեցնող ու անմահական գինիին իր մէջ պարունակող գաւաթին, մերթ ալ սիրոյ վայելքներով լեցուն գաւաթը իրեն մատուցողի հետ :

Երբ սէր տածելով դէպի իր սիրուհին, ան փոխադարձը չէ ստացած անկէ : Ժամակի դաժան ձեռքը իրարմէ հեռու պահած է զանոնք եւ սէրէն խոցուած բանաստեղծը ծառանալով դաժան ճակատագրին դէմ, իր աստուածացուցած սիրուհիին երեսին կը շպրտէ իր ցասումը. «Մէկ խալդ դահիճ է, միւս խալդ հողէաւ » :

Մասյլ ու դաժան եղած է հայ ժողովուրդի վիճակը բանաստեղծ Միրանի ապրած շրջանին : Պատմիչ Առաքել Դաւրիժեցի, որուն ժամակակակից է եղած Միրան, մարդու մարմինը ցնցող սարսափներով կը նկարագրէ հայ ժողովուրդի մէկ հատուածին ոչնչացումը : Շահ Աբաս Ա. բռնակալը, պարպելով Արարատեան դաշտն ու շրջակայքը, տեղւոյն բովանդակ հայութիւնը տարած էր Պարսկաստան :

Իր մէկ բանաստեղծութեան մէջ, որ արուեստով եւ պատկերներով եզակի տեղ կը գրաւէ, ան իր ժողովուրդին սոսկալի վիճակը նկատի ունեցած է, երբ գրած է.— Վիրան (աւերակ) կուլայ եւ բուն կուլայ, խար կուլայ :

Այնպէս ամայացած է Հայոց աշխարհը, որ ոչ միայն հարն ու աւերակները կուլան, այլ՝ նոյնիսկ աւերակներու ծանօթ բուն ալ սկսած է լալ

Հայոց աշխարհը լեցուած է ողբով ու արիւն - արցունքով : Հայրենասէր բանաստեղծը անտարբեր չէր կրնար մնալ : Սրտի դառն կսկիծով կը տեսնէ ան, թէ ինչպէս՝

Բիրտ խաններու եւ պէկերու արարէն
Այգին կուլայ, ծառը կուլայ, բար կու
լայ ...

Այս տեսակէտէն շատ աւելի բարձր արուեստով ու խոր փիլիսոփայութեամբ են գրուած մարդկային ճակատագրին վերաբերող անոր ազրբէյճաներէն տաղերը : Նման տաղի մը մէջ ան կը բացականչէ.

Ով Զալիմ փալաք, մեզ գերած բռնակալի ձեռքէն
Ցաւագար եմ դարձեր, գլխուս տեղ չունիմ ...

Միրանի բանաստեղծութիւններուն մէջ յաճախակի են այսպիսի տողեր.— «Ճակատագիրը մեզ տուած աշխարհը կը խորտակէ», «Կը տանջեն, հոգի կը հանեն, լեշին տեղ չկայ», «Աշխարհը փորձանքներու վայր է դարձեր» եւն. :

Բանաստեղծին նման տաղերը իրենց քաղաքական նշանակութեամբ կը նմանին Դաւրիժեցիի վիպասանական տաղանդով գրուած պատմութեան բազմաթիւ էջերուն :

Պարսկաստանը քայքայուած ու կործանման դուռը հասած էր կնամոլ Շահ Հիւսէյնի օրով : Անոր տիրապետութեան տակ գտնուող ժողովուրդները արիւնաքամ կ'ըլլային : Այդ բաւական չէր, վրայ կը հասնէր օսմանեան բանակը : Ենիչէրիներու հարիւր հազարաւոր զօրքեր կը խուժեն Անդրկովկաս՝ Հայաստան, Վրաստան, Ազրբէյճան : Երկիրը կը սկսի աւերուիլ :

« Զլացի, երբ կեանքն ըրի յենարան » , — կը գոչէ այս բոլորին ականատես եղած բանաստեղծը : Կեանքը իրեն եւ ժամանակակից Հայերուն համար դարձեր էր դժոխք, անտանելի լուծ, մարդը մարդուն՝ գայլ :

Միրանն ասաց՝ ուստ չեկայ յաւիտեան
Ազնիւ մարդու, բարեկամի, ընկերի :

Միրան գրած է նաեւ հարիւրաւոր քառեակ - պայատներ : Ցատկապէս ազրբէյճաներէն գրուածները, իրենց արուեստով, կենսունակութեամբ ու փիլիսոփայութեամբ մեծ արժէք կը ներկայացնեն մեր գրականութեան համար : Ահաւասիկ Միրանի հայերէն քառեակներէն մէկը .—

Միրանն եմ, խար չունիմ ես ,
Պախչա եմ, պար չունիմ ես ,
Մէկ տարտի տուչար եղայ ,
Ելնելու ճար չունիմ ես :

Ծանօթ քանի մը ազրբէյճանցիներու քով կարդացինք Միրանի քառեակները : Ըսին՝ թէ վաղուց լսած են անոնք եւ շատերն ալ մինչեւ այսօր կ'երգեն, առանց գիտնալու թէ ո՞վ է անոնց հեղինակը : Մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ բանաստեղծը նաեւ սազանդարներու շրջանին մէջ, որոնք երգած են եւ այժմ ալ կ'երգեն անոր պայատները եւ յատկապէս՝ անմահական «Բիր խալն» բանաստեղծութիւնը :

Միրան որքան որ սիրելի եղած է Հայերուն, այնքան ալ սիրուած ու երգուած է ազրբէյճանական ժողովուրդի կողմէ :

Ափսոս որ, Էլիաս Աստուածատրեան չէ կրցած հաւաքել ու գրի առնել բանաստեղծին բոլոր հայերէն տաղերը :

Միրանի բանաստեղծութեան արուեստի մեծութիւնն ու վարպետութիւնը ցոյց տալու համար սորրեւ կու տանք անոր տաղերէն մէկը .—

Ջրօսանքի եկայ առտուն ես նորից ,
Բլբուլ կուլայ, կոկոն կուլայ, խնար կու
լայ ,
Բիրտ խաների ու բէգերի արարքից
Այգին կուլայ, ծառը կուլայ, բար կուլայ :
Նաֆազ մարդկանց սեղանին չեն միանում,
Խելօք մարդկանց խրատին չեն հաւանում,
Գիշեր - ցերեկ նստում են ... չեն լիանում,
Վիրան կուլայ եւ բուն կուլայ, խար կու
լայ :
Ցաւիս համար դուռդ եկայ դարմանի ,
Ի՞նչ կը լինի մի ճար անես, նազանի ,
Երբ Մանսուրին եւ Էյնալին(*) տարան
կախսան անտեղի ,
Էյնալ կուլայ, օղակ կուլայ, ֆար կուլայ :
Հոգիս լացում , բայց չի թողնում իր
վարդը ,
Չի հասկանայ հարուստն աղքատի դարդը ,
Տգեղների ձեռքից ո՞ւր գնայ մարդը ,
Միրան կուլայ, աղքատ կուլայ, բատ կու
լայ :

Դժուար է մէկ յօդուածով ցոյց տալ նորայայտ այս բանաստեղծին արժանիքները : Զանոնք ուսումնասիրելու, բացատրելու կարիքը կը զգանք :

(*) Մանսուր – Էյնալ գիտուններ են :

ՊԱՐՈՆ ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ

●

Գ. ՊԱՅՔԱՐ՝ ՔԱՐԻՒՂԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Այսպէս, Թրքական Քարիւղի Ընկերութիւնը ոչ միայն սկարացած դուրս չեկաւ պատերազմէն, այլ նաեւ որոշ «իրաւունքներու» տիրացաւ, որոնց «նախապատուութիւն տրուեցաւ պատերազմի ատեն կատարուած միւս կարգադրութիւններուն վրայ», ինչպէս կ'ըսէ Կիւլպէնկեան : Ամէնքը միացան Ամերիկացիներուն դէմ, եւ ընդունեցան Լոյտ Ճորճի կարգադրութիւնը, հակառակ անոր որ կը հակասէր երկու տարի առաջ պաշտպանած իր տեսակէտին :

Ամերիկացիները դուրս ձգուեցան եւ վերջապէս, 30 տարուան պայքարէ մը վերջ, Կիւլպէնկեան ներս առնուեցաւ — այս անգամ՝ վերջնականապէս :

×

Քարիւղի Համաձայնութիւնը կնքուեցաւ Սան Րէմոյի մէջ. ստորագրեալները կ'ընդունէին Գ. Ս. Կիւլպէնկեանի հինգ առ հարիւրի իրաւունքը — Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան 1914ի կարգադրութիւնը չեղեալ նկատելով :

Պայքարը, սակայն, վերջացած չէր տակաւին : Կիւլպէնկեան, հակառակ Լոյտ Ճորճի, որ այդ մասին շատ չէր մտածեր, կը գիտակցէր որ կարելի չէ յաւիտենապէս դուրս ձգել Ամերիկացիները :

Ներսէն գործելով, Կիւլպէնկեան սկըսաւ պնդել այն տեսակէտին վրայ, որ քաւելի նախամեծար է Ամերիկացիներն ալ ընդունիլ Թրքական Քարիւղի Ընկերութենէն ներս, քան թէ ազատ ձգել զանոնք, որ Իրաքի մէջ մենաշնորհներ ձեռք ձգելու համար պայքար մղեն »

Կիւլպէնկեանի այս տեսակէտը, Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն Սըր Ուիլեըմ Թիրրէլի կողմէ լրջօրէն քննուեցաւ ու երկար բանակցութիւններէ վերջ թոյլ տրուեցաւ որ Ամերիկացիներն ալ Ընկերութենէն ներս առնուին : «Իմաստուն լուծում մը » ըսաւ Կիւլպէնկեան իր գաւկին . իսկ Ամերիկացիները չանդրադարձան թէ որքան ճարտարօրէն պարտադրուեցան իրենց ապագայ գործունէութեան ազատութենէն հրաժարիլ, որովհետեւ համաձայնագիրը կը շեշտէր թէ ստորագրեալները, ոչ մէկ պարագայի մէջ, Օսմ. Նախկին Կայսրութեան սահմաններուն մէջ քարիւղի որեւէ մենաշնորհ ձեռք ձգելու պիտի չաշխատին՝ Թրքական Քարիւղի Ընկերութենէն անկախ :

×

Քանի մը ատեն վերջն է միայն, որ Ամերիկացիները անդրադարձան իրենց առած քայլին անխոհեմութեան : Նախագահ Քուլիճի հովանաւորութեամբ, ուզեցին հրաժարիլ իրենց յանձնառութիւններէն, ու պահ մը թուեցաւ թէ Կիւլպէնկեանի Ընկերութիւնը պիտի քայքայուի :

Երբ կացութիւնը այս վիճակին հասաւ, Պարոն Հինգ առ Հարիւր մէջտեղ նետեց հետեւեալ կարգախօսը — «Եթէ այդպէս է, ուրեմն ոչ ոք մենաշնորհ պիտի չունենայ » :

Բանակցութիւնները անմիջապէս վերսկսան. երկու կողմէն ալ զիջումներ եղան. Ընկերութիւնը փրկուեցաւ : Բայց Կիւլպէնկեան կացութիւնը բարելաւելու բարդ ու յետին ծրագիրներ ունէր :

×

Այդ միջոցին ծայր տուին քարիւղի գործադուլները. Իրաքի մենաշնորհէն օգտուող զանազան խմբակցութիւնները կ'ուզէին գործունէութեան իրենց կեդրոնը այլուր փոխադրել. անհաշիւ միլիոններ խնդրոյ առարկայ էին :

ԲԱԼՖ ՀԻՒՎԻՆ

(24 Շար.)

դէ Կրեմլինի պատասխանը, որովհետեւ Զօրին կը սպասէ խորհրդային ղեկավարներու հրահանգին։ Ցամենայն դէպս, Զօրին այնքան ալ գոհ չէր Արեւմտեաններու առաջարկէն ։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ԽՕՍԻ

Ամերիկացի ընկերաբան մը, որ առենին առաջին ամերիկացին էր որ տեսակցութիւն ունեցած էր Ստալինի հետ, ներկայիս ալ կարգ մը հետաքրքրական հարցումներ տուած է Խրուշչեւի, որ յայտնած է — «Բոլորս ալ պէտք է ապրինք նոյն մոլորակին վրայ։ Սակայն, ատոր համար պէտք է հեռացնել հիւլէական վտանգը։ Խ. Միութիւնը պատրաստ է արգիլելու ջրածնային եւ հիւլէական ռումբերը։ Ամերիկա այս ուղղութեամբ նախ փաստ կ'ուզէ, յետոյ՝ վստահութիւն, ինչ որ անկարելի է»։

Խօսելով խորհրդային քաղաքացիներու արտասահման այցելութեան մասին, Խրուշչեւ կը ճշդէ, թէ անոնք ազատ չեն դուրս ելլելու, «բայց երբ քիչ մը աւելի հարստանանք, այդ ալ կարելի պիտի ըլլայ։ Իսկ անոնք որ ուզեն արտասահման մնալ՝ թող մնան»։ Գալով ռուս Հրեաներուն, որոշ պարագաներու մէջ Խրուշչեւ թոյլ կուտայ անոնց՝ որ դուրս ելլեն, իսկ երբեմն՝ ո՛չ։

Հարց տրուած է վերջին մաքրագործումներու մասին — «Ժամանակները փոխուած են։ Դրամատիրական երկիրներուն հետ՝ մեր յարաբերութիւնները բոլորովին տարբեր են այսօր։ Այս փոփոխութիւնը ճակատագրական էր մեր քաղաքականութեան համար եւ այդ մարդիկը կ'ընդդիմանային մեզի։ Սակայն զանոնք պիտի չարտաքսենք կուսակցութենէն»։

× Մոսկուայէն հասած լուրի մը համաձայն, Նախագահական Խորհուրդէն (Փրեզիտիում) արտաքսուելէն ի վեր, Մոլոթով կը գտնուի իր սենեակին մէջ եւ կը տառապի ջղային տագնապէ։ Երկու ոստիկաններ կը հսկեն իր դրան առջեւ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէն ինը հոգի արտաքսեց իր շարքերէն։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ երիտասարդական փառատօնին ընթացքին կռիւ մը պատահած է Ֆրանսացիներու եւ ազգայնական Ալժերիացիներու միջեւ ։

ԻՏԱԼԻԱ եւ Սպանիա միաժամանակ ճանչցան Թունուզի Հանրապետութիւնը ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մասնագէտներ, յատկապէս՝ ճարտարագէտներ պիտի երթան Փաքիստան, օգնելու համար զանազան շինութեանց ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ վեցուկէս միլիոն տոլարի օգնութիւն մը ըրին Յորդանանի ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետ Քատար Մոսկուա գացած է, յայտնեց Փեշտայի ձայնասփիւռը։ Իրեն կ'ընկերակցին քաղաքական այլ դէմքեր՝ արձակուրդը Խ. Միութեան մէջ անցնելու համար ...։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ գտնուող լեհ տարագիրներէն 48.000 հոգի վերադարձած է Լեհաստան։ Միւս կողմէ, 94.000 հոգի հեռացած է Լեհաստանէն՝ Իսրայէլ եւ Գերմանիա հաստատուելու համար ։

ՃԱՓՈՆԻ ողողումներուն հետեւանքով աւելի քան հազար հոգի խեղդամահ եղած է ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Բ. ԽՈՒՄԲԻ մեկնումը այս երկուշաբթի իրիկուն։ Հաւաքուիլ Կար տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակը ժամը 21.30ին ։

Ա. ԽՈՒՄԲԻ վերադարձ, այս [illegible]շաբթի առաւօտ ժամը 7ին։ Կը խնդրուի ծնողներէն Կար տը Լիոնէն դիմաւորել ։

^

Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանի, Բ. խումբին արձանագրուած եւ մաս կազմող Լիոնի եւ Տէսինի տղոց ծնողներէն, կը խնդրուի որ իրենց զաւակները՝ պակաժներով եւ թուղթերով միասին, բերեն այս երկուշաբթի, առաւօտեան ժամը ճիշդ վեցին, Լիոն - Փէրաշի կայարանին ժամացոյցին տակ

ՕԳՈՍՏՈՍ 18ԻՆ

Պիտի ձայնասփռուի Փալէ տը Շայոյի եկեղեցական երաժշտութեան համերգը, որուն մասնակցած է հայկ. երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, Կիրակի առտու ժամը 8.45ին Փարի - Էնթէրէն ։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ՓԱՐԻ ԷՆԹԷՐԻ ՎՐԱՅ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.45ին հայրապետական պատուիրակ՝ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ։

Նոյն ժամուն պատարագը պիտի ձայնասփռուի Փարի Էնթէրէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թեհրանէն Տիկին Վիքթորիա Բարթողիմիոսեան կը փնտռէ իր զարմիկը՝ Մարտիրոս Խաչատուրեան, 38 տարեկան, անոր օգնելու համար։ Գրել՝

Mme Partoghimiossian
Ave. Arad Djemchid
Koutché Yakchal 23
Tehran (Iran)

ԾԱԽՈՒ Է

Լա Պոքայի մէջ (Քան) Րուժ Նասիոնալի վրայ դերձակի խանութ մը, ֆոն տը Քոմէրսը, (ետեւը խոհանոցով)։ Ամէն կարգի առեւտուրի յարմար, խանութին վրայ չորս սենեակներով յարկաբաժին մը։ Դիմել Տայլերեանի՝

86 Ave. Francis Tonner
La Bocca (A. M.)

Imp ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ողբացեալ Բարսեղ Նշանեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Թէնէքէճեան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն հազար ֆր. Մշակոյթի տան ֆոնտին ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի վարչութիւնը պարտք կը սեպէ անգամ մըն ալ յիշեցնել իր բաժանորդներուն որ փակեն իրենց առկախ հաշիւները ։

Որեւէ օտար թերթ կարելի չէ ապառիկ կարդալ եւ զարմանալի է որ նոյնը ըլլայ մանաւանդ հայերէն թերթի համար, որուն միջոցները աւելի սահմանափակ են ։

[illegible] արձակուրդի գացող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի անպայման ղրկել իրենց նոր հասցէին հետ նաեւ հինը։ Ծախքերու համար՝ 100 ֆրանք ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ»ի չէք - փոսթալի թիւն է՝ 15069 - 82. կը խնդրուի չգործածել նախորդը որ ջնջուած է ։

Կը յիշեցնենք նաեւ որ այս թիւը ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԱԾ է «Յառաջ»ին, կը խնդրուի թերթին չպատկանող գումարները (նուէրներ, տարբեր թերթերու բաժնեգիններ եւայլն) ղրկել միայն մանտա-քարթով։

Շնորհակալութիւն մեր այն բաժանորդներուն որ կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԱՓԻՆ

Վայրը՝

Olonne-sur-Mer (Vendée)

3 Օգոստոսէն 14 Սեպտեմբեր

Մեկնում՝ Կիրակի, Օգոստոս 4։ առաւօտեան ժամը 7ին։ Հաւաքուիլ՝ ժամը 6ին,

Point de rassemblement H :

Gare du Maine Départ.

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մաչլըմեան եւ Մելքոն Գեւորգեան ընտանիքները իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱՏԸԼԻՆ ՄԱՉԼԸՄԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, հետեւեալ նուէրները կ'ընեն ողբացեալին յիշատակին՝ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին եւ Մոնմորանսիի հանգստեան տան տասը հազարական ֆրանք ։

Ստանալ «Յառաջ»էն ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Նիկողոսեան եւ զաւակները (Լիոն), շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ, հեռագրով, նամակով, ծաղկեպսակով, բարենպատակ հաստատութեանց նուիրատուութեամբ ցաւակից եղած են իրենց մօր, զոքանչ մօր, մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

անակնկալ մահուան առթիւ ։

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամսեայ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 փրանք: Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
6 AOUT
1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ – Թիւ 7960 33eme ANNEE Directrice : Arpik MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3761

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՋԵՐՈՒ «ԱՆՅԱՅՏԱՑՄԱՆ» ՇՈՒՐՋ

■

Ո՞վ գողցաւ Գրիգոր Լուսաւորչի աջը եւ միւս մասունքները Անթիլիասի Կաթողիկոսարանէն: Ե՞րբ, ի՞նչ նպատակով:

Ի՞նչպէս ի վերջոյ անոնք անցան ձեռքը Եղիշէ արք. Տէրտէրեանի, որ այն ատեն ո՛չ միայն Երուսաղէմի Պատրիարքութեան օրինաւոր տեղապահն էր, այլ նաեւ ամէնէն վստահելի մարդը Վազգէն Ա.ի:

Ամենայն Հայոց Հայրապետը, որ Անթիլիաս գացած էր «անձամբ մասնակցելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի ընտրութեան եւ օծման» (իր իսկ բառերով), փախուկ պաշտօն մը յանձնած էր Եղիշէ արք.ին:

Ա՛յնքան մեծ էր իր համարումը Երուսաղէմի տեղապահին հանդէպ, որ զայն աւելի արժանաւոր կը համարէր Էջմիածինի աթոռին համար...

Վազգէն Ա. անցեալ տարի Ապրիլ 4ին Փարիզի մէջ մեզի յայտարարած էր թէ՝ Լուսաւորչի Աջը եւ միւս սուրբերու մասունքները պարունակող արկղը իրեն յատկացուած սենեակին մէջ պահուած են եղեր: Գողցուելու մասին բնաւ տեղեկութիւն չէ ունեցած:

Վ... ... ... պատասխան տուած էր նաեւ մեր այն հարցումին՝ թէ ... մասունքները Էջմիածին փոխադրուած են՝ իրեն ընկերացող պատուիրակութեան կողմէ, Վարդան եպս. Տէր Սահակեանի եւ պրոֆ. Առաքել Առաքելեանի կողմէ՝ որոնք Գահիրէէն ուղղակի Հայաստան վերադարձեր էին առանց Փարիզ հանդիպելու:

Ս... ... ... յանձնուած էր լուսարարապետ Աջապահեան Խադ արք.ի, որուն քով կը գտնուէր արկղին բանալին:

«Անյայտացուած» ... ... ընտրեալ կաթողիկոս Զարեհ Ա., տեղապահ Խորէն եպս. եւ մայրավանքին մէջ մնացած միւս միաբանները:

Լաւ ... տակայն աջազողներու մեղսակիցները, ... ամբոխավար հնչակեան թերթը գողութեան երեւան ելլէն օրեր առաջ սաղայէլական հրճուանքով կը գրէր թէ Կիլիկեան աթոռին նոր դահակալը «զրկուած է» նաեւ Լուսաւորչի Աջէն:

Մ... ... «անյայտացում»ը լսուեցաւ Մարտի առաջին կէսին: Անոնք անհրաժեշտ էին Լուսաւորչի Մեռոնի մը դնելու օրին առթիւ (Մարտ 18) կատարուելիք աւանդական հանդիսաւոր ծիսակատարութեան համար:

Քննութիւնները ցոյց տուին, որ գողութիւնը կատարուած էր 1956 Փետր. 19-20: Այսինքն նախ քան կաթողիկոսական ընտրութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Փետր. 20 կէսօրէ վերջ: Վազգէն Ա. Գահիրէ մեկնած էր նոյն առտուն:

Աջերու գողցուիլը մեծ յուզում եւ վրդովմունք առաջ բերաւ հաւատացեալ ժողովուրդին մէջ: Ու պատճառ դարձաւ կիրքերու հրահրումին:

Տարակոյս չկայ, որ աջազողներու նպատակն էր դժուար կացութեան մատնել ընտրեալ կաթողիկոսը: Արգիլել հանդիսանալ անոր օծումին:

Կը կարծէին թէ առանց Լուսաւորչի Աջին կատարուած օծումը փաւերական չըլլար: Մինչդեռ պատմութիւնը բազմաթիւ փաստեր արձանագրած է առանց Աջի օժանդակութեան կատարուած օծումներու: Իսկ Աջով օծուած քանի մը կաթողիկոսներ ալ անվաւեր հռչակուած եւ պաշտօնանկ եղած են:

Բաբգէն կաթողիկոս իր «Պատմութիւն Կաթողիկոսաց Կիլիկիոյ» ստուար հատորին մէջ յիշած է նման պարագաներ:

Այժմ համաձայն Էջմիածնի Մայր Աթոռի ... 1957 թուակիր հաղորդագրութեան, Վազգէն Ա. 4 Ապրիլ 1956ին Ս. Աջերու անհետացման առթիւ մեր հարցումին պատասխանելով, յայտարարեր է. «Մեզ համար անիմաստ եւ նշանակութենէ զուրկ արարք մըն է եւ արդիւնք ժամանակավրէպ մտայնութեանց»: Ցետոյ աւելցուցեր է թէ «Ս. Աջերի օգտագործումը անհրաժեշտ չէ կաթողիկոսական օծումի համար». (Ցառաջ, 1 Օգոստ.):

Աւելի քան մէկ տարի «տարագիր» մնալէ վերջ, Ս. Աջերը հանդիսաւորապէս իրենց օրինաւոր տիրոջ՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ աթոռին Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի վերադարձուեցան 31 Մարտին:

Վերադարձնողն էր Եղիշէ արք. Տէրտէրեան, որ Մարտ 23ին Զարեհ կաթողիկոսին նամակ մը գրելով կը յայտնէր թէ՝ «Վեհ. Վազգէն կաթողիկոսի մեկնումէն յետոյ երբ Երուսաղէմ կը վերադառնայի, երկու աշխարհականներ ինծի յանձնեցին ծրար մը, որ առժամաբար Երուսաղէմ տանիմ»:

Մնացեալը ծանօթ է:

Որո՞նք էին այդ երկու աշխարհականները: Ո՞վ տուած էր իրենց մասունքներու արկղը, ե՞րբ եւ ո՞ւր: Ինչո՞ւ ... մար այդ թանկագին գանձը յանձնուեր էր Եղիշէ արք.ի: Չէ՞ որ «անկողմնակալ» էր անիկա եւ նոյնեւ այդպիսին «լիազօրներկայացուցիչ» նշանակուած Վազգէն կաթողիկոսին կողմէ՝ Անթիլիասի մէջ «կողմերու միջեւ հաշտութեան եզր մը գտնելու պաշտօնով»: Ո՞վ էր աջազողութեան բուն պատասխանատուն:

Այս հարցումներուն պատասխանը չէ տրուած դեռ:

Պիտի գայ ժամանակը, երբ դիմակազերծ պիտի ըլլան բոլոր յանցաւորները եւ անարգութեան սիւնին պիտի գամուին բոլոր դաւադիրները:

ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԻԹՕ – ԽՐՈՒՇՉԷՒ ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

■

ԲՈՒԼԿԱՆԻՆԻ ՏԵՂ՝ ՄԻԿՈՅԵԱՆ

Մոսկուայի եւ Պելկրատի ձայնասփիւռները անակնկալօրէն հաղորդեցին, թէ մարեշալ Թիթօ եւ Խրուշչեւ հինգշաբթի եւ ուրբաթ հանդիպում մը ունեցած են՝ «Ռումանիոյ մէկ անկիւնը...» Հանդիպումին վայրը գաղտնի կը պահուի: Խորհրդային պատուիրակութիւնը այս անգամ կ'առաջնորդէր ո՛չ թէ Բուլկանին, այլ՝ Անաստաս Միկոյեան: Պատուիրակութեան մաս կը կազմէին նաեւ Քիւսինէն եւ Պելկրատի ռուս դեսպանը:

Կատարեալ գաղտնիք կը մնայ հանդիպումին պարագաները: Ծանօթ է, որ Թիթօ Մոսկուա կը սպասուէր: Այնպէս կ'երեւի, թէ ան մերժած է երթալ խորհրդային մայրաքաղաքը եւ Խրուշչեւ համակերպած է «Ռումանիոյ մէկ անկիւնը» տեսակցութիւն ունենալու գաղափարին, յայտնի չէ նաեւ այս գաղափարին հեղինակը:

Երկկողմեան անկեղծ մը հրապարակուեցաւ, որ կը ճշդէ, թէ քննուած են «հաւկօսլաւ եւ խորհրդային յարաբերութեան կարգ մը հարցեր, ինչպէս նաեւ երկու կուսակցութեանց կապերը»: Ցաւակցաբար ուշադրութիւն ընծայուած է «երկկողմանի յարաբերութեան առաջքին հարցերու ...»:

Խօսակցութիւնները կանգ առին «միջազգային կացութեան, բանուորական միջազգային շարժումին, խաղաղութեան պայքարին եւ ժողովուրդներու ... ...ութեան» վրայ: Խորհրդային եւ հաւկօսլաւ պատուիրակութեան անդամները կատարելապէս համաձայն են «միջազգային ներկայ կացութեան գլխաւոր կէտերուն վրայ» եւ կը շեշտեն «համայնավար կուսակցութիւններու եղբայրական համագործակցութեան եւ միութեան ամրապնդումին, եւ բանուորական միջազգային շարժումին զօրացման» կարեւորութիւնը:

Տեղեկագիրը յայտնելէ վերջ, թէ երկու պատուիրակութիւնները ապագայ գործակցութեան շուրջ համաձայն գտնուեցան, կը ճշդէ. «Խ. Միութեան եւ Եուկօսլաւիոյ յարաբերութիւնները պէտք է մշակուին հաւասարութեան դետնի վրայ, ինչպէս նաեւ հաւասարակաց յարգանքի եւ իրարու ներքին հարցերուն չմիջամտելու սկզբունքին վրայ»:

Ռումանիոյ հանդիպումը անակնկալի չէ բերած Մոսկուայի շրջանակները, որոնք վերջին շաբաթներուն կը խօսէին երկու

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

●

ՈՏՔԻ՛, ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐ

Եւ հարցուցի Ատլանտեանի անդին ափէն եկող այցելու հայրենակցիս... ամերիկահայերէնով.

— Ինչպէ՞ս սիրեցիք մեր Ամերիկան...

— Շատ լաւ, շատ մեծ, շատ հարուստ երկիր է...

Այցելուն, յանկարծ, խօսքը փոխեց.

— Բայց, ողբալի երեւոյթ է... Նկատեցի որ մեր նոր սերունդը հայերէն չի գիտեր... Մե՛ղք... Ինչպէ՞ս կարելի է այս վէրքը դարմանել... Միջոցներու մասին կը մտածէ՞ք...

Ցայտնի եղաւ: Այցելուն ջերմ հայրենասէր մըն էր: Ամբողջական Հայ մը, իր սրտով ու իր հոգիով: Մէկը, որուն երկարամեայ բնակութիւնը ուրիշ հիւրընկալ հայրենիքի մը մէջ, չէր կրցած իր կուրծքին տակ մարել այն կրակը զոր ան, անկէ երեսուն տարի առաջ, միասին տարած էր այդ հայրենիքը: Հայ մը, որուն հոգին անեղծ մնացած էր ու չէր ձգած իր գոյնը՝ շրջապատի հրապոյրներուն ազդեցութեան տակ:

Միայն այս «չփոխուած» հայրենակիցներն են որ կը մտահոգուին թէ նոր սերունդը հայերէն չի գիտեր եւ չուզեր սորվիլ: Միւսներուն — չտեսներուն ու շփացածներուն — համար, նոր սերունդը հայերէն գիտէ թէ չի գիտեր, որեւէ տարբերութիւն չըներ:

— Միջոցներու մասին կը մտածէ՞ք, կը հարցնէ այցելուն:

Ի հարկէ կը մտածենք: Հայերէնի ուսուցումը մեր օրակարգին ամէնէն կարեւոր նիւթն է: Որովհետեւ, մենք անգամ համոզուած ենք որ առանց մայրենի լեզուին, կապը՝ հին եւ նոր սերունդներուն միջեւ, կը խզուի յառաջիկայ տասը, քսան տարիներուն:

Լեզուն այն պողպատեայ օղակն է որ իրարու կը միացնէ «հին»երն ու «նոր»երը: Փրցուցէք այդ օղակը եւ նոր սերունդը գլուխ կ'առնէ կ'երթայ:

Պատրանքներ չունեցանք: Նոր սերունդէն մեծ համրանք մը արդէն գլուխն առած գացած է: Այո՛, գիտեմ, նորելուկը տակաւին իր ծնողքին հետ կ'ապրի, միեւնոյն սեղանին վրայ կը ճաշէ ու երբեմն, հայրիկին ու մայրիկին հետ եկեղեցի ալ կ'երթայ: Բայց, հոգեկան մտերմութիւն չունի «սա ծերերուն հետ»:

Տեսակ մը մեկուսացում, որուն եղբայրակցութեան մասին մտածելու անգամ կը վախնանք: Ու կը գոհանանք միայն հառաչներ արձակելով.

— Տղա՛ս, աղջի՛կս ձեռքէս ելան... Հետս հայերէն չեն խօսիր: Թուրքիկս ըսես, արդէն անգլերէնի — կամ ֆրանսերէնի — փրոֆէսօր եղած է...

×

Ի հարկէ կը մտածենք: Բայց, ցաւ ի սիրտ պէտք է խոստովանինք որ նիւթական լայն միջոցներ չունինք... «բժիշկ»ը վարձատրելու համար:

Շաբաթը մէկ, երկու ժամ իրարու քով կը բերենք մեր երախաները: Քանի՞ հոգի: Ութ, տասը: Ամէնէն շատը քսան:

Բայց, շաբաթը մէկ, երկու ժամով երախային լեզուն կը հայանա՞յ: Ի հարկէ ոչ: Մանաւանդ որ շատ մը տուներէ ներս, չտես հայրիկներ ու մայրիկներ օտարին լեզուով կը խօսին իրենց ձագերուն հետ...

Վէրքը դարմանելու մէկ միջոց կայ միայն — տասնեակ հազարներով տոլարներ պէտք է նուիրենք՝ հայաշատ կեդրոններու մէջ դպրոցներ հաստատելու համար: Պայմանաւ որ այդ դպրոցներուն համար ալ նախ ձեռնհաս ուսուցիչներ: Ուրիշ միջոց չկայ:

Մենք համակերպեր ենք տխրօրինակ կացութեան հետ: Բայց, ափսոսանք, այցելուին աչքէն չէ վրիպեր վէրքը.

— Ողբալի երեւոյթ է, նոր սերունդը հայերէն չի խօսիր...

Պէտք է հազար կտոր ըլլանք, որպէսզի օր մը, ուրիշ այցելու մըն ալ շնորհաւորէ մեզ.

– Ի՜նչ սփոփարար երեւոյթ է, Ամերիկայի նոր սերունդը հայերէն կը խօսի...

Ոտքի՛, առաջնորդներ:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը հեռագրեն թէ կիրակի օր բացառիկ յաջողութիւն ունեցած է Հերոսներու Օրը՝ Խանասորի 60ամեակին առթիւ: Ներկայ եղած է աւելի քան 1000 հոգի: Ժողովուրդին մեծ մասը եկած է հարիւրաւոր անձնական կառքերով եւ օթօքարներով: Խօսք առած են՝ քաղաքապետ Սավին, ընկերներ Յակոբ Պապիկեան եւ Ժ. Միրիճեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ ՀԻՆԱՍՏԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ «հակայեղափոխականներ»ու նոր «դաւադրութիւն» մը երեւան եկած է: Բազմաթիւ ուսանողներ, որոնք վարչակարգը քննադատած էին, իբրեւ «մասնիչ» արտաքսուեցան կազմակերպութիւններէն: Քուանթունկի շրջանին մէջ, 19 «հակայեղափոխականներ» մահուան դատապարտուեցան: Մեղադրեալները համայնավարներ սպաննած էին 21 ուրիշներ բանտարկուեցան:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց քաղաքական բազմաթիւ անձնաւորութիւններ՝ որոնք նպաստած էին ապստամբութեան. Ամբաստանեալները եղան «յետադիմական մտաւորական»ներ»ու:

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ մէջ, Նախագահ Արմասի սպանութեան դաւադրութիւնը կազմակերպած 20 զինուորականներ եւ 48 քաղաքացիներ Արդարութեան յանձնուեցան: Բոլորն ալ կրնան մահուան դատապարտուիլ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԽՄԲ.— Հայ Մշակոյթի Տունը ձեռնարկ մըն է որ ծանօթ է այլեւս Յառաջի բոլոր ընթերցողներուն: Գալ շաբթու լոյս կը տեսնէ գրքոյկ մը, որ մանրամասնութիւններ կուտայ Տան մասին, — կը բովանդակէ երկու քերթուած՝ բանաստեղծ Մ. Իշխանէ, յառաջաբան մը Շ. Նարդունիէ, բազմաթիւ նկարներ եւ նկարագրութիւնը: Գրքոյկը այս առթիւ կուտայ նաեւ պատմական ծանօթութիւններ նման հայկական ձեռնարկներու մասին, — կուտանք հատուած մը, որ շատ հետաքրքրական է իբրեւ պատմական տեղեկութիւն:

Հայ Մշակոյթի Տուն մը հիմնելու գաղափարը, Ֆրանսայի մայրաքաղաքին կեդրոնը, թերեւս յանդուգն ձեռնարկ մը թուի ոմանց, կամ առնուազն նորօրինակ:

Պէտք է ըսել թէ նորօրինակ չէ գաղափարը: Հետաքրքրական նախընթացներ կան Հայոց Պատմութեան մէջ, — կ'արժէ ծանօթութիւններ տալ այդ Տուներուն մասին, թէ ինչ ձեւափոխութիւններ կատարած են ըստ ժամանակին պահանջներուն:

Մեծն Ներսէսի վերագրուած բարենորոգումներու կարգին, կը յիշատակուի թէ օտարանոցներ հիմնուեցան երկրին մէջ ամէն կողմ: Բառը թարգմանուած է յունարէնէ (քսենոտոխիոն), այնպէս որ առաջին առթիւ, անշուշտ, պիտի կարծուէր թէ նման ձեռնարկներու փորձը Մեծն Ներսէսն էր, որ բերաւ Բիւզանդիոնէն, ինչպէս կ'աւանդէ արդէն Մովսէս Խորենացի: Իրականին մէջ, Մեծն Ներսէսէն շատ առաջ, նոյնիսկ Քրիստոսէ առաջ՝ Մեծն Արտաշէսի աշխարհակալութեան շրջանին, Հայաստան ունէր նման հաստատութիւններ, միշտ համաձայն Խորենացիի աւանդութեանց: Թէ ինչ էին այդ օտարանոցները, որոնք երբեմն շփոթուած են հիւրանոցներու, օթեւաններու, պանդոկներու, հիւանդանոցներու, նոյնիսկ ... եկեղեցիներու հետ, (արդարեւ այս բառերը գործածուած են մէկը միւսին համանիշ), ծանօթ չէ [illegible] իրենց ստուգական նշանակութեամբ: Բացատրութիւնները, թէ «եկեղեցին պանդոկ է մեղաւորաց» կամ «պանդոկ թարգմանի եկեղեցի» վկայութիւններ են, որոնք, փոխաբերական նշանակութենէ մը զատ, ոչ միայն կը հաստատեն թէ եկեղեցին ունէր խուցեր, առանձնարաններ կամ օթեւան՝ ի պէտս ուխտաւորաց կամ հիւրերու, այլ եւ արձագանգ մը կը բերեն նախաքրիստոնէական հեթանոսական աւանդութիւններէն, մեհեաններէն ներս եւ մեհեաններուն շուրջը՝ պարիսպներու մէջ ամփոփուած կրօնաբարոյական հնագոյն բարքերէ: Արդարեւ, կային դաս մը քուրմեր, որոնք կը կատարէին սեռային ծէսեր՝ զոհաբերութեան իմաստով, բայց այդ զոհաբերութիւնը, յետագային, իմաստի շփոթութեան մը հետեւանքով ստեղծած է բառերու շփոթութիւն, այնպէս որ հիւրը, որ քրմական բառ է՝ կրօնական նուիրաբերութեան նորընծայ դերակատարի նշանակութեամբ, իմաստի մերձեցում մը ցոյց կուտայ օտար բառին հետ: Ահա թէ ինչու Հերոդոտոս կը սխալի՝ երբ կը գրէ թէ Հայոց իշխանական դաստակերտին աղջիկները իրենց կուսութիւնը օտարականներուն կ'ընծայէին՝ մեհեաններու մէջ երկար սպասարկութենէ մը ետքը: Քրիստոնէութեան երեւումով, ոչ միայն ջնջուեցան այս բարքերը, այլ եւ հալածուեցան նման բարքերու հետեւորդները: Երբեմնի հզօր եւ հարուստ դաստակերտի մը մնացորդները, այլեւս բոլորովին իրաւազուրկ, արհամարհուած, ընկերութենէն դուրս նետուած: Ու Մեծն Ներսէսի օրով, շփոթութիւնը հիւր եւ օտար բառերուն տուած էր արդէն վերջնական ու նոր իմաստ մը՝ համապատասխան նոր կացութեան:

Այլեւս օտարանոցները դարձած էին բնակարաններ, ուր կ'իջեւանէին եկուորներ կամ դրսեցիներ, ապրելու համար, ապահովաբար, իրենց հայրենական աւանդութիւններով:

Երբ կը հասնինք Միջին դար, այս անգամ Հայը ինքն է որ կը մտնէ օտարանոց, — պանդխտութեան մէջ հաստատելով իրեն յատուկ բնակարաններ, ստեղծելու համար իրեն ջերմ մթնոլորտ մը կամ ապրելու համար հայրենի աւանդութիւններով: Այդ օտարանոցները կը կոչուէին հոգետուն, *— ըստ Հայկազեան բառարանին՝ «հոգւոյ տուն, այսինքն տուն կամ օթեւան շինեալ իբրեւ հիւրանոցն ի յիշատակ հոգւոյ»: Ճիշդ չէ այս բացատրութիւնը, աւելի բախտաւոր է Մխիթար Աբբահայր, երբ հոգետուն բառին կուտայ «դարմանոց» կամ «հիւրանոց» նշանակութիւնը: Արդարեւ, բառը ռամկօրէն է ու կը նշանակէ հոգալու, խնամելու, դարմանելու վայր (յոգնաբեկ ճամբորդներու կամ ուխտաւորներու յատուկ): Բայց, յետագային, բառը նոր իմաստ առաւ՝ երբ Հայերը, օտարութեան մէջ, հոգետունը վերածեցին օթեւանի մը, ուր ոչ միայն կ'ապրէին ըստ հայրենի աւանդութեանց, այլ եւ կրօնական պաշտամունք կը կատարէին՝ ըստ իրենց նախահայրերուն հաւատքի կանոններուն:*

Նման հոգետուներ ունէինք ոչ միայն Արեւելքի մէջ, Երուսաղէմի երկար ճամբուն վրայ, այլ եւ Արեւմուտքի մէջ, Ադրիական ծովին եզերքը, մասնաւորաբար Վենետիկի մէջ եւ այլուր: Տեղացիք, Իտալիոյ մէջ, այս հոգետունը կ'անուանէին «Հայոց տուն», որ բնակարան էր, տեսակ մը օթեւան, եւ ունէր «եկեղեցակ» մըն ալ, — այստեղ կը բնակէին Հայերը, ընդհանրապէս վաճառականներ, որոնք կը սնանէին հայկական կերակուրներով՝ հասարակաց խոհանոցէ մը, կ'ապրէին հայրենի սովորութիւններով եւ իրենց կրօնական պաշտամունքը կը կատարէին համաձայն հայ եկեղեցական կանոններու՝ պետութեան կողմէ հովանաւորուած: Տան կառավարիչը կը կոչուէր «տնպահ» կամ «տնտես»: Հոգետունին ծախքերը կը հոգար պետութիւնը, որ կը նշանակէր մասնաւոր պաշտօնէութիւն մը, ըստ Հայոց՝ «հոգցողք»: Տունը ունէր նաեւ արեւանոց մը (ալթանա), տանիքին վրայ, ուր կը չորցնէին տնեցիներուն լուացուած հագուստները:

ՍՈՒԽՈՒՄԻ ՀԱՅԵՐԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, այսօր կը սկսինք հրատարակել Ժագ Լանզմանի *Քիւփը տը Րիւսի* գրքին այն մասը որ Սուխումի Հայերուն կը վերաբերի: Լանզման հոն հանդիպած է Ֆրանսայէն գաղթած Հայերու եւ գրի առած իր խօսակցութիւնները:

Այս առթիւ տեսնել *Յառաջի* Յուլիս 28, 30 եւ 31 թիւերը.

Առտու մը, ժամը վեցին, մեր շոգենաւը՝ «Բաթաստոփուլօս», խարսխեց Սուխումի առջեւ:

Սուխում, մեր նախավերջին կայանը, կէս մը պերճանքի քաղաք, ռուսական «Քօթ տ'Ազիւր»ի պատառիկ մըն էր, ինչպէս Լա Սիօթան՝ համեմատածքանի հետ: Քաղաք մը որ ձմեռը երբեք չի պարպուիր, իսկ ամառն ալ կը յորդի դարձեալ բազմութեամբ: Ոչ մէկ համեմատութիւն Եալթայի եւ Սոչիի հետ, ուր կան մարմարակերտ սպիտակ ու սիւնազարդ պալատներ, ապողոններ՝ դարձեալ մարմարեայ, ոսկեզօծ թէլէֆէրիքներ, *այրեցեալ գօտիի պարտէզներ ուրտեղ Ափրիկէէն ներածուած կապիկներ, որոնք Վորոնոֆի պատուաստին համար են բերուած, անյագ բերանով մը կը խածնեն Հնդկաստանի մեխակներ: Սուխում աւելի հանդարտ, աշխարհէն մեկուսացած, գործաւորական, վաճառականական եւ արհեստաւորական քաղաք մըն է, լեցուած Վրացիներէ եւ Հայերէ, ամէն տեսակի «թէյ տը թիւրք» մարդոցմով, որոնք կարծես առանց որեւէ* [illegible] *ապրելու երեւոյթը ունին, որոնք փողոցներուն մէջ քարշ կուգան նման իմ թափառ հաշմանդամներուն, որոնց սեւ աչքերը յառած իրենց լամբակներուն, հնամաշ գլխարկներու եւ* քասքէթներու *տակ դանդաղ իրենց գլուխներուն մէջ կարծես հրատապ հարցեր կ'եռեւեփեն*

Քանի մը կօշիկ ներկողներ, որոնց գործը ազգային հանգամանք մը ստացած է, օտարականներու ոտքերէն կը սպասեն իրենց ապրուստ:

Արեւելքի դուռը կիսաբաց է: Կըրճատինով լիմօնատը առատօրէն կը հոսի հիմա ջուր կրողներու կոնակին վրայ:

Թիֆլիս, Սթալինի հայրենիքը, կը գտնուի վաթսուն քիլոմեթր հեռուն, եւ ատոր համար ալ երբեք տարօրինակ չէ որ ժողովուրդներու հօր կիսանդրիներուն ամէն քայլափոխիդ հանդիպիս, ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս Սեւիլլայի կամարներուն տակ Աստուածամայրը Յիսուս Մանկան հետ:

Երբ մաքսային գործողութիւնները աւարտեցան, պատրաստ էինք քաղաք իջնելու: Եւ որովհետեւ այս քաղաքին շրջակայքը ոչինչ կար իբր այցելելու արժանի վայր, ինչպէս ըսին մեզի, ամբողջ առաւօտը ազատ էինք ուրեմն:

Բարեացակամ ամբոխ մը քարափին երկաթեայ ցանկապատին ետեւ խռնուած է: Երբ անոնց մէջէն կ'անցնինք, ժողովուրդը կը շրջապատէ մեզ ու կը դոցուի մեր վրան, ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս ծաղիկ մը կարկուտին տակ: Վերստին կը սկսի գործողութիւնը քարթ-փոսթալներու եւ տարբեր կոճակներու փոխանակութեան: Ծաղիկներով ծանրաբեռնուած երախաներ որոնք սպիտակ դրամներ կը պահանջեն: Կուտանք, կ'առնենք, կը պայքարինք ու վերջապէս ուսերու քնքուշ հրմշտուքներով կը յաջողինք ճամբայ մը բանալ յառաջանալու համար:

Այն պահուն որ կը նետուինք փողոցներուն մէջ, միշտ մեր ետին ունենալով նոյն ամբոխը որ մէթոտիք կերպով կը հետեւի մեզի, նման այն հողագործին որ կառչած է իր արօրին եւ այն նախանձոտին որ կը հետապնդէ իր կինը, ձայն մը կը հարցապնդէ զիս, ձայն մը որ ետեւէս կը լսուի, անհամարձակ, ամչկոտ, այլ սակայն ահաւոր կերպով ներկայ ձայն մը:

— Հէ՛, ներողութիւն, Մարսէյլէն չէ՞ք ... Մարսիլիացիներ չկա՞ն ձեզի հետ: Շոգենաւին մէջ Մարսիլիացիներ չկա՞ն ..

Եւ հիմա տասը, քսան ձայներ են որ այդ հարցումը կը կրկնեն:

Սուխումի մէջ այսքան մարսիլիական ձայներ լսելու իմ զարմանքիս առջեւ կը սկսին բացատրել:

— 1947էն ի վեր հոս ենք: Մենք այն համբաւաւոր Հայերն ենք զորս Սթալին պահանջեց:

— Ֆրանսայէն եօթը հազար հոգի եկանք:

— Մենք Մարսիլիացիներ ենք:
— Մենք Ֆրանսացի ենք:
— Անպիտան ... ի՞նչ հաճելի է բարեկամներ տեսնելը ...

Իւրաքանչիւր փողոցի անկիւն, ուրիշ երիտասարդներ, երեւոյթով աւելի ռուս քան Ռուսերը, կը հարցնեն.

— Թուլուզցի, Պորտոցի չկա՞յ շոգենաւին մէջ...

Զբօսաշրջիկներուն կը պատէ ընդհանուր յուզում մը: Երջանիկ Ֆրանսացիներ կը գտնեն դժբախտ Ֆրանսացիներ ...

Երեւակայեցէք ... Պորտոցիներ, Թուլուզցիներ եւ Մարսիլիացիներ կը մեկնին անոնց հետ, որոնք կը փնտռեն զիրենք:

Ես կ'ընկերանամ անոնց որոնք ոչ մէկ տեղացի են: Մարթիկէն կամ Կօկօլէնէն,

ՊԱՐՈՆ ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ

Գ. ՊԱՅՔԱՐ՝ ՔԱՐԻՒՂԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կիւլպէնկեանի «Յուշեր»ուն մէջ քանի մը չոր տողեր կան այս մասին. «Ամբակցութիւնները կ'ուզէին իրենց հաշուին մենաշնորհներ ձեռք ձգել՝ զիս բոլորովին անտեսելով. սակայն իրենց այս փորձերուն առաջքն առնուեցաւ դատական հետապնդումներու սպառնալիքի շնորհիւ»:

Պարոն Հինգ առ Հարիւր, որուն խորհրդականները Անգլիոյ երկու լաւագոյն փաստաբաններն էին, լիովին տեղեակ էր իր ներկայացուցած ուժին:

Իվերջոյ, երբ ամէն ոք յուսահատութեան ու անհամբերութեան բաւարար աստիճանի մը հասած էր, ու Կիւլպէնկեանի համար յոյս կար թէ պիտի կարենայ իր տեսակէտները պարտադրել, 1928 Յուլիսին համաձայնեցաւ Անգլօ-ամերիկեան դիւանագիտական ժողովի մը ներկայ գտնուիլ Լոնտոնի մէջ:

Այդ ժողովին մէջ Ամերիկացիները սեղանին վրայ փռեցին ամբողջ Միջին Արեւելքի քարտէսը եւ յայտնեցին թէ իրենք որոշ նկատումներ ունին Քուվէյթի ու Պահրէյնի վրայ. Կիւլպէնկեան մատնանշեց որ այդ շէխութիւններն ալ Օսմանեան նախկին Կայսրութեան մաս կը կազմէին, հետեւաբար կ'իյնային Ամերիկացիներու կողմէ ստորագրուած «Ինքնաժխտումի համաձայնութեան սահմաններուն մէջ:

Ամերիկացիներուն համբերութիւնը իր վերջին սահմանին հասած էր. այդ երկիրներուն հողը քարիւղով հարուստ էր, իսկ քարիւղի ընկերութեանց պարտականութիւնն ալ այդ քարիւղը դուրս հանել եւ ծախելու մէջ կը կայանար: Ի՞նչ պէտքը կար հին հին համաձայնութիւններ մէջտեղ բերելու եւ մանրադիտով համրուելիք ցեղախումբերու սահմանները [illegible]: *Այս բոլորը Կիւլպէնկեանի խելապատիկէն ելած բաներ էին եւ իրենց շահերը նուազեցնելու կը ծառայէին միայն:*

Առաւօտեան ժամը մէկն էր երբ Պարոն Հինգ առ Հարիւր Միջին Արեւելքի քարտէս մը բերել տուաւ, ու կարմիր մատիտով շրջանակ մը գծեց առանց ածապարելու եւ յայտարարեց. «Ասիկա՝ Օսմանեան Կայսրութիւնն էր, զոր շատ լաւ կը ճանչնամ. եթէ մէկը ըսելիք մը ունի, թող ըսէ»...

Անգլիացիները քարտէսին նայեցան ու տեսան, որ Քուվէյթը կարմիր գիծէն դուրս կը մնար, բայց Պահրէյնը, Քաթարը, Սէուտական Արաբիան ու միւս մանր շէխութիւնները սահմանէն ներս կ'իյնային: Ամերիկացիներն ալ զննեցին Կիւլպէնկեանի գծած սահմանները եւ տեսան թէ ազատ են Քուվէյթի մէջ գործելու:

Համաձայնութիւնը գլուխ բերուեցաւ:

Միջին Արեւելքի քարիւղին այս համաձայնութիւնը, որ ի զօրու մնաց մինչեւ 1948, պատմութեան մէջ ճանչցուած է որպէս «Կարմիր Գծի Համաձայնութիւն». միջազգային մեծ գործառնութեանց պատմութեան մէջ աննախընթաց երեւոյթ մըն է, որ մէկ հոգիի որոշումով այս ձեւի կարեւոր համաձայնութիւն մը կնքուած ըլլայ:

×

«Յուշեր»ը այս մասին կ'ըսեն. «Անկէ վերջ քարիւղի ընկերութիւնները վերջ տուին մենաշնորհներ ձեռք ձգելու իրենց խոլ արշաւին, ու այդ մասին այլեւս ոչ ոք խօսք չըրաւ»:

Այսքան յոգնութենէ վերջ քիչ մը հանգիստի պէտք ունէր: Զբօսանաւ մը վարձեց ու իր աղջկան, Րիթայի հետ Միջերկրականի չորս բոլորը պտոյտի ելաւ: Մարոքի բացերն էին, կամրջակին յենած ծովը կը դիտէր, երբ անցնող ուրիշ նաւ մը տեսաւ. «Այս արտառոց արտաքինով նաւը ի՞նչ կրնայ ըլլալ արդեօք»:

Ռիթա բացատրեց:

59 տարեկանին, քարիւղի թագաւորը, կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով քարիւղատար նաւ մը կը տեսնէր:

Դ. ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՎԷՃԵՐ

Վաթսուն տարեկանին մօտերը Կիւլպէնկեան խռովեցաւ իր ամէնէն մօտիկ երկու գործակիցներուն — իր զաւկին Նուպարի ու Սըր Հէնրի Տեթըրտինկի հետ: Գուցէ այս խռովումները անխուսափելի էին. քարիւղի պայքարը վերջնականապէս շահած էր. ու տասներկու տարի շարունակ, մեն-մինակը գլուխ բռնած էր Մեծ Պետութիւններուն դէմ՝ իր շահերը պաշտպանելու համար: Վերջնականապէս դարձած էր «Միագլուխ ուժ քարիւղի աշխարհին մէջ», որուն շնորհիւ դարձած էր նաեւ չափազանց մեծ ազդեցութեան տէր անձ մը. այս բանը զինքը օրէ օր աւելի կասկածամիտ կը դարձնէր:

Զարմանալին այն չէ, որ Կիւլպէնկեան ու Տեթըրտինկ կռուեցան իրարու հետ, այլ այն, որ աւելի քան քառորդ դար միասին կրցան գործակցիլ: Կարելի չէր գտնել իրարմէ այսքան տարբեր երկու անձեր.— փոքրամարմին Հայը՝ մաքին մէջ ունեցածը իրեն պահող էր, ձեռքի տակէ գործ տեսնող, համբերող. մինչ հսկայամարմին Հոլանտացին՝ մտքէն անցածը կը պատմէր, գաղտնի գործ չունէր եւ համբերել չէր գիտեր: Տարիներ շարունակ այս երկու մարդիկը պէտք ունէին իրարու եւ զիրար օգտագործեցին: Կիւլպէնկեան, Արեւելքցի տարագիրը, պէտք ունէր Րոյըլ Տըչ Շէլի կազմակերպութեան հսկայ կառոյցին:

ՐԱԼՖ ՀԻՒԻՆՁ

(25 Շար.)

աւորուչ վայրերէ ։

Իսկոյն Հայերը կը պարպեն իրենց սիրտերը մեր սիրտերուն մէջ, մեր սիրտէն, որ կարծես մասնաւորաբար հոս է ընդունելու համար գաղթականներու վիշտերն ու ցաւը ։

Ինչ որ կը տեսնենք այնքան խղճալի է, այնքան ողբերգական, միեւնոյն ատեն այնքան խորապէս ճշմարիտ եւ անկեղծ որ յուզումը կը յաղթահարէ այն կասկածին որ չարունակ կայ իմ մէջս, ինչպէս շոգենաւի կայմին վրայ գտնուող հսկիչ մը ։

Կը մտածեմ, որ պատմականօրէն այս մարդիկը անիրաւ են, սակայն մարդկայնօրէն՝ կը կարծեմ թէ իրաւունք ունին ։

Մինչ մեզ կը հարցափորձեն Ֆրանսայի մասին, կ'անցնինք քաղաքին մէջէն, մինչեւ հեռաւոր արուարձան մը, որ շատ կը նմանի Սէնթ Ուէնի իր պարապ հողամասերով եւ Թիւ Բօղիէրէն՝ իր ղեկավարուած արեւելականութեամբ ։

Կը մտնենք մռայլ սրճարանէ մը ներս ուր բազմաթիւ մարդիկ տոմինօ կը խաղան ։

— Ոհ, հոս ամէն ոք Ֆրանսերէն կը խօսի ։ Լսէ զուն ինքը ...

— Նայէ սա ապուշը, որ «զոյգ վեցով» կը բանայ ...

— Հէ, Քաթիա, բեր Բաքխսը ...

Երիտասարդ մը կը բացատրէ ․

— Բաքթիս կ'ըսեն, բայց վօտքա է որ կը մատուցանեն, ձեւ մը՝ յիշելու համար Մարսիլիան, խօսելու եղանակ մը ...

Քաթիան, գեր աղջիկ մը, որ տասնըութը տարեկան չկայ, կ'ըսէ ինծի ․

— Գացէք Նիսի մէջ զարմուհիս գտէք եւ պիտի տեսնէք, վստահ եմ, որ ան իր մարմնին գիծը պահած է, սակայն հոս, ինչի՞ կը ծառայէ մարմնի գիծը ։ Գատղեանի մօտ աշխատանքի մտնելէս առաջ, քար կը կոտրէի ճամբաներու եզերքը ։ Ֆրանսայի մէջ չէ որ այս գործը ընել պիտի տային երիտասարդ աղջկան մը ։

Կրնայի իրեն պատասխանել որ Ֆրանսայի մէջ տասնըութը տարեկան երիտասարդ աղջիկներ գործարաններու մէջ իրենց խելքերնին կը կորսնցնեն միայն մօնթաժի աշխատանքին շարունակական թափին հետեւելով, որ տասնըհինգ հազար ֆրանք ամսական կը շահին առաւօտէն մինչեւ երեկոյեան ութը աշխատելով 16րդ թաղամասին հացագործի խանութներուն մէջ, որ քսան հազար ֆրանք կը ստանան ամսական դէրոյէն տասը ատենուան վար ցուրտին վաճառք ընելով Պուլվառ տէ ժ'իթալիէնի Միլք-պարերուն առջեւ ։ Կրնայի իրեն նմանօրինակ բազմաթիւ օրինակներ տալ Ֆրանսական աճաւոր կեանքին մասին, սակայն ինչ օգուտ ։ Կարելի չէ թօմպուքտուի մէջ ծարաւէն տոչորուողի մը պապակը յագեցնել, անոր ըսելով որ Նորմանտիան առատորակ ջուրեր ունի ...

Քաթիայի համար, սակայն, կարեւորը այն էր որ երջանիկ զարմուհի մը ունէր Ֆրանսայի մէջ, տասնըութը տարեկան զարմուհի մը, լաւ գլխաշատուրուած, առնուշահոտութեամբ օծուն եւ որ տէր էր փոքրիկ արկղի մը՝ դոհարեղէններով լեցուն ։ Զարմուհի մը վերջապէս, որ ամէն շաբաթ դիշեր պարահանդէս եւ ուզած ատենն ալ սինէմա կ'երթար ։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳ. ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

■

«Նիւ Եորք Հերալտ»ի Յուլիս 29ի թիւէն կը քաղենք հետեւեալը ։

Յուլիս 28ին Խ. Միութեան մայրաքաղաքին մէջ սկսաւ երիտասարդութեան միջազգային փառատօնը, որ աշխարհի երիտասարդութեան մէջ նոր բարեկամներ ճարելու յետ-պատերազմեան ամէնէն մեծ ձեռնարկը կարելի է նկատել ։

Ամիսներէ ի վեր աներեւակայելի պատրաստութիւններ կը տեսնուէին եւ մեծամեծ գումարներ կը ծախսուէին խորհրդային կազմակերպիչներուն կողմէ՝ մեծագոյն յաջողութեամբ մը պսակելու համար այս փառատօնը, որ կը կոչուի Խաղաղութեան ու Բարեկամութեան վեցերորդ երիտասարդական փառատօն ։ 120 երկիրներէ աւելի քան երեսուն հազար երիտասարդներ կը մասնակցին այս փեստիվալին ։

Կրեմլինի երիտասարդական կազմակերպութիւններու եւ քարոզչութեան պատասխանատու մարմինները ամիսներէ ի վեր կ'աշխատին բացառիկ շուք մը տալու համար այս փառատօնին, բայց միշտ ալ պնդելով թէ իրենց նպատակը անմեղ երիտասարդներ շլացնելով համայնավարութեան ծուղակը ձգել կամ համայնավար քարոզչութիւն ընել չէ ։

Սակայն Կրեմլինի վարիչները բոլորովին լուռ կը մնան կարգ մը հարցերու մասին, որոնք անկասկած որ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն ․

1) Փառատօնը իբր թէ կազմակերպուած է Ուսանողներու Միջազգային Միութեան (որուն կեդրոնը Փրակա է) եւ Դեմոկրատ Երիտասարդներու Միջազգային Դաշնակցութեան կողմէ (որուն կեդրոնատեղին Պուտափեշտ կը գտնուի) ։ Աւելցնենք, որ այս երկու կազմակերպութիւններն ալ շատ բնական գտած էին ռուսական բանակներու միջամտութիւնը՝ Հունգարիոյ վերջին դէպքերուն առթիւ ։

2) Նախորդ հինգ փառատօնները, որոնք կազմակերպուեցան պատերազմէն վերջ, երկու տարին անգամ մը, «տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը» տեղի ունեցան արբանեակ երկիրներէն մէկուն կամ միւսին մայրաքաղաքին մէջ ։ Ցաւակնչական պարագայ մը — նախորդ հինգ «փեստիվալ»ներն ալ վերջացան խորհրդային արտաքին քաղաքականութեան ի նպաստ քուէարկած բանաձեւերով ։

3) Փառատօնին մասնակցող «պատգամաւորներու» երթուդարձի տոմսը գրեթէ ձրի է, իսկ 15 օրուան բնակութեան ու ապրուստի ծախքերը կը ներկայացնեն աննշան գումար մը ։

☙

Այս վեցերորդ փառատօնին առթիւ Մոսկուա բոլորովին նոր երեւոյթ մը ըստացած է․ շէնքերը ներկուած են ու մաքրուած, հազարաւոր շէնքեր, որոնք տարիներէ ի վեր խեղճ ու խարխուլ վիճակի մէջ էին, վերանորոգուած են ։ Քաղաքին ամէն կողմը ծաղիկներ ու կանանչ բոյսեր տնկուած են․ փողոցի լապտերները դրօշազարդուած են․ հարիւր հազարաւոր պատուհաններու ապակիներուն վրայ փակցուած են սպիտակ աղաւնիներ, որոնք «խաղաղութիւն» կ'աղաղակեն աշխարհի բոլոր լեզուներով ու այբուբեններով ։

Մոսկուայի օդակայաններուն կամ շոգեկառքի կայարաններուն մէջ, Խ. Միութեան բոլոր շրջաններէն խնամքով ընտրուած վաթսուն հազար երիտասարդ համայնավարներ այս նոյն «խաղաղութիւն» քացականչութեամբ է որ կը դիմաւորեն դուրսէն հասնող հիւրերը, անոնց կը մատուցեն ծաղկեփունջեր ու «խաղաղասիրական» եւ «բարեկամական» երգեր կ'երգեն միաձայն ։ Ամբողջ փառատօնին վրայ իշխող գաղափարը Արեւմտեան ու Արեւելեան աշխարհներու հակադրեցութեան գաղափարն է ։ Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է, որ Կրեմլինի վարիչները իրենց երիտասարդներուն առանց դադարի «խաղաղութիւն» եւ «բարեկամութիւն» կրկնել տալով, օտար երիտասարդները համոզել կ'ուզեն խորհրդային արտաքին քաղաքականութեան անվերապահ բարեմտութեան մասին ։

Մոսկուայի բնակիչները շատ գոհ են այս իրարանցումէն, որովհետեւ տարիներէ ի վեր իրենց պարտադրուած սեղմումները քիչ մը թուլցած են փառատօնին առթիւ ։

Իսկ պատասխանատու իշխանութիւնները, հակառակ յաջողութեան համար ձեռք առնուած բոլոր միջոցներուն, արդէն իսկ չզմեղանքներ պատրաստած են որեւէ ձախողութեան պարագային ։ Գլխաւոր ամբաստանեալը Մ․ Նահանգներու Արտաքին Նախարար Տըլլըսն է, որ «պատանալիքներով, կաշառքներով ու անխոստովանելի այլ միջոցներով» արգելք հանդիսացաւ, որ ազատ աշխարհի երիտասարդութիւնը զունդ առ զունդ Մոսկուա դիմէ ։ Կ'աւելցնեն նաեւ որ Տըլլըս հակառակեցաւ Մոսկուա մեկնիլ ուզողներուն անցագիր տալու ։ Անշուշտ խորհրդային իշխանութիւնները լուռ կը մնան այն Ամերիկացիներուն մասին, որոնք կանոնաւոր անցագիրերով արդէն իսկ հասած են Մոսկուա ։

Ձախողութեան պարագային, Տըլլըսէն անմիջապէս վերջ Վատիկանն է պատասխանատուն ։ Խորհրդային թերթերը ընդվզումով կը գրեն թէ Վատիկանի իշխանութիւնները Հռոմի մէջ երիտասարդ կաթոլիկներու համաժողով մը կազմակերպելու համաձայնեցան՝ Մոսկուայի փառատօնը խափանելու համար ։ Թերթերը կ'աւելցնեն թէ խաղաղութեան թշնամիները «ոչ մէկ բանի առջեւ կանգ առին» փառատօնը ձախողեցնելու համար ։

×

Խաղաղութեան եւ բարեկամութեան արտայայտութիւններէն զատ, նախատեսուած է նաեւ «կայսերապաշտներու կողմէ ճնշուած երկիրներու երիտասարդներուն ի նպաստ» հսկայ հաւաքոյթ մը, որուն ընթացքին անխնայ պիտի խարազանուին «կայսերապաշտներն» ու «ազատութեան թշնամիները» ։

Օգոստոս վեցին, որպէս սուգի օր, պիտի նշուի Հիրոշիմայի վրայ նետուած հիւլէական ռումբին տարեդարձը․ այդ օրն ալ շեշտը պիտի դրուի «ամերիկեան անխղճութեան» վրայ ։ Նոյն օրը, Մոսկուայի փողոցներուն մէջ տողանցքներ պիտի կազմակերպուին, որոնց մասնակցողները բարձրաղաղակ պիտի պահանջեն որ հիւլէական զէնքերն արգիլուին ու խաղաղութիւնը տիրէ աշխարհի վրայ ։

Քաղաքական այս ելոյթներէն բացի, անշուշտ տեղի պիտի ունենան նաեւ պարի, երգի, թատերական, մարզական եւ այլ հանդիսութիւններ՝ «աչքի փոշի ցանելու համար» ։ Վերջապէս, ձեւով մը պէտք է համոզել արեւմուտքէն եկողները, որ փառատօնը քաղաքական նպատակներով կազմակերպուած չէ ...

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

●

Ինչպէս յայտնի է, Մոսկուայի մէջ սկսաւ երիտասարդութեան փառատօնը, որուն համար ամիսներէ ի վեր տենդագին աշխատանք կը տարուէր խորհրդային բոլոր հանրապետութիւններուն մէջ ։

Հայաստանէն մեկնած են 150 երիտասարդներ ու աղջիկներ, որոնք պիտի ներկայացնէին չորս մասերէ բաղկացած հայկական պարերու սիւիթ մը, որուն հեղինակն է երաժշտական հեղինակ Վաղարշակ Կոթոյեան, պարերու բեմադրութիւնն ու ճորէկրաֆին պատրաստուած է Զարեհ Մուրատեանի կողմէ․ զգեստները պատրաստուած են նկարչուհի Մանիա Պետրոսեանի ցուցմունքներով ։

Յուլիս 12ին Երեւանի պետական մարզադաշտին մէջ հայկական խումբին վերջին փորձը տեղի ունեցած է, ի ներկայութեան Ս․ Թովմասեանի (Կեդր․ Կոմիտէի Առաջին քարտուղար), Ա․ Քոչինեանի (Հայաստանի Վարչապետ), եւ կուսակցական ու պետական այլ անձնաւորութիւններու ։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

■

«ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՂԲԱՐՑ ԳԵՐԵԼՈՑ»

Իսկ Խոսրով լաւ մը Գուրգէնի երեսը նայելով, եւ գոհութեան ու զուարթութեան ամենամեծ նշաններ տեսնելով՝

— Իմ աղջիկս ազատեր ես դուն, Գուրգէն, օրհնեալ լինիս, ըսաւ, ցատկեց եւ նորա վիզը փաթթուելով, — զրուցէ, ո՞ւր է Արփիա ։

— Մ'այլայլիր, Խոսրով, աղջիկ մը ազատած կայ, բայց նա է թէ ոչ, կրնանք իմանալ ։

— Երթանք, երթանք, ըսաւ Խոսրով, եւ երբ քովի սենեակը մտան, Արփիա նըստած էր մարած աչքերով, նիհար, եւ գունաթափ պատառոտի զգեստներով, հազիւ թէ զինք ճանչեց հայրը, իսկ նա զայն տեսնելուն վազեց տեղացը եւ երկուքը իրարու գիրկ ինկած՝ երկար ուրախութեան հեկեկանք մը անվերջանալի պիտի լինէր, եթէ Գուրգէն երկուքն ալ իբարմէ չզատէր, որպէսզի ուրախութիւնը տրտմութեան չդառնայ ։ Ուստի ջանաց Խոսրովու միտքը բերել թէ իրենց դիրքին մէջ շատ հարկաւոր բաներ կար տեղեկանալու Արփիայէն, ուստի սկսաւ հարցաքննութիւն մը, եւ իմացաւ թէ ինչչափ զինեալ մարդիկ կային ներսը․ իսկ երբ տանտիկնոջ նկարագրին հասաւ եւ այդ վտանգաւոր կնոջ պատմութիւնը լսեց որ ահուզոյն էր ծառաներու, գերեաց, ախախնայց եւ իր ամուսնոյն, երբ իմացաւ թէ սաստիկ նախանձոտ, ոչինչ կասկածի մը համար ծեծ, բանտ, տանջանք եւ թոյն կը գործածէր այդ կինը, եթէ ամուսինը փոքրիկ նշան մը քաղցրութիւն ցնէր աղջկանց մէկուն՝ կամ ջուր մը ուզէր, եւ թէ պարտէզին մէկ կողմը «դերեզման ախախնայց» կ'անուանէին սոսկմամբ գերիները ։

— Ես այստեղ բերանս հաց չեմ կրնար դնել, ըսաւ Գուրգէն, եւ մէկուն պատառ մը հաց ուտել թող չեմ տալ ։ Երթանք ։

Բայց ինչ կ'շտապես, ըսաւ Խոսրով, մենք մեր աղջիկը ազատեցինք, բայց հոն պէտք է ուրիշ հայ աղջիկներ ալ գտնուին, որ կարելի չէ այդ կատաղի կնոջ ձեռք ձգել, ազատենք նոքա էլ ։ Զրուցէ, Արփիա, դեռ ուրիշ հայ աղջիկ կա՞յ ներսը ։

— Զորս հատ փոքր աղջիկներ կան, մէկը իմ տարվրոփս հազիւ կը լինի

— Մեծերուն մէջ հայ չկա՞յ ամենեւին ։

— Երկու հատ կային, բայց հանըմը այնչափ չարչարեց որ յուսահատեցան՝ խաչին վրայ կոխեցին եւ Քրիստոս ուրացան

— Դու ի՞նչ բանի համար բանտն էիր, հարցուց Խոսրով ։

— Ես էլ չգիտեմ, ամիս մը կայ որ հանըմը ամուսնոյն հետ վէճ մը ունեցաւ, գիս անոր առջեւ սաստիկ ծեծեց, եւ անկից ի վեր բանտն եմ․ դեռ վէրքերս նոր առողջացան ։

— Շատ բարի․ դուք հայր ու աղջիկ իրարու հետ տեսնուեցէք, ես պէտք եղածը հոգամ ։ Երբ ելաւ, տեսաւ որ կանանոցին դռները բացուեցան եւ սեղան մը կերակուրներով զարդարեալ դուրս կը հանէին երկու սեւ սպասուհի, երկու ուրիշ սպասուհի էլ պարկերով ձիաններուն գարի կը բերէին ։ Գարին առնել հրամայեց, իսկ կերակուրները ետ դարձնել․ նոյնպէս լուր դրկեց որ Տանտէրը շուտով դուրս գայ, վասնզի հարկաւոր բան ունէր զրուցելու ։

Երբ Ալի եկաւ, Գուրգէն զինք մէկ կողմն առաւ եւ ըսաւ ․

— Այստեղ չորս փոքրիկ հայ աղջկունք կան, եւ երկու էլ չափահաս որ նոր ուրացեր են իրենց կրօնքը, այդ վեց աղջիկները հիմա մեզի պէտք է յանձնուին ։

— Բայց անկարելին կ'ուզէք, ի՞նչպէս կրնամ ձեր այդ պահանջմունքը Տիկնոջ հաղորդել, այդ աղջիկներն իրեն արծաթագին ազախիններն են, ինք կենաց եւ մահու իրաւունք ունի նոցա վրայ, եթէ ես այս խօսքերը իրեն զրուցեմ, շատ վատ հետեւանք կ'ունենայ նոյնիսկ աղջկանց համար

— Այսինքն այդ Տիկինը աղջիկները խեղդել կուտայ եւ մեր ձեռքը չի յանձներ․ այնպէ՞ս չէ ։

Այս խօսքերուն Ալի պատասխան չտուաւ եւ գետինը կը նայէր ։

— Ձիսես, զրուցեց Գուրգէն, դու էլ որ իբրեւ Տէր մեզ ներկայացար՝ անոր առաջին ստրուկն ես ․

— Այո, պատասխանեց Ալի կարմրելով, ես չեմ ուրանար իմ վիճակս, աս ոչ․ խարհքիս վրայ աչքս բացի՝ նա ճանչցայ ինծի տիրուհի, մայր, դաստիարակ եւ ամէն ինչ․ չեմ կրնար ապերախտ լինիլ ։

— Կ'իմանամ, չատ առաքինութիւն ունիս, ըսաւ Գուրգէն խստութեամբ, ուրեմն ես պէտք է խօսիմ իրեն հետ ։

— Անկարելի է․ ինք մարդու չերեւար, կրօնամէր կին է, Մարգարէին ցեղէն իջած է ։

— Ես իր կրօնքին արգելք չեմ, բայց երբ իմ ազգիս զաւակները կը տանջէ եւ կրօնափոխ կ'ընէ, Մարգարէին ցեղէն լինելն չարգիլեր, որ ես աս բերդը քարուքանդ ընեմ եւ մէջինները ամէնքը սրէ անցընեմ ։

ԾԵՐԵՆՑ

(Շար․)

երկիրներու յարաբերութեան բարելաւ — ման մասին: Ցունիսէն ի վեր, խորհրդային մամուլը կը պնդէր արդէն «հին կուսը մոռնալու» կարեւորութեան վրայ, ինչպէս Պելկրատի եւ Մոսկուայի, նմանպէս ալ՝ ընկերվարական բոլոր երկիրներուն մէջ: Մոլոթովի արտաքսումը հիմնաքարը կարելի է նկատել նոր «բարեկամութեան»: Ծանօթ է, թէ ան գլխաւոր հակառակորդն էր Թիթոյի: Ցամենայն դէպս, հրատարակուած տեղեկագիրը՝ հիմնուած պարզապէս գաղափարական կապի զօրացման վրայ, ընդարձակ խորհրդածութիւններ ընելու թոյլ չի տար:

Ինչպէս նախատեսուած էր սակայն, մառէշալ Բուլկանինի աթոռը կը տատանի: Մոսկուայի ձայնասփիւռը, Խրուշչեւ-Թիթօ հանդիպումին լուրը հաղորդելէ վերջ, պաշտօնապէս յայտարարեց, թէ Օգոստոս 7ին Խրուշչեւ պիտի այցելէ Արեւել. Գերմանիա: Խորհրդային պատուիրակութիւնը բաղկացած է 12 հոգիէ. առաջին անգամ ըլլալով՝ Բուլկանին չկայ անոնց մէջ: Իր տեղը գրաւած է Անաստաս Միկոյեան, որ պիտի ընկերանայ Խրուշչեւի՝ Կրեմլինոյի հետ: Բուլկանինի տեղը գրաւեց Միկոյեան՝ նաեւ Ռումանիոյ հանդիպումին մէջ:

Ներկայ երեւոյթներէն այնպէս կը դատուի, որ Բուլկանին կամ պիտի արտաքսուի Նախագահական Խորհուրդէն (Պրէզիտիում) եւ կամ պիտի գրաւէ Վորոշիլովի տեղը, եթէ այս վերջինը «հրաժարելով՝ գիւղ մը քաշուի»: Իսկ գալով Անաստաս Միկոյեանի՝ դիրքը հետզհետէ կը զօրանայ. ապահովաբար՝ չաւտով Խ. Միութեան վարչապետ նշանակուի:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ ԿԱՌԱՋԱՐԿԷ

Յորդանանի եւ Սուրիոյ միջեւ կացութիւնը յանկարծ լարուած բնոյթ մը առաւ: Դամասկոս կը դատապարտէ Ամմանը՝ որ սուրիական կառավարութեան զինեալ միջամտութեան մը սպառնալիքը ըրաւ.

Յորդանանեան լուրեր մը յայտնեց, թէ սխալ հասկցուած է Արտաքին նախարարութեան «վերջնագիր»ը որ կ'առաջարկէր սուրիական մամուլին՝ դադրեցնել կատաղի յարձակումները Յորդանանի դէմ:

Եգիպտական ձայնասփիւռ յայտարարեց.— Յորդանանեան դիւանագիտութիւնը՝ ամերիկացի ղեկավարներէն թելադրուած, կ'աշխատի քանդել արաբական միացեալ ճակատը»:

× Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ Շամուն, արաբական բոլոր երկիրներու Նախագահներուն համագումար մը առաջարկեց՝ Գահիրէի, Ռիատի կամ արաբական որեւէ այլ մայրաքաղաքի մը մէջ: Նախագահը յայտնեց, թէ այս խորհրդաժողովը կրնայ հարթել առկախ մնացած հարցերը, որոնց կարեւորագոյնը՝ բաժ [illegible] իրեն, արաբական երկիրներու յարաբերութեանց խաթարումն է:

× Եգիպտական կառավարութիւնը կը պատրաստուի ծախել Գահիրէի արեւելեան հնագիտութեան ֆրանսական հաստատութիւնը, որ 80 տարիէ ի վեր հնագիտական փնտռտուքներու եւ ուսմանց կեդրոն մըն էր: Եգիպտական մամուլը լուրը հաղորդելով կը յայտնէ, թէ ֆրանսական այլ հաստատութիւններ ալ [illegible] պիտի ենթարկուին

× Բրիտանական ցամաքային ուժերու յարձակում մը պիտի ըլլայ Օմանի ապստամբներու կեդրոնին վրայ. Յարձակումը պիտի առաջնորդուի ռումբաձիգ [illegible] զինեալ ուժերուն կողմէ, երբ անոնք ամբողջութեամբ համախմբուին: Ապստամբներու մայրաքաղաքը՝ Նիզվա, գլխաւոր թիրախը պիտի ըլլայ:

■

ՀԱԻԱՆԱՅԻ մէջ ապստամբներու եւ կառավարական ուժերու միջեւ պատահած բախումի մը հետեւանքով 15 հոգի սպաննուեցաւ, կը յայտնէ բանակին սպայակոյտը, մինչ ըմբոստներու մէկ բանիրը օգնութիւն կը խնդրէ ՄԱԿէն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէսինի Ցանձնախումբէն	38·000
Սէն Շամոնէն	5·000

×

Ընկ. Անթուան Օհանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.—

Ստեփան Քալըքճեան (Փարիզէն)	2000
Տէր եւ Տիկին Իւլրիշ	2000
Ընկ. Բաքախեան	1000
Ս. Սիսլեան	2000
Խաչուհի մը	2000

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Կրընոպլէն Պ. Գ. Վարդանեան 1000 Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Արամ Պասմաճեան իրենց եղբօր Յակոբ Ասլանեանի ապաքինման առթիւ 5000 Ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի եկեղեցիին (ստանալ Յառաջէն) եւ 2000 Ֆր. Յառաջի տարածման համար:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 187-188 (Յուլիս-Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայ անասնաբոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տօքթ. Աւքանալ). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տօքթ. Յակոբեան). — Ծովի լոգանք (Տօքթ. Աչճեան). — Գինի (Բշկ. Բառաբան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէոհօօկէն). — Ցղութիւնը եօթը ամիս միայն (Տօքթ. Աղասունի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչուհի). — Ֆրանկախտը (Տօքթ. [illegible] Ամսական [illegible] հեան). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տօքթ. [illegible] Հին բժշկական [illegible] Քէօսէեան). — Հացի (Իշխանեան):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան Ֆրանսա 1000 Ֆրանք, արտասահման 1200 Ֆրանք: Դիմել Նարդունիի, Յառաջ [illegible]

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԴԱՏԸ

Հայեւտուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ:

Գրեց՝ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆ
Տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1957
Գին՝ 1100 Ֆրանք:
Դիմել Յառաջի եւ հայ գրատուներու:

«Ո՞ՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...»

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Պատկերազարդ եւ շքեղ տպագրութիւն:

Գինը 100 ֆրանք

(Թղթատարական սակերու փոփոխութեան պատճառաւ, կը պահանջուի 50 Ֆրանք՝ փոստով ղրկուելու պարագային: Ուրեմն ղրկել ընդամէնը 150 Ֆրանք դրոշմաթուղթ):

ԾԱԽՈՒ Է

Լա Պոքայի մէջ (Քան) Րուբ Նասիոնալի վրայ դերձակի խանութ մը, Ֆոն տը Քոմէրսը, (եռեւը խոհանոցով): Ամէն կարգի առեւտուրի յարմար, խանութին վրայ չորս սենեակներով [illegible] մը: Դիմել Տայլերեանի՝

86 Ave. Francis Tonner
La Bocca (A. M.)

ՕԳՈՍՏՈՍ 18ԻՆ

Պիտի ձայնասփռուի Փալէ տը Շայեոյի եկեղեցական երաժշտութեան համերգը, որուն մասնակցած է հայկ. երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, Կիրակի առտու ժամը 8·45ին Փարի–Էնթերէն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի վարչութիւնը պարտք կը սեպէ անգամ մըն ալ յիշեցնել իր բաժանորդներուն որ փակեն իրենց առկախ հաշիւները:

Որեւէ օտար թերթ կարելի չէ ապառիկ կարդալ եւ փափաքելի է որ նոյնը ըլլայ մանաւանդ հայերէն թերթի համար, որուն [illegible] սահմանափակ են:

[illegible] հասցէի փոխադրութիւն ընող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի անպայման ղրկել իրենց նոր հասցէին հետ նաեւ հինը: Ծախքերու համար՝ 100 Ֆրանք:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ»ի չէք – փոսթալի թիւն է՝ 15069 - 82, կը խնդրուի չգործածել նախորդը որ ջնջուած է:

Կը յիշեցնենք նաեւ որ այս թիւը ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԱԾ է «Յառաջ»ին, կը խնդրուի թերթին չպատկանող գումարները (նուէրներ, տարբեր թերթերու բաժնեգիններ եւայլն) ղրկել միայն մանտա–քարթով:

Շնորհակալութիւն մեր այն բաժանորդներուն որ կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 11 Օգոստոս, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէին:

Տեղի կ'ունենայ Սէնիզէի ճամբուն վրայ, Շաթօ Պուրկարտի գեղեցիկ փառքին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Ղ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ:

Օթօքարները կը մեկնին ժամը 8,30ին, Շըմէն տը լա Փլէն, 8,45 դպրոցին առջեւ, 9ին Փլաս Վէռտէօն, 9,15 Քուռ Պերիա եւ Ժան Ժոռէս: Պիտի կենան նաեւ սինեմա Փաքսի առջեւ:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:
Ոչ մէկ անձուրդ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Կապոյտ Խաչի Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր Համայեակ քհնյ [illegible] իր մօրը մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ ի նպաստ դպրոցին 1000 Ֆրանք:

Ընկ. Տիկ. Սաթենիկ Յակոբեան (Ամերիկա) մեր դաւառներուս ընկերուհին, դպրոցին կը նուիրէ 1000 Ֆրանք: Նմանապէս դպրոցին՝ 1000 Ֆր., ստացուած Տիկ. Բերուզ Փափազեանի միջոցով:

Օր. ԱՐՄԻՆԷ Ա. ԵԱԳՈՒՊԵԱՆ
եւ
ԺԻՐԱՅՐ Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ
Ամուսնացած
21 Յուլիս 1957

Փարիզ — Տէսին

Այս առթիւ փեսային մօրեղբայրը՝ Պ. Զարեհ Խանճեան 2000 Ֆրանք կը նուիրէ Յառաջի բարգաւաճման եւ 1000 Ֆրանք Հայ Մշակոյթի Տան:

×

Օր. ԱՏՐԻՆԷ ԱՍԱՍԵԱՆ
եւ
Պ. ԶԱՒԷՆ ԵՐԵՄԵԱՆ
Ամուսնացած

Փարիզ — Տիքլայք

×

Օր. ԶՈՒԱՐԹ ԱԶԱՏԵԱՆ
եւ
Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Ամուսնացած

Իսի — 27 Յուլիս 1957 — Վանվ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԱՓԻՆ

Վայրը՝

Olonne-sur-Mer (Vendée)
3 Օգոստոսէն 14 Սեպտեմբեր

Անհամբերները կրնան ուղղակի դիմել՝

Camp Nor Séround, La Bauduère à Olonne-sur-Mer (Vendée).

Իջնել Սապլ տ'Օլօնի կայարանը, առնել օթօքարը դէպի Օլօն և իջնել Լա Պօտիւէր:

Միասին տանիլ սաւան եւ ծածկոց:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը ձեռնարկած է գրադարանի մը կազմութեան: Այս առթիւ, մեր բոլոր մտաւորականները, հայրենակիցներն ու ընկերները կրնան օգնել գրադարանին կազմութեան՝ ՄԻԱՅՆ ԳԻՐՔ նուիրելով, հայերէն թէ Ֆրանսերէն:

[illegible] գրենք, որ նուիրատուութեան բացումը կատարեց ընկեր Յակոբ Աղիլեան, 119 գիրքեր յանձնելով Կեդր. Վարչութեան:

Գիրքերը կարելի է ղրկել հետեւեալ հասցէին

Պ. ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ
16, Ռիւ Փասթէօր
Ռօնի-սու-Պուա (Սէն)

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI 7 AOUT 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7961 33ème ANNEE Directrice : Arpik MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3762

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՂԷՏԷՆ ԽՈՒՍԱՓԵԼՈՒ ՃԻԳԵՐ

Պուրժէս Մոնուրիի կառավարութիւնը յանդուգն եւ վճռական քայլեր առաւ վերջին օրերս, որպէսզի աղէտի մը չվերածուի նիւթական տագնապը:

Գլխաւոր երկու կարեւոր խնդիրներ դրուած էին իր առջեւ: Մէկը մասնաւոր, միւսը՝ ընդհանուր:

Մասնաւոր խնդիրն էր «երաշխաւորեալ նուազագոյն ամսականի» յաւելումը:

Առօրեայ ապրուստի համար անհրաժեշտ 213 տեսակ առարկաներու համար մասնաւոր սակ մը նշանակուած էր:

Իրարու յաջորդող կառավարութիւնները ամէն ճիգ գործ դրին՝ որպէսզի նշանակուած գինները չբարձրանան:

Մէկ կողմէ պետական նպաստագոյներ մասնաւոր զսպելու յատկացուցին արտադրողներուն: Միւս կողմէ որոշ առարկաներու վրայ դրուած տուրքերը ջնջեցին:

Այս արուեստական միջոցները յանգեցան այն արդիւնքին, որ նպաստագոյներ բացը աւելցաւ: Այն աստիճան, որ նոյն դրութեան շարունակուիլը անկարելի նկատուեցաւ այլեւս: Մնաց որ յիշեալ առարկաներու գիներն ալ բարձրացան հարիւրին 5,5 համեմատութեամբ՝ հակառակ պետութեան դրամական աջակցութեան:

Այս պայմաններուն տակ, կառավարութիւնը պարտաւորուեցաւ գործադրութեան դնել աշխատավարձի աստիճանաչափը (էշէլ մոպիլ), ինչպէս կը նախատեսուէր (Յառաջ, 17 Յուլիս):

Այսինքն հարիւրին 5,5 համեմատութեամբ յաւելում կատարել «երաշխաւորեալ նուազագոյն ամսականին» վրայ, ժամավարձը 126էն 133 ֆր.ի բարձրացնելով:

Այս կարգադրութենէն պիտի օգտուին 7-800,000 աշխատաւորներ միայն, մանաւանդ տուներու մէջ սեւ աշխատանք կատարող կիներ, հողագործ. բանուորներ եւ զանազան ճիւղերու մէջ աշխատող գործաւորներ: Ասոնց ամսականներուն վրայ 1000-1500 ֆր.ի յաւելում մը պիտի ըլլայ.

Ուրիշ աշխատաւորներ — մեծագոյն մասը — երկար ատենէ ի վեր «նուազագոյն ամսական»էն շատ աւելին կը շահին: Ասոնք պիտի չօգտուին նոր կարգադրութենէն:

Սակայն վախ կայ, որ այդ դասակարգին պատկանողներէն ոմանք ալ յաւելում պահանջեն շուտով, Սենդիքաներուն սկսելով, ապրուստի սղութիւնը առարկելով:

Հասոյթի աղբիւրները աւելցնելու նպատակով, կառավարութիւնը անցեալ շաբաթ կարեւոր յաւելումներ ըրաւ. ո՛չ միայն պերճանքի առարկաներուն, այլ առօրեայ ապրուստի անհրաժեշտ որոշ նիւթերու տուրքերուն վրայ: Ու տակաւին չէ վերջացած շարքը

Աշխատավարձերու բարձրացումով ապրանքներու գինը պիտի բարձրանան: Գիներու բարձրացումը իրաւունք պիտի տայ գործաւորներուն, որ ամսականի յաւելում պահանջեն: Ու այսպէս պիտի յաւերժանայ «կախարդական շրջանակ»ը.

Կառավարութիւնը մտահոգող «ընդհանուր» խնդիրն է ֆրանքի փրկութիւնը: Պանք տը Ֆրանսի անցեալ շաբթուան տեղեկագիրը ցոյց կուտար թէ շրջաբերութեան մէջ տրուած ֆրանքի քանակը մէկ շաբաթէն միւսը 28 միլիառ աւելցած

է: Ինչ որ կը նշանակէ թէ տպագրական մեքենան կը բանի անընդհատ:

Կառավարութիւնը ամէն ճիգ կ'ընէ «էնֆլասիոն»ի առաջքն առնելու համար:

Այդ մտահոգութեամբ է, որ ելմտական նախարարը կ'առաջարկէ այժմէն ճշդել 1958ի ելեւմուտքը: Նախահաշիւները այնպէս են, որ նոյնիսկ 600 միլիառի զեղչ կատարել, վերջ գալ տարուան ելմտացոյցին ծախքերու բաժինը այս տարուանէն 400 միլիառ աւելի պիտի ըլլայ:

Ֆրանսա հարուստ երկիր է: Այս տարուան բերքը աւելի առատ եղած է: Կառավարութիւնը վճռած է ամէն գնով առաջքն առնել սպառնացող աղէտին:

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿԱԹԷ ՎԱՐԱԳՈՅՐԷՆ ԱՆԴԻՆ

ՀՕ ՇԻ ՄԻՆ ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

ՍՐՈՒԱՆ ՄԱՐԴԸ՝ ՄԻԿՈՅԵԱՆ

Մինչ Թիթօ-Խրուշչեւ գաղտնի տեսակցութիւնը կը զբաղեցնէր միջազգային մամուլն ու քաղաքական շրջանակները, Հիւս. Վիէթնամի նախագահը Հօ Շի Մին ժամանեց Պելկրատ: Մարէշալ Թիթօ անձամբ դիմաւորեց զայն: Սովորական քաղաքական բաղձանքներ պէտք կ'ըլլային մարէշալին՝ օդակայանին մէջ:

Իսկ. օր Թիթօ հացկերոյթ մը տուաւ: Այս առթիւ իր խօսած ճառին մէջ յատկապէս շեշտեց «կատարեալ հաւասարութեան» սկզբունքը կոմունիստ երկիրներու յարաբերութեանց մէջ. «Առանց այդ հաւասարութեան, համայնավար երկիրները պիտի չկարենան խաղալ այն դերը՝ որ վերապահուած է իրենց միջազգային կեանքին վրայ»: Եուկոսլաւիոյ նախագահը ծանրանալով նաեւ Ժընեւի համաձայնութեան վրայ, պահանջեց որ Հնդկաչինի մասին տրուած որոշումները ամբողջութեամբ գործադրուին: Իր կարգին, Հօ Շի Մին աշխարհակալ Ամերիկացիներ»ու եւ «ֆրանսական գաղթատիրութեան» մասին խօսեցաւ. ըստ իրեն, անոնք կ'ընդդիմանան Վիէթնամի վերամիացման:

Միւս կողմէ, Մոսկուայի մէջ Խրուշչեւ եւ Բուլկանին ներկայ գտնուեցան սուրիական պատուիրակութեան ի պատիւ տրուած հացկերոյթի մը. Յարդ ո՛չ մէկ փոփոխութիւն՝ Արեւելեան Գերմանիոյ երկրորդ կուսակցական պատուիրակութեան մէջ. Բուլկանին պիտի բացակայի.

Խուաանիոյ տեսակցութենէն անմիջապէս վերջ անդրադառնալով, քաղաքական շրջանակները հարցը վերլուծելով այն եզրակացութեան կը հասնին, թէ մարէշալ Բուլկանին հող կը կորսնցնէ, ի նպաստ Միկոյեանի: Արեւելեան Գերմանիոյ բանբերներէն մէկը թէեւ Միկոյեանի ներկայութիւնը՝ պատուիրակութեան մէջ, կը վերագրէ անոր տնտեսական հարցերու մասնագիտութեան, սակայն այնպէս կը թուի, թէ Նախագահական Խորհուրդի (Պրեզիտիում) միակ հայ անդամ ինքզինք կը պարտադրէ: Տեղական մամուլը մատը դրած է Ա. Միկոյեանի վրայ, որ դարձած է օրուան մարդը.

✕ Կացութիւնը հետզհետէ կը բարդանայ Համայնավար Չինաստանի մէջ: Միաժամանակ «անջատողականներ»ու

դէմ սկսած պայքարը կը սաստկանայ. Ամէն օր նոր «դաւադրութիւններ» երեւան կ'ելլան՝ փեքինի ձայնասփիւռին հաստատումով:

Վերջերս նոր դաւադրութիւն մը մատնուած է վարչակարգին պարագլուխները: Ձայնասփիւռը կը հաղորդէ, թէ «հակայեղափոխականները»ը յաջողած էին իրենց կապել Հաղորդակցութեան նախարարն ու «Քուանկ-Մինկ» թերթին խմբագրապետը. Կը մեղադրուի նաեւ քարոզչութեան գրասենեակին նախագահը, որ յայտարարած էր.— «Համայնավար կուսակցութիւնը տեղ-քայլ կ'ընէ, փոխանակ յառաջդիմելու: Գիւղացիները Մաօ Ցէ Թունկը կը նմանցնեն Շիհ կայսրին, որ ապրած էր Քրիստոսէ 221 տարի առաջ եւ... յիմար մըն էր:»

Փեքինի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ նաեւ, թէ անթիւ ուսանողներ անձնասպան եղած են: Հարիւրէ աւելի համալսարանականներ ձերբակալուած են իբրեւ «հակայեղափոխական», «հակակուսակցական» եւայլն: Անոնցմէ 19 հատը բանտարկուած է, մինչ միւսները նախընտրած են մեռնիլ...:

✕ Մինչ Լեհաստանի համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղար Կոմուլքա արձակուրդի մէջ է, Վարշաւայի մէջ կուսակցական լուրջ տագնապ մը ծայր տուաւ: Մայրաքաղաքին կոմիտէներէն մէկը խմբովին հրաժարեցաւ՝ քարտուղարին հետ: Անմիջապէս անոր տեղ նոր կոմիտէ մը ընտրուեցաւ: Այս միջադէպը, քաղաքական շրջանակներու մէջ կը նկատուի իբրեւ նոր տագնապ մը՝ լեհական համայնավարութեան մէջ:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ՄԻՍ, ԿԱԹ ՈՒ ԿԱՐԱԳ

«Ընկեր» Խրուշչեւ, որ Ստալինի կօշիկները ոտքը անցընելու փորձեր կը կատարէ 1953էն ի վեր, երբեմն, երբ ցաքըռտուքները կը համեմէ իմաստուն խօսքերով: Անշուշտ, անգիտակցաբար, որովհետեւ մարդ մըն է, որուն բերնէն ելածը ականջը չի լսեր:

Օրինակ, այս մարդն էր որ անցեալները, չեխ բանուորներուն կ'ըսէր թէ Մարքսիզմը, իր չոր ու ցամաք վիճակին մէջ, անմարսելի է: Ուրեմն, պէտք է անոր վրայ քիչ մը կարագ քսել եւ քաղաքացիին հրամցնել՝ պատառ մը միսով ու բաժակ մը կաթով:

Նոր օրերու այս մարգարէն, որ թանգարան ղրկեց իր չորս ընկերները — Մոլոթովը, Մալենկովը, Կագանովիչը եւ Շեփիլովը — կ'աւելցնէր թէ «Իրախտավայր»ին ներսն անգամ սակաւաթիւ կան մարդիկ, որոնք Մարքսիզմին ի՛նչ ըլլալը չեն գիտեր:

Նա՛ր արքեցան:

Քառասուն տարի, Մարքսի անունով ջարդեցին, կոտրեցին, թափեցին ու քառասուններորդ տարին հասկցան որ անօթի փորանց, մարդիկ ո՛չ միայն Մարքսիզմի քարոզները մտիկ չեն ըներ, այլեւ կրնան մոռնալ նոյնիսկ իրենց Յիսուս Քրիստոսը:

Խրուշչեւ եւ իր ընկերները, քառասուն տարիէ ի վեր, պատառ մը չոր հացէն աւելի բան մը չտուին իրենց տասնը բնակած միլիոններուն, որովհետեւ բողոքը աւելի կարեւոր էր քան կարագը ու հրացանը՝ աւելի անհրաժեշտ քան հաւկիթը:

Գեղջկական խելագարն ալ այս է որ կը պատգամէր՝ իր փառքի օրերուն — նախ թնդանօթ, յետոյ կարագ: Տեսանք թէ ո՛ւր հասաւ:

Եթէ Մարքսիզմը իր խելքը գլուխը հաւաքած ըլլար այն հայրենիքին մէջ, ուր սկսաւ կիրարկուիլ, թանկ եւ գործով, խուսափած կ'ըլլար այն անհրաժեշտութենէն որուն առարկայ է, այսօր, աշխարհի չորս կողմը: Նոյնիսկ, այն հայրենիքներուն մէջ, որոնց շղթայուած ժողովուրդներուն համար, Խրուշչեւները կը յայտարարեն՝

— Միզի հետ են...

Ի՞նչ հիմնական տարբերութիւն կայ ազատ ու անազատ երկիրներուն միջեւ: Դպրոցականն անգամ կրնայ պատասխանել:

Ազատ երկիրներու մէջ, քաղաքացին ունի իր միսը, իր կաթը, իր կարագը եւ հազարումէկ ուրիշ բաներ, իսկ անազատ երկիրներու մէջ, գրեթէ զրկուած է առաջին եղբայրութենէն, իսկ մնացեալ «հազարումէկ»ին համար ալ «ա՜խ» մը կը քաշէ, ի խորոց սրտի:

Ազատ երկիրներու մէջ, ուր Մարքսիզմը, բարեբախտաբար չի կիրարկուիր, քաղաքացին իր անձին, իր պատւին, իր հարստութեան եւ իր աստուածատուր իրաւունքներուն տէրն է: Անազատ երկիրներու մէջ, այդ անձին, այդ պատւին, այդ հարստութեան եւ այդ իրաւունքներուն սեփականատէրն է օրուան իշխանութիւնը:

Ազատ երկիրներու մէջ, քաղաքացին իր հացին վրայ կը քսէ կարագ, իսկ անազատ երկիրներու մէջ, քաղաքացիին հացը օծուած է իր արցունքներով:

Ազատ երկիրները ունին թ՛ւ հաց ու պանիր, թ՛ւ թնդանօթ ու հրացան, իսկ անազատները միայն վերջին երկուքը: Ինչո՞ւ: Որպէսզի, աւազակները իշխանութեան գլուխ մնան:

Համաձայն ենք, «ընկեր» Խրուշ — Մարքսիզմը, առանց միսի ու կարագի, ջուրի Համը կու տայ աշխատաւոր զանգուածին: Ատոր համար է որ քառասուն տարուան արհաւիրքէն ետքն ալ, տակաւին, կարգի դրած չէք ձեր հայրենիքը եւ փուշի վրայ նստած էք եւ իրար կը յօշոտէք՝ անօթի գայլերու նման:

Արեւմուտքցիները, ձեզմէ աւելի խելացի փրթան եւ կաթ ու կարագ տուին իրենց քաղաքացիներուն: Եւ ունին ձեր ունեցած թնդանօթներուն տասնապատիկը: Հանելուկ, այնպէս չէ՞:

ՍԻՐՈՊԱՑԻ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՍՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԷԹՐՈՅԻ ԵՒ ՕԹՈՊԻՒՍԻ ՏՈՄՍԱԿԸ 30 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ԿԱՒԵԼՆԱՆ

Ֆրանսայի նախարարական տագնապը կը շարունակուի: Երեքշաբթի գիշեր նիստ մը պիտի գումարուէր՝ հարցը լուծելու համար: Ցամենայն դէպս, նախատեսութիւնները փոփոխական են:

Մինչ այս մինչ այն, կարգ մը ապրանքներ եւս կը սղին: Հացի գինները 3-5 ֆրանքով պիտի աւելնան շուտով: Երկաթուղիի տոմսերը՝ 10 առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն, իսկ մէթրոյի եւ օթոպիւսի գինները՝ 30 առ հարիւր. շաբաթական քարթերու գինը անփոփոխ պիտի մնայ: Ինչպէս գրած էինք արդէն, յաւելումներ պիտի կրեն նաեւ միւս ապրանքները.— ծխախոտ, խմորեղէն, անուշեղէն, եւայլն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Բ.

Ի՞նչ է պատճառը որ տարիներու սովետական համակարգութենէ, սխալական կարծիքներու բացակայութենէ ետք, այսօր գրողները իրենց անհատական դիմագիծը կը ցուցադրեն: Եթէ առաջին միճակը արտասահմանի գրողներուս զարմանք կը պատճառէր, նոյն հոգեկան վիճակը կը պատճառէ նաեւ երկրորդ սպառաղան մանաւանդ: Ազատ երկիրներու մէջ դժուար էր մեզի համար հաշտուիլ ձման պարտադրութիւններու եւ պաշտօնական հրամանագիրներու հետ: Չէինք կրնար հաշտուիլ մասնաւորաբար արտաքահման նստող եւ սակայն նման սորկամութիւնը ցոյց տուող անհատներու մըտայնութեան հետ, մտայնութիւն, որ դժբախտաբար մինչեւ այսօր ալ կը շարունակուի: Երբ մեր հայրենիքին մէջ համեմատաբար ազատ քննադատութեան ականատես կ'ըլլանք, արտասահմանի մէջ կարգ մը գրողներ տակաւին կը շարունակեն սեւը ճերմակ եւ ճերմակը սեւ ներկայացնել:

Ազատ քննադատութեան քանի մը երեւոյթներ սխալը ըլլալ կալուն այս գրութեան, առաջնորդուելով միշտ Հայաստանի Գրողներու Միութեան առաջին քարտուղար Եդ. Թոփչեանի զեկոյցէն ու այդ առթիւ տեղի ունեցած մտքերու փոխանակութենէն.

Մասնաւոր խնդիրներու քննութենէն առաջ, աւհաւասիկ թէ ինչպէս կը փորձեն զանազանել իրական քննադատութիւնը գրական բամբասանքներէն, որոնք այս վերջին տասնեակը մանաւանդ ազատ ասպարէզ գտած են մեր հայրենիքին մէջ: Առաջին քարտուղար Եդ. Թոփչեանն է, որ շեշտը կը դնէ հետեւեալ կէտերուն. «Կայ քննադատութիւն եւ քննադատութիւն: Եթէ առաջինը մեր կեանքի զարգացման կարեւոր օրինաչափութիւնն է, որ անխնայ մերկացնելով հինը եւ յետամնացը, օժանդակում է նորի եւ առաջաւորի հաստատմանը, ապա քննադատութեան անունով հաճախ եկող չարամտութիւնը փորձում է սեւացնել մեր նուաճումները, վնասել ժողովրդի արդար գործին: Պէտք է հասկնալ որ սովետական կարգի դէմ ուղղուած գրական բամբասանքները ոչ մի առնչութիւն չունեն իսկական քննադատութեան հետ»:

Տեղին է արձանագրել հոս Լենինէն վըկայութիւն մը, իբրեւ պատասխան բոլոր այն գրողներուն եւ քննադատներուն, որոնք գրականութեան եւ արուեստի հարցերու քննութեան մէջ կը սիրեն սովորական ըմբռնումներն ու կաշկանդումները.—

« Անվիճելի է, որ գրական գործն ամենից քիչ է ենթարկւում մեքենայական հաւասարեցման, համահարթման, մեծամասնութեան գերիշխանութեան՝ փոքրամասնութեան վերաբերմամբ: Անվիճելի է, որ այս գործում անպայման անհրաժեշտ է ապահովել անձնական նախաձեռնութեան, անհատական հակումների աւելի ազատութիւնը, մտքի եւ երեւակայութեան, ձեւի եւ բովանդակութեան ազատութիւնը:»

Եդ. Թոփչեան կը հաստատէ նաեւ, որ «Մեր գրականութեան վերջին տարիների զարգացման պրոցեսը բարդ եւ հակասական էր, ստեղծագործական արգասաւոր որոնումների եւ իսկական յաջողութիւնների հետ եղել են նաեւ լուրջ անյաջողութիւններ, գաղափարական եւ գեղարուեստական մոլորութիւններ:»

Հայաստանէն մեզի հասած բազմաթիւ հատորներուն մէջ յաճախ անարժէք գործեր ալ մեր ուշադրութեան առարկայ կը դառնային: Այն համոզումն ունէինք թէ հոն, Պետական Հրատարակչութիւնը (Պետհրատ) միշտ արժէքաւոր գործեր կը հրատարակէ: Վ. Մկրտչեան կը բանայ վարագոյրը.— «Հայ Պետհրատը եւ Գրողների Միութիւնը պէտք է ամրապնդեն իրենց կապը, պայքարին այն բանի համար, որպէսզի հրապարակ չգան թոյլ ու անմշակ, անարժէք գործեր: Մինչդեռ առանձին գրողներ իրենց ստեղծագործութիւնները տպագրել տալու համար դիմում են ամէն տեսակի միջոցների, ժամանակն է, որ վերջ տրուի նման երեւոյթներին, եւ հրապարակ գան միայն այն գործերը, որոնք իսկապէս արժէքաւոր են:» («Գրական Թերթ», թիւ 25):

Գիտէինք որ արտասահմանի մէջ լոյս տեսած արժէքաւոր գործեր նկատողութեան եւ յիշատակութեան չէին արժանանար: Ընդհակառակն կը մատնանշուէին եւ գրախօսութեան կ'արժանանային շատ տկար գործեր, արձակ կամ ոտանաւոր: Բազմաթիւ օրինակներէն մէկը պիտի յիշենք միայն: Աս. Մնացականեան լրատկանելի հատոր մը լոյս ընծայած է Երեւանի մէջ 1956ին, խորագիրն է Հայկական Միջնադարեան Ժողովրդական Երգեր, 670 էջերով, որուն մէջ 110 էջերով մեզի կը տրուի ներածութիւն մը: Կը ցաւինք արձանագրելու, որ այս գեղեցիկ եւ եզական գործին մէջ յիշատ չկայ եւ ոչ ալ նմոյշներ առնուած են այն ընդարձակ հատորէն, որուն խորագիրն է Ակն եւ Ակնցիք, եւ որուն մէջ 200 մեծադիր էջերով կը տրուի Ակնայ Անտոնիները, Հայրէններ անունով ծանօթ եւ ակադեմական խնամուած ուսումնասիրութեամբ մը ողբ. Վահան Գույումճեանի կողմէն, հեղինակ մը, որ միեւնոյն ատեն հաւաքողն եղած է այդ ժողովրդական-միջնադարեան բանահիւսութեան: Չեմ կարծեր որ Աս. Մնացականեան տեսած չըլլայ այս հատորը, որմէ օրինակներ ղրկուած են Երեւանի մատենադարանին, անհատներու եւ էջմիածին ամսագրի խմբագրութեան: Ցայտնենք անգամ մըն ալ մեր ցաւը ըսելու համար, որ նոյնիսկ որեւէ տեղ այդ նոյնքա՛ն պատկառելի հատորին յիշատակութիւնը չտեսանք:

Հիմա Գ. Սեւունցն է որ իր արդար դիտողութիւնը կ'ընէ: Խօսելով անցեալի հայ գրականութեան մասին, կ'ըսէ. «Պէտք է վերագնահատման ենթարկել այն արժէքները, որոնք անտեսուել են մեր քննադատների կողմից:»

Վ. Խեչումեան մեզի համար շնորհալի գրող մըն է եւ ինքնատիպ էջեր արտադրած է, որոնց մէջ մեր պատմական անցեալէն են վերցուած բազմաթիւ կտոր-ներ: Ա. Գրաշին կը հաստատէ թէ «որոշ մարդկանց կողմից նրա գրած լաւ պատմուածքներն ու նովէլները փաստօրէն վարկաբեկուեցին: Մեր գրական կազմակերպութիւնը չկարողացաւ ճիշդ դիրք գրաւել այդ հարցում, օգնութեան չհասաւ շնորհակալ աշխատանք կատարող հեղինակին:»

Գրողներէն ոմանք, ինչպէս Հր. Գրիգորեան եւ Հր. Յովհաննիսեան կ'արտայայտուին բանաստեղծութեան եւ առհասարակ ստեղծագործական ազատութեան մասին: Հարց մը, որուն մասին յաճախ խօսած ու գրած ենք արտասահմանի մէջ եւ տարիներէ ի վեր: Հիմա է որ անոնց արձագանգը կը լսուի մեր հայրենիքին մէջ: Ի՞նչ կ'ըսէ Հր. Գրիգորեան. «Մաքուր լիրիկայի անուան տակ որոշ հեղինակներ հրապարակ են հանում գաղափարազուրկ, մարդու սրտին ու հոգուն ոչինչ չասող, չնչին զգացմունքներ արտայայտող գործեր: Գրական պարբերականներում երբեմն տպագրւում են գործեր, որոնք ոչ մի կերպ չեն բաւարարում մեր այսօրուայ պահանջները:» Իսկ Հր. Յովհաննիսեան կ'ըսէ.— «Ատեն մը գրողներուն թոյլ տրուած էր «ստեղծագործական ազատութիւն», «կեանքի ճշմարտացի պատկերում», «ինքնադրսեւորում» եւ այլ նման նշանաբաններով հանդէս եկող գըրողներ ու գրականագէտներ:» Գալով քնարերգութեան՝ նոյն գրողը կ'ըսէ.— «Թէ չպէտք է սահմանափակել բանաստեղծութեան նիւթին շրջանակները: Բանաստեղծութիւնը պէտք է արտայայտի սովետական մարդու ազատութիւնն ու անձնազոհութիւնը, երազանքն ու ոգեւորութիւնը, սիրոյ, թախիծի եւ ուրախութեան ապրումները: Երբեմն մեր բանաստեղծներին, յատկապէս երիտասարդ-

ՍՈՒԽՈՒՄԻ ՀԱՅԵՐԸ

Բ.

Երիտասարդ Հայերը որ գիս կը շրջապատեն, 25էն 30 տարեկան են եւ բոլորն ալ շատ լաւ կը յիշեն Ֆրանսան, այնքան լաւ որ գիշեր ու ցերեկ Ֆրանսան կը շրջի անոնց յուշերուն մէջ: Ֆրանսան իրենց մտքին մէջ ծլած ու ծաղկած է հաղուագիւտ տունկի մը նման, քաղցր ու անուշ, իբրեւ գրօշակն ու նշանաբանը գաղթականներուն:

Քաղցրան կը լեցնէ վոտքայի գաւաթները բերնէ-բերան: Կաթի պէս կը խմեն վոտքան եւ պէտք է զայն խմելէ ետք լեզուն շառաչել բերնին մէջ, աւելի լաւ կարենալ մարսելու համար ըմպելիին այրուցքը: Տոմինոյի խաղը չի հետաքրքրեր երիտասարդները: Միայն քանի մը ծերուներ ծուարած իրենց անկիւններուն մէջ, կը յամառին խաղալ, անտարբեր եղբայրական սիրոյ այն հոսանքին հանդէպ որ ...

ներին, մեղադրում են մանկութեան թեմային անդրադառնալու համար: Այդպիսի հարցադրումը միանգամայն սխալ է: Կարեւորն այն է, թէ գրողն իր մանկութեան ո՛ր կողմն է երգում եւ ինչպէ՛ս: Եթէ մանկութեան մասին գրուած լիրիկական բանաստեղծութիւնները ջերմ ընդգացմունք են առաջացնում ընթերցողի սէջ, լաւատեսական տրամադրութիւն յարուցում, ապա ինչո՞ւ չփիշել մանկութիւնը:»

Մեզի համար ոչ մէկ նորութիւն կը պարունակեն այս խորհրդածութիւնները: Հայաստանի արդի քննադատութեան յատկանիշներէն մէկն ըլլալուն համար է որ յիշատակութեան արժանի գտանք:

Գրեթէ նիւթի ընտրութեան մասին կ'արտայայտուի նաեւ ուրիշ գրող մը, Հր. Թամրազեան, որ մասնաւոր շեշտ մը կը դնէ ազգայնական ըմբռնումին վրայ գրականութեան մէջ.— «Սոցիալիզմի ժամանակ ազգերը ծաղկում են ու բարգաւաճում: Նրանք ընդհանուր ուժերով պայքարում են, աշխատում սովետական մեծ Հայրենիքի հզօրացման համար: Բայց չպէտք է կարծել, թէ վերանում են ազգային կեանքի իւրայատկութիւնները, հոգեբանութիւնը, կենցաղը, աւանդութիւնները, սովորութիւնները, պէյզաժը եւայլն:»

Ինչպէս կը տեսնէք բաւական ուսանելի երեւոյթներ են ասոնք զորս մասնաւոր նկատառումով կը յանձնենք կարգ մը արտասահմանեան «առաջաւոր» գրողներուն, չափաւորելու համար իրենց եռանդը եւ շատաւութիւնը:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՊԱՐՈՆ ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ

Գ. ՎԱՑՔԱՐ՝ ՔԱՐԻՒՂԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տեթըրտինկ, Հոլանտայի, պէտք ունէր Միջին Արեւելքի մասին Հայուն ունեցած գիտութեան: Երկուքը միասին կրնային հաւասարէ հաւասար գլուխ բռնել Սթանտարտ Օյլ հսկային ու նոյնիսկ զանազան կառավարութիւններու դէմ:

Տեթըրտինկ իր ճակտին քրտինքով ուժնչէն հասած մարդ էր: Կեանքի ասպարէզ նետուած էր որպէս շաբաթը հինգ շիլին շահող դրամատան քարտուղար ու Կիւլպէնկեանի նման հարուստ ու հանգիստ երիտասարդութիւն ունեցած չէր: Սակայն Հոլանտայի մէջ ունեցած չէր Փոքր Ասիոյ ու Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերուն անապահովութիւնը, թերեւս այս է պատճառը, որ Կիւլպէնկեան ու Տեթըրտինկ այդքան հակասական բնաւորութիւններու տէր էին: Նմանութեան մէկ եզր ունէին. երկուքն ալ չափազանց ջղային էին:

Իրենց խզման պատճառներէն մէկը 1925ին տեղի ունեցաւ, Իրաքեան Քարիւղի Ընկերութեան արտադրութեանց ու շահերուն մասին ստեղծուած անհամաձայնութեան մը պատճառով: Կիւլպէնկեան չէր ուզեր որ իր 5 առ հարիւր բաժինը չզտուած քարիւղով տան իրեն, որովհետեւ իր հաշուին առանձին զտարաններ չունենալով, ամէն վայրկեան կախում կ'ունենար քարիւղի մեծ ընկերութիւններէն, որոնք մեծ շահեր կ'ապահովէին քարիւղի զտման ատեն, ու կը կտրէին չզտուած քարիւղին գինը:

«Մեծ ընկերութիւններն ու խմբակցութիւնները, — կը գրէ Կիւլպէնկեան իր «Յուշերը»ուն մէջ, — որոնց գլուխը Ամերիկացիներն անցած էին, մէկ նպատակ ունէին — ներելի կամ աններելի ամէն միջոցներով ոտնակոխել փոքրամասնութիւններու (այսինքն իմ) իրաւունքները»: Ըստ Կիւլպէնկեանի, այս խնդրին մէջ Տեթըրտինք Ամերիկացիներուն կողմը բռնեց ու իրեն դաւաճանեց:

Սակայն, անգամ մը եւս, շնորհիւ իր երկու տաղանդաւոր փաստաբաններուն, Կիւլպէնկեան կրցաւ պաշտպանել իր իրաւունքներն ու իր 5 առ հարիւր քարիւղը ծախել օրուան գնով:

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԼԱՒ ԿԸ ՀԱՆԴԻՊԻ

Պատերազմին ժամանակ, Արանկուրէն անուն Վենեզուելացի զօրավար մը ժամադրութիւն խնդրեց Կիւլպէնկեանէն: Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Լոնտոնի պանդոկ Րիցի մէջ: Զօրավարը Կիւլպէնկեանին կ'առաջարկէր Վենեզուելայի մէջ քարիւղի մենաշնորհ մը գնել: Հակառակ անոր որ քանի մը տարի առաջ Տեթըրտինկ ձախող փորձառութիւն մը ունեցած էր այդ երկրին մէջ, Կիւլպէնկեան ուշի ուշով մտիկ ըրաւ զօրավարին բացատրութիւնները եւ անձնական տեղեկութիւններ քաղելէ վերջ մենաշնորհը գնեց:

Երբ հարցը ներկայացուց Շէլ ընկերութեան վարիչ մարմնին, վրան խնդացին, պնդելով թէ խաբուած է:

Սակայն երբ Կիւլպէնկեան յայտնեց թէ ինք պատրաստ է բաժնեթուղթերուն 35 առ հարիւրը պահելու, Շէլի վարիչները (Սըր Մարքիւս Սամուէլ եւ Տեթըրտինկ) չկամութեամբ յօժարեցան ընկերութեան հաշուին գնել մնացեալ բաժնեթուղթերը:

1947ին յայտնի եղաւ, որ Վենեզուելա աշխարհի երկրորդ մեծագոյն քարիւղի արտադրիչ երկիրն է: Կիւլպէնկեան իր 330.000 բաժնեթուղթերը ծախեց 2 միլիոն 145 հազար անգլիական ոսկիի: Զանոնք գնած էր միայն 220.000 ոսկիի փոխարէն:

Այս՝ միջանկեալ:

Վերադառնալով Կիւլպէնկեանի ու Տեթըրտինկի անհամաձայնութեան պատճառներուն, Կիւլպէնկեան, երբ վենեզուելական քարիւղի բաժնեթուղթերը գընեց, կը յուսար որ Վենեզուելական Քարիւղի Ընկերութիւնը պիտի ղեկավարուի բաժնետէրերուն կողմէ (ինքն ալ մէջը ըլլալով): Այն համոզումն ունէր սակայն, որ Տեթըրտինկ կ'ուզէր այդ ղեկավարութիւնը յանձնել Րոյըլ Տըչ-Շէլի՝ ի հեճուկս Կիւլպէնկեանի: Անհամաձայնութեան նոր պատճառ:

Նուպար Կիւլպէնկեան աւելի հոգեբանական բացատրութիւն մը կու տայ. «Հարցը այն է որ հայրս ալ, Տեթըրտինկ ալ, քանի տարիքնին առին, կրնաք դիտենք այնքան զօրացած գտան միջազգային կեանքի մէջ Տեթըրտինկ իշխանութեան կամ մեծութեան մոլուցքէ բռնուիլ սկըսաւ. կ'ուզէր որ ամէն բան իր ըսածին պէս ըլլայ. հետզհետէ մոռցաւ թէ ինքը խումբի մը շահերը կը պաշտպանէ, եւ սկսաւ փոքրամասնութիւն ներկայացնողներու շահերն ալ ոտնակոխ ընել:

«Հայրս, անշուշտ, կ'ուզէր պաշտպանել իր ինչպէս նաեւ փոքր բաժնետէրերուն իրաւունքները: Մինչեւ 1925, սակայն մարդիկ արդէն իսկ սովորած էին հօրս հետեւիլ, խորհելով՝ «Քանի որ Կիւլպէնկեան այսինչ բաժնեթուղթերէն կը գնէ, ըսել է որ ապահով արժէքներ են»:

ՐԱԼՖ ՀԻՒՎԻՆ

(Շար. — 26)

-դէպ որ կը տարածուի սրահին մէջ։

Զբօսաշրջիկներու խումբեր, արտաս-ուալից աչքերով կը մտնեն սրահէն ներս եւ անոնց ետեւէն կը հասնին խումբ խումբ երիտասարդ Հայեր, բոլորն ալ դաղթած Մարսէյլէն, Փարիզէն եւայլն։ Գրեթէ մեր շոգենաւին բոլոր ճամբորդ-ները հոս են հիմա, հաւաքուած սեղանին շուրջ, իբր թէ մասնակցէին խորհրդա-ժողովի մը։

— Ա՜հ, եղբայրներ, սիրելի եղբայր-նե՛ր, ի՜նչ քաղցր է զիրար վերագտնելը, կ'ըսեն Հայերը, որոնք գիտեն դաղտնիքը արեւելեան հիւրասիրութեան եւ ունին ձիր-քը իրենց խօսքերուն տալու ճշմարիտ ի-մաստ մը։

— Կը նախանձինք ձեզի, սակայն ձեզմէ միայն յիշատակներ կ'ուզենք։ Պատմե-ցէք, պատմեցէք մեզի Մարսէյլէն... Քանըպիէրի վրայ միշտ կա՞ն գեղեցիկ վաճառատուներ։ Հապա Պելժիական Քա-րափի նաւաստիներու սրճարա՞նը։ Նօթր-Տամ-տը լա Կարտը, Իֆ դղեակը։ Հապա Մարիուսն ու Օլիվը։

Ֆրանսացիները կը սկսին հասցէներ առնել եւ խոստումներ կը շռայլեն նորա-ձեւութեանց ամսաթերթեր ուղարկել երի-տասարդ աղջիկներուն՝ նուվօ-խէմինա կամ էլ։ Երիտասարդ աղջիկները, ի հար-կէ, կ'ընդունին նաեւ ուրիշ նուէրներ՝ գուլպայ, շրջազգեստ եւ զանազան ար-դուզարդի առարկաներ զորս կուտան ի-րենց։ Ֆրանսացիները, որոնք տակաւին իրենց ժամացոյցները չեն փոխանակած սովետական ճամէրաններու հետ, այս բո-լորը ինքնաբերաբար կուտան անոնց.

— Ընդունեցէք, Ֆրանսացիներու մի-ջե՛ւ, կ'աղաչե՛մ, շնորհակալութիւն մի յայտնէք...

Այստեղ, չեմ կրնար չխորհիլ, որ նոյն Ֆրանսացին, Ֆրանսայի մէջ, այս Հայե-րը պիտի կոչէր աղտոտ օտարական (մէ-թէք)։ Եւ մտածել որ այս Ֆրանսացինե-րուն մեծամասնութիւնը անկարող են զա-նազանել, ոչ ճակատ ճակտի, ոչ ալ քո-վընտի դիտելու պարագային, Հայ մը Հիւս. Ափրիկէցիէ մը։ Անոնցմէ ո՛չ ոք, որեւէ ատեն պիտի տար իր ժամացոյցը Ալժերիացիի մը եւ պիտի ըսէր.

— Ֆրանսացիներու միջե՛ւ... Օ՜ն սի-րելիս, շնորհակալութիւն մի յայտնէք.

Երբ բաւականին խօսեցանք Ֆրանսայի մասին, ըսինք ինչ որ պէտք էր ըսել, եւ նոյնիսկ ինչ որ պէտք չէր ըսել, բոլոր խօսք առնողները անշուշտ իրենց կարգին պատմեցին իրենց տարօրինակ կերպով միաձեւ պատմութիւնը։ Մենք Ֆրանսա-ցիներս երբ կը խօսինք Ֆրանսական կեան-քի մասին, արտայայտուելու հազար ձե-ւեր ունինք, որոնց հազարն ալ կրնան ճիշդ ըլլալ, որովհետեւ բազմազան ցա-ւերու եւ հոգերու կարգին, Ֆրանսական կեանքը թոյլատու է ֆանթէզիներու, հաճոյքներու, տարօրինակութեանց, որովհետեւ Ֆրանսան կ'երթայ Տովիլէն Պէլվիլ եւ Օրլիէն մինչեւ հասարակ շրջուն վաճառորդ մը։

Բայց ինչ որ աւելի յուզիչ էր իրենց կեանքի պատմութեան մէջ, այդ այն էր որ անոնցմէ իւրաքանչիւրին պատմու-թիւնը յար եւ նման էր իրենց դրացիին պատմութեան եւ թէ դրացիին կեանքը կրնար միեւնոյն ժամանակ իրենցը եղած ըլլալ։

Սփիւռքի Հայերը կը նմանէին Վէրաէօ-նի զինուորներուն եւ ունէին անոնց պատ-մութիւնը՝ հաւաքական դժբախտութեան պատմութիւնը։

Բայց պիտի զարմանաք, եւ իրաւամբ, եթէ չարունակեմ խօսիլ ձեզի այն բոլորի մասին, ինչ որ պատմեցին ինծի Հայերը, առանց սակայն քողազերծ ընելու իրենց յուսախաբութեան պատճառները, որոնք կը կազմեն իրենց դժնդակ կացութեան հիմքը։ Չեմ կրնար մտնել երկար պատ-մութեան մը չուղին մէջ, որ ինքնին հաս-տակազմ վէպի մը նիւթ կրնայ ծառայել, եւ որ հոս տեղը չէ, պիտի ընտրեմ այս մարդոց ոդիսականը հակիրճ կերպով գծ-ծելու ճամբան, իրենց գլխաւոր դրուագ-ներուն մէջ։

Դժբախտը իր շրջանակին մէջ լուռ կը մնայ, սակայն անմիջապէս որ երջանկու-թիւնը կը տողանցէ իր առջեւէն, յանկարծ կը սկսի խօսիլ, պատմել։ Պէտք ունի ինք-զինքը յանձնելու այդ վաղանցուկ եր-ջանկութեան, աւելի լաւ կարենալ ձեռք զարնելու այն պարագին որուն մէջ ինք կը տապլտկի։ Ձեւ մը կը որոնէ, յենարան մը կառչելու համար, կը փնտռէ ըլլո-նելիք տեղ մը կարենալ մագլցելու հա-մար։

Այս բոլորը մեր առջեւ փնտռելով, մենք որ իրենց աչքերուն կը ներկայանայինք իբր երջանկութեան տիպարներ, ինծի համար դժուար չեղաւ անոնց գանգատնե-րուն պատասխանները իրարու փակցնելով կազմել իրական կեանք մը։

×

Երբ մարդը կ'որոշէ գաղթել, այդ կը նշանակէ որ ան դժբախտ է հոն ուր կ'ապ-րի եւ յոյսը ունի աւելի երջանիկ ըլլալու այնտեղ՝ ուր պիտի երթայ։ Ասիկա զգա-ցական հարց մըն է, սակայն զգացումը միշտ ալ միատեսակ չէ։

Ֆրանսայի Հայերը որոնք Խ. Միութիւն մեկնեցան Սթալինի կոչին եւք, «լու ցաւութիւն մըն էին ընդհ. կանոնին մէջ», ինչպէս կ'ըսեն բանակին մէջ։ Անոնց մեծ մասը՝ գերձակ, կօշկակար, առաղձա-գործ մեկնեցան իրենց ամբողջ ընտանի-քով, իրենց մեքենական կազմածներով, կահ-կարասիներով եւ անկողիններով, ի-րենց փոքր դրամագլուխով, համոզուած ըլլալով որ այնտեղ իրենց թոյլ պիտի տրուէր հաստատուիլ Հայկական Հան-րապետութեան հողին վրայ նոյնպէս ա-զատօրէն, ինչպէս բոլոր իրենց ընտրած հողամասերուն վրայ։

Այս համոզումը փաստ մըն էր քաղաքա-կան տհասութեան։ Այս մարդիկը, որոնք անգամ եղած էին Ֆրանսական համայնա-վար կուսակցութեան, կամ համակիր ե-ղած էին, կարմիր բանակի յառաջխաղա-ցումի շրջանին, որ պիտի փրկէր համաշ-խարհային քաղաքակրթութիւնը (այն կարմիր բանակը որ իր շարքերուն մէջ ունէր իրենց եղբայրներէն շատեր), այս մարդիկը վերջապէս, անկասկած չէին կարդացած կուսակցութեան կողմէ հրա-տարակուած քաղաքական տեսութեան գր-րութիւնները և ծանօթացած չէին Մարք-սի, Լենինի եւ Սթալինի հաւաքականու-թեան հարցերը շօշափող գործերուն։ Կ'անգիտանային ամէն բանի աղգայնա-կանացած ըլլալը։ Դժուար է հաւատալ։ Ենթադրենք որ կատարելապէս չէին հա-ւատար եւ միայն կը յուսային գտնել այն-տեղ իրենց համար առանձնաշնորհումներ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ ամէն բանէ առաջ իրենք զգայնութեամբ միայն հա-մայնավար էին, սրտով համայնավար, սրտով մը՝ որ ուժգին կը բաբախէր հայրենիքի կանչին հանդէպ։ (Շար․)

ԱԿՆԱՌՈՒ ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՄԸ՝

Լ. Ա. ՕՐԲԵԼԻ

(Ծննդեան 75ամեակին առթիւ)

Այս տարի Յուլիսին լրացաւ Ֆիզիոլոժիի ականաւոր ներկայացուցիչ, Խ. Միու-թեան Գիտութիւններու ակադեմիայի անդամ Լեւոն Աբգարի Օրբէլիի ծննդեան 75ամեակը։

Լ. Ա. Օրբէլին ծնած է 1882ին, հիմակ-ուան Ախտայի շրջանին Ծաղկաձոր գիւ-ղին մէջ։ 1899ին կ'աւարտէ Թիֆլիսի գիմնազիան եւ նոյն տարին կ'ընդունուի Պետերբուրգի Զինուորա-բժշկական դպրո-ցը, միաժամանակ եւ կը հետեւի բուսա-բանութեան եւ հիսթոլոժիի (մարդկային օրկաններու հիւսուածքներու կազմու-թիւնը ուսումնասիրող գիտութիւն) դա-սընթացքներուն։ Իսկ աւելի ուշ կ'ընտրէ իր հիմնական մասնագիտութիւնը եւ կը սկսի գիտա-հետազօտական աշխատանք կատարել ֆիզիոլոժիի (ապրող մարմին-ներու կեանքն ու գործունէութիւնը ու-սումնասիրող գիտութիւն) բաժնին մէջ։

Իր կատարած աշխատանքներուն հա-մար կը պարգեւատրուի ոսկեայ մե-տալով։

1904ին գերազանց գնահատականներով կ'աւարտէ Զինուորա-բժշկական դպրոցը եւ որպէս բժիշկ աշխատանքի կը հրաւիրուի Կրոնշթաթ-Պետերբուրգի Բալթիական նա-ւատորմի հիւանդանոցին մէջ. միաժամա-նակ յառաջ կը տանի նաեւ ֆիզիոլոժիի ճիւղին մէջ սկսած իր գիտական հետա-զօտումները։ Տարի մը վերջ կը վերա-դառնայ Զինուորա-բժշկական դպրոցը եւ ռուս յայտնի գիտնական Փավլովի լաբո-րաթուարին մէջ կ'աշխատի։

Այդ տարիներուն կը հրատարակէ իր գիտական մէկ աշխատասիրութիւնը՝ ըս-տամոքսի գեղձերու ջղային կարգաւոր-ման մասին։ Իր այս աշխատանքն ալ կ'արժանանայ ոսկեայ մետալի։ Իսկ 1908ին փայլուն կերպով կը պաշտպանէ տոքթորայի իր աւարտաճառը՝ «Պայմա-նական ռեֆլեքսները (ռեֆլեքս քոնտի-սիոնէ) շան աչքէն» նիւթին շուրջ։ Յայտնի գիտնական Փավլովը, որ կարե-ւոր փորձեր կը կատարէր շուներու վրայ, միշտ կը հետեւի իր աշակերտին աշխա-տանքներուն, կ'օգնէ եւ ցուցմունքներ կ'ընէ անոր։ Փավլովի առաջարկով է, որ Օրբէլին երկու տարուան համար կ'ու-ղարկուի Եւրոպա, ուր մօտէն կը ծանօ-թանայ Գերմանիոյ, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ յայտնի ֆիզիոլոկներու կատարած աշ-խատանքներուն։ Այդ տարիներուն ինքն ալ կը հրատարակէ գիտական կարգ մը աշխատանքներ եւ համբաւ կը հանէ որ-պէս արժէքաւոր ֆիզիոլոկ։

1911ին կը վերադառնայ Ռուսաստան եւ Զինուորա-բժշկական դպրոցին մէջ կը նշանակուի ֆիզիոլոժիի ամբիոնին օգնա-կան փրոֆէսէօր, որպէս Փավլովի առա-ջին օգնականը։ Իսկ 1913ին Լեսգաֆթի մասնագիտական դպրոցին փրոֆէսէօր կը նշանակուի մինչեւ 1920, երբ կը ստանայ Պետերբուրգի Բժշկական դպրոցի ֆիզիո-լոժիի բաժնի փրոֆէսէօրի կոչումը։

1925ին, Զինուորա-բժշկական ակադե-միային մէջ կը յաջորդէ Փավլովին։ Այն-տեղ կը կատարէ շարք մը ուսումնասի-րութիւններ, որոնցմէ մէկուն մէջ կը փաստէ որ սէմբաթիք ջղային դրութիւնը մեծ նշանակութիւն ունի ոչ միայն ներ-քին գործարաններու այլ նաեւ միւս հիւս-ուածքներու եւ մկանային գործունէու-թեան համար։ Իր այս յայտնութիւնը նոր էջ մը բացաւ ժամանակակից ֆիզիոլոժիի ասպարէզին մէջ։

Ցատկապէս կարեւոր նշանակութիւն ունին Օրբէլիի այն աշխատանքները, ո-րոնք կը վերաբերին զգայարանքներու Ֆիզիոլոժիին։ Լ.Ա. Օրբէլի միշտ կը շա-րունակէ իր գիտական հետազօտութիւն-ները եւ գործօն մասնակցութիւն կը բերէ ֆիզիոլոկներու միջազգային բոլոր հա-մագումարներուն՝ հետաքրքրական զե-կուցումներով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

■

«ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՂԲԱՐՑ ԳԵՐԵԼՈՑ»

Եթէ զօրաւորին ներեալ է ամէն անի-րաւութիւն՝ ես հիմա սա վայրկեանիս ձեզմէ զօրաւոր եմ։ Զրուցէ՛ իրեն թէ՛ կամայ եւ թէ՛ ակամայ ես հիմա ներս պիտի մտնեմ եւ իրեն պիտի խօսիմ։

— Խնդրեմ, իշխան, ե՛կ դու մի՛ խօսիր, այդ միւս ծերը իրեն խօսի։

— Լա՛ւ, կ'իմանամ քու միտքդ, այն-պէս թող լինի, բայց եթէ յանկարծ վը-տանգ մը իրեն հանդիպի՝ գիտե՞ս ինչ կ'լինիմ...

— Կ'երեւակայեմ. ուստի երթամ ես ներս եւ հիմա կուգամ։

Խեղճ երիտասարդը մտաւ ներս եւ նոյն գիրքին մէջ, նոյն բազմոցին վրայ գտաւ իր Տիկինը՝ եւ նոյն կրքով դառնացեալ զարմացել աղախիններուն մէկ մասը առ-ջեւը կեցած ձեռածալ, միւս մասը գնա-ցեր էին զանազան ծառայութիւնք կա-տարել։ Երբ տեսաւ իր ամուսինը, առջի հարցմունքն եղաւ.

— Ի՞նչ բանի համար այդ աւազակները ետ դարձուցեր են իրենց ղրկուած կերա-կուրները.

— Պատճառը չեմ գիտեր, Տիկին. մի-այն այսչափը գիտեմ թէ մենք այդ աւա-զակներուն ձեռքն ենք, եւ ինչ չարիք որ ուզեն կրնան մեր գլուխը բերել։

— Ի՜նչ զարմանք, երբ այստեղ վեց եօթը հոգի զինեալ մարդ ունինք, եւ սա անարգ ազախիններուն չափ արժէք չու-նին եւ աւելի անպիտան են։ Երեք մը տա-մը հոգւոյ դէմ չկրցաք պաշտպանել, դըռ-ները կոտրեցին ներս մտան, շան պէս գողացիք եւ դիմադրութիւն մը չկրցաք ընել. ես եմ յանցաւորը որ ձեզի պէս թշուառականներու հաց կը կերցնեմ։

— Տիկին, հիմա յանդիմանութեանց ժամանակ չէ, վասնզի այդ մարդիկը եթէ քիչ մը ուշանանք ներս կը խուժեն եւ քու հանգստութիւնդ կ'աւրեն. հիմա իրենք կը խնդրեն որ իրենց մէջէն խելօք մէկը ու-ղարկեն, վասնզի առաջարկութիւն մը ու-նինք հանելիքին կ'ըսեն։

— Ինծի՛ մարդ պիտի ուղարկեն այդ անհաւատները, Աստուա՜ծ չընէ որ ես ըն-դունիմ այդպիսի առաջարկութիւն, այս բազմոցիս վրայ մեռնիլ աւելի յանձն կ'առ-նում քան թէ այդ շուներուն երեսը տես-նել։

— Բայց ի՞նչ օգուտ այսչափ խառնու-թենէ, մենք կարելի է որ լաւ չպաշտպա-նենք բերդը, բայց անգամ մը տեսնելու է թէ ի՞նչ մարդ է իրենց հսկայ պլուխը, քան, քառսուն մարդ կ'արժէ։

— Երկար խօսք չեմ ուզեր, գնա՛ իմա-ցիր թէ ի՞նչ է առաջարկութիւնն։

— Երթամ... բայց...

— Գիտես ուրեմն եւ չես կրնար հա-մարձակիլ զրուցելու, անհաւատի որդի։ Եւ թեւէն քաշելով, — Շո՛ւտ, զրուցէ՛ տեսնեմ, ըսաւ։

— Զորս փոքր աղջիկները որք հայու զաւակ են, կ'ուզեն որ իրենց յանձնուի, եւ երկու էլ մեծերը որ դու Միափլման ըրիր այս մօտերս...

— Ի՜նչ, աղջիկ տա՞մ իրենց, վեցն էլ հիմա ձեռօքս կը մորթեմ, գլխնին թող առնուն նստին, ըսաւ կինը կատաղու-թեամբ եւ ոտքի ելնելով։

— Բայց գիտես, Տիկին, թէ այդպիսի գործի մը հետեւանքը ի՞նչ կը լինի։

— Ինչ որ կ'ուզէ թող լինի... բայց դու մասնիկ, դու իրենց ըսիր թէ այս-պիսի աղախիններ ունիմ ես, բաւ կա-տաղութեամբ յարձակելով Երեւանեցին վրայ որ յարձանք եւ հանդարտութեամբ քայլ քայլ ետ կը քաշուէր։

— Աստուա՜ծ վկայ որ ես էլ չեմ գի-տեր թէ ուսկից են իմացեր։

Այդ միջոցին ներս մտաւ պառաւ աղա-խին մը եւ դրան մէջ կեցած՝

— Տիկին, Աստուած քեզ պահէ, այդ հայու աղջիկը, որ ամիս մը ի վեր բանտն էր, չկայ, պատուհանին երկաթ-ները կոտրեր փախեր է

— Ի՞նչ կ'ըսես. ողորմելի տկար աղջիկ մը երկաթները կոտրէ՜, անկարելի բան է. Ալի, շո՛ւտ պատասխան տուր, այդ աղջիկը ո՞վ փախուց, եթէ ոչ՝ հիմա...

Եւ դաշոյնը մերկացած՝ երիտասարդին վրայ յարձակեցաւ, որ թեւէն բռնելով միշտ հանդարտութեամբ.

— Տիկին, նախանձը զքեզ կը կուրցնէ, կ'ըսէր, դու գիտես թէ առանց քու հրա-մանիդ սա սենեակէն դուրս ելած չունիմ. ես ի՞նչպէս, ե՞րբ կրնայի այդ աղջիկը փախցնել։

Իսկ սա՝

— Թո՛ղ տուր ձեռքս, կը գոչէր կատա-ղութեամբ եւ աչքերն արիւնով լցուած՝, ամէն ուժը կը թափէր՝ ձեռքը կ'ուզէր ա-զատել։

Այս միջոցին յանկարծ կանանցին դուռը կոնկի վրայ պառկեցաւ չարաչափ, եւ Գուրգէնի որոտալից ձայնը լսուեցաւ որ «Վա՜հ դիմադրողին» կը գոռար.

ՄԵՐՍԵՍ

Շար.

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐ ԱԼԺԷԻ ՄՕՏ

●

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԶՈՀԵՐ

Կիրակիէն ի վեր կատաղի կռիւներ կ'ըլլան Ալժէէն յիսուն քիլոմէթր անդին: Առաջին բախումին, ըմբոստները տուին 16 զոհ եւ չորս բանտարկեալ: Նոյն օրը, իրիկուան դէմ բանակային ձիաւորներու խումբ մը ըմբոստներու ծուղակին մէջ իյնալով 21 զոհ եւ բազմաթիւ վիրաւոր տուաւ:

Օդային ուժը կը մասնակցի կռիւներուն:

Բախումները առանց ընդհատումի կը շարունակուին: Ապստամբներու վնասները անհաշիւ են: Բազմաթիւ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ըմբոստները շարժումի անցած են:

× Ապստամբները կրակ բանալով ինքնաշարժի մը վրայ, սպաննած են հայր մը՝ իր երկու զաւակներով եւ զարմիկով: Կառքը կրակ առած է. զոհերուն երկուքը ածխացած են:

× Ալժէի զինեալ ուժերու Ատեանը մահուան դատապարտեց երկու ալժերիացի երիտասարդներ, 22 եւ 23 տարեկան:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

●

Օմանի ապստամբներու պարագլուխը խնդրագիր ներկայացուց Միացեալ Նահանգներու եւ Խ. Միութեան, որպէսզի միջամտեն՝ կասեցնելու համար բրիտանական յարձակումը:

Միւս կողմէ կը հաղորդուի, թէ անգլիական ցամաքային ուժերը նոր յարձակումի պիտի ձեռնարկեն՝ միանգամ ընդմիշտ անդամահատելու համար ապստամբները:

× Անգլիական կառավարութիւնը առաջարկութիւն մը պիտի ղրկէ Գահիրէ՝ ուսումնասիրութեան մը համար: Անգլիացիները քննութիւն մը պիտի բանան իրենց կալուածներուն շուրջ ստեղծուած վէճերը հարթելու համար:

× Եորդանանի եւ Սուրիոյ միջեւ ծայր առած տագնապէն վերջ, երկու երկիրներու ներկայացուցիչները տեսակցութիւն մը ունենալով համաձայնութեան եկան: Տեղեկագիր մը հրատարակուեցաւ, որ կը յայտնէ թէ տեսակցութիւնը եղած է բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ:

× Մոսկուայի մէջ, Խրուշչեւ յայտարարեց, թէ միշտ պատրաստ են օգնելու Միջին Արեւելքի կարգ մը երկիրներուն: Տնտեսապէս եւ ռազմապէս Արաբներու խոստացուած օժանդակութիւններէն շատեր եղած են արդէն. մնացեալներն ալ շուտով պիտի ըլլան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ քաղաքական գնդերու 22 հոգիէ բաղկացած պատուիրակութիւնը, ժագ Սուսթէլի գլխաւորութեամբ հասաւ Իսրայէլ: Ֆրանսացիները, որ տասնըմէկ օր պիտի մնան Հրէաստան, դիմաւորուեցան Պատերազմական եւ Արտաքին նախարարներու կողմէ: Հրաւիրողի մը պատասխանելով Սուսթէլ ըսաւ.— «Բարեկամաբար եկանք՝ ձեզի յայտնելու մեր համակրանքը եւ աւելի լաւ ճանչնալու համար ձեզ:»

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մայրաքաղաքին մէջ 2000 պաշտօնեաներ բողոքի ցոյց մը ըրին Նեհրուի դէմ:

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ խռովութիւնները կը շարունակուին: Բշ. օր 4 ապստամբներ սպաննուեցան:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Դաշնակցութեան քարտուղարը արաբ դեսպանները ժողովի մը հրաւիրեց՝ Գահիրէի մէջ:

ՃԱՊՈՆԻ մէջ ողողումներէն վնասուեցան 160.000 հոգի: 161 հոգի խեղդամահ եղած է արդէն: 127 գիւղեր ջուրերու տակ մնացած են: Նիւթական վնասները կը հասնին 400 միլիոն Փրանքի:

ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆ խորհրդակցութիւնները՝ Խ. Միութեան մէջ գտնուող Գերմանացիներու հայրենադարձին եւ առեւտրական գործակցութեան մը համար, պիտի շարունակուին երկար ատեն:

ՎԻԵԹՆԱՄԵՑԻ կղերական մը 18 ամսուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, ինքնաշարժներու... գողութեան յանցանքով:

ՔՈՐԷԱՅԻ ողողումներուն հետեւանքով 45.000 հոգի առանց ապաստանի մնացած է: 120 հոգի զոհ գացած է:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ երկաթուղիի արկածի մը զոհ դնաց 21 հոգի: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ արձակուրդի պիտի չերթայ՝ Ծերակոյտին մէջ սկսած վիճաբանութիւններուն վերջանալէն առաջ: Նախագահը կրնայ մնալ մինչեւ Սեպտեմբերի սկիզբը:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Օգոստ. 5) — Զոյլ ոսկի 510.000, Նափոլէոն 3960, զուիցերիական 3680, անգլիական 4420, քսան տոլարնոց 18.200, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) տոլար 436, սթերլին 1185, զուիցերիական 105,30, պելժիական 8,30, լիր 0,68:

Մարտիրոս Թաշճեան, Անմիկ Թաշճեան (Հիւս. Ամերիկա), Սեդրակ Թաշճեան եւ պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, հօրեղբօր, կնոջ եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ՆԱԶԻԿ ԹԱՇՃԵԱՆԻ մահը որ տեղի ունեցած է Մարսէյլի Լա Թիմօն հիւանդանոցին մէջ՝ Յուլիս 27ին շաբաթ օր, 92 տարեկանին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է երկուշաբթի առաւօտ ու մարմինը ամփոփուած Սէն Փիէռի գերեզմանատունը:

× Թաշճեան ընտանիքը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր եւ ազգականին մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Մայր-Եկեղեցիի վաստակաւոր նախկին գրքապետ օրհնեալ Յակոբ Մալաքեանի յիշատակին, ներկայութեամբ իր ընտանեկան պարագաներուն: Իր յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

× Պարտիզպան մը կ'ուզուի: Դիմել եկեղեցի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 187-188 (Յուլիս-Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայ անասնաբոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տոքթ. Ասքանազ). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տոքթ. Յակոբեան). — Ծովի լոգանք (Տոքթ. Աչճեան). — Գինի (Բժկ. Բառարան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէռհօօկէն). — Ցղութիւնը եօթը ամիս միայն (Տոքթ. Աղասանի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչուհի). — Ֆրանկախտը (Տոքթ. Մխաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէռհաուն). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Յ. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. Տարեկան Ֆրանսա 1000 Փրանք, արտասահման 1200 Փրանք: Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով:

ԾԱԽՈՒ Է

Լա Պոքայի մէջ (Քան) Րուէ Նասիոնալի վրայ դերձակի խանութ մը, Ֆոն տը Քոմէրսը, (եսեւը խոհանոցով): Ամէն կարգի առեւտուրի յարմար, խանութին վրայ չորս սենեակներով յարկաբաժին մը: Դիմել Տայլերեանի՝

86 Ave. Francis Tonner
La Bocca (A. M.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի վարչութիւնը պարտք կը սեպէ անգամ մըն ալ յիշեցնել իր բաժանորդներուն որ փակեն իրենց առկախ հաշիւները:

Որեւէ օտար թերթ կարելի չէ ապառիկ կարդալ եւ փափաքելի է որ նոյնը ըլլայ մանաւանդ հայերէն թերթի համար, որուն ...

... մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի անպայման ղրկել իրենց նոր հասցէին հետ նաեւ հինը: Ծախքերու համար՝ 100 Փրանք:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ»ի չէք - փոսթալի թիւն է՝ 15069 - 82. կը խնդրուի չգործածել նախորդը որ ջնջուած է:

Կը յիշեցնենք նաեւ որ այս թիւը ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԱԾ է «Յառաջ»ին, կը խնդրուի թերթին չպատկանող գումարները (նուէրներ, տարբեր թերթերու բաժնեգիններ եւայլն) ղրկել միայն մանտա-քարթով:

Շնորհակալութիւն մեր այն բաժանորդներուն որ կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 11 Օգոստոս, Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նօթնեղբայրեան կոմիտէին:

Տեղի կ'ունենայ Սէնիզէի ճամբուն վրայ, Շաթօ Գուրկարտի գեղեցիկ փառքին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ:

Օթօքարները կը մեկնին ժամը 8,30ին, Շըմէն տը լա Փէնն, 8,45 դպրոցին առջեւ, 9ին Փլաս Վէոտէօն, 9,15 Քուռ Պերիա եւ Ժան Ժոռէս: Պիտի կենան նաեւ սինեմա Փաքսի առջեւ:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ոչ մէկ աճուրդ:

ԿՈՉ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1957-1958 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Պարտականութիւն կը նկատենք տալ կարգ մը ծանօթութիւններ, Եւրոպայի միակ աղջկանց գիշերօթիկ վարժարանի ընդունելութեան մասին:

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ հայուհիներու սերունդ մը:

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.—

Ա.) Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու երկրորդական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի:

Բ.) Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիները կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ: Տարեվճարն է 120,000 Փրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ:

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան՝

1 Bld du Nord — Le Raincy
Tél. Le Raincy 172

ՀՐԱՒԷՐ

Պոլսէն եկող եւ Իսի-լէ-Մուլինօ, ժանժաք փողոցը բնակող մանկապարտիզպանուհի Տիկին Աղաւնիկ կը խնդրուի հանդիպիլ Դպրոցասէր, 1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Ռէնսի-Փավիյօն:

ԾՆՈՒՆԴ

Տոքթոր Խաչատուր Սարգիս եւ Տիկինը (ծնեալ Շաքէ Տէր Մելքոնեան) ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝

ԱԼԵՔՍԻ

ծնունդը, Փարիզ 5 Օգոստ. 1957:

×

Այս ուրախ առթիւ Տիկին Լիւսի Տէր Մելքոնեան 5000 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 5000 Փր. Անթիլիասի Կաթողիկոսարանին, 2500 Փր. Կապոյտ Խաչի օգախնամութեան կայանին, 2500 Փր. ալ Պէյրութի Օգն. Խաչի կազդուրման կայանին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ԱՏԸԼԻՆ ՄԱՔԼԸՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մաքլըմեան եւ Մելքոն Պետրոսեան ընտանիքները իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, մեծ-մօր եւ քրոջ՝

ԱՏԸԼԻՆ ՄԱՔԼԸՄԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.

Մոնմորանսիի ծերանոցին՝ 10.000, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին՝ 10.000 Փր.:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պելֆոնթէնէն կը հեռաձայնեն որ Բ. խումբը հասած է կայան՝ ողջ-առողջ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԱՓԻՆ

Վայր՝

Olonne-sur-Mer (Vendée)

3 Օգոստոսէն 14 Սեպտեմբեր

Անհատապէս մեկնողները կրնան ուղղակի դիմել՝

Camp Nor Séround, La Bauduère à Olonne-sur-Mer (Vendée).

Իջնել Սապլ տ'Օլօնի կայարանը, առնել օթօքարը դէպի Օլօն եւ իջնել Լա Պոտիւէր:

Միասին առնել սաւան եւ ծածկոց:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը ձեռնարկած է գրադարանի մը կազմութեան: Այս առթիւ, մեր բոլոր մտաւորականները, հայրենակիցներն ու ընկերները կրնան օգնել գրադարանին կազմութեան՝ ՄԻԱՅՆ ԳԻՐՔ նուիրելով, հայերէն թէ ֆրանսերէն:

Գիրքերը կարելի է ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

Պ. ԱՐԱ ՊԻՊԵՐԵԱՆ
16, Ռիւ Փասթէօր
Ռոնի-սու-Պուա (Սէն)

Տպ. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédacts et Administration : 32, rue de Trévise - Pc 15 9e
Fondé 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա. գաղութներ, տարեկան 3000 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 փրանք: Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
8
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
8 AOUT
1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7962 33ème ANNEE Directrice Arpik MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3763

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՄԱՄԸ ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ ԴԷՄ

Օման-Մասքաթի շրջանին մէջ ծայր տուած ապստամբութիւնը կը շարունակուի երեք շաբաթէ ի վեր:

Այս անգամուան շարժումը աւելի լուրջ կը թուի քան 1955 Դեկտեմբերինը՝ կազմակերպուած նոյն մարդոց կողմէ:

Արաբական թերակղզիի ծայրամասին վրայ աւատապետական կարգերը ի պատուի են մինչեւ այսօր:

«Իրաւունքը զօրաւորինն է»:

Այս յաւիտենական ճշմարտութիւնը աւելի ցայտուն կերպով ի յայտ կուգայ յետամնաց երկիրներու մէջ, ուր ժողովուրդին ստուար մեծամասնութիւնը դպրոցի երես չէ տեսած, «անգրագէտ» է, հովուորդութեամբ կամ խաշնարածութեամբ կը պարապի: Սակաւապետ է: Իր հօտատէր-կալուածն ու ավրենակերպը կը յիշեցնեն երկու հազար տարի առաջուան՝ քրիստոսեան ղարաշրջանը:

Մասքաթի եւ Օմանի սուլթանութեան սահմանները որոշապէս չեն ճշդուած: Շրջաններ կան, ուր ցեղախումբերը աւելի հակում ցոյց կուտան հպատակելու Սէուտի Արաբիոյ թագաւորին: Կան որ այս վերջինի վեհապետական ազանդին կը պատկանին:

Այս պատճառով ալ խլրտումները անպակաս են Մասքաթ-Օմանի եւ Սէուտի Արաբիոյ միջեւ:

Շատ հին է մրցակցութիւնը Մասքաթ-Օմանի Սուլթանին եւ Իմամին միջեւ: Այս վերջինը՝ թէեւ կրօնապետ՝ քաղաքական յաւակնութիւններ ունեցած է միշտ.

Մեծն Նափոլէոն Եգիպտոսը գրաւած ատեն՝ Օմանի իմամին նամակ գրած էր եւ իր բարեկամութիւնը յայտնած անոր: 1809ին իմամը արաբական նժոյգներ նուէր ղրկած էր Փարիզ՝ հանրապետութեան նախագահին:

Օմանի ներկայ սուլթանն է Սայիտ պին Թայմուր պին Ֆէյսալ պին Թիւրքի, ութերորդ սուլթանը Մասքաթի եւ Օմանի՝ Ալի Պու Սայիտի հարստութեան հիմնադրութենէն ի վեր՝ 200 տարի առաջ:

Ապստամբութեան վարիչն է պաշտօնազուրկ Իմամը՝ Ղալիպ պին Ալի: Սակայն բուն հոգին է իր եղբայրը՝ Թալիպ, որ կ'ուզէ երկիրը ձերբազատել անգլիական թեւարկութենէն, թօթափել սուլթանին հեղինակութիւնը եւ անկախութիւն հաչակել.

Թալիպ երկու տարի առաջ փորձած էր բովանդակին անկախ պետութիւն մը ստեղծել՝ սեփական անցագրերով: Ինչպէս այսօր, այն ատեն ալ իրեն աջակցեցաւ Սէուտի Արաբիա, որ դրամ ու զէնք հայթայթեց, ու անցագրերը տպեց: Եգիպտոս եւս օժանդակեց:

Ու ներկայիս Գահիրէի մէջ նստած է Իմամի ներկայացուցիչը, որ երկու օր առաջ դիմում կատարեց Միացեալ Նահանգներուն ու Խորհրդային Միութեան, նշելով որ ուղիղէն անգլիական օդային ու ցամաքային ուժերուն յարձակումը ապստամբներու գրաւած գիւղերուն վրայ:

Անգլիա կը ջանայ ամէն գնով զսպել ապստամբական շարժումը:

Մասքաթ-Օմանի ամբողջ տարածութեան վրայ քարիւղ փնտռելու եւ շահագործելու իրաւունքը կը պատկանի անգլիական ընկերութեանց: Ամերիկեան քարիւղի ընկերութիւնները նոյն մենաշնորհն ունին Սէուտի Արաբիոյ վրայ:

Այս երկու երկիրներու միջեւ վիճելի սահմանները — մանաւանդ Պուրայիմիի շրջանը — քարիւղի հարուստ հանքեր կը պարունակեն:

Ապստամբներու յաղթանակը մեծապէս պիտի վնասէ անգլ. ընկերութեանց շահերուն՝ ի նպաստ Ամերիկացիներուն:

Սուլթանն ու Իմամը իրարու հետ կը կռուին, շահողը միջազգային դրամատէրներն են:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈԳԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԳՈԹԻ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎԸ

Ինչպէս գրած էինք, Հանրապետութեան Նախագահ Գոթի արձակուրդի մեկնած էր, երբ ճամբորդութիւնը երկու անգամ յետաձգելէ վերջ:

Փարիզի մէջ նախարարները յաջորդական նիստեր կը գումարէին, 1958ի նախահաշիւը քննելու եւ վաւերացնելու համար: Ելմտական նախարար Կայեար կը պնդէր, որ իր առաջարկը ամբողջութեամբ ընդունուի: Հակառակորդներն ալ, որոշ զիջումներ ընելով հանդերձ, չէին ուզեր լիովին գոհացնել նախարարը, որ շարունակ կը սպառնայ հրաժարիլ... միշտ տեղը մնալով: Գշ. օր որոշուեցաւ արտակարգ նիստ մը գումարել, այս անգամ ալ եթէ համաձայնութիւն կարելի չըլլայ գոյացնել՝ Կայեար կը սպառնայ վերջնապէս մեկնիլ...»

Վարչապետ Մոնուրի, Գշ. օր հեռաձայնեց Հանրապետութեան Նախագահին, յայտնելով թէ ամէն ինչ կարգին է եւ Նախարարաց Խորհուրդը արտակարգ ժողով մը պիտի գումարէ. Նախագահը որ կը սպասուի, որ Նախագահը Փարիզ վերադառնայ, անմիջապէս:

Նոյն օր, Հանրապետութեան Նախագահը իր թանկին տարեդարձը կը տօնէր: Համաձայնելով հանդերձ Փարիզ գալ՝ Վարչապետին պատասխանեց.— «Նայեցէք որ պարապ տեղ Փարիզ չգամ...»

Դշ. օր, կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ Նախարարաց Խորհուրդին արտակարգ ժողովը՝ Նախագահին ներկայութեամբ: Հարցը լուծուած պէտք էր ըլլար, ցարդ:

Գրած էինք, թէ առօրեայ ապրուստի ապրանքներու գիները յաւելում կրեցին. — հաց, գինի, պերճանքի առարկաներ, եւայլն: Բնական է, որ այս պարագաներուն մէջ աշխատավարձքներն ալ աւելնան: Եթէ գործատէրերը իրենց պաշտօնեաներուն ամսականները կամ օրականները չաւելցնեն՝ վերամուտին գործադուլները կրնան իրարու յաջորդել.

× Այս տարի տուրքերէն գոյացած է 457.3 միլիառ ֆրանք, հետեւեալ ձեւով. Եկամուտներու վրայ դրուած տուրքերէն՝ 65,5, ընկերութիւններէն՝ 137.5, ծախքերու վրայ դրուած տուրքերէն՝ 244.8, հարստութիւններէն՝ 7,5:

Յառաջիկայ տարի այս գումարը պիտի աւելնայ, նկատելով որ կան քարիւղի արտադրութիւնները (90,5 միլիառ) ընկերութիւններու պահեստները (50), ծխախոտի յաւելումը (40) եւ թղթատուր՝ (23):

‹ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ›

«ՑԱՒԱԼԻ ԼՈՒՐ ՄԸ...»

Լուրը՝ «ցաւալի», խղճին պէս կ'ընդօրինակեմ: Աղբիւրը թրքական «Ճումհուրիէթ»ն է.—

«Անգլիոյ մէջ, լրագրողներու միութիւնը ծաղրանկարի միջազգ. մրցում մը կազմակերպեց: Այս մրցումին մասնակցելու համար Թուրքիոյ արուեստագէտներն ալ պատրաստութիւններ տեսան ու տղական թերթ մը այդ սիրողներուն միջեւ կազմակերպեց մրցում մը՝ առաջնակարգ արուեստագէտները ընտրելու համար: Մեր այս պաշտօնակիցը, այդ մրցման մասնակցող ծաղրանկարիչներուն գործերը ընտրեց յատկապէս կազմուած դատակազմով մը եւ առաջնակարգները ուղարկեց Լոնտոն»:

Արդիւնքը: Չկարծէք թէ առաջնութիւն կամ երկրորդութիւն շահած են թուրք «արուեստագէտներ»ը: Պատասխանը՝ Լոնտոնէն է.— «Ստուգեցինք, թէ ձեր ուղարկած ծաղրանկարներուն կէսին աւելին հրատարակուած է Եւրոպայի մէջ, եւրոպացի ծաղրանկարիչներու ստորագրութեամբ. հետեւաբար ձեր գրկածները անոնց ընդօրինակութիւններն են: Այս պարագան կը ստիպէ մեզ, որ ձեր ղրկածները չընդունինք մրցման դատակազմը մերժած է ընդունիլ թուրք «արուեստագէտ»ներու գործերը: Արդար է նաեւ Անգլիացիներու «վերապահութիւն»ը, առանց նկատմամբ, որոնց ընդօրինակութիւն ըլլալը չէ ստուգուած:

Պէտք չէ զարմանալ սակայն: Թուրքին մեծագոյն արժանիքը գողութիւնն է: Շրջան մը, երկրին մէջ գտնուող աշխատունակ Հայութիւնը կը կողոպտէին: Յետոյ՝ դիակներու գրպաններն ու ծոցերը սկսան պարպել, մինչեւ Տէր Զօր: Երբ այդ դրամագլուխն ալ հատաւ՝ Սեպտ. 6 մը կազմակերպեցին: Հիմա՝ ուրիշ նակատ չգտնելով, սկսան «տաղանդ» գողնալ... չեն անդրադառնար, որ իրենց չանեցած նիւթականը կրնան կողոպտել, սակայն տաղանդը՝ երբե՛ք: Թէեւ կը փորձեն:

Լուրը («ցաւալի») հաղորդող թերթը կը կարծէ, թէ «ամբողջ աշխարհը զարմացած ու ապշահարած» է Թուրքիան, այս առիթով: Տխմա՛ր: Վաղաքաղաքութիւնը նո՞ր կ'արհամարհէ Թուրքիան....

Այս պատմութեան մէջ ցաւալի բան մը կայ անշուշտ: Ապահովաբար՝ ո՛չ թէ լուրը, այլ՝ ցաւալին այն է, որ Թուրքն ալ սկսած է... արուեստներ փորձել: Կ'երեւի թէ վերջին հաւանօրակը արջառ ալ չէ ձգած, որպէսզի մարդիկը «չօպանօ»ութիւն ընեն...

Այլապէս՝ Թուրքը ո՞ւր, արուեստը ո՛ւր:

ԱՐՄԵՆԱԿ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԵՒ ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅ ՄԷՋ

Խորհրդային պատուիրակութիւն՝ գլխաւորութեամբ Խրուշչեւի, Միկոյեանի եւ Կրոմիքոյի, Դշ. օր ժամանեց Արեւելեան Գերմանիա: Բուլղանին բացակայ է...

Գերմանական մամուլը ներկայիս Միկոյեանի գովքը կը հիւսէ: Խ. Միութեան ներկայ փոխ-վարչապետը ծանօթ է իբրեւ մասնագէտ՝ գերմանական հարցերու:

Խ. Միութեան եւ Արեւել. Գերմանիոյ ներկայացուցիչները բազմաթիւ խորհրդակցութիւններ պիտի ունենան առեւտրական հարցերու շուրջ: Երկու երկիրներու ղեկավարները կարծիքի փոխանակութիւններ պիտի ընեն եւ քննեն քաղաքական կարգ մը հարցեր:

Արեւմտեան լրագրողները գացին Պերլին, սակայն իշխանութիւնը յայտնեց, թէ անոնք իրաւունք պիտի չունենան հետեւելու խորհրդային ղեկավարներուն՝ երբ այս վերջինները տեղափոխուին:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ խոստացած է սուրիական պատուիրակութեան, որ Խ. Միութիւն պատրաստ է պաշտպանելու Սուրիոյ հողային ամբողջութիւնը ընդդէմ որեւէ յարձակումի:

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ Արտաքին Նախարարութիւնը ծանուցագիր մը յանձնեց Միացեալ Նահանգներու, յայտնելով թէ ամերիկեան օդանաւեր թռիչք կատարած են սուրիական հողամասին վրայ:

ՕՄԱՆԻ հարցը կրնայ միջազգային միջամտութեան առարկայ դառնալ: Այս պատճառով, բրիտանական կառավարութիւնը որոշած է շուտով վերջ մը տալ ապստամբներու գործունէութեան եւ երկիրը մաքրել խռովարարներէ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Օլոնէն կը հեռաձայնեն որ Նոր Սերունդի ճամբարին բանակողները հասցեխռ հասած են: Արդէն խել 150 տղաք եւ աղջիկներ խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծած են: Մինչեւ շաբաթ բանակողներու թիւը կը հասնի 200ի:

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Համայնավար Չինաստանի մամուլը կը յայտնէ, թէ Յունիս 12-13ին հազարաւոր ուսանողներ կառավարութեան դէմ բողոքի ցոյց մը սարքած են Հանէանկի մէջ (կեդրոնական Չինաստան):

«Հակայեղափոխականները» մղած էին ուսանողները, որ քանդեն համայնավար կուսակցութեան գրասենեակները եւ համայնավար անձնաւորութիւնները իրենց տուներէն դուրս քաշել «ափոց» մը տան: Բոլոր «հակակուսակցական խռովարարները» ձերբակալուած են:

Թերթերը կ'աւելցնեն, թէ խռովութեան յաջորդ օրը, ուսանողները՝ դասախօսներու ընկերակցութեամբ, փորձած են օդը հանել ուսմանիւթի պահեստ մը:

Համայնավար Չինաստանի մամուլը ապստամբներու գործունէութիւնը կը վերագրէ «անջատողական տարրերուն», որոնք ծանօթ են «Շանկ Լոյի Դաշնակցութիւն» անունով:

Այս կազմակերպութեան մաս կը կազմեն, բազմահազար ուրիշներու շարքին՝ Հաղորդակցութեան նախարարը, որ վերջերս կրկին մեղադրուեցաւ նոր յայտնուած «դաւադրութեան» մը առթիւ եւ Անտառամշակութեան Նախարա-

(Շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. ՔԱՐԻՒՂ ԵՒ ՍՈՒԼԹԱՆ ՄԸ

Վերջին շաբաթներուն, քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը կեդրոնացաւ փոքր հողաշերտի մը վրայ — Մասքաթի եւ Օմանի սուլթանութեան — ուր բռնցավառուած յեղափոխութեան կայծը կրնայ ճակատագրական հետեւանքներ ունենալ եւ շատ աւելի մեծ բռնկումներու դուռ բանալ: 400-500 հոգիինոց վաշկատուն ցեղախումբ մը, յայտնի չէ ի՞նչ բանէ կամ ոմէ՞ գրգռուած, ապստամբեցաւ Օմանի սուլթանին դէմ: Այս կարգի ապստամբութիւնները յաճախադէպ երեւոյթներ են Միջին Արեւելքի յետամնաց շրջաններուն մէջ եւ հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունէին ու կը չարունակուէին առանց քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը գրաւելու. Սակայն աշխարհի դասաւորումը այնպէս դարձած է այժմ, որ երկրագունդի ամէնէն հեռաւոր ու աննշան անկիւնին մէջ տեղի ունեցող յեղաշրջումն իսկ կրնայ միջազգային բարդութեանց դուռ բանալ, մանաւանդ, երբ ինչպէս պարագան է այժմ, խլրտումներ կը կատարուին քարիւղաշատ հողամասերու շրջակայքը եւ ուղղակի կերպով կը հետաքրքրեն աշխարհի մեծ պետութիւններէն մէկը կամ միւսը:

Հարցը այն է անժամ, որ Անգլիա, աննշան չէյխի մը պատճառով, ստիպուած է իր բանակները շարժման մէջ դնելու, իր հակառակորդներուն կողմէ «անխիղճ կայսերապաշտ»ի մակդիրին ալ արժանանալով:

Ինչպէս յայտնի է, Օմանի սուլթանութեան կեդրոնական մասին մէջ, Օմանի իմամը յանկարծ որոշեց չճանչնալ Սուլթանին իշխանութիւնը: Օմանը աշխարհի ամէնէն յետամնաց շրջաններէն մէկն է, ուր անցանելի ճամբաներ իսկ գոյութիւն չունին. Սուլթանը 20 տարին անգամ մը հազիւ կ'այցելէ իր թագաւորութեան ներքին սահմանները, ուր, ինչպէս ըսինք, բնակութիւն հաստատած են վաշկատուն փոքրաթիւ ցեղախումբեր.

Անգլիացիները, որոնց ջանքերուն շնորհիւ է որ ստեղծուեցաւ ու կանգուն կը պահուի Օմանի եւ Մասքաթի սուլթանութիւնը, կ'ուզեն ամէն ձեւով պահել իրերու նախկին վիճակը, որ որոշ հաւասարակշռութեան մը վրայ հիմնուած էր. ցեղախումբերու պետերը երկրին ներքին սահմաններուն վրայ կ'իշխէին որպէս փոքրիկ դիկտատորներ, իսկ Սուլթանը իր իշխանութիւնը կը տարածէր երկրին քիչ մը աւելի «քաղաքակիրթ» մասերուն վրայ. Անգլիացիները հանգիստ կ'ապրէին. Քուէյթը եւ Պահրէյնը վտանգուած չէին. Պարսիկ Ծոցը իրանեան քարիւղի փոխադրութեան համար ազատ կը պահուէր:

Սակայն Օմանի չէյխին «ապստամբութիւնը» Սուլթանին դէմ, բոլորովին կը յեղաշրջէր այս հաւասարակշռութիւնը: Անգլիա անմիջապէս պէտք զգաց իր դիրքերը վերահաստատելու, նախ կամ ապագայ որեւէ վտանգէ զերծ պահելու համար Արաբական Թերակղզիի քարիւղի հանքերը եւ անոնց փոխադրութեան ճամբաները: Մանաւանդ որ «ապստամբութիւնը» գրգռուած էր ոչ թէ ներքին անհամաձայնութիւններու պատճառով (ինչպէս կ'ըլլար մինչեւ այժմ), այլ շատ լուրջ պատճառներ խորհրդուած թէ գրգռուած էր կա՛մ Նախագահ Նասրի, կա՛մ Սէուտի Արաբիոյ Թագաւորին եւ կամ Ս. Միութեան կողմէ եթէ ոչ միաժամանակ այս երեքին ալ կողմէ, որոնք թէեւ կը հետապնդեն իրարմէ տարբեր շահեր, բայց ինչ ալ ըլլան այդ շահերը, խոտոր կը համեմատին Անգլիոյ շահերուն հետ:

Մինչեւ այժմ Անգլիոյ եւ Արաբական Թերակղզիի փոքր չէյխութիւններուն միջեւ գոյութիւն ունեցող ներքին համաձայնութիւնները իբր հիմք ունէին 19րդ դարուն կատարուած «կարգադրութիւնները»: Անգլիոյ մէջ կը գիտակցին այժմ, թէ ատենը հասած է շատ աւելի լուրջ հիմերու վրայ նոր համաձայնութիւններ կնքելու, որովհետեւ խնդրոյ առարկան ամենապօր քարիւղն է, իսկ ներքին շարժումները գրգռողներն ալ տեղական փոքրիկ վէճերը չեն այլեւս, այլ՝ աշխարհի տիրակալութեան համար մեծ պետութեանց (բաւական թէ Բէշամի) մինչեւ յաւաջ տարուող խուլ պայքարները: Արդարեւ, Նասր կ'ուզէ համարաբական շարժման միացնել արաբական աշխարհն ու նաեւ Արաբական Թերակղզիի բոլոր մանր-մունր «պետութիւնները». Սէուտի Արաբիոյ Թագաւորը, դէպի Մ. Նահանգները կատարած իր ճամբորդութենէն ի վեր անուն հանեց որպէս «Ամերիկացիներուն մարդը», իսկ Ս. Միութիւնն ալ, յայտնի պատճառներով, կ'ուզէ ամէն առթիւ օճառ քսել Անգլիոյ ու արեւմտեան միւս պետութիւններուն ոտքին տակ:

Աշխարհի մէջ այլեւս «կարեւոր» կամ «անկարեւոր» անկիւն մնացած չէ. իւրաքանչիւր հողաշերտ ու `քարակոյտ, մանաւանդ երբ կը գտնուի քարիւղի հանքերու մօտիկ շրջանի մը մէջ, կենսական նշանակութիւն ստացած է:

Ահա թէ ինչու Անգլիոյ մէջ տենդագին կ'աշխատին յարմարագոյն լուծում մը գտնելու համար ոչ միայն Օմանի սուլթանութեան, այլ նաեւ այդ շրջանի բոլոր մանր-մունր չէյխութիւններուն համար:

Ի. Ա. Ր.

ՍՈՒԽՈՒՄԻ ՀԱՅԵՐԸ

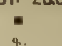

Գ.

Մեկնելով արգասաբեր երկրէ մը, ձգելով հոն իրենց ծաղկեալ առեւտուրը, կը յուսային հոն գտնել համապատասխան արժէքը այն բոլորին ինչ որ լքած էին: Որքան ալ զգացական ըլլային, տարին իրենց հետ սակայն օգտագործելու համար գործիք եւ դրամագլուխ: Բազմաթիւ շողենաւեր Մարսէյլ եկան զիրենք տանելու, սակայն պաղթականներու պարզ կարաւան մը չէր որ ճամբայ ելաւ: Ուրախութիւնն ու հրճուանքը խոր էր եւ ապագան չափազանց որոշ: Անձկութիւնը ծովուն յատակը կը խորասուզուէր. ըսենք նոյնիսկ որ սրտերնուն մէջ որեւէ կասկած ու ընկրկում գոյութիւն չունէր, չկար նոյնիսկ կասկածի դոյզն նշոյլ մը, նման այն միայնակ ճամբորդին, որուն սիրտն ու փորը կը խառնուի, գլուխը կը կորսնցնէ երբ հիւսիսը անգտանելի կը դառնայ:

Նաւուն մէջ ժողովրդական խրախճանքները իրարու կը յաջորդէին: Երիտասարդները կը պարէին աքորտէօնի եւ արմօնիքայի հնչիւններուն տակ: Ամբողջ գիշերը կը դառնային եւ յաճախ, առաւօտեան դէմ, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ նշանտուքներ տեղի կ'ունենային:

Մինչ նուագարաններու հնչիւններուն տակ երիտասարդները կը դառնային ինքզինքնին տուած հովին, ծերունիները՝ իրենց ծնողքները, որոնք կը խօսէին միեւնոյն ատեն հայերէն եւ ռուսերէն, կը հարցապնդէին սովետական նաւազները այնտեղի կեանքի մասին:

Շուտով նաւուն մէջ գոյացան երկու տարբեր ընտանիքներ, երկու տարբեր ցեղեր՝ երիտասարդներու ընտանիքը որ կը զուարճանար, կը ժպտէր, արեւուն դիմաց իր մարմինը կը գունաւորէր եւ ծերունիներու ընտանիքը՝ որ անձկութեան մէջ կ'ապրէր, որ կը չարչրկէր իր միտքը, որ այլեւս բառ մը չէր փոխանակեր երիտասարդներուն հետ եւ շուքին մէջ անկիւն մը նստած կը սպասէր ճամբորդութեան վերջանալուն:

«Բան մը չէ, «հայրենիքի ցաւն» է, կը պատասխանէին անոնք երիտասարդներուն եւ աւելի եւս կը պարփակուէին իրենք իրենց մէջ եւ կը սկսէին խորհիլ այն բոլորին մասին ինչ որ նաւաստիները պատմած էին իրենց:

«Ցխուր բան է սիրած երկիրը գտնելը, մեր ուրախութիւնը ատոր համար արտամաթախիծ է» կ'աւելցնէին ծերերը, աւելի լաւ համոզելու համար երիտասարդները: Սակայն երիտասարդները այս բոլորին ուշադրութիւն անգամ չէին դարձներ, նոյնիսկ չէին նկատեր որ օր ըստ օրէ ուտելիքներուն մակարդակը կը վատթարանար:

Կամրջակին վրայ երիտասարդները կը դառնային շարունակ իրենց խելացնոր պարը եւ երբ աքորտէօնը կը ձանձրանար այլեւս «Փոքրիկ ճերմակ գինին» (*) երգիչ մը կը ձգէր իր ձայնը, հայկական ձայն մը որ հնագարեան երգչախումբէ մը տպաւորութիւնը կը գործէր:

Քանի շոգենաւը կը յառաջանար, այնքան «Փոքրիկ ճերմակ գինի»ին երգը երիտասարդներուն կը թուէր ըլլալ անտեղի եւ ծիծաղելի: Սեւ Ծովի մէջ «Փոքրիկ ճերմակ գինի»ն երգել պիտի նշանակէր դրամատիրութեան առագաստը պարզել ընկերվարութեան ջուրերուն մէջ:

Եւ ձայնը աւելի բարձր եւ աւելի խորհրդաւոր կը դառնար, քանի շոգենաւը կը յառաջանար Սեւ Ծովուն մէջ: Հայկական հողալը կ'երգէր հերոսութիւնը, կուրծքը լայն բացած հովին:

Սեւ Ծովը վերապահ էր, առանց որ կարգախօս մը տրուած ըլլար իրեն հայրենադարձ երգերուն մասին: Շոգենաւը կը յառաջանար դէպի յեղափոխութիւն եւ ամէն ոք սկսած էր ուրանալ իր ստացած ֆրանսական կրթութիւնը. Ֆրանսա հիմա իրենց աչքին կ'երեւար իբր հիւանդագին երեւոյթ մը, երկիր մը ուր երեւակայութիւններուն վրայ կ'իշխէր սենեկան եւ գիշերային զբօսավայրերը, երկիր մը՝ ուր «ամէն ոք ինքզինքին համար» էր, երկիր մը՝ որ «արգանդն էր նստյութեան»:

Սեւ Ծովուն մէջ, ուրկէ կը տեսնէին արդէն Թերուսաղթութիլը Ուքրանիոյ Ի. Վրաստանի եզերքներուն, ինքզինքնին կը զգային խանդավառուած, պատրաստ մասնակցելու ազգային ճիգի մը:

Եթէ իրենց ծնողները կը վերապահէին Ս. Միութիւն վերահաստատելու համար իրենց դործունէութիւնը, երիտասարդները իրենք, վճռած էին որ երբ անգամ մը հոն հասնին, լքեն իրենց ընտանիքները եւ սրտով ու հոգւով նետուին ընկերվարութեան մեքենային շարժ-

(*) Ծ. ԽՄԲ.— «Լը փըթի վէն Պլան» ֆրանսական ժողովրդական երգ մը:

ՊԱՐՈՆ ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ

Գ. ՅԱՏՈՒԱԾ ԴԱՌՆՈՒԹԻ

ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Նուպար Կիւլպէնկեան Տեթըրտինկի քարտուղարն էր. ամէն անգամ որ Տեթըրտինկ Գալուստ Կիւլպէնկեանէն դժգոհելի գործ մը տեսնել կ'ուզէր, Նուպարը ուրիշ երկիր կը ղրկէր: Նուպար կը պատմէ. «Օր մը Տեթըրտինկի գրասենեակը կանչուեցայ. ինծի յայտնուեցաւ այնտեղ, որ պաշտօնէս արձակուած եմ: Այս կը նշանակէր որ Կիւլպէնկեան-Տեթըրտինկ երկար տարիներու գործակցութիւնը վերջ գտած էր:

«Կացութիւնը ինծի համար չափազանց անհաճոյ էր. ոչ միայն տարեկան 5000 անգլ. ոսկիի եկամուտս կը դադրէր եւ օր մը Տեթըրտինկի տեղը գրաւելու յոյսերս օդը կը ցնդէին, այլ նաեւ ստիպուած պիտի ըլլայի հօրս կապուելու եւ իրմէ կախում ունենալու»:

Հայր ու որդի արդէն հազիւ կը խօսէին իրարու հետ: Նուպար կ'ուզէր որ հայրը ընդունի թէ Տեթըրտինկի օգնականը ըլլալու պարագան իսկ բաւական էր որ Կիւլպէնկեանի շահերը չանտեսուէին Ռոյըլ Տըչ-Շէլէն ներս: Իր հօրը մատուցած այս եւ ուրիշ ծառայութիւններուն համար Նուպար ոչ մէկ վարձատրութիւն կը ստանար Պարոն Հինգ առ Հարիւրէն: Եւ երբ Նուպար հեռացուեցաւ Տեթըրտինկի «դահաժառանգ»ի իր պաշտօնէն, ու այլեւս ամէն յոյս կորսնցուց օր մը Ռոյըլ Տըչ-Շէլի տնօրէն դառնալու, հօրմէն վնասուց հատուցում պահանջեց: Իր բոլոր դիմումները մերժուեցան: Պարոն Հինգ առ Հարիւր պատասխանեց, որ Տեթըրտինկի հետ ունեցած իր բոլոր անհամաձայնութիւններուն պատճառը Նուպարի «անկարողութիւնը», «անփորձութիւնը», «կարճատես ըլլալն» էր. առիթը յարմար գտնելով քննադատեց նաեւ Նուպարի վարած անձնական կեանքը:

Ճիշդ է, որ Նուպար իր հօրը պէս քաշուած կեանք չէր ապրեր. Լոնտոնի մէջ թէ այլուր, «աչքի ինկող երիտասարդներու» խումբին կը պատկանէր: Առաջին անգամ ամուսնացաւ գեղեցիկ Սպանուհիի մը հետ, որուն մեծագոյն թերութիւնը ազնուական կամ մեծահարուստ ընտանիքի մը չպատկանիլն էր: Գ. Կիւլպէնկեան մերժած էր իր հարսին հետ ծանօթանալ. երկու երիտասարդները ստիպուեցան իրենց ծնողքին բացակայութեան ամուսնանալ: Երեք տարի վերջն ալ ամուսնալուծուեցան:

Քիչ ատեն վերջ Նուպար սկսաւ տեսնուիլ միւզիք-հոլի նախկին պարուհիի մը՝ Տորէ Փլօվտէնի հետ: Ամէն տեղ միասին էին, բոլոր թերթերը իրենց մասին կը գրէին: Հայր Կիւլպէնկեան զարմանալ գոհ չմնաց իր զաւկին ընտրութենէն:

Այս բոլորին մէջ ամէնէն դժուարը մօր՝ Նուարդի կացութիւնն էր: Թէեւ շատ լաւ գիտէր որ իր ամուսինը յաճախ անհաւատարիմ գտնուած է իրեն, զարմանալ ալ, որպէս տիկին Կիւլպէնկեան, որոշ ազդեցութիւն մը կը բանեցնէր Գալուստի վրայ: Սակայն Գալուստ Կիւլպէնկեան հետզհետէ սկսաւ ինքզինքը համոզել թէ ամբողջ ընտանիքը իր դէմ համաձայնած է: Բայց որպէս խելացի մարդ, հազիւ ըրաւ որ մինակը գլուխ պիտի չկրնայ ելլել ամբողջ ընտանիքին դէմ, հետեւաբար տեղի տուաւ. Իրաքեան Քարիւղի Ընկերութեան մէջ ունեցած իր հինգ առ հարիւր շահաբաժնէն 5 առ հարիւրը պաշտօնապէս յատկացուց Նուպարին, ինչպէս նաեւ 5000 անգլ. ոսկիի յատկացում մը եւ «երեք տարուան համար» 500 ոսկիի վճարում մը: Համաձայնութեան մէջ երեւոյթները փրկող յօդուածը «երեք տարուան» մասն էր, որուն միջոցաւ Նուպար կապուած կը պահուէր իր հօր ոսկէ շղթային ծայրէն:

Նուպար, որ միեւնոյն ատեն նշանակուած էր իր հօր ունեցած ընկերութիւններուն անօրէնը, խնդիրը լաւ կողմէն առաւ. «Հայրս միշտ առատաձեռն եղած է, բայց չէր կրնար հանդուրժել որ դրամը մսխուի: Մեր անհամաձայնութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկն այն էր, որ տարբեր գաղափարներ ունէինք մըսխում բառին շուրջ: Ան կը նախընտրէր իր դրամագլուխը յատկացնել նկարներ գնելու. իսկ ես՝ կը նախընտրէի դրամըս յատկացնել ապրելու»:

Անհամաձայնութեան ուրիշ պատճառ մըն ալ, Նուպարի գնած կառքերն էին. որոնք միշտ շքեղ ու աչքառու կ'ըլլային, մինչդեռ Պարոն Հինգ առ Հարիւր կ'ատէր այն ինչ որ ուշադրութիւն կը գրաւէ: Նուպար սալոնանման Ռոլզ Ռոյս մը ունէր, որ այդ օրերու ամէնէն մեծ ու շքեղ ինքնաշարժն էր, մինչեւ Հէթըլէրի հսկայական Մերսետէս-Պէնց կառքին երեւումը:

ՐԱԼՖ ՀԻՒՎԻՆՍ

(Շար. — 27)

ման մէջ: Կօշիկի ներբաններ եւ թաճ-կոնի լամբակներ կարելը այլեւս իրենց համար այսօրուան կատարուելիք գործեր չէին: Շատ դիւրութեամբ պիտի կրնային լքել իրենց ընտանիքները եւ (որովհետեւ Թ. Միութեան մէջ երբեք ալ ուշ չէ բարին գործելու համար) պիտի յաճախէին դպրոց՝ դառնալու համար ճարտարապետ:

Ճարտարապետ... այս բառը իրենց ականջներուն կը հնչէր իբրեւ յաղթանակ մը: «Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունի՞ն հայ ճարտարապետներ»: Բնաւ երբեք, կը մտածէին անոնք: Ֆրանսայի մէջ Հայերը գորգի վաճառականներ են, իրենք իրենց մէջ կը գործեն, Հայը Հայուն հետ կ'ամուսնանայ...իրարմէ կը գողնան:

Որքան ծերերը մռայլ կերպարանք մը կը ստանան — մնալով միշտ իրենց «տրտմաթախիծ երջանկութեան» մէջ — այնքան երիտասարդները վճռած են օգտագործել ուրիշ աշխարհ մը մտնելու այս առիթը, փշրելու համար «որդին հօրը արհեստը պէտք է ընդգրկէ»ի հազարամեայ սովորութեան կապանքը:

Եւ երիտասարդները ծափ կուտան վերադառնուած Ֆօլքլօրի մը խանդավառութեան մէջ, իսկ ծերունիները լուռ եւ յուսահատ նստած են իրենց անկիւնները:

×

Առտու մը կանուխ, արշալոյսին նաւուն խարիսխին շղթաները սկսան ճռընչել: Շղթաներուն սուր աղաղակները եւ ծովային մարդոց աղմուկները պաղթականներուն իմացուցին որ հասած էին: Բայց պաղթականները որեւէ աղաղարութեան պէտք չունէին, անոնք արդէն վաղուց կամրջակին վրայ կեցած էին անշարժ, յուզուած: Իրենց ոտքերուն տակ շարած էին ճամբորդութեան պայուսակներ, կապոցներ եւ փոքրիկներ, երախաներ՝ կողովներու մէջ:

Ներունիները իրենց անկիւններէն դուրս եկած, յենած էին շոգենաւին բազրիկներուն եւ կ'աղօթէին Սէվանինին եւ չէս գիտեր որ Աստուծոյ որ յուսախաբ չընէին իրենց զաւակները, ըլլային արդար իրենց հանդէպ եւ թոյլ տային իրենց որ ապատօրէն հաստատուէին իրենց նախահայրերուն հողին վրայ:

(Շար.)

ԲԱՑՑ ԱՓՍՈ՜Ս ՈՐ...

Ա.— Պարոն Ամբակում, այս գիշեր երազիս մէջ տեսայ որ, մեր տունը եկած էիր եւ ինծի ունեցած պարտքդ վճարեցիր:

ԱՄԲԱԿՈՒՄ. — Երազի կարեւորութիւն մի տար:

Ա.— Ոչ, ես կը հաւատամ երազներու:

ԱՄԲԱԿՈՒՄ.— Լաւ, քանի կը հաւատաս, պարտքս վճարուած նկատէ....

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կ. ՄԵՀԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ)— Երկու տասնամեակներու հարկադրական բաժանումէ մը ետք — տասնամեակներ, ուր մեր սիրած հայրենանուէր մտաւորականը ապրած է լի հոգեկան անհուն տառապանքով եւ ֆիզիքական անլուր ցաւերով — Մարսիլահայը՝ բարեդէպ եւ ուրախառիթ պատեհութիւնը ունեցաւ, անցեալ ուրբաթ, Օգոստոս 2ին, վերստին լսելու իր այնքան սիրած եւ յարգած մտքի մշակը՝ Կ. Մեհեանը:

Ֆրանս. Ամփիթատրոնի սրահը լեցուն էր երկսեռ հայ հասարակութեամբ, մասնաւորաբար նշմարելի էր Երիտասարդութեան ներկայութիւնը. պարագայ մը որ մեզ կրկնապէս կ'ուրախացնէ:

Համազգայինի անունով, գրագէտ Կ. Փօլատեան, սեղմ բառերով ներկայացուց օրուան բանախօսը, անոր հայանուէր հոգին, պերճ դիմագիծը ինչպէս նաեւ իր բերած անուրանալի վաստակը հայ գրականութեան անդաստանէն ներս:

Ջերմ ծափերու մէջ — ծափեր, որոնք կուգային ապացուցանել, մէկին ու յըստակ մեր ժողովուրդի մշտատեւ սէրը հանդէպ հայ մտքի եւ հոգիի վաստակաւորներուն — բեմ ելաւ Կ. Մեհեան:

«Մտաւորականը — սկսաւ ան իր ճառը — բայց մանաւանդ գրագէտը ունի անժխտելի ու անդրժելի կոչում մը, յարատեւ կերպով լսել իր ժողովուրդին ներքին ձայնը, ականջալուր ըլլալ անոր վիշտերուն եւ խանդաղատանքներուն, իջնել մինչեւ հոգիին խորը անոր, եւ արձագանգն ըլլալ անոր վիշտերուն, հրճուանքներուն ու տագնապներուն: Այդ ճիգն է, զոր կը փորձեմ, Ֆրանսա վերադարձիս առաջին իսկ օրէն սկսեալ Փարիզէն մինչեւ հայաբնակ բոլոր քաղաքները եւ Մարսէյլ: Ու ամէն մէկ հայ ձայնի մէջ կը գտնեմ հոգեկան միեւնոյն ընդհանրական տագնապը. տագնապ մը, որ հոգեկլկում եւ մտալլկում կը ստեղծէ, կը վհատեցնէ եւ կը մղէ հաւաքական նահանջականութեան մը: Հոգեվիճակ մը, որ աւելի վտանգաւոր է քան զայն ստեղծող վտանգը...:

«Ի՞նչպէս կը վերջանայ Արտահայաստանի այս անմխիթար վիճակը: Կը տոկա՞նք: Կը յաջողի՞նք յաղթահարել յորձանքը, որ արդէն իսկ թեւ ու ալիք կը նետէ մեր վրայ, օր օրի կը կլանէ մասնաւորապէս մեր նորահաս սերունդը: Եւ, վերջապէս, երեսուն տարիներ յետոյ ի՞նչ դիմագիծ կ'ունենայ մեր ցանցնուած ու տարանջատուած Արտահայաստանը:Ահա այդ տագնապին արտայայտութիւնը:

Անտեղի՞ է այս մտահոգութիւնը: Անհի՞մն: Ո՛չ: Բայց մեծ չափով անտեղի ու անհիմն է հանուած եզրակացութիւնը. — «Կը կորչինք, կը ձուլուինք այս ափերուն վրայ». — Ոչ յոռետես ըլլալն է ներելի եւ ոչ ալ լաւատես ըլլալը. անշուշտ: Հարկ է որ ըլլանք իրատես: Առաւելապէս այսօր մեզ հարկաւոր է թօթափել ռոմանթիք մեր գիծը, որ մասնաւորապէս վերջին դարուն, այնքան չէչտուած կերպով քալեց մեզ հետ. հարկ է որ իրողութիւններուն նայինք բաց աչքերով, համարձակ եւ առանց զգացողականութեան: Ու նոյնքան համարձակ ու անվերապահ նախ ճշդենք վտանգը՝ իր բոլոր ստորոգելիներով: Ու գնենք անոնց դէմ մեր գրական, մեր ուժեղ կողմերը: Զմոռնանք նաեւ որ ժողովուրդները հետեւողական են իրենց պատմութեան առաջադրութիւններուն մէջ. իսկ պատմութիւնները կը գրուին կամ կը կերտուին առաւելապէս նկարագրի սեփական յատկանիշերով»:

Կ. Մեհեան, մեկնելով այդ տեսակէտէն, արագ եւ ցայտուն գիծերով տուաւ մեր ժողովուրդի ներկայ վիճակը: Անվերապահ կերպով մատնանշեց մեր բոլոր տկարութիւնները. «մեր մեծագոյն տկարութիւնը այն է, որ մեր ժողովուրդի միայն մէկ երրորդն է մեր հայրենիքին մէջ: Երկրորդ՝ մենք չունինք համահայկական պետութիւն: Մեր ժողովուրդի մնացեալ երկու երրորդը ոչ միայն ցանցնուած է ափէ ափ, այլեւ չի վայելեր մեր հայրենիքի ներկայ իշխանութեան հովանաւորութիւնը: Ֆիզիքապէս տարանջատուած Արտահայաստանը, տարանջատուած է նաեւ հոգեպէս եւ մտովին: Մենք չունինք հոգեկան հաւաքական ապրում: Համախմբուած չենք համազգային խէժալի մը շուրջ. ընդհակառակն՝ նոյն այդ խէժալը կիսած է մեզ: Զունինք նաեւ հաւաքական մտածողութիւն: Անհատապաշտ ենք եղած եւ կը շարունակենք ըլլալ. նոյնիսկ հետզհետէ կը չէշտենք այդ գիծը մեր մէջ, ինչպէս հետզհետէ կը չէշտուի մեր օտարապաշտ գիծը: Զուտ ազգային-պետական ուժ չունինք — ուժ մը, որ պէտք էր յենարան կամ ազդակ ըլլար մեր պատմական իրաւունքներուն գոնէ նուազագոյնին իրագործման, որպէսզի ապահովէինք գոնէ այնքան հող որ պարփակէր իր մէջ օտար ափերը լքել ցանկացողները»:

Կ. Մեհեան գոհունակութիւն յայտնելով հանդերձ որ օտար երկինքներու տակ, երէկուան տարագիր Հայը արդէն իսկ սեփական երդիք է կառուցած ու կ'ապրի այնքան բարեկեցիկ կեանք մը, որքան տեղացին, նոյն այդ նոր կենցաղը նկատեց աննպաստ ազդակ մը եւ՝ մեզ

դարձնելու համար հոգեկան կեդրոնախոյսներ:

Անցնելով մեր դրական կողմերուն, յայտարարեց, որ վերջին 12 տարիներու ընթացքին երբ ինք հնարաւորութիւն ունեցաւ աւելի մօտէն հետեւելու հայրենիքէն ներս մեր ժողովուրդի ներքին ապրումներուն, եկաւ այն խոր համոզման, որ հայրենի հայ ժողովուրդին առնուազն 80 տոկոսը այնքան հարազատ Հայ է, այնքան հայրենասէր է եւ այնքան տոգորուած է ազգային զգացումներով՝ որքան մենք.— «Որովհետեւ, անկախ այն հողէն, որուն վրայ կանգնած է ան եւ որ իրեն կը ներշնչէ դարաւոր պատմութեան մը ոգին, բաւական է որ ամէն մէկ Հայ լուսը լուսնալուն գոնէ պահ մը նայի Արարատի սպիտակափառ գագաթին եւ ամէն օր, լուսը լուսնալուն, անգամ մը եւս վարէ իր մէջ նոյն այդ ոգին»: Մատնանշեց թէ Հայը յամառ է եղած գոյութեան կռուին մէջ, յիշեց դրուագներ ու դէպքեր մեր պատմութենէն:

Ցեղային յատկանիշ մը, որ մեր հզօրանքներէն մէկն է եղած տեւապէս. Հայը յամառ ու յանդուգն է նաեւ անհատապէս՝ գոյութեան կռուին մէջ: Մենք մեզի հետ ունինք նաեւ մշակոյթ մը՝ իբրեւ այլ հզօրանք:

Ինչ որ անհրաժեշտ է մեզի — աւելցուց ան — հոգեշարժն է: Հոգեշարժ մը, զոր յամառ ու անվհատ կերպով պիտի խրախուսենք բեմերէն ու մամուլէն: Նորա-հայաստանը պէտք է վերագտնէ իր բնիկ հոգին: Մենք պէտք է սանձենք հաւաքական ստեղծագործութիւն մը՝ մեր ազգային անդրժելի եւ անվիճելի իտէալին շուրջ:

Ան կոչ ուղղեց մասնաւորապէս այն Հայերուն որոնք, այր ըլլան թէ կին, կ'ապրին մեր տառապանքը, կը խանդավառուին եւ կը սրտաբեկին հաւասարապէս, քաղաքացիական քաջութիւնը ունենալ դուրս գալու իրենց կրաւորական դիրքերէն, ստեղծելու համար աւելի ուժեղ, աւելի հաւատաւոր եւ աւելի նուիրուն համազգային ձայն մը: Ժ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳ. ՃԱՄԲԱՐԸ

Ինչպէս գրած էր «Յառաջ», սկաուտական շարժման հիմնադիր Պէյտըն Փաուըլի ծննդեան հարիւրամեակին եւ սկաուտական կազմակերպութեան յիսնամեակին առիթով, այս տարի Կոլիքշըրի մէջ (Լոնտոնէն երեք ժամ անդին) միջազգային ճամբար մը հաստատուեցաւ, որուն կը մասնակցին 73 ազգեր:

Փարիզի հայ սկաուտներու 35 հոգինոց երկսեռ խումբը, առաջնորդութեամբ Տօքթ. Գուրգէն Մեծատուրեանի, Լոնտոն հասաւ Յուլիս 30ին: Կայարանը դիմաւորելու գացին խումբ մը ազգայիններ: Սկաուտները կայարանի ճաշարանին մէջ նախաճաշով հիւրասիրուեցան, որմէ ետք առաջնորդուեցան Պըքինկըմի պալատը: Կէսօրէ վերջ՝ ուղղակի գացին միջազգային ճամբարը:

Երկու օրէ ի վեր հեռատեսիլի վրայ (Թէլէվիզիոն) կը տեսնենք 73 ազգերու 40 հազար սկաուտներուն տողանցքը՝ իրենց ազգային դրօշներով: Հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչները, որոնք թիւով 35 հատ են միայն, հայկական Եռագոյնին առաջնորդութեամբ կը քալեն տողանցքին առաջին գծին վրայ:

ՅՈՎՀ. Կ. ՋԱԼԸԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ՕԾԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

«ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՂԲԱՐՑ ԳԵՐԵԼՈՑ»

Զինեալ պահապանները ծակէ ծակ փախան, եւ սա երկու քայլ փոխելով՝ լուսաւոր սենեակը մտաւ, ուր կատաղի կինը աչքերը դարձած, ոչ բան կը տեսնէր եւ ոչ խօսք կը լսէր:

Ապախիտները այս ահազին սպառազէն մարդը, որ մերկ սուրը ձեռքը երբ տեսան, վայրենի ձայներ ճիչեր ձգելով փախչող փախչողի եղան. իսկ Գուրգէն երբ տեսաւ կատաղի կինը, որուն ձեռքը դաշոյնը կը փայլէր եւ «Թո՛ղ տուր» կը գոչէր, եւ երիտասարդը որ ամուր ձեռքը թող չէր տար, բոլոր բարկութիւնը կորսնցուց եւ մեծագոյն ծիծաղով քրքիջ արձակեց այս կատակերգակ տեսարանին վրայ:

Այդ ահազին ծիծաղը եւ ձեռքին ուժաթափութիւնը պարտաւորեցին կինը որ դաշոյնը ձեռքէն նետեց, եւ երբ դարձաւ սպառազէն հսկան տեսաւ, որուն եւեւը չորս հինգ նոյնպէս սպառազէն թիկնապահք կանգնած էին, շուտ մը քողը գըլուխը քաշեց եւ իր բազմոցին վրայ սըմքեցաւ:

Իսկ Գուրգէն միշտ ծիծաղելով ծուեցաւ, առաւ գետնէն դաշոյնը եւ լաւ մը զննելէն վերջ՝

— Ի՞նչ գեղեցիկ խաղալիք, պէտք չէ Տիկինը այսպիսի զարդէ մը զրկել, ըսաւ եւ բերաւ կնոջը քով դրաւ. իսկ նա բարկութեամբ առաւ քովի բարձին տակ ծածկեց:

— Բարկութիւնը լաւ բան չէ, շարունակեց հանդարտ ծիծաղով, եւ առանց ակնածութեան տիկնոջ բազմոցին վրայ՝ նորա քովը նստելով: Կը ներես, կ'ըսէր, եթէ երրորդ դուռն է որ այս գիշեր բանի անցնելու կը պարտաւորուիմ, յանցանքը իմս չէ, վասնզի միշտ այնպէս սորված եմ որ դուռները բանան. եթէ քու սովորութիւնդ է որ դուռ չբանաս, պէտք է ամուր շինել տաս, եւ ոչ փտած ծխնեաց վրայ հաստատես դռներն, որ աջի հարուածին կը բացուին:

Իսկ կինը քաշուած բազմոցին մէկ անկիւնը, ոչ ձայն կը հանէր եւ ոչ պատասխան կուտար:

— Բայց վերջապէս, ըսաւ Գուրգէն, դու որ լեզու կը պահես, ազատ ես ինծ հետ խօսելու կամ չխօսելու, այլ ոչ իմ պահանջմունքս չկատարելու. ո՞ւր են այդ չորս փոքրիկ աղջիկները, եւ դառնալով աղչկանց, ո՞վ է որ հայ է թող սա կողմն անցնի՝ ըսաւ:

Փոխանակ վեց հոգւոյ ինը աղջիկ զատուեցան եւ մէկ կողմը շարուեցան: Գուրգէն կը զարմանար, վասնզի վեց հոգի միայն գիտէր հայ, իսկ հիմա երեք հոգի աւելի կը տեսնէր: Դարձաւ այն ատեն կնոջը.

— Կ'երեւայ որ եթէ ես ազատութիւն խոստանամ այս խեղճերուն՝ ոչ ոք քու քովդ պիտի մնայ դաւաթ մը ջուր տալու քեզի. եւ տեսնելով բարձին վրայ ոսկեթել արջասպիկ խորագանը՝ եւ ձեռքն առնելով ու շարժելով, ի՜նչ գեղեցիկ գործիք կրթութեան եւ հաւատքի քարոզութեան. դու շատ կը գործածէիր այս, տիկին, այնպէս չէ՞...

Իսկ կինը արձան էր լռութեան. ոչ կը խօսէր, ոչ ձայն կը հանէր:

— Տղա՛ք, ըսաւ Գուրգէն, նայեցէք, ի՛նչ որ գտնէք, ձի, էշ, չորի տիկնոջ ախոռներուն մէջ, պատրաստեցէք որ այս խեղճ աղջիկները իրենց տեղերը դարձնենք. շո՛ւտ ըրէք, շարժեցէք, անօթի ջարդուեցանք: Շնորհակալ ենք, Տիկինը մեզի հաց, կերակուր ղրկած էր, բայց ո՞վ գիտէ թէ իր օրհնած աղը մէջը խառնած չէր:

Այս միջոցին Վահրիճ ներս մտաւ.

— Տէր, դուրսը նժոյգ մը կայ, որուն նմանը ես կայսեր ախոռներուն մէջ չեմ տեսեր, Յօլակին լաւ ընկեր մը կը լինի:

ԾԵՐԵՆՑ

(Շար.)

'րը՝ որուն նպատակն է վարչակարգը տապալել։

Համայնավար Չինաստանի մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ, որ երիտասարդներ քաղաքին պատերուն վրայ փակցուցած են թռուցիկներ, որոնց վրայ կը կարդացուի — «Անկցի՛ Մաօ Ցէ Թունկ», «անկցի՛ համայնավար կուսակցութիւնը»։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Կռիւները կը շարունակուին Ալժերիոյ մէջ։ Պոռէկգայի բախումէն ետք, ուր զոհ գացին 21 զինուորներ եւ վիրաւորուեցան 18 ուրիշներ՝ լեգէոնականները լուրջ խուզարկութեան ձեռնարկած են։

Ապստամբներու այս ձեւով գործի անցնիլը կը բացատրուի միայն այն իմաստով, որ Ալժերիոյ հարցը շուտով պիտի քննուի ՄԱԿի մէջ։ Մինչ այդ՝ կ'ուզեն հող պատրաստել։ Ամիս մը կը մնայ արդէն եւ այնպէս կ'երեւի, թէ մինչեւ Սեպտեմբեր ըմբոստները պիտի չդադրեցնեն իրենց կատաղի յարձակումները։

Ապստամբները յաճախ բանակայիններու նման համազգեստ կը հագնին եւ կը խառնուին զինուորականներու մէջ, այնպէս ցոյց տալով՝ որ իրենք ալ նոյն շրջանը ղրկուած են։ Այն պահուն, երբ կռիւը կը ծագի՝ կոնակէն կը հարուածեն.

Կռիւներուն եւ խուզարկութիւններուն կը մասնակցին պատուաստակիր օդանաւեր (Հլիգոփթէր) եւ վայրաշուներ։

Մարոքի սահմանագլուխին վրայ բանակայինները ձերբակալեցին 15 ուղտերէ բաղկացած կարաւան մը, որ ապստամբներուն համար կը փոխադրէր պատերազմական պիտոյքներ։

Ալժէի Արդարութեան ատեանը Ալժերիոյ համայնավար կուսակցութեան պատկանող հինգ անձերու պարագան քննեց։ Անոնք կը մեղադրուին՝ չարագործներու հետ գործակցելու յանցանքով։ Դատավարութեան արդիւնքը շուտով պիտի յայտարարուի։

× Ալժէի բնակչութիւնը վերջին չորս տարիներու ընթացքին զգալապէս աւելցած է։ Ներկայիս Ալժէ ունի 510·000 քաղաքացի։ 1954էն ի վեր 120·000 հոգի աւելցած է։

× Ալժերիոյ Ազատագր. Շարժման ներկայացուցիչները քարոզչական շրջապտոյտ մը կը կատարեն հիւսիսային երկիրներու մէջ։ Ներկայիս կը գտնուին Սթոքհոլմ եւ կը խօսին Ֆրանսայի դէմ։ Մամուլի ասուլիս մըն ալ տուած են, որ շուէտական թերթերուն մէջ շատ քիչ արձագանգ գտած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱ մէկ միլիոն 130·000 ոսկի պիտի տայ Յորդանանի։

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ պատուիրակութիւնը ՄԱԿի վիճաբանութեանց սրահը լքեց, Հասարակաց Շուկայի հարցին շուրջ բացուած վէճի մը պատճառով։

«ԱՍԻԱԿԱՆ ԿՐԻՓ»ի համաճարակը հասած է Չիլի։ 600·000 հոգի վարակուած է հիւանդութեան.

ԱԼՊԵԱՆՆԵՐՈՒ վրայ վերջին «Վիքէնտ»ին ընթացքին 20 հոգի զոհ գնաց ճամբու արկածներու։

ՀԻՐՈՇԻՄԱՅԻ մէջ Գշ. օր տօնուեցաւ հիւլէական ռումբի աղէտին 12րդ տարեդարձը։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը բողոքագիր մը ներկայացուց Եգիպտոսի։ Յորդանան-Սուրիա տագնապէն վերջ, եգիպտական մամուլը հակալիբանանեան պայքար մը շղթայազերծած էր, լիբանանցի ղեկավարները վարկաբեկելով

ՍԱԿԱՐԱՆ (Օգոստ. 6) — Զոյգ ոսկի 511·000, նափոլէոն 4000, զուիցերիական 3700, անգլիական 4·450, քսան տոլարնոց 18·240, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) տոլար 432, սթերլին 1185, զուիցերիական 104, պելժիական 8,5, լիր 0,70։

Տէր եւ Տիկին Արա Գարթիւեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Գապաքճեան, Գ. Սիմոն Գասպարեան, Օր. Պայծառ Ինճէճեան, նաեւ Վօլօ, Րինէ, Մերտինեան, Վարդանեան, Փափազեան, Տամլամայեան, Յակոբեան, Գապաքճեան եւ Գարթիւեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՍԻՄՈՆ ԵՐԱՄԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ 90 տարեկանին, իր բնակարանը՝ 14, Րիւ Փըթի։

Յուղարկաւորութիւնը՝ այսօր հինգշաբթի, Օգոստ. 8 ժամը 10,30ին Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցին։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս նկատել իբր այդ։

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը

Խանասորի արշաւանքին 60րդ տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Գէորգ-Չաւուշ» խումբի կողմէ (Նիս)

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Լա Գօլ-սիւր-Լուի գետեզերեայ անտառներուն մէջ։

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Կը մասնակցին նաեւ Մարսէյլէն հրաւիրուած երիտասարդ երիտասարդուհիներ։ Կը նուագէ (Փարիզի երաժշտանոցէն եւ Լիբանանի ակորտէօնի ախոյեան)

Պ. ԱԼԵՔՍ ՄՆԱԿԵԱՆ

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ։ Մուտքը ազատ

Ծանօթ — Մասնաւոր օթօքար՝ առտուան ժամը 9ին, փլաս Մաօրնայէն, որ Մարսէյլի Հայոց թաղէն կ'անցնի։

Կառ տ'օթօպիւսէն ժամը անգամ մը՝ օթօպիւս կը մեկնի Լա-Գօլ-սիւր-Լու, ուրկէ առնել Կուասի ճամբան, 2 քիլոմէթր, Պագշիւ իջնել։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Մայր-Եկեղեցիի վաստակաւոր նախկին դպրապետ ողբացեալ Յակոբ Մալաքեանի յիշատակին, ներկայութեամբ իր ընտանեկան պարագաներուն։ Իր յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ։

× Պարտիզպան մը կ'ուզուի։ Դիմել եկեղեցի։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱԴՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած շրջանի Հայ Երիտասարդութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ Վալպարէլ, Լա Փոմ, Սէն Մարսէլի Հայոց Միութեան

Կիրակի ամբողջ օրը Սիմեր գիւղին մօտ, ՇԱԹՕ օդասուն եւ ընդարձակ սքանչելի անտառին մէջ, 60 քիլոմեթր։

Առաւօտուն նախաճաշէ վերջ Պալի մրցում։ Պարգեւատրութիւն 2000 ֆրանք, տրամադրուած Կազմակերպութեան կողմէ եւ մասնակցութենէ գոյացած գումարը։ Կը խնդրուի ձեր Պալերը միասին բերել։

Կէսօրուան ճաշէն վերջ Եւրոպական եւ Հայկական պարեր՝ գեղակին մասնաւոր սրահին մէջ։ Երախաներու համար մասնաւոր խաղեր։

Պըլօթի մրցում եւ զանազան անակնկալներ։ Խաղի թուղթերը միասին բերել։

ՄԵԿՆՈՒՄ Օթօքարով Վալպարէլէն՝ առաւօտեան ժամը ճիշդ 6.30ին։ Վերադարձ ժամը 21ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

11 ՄԱՅԻՍ 1958

Սորպոնի Մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Վարդան Քիւփէլեանէ 2000 ֆրանք իրենց աներձագին ու եղբօր ամուսնութեան ուրախ առիթով։

Նոյն առիթով Տէր եւ Տիկին Քիւփէլեաններ 3000 ֆրանք ալ նուիրած են Գօմոնի «Յառաջ» խումբին։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի վարչութիւնը պարտք կը սեպէ անգամ մըն ալ յիշեցնել իր բաժանորդներուն որ փակեն իրենց առկախ հաշիւները։

Որեւէ օտար թերթ կարելի չէ ապառիկ կարդալ եւ փափաքելի է որ նոյնը ըլլայ մանաւանդ հայերէն թերթի համար, որուն [illegible] աւելի սահմանափակ են։

[illegible] մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի անպայման ղրկել իրենց նոր հասցէին հետ նաեւ հինը։ Ծախքերու համար՝ 100 ֆրանք։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ»ի չէք-փօսթալի թիւն է՝ 15069-82, կը խնդրուի չգործածել նախորդը որ ջնջուած է։

Կը յիշեցնենք նաեւ որ այս թիւը ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԱԾ է «Յառաջ»ին, կը խնդրուի թերթին չպատկանող գումարները (նուէրներ, տարբեր թերթերու բաժնեգիններ եւայլն) ղրկել միայն մանտա-քարթով։

Շնորհակալութիւն մեր այն բաժանորդներուն որ կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 11 Օգոստոս, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէին։

Տեղի կ'ունենայ Սէնիզէի ճամբուն վրայ, Շաթօ Գուրկարտի գեղեցիկ պարքին մէջ։

Կը նախագահէ ընկ. Ղ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։ Ճոխ պիւֆէ։

Օթօքարները կը մեկնին ժամը 8,30ին, Շըմէն տը լա Փլէն, 8,45 դպրոցին առջեւ, 9ին Փլաս Վէքթօն, 9,15 Քուռ Պէրիա եւ Ժան Ժոռէս։ Պիտի կենան նաեւ սինեմա Փաքսի առջեւ։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Ոչ մէկ աճուրդ։

Տպ. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Գօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԴԷՊԻ ՎԵՆԵՏԻԿ

Ուխտաւորներու խումբը կը մեկնի այսօր, հինգշաբթի։ Հաւաքուիլ Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակը ժամը 19ին։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԱՓԻՆ

Վայրը՝

Olonne-sur-Mer (Vendée)

3 Օգոստոսէն 14 Սեպտեմբեր

Անհատապէս մեկնողները կրնան ուղղակի դիմել՝

Camp Nor Séround, La Bauduère à Olonne-sur-Mer (Vendée).

Իջնել Սապլ տ'Օլօնի կայարանը, առնել օթօքարը դէպի Օլօն եւ իջնել Լա Պոտիւէր։

Միասին տանիլ սաւան եւ ծածկոց։

ՀՐԱՒԷՐ

Գոլսէն եկող եւ Իսի-լէ-Մուլինօ, Ժանժաք փողոցը բնակող մանկապարտիզպանուհի Տիկին Ազնաւուրէն կը խնդրուի հանդիպիլ Դպրոցասէր, 1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Ռէնսի-Փավիյօն։

ԾԱԽՈՒ Է

Լա Պոքայի մէջ (Քան) Րութ Նասիոնալի վրայ գեղձակի խանութ մը, Ֆոն տը Քոմէրս, (եռեւը խոհանոցով)։ Ամէն կարգի առեւտուրի յարմար, խանութին վրայ չորս սենեակներով յարկաբաժին մը։ Դիմել Տայիրեանի՝

86 Ave. Francis Tonner
La Bocca (A. M.)

ՕԳՈՍՏՈՍ 18ԻՆ

Պիտի ձայնասփռուի Փալէ տը Շայեօյի եկեղեցական երաժշտութեան համերգը, որուն մասնակցած է հայկ. երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարոլիս Ափրիկեանի, Կիրակի առտու ժամը 8·45ին փարի-էնթէրէն։

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրաֆ: Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI 9 AOUT 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7963 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3764

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԽՌՈՒՋՆԵՐԸ

Հակառակ ամառնային արձակուրդին, որ բացառիկ առիթ մը կ'ընծայէ մարդոց՝ քաղաքներու ժխորէն հեռու բնութեան ծոցին մէջ քիչ մը հանգստանալու, քաղաքական - դիւանագիտական աշխարհը տենդոտ գործունէութեան մը լծուած է այս օրերս, արեւելքէն արեւմուտք:

Չենք խօսիր Ֆրանսայի մասին, որ տնտեսական - ելմտական ծանր տագնապի մատնուած՝ ճամբայ մը կ'որոնէ անելէն դուրս գալու համար:

Կը թուի թէ կացութիւնը յանկարծ ա՛յնքան ծանրացած է, որ վարչապետ Պուրժէս-Մոնուրի ստիպուեցաւ վերջին իր խաղաղ անկիւնէն հապճեպով Փարիզ կանչել Հանրապետութեան Նախագահը:

Աշխարհը կառավարող երկու հսկայ ուժերու պետական վարիչները նոր ծրագիրներ կ'որոճան՝ իրենց դիրքերը ամրապնդելու համար անշուշտ:

Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը Ֆոսթըր Տըլըս անցեալ շաբաթ Լոնտոն գնաց՝ նախագահ Այզընհաուըրի հրահանգով՝ ապազինման բանակցութիւններուն վերջնական լուծում մը տալու համար:

Տարիներէ ի վեր միջազգային ժողովներ կը գումարուին այս հարցին շուրջ՝ առանց ելքի մը յանգելու:

Տարօրինակն այն է, որ բոլոր ազգերն ալ մէկ կողմէ սրտառուչ ճառեր կ'արտասանեն խաղաղութեան մասին, միւս կողմէ անընդհատ կը սպառազինուին:

Արեւմտեան պետութիւնները կ'առաջարկեն Մոսկուայի՝ ցամաքային եւ օդային հակակշիռի ենթարկել սպառազինումները աշխարհի որոշ մէկ մասին մէջ: Ցոյս չկայ որ ընդունուի իրենց ծրագիրը:

Կրեմլինի վարիչները կը շարունակեն իրենց քարոզչական ամբողջ մեքենան շարժման մէջ պահել՝ խաղաղութեան աղաւնիի հովեր առնելով:

Տարիներ առաջ Սթոքհոլմի մէջ քուէարկուած բանաձեւով մը միլիոնաւոր մարդոց ստորագրութիւն հաւաքեցին եւ ցոյցեր կազմակերպեցին ի նպաստ խաղաղութեան:

Փարիզի մէջ անգամ հրապարակային հաւաքոյթներ սարքեցին այդ առթիւ՝ մասնակցութեամբ անգամ հայ լուսաւորչական [illegible] եկեղեցականի մը:

Փիքասոյի խաղաղութեան աղաւնիներ ապխտակ սպանին դարձեալ թառած մնաց մեծ ու պզտիկ բոլոր քաղաքներու պատերուն վրայ:

Եւ սակայն խաղաղութիւնը միշտ վտանգի տակ է: Վտանգի տակ է մանաւանդ անոնց կողմէ, որոնք ամէնէն շատ անոր մասին կը խօսին:

Հիւլէական զէնքերը գաղտնիք չունին այլեւս մեծ պետութեանց համար: Անցաւ այն շրջանը երբ անոնք մենաշնորհը կը նկատուէին միայն Միացեալ Նահանգներու:

Այժմ հիւլէական զէնքեր մթերուած են Ամերիկայէն մինչեւ Սիպերիա, անցնելով Եւրոպայէն:

Երկու կողմերն ալ կը հաւատեն թէ պաշտպանողական նպատակներով կը կատարեն այդ մթերումները...: Ո՛չ մէկ յարձակողական ծրագիր երկուստեք:

Մերձաւոր Արեւելքն իսկ հիւլէական զէնքերու պաշտպանողական ցանցով մը կը պատեն: Կիպրոս կղզին սահմանուած է դառնալու կարեւոր մթերանոց մը: Իսկ Պաղտատի մէջ կը բացուի դպրոց մը՝ հիւլէական ուժի ուսումնասիրութեան համար, ինչպէս որոշած է Պաղտատի Ուխտի վերջին խորհրդաժողովը Քարաչիի մէջ:

Ցատկանշական երեւոյթ է, որ Կրեմլինի վարիչները ուշագրաւ գործունէութիւն ցոյց կուտան վերջերս ամէն կողմ:

Մարեշալ Թիթոյի հետ Ռումանիոյ մէջ գաղտնի տեսակցութենէ մը վերջ, Խրուշչեւ ու Միկոյեան երկու օրէ ի վեր Պերլինի մէջ արեւելեան Գերմանիոյ վարիչներուն հետ կարեւոր խօսակցութիւններ կ'ունենան:

Միկոյեանի աստղը սկսած է փայլիլ՝ յորմէ հետէ հրապարակէն քշուեցան Մոլոթով, Մալենկով, Քականովիչ եւ ընկերները: Անիկա դարձած է Խրուշչեւի աջ բազուկը եւ անբաժանելի ընկերը՝ դիւանագիտական բանակցութեանց մէջ:

Քաղաքական այս եռուզեռէն լոյս մը պիտի ծագի՞ իրական խաղաղութեան համար:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԼՈՒԾՈՒԵՑԱՒ

1958Ի ՊԻՒՏՃԷՆ՝ 5270 ՄԻԼԻԱՌ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՈԹԻ ԿՐԿԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Ինչպէս գրած էինք, Նախարարաց Խորհուրդը Հանրապետութեան Նախագահին ներկայութեամբ արտակարգ նիստ մը գումարեց, կատարեալ համաձայնութիւն գոյացնելով 1958ի պիւտճէին վրայ:

Ժողովէն վերջ հրապարակուեցաւ տեղեկագիր մը, որ կը յայտնէ, թէ երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, Նախարարաց Խորհուրդը վերջնապէս լուծեց 1958ի նախահաշիւը:

Համաձայն այս նախահաշիւին, 1958ի բացը կրնար 1500 միլիառ ըլլալ եթէ նախարար Կայեառ այնքան չպնդէր զանազան խնայողութեանց վրայ: Ցաջողեցաւ 603 միլիառի խնայողութիւն մը ընել. կը մնայ հիմա 825 միլիառի գումար մը գտնել:

Որոշուեցաւ նաեւ, որ պատերազմական ծախքերը 1958ի ընթացքին 1200 միլիառէն աւելի չըլլան: Մինչեւ 1957ի վերջը 130 հազար հոգի պիտի արձակուի զինուորական ծառայութենէ: Գալով ծառայութեան ժամանակաշրջանին՝ 24 ամսուան վերածուեցաւ:

Վարչապետ Մոնուրի, [illegible] թեան որոշումը յայտնելով ձայնասփիւռէն, յատկապէս շեշտեց. — «Ինչ որ կատարուեցաւ՝ առաջին քայլն է տակաւին: Որպէսզի նախատեսուած խնայողութիւնները կարենանք ընել՝ նախարարները պէտք է ուշադրութեամբ հսկեն անոնց գործադրութեան վրայ: Աւելին՝ կառավարութիւնը պիտի չբաւարարուի 600 միլիառի խնայողութեամբ: Հարկ է ուրիշ միջոցներ գտնել, այլ խնայողութիւններ ընել՝ որպէսզի յաջողինք մեր տնտեսական ու ելմտական ծրագիրներուն մէջ»:

Այս ձեւով, այն յաւելումները որ պիտի ըլլային տուրքերու վրայ՝ զեղչուեցան: Օթօպիւսի, մեթրոյի, երկաթուղիի տոմսերուն եւ կարգ մը այլ առարկաներու գիները պիտի չբարձրանան: Կառավարութիւնը նոր միջոցներ պիտի մտածէ պէտք եղած գումարը ձեռք ձգելու համար:

Երէկ իրիկուն, Ելմտական Նախարար Կայեառ ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն բացատրեց իր որդեգրած տնտեսական ու ելմտական քաղաքականութիւնը:

Ինչպէս կը տեսնուի, Հանրապետութեան Նախագահը «պարապ տեղ» Փարիզ չէր եկած. Նախարարաց Խորհուրդին յաջողութիւնը տեսնելէ վերջ՝ կրկին գնաց իր արձակուրդը անցնելու:

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ԹԷԹԵՒՍՕԼԻԿԸ

Վերապահ ու ո՛չ-դիւրահաղորդ մարդուն հակապատկերն է աս միւսը, թեթեւսօլիկը, որ ամէնուն հետ կ'իյնայ, կ'ելլէ միեւնոյն կիրկիրութեամբ եւ ամէնուն հետ կը մշակէ միեւնոյն մտերմութիւնը: Արեւմտահայերը իրեն համար ունին *զէվզէկ* բառը, որ թուրքերէն է, բայց պէտք է անպատճառ, ներս մտնէ մեր բառարանէն:

Այս *զէվզէկը* կրնայ ծնած ըլլալ տարւոյն որեւէ մէկ օրը, բացի Աւագ Ուրբաթէն: Լսուած չէ որ Լացի Գիշերը ծնած մէկը, զէվզէկ ըլլայ:

Մանկաբարձներու վկայութեամբ, երբ նորածինը լոյս աշխարհ կուգայ, իր առաջին գործը կ'ըլլայ նուալ ու ճչալ: Ուրա՞ծը ինչ է, չես գիտեր: Հազար անուշ բառ ըսէ, մտիկ չըներ:

Բայց, այդ յանցանքը չի գործեր մեր թեթեւսօլիկը, որ աչուկները բացած չբացած, կը սկսի խնդալ՝ ափ ի բերան ձգելով շուրջիններ:

Այդ օրուընէ սկսեալ, թեթեւսօլիկը կը խնդայ, կը խաղայ, կը կատակէ՝ մինչեւ իր գերեզման մտնելիք օրը:

Մանկապարտէզ կ'երթայ, կը խնդայ: Նախակրթարան կը մտնէ, կը խնդայ: Երկրորդական կ'երթայ, կը խնդայ: Ցուղարկաւորութեան մը ներկայ կ'ըլլայ, նորէն կը խնդայ:

[illegible]

Իրեն կը [illegible] սին, կը խնդայ: Լուր կուտաս թէ հոյ գրագէտ մը, անօթի մնացեր ու մեռեր է, կը խնդայ եւ յաւուր պատշաճի «ծիծաղ» մը կը պատմէ:

Իր ձեռքը կուտաս օրուան լրագիրը, որուն մէջ նկարագրուած է Հունգարիոյ ողբերգութիւնը — պոլշեւիքը զացեր կիներ ու երախաներ ջարդեր է — կը սկսի Նասրէտտին Հոճային մէկ պատմութիւնը:

Թեթեւսօլիկը ամէն տեղ է եւ ամէնուն բարեկամ: Սեղանակից է անճկապագիր Թադոսին եւ նկարագրի տէր Մարկոսին: Չես գիտեր թէ այդ երկուքէն ո՞ր մէկուն կը նմանի՝ իր խառնուածքով: Իրեն համար տարբերութիւն չկայ թէ Թադոսը ստախօս է, զրպարտիչ ու զզուելի արարած մը, իսկ Մարկոսը մաքրամաքուր մէկը: Իր գլխաւոր մտահոգութիւնն է ծիծաղը: Բարակը փնտռելու ժամանակ չունի: Պէտք է խնդալ:

Թեթեւսօլիկը փետուրի մը պէս կը թեթեւնայ Եւայականներու ներկայութեան:

Մէկուն հոլանի թեւէն կը բռնէ — հայրաբա՜ր, վրա՛ս գրէ — միւսին մէջքին կը նետէ իր թեւը — դարձեալ հայրաբա՜ր: Երբ ուեիներ, սա՛նկ, կտորիկ մը ֆաջալերեն զինքը, կը ֆակէ իր վրանբաց պատմութեանց տոպրակը, որուն մէջ... գոհարներ ունի, սրճարաններէն հաւաքուած:

Ըսի, արդէն, մտերիմ է ամէնուն հետ: Այսինքն, ամէնուն հետ ալ՝ ֆուրիկ-ագարիկ: Մասնակից, մանաւանդ, ամէնուն ուրախութեան:

Թեթեւսօլիկը, երբեմն, գրոց-բրոց է, երբեմն բոլորովին անգրագէտ: Բայց, յաճախ, գաղտնի կը մնայ իր այս վերջին... առաւելութիւնը:

Եթէ կարգուած մէկն է, հիւրերու ներկայութեան, կը թեթեւնայ իր կէսին հետ:
— Անուշի՛կս, հոգի՛ս, ինծի պաչիկ մը տուր նայիմ...

[illegible] *փէլսէֆէ* է: Շատ օգտակար [illegible] կանութիւն մը, երբ իր բոլորտիքը շարուած են «թեթեւուհի»ներ:

Այս մարդուն բառարանէն դուրս արտաքսուած են վերապահութիւն եւ լրջութիւն բառերը:

Վտանգաւոր մէկն է, գիտցած ըլլաք: Որովհետեւ, անվստահելի է:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ՑՐՏՕՐԷՆ

ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՆ ԽՐՈՒՇՉԵՒԸ

Ինչպէս գրած էինք, խորհրդային պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ Խրուշչեւի եւ Միկոյեանի, այցելեց Արեւելեան Գերմանիա: Հազարաւոր Գերմանացիները [illegible] հրաւիրուած էին՝ ընդունելու համար երկրին «բարեկամները»: Թէեւ ցուրտ ընդունելութիւն մը վերապահուած էր հիւրերուն, սակայն Խրուշչեւ կը փորձէր խնդալ: Ճամբուն երկայնքին խանուած բազմութիւնը Միկոյեանի եւ Խրուշչեւի ծաղիկներով բեռնաւորուած ապանգքը կը դիտէր... լռութեամբ:

Սովորականին նման, Խրուշչեւ ճառ մը խօսեցաւ: Այս առիթով յիսուն հազար բանուոր յատկապէս զրկուած էր, որպէսզի «[illegible]»... լուռ էր սակայն ամբոխը եւ ոչ մէկ խանդավառութիւն ցոյց կուտար ճառին տեւողութեան:

Խրուշչեւ խօսեցաւ ապազինման բարեկամութեան վրայ՝ երկարօրէն եւ ցաւ յայտնեց, որ մինչ Խ. Միութիւնն ու Գերմանիոյ Ժողովրդավար Հանրապետութիւնը կատարելապէս համաձայն են՝ Ատլանտեանի կառավարութիւնը կ'ընդդիմանայ շարունակ: Ճառին գլխաւոր մասերէն մէկն ալ «գաղափարական միաձայնութեան» հարցն էր, որովհետեւ «միութիւնը՝ ուժ է», եզրակացուց ան:

Իր պատասխանին մէջ վարչապետ Կրոթըվոլ յայտարարեց — «Վկայ պիտի ըլլաք, որ մեր Հանրապետութեան քաղաքացիները, միացած՝ Ազգ. ճակատի վրայ եւ մարքս-լենինեան կուսակցութեան ղեկավարութեամբ, ամէն ինչ կ'ընեն՝ զօրացնելու համար Գերմանիոյ Ժողովրդավար Հանրապետութիւնը, որ Եւրոպայի խաղաղութեան մարտկոցն է»:

Մինչ այդ, Խրուշչեւ «վկայ» եղած էր արդէն, երբ իր ճառին ընթացքին հազիւ թէ ծափահարութիւններ կը լսուէին... պատահական անկիւններէ:

Երկու երկիրներու ղեկավարներուն խորհրդակցութիւնները սկսան արդէն: Առաջին առթիւ անոնք խօսեցան «բարեկամական համագործակցութեան եւ փոխադարձ օգնութեան, ինչպէս նաեւ՝ խաղաղութեան պայքար»ին մասին:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցիէն մեզի կը հաղորդեն թէ Հայրապետական պատուիրակ՝ Սերովբէ եպս. Մանուկեան հինգշաբթի առաւօտ Երուսաղէմ մեկնեցաւ:

×

Այս առթիւ աւելցնենք թէ վերջին թըղթարերը կը հաղորդէ թէ Յուլիս 24ին Յորդանանի Գերագոյն ատեանը տուած է իր վճիռը Եղիշէ արք. Տէրտէրեանի բացած դատին՝ ընդդէմ Տիրան արք.ի:

Համաձայն այս վճիռին, Գերագոյն ատեանը պատրիարքական աթոռին օրինաւոր տեղապահ կը նկատէ Եղիշէ արքեպիսկոպոսը, ապօրէն կը հռչակէ Տիրան արք.ի պատրիարքական ընտրութիւնը:

ԻՍՄԱՅԵԼԱՑԻՆԵՐԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Միջազգային մամուլը հաղորդեց Աղա Խանի մահը թուելով հետեւորդներուն թիւը, տոհմիկական հարստութիւնը: Իսլամ մէկ ճիւղին իմամը միջազգային համբաւը կը պարտէր աւելի իր քաղաքական կեցուածքին, բրիտանական կայսրութեան հաւատարմութեան: Դիւանագիտական ճկունութեամբ պաշտպանեց միանդամայն Հնդկաստանի ինքնավարութիւնը, դարձաւ ներկայացուցիչը հնդկական իսլամութեան, պայքն եւ հօրմէն ժառանգած հարստութիւնը ճարտարօրէն շահագործելով նպաստեց բարեսիրական հաստատութեանց: Իր ձիերն ալ արեւմըտեան ձիարշաւներու մէջ համբաւ տարածեցին:

Աղա Խանի կրօնական իշխանութիւնը կը ճանչնան Իսմայելացիները, որոնք շուրջ քսան միլիոն են եւ ցրուած Սուրիոյ, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի մէջ, տարբեր հպատակութիւններ ունին, կրօնապէս միացած են, իսլամ միւս ճիւղերուն մօտ համայնքներ կազմելով եւ կը նկատուին հերետիկոսներ:

Իսլամութիւնն ալ բաժնուեցաւ խալամական թուականի երկրորդ դարէն նաք: Ուղղափառ Սիւննիներուն հակադիր շիիներ կամ Մոհամմէտի զարմիկ եւ փեսայ Ալիի կողմնակիցներ կազմեցին բաժանում մը: Իսմայելայիներ փոխանակ 12 իմամ ընդունելու եօթը հատ կ՚ընդունին: Իսմայէլ իմամ Ճաֆար-էլ Սատիքի որդին էր, վեցերորդ սերունդը Ալիի, որուն անունով կը կոչուին Իսմայելացիներ: Իսմայիլի օրինական յաջորդը պիտի ըլլար երէց որդին Մոհամմէտ, որ անհետացաւ եւ իմամութիւնը տրուեցաւ կրտսեր որդիին Մուսայի: Իսմայելի հաւատացողները չհաւատացին մահուան, հաւատացին որ իր սերունդը պիտի շարունակուի եւ օր մը պիտի յայտնուի եւ պիտի յաղթանակէ:

Հալածուեցան Սիւննիներէն եւ «Շիներ», աւելի ամրապնդուեցան եւ Միջնադարու Արեւելքի պատմութեան մէջ կարեւոր դեր մը խաղացին ութերորդ դարէն տասներերկրորդ դար: Ատոնցմէ եկան Կարմաթիները, որոնք աւերեցին Պարսկաստանը եւ Սուրիան ութերորդ դարուն: Իսմայէլեաններ էին Ֆաթիմեանները, որոնք Եգիպտոսի իշխեցին 909-1174: Խաչակիրներու շրջանին կը գործածէին հաշիշ, կոչուեցան հաշիշին, ուրկէ ֆրանսերէն assassin բառը եւ կոչումը: Ամբողջ երկու հարիւր տարի, 1090–1260, սարսափ տարածեցին Արեւելքի մէջ: Կատաղի պատերազմիկներ, երբեմն աւազակներ, դաշոյնի հարուածով կը գզետնէին հակառակորդները: Մանզու Խանի եղբայր Հուլաղու, 12·000 հոգի ջարդեց: Հալէպ երբեմն կեդրոնը եղաւ իսլամութեան այս հերետիկոսներուն: Խաչակիրներ երբեմն պատերազմեցան իրենց դէմ մերթ զինակցեցան Սիւննիներու դէմ պատերազմելու համար: Իրենց վարդապետութիւնը հակազգայնական եւ հակընկերային նպատաւոր էր Խաչակիրներուն որոնց քաղաքականութիւնը պիտի ըլլար բաժնել իսլամները, տկարացնելու համար հակառակորդները: Մահմետական աշխարհի համար այս արկածախնդիրները ներքին աղէտ մըն էին:

Սպարտացի կնոջ նման Իսմայելացի կինը քաջութիւն կը ներշնչէր զաւակին, Մուսուլի եւ Հալէպի փոխարքան սպաննուեցաւ 1126ին ութ Իսմայելացիներէ: Մէկուն մայրը շպարուեցաւ, ուրախացաւ լսելով որդիին սպանութիւնը ահարեկչութենէն յետոյ: Իսկ երբ լսեց որ զաւակը սպաննելէ յետոյ փախած է եւ ողջ, գլուխն ածիլեց եւ դէմքը մրուրով ծածկեց:

Իսլամութեան անվրէժելի վարդապետութեան տեղ ընդունեցան վիտական ազատ քննութիւնը: Ստանձնեցին զրկուածներու պաշտպանութիւնը: Հաւատալով թէ Ալիի յաջորդութեան մէջ կը գտնուի աստուածային ներշնչումը, ընդունեցան կրօնական անվրէժելի իշխանութիւնը իմամներուն, որպէս անսխալական առաջնորդը հաւատացեալներուն: Հալածանքներու շրջաններուն կազմեցին գաղտնի ընկերութիւններ եւ իրարօգնութեամբ պահպանեցին իրենց գոյութիւնն ու դաւանանքը: Խորհրդանշական բառերով եւ ձեւերով միացան իրարու, հասարակաց շահեր պաշտպանելով: Նիւթական զէնքի տեղ գործածեցին գաղափարական զէնքերը, թափանցելով ընկերութեան մէջ, հետեւորդներ գտնելով, հակառակորդները քայքայելով, թշնամի կազմակերպութիւնները կազմալուծելով: Մեծ ազդեցութիւն ունեցան ժամանակի խորհողներուն եւ գիտուններուն վրայ եւ նպաստեցին գիտական յառաջդիմութեան: Այդ մտածումներուն հետքերը կը տեսնուին Ավիչեննայի գրութեանց մէջ:

Վերջապէս հաւատքը միացուց թունուզեան ընտանիք մը, որ յայտնելով թէ Ալիի եւ Ֆաթիմայի սերունդն է, արշաւեց Եգիպտոս եւ հաստատեց խալիֆայութիւն մը, տարածեց իր իշխանութիւնը Սուրիա եւ Սիկիլիա եւ դարձաւ ըսպառնալիք մը ուղղակի Պաղտատի: Սատրներէ կազմուած Ֆաթիմեան բանակները դիմադրեցին արեւմտեան բանակներուն: Հայեր լաւագոյն դիրքերու տիրացան Եգիպտոսի մէջ Ֆաթիմեաններու օրով: Գահիրէ դարձաւ իսլամութեան քաղաքական կեդրոնը:

Ցողնեցան Ֆաթիմեաններն ալ, ներքին պայքարը վերջ տուաւ փայլուն շրջանի մը: Պարտուածները ապաստանեցան Պարսկաստան եւ Հնդկաստան: Դադրեցան հալածանքները, հանդարտեցան իրենք ալ, ցրուեցան ամէն կողմ, պահեցին կրօնական միութիւն մը եւ կրօնական վեհապետ մը: Նուազեցան թիւով, ինկան մշակոյթով, որովհետեւ կորսուսին ընտրանի մը եւ անկարող եղան նոր սերունդներ տալու: Մեծ դեր մը չունին այսօր չորս հարիւր միլիոն իսլամներու մէջ, բայց կրօնակիցներու հետ են իսլամութեան պաշտպանութեան համար: Ամէն անգամ որ խալիֆայութեան դէմ վճռական դիրք մը կը բռնէր Եւրոպա, Հնդկաստանի իսլամները, Իսմայելացիներ ալ կը բողոքէին: Այսպէս պատահեցաւ 1895ին եւ 1913ին: Ֆրանսա պիտի ըսէր թէ իսլամ հպատակներ ունի եւ հետեւաբար վերապահ կը գտնուի արեւելեան քաղաքականութեան մէջ: Անգլիական գեսպանատան աւագ քարտուղար Ֆիցմօրիս, որ մասնակցեցաւ հայկական բարենորոգումներու ծրագրի պատրաստութեան, իր կառավարութեան կը գրէր թէ մեծ կարեւորութիւն մը տալու չէ Հնդկաստանի իսլամներուն բողոքին: Բայց խաղաղութեան վեհաժողովը կարեւորութիւն տուաւ, որովհետեւ այդ կը համապատասխանէր որդեգրելիք դիրքին:

Պարսկաստան ապաւինած Իսմայելացի մը՝ շահէն պաշտպանութիւն գտաւ եւ ստացաւ պատուակալ տիտղոս մը, Աղա Խան: Սերունդէն մէկը ամուսնացաւ պարսիկ ազնուական ընտանիքի մը աղջկան հետ, բայց ստիպուեցաւ թողուլ մայրաքաղաքը եւ գաղթել Հնդկաստան: Անոնց սերունդէն իշխանուհի մը, ըմբռնեց ժամանակի յառաջդիմութիւնը եւ զաւակին տուաւ եւրոպական կրթութիւն եւ բարձրացուց ընտանիքին եւ համայնքին դիրքը:

Անցեալին նման Աղա Խան յաջորդ նըշանակեց թոռնիկը, փոխանակ որդիին: Հայրը կրօնական հպատակն է երիտասարդ զաւակին եւ հաւատացեալներ խանարհեցան նշանակումին առջեւ: Աղա Խան երիտասարդ թոռնիկը նշանակեց, որովհետեւ կը պատրաստուի «ժամանակի պահանջներուն համաձայն» ուղղէօղի արժանաւոր յաջորդ մը ըլլայ եւ միշտ հպարտ, իր սերունդին եւ հաւատացեալներուն փառաւոր անցեալով:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՍՈԽՈՒՄԻ ՀԱՑԵՐԸ

Դ. Եւ վերջին մաս

Բոլորը ոտքի էին ճիշդ այնպէս ինչպէս պիտի ըլլար միթինկի մը կամ յուղարկաւորութեան մը պահուն: Անոնք որոնք հեռադիտակներ ունէին, կը բացատրէին միւսներուն հեռուն իրենց տեսածներուն մասին: Հեռուն, վարդագոյն քաղաքը Սոխումն էր: Սոխում, վրացական նաւահանգիստը, իսկ անոր ետեւը լեռներ ու ահաւոր Վրաստանը որ կը հրմշտկէ Հայաստանը:

Շոգենաւը կանգ էր առած ցամաքէն հինգ վերստ հեռաւորութեան մը վրայ, կատարեալ անշարժութեան մը մէջ եւ կը թուէր թէ յոգնած ու մաշած էր աւաւօտեան խոնաւ լռութեան մէջ: Ծովային թռչունները նոյնպէս սարսափահար, իրենց թեւերը կը թափահարէին օդին մէջ:

Ինքնաշարժ նաւակ մը, որուն վրայ պարզուած էր կարմիր դրօշ մը, ճեղքելով ջուրերը մօտեցաւ նաւուն: Մաքսային նաւակ մըն էր, մաքսային պաշտօնեաներ էին որոնք կուգային խուզարկել իրենց հրաւէրով եկած գաղթականները...

Մաքսատո՛ւն, ոստիկանութի՛ւն եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

Ոստիկանութիւն՝ իրենց բերել տուած գաղթականներուն համար եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ՝ չես գիտեր ինչո՛ւ. կամ հիւրընկալելու կամ պատժելու համար...

Արշալոյսէն մինչեւ վերջալոյս հարցարաններ կը լեցնեն, թուղթեր իրենց զանազան տեսակներով, դոյդ եւ յաճախ երրեակ: Հարիւր անգամ ցուցամատերը կը կոխուին քարթերու վրայ՝ նոյնպէս զոյգ եւ երրեակ: Նկարներ կ՚առնուին, դիմացէն, քովնտի...

Ծամբորդութեան պայուսակները, անկողնի կապոցները եւ զամբիւղներուն մէջ երախաները գետինն են միշտ:

Գրասենեակային այս գրութեան հետ իրենց առաջին հանդիպումը անձկութեամբ կը լեցնէ երիտասարդներուն եւ ծերերուն սիրտը, որոնք կը յուսային իրենց համար «բարեկարգուած վարչակարգ» մը գտնել: Ահաւոր անձկութիւն մը կը պատէ զիրենք, անձկութիւն մը, որ յոգնութեան արդիւնք չէր:

Գիշերը վրայ կը հասնի եւ դիմացը, ցամաքին վրայ լոյսերը կը սկսին փայլիլ, որոնք գաղթականներուն կը թուին ըլլալ յոյսի նշոյլներ որոնց կարելի պիտի ըլլար կառչիլ:

Նաւուն կամրջակն ալ կը լուսազարդուի, բայց այդ գիշեր պարեր տեղի չեն ունենար, երգի ձայն մը չի լսուիր...

ՊԱՐՈՆ ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ

Գ. ՊԱՅՔԱՐ՝ ՔԱՐԻՒՂԻ

ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

1935ին Նուպար հեռաձայնային հաղորդակցութիւն մը ստացաւ. Օգնականային ուժերու մասնչալ մը, Պրիթիշ Փեթրոլիում պաշտօնական ներքին սպասարկութեան անունով կը խնդրէր որ Նուպար իր Բոլս Րոյսը ձգէ եւ թգաւորին տրամադրութեան տակ դնէ Րոյլէ Էյր Ֆորսի (անգլիական արքայական օդուժ) 25 ամեայ յոբելենական հանդիսութեանց տեւողութեան:

Յաջորդ տարին էտուարդ Ը. նոյն ինքնաշարժը փոխ առաւ Նաւային Հանդիսութիւններու Օրուան առթիւ: Իսկ 1956ին էլիզապէթ Բ. թագուհին Նուպարի միւս Րոլս կառքին մէջ է, որ կատարեց դէպի Նիկերիա կատարած իր արքայական շրջագայութը: Այսպէս, Նուպարի կառքերը գործածուած են իշխող երեք վեհապետներու կողմէ. բան մը, որ ինքնին անմնաս է ու միաժամանակ՝ բարոյական գոհունակութեան մեծ աղբիւր:

Բայց այս ձեւի բաները բնաւ հաճոյ չէին Պարոն Հինգ առ Հարիւրի. ըստ իրեն, այս բոլորը ունեցած հարստութիւնը ցոյց տալու անհարկի ու աւելորդ ձեւեր են: Վիճաբանութեան եւ անհամութիւններու նոր պատճառ հայր ու զաւակի միջեւ:

Միւս կողմէ, պէտք է ըսել նաեւ որ Նուպար որոշ արտառոցութիւններ ունի: Զարմանալի թող չթուի ուրեմն, որ իր կեցուածքը կը ջղայնացնէր իր չափազանց զգուշաւոր հայրը: Ներկայ գտնուած եմ Րից եւ Սավոյ պանդոկներու խոհարարապետներուն հետ Նուպարի ունեցած վիճաբանութեանց՝ փուլէ վանտոմի եւ փուլէ բոզ տը մէի պատրաստութեանց տարբերութիւններուն մասին:

Երբ ժամադրութիւն մը խնդրէք իրմէ, կը պատասխանէ. «Ժամը երկուքը տասնըեօթը վայրկեան անցած եկէք. ձեզ կրնամ ընդունիլ մինչեւ երեքին երեք մընացած»: Իսկ երբ իր գրասենեակին մէջն էք, հարց կուտայ. «Մինչեւ մը կ՚ուզէ՞ք. քոնեա՞ք, սպանիակա՞ն թէ հայկական: Հայկականը բնաւ փորձած չէ՞ք: Հայ Եկեղեցիին հետ կապ ունենալու առաւելութիւններէն մէկը»:

Տարօրինակ գլուխ մը ունի. միակնոց, երկար կապտաւունմօրուք-փողկապին վըրայ՝ մարգարիտէ գնդասեղ. մանիքիւր եղած մատներ. լամբակին վրայ միշտ թարմ օրքիտէ մը. դէպի վեր ոլորուած յօնքեր. աշխարհի ամէնէն խնամքով հագուած մարդը:

Իւրաքանչիւր գրասենեակի, մարզանքի կամ ժամուան յարմար հագուստ ունի եւ անկարելի է զինքը կամ իր կինը, Մարին, պարագային պահանջէն տարբեր զգեստներով տեսնել:

Նուպարի երրորդ ամուսնութիւնը, պատերազմէն անմիջապէս առաջ, հայր եւ զաւկի միջեւ արդէն իսկ լարուած յարաբերութիւնները բոլորովին խզելու պատճառ դարձաւ:

Վայելուչ Տիկին Մարի Սամուէլեան, ծնունդով Ֆրանսուհի, որ Այալա ընտանիքէ եւ շամբանեայի հարուստ գործարանատէրի մը աղջիկն էր, երբ Նուպարի հետ ծանօթացաւ: Սկիզբէն ի վեր, Գալուստ ուզած էր որ իր զաւակը այսպիսի մէկու մը հետ ամուսնանայ. բայց Նուպարի առաջին երկու ձախորդ ամուսնութիւններէն վերջ, Գալուստի համբերութիւնը բոլորովին հատած էր. Նուպարին ըրած իր յատկացումները բոլորովին դադրեցուց երրորդ ամուսնութեան նախօրեակին:

Նուպար դարձեալ ստիպուեցաւ պայքարիլ իր անկախութեան համար. 44 տարեկան էր: Հայրը իր հին դիտողութիւններուն վերադարձաւ. «պատասխանատուութեան զգացում չունիս», «արտառոց ես», «թեթեւաբարոյ ես». (Գալուստ Կիւլպէնկեան շատ լաւ գիտէր թէ այս բոլոր արտաքին երեւոյթներուն տակ Նուպար առաջնակարգ գործի մարդ է եւ կրնայ նոյնիսկ մրցումի ելլել իրեն հետ):

Իրականին մէջ, խնդրոյ առարկան իրաքի անապատէն յորդող անհաշուելի հարստութիւնն էր հայր ու զաւակի միջեւ: Պատերազմը կը շարունակուէր, քարիւղի պահանջը օր ըստ օրէ կ՚աւելնար ու Կիւլպէնկեանի արդէն իսկ մեծ հարստութիւնը աւելի եւս կը պարարտանար: Կիւլպէնկեան ընտանիքին ներքին յարաբերութիւնները չափազանց լարուած էին. մէկ օրէն միւսը կրնային պայթիլ. եւ յայտնի չէր թէ ի՞նչ կրնայ ըլլալ Նուպարի յաջորդ փայլը: Այս անորոշութիւնն ու՝ վըլխուն վրայ կախուած սպառնալիքը անհանդուրժելի էին Պարոն Հինգ առ Հարիւրի համար:

Նուպար ալ, իր կողմէ, որոշեց բացէն ի բաց յարձակումի սկսիլ: Բարձրագոյն Ատեանին դիմելով իր հօրը դէմ դատ բացաւ եւ 1925ի համաձայնութեան հիման վրայ, իր հօրը իրագործած շահերուն վըրայ իր բաժինը պահանջեց:

Նուպար կը պատմէ. «Այս դատը ցոյց պիտի տար թէ հայրս իմ հոգիիս, մարմնիս ու մտքիս վրայ կ՚իշխէ՞ թէ ոչ: Իմ դրած պահանջներուս իրաւացիութիւնը փաստելու համար պէտք պիտի ըլլար որ դատարանը քննէ հօրս անուաղն վերջին տասը տարիներու հաշիւները, որպէսզի ճշդուի թէ իր հինգ առ հարիւրէն ինծի խոստացած հինգ առ հարիւրը ի՞նչ գումար կը ներկայացնէ: Իմ փաստաբաններս պահանջեցին իրմէ, որ այս հարցին ճըշդումին համար... 987·000 կտոր փաստաթուղթ, վաւերաթուղթ, նամակ, եւայլն ներկայացնէ դատարանին:

(Շար. - 28) ՐԱԼՖ ՀԻՒՎԻՆՁ

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐԸ

*

Յունիս 26ին հրատարակուած մէկ օրէնքը կ'արտօնէր կառավարութեան գործադրութիւնը երկու նոր տուրքերու 1956 տարեշրջանի համար։

Ա.— Ընկերութիւններու տուրքերու վրայ պիտի կատարուին 10 առ հարիւր յաւելում մը.

Բ.— Տէքօթ սիւր սթոքներու (պատրաստ ապրանքներու պահեստիս) 25 առ հարիւրը պիտի փոխանցուին շահու հաշւոյն, եւ սահմանուի օրինական տուրքը։ Պաշտօնաթերթը՝ 20 Յուլիսի թիւով հրատարակեց այս օրէնքի տրամադրութիւնները, զորս կը ներկայացնենք շահագրգռուողներուն։

Ա.— Ընկերութիւններու տուրքերու նոր սակն է 45,60 առ հարիւր։

Նախապէս այս տուրքին սակն էր 38 առ հարիւր։ 30 Յունիս 1956ի օրէնքով տեղի ունեցաւ յաւելում մը՝ 10 առ հարիւր, ի նպաստ Ազգային համերաշխութեան ֆոնտին։ Այս անգամ եւս 10 առ հարիւր յաւելում մը կատարուելով՝ սակը կը բարձրանայ 45,60 առ հարիւրի։

Ընկերութիւնները՝ այս յաւելուածական տուրքը պիտի վճարեն մինչեւ յառաջիկայ Օգոստ. 15։ Յապաղման պարագային Օգոստ. 31էն սկսեալ ենթակային 10 առ հարիւր տուգանքի։

Բ.— Տէքօթներու տուրքերը.— Անկէ առաջ բացատրած էինք Տէքօթներու կազմութիւնը։ Կառավարութիւնը՝ ամէն տարի մասնաւոր օրէնքով մը՝ կ'արտօնէր առեւտրականներուն, որպէսզի նախատեսուած սակերու համաձայն, պատրաստ ապրանքներու մէկ մասը՝ արձանագրուին իբրեւ պահեստի գումարներ, որոնք Տէքօթ կամ Տօթասիոն սիւր սթոք կը կոչուէին, եւ կը զեղչուէին ընդհ. շահէն։ Այս կերպով՝ այս գումարները զերծ կը մնային տուրքերու հատուցումէն։ Կառավարութիւնը այս օրէնքը հաստատած էր, նկատի ունենալով ապրանքներու գիներուն ելեւէջները։ Անիկա կ'ապահովէր առեւտրականները, պահելու համար հաւասարակշռութիւնը գիներու եւ իրական շահուն միջեւ։

Այս անգամ, 1956ի շրջանի յաւելուածական Տէքօթներուն 25 առ հարիւրը կը փոխադրուի շահուն հաշւոյն, աւելցնելով շահուն գումարը, որուն տուրքը կը գանձուի նոր սակով։

Հետեւաբար, ընկերութիւնները՝ մինչեւ Սեպտ. 30 պիտի վճարեն Տէքօթներուն տուրքերը 45,60 առ հարիւր հաշւով։

Իսկ անհատական հաստատութիւնները անմիջապէս պիտի յայտարարեն Տէքօթի հաշիւը իրենց պատկանած թաղին հարկային քննիչին որ, ըստ օրինի, կը ղրկէ զեկուցագիր մը (ավերդիսըման), ճշդելով վճարելիք տուրքին գումարը։ Հարկատուն պարտաւոր է զայն ստանալէն ամիս մը յետոյ վճարումը կատարել։ Թերացման պարագային, ընկերութիւնները թէ՛ անհատական հաստատութիւնները, 10 առ հարիւր տուգանքի ենթակայ են։

Ընկերութիւններու կանխավճարները.— Ընկերութիւնները՝ ընթացիկ տարւոյն համար կը կատարեն չորս կանխավճարներ, ամէն անգամ վճարելով նախորդ տարուան տուրքին մէկ հինգերորդ մասը։ Կանխավճարներու թուականներն են՝ Փետր. 20, Մայիս 20, Օգոստ. 20, Նոյեմբ. 20։ Անհատական հաստատութիւնները երկու կանխավճարներ կը կատարեն. Փետր. 15ին եւ Մայիս 15ին։

Նոր տուրքերուն սահմանումով հարկ պիտի ըլլայ այս կանխավճարներն ալ կանոնաւորել, համաձայն նոր սակերու։

Արդ, ընկերութիւնները իրենց կանխավճարները պիտի կանոնաւորեն Նոյեմբեր 20ին, չորրորդ կանխավճարին։

Հաշուական կանոնաւորութիւնը կը կատարուի հետեւեալ կերպով.

Նախ պէտք է ճշդել չորս կանխավճարներու ընդհ. գումարը, որ կը ստացուի տարեփակի շահուն եւ տէքօթներու 25 առ հարիւրի գումարին վրայ հաշուելով 45,60 առ հարիւրին չորս հինգերորդը, այսինքն 36,48 առ հարիւր։ Անկէ հանելով երեք կանխավճարները կ'ունենանք վճարելիք գումարը՝ իբրեւ չորրորդ կանխավճար։

Թաքս սիւր Շիֆրը տ'Աֆէր

(Վաճառման տուրքերու սակագինը)

Պաշտօնաթերթը 30 Յուլիսին հրատարակեց ցանկը այն բոլոր նիւթերուն, որոնք ենթակայ պիտի ըլլան 25 առ հարիւր Թաքս սիւր Շիֆրը տ'Աֆէրի։ Հետեւաբար վեցուկէս առ հարիւր յաւելում մը պիտի կատարուի։ Այս ցանկը կը նախատեսէ 25 կարգ առարկաներ։

Յիշենք անոնցմէ մի քանին։ Զարդեղէն, գոհարեղէն, ոսկեղէն, անուշահոտութիւն (Փարֆիւմըրի), շքեղ կազմով գիրքեր, մուշտակեղէն, տնային զարդեր (ափարէյ), սկաւառակ (տիսք), ռատիօ, հեռատեսիլ, խաղալիքներ, բաժակի առարկաներ, ձկնորսական գործիքներ ու որսորդական զէնքեր, ծխախոտի յատկացուած առարկաներ, մեթրը 6000 ֆրանքէն աւելի արժող կերպաս, նուրբ անուշեղէն, շոքոլա, եւայլն։

Ծխախոտի յաւելման գինը պիտի քննուի յառաջիկայ Սեպտ. ամսուն։ Բայց հաւանական չէ, որ յաւելում մը կատարուի, որովհետեւ տրամադրելի վարկերը պիտի կարենան հաւասարակշռել բանդ վիածէյի յատկացուած պիւտճէն, որուն համար կը նախատեսուէր նաեւ ծխախոտի գիներու յաւելումը։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԵՀՐԱՆԷՆ.— Վասպուրականի յեղափոխական սերունդէն ընկեր Արմենակ Մաքսապետեան մեռած է Իրանի Սուլթանապատ (Արաք) քաղաքին մէջ։ Մարմինը ամփոփուած է տեղւոյն Հայոց գերեզմանատան մէջ։ 70 տարեկան էր։

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ, Կաթողիկէ Հայոց պատրիարքը, որ առէնէ մը ի վեր Հռոմ կը գտնուէր, Յուլիս 29ին Պէյրութ վերադարձած է։

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. Խաչատուրեան, Թրքահայոց պատրիարքը, Ազգ. Վարչութեան անդամներուն ընկերակցութեամբ Յուլիս 31ին այցելութիւն մը տուած է Պոլսոյ փոխ կուսակալ Քեմալ Հատըլըի։

ԵԹՈՎՊԻՈՅ ԿԱՅՍՐԸ Մ. Թարաքճեանի կաշիի գործարանին բացումը կատարած է, անձամբ կտրելով փողոցէն դէպի գործարան տանող ճամբուն կապուած ժապաւէնը։

ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ աւանդական տօնին առթիւ, մեծ հանդիսութեամբ մատաղօրհնութիւն կատարուած է Սկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցիին մէջ։

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ բանակի սպայակոյտի պետ եւ զինեալ ուժերու ընդհ. հրամանատարը շնորհակալութեան գիր մը յղած է Գր. Թընկըրեանին, Հալէպի օդակայանին մէջ իր կատարած երկրաչափական աշխատանքներուն համար։

ՀԱԼԷՊԻ «ՔԱՐԷՆ ԵՓՓԷ» ճեմարանի ուսանողները, 24ի վրայ 18 հոգի յաջողած են պրըվէի պետական քննութեանց մէջ։ Թուական համեմատութեամբ՝ ճեմարանը առաջնութիւն կը շահի սուրիական բոլոր դպրոցներուն մէջ, նկատելով որ իր թեկնածուներուն 75 առ հարիւրը յաջողած է։

ԶԱՒԷՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ եգիպտահայ տաղանդաւոր դաշնակահարը մեկնած է Զուիցերիա, ուրկէ պիտի անցնի Իտալիա եւ Միացեալ Նահանգներ՝ զանազան քաղաքներու մէջ նուագահանդէսներ տալու համար։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց քաղաքական բազմաթիւ անձնաւորութիւններ՝ որոնք նպաստած էին ապստամբութեան։ Սպառնալիքներ եղան «յետադիմական մասնաւորականներուն»։

ՔՈՐԷԱՅԻ հարաւ-արեւելեան մասին մէջ ողողումներ եղան, որոնց հետեւանքով 42 հոգի խեղդամահ եղաւ, 32 հոգի անհետացաւ եւ 44 ուրիշներ ծանրօրէն վիրաւորուեցան։ Նիւթական վնասները կը հասնին մէկուկէս միլիոն տոլարի։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Եւ մաքսային պաշտօնեաները կը խուզարկէին չարունակ մինչեւ նաւուն ամենավերջին անկիւնները, մեքենաները, գաղթականներուն իրենց հետ բերած ինքնաշարժերը, կը խուզարկէին մեծ խընամքով, կը պրպտէին եւ նորանոր թուղթեր կը լեցուէին...

Գիշերը կը քնայնէ անձկութիւնները եւ առաւօտուն լոյսը դարձեալ կը հոսի... ինչպէս նաւուն ծորակներուն ջուրերը։

Կը բաւէր լսել ամբիոնը՝ երիտասարդներուն երգի ձայները, հասկնալու համար որ այդ առաւօտ ամէն ինչ դէպի աւելի լաւը կ'ընթանար։

Գիշերը որեւէ նոր խրատ չէր բերած, եւ ի՞նչ խրատ կրնար տալ մարդոց որոնք ամբողջովին իրենց նոր դրութեան տիրապետութեան տակ կը գտնուէին եւ երբեք ալ պատասխանատու չէին իրենց ապագային համար։

Սակայն կասկածները նուազած էին եւ յոյսը աւելի եւս մարմին առած էր։

— Վերջ ի վերջոյ տարիներէ ի վեր սպասուածին համար քանիչորս ժամ եւս սպասելը մեծ բան մը չէ, կը խորհէին անոնք։

Առաւօտուն, ինքնաշարժ նաւը վերադարձաւ դէպի ցամաք իր բոլոր պաշտօնեաներով։ Միայն մնաց քաղաքական կոմիսար մը՝ ծագումով հայ։

Երբ ինքնաշարժ նաւը բաւական հեռացաւ, մարդը հաւաքեց բոլոր ճամբորդները նաւուն յետսամասին վրայ եւ սկըսաւ ճառ մը խօսիլ, բացատրելով ներկաներուն թէ ի՛նչ է այն առաքինութիւնը որ կը կոչուի համբերութիւն...

Մարդը, որ հայերէն կը խօսէր եւ ունէր արուեստը պայրանալու, առանց սակայն որ իրականին մէջ պայրացած ըլլար, բացատրեց իրենց թէ պէտք էր „ երկու օր եւս մնային շոգենաւին վրայ, որովհետեւ իրենց ցամաք ելլելու վայրը, որ անպայման պէտք էր պաղտնի մնար, տակաւին չէր որոշուած։

Եւ, կարծես ուզելով օրհնել իր ունկնդիրները, աւելցուց.

— Կը սպասենք Մոսկուայի հրամաններուն....

մ. Լ.

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

●

«ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՂԲԱՐՑ ԳԵՐԵԼՈՑ»

— Այդ նժոյգը, Տիկինը ընծայ կ'ընէ Արփզային, պատասխանեց Գուրգէն անխռով։

Իմ նժոյգս որ զի՛ն չունի։ Անհատո՛ւմ, անօ՛րէն աւազակներ, մինչեւ ե՞րբ համբերելու է ձեզի... գոչելով կինը ապուշութեամբ յափշտակեց դաշոյնը բարձին տակէն եւ Գուրգէնի վրայ շողացուց, որ միշտ արթուն՝ բռնեց ձեռքը եւ մատներուն մէջ քիչ մը ոլորելով պարտաւորեց թողլու դաշոյնը, բայց միանգամայն զարմացաւ նաեւ այդ կնկան կորովին վրայ որ աղաղակներ չձգեց ուրիշ մարդկանց պէս, այլ միւս ձեռքով իր երկար ծածկեւ կը ջանար քաշել.

— Ո՞ւմ համար կը ծածկես այդ գեղեցիկ լուսնկերպ պէս կանաչ երեսդ, ըսաւ Գուրգէն, եւ զննելով դաշոյնը՝ արհամարհոտ աչօք զայդ խաղալիքը օրուան մէջ քանի՞ անգամ կը գործածես», հարցուց հեգնութեամբ։ Եւ երկու կտոր ընելով գետինը նետեց։

Նոյն միջոցին եկան թիկնապահները եւ իմացուցին թէ ամէն բան պատրաստուած էր։

Ծորէք աղջիկները հեծուցէք, Արփզային համար նժոյգը, որ ոչինչ նշանակութիւն չունի, փոխանակ իւր այնչափ չարչարանաց եւ բանտերու այս զարշելի կնոջ ձեռքէն. ըսաւ եւ ելաւ։

Կարաւանը ուրախ զուարթ ուղեւորեցաւ ի Տարօն գաւառ, եւ երբ Սասուն հասաւ, սիրալիր ընդունելութիւն գտաւ ամէնէն։ Բայց կարելի չէր ուրախութիւն ցցնել Յովնանու տուգին առջեւ որ բոլոր լեռը համակեր էր։ Սասուն իւր դիւցազնը կ'ողբար եւ ամէն տուն հայր մը եւ եղբայր մը կորուսեր էր։

ԳԼՈՒԽ ԻԴ.

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Պատմութիւնը երկայն կը նկարագրէ Բուղայի դիւրին քաջութիւնքը, որ խաբէութիւն, դաւաճանութիւն եւ ստերգումնութիւն աւելի լաւ կը գործածէր քան թէ զէնք, ինչպէս տեսանք Վասպուրականի նահանգը, ուր Արծրունի Աշոտոյ եւ եղբօր Գուրգէնի իշխանութիւնը կործանեց՝ առանց բարեկարգելու. նոյնպէս կ'ընէր ուր որ հասնէր, գիտէր աւրել, բայց ոչինչ շինել։

Գարնան իւր առաջին յարձակումը Հայաստանի հիւսիսային կողմը եւ Տփխիսի վրայ եղաւ։ Այս քաղաքը որ այն ժամանակ Կուր գետին ձախ ափանց վրայ շինուած էր եւ բոլորովին փայտաշէն, Իսաք անունով Մահմետականի մը սեփականութիւն էր, որ չուզեց հնազանդիլ Բուղայի եւ իւր քաղաքն ամբողջ մոխիր դարձնելէն վերջ ինքն ալ սպաննուեցաւ նորա հրամանաւ։

Անկէ յարձակեցաւ դէպի Դանորայ վրայ, որ Կովկասեան քաջ ժողովուրդ մ'էին եւ երկայն պատերազմներով ոչինչ չկարողացաւ ընել ու խայտառակաբար ետ դարձաւ եւ իր վրէժը թափեց Սիւնեաց երկրին վրայ. մեղ ծանօթ Աշոտ ամբացաւ իւր լերանց մէջ, իւր մեծ եղբայրը Վասակ քաջութեամբ պատերազմելով գնաց Գարդմանաց Կորիճ իշխանին ապաւինեցաւ, եւ նա կապած մատնեց զնա Բուղայի ձեռք, որ ի վարձ իւր մատնութեան վինքն եւս բանից խարերայ խոստմունքներով եւ շղթայի զարկաւ։

Արշաւեց Բուղա Աղուանից երկիրը, բայց հոն Եսայի Ապումուսէ քաջութեամբ պատերազմեցաւ իրեն դէմ, խորտակեց նորա զօրութիւնը, ոչ խաբերայ խոստմանցն հաւատաց եւ ոչ զէնքերէն վախցաւ, այլ Աստուծոյ ապաւինեալ դէմ դըրաւ անօրէնին եւ քաջայերութիւն եղաւ Քրիստոսի հաւատացելոց։ — Վասպուրական լսելով Բուղայի պարտութիւնը, սիրտ առաւ եւ ժողովուրդը զէնքի դիմելով, քանի մը իշխաններ գլուխն առած՝ սկսաւ իր բռնաւորաց դէմ պատերազմիլ եւ նոցա քեռորդին Սահակ Ապումքդեմ քաջ մարդը գլուխ իրենց դրած սկսան կռուիլ եւ կոտորեցին եւ աւար առին Ծուաշ եւ Թոռնաւան։

Այս ապստամբութիւնը ճնշելու համար զանազան Ամիրայք Տաճկաց խումբ խումբ կը դիմէին Վասպուրական հրամանաւ Բուղայի. Հայք երբեմն կը յաղթէին եւ երբեմն կը յաղթուէին, թշնամիք հոս կը զօրանային, հոն կը տկարանային։ Վիճակն անիշխանութիւն էր։ Եւ պէտք էր հնարք գտնել երկիրը կործանմանէ ազատելու համար։

Սմբատ Սպարապետ ան ատեն ներկայացուց Գուրգէնը Բուղայի, պատմեց թէ ինչպէս սա Յունաց դէմ քաջութիւններ ըրեր էր, թէ ինչպէս կայսրը զինք Կոստանդնուպոլիս հրաւիրեր եւ նա նախամեծար համարել էր իրեն դիմել։ Ուստի Բուղայի հրամանաւ Գուրգէն Արարաց բանակէ նստաւ առ ժամանակ մի սպասելով Աստուծոյ օգնականութեան։

Բայց քաջ Ապումքդեմի մահուանէն ետք Վասպուրականի վիճակը երբ վատթարացաւ եւ Վասակ մը Արծրունեաց ցեղէն երբ գնաց Բշտունեաց Ռստանը նստաւ իբրեւ տէր աշխարհին առանց կարենալու սանձել Տաճկաց բռնութիւնքը, եւ փոքրիկ բռնաւոր մըն էլ ինք դարձաւ, Գուրգէն ոչ եւս կրցաւ համբերել, եւ հարկ համարեց Սմբատայ հետ առանձին տեսութիւն մը ընել այս նիւթիս համար։

ԾԵՐԵՆՑ

(Շար.)

ՕՄԱՆԻ ՄԷՋ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ՔԱԼԵՆ ՆԻԶՎԱՅԻ ՎՐԱՅ

Դչ. օր, Օմանի բրիտանական ցամաքային ուժերը շարժումի անցան: Զօր. Թոպըրթսընի հրամանատարութեան ներքեւ գտնուող այս զինուորները մասնագիտացած են լեռնային կռիւներու մէջ, թէեւ տակաւին բախում չունեցան ապստամբներու հետ: Իբրիուան՝ 80 քիլոմեթր ճամբայ կտրած էին արդէն եւ հպած՝ Նիզվայէն 30 քիլմ. անդին գտնուող Իզ գիւղը, որ արմաւենիներով շրջապատուած փոքրիկ շրջան մըն է, բլուրի մը ստորոտը: Գիւղը մտնելէ առաջ, բանակայինները թելադրեցին բնակչութեան՝ որ գործակցի իրենց հետ:

Բրիտանական ուժերը ամբողջութեամբ համախմբուած են: Պատրաստ են նաեւ Սուլթանին ուժերը: Վերջնական յարձակումը՝ Նիզվայի վրայ, պիտի ըլլայ երէկ, ապստամբական շարժումը միանգամ ընդմիշտ անդամահատելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ ձերբակալուեցաւ Ապէլ անուն անձ մը, որ կը գործէր իբրեւ արուեստագէտ, սակայն խորքին մէջ խորհրդային հաչակաւոր լրտես մըն էր, որ 1948էն ի վեր տեղեկութիւններ կը քաղէր եւ կը յանձնէր Խ. Միութեան: Իշխանութիւնները ճչդած են, թէ Ապէլ խորհրդային լրտեսական ցանցին բարձրաստիճան պաշտօնեաներէն մէկն էր, կարեւորագոյնը՝ Ամերիկեան հողամասին վրայ գործողներուն մէջ: Կրնայ չուտով մահուան դատապարտուիլ:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ, Պատերազմական ատեանին կողմէ մահուան դատապարտուեցաւ «Միացեալ Ընկերվարութիւն» կուսակցութեան հիմնադիր եւ քարտուղար՝ Քոմորէրա, որ գաղտնօրէն Սպանիա մըտած էր երեք տարի առաջ, Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան մէջ մնալէ վերջ:

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻԱ նոր յուշագիր մը կը պատրաստէ, որ պիտի յանձնուի Մոսկուայի, Խ. Միութեան մէջ գտնուող Գերմանացիներուն մասին: Հարց պիտի տրուի, թէ ի՛նչ ստոյգ թիւով Գերմանացի կան Ռուսիոյ մէջ:

ԶՕՐ. ՖՐԱՆԳՕ յայտարարեց. «Սպանիական բանակը Ատլանտեան Դաշինքի յանձնառու ուժ մը կը կրնայ ըլլալ»:

ՆԻԶՎԱՏԱՅԻ անապատին մէջ հիւլէական ռումբի տասնըմէկերորդ փորձը կատարուեցաւ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետ Քատար, որ խումբ մը նախարարներու հետ Մոսկուա գացած էր, Փեշտա վերադարձած է: Ճամբորդութեան պատճառը գաղտնի կը մնայ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կառավարութիւնը բողոքագիր մը ներկայացուց ՄԱԿի՝ «Միացեալ Նահանգներու Հունգարիոյ ներքին հարցերուն մէջ ըրած միջամտութեան» համար:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ապահովման խորհրդաժողովին աշխատանքներուն շուրջ խօսած պահուն, յայտարարեց թէ թէ Ժուկով-Ուիլսըն հանդիպում մը պիտի չըլլայ, ցնոր տնօրինութիւն:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ մէջ «ասիական կրիփ»էն վարակուած է մէկ միլիոն հոգի: Արժանթինի մէջ, Չիլիի սահմանակից չորս քաղաքներու մէջ լուրջ միջոցներ ձեռք առնուած են, համաճարակին դէմ պայքարելու համար:

ՀԻՐՈՇԻՄԱՅԻ վրայ արձակուած հիւլէական ռումբէն վնասուած մարդ մը, 12 տարի շարունակ տառապելէ վերջ՝ Օգոստոս 7ին մեռաւ հիւանդանոցի մը մէջ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ զանազան շրջաններուն մէջ, գիւղացիներու եւ կուսակցութեան անդամներուն միջեւ բախումներ պատահեցան: Հակահամայնավար շարժումը հետզհետէ կը ծաւալի երկրին մէջ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ 10-20 հոգինոց խմբակ մը ձերբակալուեցաւ, որ կ'աշխատէր ի նպաստ Գերմանիոյ: Գաղտնի կազմակերպութիւն մըն էր ասիկա, Գերմանացիներէ բաղկացած: Գտնուած են բազմաթիւ զէնքեր եւ թռուցիկներ: Ձերբակալութիւնը յաջորդած է գերմաներէն թերթի մը մէջ լոյս տեսած յօդուածին մը պատճառով, որուն մէջ կը յայտնուէր թէ գաղտնի շարժում մը կայ երկրին արեւմտեան շրջանին մէջ: Խմբակցութիւնը կը կոչուէր «Սիլեզիոյ համար գերմանական պայքարի կոմիտէ»:

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը

Խանասորի արշաւանքին 60րդ տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Գէորգ-Չաւուշ» խումբի կողմէ (Նիս)

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Լա Գօլ-սիւր-Լուի գետեզրեայ անտառներուն մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Կը մասնակցին նաեւ Մարսէյլէն հրաւիրուած երիտասարդ-երիտասարդուհիներ: Կը նուագէ (Փարիզի երաժշտանոցէն եւ Լիբանանի ազգային *ախոյեան)*

Գ. ԱԼԵՔՍ ՄՆԱԿԵԱՆ

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ

Ծանօթ.— *Մասնաւոր օթօքար՝ առտուան ժամը 9ին, Փլաս Մասընայէն, որ Մարսէյլէն Հայոց Խաղէն կ'անցնի:*

Կառ տ'օթօպիւսէն ժամը անգամ մը՝ օթօպիւս կը մեկնի Լա-Գօլ-սիւր-Լու, ուրկէ առնել Կոասի ճամբան, 2 քիլոմեթր, Պաքիւս իջնել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկ. Շ. Օհանեան, Պարգեւ Օհանեան եւ ընտանեկան պարագաները խորապէս զգածուած

ԱՆԹՈՒԱՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ ցոյց տրուած համակրական արտայայտութիւններէն, ջերմօրէն շնորհակալութիւն կը յայտնեն Լանսէյի հայ գաղութին, թաղումին ներկայ հայրենակիցներուն, ընկերներուն եւ ընկերուհիներուն, հեռագրով, նամակով, ծաղկեպսակով կամ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնող եւ փոխան ծաղկեպսակի ազգային հաստատութիւններուն նուէր ընող հեռաւոր եւ մօտաւոր բոլոր բարեկամներուն:

× Նոյն առթիւ Գ. Ասլան Գօզպաշեան փոխան ծաղկեպսակի 2000 Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Մշակոյթի տան (Ստանալ Յառաջէն).

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Մայր-Եկեղեցիի վաստակաւոր նախկին դպրապետ ողբացեալ Յակոբ Մալաքեանի *յիշատակին, ներկայութեամբ իր ընտանեկան պարագաներուն: Իր յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:*

× Պարտիզպան մը կ'ուզուի: Դիմել եկեղեցի:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած շրջանի Հայ երիտասարդութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ Վալպարէլ, Լա Փոմ, Սէն Մարսէլի Հայոց Միութեան

Կիրակի ամբողջ օրը Սինեը գիւղին մօտ, ՇԱԹՕ օդասուն եւ ընդարձակ սքանչելի անտառին մէջ, 60 քիլոմեթր:

Առաւօտուն նախաճաշէ վերջ Պալի մըրցում: Պարգեւատրութիւն 2000 ֆրանք, տրամադրուած Կազմակերպութեան կողմէ եւ մասնակցութենէ գոյացած գումարը: Կը խնդրուի Պալերը միասին բերել:

Կէսօրուան ճաշէն վերջ Եւրոպական եւ Հայկական պարեր՝ գլխաւոր մասնաւոր սրահին մէջ: Երախաներու *համար մասնաւոր* խաղեր:

ՄԵԿՆՈՒՄ Օթօքարով Վալպարէլէն՝ առաւօտեան ժամը ճիշդ 6,30ին: Վերադարձ ժամը 21ին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— Բոն-տը-Շէրի.— *Գ. Սարգիս Տինկճեանի ամուսնութեան առթիւ եղբայրք Արրահամեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն Բոն-տը-Շէրիի եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին, 1000 Ֆր. ալ տեղւոյն դպրոցին: Պատանի Գէորգ Տինկճեան նոյն առիթով 1000 Ֆր. նուիրեց եկեղեցւոյ շինութեան:*

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 11 Օգոստոս, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէին:

Տեղի կ'ունենայ Սէնիզէի ճամբուն վրայ, Շաթօ Պուրկարտի գեղեցիկ փարքին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Ղ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ:

Օթօքարները կը մեկնին ժամը 8,30ին, Շըմէն տը լա Փլէն; 8,45 դպրոցին առջեւ, 9ին Փլաս Վէռտէօն, 9,15 Քուռ Պերիա եւ ժան ժոռէս: Պիտի կենան նաեւ սովորական կայաններուն առջեւ:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ոչ մէկ անձրեւ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը ձեռնարկած է գրադարանի մը կազմութեան: Այս առթիւ, մեր բոլոր մտաւորականները, հայրենակիցներն ու ընկերները կրնան օգնել գրադարանին կազմութեան՝ ՄԻԱՅՆ ԳԻՐՔ նուիրելով, հայերէն թէ ֆրանսերէն:

Գիրքերը կարելի է ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

Պ. ԱՐԱ ՊՕՊՃԵԱՆ
16, Ռիւ Փասթէօր
Ռոնի-սու-Պուա (Սէն)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer Paris (9e)

Tél.: PROvence 64-90

C. C. P. Paris 3630-66

Նոր հրատարակութիւններ .—

Զարթօնք, *Մալխաս, Պէյրութ* 1956, *Ա. Բ. Գ. հատորները 1200ական Ֆր., Դ. հատորը* 1000, *Ե. հատորը* 1200 :

Ապրումներ՝ 1200, *բոլորն ալ լաթակազմ:*

Վարդանանք, *Դ. Դեմիրճեան (պատմավէպ) 2 հատոր, Գահիրէ, տպ. «Յուսաբեր»* 1956, 1.500

Պապիկ ու Թոռնիկ, *Խրիմեան Հայրիկ, Հր. Էտվան, Պէյրութ*, 1957 300

«Յուսաբեր» *բացառիկ, նուիրուած Վ. Նաւասարդեանի յիշատակին*, 1957 300

Ժամանց եւ գործ, *Կ. Գուշակ (երազներու բանալին եւ ժամանակի խաղեր, Պէյրութ*, 1956 1.400

Սողոմոն Թէհլիրեան *(վերյիշումներ, Թալէաթի Ահաբեկումը) գրի առաւ, Վ. Մինախորեան, Բ. տպ. Գահիրէ* 1956 1.500

Պապ թագաւոր, *Ստ. Զօրեան (վէպ չորրորդ դարէն), Հալէպ*, 1952, *կազմուած* 1.750

Հայաստան եւ Հայ Դատը, *Գ. Լազեան (Հայ եւ ռուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ), Գահիրէ*, 1957 1.100

Հարազատ Որդի եւ պատմուածքներ, *Երուխան, Հալէպ*, 1953 650

Մեծ Գերին Արտաւազդ, *Արմենակ Տէր Յակոբեան, Թատերախաղ 3 արար, Փա -*

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՀԱՄԱ-ԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 17րդ պատգամաւորական ժողովը պիտի գումարուի յառաջիկայ 17 եւ 18 Օգոստ. 1957, *շաբաթ եւ կիրակի օրերը Լիոնի մէջ,* Կոան Գաֆէ տը Սաքսի *սրահը*, 101, Ավընիւ տը Սաքս, Լիոն:

Առաջին նիստը կը բացուի 17 Օգոստ. 1957 *շաբաթ առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին: Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Մուտքը ազատ է փափաքող հայրենակիցներու համար:*

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿԱՏԵՂԻ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԱՓԻՆ

Վայրը՝

Olonne-sur-Mer (Vendée)

3 Օգոստոսէն 14 Սեպտեմբեր

Անհամբեր մեկնողները կրնան ուղղակի գրել՝

Camp Nor Séround, La Bauduère à Olonne-sur-Mer (Vendée).

Իջնել Սապլ տ'Օլոնի *կայարանը, առնել օթօքարը դէպի* Օլոն *և իջնել* Լա Պոտիւէր: *Միասին տանիլ սաւան եւ ծածկոց:*

ՀՐԱՒԷՐ

Պոլսէն եկող եւ Իսի-լէ-Մուլինօ, Ժանժագ փողոցը բնակող մանկաբարձուհի Տիկին Ազնաւուրէն կը խնդրուի հանդիպիլ Դպրոցասէր, 1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Ռէնսի-Փավիյօն:

ՕԳՈՍՏՈՍ 18ԻՆ

Պիտի ձայնասփռուի Փալէ տը Շայոյի *եկեղեցական երաժշտութեան համերգը, որուն մասնակցած է հայկ. երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, Կիրակի առտու ժամը 8.45ին* Փարի - էնթերէն:

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՃՇՏՈՒՄ

Թարարաբնակ Պարոն Երուանդ Սողոմոնեան հանգուցեալ Սաթենիկ Գարաճարութիւնեանի եւ Զապէլ Ալթունեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան կը նուիրէ 5000 Ֆր. եւ ոչ թէ 10.000 Ֆր., իսկ 5000 ֆրանքը կը նուիրէ Լիոնի Կարմիր Խաչին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան Պ. Վարդեվառ Գամպէրեանէ 1000 Ֆր. իր անուան տօնախմբութեան առթիւ:

Պ. Մարտիրոս Բարսեղեանէ 5000 Ֆ. հանգուցեալ Տիկին Հէքիմեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Փարիզէն Պ. Վահէ Ֆրէնկեանէ 1000 ֆրանք

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 10 ՕԳՈՍՏՈՍ ● SAMEDI 10 AOUT 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7964 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3765

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐՀԱԿԸ

*

Սեւրի դաշնագիրն է այդ, ստորագրուած ճիշդ 37 տարի առաջ, 1920 Օգոստոս 10ին՝ Սէնի ափերուն վրայ, յախճապակիներու նշանաւոր թանգարանին մէջ:

Վեց դարէ ի վեր՝ առաջին անգամ ըլլալով անկախ Հայաստանի մը ներկայացուցիչը կը ստորագրէր միջազգային դաշնագիր մը, որուն տակ իրենց ստորագրութիւնը կը դնէին միաժամանակ յաղթական մեծ դաշնակիցներու անուանի պետութիւնները:

Հայկական դիւցազնամարտի եւ տառապանքի անզուգական երգիչ Աւետիս Ահարոնեան՝ իբրեւ նախագահ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան՝ իր փոթորկալից կեանքի ամէնէն երջանիկ վայրկեանները կ՚ապրէր այդ օրը:

Մեծերը բարեհաճած էին իրենց կողքին աթոռ մըն ալ շնորհել «փոքրիկ դաշնակից»ին, որուն ազատագրութեան համար ա՛յնքան շռայլ խոստումներ էին ըրեր պատերազմի ամէնէն բախտորոշ օրերուն:

Սեւրի դաշնագրով դաշնակից պետութիւնները Թուրքիոյ կը պարտադրէին «ազատ եւ անկախ Հայաստանի» ճանաչումը:

Ու պարտուած Թուրքիոյ երեք պատգամաւորները — Համի փաշա, փիլիսոփայ Րիզա Թէվֆիք եւ Րէշատ Հալիս — գլխիկոր կը ստորագրէին այն վաւերաթուղթը, որ կտոր կտոր կ՚ընէր Օսմանեան կայսրութիւնը, անկէ խլելով Աղեքսանդրէթի ծոցէն դէպի հարաւ՝ մինչեւ Կարմիր Ծով եւ Պարսից Ծոց երկարող անսահման տարածութիւններ: Հիճազ անկախութիւն կը ստանար: Իրաք, Պաղեստին, Սուրիա եւ Լիբանան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հոգատարութեան կ՚ենթարկուէին: Քիւրտիստան ինքնավար կը դառնար: Իսկ Հայաստանի կը խոստացուէին թրքական չորս նահանգներ:

Դաշնագրի 88րդ յօդուածը կը նուիրագործէր Հայաստանը՝ իբրեւ «ազատ եւ անկախ պետութիւն»:

Իսկ 89րդ յօդուածը կ՚որոշէր «Միացեալ Հայաստանի» աշխարհագրական դիրքը, վերջնական սահմանագծումը ձգելով Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ու. Ուիլսընի: Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Պիթլիսի նահանգները՝ մեծ մասով՝ պիտի միանային անկախ Հայաստանին, Սեւ Ծովու վրայ ելքով մը:

Դաշնակցութեան — ու նաեւ հայ ժողովուրդի ստուար մեծամասնութեան — հաւատոյ հանգանակը՝ «Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան»ը վաւերացուած կը գտնենք Սեւրի դաշնագրին վերոյիշեալ երկու յօդուածներուն մէջ:

Մեր Դաշնակիցները այդ իրաւունքը ճանչցած էին հայ ժողովուրդին՝ իբրեւ արդար հատուցում անոր մարտիրոսութեան եւ դաշնակիցներու դատին համար Կովկասի եւ Պաղեստինի ճակատներուն վրայ կատարած զոհաբերութեանց:

Նախագահ Ուիլսըն շատ ազնիւ գտնուեցաւ: 1920 Նոյ. 22ին Չորս Մեծերու Խորհրդաժողովին ներկայացուց իր «իրաւարարական վճիռ»ը Հայաստանի սահմաններուն մասին, մեծապէս գոհացում տալով հայկական պահանջներուն:

Եւ սակայն դէպքերը կը գահավիժէին: Հարաւէն եւ հիւսիսէն թշնամիները զինակցած՝ իր սաղմին մէջ խեղդեցին Հայաստանի մանուկ Հանրապետութիւնը, որ երեսուն ամիս միայն շնչեց:

Այնուհետեւ բարեկամ ու թշնամի, դաշնակից ու հակառակորդ միացեալ ճակատ կազմեցին՝ ոտքի կանգնեցնելու համար ջախջախուած Թուրքիան, որ հազիւ գտած էր իր արժանի պատիժը:

Ու 1923 Յուլիս 24ին թաղեցին Հայկական Դատը Լօզանի մէջ: Մուսուլի քարիւղը աւելի սուղ կ՚արժէր քան հայկական արիւնը:

Սակայն հայ ժողովուրդը չէ հրաժարած իր Դատէն: Արդարութիւն կը պահանջէ աշխարհի Մեծերէն ու պիտի շարունակէ պահանջել, մինչեւ որ գոհացում ստանայ:

Դաշնակցութեան երդուեալ հակառակորդներն անգամ 1920էն մինչեւ 1945՝ ամբողջ քառորդ դար հայհոյելէ վերջ Սեւրի դաշնագրին, երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին եկան միացան մեզի՝ միասին կազմելու համար «Թրքահայ Դատի Պաշտպան Կեդրոնական Յանձնախումբ» մը Փարիզի մէջ:

Իր գործունէութեան ընթացքին Յանձնախումբը հիմնուեցաւ Սեւրի դաշնագրին վրայ՝ հայութեան հողային պահանջները ներկայացնելու համար աշխարհի ճակատագիրը վճռող արիսպագոսին:

Խորհրդային Միութիւնը ամբողջ երկու տարի սին յոյսերով օրօրելէ վերջ մեր Յանձնախումբը, իր բախտին լքեց հայ ժողովուրդը: 1947 Հոկտ. 24ին Վորոշիլովի բերնով Միացեալ Ազգերու Ժողովին մէջ յայտարարեց՝ թէ «Կարսն ու Արտահանը Վրաստանի կը պատկանին...»:

Իսկ 1953 Մայիս 30ին ալ Անգարայի կառավարութեան ուղղուած ծանուցագրով մը յայտնեց թէ Հայաստան եւ Վրաստան ո՛չ մէկ հողային պահանջ ունին Թուրքիայէն...:

Սեւրի տարեդարձին առթիւ անգամ մը եւս կը շեշտենք թէ հայութիւնը երբե՛ք պիտի չհրաժարի իր արդար իրաւունքներէն եւ պիտի շարունակէ ամէն առթիւ յիշեցնել զանոնք աշխարհի Մեծերուն՝ մինչեւ որ պարտականները հատուցանեն իրենց պարտքը ազնիւ հայ ժողովուրդին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ. —
«ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ ՀԻՒԼ. ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԶՈՀ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆ»

●

Արեւելեան Գերմանիոյ Խորհրդարանը Եչ. օր բացառիկ նիստ մը գումարեց, ի պատիւ խորհրդային հիւրերուն.— Խրուշչեւ, Միկոյեան, Կրոմիքօ:

Թէեւ ցարդ յայտնուած համայնավարական քարոզչութենէն տարբեր նորութիւն մը չկայ, սակայն, այս անգամ, Խրուշչեւ բուռն յարձակում մը գործեց Արեւմտեան Գերմանիոյ վարիչներուն դէմ, իբրեւ ֆաշականներ եւ ռազմապաշտներ: Խօսեցան նաեւ Գերմանիոյ վերամիացման շուրջ: Համայնավար կուսակցութիւններու միասնականութեան յանկերգն ալ չմոռցուեցաւ:

Ապազինման հարցին շուրջ խօսելով, Խրուշչեւ յայտնեց, թէ խորհրդային բոլոր ուժերը կրնան հեռանալ ոչ միայն Գերմանիայէն, այլ՝ նաե՛ւ Լեհաստանէն, Հունգարիայէն եւ Ռումանիայէն, եթէ Միացեալ Նահանգները հեռանան Գերմանիայէն, Անգլիայէն եւ Ֆրանսայէն: Ինչո՞ւ Միացեալ Նահանգները չեն ընդունիր այս առաջարկը: Տրամաբանական է ան: Իւրաքանչիւր ազգ իրաւունք ունի ապրելու իր սահմաններուն մէջ՝ առանց օտար ուժերու պարտադիր ներկայութեան: Մենք պիտի չդադրինք նաեւ մեր բոլոր ուժերը գործի դնելէ՝ ապազինման շուրջ համաձայնութեան նոր միջոցներ գտնելու համար»:

Այնուհետեւ, Խրուշչեւ սպառնաց.. «Հրթիռական միջոցներով պատերազմ մը անպայման պիտի վերածէ աշխարհի մեծ մասը: Արեւմտեան Գերմանիոյ այն շրջանակները, որ կողմնակից են նոր պատերազմի մը, պէտք է մտածեն այս մասին, ինչպէս նաեւ Ֆրանսան, Անգլիան

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

◆ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ◆

■

ՏԵՍՆԷԻ՞ՆՔ ԱՅԴ ՕՐԸ···

Մէտինէրկին անունով թուրք լրագրող մը, կը գրէ Թրիպիւնի սիւնակներուն մէջ թէ Թուրքիա, ի՛նչ ալ պատահի, ի՛նչ կացութիւն ալ ստեղծուի, Ամերիկայի բարեկամ ու դաշնակից պիտի մնայ:

Որովհետեւ, իր բառերով, «Թուրքերը քաղաքականութեան մարզին մէջ, երկու չուանի վրայ չեն խաղար»:

Ուստի այս թուրք կարգ մը տեղեկութիւններ կուտայ իր վաթանին տնտեսական ու քաղաքական կացութեան մասին:

— Ռուս դիւանագէտները, վերջերս, շոգեպլին աշխատանքներ կը կատարեն Թուրքիոյ մէջ, վարագոյրին ետեւէն, որպէսզի համոզեն մեր վարիչները որ փոխ դրամ առնեն իրենցմէ: Բայց, Թուրքերը կը նախընտրեն սուրճ, թէյ, դեղ կամ անհրաժեշտ ուտելիքները չունենալ, քան ընդունիլ Ռուսիոյ բարեկամութիւնը: Հակառակ այն երեւոյթին որ Թուրքերը ուժեղ դիրք մը բռնած են Ռուսիոյ հանդէպ, ո՛չ ոք կրնայ ուրանալ թէ Թուրքիա իր ամէնէն նեղ օրերը կ՚անցընէ, Քեմալ Աթաթիւրքի հաստատած հանրապետութեան առաջին օրերէն ասդին:

Լրագրողը կը պատմէ թէ Թուրքիա օտար դրամներ չունի եւ իր տնտեսական տագնապը այն աստիճանին հասած է որ Արեւմտեան երկիրներու պաշտպանութեան զինքն անգամ վտանգուած է: Թուրքիա, երկար առեւէ ի վեր, կը պահէ 400.000նոց բանակ մը, բայց առկայուած պիտի ըլլայ՝ առոր մէկ քառորդը զօրցնելու: Թուրքիա, որ Ամերիկայէն ստացած է 700 միլիոն տոլարի տնտեսական եւ 1000 միլիոն տոլարի զինուորական օժանդակութիւն մը, պատրաստ է կռուելու ոեւէ թշնամիի դէմ, որեւէ առեն:

Կը հաւատանք որ Թուրքիոյ վարչապետին վարիչները Ընքըլ Սեմէն քաշած են, առ վերջին տասնամեակին, 1700 միլիոն տոլար՝ այս գումարին մէկ մասով թրքական անապատը քիչ մը կարգի դնելու եւ միւս մասովն ալ օրուան աչքը-բաց պէյերուն գրպանը քիչ մը լեցնելու համար:

Կը հաւատանք որ Թուրքիա տնտեսական շատ ծանր տագնապի մը մատնուած է: Եկող-գացողները կը պատմեն թէ Պոլսոյ շուկաներուն մէջ, ո՛չ սոխ կայ, ո՛չ սխտոր, ո՛չ սուրճ, ո՛չ ձիթապտուղ, ո՛չ իսկ գետնախնձոր: Թուրք Մէհմէտճիկները մատիտ ու գրիչ անգամ չունին, կ՚ըսէ օտարազգի ճամբորդ մը:

Կը հաւատանք թէ Թուրքիա 400.000նոց բանակ մը դրօշի տակ կը պահէ — իրականին մէջ, պահողը Ընքըլ Սեմն է — որովհետեւ աչքը վախցած է Մոսկուայէն: Երբեք հարիւր տարուան մէջ, տասներեք անգամ Ռուսերուն հետ կռիւ ունեցանք, կը գրէ ջարդարարներուն թոռը: Ատոր ալ կը հաւատանք:

Բայց, այս ու այն բանին հաւատալու մեր կարողութիւնը այդքանով ալ կը վերջանայ, երբ օրակարգի նիւթ է մեր նախկին *վաթանը*:

Ու մենք, երբե՛ք երբե՛ք չենք հաւատար թէ թուրք կոչուած ազգը կը յարգէ իր խոստումները ու իր հաւատքները եւ ի՛նչ ալ պատահի, բարեկամ ու դաշնակից կը մնայ իրեն երես տուողներուն:

Թուրքը այդ առաքինութիւնը չունի: Որովհետեւ, Թուրքը պատիւ չունի:

Տո՛ւր, կ՚առնէ: Մի՛ տար, կը կողոպտէ: Իրեն օգտակար եղիր, կէս-բերան «թէշէքքիւր» մը կ՚ըսէ: Երեսը մի՛ նայիր, բարպանը գլխուդ կ՚իջեցնէ:

Մի՛ մեղադրէք — այդպէս սորված է, այդպէս դաստիարակուած է: Օձը կրնա՞յ չխայթել: Վագրը կրնա՞յ չյօշոտել իրեն մօտեցողը:

Ի՞նչ օգտուեցան Անգլիայէն ու Ֆրանսայէն: Ի՞նչ բրին: Առաջին պատերազմին անոնց դէմ ելան, երկրորդին՝ հինգ տարի շարունակ, փոխ փախէնը առին նստան եւ հրացան մըն ալ չպարպեցին:

Վայ այն մեծերուն, որոնք միամտօրէն կը հաւատան թէ երբ փոթորիկը պայթի Թուրքը իրենց հետ պիտի կռուի: Բայց որու հետ կ՚ուզէ թող կռուի քաշելիք ունի: Տեսնէինք այդ օրը···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

●

Ինչպէս գրած էինք, Ելմտական Նախարար Կայեար, հինգշաբթի գիշեր հեռատեսիլէն պատասխանեց կարգ մը հարցումներու, որոնք ուղղուած էին իրեն երկրին տնտեսական տագնապին առթիւ:

Նախարարը շեշտեց թէ Ֆրանսայի համար կենսական է արտածումը.— «Եթէ մեր նաւերը չկարենանք լեցնել, մեր խանութները պէտք է պարպենք»: Անգամ մը եւս զգուշացուց աշխատաւորները, որ օրապահիկի յաւելում չուզեն եւ կոչ ըրաւ Ֆրանսացիներուն «խելքին եւ իմաստութեան»:

Քիչ ետք, Ֆելիքս Կայեար, այս անգամ պատասխանելով թիւ 1 Եւրոպայի կայանէն, ըսաւ թէ ան մը կը խորհի հանրակառքերու եւ մեթրոյին բացը գոցելու, առանց յաւելում ընելու շաբաթական քարթերուն վրայ, նոյնը երկաթուղին համար:

Ինչպէս գրած էինք, 1958ի պիւտճէն ունի միայն 825 միլիառի բաց մը: Այս գումարն ալ հայթայթելու համար նոր խնայողութիւններով, վարչապետ Մոնուրի կոչ ըրաւ նախկին ռազմիկներուն որ հրաժարին իրենց թոշակէն: Ինչպէս կը թելադրէ վարչապետը եթէ այդ թոշակէն հրաժարին՝ անոնք որ պէտք չունին, 10 միլիառ ալ այդ ձեւով գտնուած կ՚ըլլայ: Ընդհանուր վճարումը նախկին ռազմիկներուն՝ 17 միլիառ է:

Կ՚առաջարկուի նաեւ էսքօնթի բարձրացում, մօտ 2 % (ներկայիս էսքօնթը 4 առ հարիւր է):

× Օգոստոս 9ի պաշտօնաթերթին մէջ լոյս տեսաւ այն օրէնագիծը որուն համաձայն «նուազագոյն ապահովուած օրապահիկը» ժամական 133,45 նշանակուած է Օգոստոս 1էն սկսեալ:

× Բաւական բարձրանալէ վերջ այս վերջին օրերուն Օգոստոս 8ին սակարանը աւելի հանդարտեցաւ եւ ոսկին զգալապէս ինկաւ նախորդ օրերուն վրայ ինչպէս նաեւ Նափոլէոնը:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Օգոստ. 8) — Ձոյլ ոսկի 495.0000, Նափոլէոն 3870, զուիցերիական 3510, անգլիական 4320, քսան տոլարնոց 17.640, թղթադրամ (անպաշտօն) սթեռլին 1156, տոլար 420, զուիցերիական 101, պելժիական 8,30, լիր 0,70, փեսեթա 8,50:

ՏԻԿ. ԵՍԱՅԵԱՆ, որ Փարիզ-Նիս երկաթուղիի արկածէն վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուած էր, մեռած է: Կը բնակէր Սէն Ժագ փողոցին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ անակնկալ փոթորիկն ու անձրեւները մեծ աւերներ գործեցին: Յատկապէս Կեդր. Ֆրանսայի մէջ, ուր ծառերը արմատախիլ եղան: Նիւթական վնասը մէկ միլիառի կը հասնի:

ՊՐԼԷԱՆՎԻԼԻ մօտերը, ալժերիացի ըմբոստներ, կրակ բացին զինուորական կառքի մը վրայ: 10 լեգէոնականներ սպաննուեցան, երկու ուրիշներ վիրաւորուեցան: Միւկէլի մէջ պատահած բախումի ընթացքին 32 ըմբոստներ սպաննուեցան, երկու ուրիշներ գերի ինկան: 21 զէնքեր գրաւուած են:

ԿՈՒՏԻՆԱՅԻ ՄՇԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անօրինակ խռովք մը, որ չէր սպառեր զանէ երբեմնի թրքախօս Կուտինացիներուն քով՝ այսօր ուրախալի երեւոյթ մը կը պարզէ. — Կուտինացիները իրար անցած են, ժողով ժողովի վրայ կը գումարեն՝ խորհելով թէ ի՛նչպէս կարող պիտի ըլլան իրենց Պատմութիւնը գրելու։ Այսինքն՝ Կուտինա Բէօթանիայի Յուշամատեան գրի առնելու։ Կամենալը՝ կարենալ է, սակայն։ Մենք յաջողութիւն միայն կը մաղթենք եւ յաջորդ փոքրիկ ուսումնասիրութիւնը իրենց կը նուիրենք։

1. ԱՍԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ (1841-6)

Արդէն 1847 Մարտին՝ կը յիշուի Կուտինայի այս հնագոյն մշակութային Ընկերութիւնը իբրեւ ոչ-նոր կազմուած, « ... բուն փոխանորդը, այսինքն՝ ներկայացուցիչն է Յակոբ Շիքարեան, Կուտինայի աչքառու եւ բարեկեցիկ Հայերէն մէկը, որ ուրիշ նորակազմ ընկերութիւն մը քաջալերելու համար 2000 դրուշ կը նուիրէ 1847ին։ Ե՞րբ կրնայ կազմուած ըլլալ։ Ո՞վ եղած է իր հիմնադիրը եւ այլ շատ մը հարցումներ, որոնց պատասխանը չունի առաջին անգամ զինքը յիշող հայ թերթը (Հայաստան, Կ. Պ. 1847 թ. 42)։

2. Ս. ՄԻՆԱՍԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ (1847)

1847 *Մարտին, Զատկի երկուշաբթի օրը հացկերոյթ կուտայ Յակոբ Շիքարեան իր տան մէջ, ուր կը հրաւիրուին քաղաքին երեւելիները։ Նպատակն է* Ազգին բարեկարգութեան վրայ *խօսակցիլ։ Դպրոցներու բարեկարգութեան վրայ կը ճառէ քաղաքին Առաջնորդ՝* Թովմա Ծ. Վ., *որուն խօսքերը խոր տպաւորութիւն կ'ընեն։ Երկրորդ օրը «սիրայօժ միաբանութեամբ» հիմը կը դնեն* Ս. Մինասայ Ընկերութեան, *նպատակ ունենալով որ* «մանչ տղայոց եւ թէ աղջկանց դպրոցները բարեկարգէ եւ չեղած տեղուանքն ալ հաստատէ»։ *Շատերը անդամ կը գրուին այս նոր ընկերութեան, իսկ յաջորդները թէ՝ կ'անդամագրուին եւ թէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընեն Ընկերութեան.*

Առաջնորդ Թովմա Ծ. Վ.	500 դրշ.
Ասիական Ընկերութեան փոխանորդ Յ. Շիքարեան	2000 դրշ.
Ստեփան Տաքչեան	2000 դրշ.
Յովհաննէս Ալթմաճեան	250 դրշ.
Յակոբ Պալընճեան	1000 դրշ.
Յովհ. Երվիրիմլիքեան	1000 դրշ.
Յովսէփ Սանաքիլեան	1000 դրշ.
Կարապետ Պալընճեան	500 դրշ.

Ընկերութեան տարեկան անդամավճարն էր 25 *դրուշ* (Հայաստան, անդ, թ. 42)։

3. ... ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ (1850-9)

Կուտինայի Առաջնորդ Յովսէփ Վ. (1850-9), իր առաջնորդութեան շրջանին, *կրթական գործին զարկ մը տալու համար* Նազարէթ Արսլանեան *պատանին Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդ. ուսումնարանին մէջ կրթել տալէ վերջ՝ կը բերէ Կուտինայի մէջ վարժապետ կը կարգէ։ Այդ վարժապետին ամսականը հոգալու համար ալ* Ընկերութիւն *մը կը հիմնէ 7,14 եւ կամ 21 դրուշ տարեկան անդամավճարով։ Թղթակիցը, որ Կուտինայէն այս տեղեկութիւնները Պոլիս գրկած է՝ չգիտեր թէ ի՞նչ էր* անունը *այդ ընկերութեան (տե՛ս* Մասիս, Կ. Պ. 1859 թ. 405)։ *Ուրիշ կողմէ ալ անծանօթ է ան։*

4. ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ (իբր 1870-7)

Գէորգ Եպ. Դերձակեան, *իր Կուտինայի առաջնորդութեան շրջանին* (1865-77), *Կուտինայի* աղջկանց վարժարանը հաստատուն եկամուտներով օժտելու համար *հիմնած է* Հայուհեաց Ընկերութիւնը, *որուն արդիւնքով 1899ին կը շինուին վարձատու* երկու տուն եւ խանութ մը (Բիւրակն, Կ. Պ. 1900, էջ 374)։ *Ընկերութիւնը շարունակած է գործել նաեւ 1900էն վերջ*

5. ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ (1908)

Հիմնուած է 1908 *Օգոստոսին*։ 1908 *Դեկտ.ին Տնօրէն Ժողովի Ատենապետ* Դ. Յովհաննէսեանի *եւ Ատենադպիր* Հ. Զօրբեանի *նախաձեռնութեամբ* 132 *դրուշ կը հաւաքուի Հայաստանի սովեալներուն համար* (Մանզումէի Էֆքեար, Կ. Պ. 1908 թ. 2293)։

Միութիւնը ունեցած է ընթերցատուն մը, *բացած է* կիրակնօրեայ լսարան մը եւ կազմած երաժշտական խումբ մը։ *Խաչընդոտներ 1910ին խափանած էին լսարանն ու երաժշտախումբը, կը մնար միայն ընթերցատունը* (Ազատամարտ, Կ.Պ. 1910 թ. 217)։

ՈՒՇԱԿ

... ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ (1873)

Կուտինայի վերաբերող Ուշագի *այս ընկերութիւնը հիմնուած է 1873ի վերջը։ Իր նպատակն եղած է «Մէջտեղ գրուած դրամով առեւտրական շահաւոր գործառնութիւններ ընել, հարկ եղած ատեն շահաւոր տոկոսով փոխ տալ Ընկերութեան անդամներուն եւ գիւղաքաղաքին մէջ գտնուած աղքատաց օգնութեան ժամանել»* (Փունջ, Կ. Պ. 1874 թ. 851)։ *Ընկերութիւնը նպաստած է տեղւոյն դպրոցին։*

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

ԺՈՐԺ Զ. ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԳԱՀԸՆԿԵՑ ԸՆԵԼՈՎ ՈՒԻՆՏԸՐԻ ԴՈՒՔՍԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԳԱՀԻՆ ՎՐԱՅ ՊԻՏԻ ԲԱՐՁՐԱՑՆԷԻՆ

ԽՄԲ.— Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ Արտաքին նախարարութիւնները հրատարակեցին փաստաթուղթ մը՝ Վիլհէլմշթրասէի գաղտնի արխիւներէն մէջէն։ Ստորեւ՝ գլխաւոր մասերը.—

1940 *Յունիս-Յուլիսին, երբ Գերմանացիները կը յարձակէին Անգլիոյ վրայ, Հիթլէր եւ Ռիպպենթրոփ նպատակ ունէին գահընկէց ընել Ժորժ Զ. Թագաւորը եւ անոր տեղ գահ բարձրացնել Ուինտըրի դուքսը, մտածելով՝ որ պիտի կարենային շահիլ անոր գործակցութիւնը։*

Գերմանացիները այս ուղղութեամբ մտածած են 1940 Յունիսէն սկսեալ, երբ նախկին Թագաւորը Փարիզէն Սպանիա կ'երթար Ֆրանսան գրաւուած ըլլալով։ Հիթլէրի դիտաւորութիւնը հետեւեալ ձեւով կարելի է խտացնել.— Պերլինի համաձայն՝ Ուինտըրի դուքսը խաղալ թագաւոր մը կրնար ըլլալ՝ Անգլիոյ վրայ տարուելիք գերմանական յաղթանակի մը պարագային։ Ան կրնար օգտակար միջնորդ մը ըլլալ Լոնտոնի եւ Պերլինի միջեւ։

Այսպէս՝ 1940 *Յուլիսին, երբ Ուինտըրի դուքսը տակաւին Լիզպոնա կը գտնուէր եւ կը պատրաստուէր Պահամաս կղզիները մեկնիլ, Մատրիտի գործավարը հրահանգ ստացաւ յայտնելու իրեն.—*

1.— Բրիտանական կառավարութիւնը կ'ուզէ սպաննել զինքը։

2.— Որ Գերմանիոյ հետ «գործակցելու» կարելիութիւններ ունի։

Նախկին Թագաւորին առաջարկուեցաւ որ մերժէ ընդունիլ Պահամաս կղզիներուն մէջ իրեն յանձնուած պաշտօնը եւ երթայ Սպանիա։ Մինչեւ իսկ իրեն ցոյց տրուած էր «Բրիտանական Սահմանադրութեան բարեփոխման կարելիութիւններ», կը շեշտուի Մատրիտի գերման դեսպանին տեղեկագրին մէջ։

Սակայն Ժորժ Զ.ի եղբայրը որ երեւութապէս դէմ էր, անգլիական դահլիճին քաղաքականութեան, ի վերջոյ կը մերժէ մխրճուիլ բանակցութիւններու մէջ որ հակառակ են իր կառավարութեան տուած հրահանգներուն։

Դէպի Պահամաս ճամբորդութիւնը վերջնականապէս որոշուեցաւ Օգոստոս Երկուքին, որովհետեւ Ուինտըրի դուքսը հասկցուցած էր, թէ Փորթուկալի եւ Սպանիոյ իր բարեկամներուն հետ յարաբերութեան մէջ պիտի մնայ, երբ միջազգային կացութիւնը պահանջէ։

Գերմանական գործակալութիւնները կը փորձեն զանազան միջոցներ, որպէսզի դուքսը ետ դառնայ իր այդ որոշումէն։

Մեկնումի նախօրեակին՝ դուքսին կինը ծաղկեփունջ մը ստացաւ... պատգամով մը։ «Վտանգաւոր ճամբորդներ» նշմարուեցան այն նաւուն վրայ՝ որ դուքսն ու դքսուհին Պահամաս կղզիները կը տանէր։ Արքայական ամոլին ծրարները «խորհրդաւոր կերպով» կ'անհետանան՝ մէկ ժամ, այն պահուն, երբ նաւը կը բարձրանային։ Վերջապէս դժոխային մեքենայ մը «ի յայտ» կուգայ նաւուն մէջ։ Լիզպոնայի գերման դեսպանը կը յայտնէ, թէ հրահանգած էին փշրել դքսուհիին ննջասենեակին պատուհաններուն ապակիները։ Որովհետեւ դէպքին «հոգեբանական» ազդեցութիւնը պիտի մղէր զայն՝ որ կարելի եղածին չափ շուտ մեկնէր։

Փաստաթուղթերու հաւաքածոյին մէջ գլուխ մը կայ, ուր իշխան Մաքս Ֆոն Հոհէնլոհէ որոշ յայտարարութիւններ կը վերագրէ Աղա Խանին 1940ին։

Համաձայն իշխանին, այդ օրերուն Աղա Խան նիւթական տագնապի մատնուած էր եւ կարելի էր օգտագործել... Վիլհէլմշթրասէ կը հասկնէր իր աշխատակիցին, թէ «Աղա Խանի նիւթական շահերը շատ մօտէն կապուած էին Անգլիոյ հետ, որպէսզի կարելի ըլլայ մտածել Աղա Խանը օգտագործելու մասին։

Վերջապէս գերմանական փաստաթուղթերը նոր լոյս կը սփռեն Հիթլէրի զինուորական ծրագիրներուն վրայ, Ֆրանսայի պարտութենէն ետք։

1940 *Յուլիս 16ին, Հիթլէր հաղորդած էր իր սպայակոյտին՝ Անգլիոյ վրայ յարձակումի մը սկզբունքը, Ուէյմութէն եւ Ուայթ կղզիին մէջտեղէն, որմէ ետքը Լոնտոնը պիտի իյնար գերման բանակին ձեռքը։ Այս ժամանակ, Հիթլէր քաղաքավարօրէն մերժեց իտալական հետեւակազօրքը իր տրամադրութեան տակ դնելու Մուսոլինիի առաջարկը։*

Այս ծրագիրները ի զօրու մնացին մինչեւ այն ատեն, երբ Գերմանիա ապահով էր արեւելքէն։ Մինչդեռ ռուսեւգերման յարաբերութեանց մէջ հերձուածը գլալի կը դառնար արդէն։ Միւս կողմէ, Ուաշինկթընի գերման դեսպանն ու Հիթլէր անձամբ կ'անդրադառնային, թէ բան մը կ'անցնի կը դառնայ Լոնտոնի եւ Մոսկուայի մէջ, եւ Անգլիա սկսած է հաշուել Խ. Միութեան վրայ։

Խորհրդային վոլթ-ֆասի մը առջեւ, Հիթլէր հիմնովին փոխեց իր ծրագիրները, այդ թուականէն սկսեալ։ Այնպէս կը տեսնուէր, թէ աւելորդ էր այլեւս Լոնտոնի հետ զբաղիլ, սակայն Ֆիւրհէրին այնպէս կը թուէր, թէ «Անգլիոյ բաւական յոյսը» Ռուսիան է, ուրեմն պէտք էր նախ կործանել այս վերջինը։

Այս միջոցին, Գերմանիա, Իտալիա եւ Սպանիա կը մտածէին բաժնել պարտուած Ֆրանսան։ Գերմանիա, սակայն պայմաններու մէջ չէր ուզեր անմիջապէս առանձին խաղաղութեան դաշնագիր ստորագրել Վիշիի կառավարութեան հետ, որովհետեւ պէտք ունէր Ատլանտեանի ափին՝ պատերազմը շարունակելու համար։ Կը մտածէին նաեւ Մարոքը ձգել Սպա-

ՊԱՐՈՆ ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ

Գ. ՊԱՑԹԱՐ՝ ՔԱՐԻՒՂԻ

ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Այս եւ դատին շուրջ յարուցուած աղմուկը հօրս հանդուրժելու կարողութեան սահմաններէն վեր էին. պիտի նախընտրէր տեղի տալ. այս ուղղութեամբ, ականջիս հասաւ խօսակցութիւն մը, որ հայրս ունեցած էր իր փաստաբանին հետ.

— Ձեւակս իրապէս խելացի փրթաւ այդ բոլոր փաստաթուղթերուն հարցը մէջտեղ բերելով, կ'ըսէ հայրս։

«Փաստաբանը զարմացած կը պատասխանէ.

— Կը կարծէի որ այստեղ եկած ենք ձեր շահերն դէմ դատ պաշտպանելու, եւ ոչ թէ իր ճարպիկութիւնը գովելու»։

Երեք օր վերջը Կիւլպէնկեան համաձայնութեան եկաւ իր տղուն հետ։ Եւ քանի որ ինքը կորսնցուցած էր, որոշեց «մոռնալ» անցած-դարձածները։ Հայր ու զաւակի միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատուեցան։ Նուպար համոզուած է թէ այս դէպքէն ի վեր հայրը սկսաւ աւելի յարգանքով վերաբերիլ իրեն հետ։ Քանի մը տարի ալ այսպէս անցաւ։

Բայց վէրքը բոլորովին գոցուած չէր... Ընտանեկան երրորդ մեծ անհամաձայնութիւնը ծագեցաւ 1952ին, երբ Նուարդ մեռաւ։

Կիւլպէնկեան արգելք հանդիսացած էր որ Նուարդ կտակ մը գրէ իր ողջութեանը՝ պատերազմին ժամանակ։ Բայց Նուարդ Նիսի մէջ բնակող իր եղբօր նամակ մը գրած էր, որուն մէջ կ'ըսէր թէ Պարոն Հինգ առ Հարիւր խոստացած է վերադարձնել իր 9500 ոսկիի դրամօժիտը, զոր Կիւլպէնկեան բերացուցած էր գործի մէջ դնելու համար։ Նուարդ կը գրէր թէ այդ դրամը այժմ բազմաթիւ անգամներ բազմապատկուած պէտք է ըլլայ, եւ փափաք կը յայտնէր որ իր մահէն վերջ հայկական որբանոց մը շինուի այդ դրամագլուխով ու տարիներու ընթացքին անոր գոյացուցած շահերով։

Այս նամակին մէկ պատճէնը 1952ին անցաւ Նուպարի ձեռքը, երբ Փարիզի իրենց տան թուղթերը կարգի կը դնէր։ Որոշեց որ իր մօրը փափաքը պէտք է իրագործուէր։ Հաշուեց բրաւ որ մօրը բերած 9500 ոսկին, Կիւլպէնկեանի դրամագլուխին մէկ տասներորդը կը կազմէր 1892ին. հետեւաբար Նուպար իր հօր 1952ին ունեցած հարստութեան մէկ տասներորդին վրայ իրաւունքներ ունէր։ Պահանջեց ուրեմն որ հօրը հարստութեան մէկ տասներորդ գումարով իրագործուի իր հանգուցեալ մօր փափաքը եւ որբանոց մը շինուի։ Պարոն Հինգ առ Հարիւր «չափազանց տակնուվրայ եղաւ այս առաջարկէն»։ Մանաւանդ որ Նուպար կը մերժէր իր հօրը ցոյց տալ Նուարդի այդ նամակին պատճէնը, որուն մէջ Տիկին Կիւլպէնկեան ակնարկութիւններ ալ կ'ընէ իր ամուսնին ուրիշ կնոջ մը հետ ունեցած յարաբերութիւններուն մասին։

Յաջորդ տարին Պարոն Հինգ առ Հարիւր իր կտակը փոխեց եւ Նուպարը «ժառանգութենէ զրկեց» միայն մէկ միլիոն տոլար հեղուկ դրամ եւ մէկուկէս միլիոն տոլարի ալ արժէքով բաժնեթուղթեր ձգելով անոր։ Շատ աւելի վիրաւորական էր սակայն կտակին այն մասը, ուր կ'ըսուէր թէ «կտակարարները կրնան իրենց կամքին մէջ առնել Նուպարը եթէ յարմար կը գտնեն այդ։»

Այս ձեւով, ոչ միայն Նուպարի ժառանգութեան երեք հինգերորդը կը տրուէր իր քեռայրին ու հօրը փաստաբանին հըսկողութեան տակ, այլ նաեւ իրաւասու ոչ մէկ ձայն կ'ունենար Իրաքեան Քարիւղի ընկերութեան 5 առ հարիւրին կամ իր հօր կտակին գործադրութեան մէջ, հակառակ անոր որ Կիւլպէնկեանի միակ մանչ զաւակն էր։ Գալուստ Կիւլպէնկեան իր կըտակին մէջ ոչ մէկ պարտականութիւն յանձնած էր Նուպարի՝ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան գործերուն մէջ, որուն ձգած էր իր ամբողջ հարստութիւնն ու 5 առ հարիւրի շահաբաժինը։ Կտակին մէջ նոյնպէս որեւէ խօսք չկար Նուարդի սըրտին այնքան մօտիկ եղող որբանոցին մասին։

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ. ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐԸ

Միլիոնատէր մարդիկ, որոնք երբեք լսած չէին քարիւղի թագաւոր Պարոն Հինգ առ Հարիւր Կիւլպէնկեանի մասին, կը ճանչնային արուեստի գլուխ գործոցներու հաւաքածոներու տէր Կիւլպէնկեանը։ Նոյնիսկ երկրորդ աշխարհամարտէն առաջ, Կիւլպէնկեանի նկարներու հաւաքածոն աշխարհի անհատական հաւաքածոներէն ամէնէն ճոխն էր։ Նկարներու իր հաւաքածոն այժմ շատ մօտաւոր արժէքաւորումով կ'արժէ 4,5 միլիոն անգլ. ոսկի։ Եւ միայն իւղանկարներ չէին իր ունեցածը, արեւելեան հազուագիւտ գորգեր, ֆրանսական հին կահ-կարասիներ, արծաթեայ սպասներ, արձաններ, անգագիւտ յախճապակիներ, հին դրամներու հաւաքածոներ։ «Լաւագոյնը միայն հազիւ թէ արժանի է ինծի», կը սիրէր կրկնել։

Լոնտոնի Նէշընըլ Կէլըրի Թանգարանին այդ ատենուան տնօրէնը, Սըր Քէննըթ Քլարք, կը պատմէ. «Անհաւատալի բաներ կ'ընէր, որպէսզի չխաբուի. ձեռքին տակ հոյլ մը մարդիկ ունէր, որոնք իրեն համար տեղեկութիւններ կը քաղէին.

ՌԱԼՖ ՀԻՒԻՆՁ

(Շար. — 29)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

●

ՏԷՍԻՆ (Յառաջ).— Տեսինի եւ Լիոնի ղոյգ կոմիտէները կազմակերպած էին Հերոսներու Օրուան տօնակատարութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 28ին կիրակի օր առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տէսինի ծանօթ պուրակին մէջ: Կը մասնակցէին նաեւ Լիոնի եւ Տէսինի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղերը:

Առաւօտուն խարուսիկ արեւ մը ցոյց կուտար իր դէմքը, բայց շուտով թանձր ու յարաչարժ ամպեր եկան վարագոյր մը կազմելու, կազմակերպիչները դնելով անորոշութեան ու դժուարին վիճակի մը մէջ: Լիոնցիները աւելի յանդուգն՝ վարձերէին ինքնաշարժներ ու իջերէին գաշտ: Որով, այլեւս տատամսիլը անօգուտ էր:

Շուտով չքացան աննպաստ պայմանները: Ձայնասփիւռի կազմած մը գտնուեցաւ ու երբ հայկական երգեր սփռուեցան պուրակին մէջ, ոգեւորութիւնն ալ իր հետ բերաւ: Հետզհետէ հասնող բազմութիւնը նպաստեց որ տրամադրութիւնները բարձրանան: Շուրջպարերը ծայր տուին, ու ներկաները թէ՛ երգեցին, թէ՛ պարեցին եւ թէ կերան ու խմեցին: Խումբ մը երիտասարդներ կը թնդացնէին ազգային յեղափոխական երգեր:

Քիչ ետքը ընկ. Թ. Այվազեան հիւթեղ բանախօսութեամբ մը իր շուրջը բոլորեց ներկաները: Ընկերը յետադարձ ակնարկով մը թուեց Բագրատունեաց հարստութեան եւ Կիլիկեան անկախութեան կործանումներէն ի վեր այն բոլոր փոթորիկները որոնք եկան ու անցան մեր հայրենիքէն, Արարատէն մինչեւ Տաւրոս: Արաբական ու Սելճուքեան արշաւանքներ, որոնք խլեցին մեր անկախութիւնը, գերի դարձուցին ժողովուրդը, աւերեցին ու կողոպտեցին երկիրը: Յետոյ Բիւզանդական կայսրութեան քայքայումով, Օսմանեան կարմիր մահիկն էր որ կուգար գրաւել առաջին տրչաւողներուն տեղը,

---

նիա, որովհետեւ Անգլիացիները անով գրաւեցին:

«ՌԻՒՆՍԸՐԻ ԴՈՒՔՍԸ ՊԱՐԿԵՇՏ ԷՐ», ԿԸ ՇԵՇՏԷ ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանական փաստաթուղթերուն տասներորդ հատորին հրատարակութեան առթիւ, Ուինտզորի դուքսին վերաբերեալ հարցերուն անդրադառնալով, անգլիական կառավարութիւնը դուքսին ընթացքը «պարկեշտ» կը գտնէ: Միւս կողմէ, իր կարգին ցեկոյց մը հրատարակելով, Ուինտզորի դուքսը կը հերքէ գերման փաստաթուղթին յայտնութիւնները եւ կ'աւելցնէ թէ միշտ արհամարհանքով վարուած է նացիական ծրագիրներուն հետ:

ՏՈՔԹ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ ՃԱՌԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ՄԷՋ

■

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻՆ ԽՕՍՔԵՐԸ ՍԽԱԼ ԿԸ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԻՆ...

Մոսկուայի երիտասարդութեան փառատօնին հրաւիրուած էին երեք երեսփոխաններ, համայնավար մը, արմատական խմբակցութեան կապուած երեսփոխան Լըքէօր, Ազգ. Ժողովի միակ հայ անդամ՝ Լեւոն Յովնանեան (արմատական): Երեքին անունով եւ Ֆրանսայի կողմէ խօսք առաւ Յովնանեան. Ֆրանսերէն իր ճառին մէջ «դիւանագիտական» դարձուածքները այնքան շատ էին, որ թարգմանիչը դժուարութեանց մատնուեցաւ Ֆրանսերէնի նրբութիւններուն առջեւ եւ որոշ խօսքեր չթարգմանեց.— «Փառատօնին ներկայ գտնուող Ֆրանսացի երեսփոխանները, ըսաւ ան, կը ներկայացնեն 1789ի Ֆրանսան, որ ժողովրդական առաջին յեղափոխութիւնը ըրաւ, (թարգմանիչը այստեղ մոռցած է «ժողովրդական» բառը): 1848ի Ֆրանսան՝ որ ծառայատիրութեան դէմ, Ֆրանսան՝ որ կը պայքարի ապաղինման համար»:

Յովնանեան անդրադարձաւ երկու կարեւոր հարցերու.— Գաղթատիրութիւնն

իր մականին տակ առնելով փոքրասիական, կովկասեան, պալքանեան ու եւրոպական այլ ազգեր ու արաբական ժողովուրդներ: Ատոնցմէ մեծ մասը ազատագրուեցաւ երկար պայքարներու ու մեծ զոհողութեանց գնով, նաեւ Ռուսիոյ եւ եւրոպական մեծ ազգերու օժանդակութեամբ: Հայը մինակ էր ու չըջապատուած մահմեդական. արիւնարբու ցեղերով: Ան պայքարեցաւ միայնակ, առանց արտաքին օժանդակութեան: Կարմիր Սուլթանի սարքած պարբերական ջարդերը չվհատեցուցին զինքը, ընդհակառակն ան կազմակերպեց Գալը Ալիի ցոյցը, Գանք Օթօմանի գրաւումը, Կարմիր Սուլթանի դէմ մահափորձը, ցոյց տալով իր ապրելու զօրեղ կամքը: Իր ազատագրութեան համար Հայը պայքարեցաւ բոլոր կերպով ու շատ զոհեր տուաւ: Կուկունեանի արշաւախումբին ձախողումը չվհատեցուց յեղափոխականները: Անոր յաջորդեց Խանասորի փառայեղ արշաւանքը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան նախաձեռնութեամբ, որ եկաւ ապացուցանելու թէ Բռնա Հայը եւս գիտէ կռուիլ ու հարուածին հարուածով պատասխանել:

Մեր սիրելի ընկերը թելադրեց ներշնչուիլ ազատագրութեան համար զոհուող Հերոսներուն նուիրական յիշատակով ու փոխանցել զայն նորահաս սերունդին

Այնուհետեւ դարձեալ սկսան պարերն ու երգերը եւ տեւեցին մինչեւ գիշեր

Գ. Գ.

ու իր արբանեակները եւ ապազինումը: Առաջինին համար փոխադարձ հասկացողութեան վրայ ծանրացաւ: Ապազինման համար՝ յայտարարեց.— «Ճիշդ է, որ աշխարհ բաժնուած է երկու ճակատներու, սխալ է սակայն ըսել՝ թէ այս երկու ճակատներէն իւրաքանչիւրին մէջ չկան, մարդիկ որ խաղաղութիւն չուզեն»: Կըրկին՝ Յովնանեանի խօսքերը սխալ կը թարգմանուին.— աշխարհ բաժնուած է երկու ճակատներու, կը թարգմանէ խորհրդային «մասնագէտը», խաղաղութիւն ուզող մարդոց աշխարհը եւ միւսը...:

Այսուհանդերձ, Ֆրանսացի երեսփոխանին խօսքերը խանդավառ ծափերու կ'արժանանան, ինչ որ թոյլ կուտայ նշելու, Մոսկուայի մէջ, թէ ամէն կողմէ փառատօնին եկած պատուիրակներուն միջեւ համաձայնութիւն կը տիրէ:

ՀԱՅ ԱՅՐԻՆԵՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՃԷՄՊՕՐԻԻՆ

■

Հայ Արիներու Միութեան ճէմպօրիի մասնակցող խումբը Լոնտոն հասաւ երեքշաբթի առաւօտ Յուլիս 30ին: Կայարան կը սպասէին Լոնտոնի գաղութէն Տէր եւ Տիկին Ամատունի եւ Գ. Զալըքեան, ինչպէս նաեւ ճէմպօրիի կազմակերպիչ մարմնին ներկայացուցիչներ:

Հայ արիները հիւրասիրուեցան կայարանը, եւ մեկնեցան դէպի ճեմպօրիի բանակավայրը:

Հայ արիները հաստատեցին իրենց բանակավայրը միւս 73 ազգերու կողքին: Երկու օրուան մէջ մեր տղաքը շինեցին գեղեցիկ բանակավայր մը եւ Օգոստ. 1ին առաւօտուն, հանդիսաւոր կերպով բարձրացաւ մեր եռագոյնը, ընդհանուր բանակավայրին կեդրոնը, 73 ազգերու դրօշակներու կարգին: Ճեմպօրին բացաւ Կլոստըրի դուքսը: Բոլոր սկաուտները հաւաքուած էին, եւ տողանցքէն վերջ ամէն պատուիրակութիւն առանձին այցելեց դուքսը, շնորհաւորելով բոլորն ալ:

Բայց ճեմպօրիին ամէնակարեւոր օրը շաբաթ է: Անգլիոյ թագուհին պաշտօնապէս պիտի այցելէր ճեմպօրին, իշխան Ֆիլիփի հետ: 100.000 ժողովուրդ հաւաքուած էր առտուընէ: Խանդավառ ցոյցերու մէջ թագուհին այցելեց բոլոր բանակավայրերը: Իսկ կէսօրին մասնաւոր հրաւէրով բոլոր միութիւններուն պետերը առանձին ընդունուեցան թագուհիին կողմէ, որոնց կարգին Միութեան պետ Տօքթ. Գ. Մեծատուրեան:

Թագուհին հարցուց Հայերու կազմակերպութեան մասին, գոհունակութիւն յայտնեց Հայերու մասնակցութեան, իշխան Ֆիլիփ կատակեց հայ արիներու ճարպիկութեան մասին երբ զինք կը լուսանկարէին: Բոլոր պետերը հիւրասիրուեցան սուրճով:

Կէսօրէ վերջ թագուհիին ի պատիւ մեծ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ աշակերտներն եւ ուսանողները խումբ առ խումբ «կ'արձանագրուին» Թ. Միութեան «խամ ու խոպան հողերու առատ բերքն անկորուստ հաւաքելու» համար: Այս տարի Լենինականէն պիտի մեկնին մօտ 400 երիտասարդներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մարզական խումբերուն միջեւ կազմակերպուած մրցումները տեւած են 4 օր: Մասնակցած են Սպարտակ, Կոլտնտեսական, Բուրեվեստնիկ, Կառուցող, Դինամօ, Լոկոմոտիվ, Կարմիր Դրօշ խումբերն ու այլ մարզական կազմակերպութիւններ: Խմբական ընդհանուր առաջնութիւնը շահած է Բուրեվեստնիկ խումբը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ դերասաններու խումբը, որ շարք մը ներկայացումներու համար Պաքու մեկնած էր, գեղարուեստական մասնաւոր երեկոյ մը սարքած է Պաքուի նաւթագործներուն համար. Ներկայացուցած են առանձին հատուածներ զանազան թատերգութիւններէ, արտասանած են հայ դասական եւ ժամանակակից հեղինակներու ստեղծագործութիւններէն: Հայ դերասանները տեսակցութիւններ ունեցած են նաեւ Պաքուի երիտասարդներուն հետ:

տողանցք մը կատարուեցաւ: Հայերը արժանացան, ինչպէս միշտ, մեծ ծափահարութեանց: Թագուհին փափաք յայտնած է ամէն ազգի ամէնակրտսեր սկաուտին ծանօթանալ եւ ձեռքը սեղմել: Այդ պատիւին արժանացաւ Արիս Աղամեան: Զինքը թագուհիին ներկայացուց Սերոբ Ֆարչեան:

Ճեմպօրիին կողքին կայ նաեւ խմբապետուհիներու բանակավայրը ուր կը բանակեն Հայ Արիներու Միութեան չորս խմբապետուհիները, գլխաւորութեամբ Ռոզէթ Գարբիէլեանի:

Բանակավայր ընդունելու ուրախութիւնը ունեցանք նաեւ հայ սկաուտները որոնք զանազան ազգերու խումբերուն մէջ կը գտնուին՝ Ամերիկայէն, Կիպրոսէն, Իսրայէլէն եւ Գարախստանէն, բոլորն ալ հպարտութեամբ կ'այցելեն մեր բանակավայրը:

Ճեմպօրին կարելի է յաջողած նկատել ամէն տեսակէտով. սկաուտական ոգի, առատ ուտելիք, տաք արեւ: Բոլոր ազգերը մեզմէ նման կ'աշխատին եւ կը շէնցնեն իրենց բանակավայրը: Անգլիոյ մեր հայրենակիցները սկսան արդէն այցելել մեզ. բոլորն ալ խանդավառուած են տեսնելով հայ արիներու խումբին գիրքը:

Բանակումի կրակները սկսան, ինչպէս նաեւ պտոյտները. ամէն օր նորութիւն մը կայ, եւ մեր տղաքը իրենց կարելին կ'ընեն, որ Հայութեան անունը անգամ մը եւս գեղեցիկ յիշատակ մը ձգէ:

ՀԱՅ ԱՐԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

●

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

— Վասպուրականի երկիրը, Հայոց Սպարապետ, ըսաւ, քեզ յանձնուած է ի Բուզայէ, եւ հիմա քանի որ դուն պարտաւորուած ես այդ մարդուն քովէն անբաժան մնալու, կ'իմանամ թէ անիշխանութեան մէջ կը թաւալի, եւ շատ մը փոքրիկ եւ տեսակ տեսակ բռնաւորաց տակ կը հեծէ. պէտք չէ՞ արդեօք այդ վիճակին դարման մը տանիլ:

— Ես այդ մասին նաեւ շատ կը մտածեմ, քու քաջութեանդ վրայ կասկած չունիմ, եւ կը փափաքիմ նաեւ, պատասխանեց Սմբատ աչքերը շուրջ դարձնելով որ մի գուցէ իր ըսածը ոք լսէ, կը փափաքիմ նաեւ այս վիճակին դարման գտնել: Կարելի է շատերը զիս բամբասեցին իբրեւ մատնիչ հայրենեաց, զիս երկրորդ Վասակ մը, Մերուժան մը համարեցին. եղաւ վայրկեան մը որ ես նաեւ իմ վրաս կասկածեցայ, բայց խղճմտանքս հիմա հանդարտ է, Գուրգէն: Վասնզի վայրկեան մը

եղաւ որ ես Բուզայի վստահութիւնն ունենալու համար, իբրեւ առաջնորդ իրեն ծառայեցի, բայց ոչ երբեք իր չգիտցածը եւ յայտնի ճշմարտութենէն աւելի բան մը իրեն իմացուցի: Ինք Ծանարաց դէմ պատերազմելու կամք չունէր, ես առանց երեւելու զինք այդ պատերազմին մղեցի, ուր իր զօրաց քառորդ մասէն աւելին ոչնչացաւ: Եւ Ապուանից Եսայի Ապումուսէին գաղտնի քաջալերութիւն եւ զինուորական օգնութիւն հասցնող դարձեալ ես եղայ: Եւ այդ պատերազմը նոյնչափ վնասակար եղաւ իրեն որչափ կործանական եղած էր Ծանարաց պատերազմը: Մի՛ կարծեր թէ այս խօսքերը յայտնելով ինքզինքս գովելու գիտաւորութիւն ունիմ, այլ խեղճ հայրենեաց վիճակին մէջ, գոնէ արժանաւոր անձանց առաջ ինքզինքս արդարացնել կ'ուզեմ. վասնզի սրտիս վըրայ ծանր է այդ մարդուն յանդիմանութիւնը, որ մեր ժամանակի Հայոց մէջ առաջին կը համարիմ ես իր անշահասիրութեան, իր քաջութեան եւ հեռատեսութեան համար, եւ որ մարտիրոսական մահուամբ այդ կեանքը պսակեց: Հիմա՝ այսօր եթէ ինք ողջ ըլլար երբ Բուզայի զօրքը կիսուակէս ջարդուեցան, ես իր խորհրդոց կը հետեւէի եւ դիմակը վար առնելով ապստամբութեան դրօշը կը վերցնէի. բայց այդ անձման Յովնանը չկայ. երկնքէն մեր վրայ կը ծիծաղի: Սակայն

պէտք է ջանալ ի գործ դնել ինչ որ ինք կը մտածէր. եթէ դու. հիմա կարենաս Վասպուրականը նուաճել, քան երեսուն հազարի խումբ մը կազմել, եթէ կարենաս տասը հազար մը գոնէ Սասնցի իջեցնել իրենց լեռներէն, ապահո՛վ եղիր թէ նոյնչափ մ'ալ ես կը հոգամ իմ Մոկաց եւ Շիրակայ երկրէն. եւ կաթողիկոսն ու եկեղեցական դասն ոտք հանելով՝ կ'ընենք սրբազան պատերազմը եւ Յովնանու փափաքը կը կատարենք: Քե՛զ տեսնեմ, գնա՛, Աստուած հետդ ըլլի՛. սուրդ հատու ըլլի՛:

Ուրիշ յանձնարարութիւն չունի՞ս ինծ ըսելու, Հայոց Սպարապետ:

— Ոչ. եթէ պարագաները պահանջեն եւ ինծի պէտք ունենաս, դրէ որդւոյս Աշոտին եւ ապահով եղիր թէ ինչ որ կարելի է կը ջանամ ի գործ դնել:

– Շա՛տ բարի, ողջ լեր:

— Աստուած հետդ ըլլի:

Եւ այսպէս բաժնուեցան իրարմէ այս երկու մարդիկը, եւ Գուրգէն իր տասը թիկնապահներով մտաւ Վասպուրական, այն գործին ձեռնարկելու, որ երկրին բընիկ ժառանգաւոր իշխանք չէին կրցեր կատարել: Բայց ճամբայ ելնելու ժամանակ եւ զանազան պարագայից մէջ յիշնք եւ պիտի յիշէր այդ Յովնանու անունը, որուն հետ քանի՛ պատերազմներու մէջ գտնուել էր եւ որու քաջութիւնը ինչչափ

մեծ էր, աւելի մեծ էր հեռատեսութիւնն, գլուխշաւորութիւնը եւ կառավարութեան ոգին:

Այնպիսի էր ժամանակը, այնպիսի էր երկրին վիճակը, որ քանի մը օրուան մէջ այս հսկայ շուրջը, որ Գուրգէն Արծրունի Աշոտի կ'անուանէր, զանազան ժողովուրդներ պատերազմի, եւ ինք մտնելով Աղբակ գաւառը՝ երկու եղբայր բերդ՝ Ջղմար եւ Սրինգ, գրաւեց առժամայն: Եւ առանց դանդաղելու յարձակեցաւ Ըշտունեաց Ոստանը, ուր կը նստէր Վասակ Արծրունի Կովակերպ անուանեալ եւ որ ինքզինք զօրավար Վասպուրականի կը հռչակէր. կալանաւորելով զնա, ազատութիւն տուաւ իրեն եւ իմացուց թէ զօրավարութեան պէտք էր արժանանալ ո՛չ շուայտութիւն, զուարճութիւն եւ հանգստութիւն փնտռելով, այլ աշխատութեամբ եւ դործունէութեամբ: Եւ խօսք օրինակաւ հաստատելով՝ սկըսաւ ընտիր խումբով շրջիլ բոլոր երկիրը ուր որ բնակութիւն հաստատեր էին Տաճիկք Բուղայի հրամանաւ, սոսկալի հարուածներ վրանին կը հասցնէր, սրով եւ աղեղամբ կը սատակէր զիրենք, եւ անհետ ըրաւ բոլոր Տաճկաց ժողովուրդը որ բնակած էին Վասպուրական Տէրութեան մէջ»:

ԾԵՐԵՆՑ

(Շար.)

եւ ուրիշ երկիրներ: Հրթիռներու վեր-ջին փորձերուն շնորհիւ՝ հիմա ոչ մէկ երկիր ապահով կրնայ ըլլալ: Ամերիկայի ղեկավարներն ալ թող մտածեն այս մա-սին»:

Խրուշչեւի ճառը տեւած է երկու ժամ: Խորհրդարանի անդամները ծափահարած են... մինչ, օր մը առաջ, գերման ժողո-վուրդը լռութեամբ կը դիմաւորէր Խրուշ-չեւն ու իր ընկերները, միաժամանակ պաղ ընդունելութիւն մը ցոյց տալով անոնց:

Խրուշչեւ արդէն սկսած է իր շրջապը-տոյտին՝ Արեւել. Գերմանիոյ մէջ: Առա-ջին առիթով հանդիպեցաւ Լայփցիկ: Իր կարգին, Անաստաս Միկոյեան ճամբայ ելաւ դէպի Պալթիկի ափերը:

ՕՄԱՆԻ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐՈՒՆ
ԵՒ ԱՆԳԼ. ՈՒԺԵՐՈՒՆ ԲԱԽՈՒՄԸ

Օմանի մէջ, բրիտանական ուժերուն վճռական յառաջխաղացքը սկսաւ: Դէպի Նիվզա իր ճամբուն վրայ, լեռնային կռիւներու մէջ մասնագիտացած հետեւա-կազօրքը Թաստյի մէջ բախեցաւ ապըս-տամբներու զինեալ դիմադրութեան: Այս գիւղը Նիզվայէն 9 քիլոմեթր անդին կը գտնուի միայն: Երբ բանակը կը մօտենար Թաստյի, բլուրներու վրայէն ըմբոստնե-րը կրակ բացին: Սակայն, հրատարակ-ուած պաշտօնական տեղեկագիրի մը հա-մաձայն, ռազմակառքերն ու բանակային-ները շուտով կարողացան դիմագրաւել ի-րենց դէմ եղած տկար յարձակումը: Քա-մըլրունցիները հարկ չզգացին միջամտե-լու՝ ծանր զէնքերով:

Միաժամանակ «երկրորդ ճակատ» մը բացուեցաւ: Տեղացի ուղեցոյցներու ա-ռաջնորդութեամբ, Մասքաթի սուլթանին կանոնաւոր ուժերը, անգլիացի սպայի մը հրամանատարութեան ներքեւ շարժեցան դէպի Սմայլ, որ կը գտնուի Նիզվայի հիւսիսային կողմը:

Նախապէս, Իզէն դէպի Ֆիրք առաջա-ցող հետեւակազօրքը առանց կռուելու գրաւած էր արդէն Քարշան: Աստուան դէմ, օդանաւերը Թռուցիկներ նետեցին Ֆիրքի շրջանին վրայ, բնակչութիւնը զգուշացնելով՝ դիմադրութեան մը հետե-ւանքներէն: Եթէ Ֆիրք դիմադրէ, ինչ որ հաւանական է, ծանր զէնքերը գործի պի-տի լծուին եւ յարձակումը վճռական պի-տի ըլլայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցաւ նախկին զօրավար մը, որ ժողովրդական ապստամբութեան շրջանին փորձած էր երկրէն հեռանալ: Զինուորական բազմա-թիւ դէմքեր ձերբակալուեցան ապստամ-բութեան մասնակցած ըլլալու յանցան-քով:

ԹԻԹՕ - ՀՕ ՇԻ ՄԻՆ տեսակցութենէն վերջ տեղեկագիր մը հրատարակուեցաւ, որ կը յայտնէ, թէ երկու ղեկավարները համաձայն չեն իրենց տեսակէտներուն մէջ:

ՔԱՄՈՐԷՐԱ, որ գաղտնօրէն Սպանիա մտած էր, Ֆրանսա եւ Խ. Միութիւն մը-նալէ վերջ, 30 տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: 62 տարեկան է:

ԼՈՆՏՈՆԻ ապազինման խորհրդակցու-թիւնները ընդհատուեցան մինչեւ յառա-ջիկայ երեքշաբթի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ամուսնացած երիտա-սարդ զոյգերուն 12 առ հարիւրը կ'ապրի պանդոկներու մէջ, 23 առ հարիւրը՝ ծը-նողքներուն մօտ: Միւս կողմէ, 80 առ հա-րիւրը կ'ապրի վատ պայմաններու մէջ:

ՇԻՒԼԷԱԿԱՆ ուժով բանող քարիւղա-տար մեծագոյն նաւը պիտի շինուի Ճապո-նի մէջ: Ծրագիրը պատրաստուած է ար-դէն:

ԵԳԻՊՏՈՍ Նուկոսլաւիայէն գնեց 5 բեռ-նատար եւ քարիւղատար նաւ մը, հինգ միլիառ Փրանքի արժէքով.

ՆՈՐՎԷԿԵԱՆ երկրորդ նաւը Սուէզէն անցաւ՝ Իսրայէլ երթալու համար:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Պատերազմական ատեանը մէկէն վեց տարուան բանտարկութեան դատապարտեց 42 համայնավարներ:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ 35 միլիառ Փրանք ար-ժէքով պատերազմական կազմածներ պի-տի տայ Սուրիոյ:

ՇԷՊԻԼՈՎ տեսնուած է Երիտասարդա-կան փառատօնին առիթով Մոսկուա գա-ցած օտար լրագրողներու կողմէ՝ երբ կը պտտէր հիւանդանոցի մը պարտէզին մէջ: Կը կարծուի թէ Խ. Միութեան նախկին Արտաքին նախարարը երկար ատենէ ի վեր հիւանդանոց փոխադրուած է:

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը
Խանասորի արշաւանքին 60րդ տարեդար-ձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Գէորգ-Զաւուշ» խումբի կողմէ (Նիս) Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Լա Գօլ-սիւր-Լուի գեղեցիկ անտառներուն մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Գեղարուեստական յնամուած բաժին
Կը մասնակցին նաեւ Մարսէյլէն հրա-ւիրուած երիտասարդ-երիտասարդուհի-ներ: Կը նուագէ (Փարիզի երաժշտանո-ցէն եւ Լիբանանի ազգութէնի ախոյեան)

Գ. ԱԼԵՔՍ ՄՆԱԿԵԱՆ

Ձօխ եւ մատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ

Ծանօթ.— Մասնաւոր օթօքառ՝ տա-տուան ժամը 9ին, Փլաս Մաւէնայէն, որ Մարսէյլի Հայոց Թաղէն կ'անցնի:

Կառ տ'օթօպիւսէն ժամը անգամ մը՝ օթօպիւս կը մեկնի Լա-Գօլ-սիւր-Լու, ուրկէ առնել Կոսսի ճամբան, 2 քիլո-մեթր, Պաքիւս իջնել:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցա-նէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր հոգեհան-գիստ պիտի կատարուի Մայր-Եկեղեցիի վաստակաւոր նախկին դպրապետ ողբաց-եալ Յակոբ Մալաքեանի յիշատակին, ներկայութեամբ իր ընտանեկան պարա-գաներուն: Իր յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

× Պարտիզպան մը կ'ուզուի: Դիմել եկեղեցի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 187-188 (Յուլիս-Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայ անասնա-բոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տօքթ. Ասքանազ). — Հա-յաստանի բուժավայրերը (Տօքթ. Յակոբ-եան). — Ծովի լողանք (Տօքթ. Աշճեան). — Գինի (Բժկ. Բառաքան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէռհօօկէն). — Ցղութիւ-նը եօթը ամիս միայն (Տօքթ. Աղատա-նի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեա-լը (Խաչունի). — Ֆրանկախոտը (Տօքթ. Միսաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէռ-հաան). — Միրութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Յ. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան).

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան Ֆրանսա 1000 Փրանք, արտա-սահման 1200 Փրանք: Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով:

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 11 Օգոստոս, նախաձեռնու-թեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կո-միտէին:

Տեղի կ'ունենայ Սէնիզէի ճամբուն վը-րայ, Շաթօ Գուրկարտի գեղեցիկ փարքին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Ղ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւ-ֆէ:

Օթօքառները կը մեկնին ժամը 8,30ին, Շըմէն տը լա Փլէն, 8,45 դպրոցին առ-ջեւ, 9ին Փլաս Վէտտէօն, 9,15 Քուռ Պե-րիա եւ Ժան Ժոռէս: Պիտի կենան նաեւ սինեմա Փաքսի առջեւ:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:
Ոչ մէկ աճուրդ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Համաշարսանճա-կի Հայրենակցական Միութեան Պօմոնի եւ Լիոնի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հայրե-նակիցներ Մարտիրոս եւ Սեդրակ Թաշ-ճեաններու եւ բոլոր իրենց պարագանե-րուն իրենց մօր՝

ՏԻԿ. ՆԱԶԻԿ ԹԱՇՃԵԱՆԻ

(Զարսանճակի Կէօք-Թէփէ գիւղէն) դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի Զաւար-եան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օ-րակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՀԱՄԱ-ԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 17րդ պատգամաւորա-կան ժողովը պիտի գումարուի յառաջիկայ 17 եւ 18 Օգոստ. 1957, շաբաթ եւ կիրակի օրերը Լիոնի մէջ, Կռան Գաֆէ տը Սաքսի սրահը, 101, Ավընիւ տը Սաքս, Լիոն:

Առաջին նիստը կը բացուի 17 Օգոստ. 1957 շաբաթ առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին: Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդա-պահ ըլլալ: Մուտքը ազատ է փափաքող հայրենակիցներու համար:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ
ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԱՓԻՆ

Վայրը՝

Olonne-sur-Mer (Vendée)

3 Օգոստոսէն 14 Սեպտեմբեր

Անհատապէս մեկնողները կրնան ուղ-ղակի դիմել՝

Camp Nor Séround, La Bauduère à Olonne-sur-Mer (Vendée).

Իջնել Սապլ տ'Օլօնի կայարանը, առնել օթօքարը դէպի Օլօն և իջնել Լա Պօտիւէր: Միասին տանիլ սաւան եւ ծածկոց:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի վարչութիւնը պարտք կը սե-պէ անգամ մըն ալ յիշեցնել իր բաժա-նորդներուն որ փակեն իրենց առկախ հա-շիւները:

Որեւէ օտար թերթ կարելի չէ ապառիկ կարդալ եւ փափաքելի է որ նոյնը ըլլայ մանաւանդ հայերէն թերթի համար, ո-րուն միջոցները առաւել սահմանափակ են:

Հասցէի փոփոխութեան պարագային մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի անպայման ղրկել իրենց նոր հասցէին հետ նաեւ հին-ը: Ծախսերու համար՝ 100 Փրանք:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ»ի չէք - փոստալի թիւն է՝ 15069 - 82. կը խնդրուի չգործածել նա-խորդը որ ջնջուած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ
Հայեւռուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ:

Գրեց՝ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆ

Տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1957:
Գին՝ 1100 Փրանք:
Դիմել Յառաջի եւ հայ գրատուններու:

ՕԳՈՍՏՈՍ 18ԻՆ

Պիտի ձայնասփռուի Փալէ տը Շայեոյի եկեղեցական երաժշտութեան համերգը, որուն մասնակցած է հայկ. երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, կիրակի առտու ժամը 8.45ին Փարի - Էնթերէն:

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք։ Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՕԳՈՍՏՈՍ • DIMANCHE 11 AOUT 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7964 33ème ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 13ՐԴ ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 3766

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԵՏ ԿԱՊԸ

*

Տասներկու տարի առաջ, երբ վերջ գտաւ Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը, տարբեր հովեր սկսեր էին փչել խորհրդային երկիրներէն ընդհանրապէս եւ մեր կողմէն մասնաւորապէս։

Յաղթական դաշնակիցներու կողքին պատուոյ սեղանին շուրջ բազմած էին Կրեմլինի ներկայացուցիչները։

Աշխարհի ճակատագիրը կը գծէին հինգ Մեծերը (Մ. Նահանգներ, Անգլիա, Ֆրանսա, Խ. Միութիւն եւ Չինաստան)։ Թրքահայ Դատին համար ալ այս Հինգերուն կ'ուղղուէին բոլոր դիմումները։

1945ի Յունիսին Գէորգ Զ. կաթողիկոսի ընտրութեան առթիւ արտասահմանէն էջմիածին գացող պատգամաւորները կը վերադառնային խանդավառ տրամադրութեամբ եւ մեծ յուսատեսութեամբ։

Ոգեւորութեամբ կը պատմէին թէ ինչպէս «ժողովուրդներու մեծ առաջնորդ» «արեւ» Ստալին Կրեմլինի մէջ ընդունած էր Չէօրէքճեան արքեպիսկոպոսը, այն ատեն կաթողիկոսական տեղապահ, որուն խոստացած էր «ընդարձակել Հայաստանի սահմանները»։

Նոյն տարուան աշնան Մոսկուայի գործավարներու խորհուրդը ներգաղթի որոշում կուտար։ Ու Հայաստանէն արտասահման կը ղրկուէին մասնաւոր պատուիրակներ՝ ներգաղթ կազմակերպելու համար։

Բոլշեւիկեան քարոզութիւնը ներգաղթն ու սահմաններու ընդարձակումը իրարու հետ կը շաղկապէր, այն տպաւորութիւնը տալու համար տարագիր հայութեան թէ՝ ընդարձակեալ սահմանները լեցնելու նպատակով է, որ մայր հայրենիքը պէտք ունի իր զաւակներուն...

Անցան ներգաղթի փոթորկալից օրերը։ Փոթորկալից՝ մանաւանդ Սուրիա-Լիբանանի մէջ, ուր պատկերազարդ խայտառակութիւններ տեղի ունեցան ամբողջ երկու տարի՝ տակնուվրայ ընելով մեր այդ հայաշատ գաղութներու խաղաղ կեանքը։

Ներգաղթը կանգ առաւ յանկարծ՝ ապշութեան մատնելով ամէնէն առաջ այն բազմաթիւ «հայաստանասէր»ները, որոնք տուն-տեղ ծախած, սնանկ ու պայուսակ կապած կեցած՝ կը սպասէին երրորդ կարաւանի ճամբայ ելլելուն։

Շոգենաւը ա՛լ չհանդիպեցաւ Պէյրութի նաւահանգիստը։ Ու անտուն-անգործ մնացած ընտանիքներ տարիներով չարաչար աշխատանքի լծուեցան՝ նոր տուն-տեղ ու գործ ճարելու համար։

1947էն ետք, ուրեմն տասը տարիէ ի վեր փակուած են Հայաստանի դուռները՝ ներգաղթողներու առջեւ։

Երեք տարիէ ի վեր կէս մը բացուած են դռները՝ միայն տասը օրուան համար՝ իբրեւ «զբօսաշրջիկ» Հայաստան այցելող հայրենակիցներու առջեւ։ Այս պատեհութենէն կ'օգտուին անոնք, որ բարեկեցիկ են եւ կրնան 140.000 ֆրանք տրամադրել այդքան կարճատեւ այցելութեան մը համար։

Արտասահմանի եւ Հայաստանի միջեւ կապը այս մակարդակին վրայ է ներկայիս։

1956ը բացառիկ տարի մը եղաւ։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. այցելեց կարգ մը երկիրներ եւ շփման մէջ մտաւ արտասահմանի հայութեան հետ։ Թէեւ իր ճամբորդութեան դրդապատճառը բոլորովին ուրիշ բան էր։

Իրեն հետեւեցաւ Բարգէն Աստուածատուրեան, «Արտասահմանի հետ Կուլտուրական Կապի Հայկական Ընկերութեան» նախագահը, որ Ֆրանսայի կարգ մը քաղաքները այցելելով՝ լայն խոստումներ տուաւ։ Հաւաստեց թէ Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ մշակութային կապը աւելի պիտի սերտանար։

Սակայն տարի մը անցաւ իր այցելութենէն ի վեր եւ կապի սերտացման ո՛չ մէկ նշոյլ տեսնուեցաւ։

Ընդհակառակն կապը՝ որ արդէն շատ թոյլ էր, բոլորովին կտրեցաւ։

Էր երբեմն «Արտասահմանի հետ Կուլտուրական Կապի Հայկական Ընկերութիւն»ը գրական, պատմական, բանասիրական նիւթերու շուրջ յօդուածներ կը ղրկէր բոլոր թերթերուն։ Դաշնակցական թերթերն ալ կը հրատարակէին զանոնք յաճախ։

Այժմ նոյն Ընկերութիւնը նիւթեր կը ղրկէ միայն «յառաջդիմական» թերթերուն։ Բայց ի՞նչ նիւթեր։ «Կուլտուրական»էն զատ ամէն բան կայ անոնց մէջ։

Այդ է պատճառը անշուշտ, որ չեն համարձակիր զանոնք ղրկել նաեւ «ոչ-յառաջդիմական» թերթերուն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՄԱՆԻ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐՈՒՆ ԿԱՏԱՂԻ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

•

ԱՆԳԼ. ՈՒԺԵՐԸ ԴԺՈՒԱՐ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Ուրբաթ օր Օմանի ապստամբները իրենց առաջին զինեալ դիմադրութիւնը ցոյց տուին։

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Սուլթանին կանոնաւոր ուժերը, տեղացի ուղեցոյցներու առաջնորդութեամբ եւ անգլիացի սպայի մը հրամանատարութեամբ կը շարժէին դէպի Նիզվա, ուր կը գտնուի ըմբոստներուն առաջնորդը՝ կրօնապետ Ղալէպ պէն Ալի։

Բանակայինները Ֆիրքի առջեւ բախեցան ապստամբներու կատաղի դիմադրութեան։ 200ի մօտ զինեալ մարդիկ, կրօնապետին եղբօր հրամանատարութեան ներքեւ, պատերազմական ծանր զէնքեր գործի լծելով կասեցուցին Սուլթանին ուժերը։

Առաջին անգամ ըլլալով Քամբրունցիները ծանր զէնքերով օգնեցին կանոնաւոր ուժերուն, մինչ պատերազմական օդանաւերը կը ռմբակոծէին ապստամբներու ամրոցը։

Զօրավար Թափըրթըն, որ ընդհանուր հրամանատարն է սուլթանական բանակին եւ անգլիական ուժերուն՝ նախընտրեց նոր համախմբում մը ընել վերջնական յարձակումի անցնելէ առաջ եւ մեկնեցաւ Պահրէյն՝ անգլիացի կուսակալին հետ խորհրդակցելու համար։

Քաղաքական շրջանակներու համաձայն՝ զօրավար Թափըրթըն լիազօրուած է աւելի ուժեղ յարձակողական մը շղթայազերծելու, դէթ փրկելու համար Մեծն Բրիտանիոյ ազդեցութիւնը, ոչ միայն Օմանի, այլ՝ քաղաքական շրջանակներու մէջ։

Միւս կողմէ, սուլթանական բանակին պատկանող նոր ուժեր, առանց ընդդիմադրութեան գրաւեցին Իզքին։ Այս ձեւով Նիզվա «օղակ»ի մէջ առնուեցաւ։

Լոնտոնի մէջ լաւատես, — նոյնիսկ «շատ լաւատես», — են եւ կը մտածեն, թէ քանի մը օրուան ընթացքին Օմանի ապստամբութիւնը պիտի ճզմուի։

× Արաբ դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կը լսուի, թէ Եմէն, արաբական երկիրներու անունով Օմանի հարցը պիտի բերէ Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ։ Այս ուղղութեամբ որոշում մը տրուած պիտի ըլլար Արաբական Դաշնակցութեան մէջ, որ բացառիկ նիստ մը գումարեց ուրբաթ օր։

× Օմանի մէջ բրիտանական յարձակումին անդրադառնալով, Գահիրէի ձայ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

•

ԹԷ՛ ԿԸ ԳՈՎԵՆ, ԹԷ՛ ԿԸ ԹՔՆԵՆ...

Ժագ Լանզմանի մասին խօսելու առիթը ունեցանք։ Համայնավար այս գրողը մեծ համբաւ ունէր իր կուսակիցներուն քով. «Լանզման կը գրէ մեզի համար։ Իրե՛ն շնորհակալութիւն պէտք է յայտնել...» կը գրէր Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը (*Իւմանիթէ*), տակաւին տարի մը առաջ։ Բազմաթիւ առիթներով երիտասարդ գրողին գովերգը կարդացած ենք նաեւ «Լէթր Ֆրանսէզ»ի մէջ, որ նախորդին գրական կաթնեղբայրն է։

Մինչեւ այստեղ՝ շա՛տ լաւ։

Դժբախտութիւնը, սակայն, սկսաւ այն օրէն, երբ հրատարակիչ մը առաջարկեց Լանզմանի՝ որ խաչակրութիւն մը ընէ Խ. Միութեան մէջ։ «Գրպանը ծակ» գրողին ճամբու ծախսերը ապահովուած էին... եւ մեկնեցաւ։

Անշուշտ՝ կարմրակտուցները կը սպասէին, որ Լանզման վերադարձին իր տպաւորութիւնները գրէր, խորհրդային «անհուն դրախտ»ին մէջ «սոցիալիզմ» կառուցանողներուն կեանքին «գեղեցկութիւն»ները երգելով։ Կը սպասէին, անշուշտ, որ ան ականատեսի վկայութեամբ հաստատէր երկաթէ վարագոյրէն անդին ... գոյութիւն չունեցող «իրողութիւն»ները։

Այդպէս չեղաւ։

Լանզման գնաց եւ գրեց իր տպաւորութիւնները՝ առանց խաթարելու։ Գրեց Խ. Միութեան մէջ վխտացող վատահամբաւ կիներու մասին, կեանքի դժուարութիւններուն մասին, ինչպէս նաեւ՝ Ֆրանսայէն գացած Հայերու յուսախաբութեան մասին։ Հայեր՝ որոնք ազատ Ֆրանսան լքելով խորհրդային քաղաքացի ըլլալու «յիմարութիւն»ը գործած էին։

Նոր չէ այս երեւոյթը։ Հայ թէ փրանսացի կարգ մը գրողներ, որոնք նախապէս ձախակողմեան էին, կամ համախոհ՝ կարմիրներուն, Խ. Միութիւն այցելելէ վերջ դիրք բռնեցին մարքս-լենինեան վարդապետութեան մունետիկներուն դէմ եւ հրատարակեցին իրենց տպաւորութիւնները։ Այսպէս՝ Անտրէ Ժիտ, Արսէն Երկաթ (որ միաժամանակ ֆրանսերէն ալ կը գրէ), Ս. Սահակեան եւ ուրիշներ, որոնք ըսին՝ ինչ որ պէ՛տք էր ըսել։

Վերջին նորութիւնը Լանզմանի պատմութիւնն է։ Համայնավար կուսակցութիւնը մէկ տարի կախակայեց զայն, ցնոր տնօրինութիւն, իր տեսածները... տեսած ըլլալու յանցանքով։

Պատմութիւնը այստեղ չվերջացաւ սակայն։

Սովորականին պէս՝ Ժագ Լանզման կ'այցելէ «Իւմանիթէ»ի գրասենեակը եւ իր «բարեւ»ին պատասխանը կը ստանայ թերթին ընդհանուր քարտուղարէն. — «Կ'ուզեմ թքնել երեսիդ, բայց չեմ ուզեր թուքս աղտոտել...»։

«Պարտիա»յին նախկին փառաւորեալը կ'անդրադառնայ, որ «անբաղձալի տարր» մը դարձած էր...

ԱՐՄՆՆԱՅ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԶԷՆՔ ԵՒ ՌԱԶՄՆԱՄԹԵՐՔ ԿԸ ՑԱՆՁՆԷ ԵՄԷՆԻ

•

Խորհրդային զէնքերու «նուիրատուութիւն»ը՝ արաբական երկիրներու, ընդմիջուած էր Սուէզի տագնապին ատեն։ Այժմ շարժումը կրկին սկսաւ։ Սուրիա, Եգիպտոս եւ Եմէն խորհրդային նոր զէնքեր կը ստանան։

Մինչ Անգլիա դժուարութեան մատնուած է Միջին Արեւելքի իր քաղաքականութեան մէջ, Արտաքին Նախարարութիւնը երեւան կը հանէ, որ Յունուարէն սկսեալ 6-7 նաւ խորհրդային զէնքեր եւ ռազմանիւթ յանձնուած է Եմէնի։ Հրետանիներ եւ քանի մը օդանաւեր ալ մաս կը կազմեն այս «նուէր»ին։ Ռուս մասնագէտներու խմբակ մը հասած է «խաղաղութեան» համար պայքարող այդ երկիրը՝ նոր զէնքերու գործածութիւնը սորվեցնելու համար։

Արդարեւ, ամիսներ առաջ Մեծն Բրիտանիա զգուշացուցած էր ՄԱԿի յանձնախումբը, Կարմիր Ծովու վրայէն արաբական երկիրներ փոխադրուող խորհրդային եւ չեխական զէնքերու մասին։

Եգիպտացիները մեծապէս կը նպաստեն այս գործողութիւններուն։

Լուրը տալով՝ «Թայմզ» թերթը կը գրէ. — «Հարց է, թէ Եմէնցիները պիտի կարենա՞ն գործածել ծանր զէնքերը (խորհրդային)։ Հաւանական է, որ անոնք նախապատերազմեան գերմանական զէնքերուն նման պիտի մթերուին... անոնց կարեւորութիւնը՝ քաղաքական է»։

× Եմէնի կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց Միացեալ Նահանգներու՝ որ խորհրդային զէնքեր կը ստանայ։

Արտաքին Նախարարութեան մէջ (Ամերիկա) հաստատեցին, թէ ստորագրուած համաձայնագիրով մը՝ Խ. Միութիւն արդիական զէնքեր պիտի յանձնէ Եմէնի, ինչպէս նաեւ հրետաններ եւ օդանաւեր։

Եմէնի ներկայացուցիչը յայտարարած է, թէ այս միջոցին կը դիմեն՝ «բրիտանական յարձակումի մը դիմադրելու համար»։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

•

ԵՐԵՔ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ

Ալժերիոյ մէջ բախումները իրարու կը յաջորդեն, բանակայիններու եւ ըմբոստներու միջեւ։ Հակառակ հեղձուցիչ տաքին՝ Լեգէոնականները խուզարկութիւնները կը շարունակեն։ Արեւմտեան Օրանիայի մէջ երեւան ելած են զէնքի եւ ռազմանիւթի երեք մթերանոցներ։ Մարոքի սահմանագլուխին վրայ, ուրբաթ օր մինչեւ իրիկուն կատաղի բախում մը պատահեցաւ։ Ապստամբները ձգեցին 18 մեռեալ, զէնքեր եւ ձեռնառումբեր։

Կոստանդինի շրջանին մէջ զինուորական երկու կառքեր ծուղակը ինկան ու վեց Լեգէոնականներ սպաննուեցան։

Երէկ առաւօտ, Ալժէի մէջ երկու ոստիկաններու վրայ կրակ բացուեցաւ։ Ոստիկաններէն մէկը ծանրօրէն վիրաւորուած է. հետապնդուելով՝ ահաբեկիչը ձերբակալուեցաւ. — 15 տարեկան լաճ մըն էր։

Կոստանդինի մէջ ռումբ մը պայթելով երեք մահմետականներու մահուան պատճառ եղաւ. Հինգ ուրիշներ վիրաւորուեցան։

Բլիտայի մէջ, զին. գումարտակ մը ծուղակը ինկաւ։ 10 բանակայիններ սպաննուեցան եւ երկու ուրիշներ վիրաւորուեցան։

Վերջին շաբթուան ընթացքին ապստամբները հարիւրէ աւելի զոհ տուած են։

Միւս կողմէ երեք համայնավարներ մահուան դատապարտուեցան Ալժէի մէջ, իսկ Կոստանդինի Ատեանը ձերբակալուած ապստամբներու պարագան քննելով՝ 18 հոգի մահուան դատապարտեց. երեք հոգի՝ ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի, չորս հոգի՝ 15 տարուան եւ երկու ուրիշներ ալ 10 տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցան։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Խորհրդարանի եւ Ծերակոյտի խառն յանձնախումբը որոշեց, որ 3366 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը ըլլայ օտար երկիրներու։

ԿՐԹԱԿԱՆ–ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ

«ԻՐԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ»

Հեղինակ՝ Պ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԵՒ ՄԽԻԹԱՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամէն տարի դպրոցական արձակուրդներուն կը լուսաբանէ մանկավարժութեան ուսուցիչ Պ. Պ. Գէորգեանի լոյս ընծայած գրքոյկներուն հրատարակութիւնը։ Անցեալ տարի «Մեծապատիւ Մուրացկաններ» խորագիրը կրող եւ արտասահմանի հայութեան ուղղուած՝ կոչ մըն էր։ Այս տարուանը «Իրական խնդիրներ» կը շօշափէ։ Երկու տասնեակի կը հասնի ինքնագիր եւ թարգմանութեամբ մանկավարժական խնդիրներու նուիրուած հատորները, որոնք բոլորն ալ հոգեբանական, կրթական-դաստիարակչական նիւթեր կը շօշափեն։ Այս մարզին մէջ, որքան որ հետեւած ենք, մեզի կը թուի թէ Պ. Պ. Գէորգեան միակն է, որ իրեն նպատակ ընտրած է բան մը փոխել ուսուցիչներու եւ մանաւանդ, մեր կրթական հաստատութիւնները վարելու յաւակնութիւնը ունեցող մարմիններու մտայնութեան մէջ։

«Մեծապատիւ Մուրացկաններ»ու առաջին էջէն, որուն անցեալ տարի գրախօսական մը նուիրած էինք, քանի մը տողերու արտատպումը՝ այժմէական կը գտնենք, երբ դպրոցական վերամուտի առթիւ, դպրոցներու վարիչ մարմիններ, ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ մտահոգութեան մատնուած են, առաջինները կրթական մշակներու հետ պայմանաւորուելու եւ երկրորդներն ալ իրենց պաշտօնին մէջ վերահաստատուելու կամ պաշտօն մը ապահովելու համար։

«Մեծապատիւ Մուրացկաններ» գրքոյկին մէջ, Պ. Պ. Գէորգեան կը գրէ.— «Պարոնեանի այս խորագրով գործին վերլուծական ուսումնասիրութիւն մը չէ ներկայ գրութիւնը՝ ինչպէս ենթադրէր թերեւս ընթերցողը։ Տիպարներու այդ դաստակերտէն նոր օրինակներու վրայ ալ չէ [illegible] տիպարներու, իրաւցնէ՛ մեծապատիւ, յաճախ ողնաւոչուք, երբեմն փահմաշուք նոյնիսկ Մուրացկաններու՝ որոնք հեգնութեամբ չէ որ կը յորջորջուին այդ մակդիրներով։ Իրենց անտեսական եւ ընկերային դիրքին — առեւտրական, բժիշկ, ատամնաբոյժ, փաստաբան, գործարանատէր, բարձրաստիճան պաշտօնեայ փրոֆէսէօր եւայլն — եւ այլոյն գործերու մէջ իրենց ստանձնած դիրքերուն պատճառա՛ւ արժանի կը գտուին անոնք. Մեծ-ազգերու՛ն վրայ է, եւ ի մասնաւորի խնամակալներու, հոգաբարձուներու, -թաղականներու, որոնց կրթական իշխանութեան մը անդամներու՝ որոնցմէ կախեալ է ուսուցիչի տնտեսապէս...։»

Շատ թափանցիկ են ակնարկութիւնները, որոնք՝ որքան անցեալին, նոյնքան ալ մեր կրթական-դպրոցական ներկային կը վերաբերին։ Տխուր խորհրդածութիւններու ալ պէտք չկայ։ Ընդհանուր հոգեբանութիւն մը կը խառնուի այդ գրքոյկով, մեր ուսուցիչ-դաստիարակներուն հետ սակարկութեան մտնելու եւ կարելի եղածին չափ քիչ վճարելու հոգեբանութեամբ

Երկրորդ գրքոյկը, «Իրական խնդիրներ», մեր կրթական-ծրագիրներուն մէջ, քերականութեան եւ թուաբանութեան դասաւանդութեան վերաբերեալ հարցեր կը շօշափէ։ Մասնաւորաբար նախակրթարաններու մէջ։ Հակառակ փոքր ծաւալին, 22 էջ, հեղինակը բազմաթիւ խնդիրներ խորհրդածութեան նիւթ կ'ընէ, հետեւելով միշտ տարիներու իր փորձառութեան։ Առանց խորանալու եւ քննութեան ենթարկելու առաջարկները, եզրակացութիւնն այն է որ «քերականութեան դասը իր այժմու ձեւով պէտք սրբուէր ջնջել նախակրթարաններու ծրագրէն, քերականութեան դասագիրքերը վտարել՝ ընդունելով մէկ տեղ, որ լեզուին իբրեւ փիլիսոփայութիւն, ան կը նպաստէ զարգացնելու տղուն դիտողութեան ոգին»։

Գալով թուաբանութեան, Պ. Պ. Գէորգեան կը գտնէ որ մեր աշակերտներուն կուտանք յաճախ այնպիսի խնդիրներ եւ անոնց լուծումը կը պահանջենք, որոնք կեանքի մէջ երբեք չեն պատահիր եւ հանելուկ բլյալէ չեն գալիր։

Կ'արժէ առարկայօրէն մտնել այս խնդիրներուն, որոնք իրենց այժմէութիւնը չեն կորսնցներ երբեք։

×

Վերջերս մեր օրաթերթերը լեցուն են դպրոցական տարեկան տեղեկագիրներով։ Կրթական մարմիններ եւ անօրէններ իրենց մէկ տարուան հաշուետուութիւնը կուտան, բարոյական եւ նիւթական։ Մասնաւորաբար եգիպտահայ եւ լիբանահայ թերթերը շատ աւելի մանրամասնութիւններ կուտան։ Նշան Փալանճեան Ճեմարանի տեսչութեան տեղեկագրին մէջ կ'ըսուի որ բազմաթիւ Հայրենակցական Միութիւններ շուրջ 90 սան [illegible] կը պահեն այդ երկրորդական [illegible] թեան մէջ։ Հայ Օգնութեան Միութիւնը (կեդրոն Միացեալ Նահանգներ) 22 սան, Համազգայինը՝ 10, Կարինի անունով գոյութիւն ունեցող Միութիւնները՝ 9, Մալաթիոյ Հայրապետ Կրթարանը՝ 6, եւայլն, եւայլն։

Հայ Օգնութեան Միութիւնը, որ միշտ պատնէշին վրայ է եւ իր ճիւղերը կեդրոնացած են մասնաւորաբար կրթական գործին շուրջ, իր 31րդ Պատգ. Ժողովին մէջ առած է կարեւոր որոշումներ։ Վարչութեան զեկոյցը եւ այդ առթիւ արտայայտուած թեր ու դէմ կարծիքները լսելէ ետք, Ամերիկահայ կրթական գործը [illegible] փերու վրայ եւ աւելի հիմնական կերպով կազմակերպելու համար կ'որոշէ.

Ա. Ձեռնարկել համագաղութային հանգանակութեան։

Բ. Կրթական այս գործը ղեկավարելու համար ունենալ մնայուն վճարովի գործիչ մը։

Գ. Կրթական գործին մէջ, ինչպէս անցեալին, շարունակել աշխատիլ համախորհուրդ մեր միւս քոյր կազմակերպութիւններուն հետ։

Նախ քան իր յանձնաժողովներուն մէջ որեւէ փոփոխութիւն մտցնելը, 37րդ Պատգմ. Ժողովը պարտք կը դնէ Նորընտիր Վարչութեան վրայ քննութիւն մը կատարել արտասահմանեան յանձնաժողովներուն մասին։ Այդ վերաքննութենէն առաջ արդէն Համազգայինի Փալանճեան Ճեմարանի տնօրէն, Ս. Վրացեան կը հաստատէ թէ Ճեմարանը ինքնաբաւ ըլլալով, կը խնդրէ իրենց յատկացուած 3000 տոլարի տարեկան գումարը դադրեցնել։ Լիբանանի Հ. Օ. Մ. Շրջ. Վարչութիւնն ալ կը հաղորդէ թէ իրենց նպաստէն կրնան պակսեցնել 300 տոլար։ Մխիթարական չէ՞ք գտներ այսպիսի լուրերը։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐ

ԱՐԱԳԱԾԻ ՉՈՐՍ ԿԱՏԱՐՆԵՐԸ

●

Այն հին, անյիշելի ժամանակներում, աստղածորան մի գիշեր, յանկարծ երկինք ու երկիր իրար խառնուեցին, հուր ու կրակ ժայթքեց Արագած լեռը, հրեղէն մի սիւն ձգուեց մինչեւ աստղերը՝ շառագունելով արհաւիրքով սեւացած երկնակամարը։

Սասանւում էր երկիրը, փլւում էին լեռներն ու ձորերը։ Ահից կուչ եկած ոչխարների մօտ՝ չարագուշակ կլանչում էին գամփռները։

Սասանւում էր երկիրը, ահեղ գլխբղով վիթխարի ժայռեր գլորւում լեռների բարձունքներից, աւերում խրճիթ ու ապարանք

Ահ ու սարսափի մատնուած մարդիկ փրկութիւն էին որոնում։ Սակայն ո՞վ կարող էր փրկել նրանց, ո՞վ կարող էր սանձել երկիրը ցնցող ցասմնալի կրակը, որ սպառնում էր բնաջինջ անել ամէն ինչ։

Խելք-խելքի տուին ահաբեկուած մարդիկ, շատ միտք արեցին։ Բայց ի զո՜ւր։

— Եօթ ոչխար մատաղ անենք Աստծուն, գուցէ խաղաղուի երկիրը, — առաջարկեց մի խաշնարած։

Կատարեցին առաջարկը, եօթ ոչխար գլխատեցին ու զոհ մատուցեցին, բայց չխաղաղուեց երկիրը։ Հողը նորից երերում էր մարդկանց ոտքերի տակ։

Տանջալից միտք էին անում մարդիկ, երբ մթին քարանձաւից դուրս գալով՝ նրանց մօտեցաւ մի իմաստուն մենակեաց, որ հասկանում էր հողմերի եւ աստղերի լեզուն ու մարդկանց բախտն էր գուշակում։

Մինչեւ ուսերը իջած, խուիւ, ձիւնափրփուր մազերը յարդարելով՝ նա մի պահ անխօս դիտեց երկնակամարի խորքը սուզուած հրեղէն սիւնը, ապա բազուկները երկինք պարզելով՝ երեք քայլ առաջ գնաց եւ հանդիսաւոր շեշտով ասաց.

— Մահկանացուներ, զարթնել է Արագածի ծոցում տարիներով քուն մտած Վիշապ-կրակը, զայրացել է եւ զոհեր է պահանջում...

Ահաբեկուած մարդիկ փրկութիւն հայցող հայեացքները սեւեռած՝ լսում էին ծերունուն։

— Զոհաբերի՛ր քո գեղանի Շամանդուխտին եւ միւս երեք աղջիկներիդ, իշխան Մլեհ, եւ Վիշապ-կրակը կը խաղաղուի Արագածի ծոցում, — Շիրակի իշխանին դիմեց ալեհեր ծերունին։

Շամանդուխտն ու քոյրերը լսեցին ծերունուն եւ հեկեկալով ընկան իրենց հօր գիրկը.

— Ես կը գտնեմ ուրի՛շ աղջիկներ, կը գտնեմ չորս ուրիշ աղջիկ, ես կը ստիպեմ..., — խօսեց Մլեհ իշխանը՝ սարսափած ծերունու պահանջից։

— Զոհաբերութիւնը կամաւոր պէտք է լինի, իշխա՛ն, եւ ոչ հարկադրանքով, որպէսզի սրբազան զոհն ընդունուի եւ Վիշապ-կրակը խաղաղուի, — զգուշացրեց ծերունին։

Ահաբեկուած իշխանը դուստրերի հետ կամաց հեռացաւ դէպի իր կիսաքանդ ամրոցը։

Աւելի ուժգին երերաց հողը մարդկանց ոտքերի տակ, երկնակամարում մեծացաւ հրեղէն սիւնն ու ամենակործան կրակի տեղատարափ սկսեց։

Լաց էին լինում երեխաները, ողբում էին մայրերը, անզօրութիւնից կծկուել էին այրերը։ Եւ Վիշապ-կրակը վիթխարի կլափը բացած՝ որոտում էր...

Այդ ժամանակ հանդէս եկան մաճկալ Դուլթի չորս աղջիկները՝ Շաղ-ոսկին, Շողակաթը, Շամամն ու Շաղամանը, հրաժեշտ տուին բոլորին ու հողմի նման սլացան դէպի Արագածի գագաթը։

Շամախաթանը խաւարի մէջ անտեսանելի հետեւեց իր աղջիկներին։

Երբ չորս քոյրերը թեթեւաքայլ տեղ հասան, ձեռք-ձեռքի տուած կանգնեցին բարձունքում, սկսեցին երգել հրաժեշտի մի սրտառուչ երգ, որ տարածուեց լեռնաշխարհով մէկ։ Վերջին անգամ նրանք յիշեցին իրենց ծնողներին, իրենց սիրած մաճկալ ու խաշնարած տղաներին, որոնց այլեւս երբեք չէին տեսնելու, յետոյ երգը շրթունքներին՝ շուրջպար բռնեցին լեռան կատարին, ու այդպէս էլ ուրախ պարելով, իրար ետեւից նետուեցին Վիշապ-կրակի անդնդախոր կլափը...

Տեսնելով իր աղջիկների զոհուելը, մայրը արտասուեց, արտասուեց դառնագին, եւ մօտենալով անդունդի եզրին՝ մայրական սիրով պարզեց Վիշապ-կրակին ռ

ՊԱՐՈՆ ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ

Գ. ՊԱՅՔԱՐ՝ ՔԱՐԻՒՂԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Յաճախ զիս կը դրկէր իրեն առաջարկուած նկար մը քննելու եւ այդ մասին իրեն խորհուրդ տալու համար։ Բայց այդ մասին իր բացակայութեան իմ արտասանած իւրաքանչիւր խօսքս ու արտայայտած կարծիքս ալ ունենալու համար, իմ ետեւէս ալ մարդ կը ձգէր»։

Սակարկելու եւ դժուար գործեր յաջողցնելու իր բնածին տաղանդը կրնար լիովին օգտագործել արուեստի գլուխ գործոցներ գնելու համար։ Միջնորդներու բոլոր ճարպիկութիւններուն եւ խարդախութիւններուն մօտէն տեղեակ էր, հետեւաբար զինք չէին կրնար խաբել։

Օրինակ մը տանք Կիւլպէնկեանի աչքի բացութենէն. Առաջին աշխարհամարտէն վերջ, միջազգային շուկային վրայ բացառիկ կերպով յարգի էին Ռուսաստանի Եկատերինէ Բ. ցարուհիին պաշտպանեալներէն Հուտոնի շինած արձանները. ձեռքէ ձեռք կը խլուէին եւ միլիոնատէրները անթերեւակայելի գիներով կը գնէին զանոնք, ինչպէս նաեւ արուեստի ուրիշ հրաշալիքներ։ Խորհրդային իշխանութիւնները, որոնք անմիջական կերպով պէտք ունէին տոլլարներու, որոշեցին ծախել ցարական պալատներու, տաճարներու եւ ազնուականներու տուներուն մէջ գտնուող արուեստի գանձերը։

Հնութեանց յայտնի մասնագէտ լորտ Տիւվին Կիւլպէնկեանի խօսեցաւ այս մասին, եւ խորհուրդ տուաւ որ անպայման գնէ Լենինկրատի Էրմիթաժ թանգարանին ամէնէն գեղեցիկ գործերէն մին՝ Հուտոնի կերտած «Տիանա»ն։ Տիւվին աւելցուց նաեւ, որ ինք արտօնութիւն ստացած է Նիւ Եորքի ամէնէն մեծ հնավաճառներէն մէկէն՝ մինչեւ 750.000 տոլար վճարել այդ արձանին համար։

Կիւլպէնկեան ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ Տիւվինի բացատրութիւնները, ապա ճամբեց զայն՝ խոստանալով այդ մասին մտածել։

Կիւլպէնկեան կը գտնէր որ Ռուսերը իրենց ազգային գանձերը կը ծախեն հասկնալի չկամութեամբ, պարզապէս որովհետեւ պարտադրուած էին ու օտար դրամներու կարիք ունէին. Յարաբերութեան մէջ մտաւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան հետ. իր ներկայացուցչին միջոցաւ հասկցնել տուաւ դեսպանատան կցորդներուն, թէ բարոյական տեսակէտէ շատ աւելի լաւ կ'ըլլար իրենց համար «Տիանա»ն անհատի մը ծախել, առանց փող-թմբուկի, քան թէ թոյլ տալ որ ամերիկացի միլիոնատէրի մը ձեռքը անցնի՝ թերթերու մէջ անվերջանալի բացատրութիւններով։

Կիւլպէնկեանի «հոգեբանական մեթոտ»ը յաջողեցաւ. «Տիանա»ն իրեն ծախեցին միայն 30.000 տոլարի. մինչդեռ Ամերիկացիները պատրաստ էին 750.000, նոյնիսկ մէկ միլիոն տոլար տրամադրելու։

Այնպէս որ, երբ Տիւվինի ներկայացուցիչները Լենինկրատի Էրմիթաժ թանգարանը հասան «Տիանա»ի շուրջ սակարկութիւններ վարելու համար, արձանը արդէն իսկ տեղաւորուած էր Կիւլպէնկեանի փարիզեան բնակարանին մէջ, 51. Ավընիւ տ'Իէնա։

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ Կիւլպէնկեանի առաջարկեցին մէկ միլիոն տոլարի փոխարէն գնել «Տիանա»ն. մերժեց։

Արուեստի գործերու հաւաքածոն միակ բանն էր Կիւլպէնկեանի կեանքին մէջ, որ զինքը կը յուզէր. «զաւակներս» կը կոչէր այդ նկարներն ու արձանները. «զաւակներս պէտք է որ հանգիստ ձգուին»։ Կ'ուզէր, որ իրեն նման, իր «զաւակներն» ալ օտար աչքերու քննութենէն հեռու եւ ապահով մնան։ 51 թիւ Ավընիւ տ'Իէնայի իր բնակարանը անառիկ բերդի մը վերածած էր, ահազանգի մասնաւոր սիստեմներով, անանցանելի պատերով, պահապան շուներով եւ անհատական ոստիկանական շղթայով։ Աւելի քան 10 միլիոն անգլ. ոսկի ծախսած է իր «զաւակներուն» պաշտպանութիւնը ապահովելու համար։ Այնտեղ էր որ ժամերով կ'առանձնանար ու կը հիանար մարդկային ստեղծագործ հանճարի այդ արտայայտութեանց վրայ։

Մասնաւոր գուրգուրանք ունէր իր այս «զաւակներուն» հանդէպ, որովհետեւ աւելի դժուարութեամբ ձեռք ձգած էր զանոնք քան իր իսկ զաւակները կամ հարստութիւնը. ամէնէն սիրելի մարդոց իսկ ներկայութենէն նուազ կ'ախորժէր քան «զաւակներուն» ներկայութենէն, որովհետեւ անոնք համր էին, մտաւորական ներկայութիւն մը ըլլալով հանդերձ լուռ կը մնային։

Աւելի քան տասը տարի ոչ ոքի արտօնեց աչք նետել անոնց վրայ. ամէնէն կատաղի նախանձով մի՛այն իրեն վերապահեց զանոնք ըմբոշխնելու անփոխարինելի հաճոյքը։

Սակայն օր մըն ալ, յանկարծ, հանրային ցուցադրութեան համար, Պրիթիշ Միւզէումին փոխ տուաւ իր գանձերը. Թանգարանին տնօրէնը կը պատմէ. «Գիշեր մը, արդէն իսկ պառկած էի, երբ հեռաձայնը հնչեց ու մեծ զարմանքով լսեցի Կիւլպէնկեանի ձայնը։ Զարմանքս ապշութեան վերածուեցաւ երբ Կիւլպէնկեան հարց տուաւ թէ կ'ուզէ՞ իր հաւաքածոն փոխ առնել Նէշընըլ Կէլըրիի համար, եւ թէ ո՞ր նկարները կը նախընտրէի պահել»։

Ի՞նչ պատահած էր։ Նուպարի կարծիքով, Պարոն Հինգ առ Հարիւր հետեւեալ ձեւով տրամաբանած էր. «Եթէ քանի մ տարիով թոյլ տամ որ «զաւակներս» հեռանան ինծմէ, այլեւս ոչ ոք կրնայ ամբաստանել զիս, որ հանրութիւնը զրկած եմ զանոնք դիտելու հաճոյքէն։ Ցուցադրութենէն վերջ «զաւակներս» տուն կը վերադառնան ու անկէ վերջ կրնան խաղաղութեամբ ապրիլ։»

Բայց պատերազմը վրայ հասաւ. Պարոն Հինգ առ Հարիւր Փորթուկալ փոխադրուեցաւ. այլեւս առիթը չունեցաւ Ավընիւ տ'Իէնայի մէջ իր «զաւակներուն» հետ գլուխ գլխի ապրելու։

1955ին, երբ 86 տարեկան հասակին հոգին աւանդեց, Լիզպոնայի պանդոկին իր սենեակին մէջ մօտը կը գտնուէին միայն իր քարտուղարուհին եւ հիւանդապահուհին։

Յատկանշական վախճան մը։

Թարգմ. Շ. Ս. ՐԱԼՖ ՀԻՒՎԻՆՋ

Վերջ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՆԿԱՐՆԵՐԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԱԾ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

●

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ՎԵՆԵՏԻԿ.— Զորս օրէ ի վեր, Ս. Մարկոսի հրապարակին կից, մայր ճամբու մը վրայ կը ծածանի հսկայ ազդակտաւ մը. ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆի անունը իսկոյն կը գրաւէ անցորդին ուշադրութիւնը: Հայու սրտին աւելի եւս կը խօսի այդ. մանաւանդ երբ նշմարէ գեղարուեստասէր ընտրանիին խուժումը ցուցահանդէսին սրահէն ներս. գնահատանքի եւ հիացումի արտայայտութիւններ ամէն կողմէ. ոմանք կարծէք ծունկի պիտի գան, յափշտակուած, հնդկական արուեստի այդ չնաշխարհիկ գլուխ գործոցներուն առջեւ, որոնք սակայն այսօր կը վերապրին (բազմաթիւ ցուցահանդէսներէ վերջ՝ աշխարհի զանազան կողմերը, ինչպէս Փարիզ, Լոնտոն, Նիւ Եորք), նաեւ մեր սիրելի իտալական երկինքին տակ, Հռոմ եւ ահա նաեւ Վենետիկ:

Ցուցահանդէսը կազմակերպուած է Միջին եւ Հեռաւոր արեւելքի ուսումնասիրութեան նուիրուած իտալական հաստատութեան մը կողմէ, որուն Վենետիկի մասնաճիւղին նախագահն է Փրոֆ. Սփանիոյ: Վենետիկէն առաջ փառապանծ ընդունելութիւն մը գտած է Հռոմի մէջ, Յուլիսի սկիզբները, արժանանալով մեծամեծ գովեստներու իտալական մամուլին լաւագոյն քննադատներուն կողմէ: Մեսսաճերօ, Ճիոռնալէ տ'Իթալիա, Սեքոլօ տ'Իթալիա, Իլ Քոնթէմփորանէօ, կարծէք մրցումի են ելած գովեստներով պանծացնելու մարդկային գեղարուեստի պատմութեան այդ գլուխ գործոցներուն հետ՝ նաեւ մեծ արժէքները հայ նկարիչին, անմահ Սարգիս Խաչատուրեանի: Ամէնքն ալ իրենց տողերուն մէջ կ'ընդգծեն անոր հայկական ծագումը. եւ այդ փառք մըն է մեր ցեղին եւ անոր հնդեւրոպական ծագումին:

Ցուցահանդէսի բացման ընթացքին բանախօսեց Փրոֆ. Թուչչի, Հռոմի համալսարանէն. ներկայ էին պետական ու զինուորական, կրթական ու մշակութային հաստատութիւններու ներկայացուցիչներ ու նախագահներ:

Վենետիկի Կածծէթթինօ օրաթերթը երկու յօդուածներով անդրադարձաւ այս ցուցահանդէսին բացառիկ արժէքին վրայ. եւ ինքնին ցուցահանդէսին երկարաձգումը շուրջ չորս օր՝ աւելի քան ինչ որ նախատեսուած էր, մեծագոյն գնահատանքն է օտար գեղարուեստասէրներու կողմէ՝ հանդէպ մեր տաղանդաւոր նկարիչին.

Այս կազմակերպութեանց ընթացքին մեծամեծ շնորհաւորութիւններու արժանացած է նկարիչին այրին Տիկին, Տիկ. Վաւա Խաչատուրեան, որ գիտէ արժանավայել զոհողութիւններով գերագնահատել իր պատուական ամուսինին վերջին արտադրութիւնները:

Ի՞նչ է արժէքը այս ցուցահանդէսին:

Ծանօթ է ամէնուս որ Խաչատուրեան, աւարտելով Հռոմի մէջ իր ուսումները, եւ զայն կատարելագործած Փարիզի մէջ եւ ապա Միւնիխ, դէպքերու բերումով, 1915-1920 շրջանին մեկուսանալով Թիֆլիս, հայկական դէպքերու եւ աղէտներուն վիճակէն ազդուած, կը նուիրուի վերապրեցնելու հայկական կեանքն իր արուեստով: Եւ ահա հայկական «Փոլքլոր»ի նկարներու երկար շարք մը եւ ցուցահանդէսներ Թիֆլիս, Գահիրէ, Փարիզ, Լոնտոն, Պրիւսէլ:

«Չգոհացող հոգիս, կ'ըսէր ինքն իսկ Խաչատուրեան 1943ին, զիս առիթեց նոր աշխարհներ որոնել, որովհետեւ չէր ուզեր լճանալ առհասարակ եւ միօրինակ կ'ուզէր ներկայացնել արուեստը»:

Ու կը նուիրուի ուսումնասիրելու Շահ Աբբասեան դարաշրջանի որմանկարները, որոնք մեծ մասամբ եղծանուած էին. եւ այդ նուիրեալ պրպտումները իրեն կու տային կարելիութիւնը լաւագոյն կերպով վերակազմելու այդ անմահ որմանկարները: Այդ առիթով է որ մեծ հռչակ կը ստանայ ամբողջ Պարսկաստանի մէջ [illegible] քննադատներու գովեստներով կը փառաւորուի:

-Յաջորդ իմ հանդիպումս եղաւ հնդկական արուեստը, կը յարէր ան մահէն քանի մը տարի առաջ: Պատմական ու... ունեցած անմահ գեղեցկութիւնները զիս այնքան ոգեւորեցին, որ գրեթէ չորս տարի շարունակ, 1937էն առաջ, արհամարհեցի կարգ մը անպատեհ նեղութիւններ եւ ամէն տեսակ դժուարութիւններ, եւ գլուխ բերի այնպիսի մէկ հաւաքածոյ մը, որ ըստ հնդիկ եւ անգլիացի մեծ քննադատներու, լաւագոյնն է աշխարհի մէջ»:

Հնդիկ մեծահռչակ գեղարուեստագէտ փրոֆեսէօրը Գումարասուամի, Խաչատուրեանի որմանկարներու վերարտադրութեանց հանդէպ անսահման պաշտամունք մը ունեցած է, վասնզի առով մարդկութեան ներկայացուած է աշխարհի պատմութեան գերագոյն սքանչելիքները.

Ահա՛ այդ շրջանի նկարներու 50 կտորներն են որ ցուցադրուած են Վենետիկ. ոմանք տարօրինակօրէն մեծ են, մինչեւ 8 մեթր երկայնութիւն ունեցող կայ:

Ցանդուգն եւ միանգամայն հսկայական դաշտավար մըն է որ հետապնդած է Խաչատուրեան իր այդ նկարներով: Վերարտադրել, բնական եւ իրական մեծութեամբ եւ առարկայականօրէն պուտտայական հին սրբավայրերու որմանկարները:

Տասնեւվեց հատը կուգան Աճանտայի 29 տաճարներէն, որոնք ժայռերու մէջ փորուած կը կազմէին պուտտայական միանձներու կեդրոնը: Ե. եւ Զ. դարերու գործեր (Ց. Ք.):

Տասը կտոր Բագի ինը տաճարներէն մէկուն մէջէն միայն:

Ուրիշ վերարտադրութիւններ Բադամի, Սիտտանաւասալ, Սիկկիրիյա, Պոլոննարուվա կոչուած վայրերուն մէջ ծուարած մեհեաններէն: Բադամին շինուած է 578ին Ց. Ք.:

Աշխատանքը զոր կատարած է Խաչատուրեան գերազանց է ամէն նկարագրութենէ. փրկած է այդ տաճարներուն մէջ, մութին եւ խոնաւութեան տակ փճանալու ենթարկուած չքնաղ հրաշակերտներ:

Գիծերու նրբութիւն, մասներու շարժուձեւի ազնուականութիւն, գաղափարի վեհութիւն, դէմքերու բնականութիւն եւ գոյներու հրաշալի ձուլումներ կը հիացնեն ամէն դիտող. այդպիսի հրաշակերտներ պատերուն վրայ գծուած պուտտայական միանձներու վարպետ վրձինով՝ մեզ կը փոխադրեն ուրիշ աշխարհի մը մէջ եւ յեղաշրջութիւն մը կը ծնանին մեր մտքին մէջ՝ որ վարժուած է գեղարուեստի հրաշալիքներ փնտռել «Վերածնունդի դարերէն ասդին»:

Պուտտայի փորձութիւնը, փիղերու թափօրը, ամպածրար դէմքեր, նունուփարներու լճակը, աղօթարար աստուածութիւններ, իշխանուհիներ, կնոջական դէմքեր, սպասուհիներ, կը ներկայանան ամէնէն ազնուական ու նուրբ ձեւերով, կատարեալ ու գրաւիչ դիմագիծերով. զգեստներու ծալքերու նրբերանգներ, գոյներու մանաւանդ երանգաւորումներ կը գրաւեն այցելուն, որ անգիտակցօրէն կը շրջի ու կրկին կը դիմայ միեւնոյն պատկերներուն դիմաց նորանոր անդրադարձութիւններով:

Ու խորհիլ որ Խաչատուրեանով է որ ամբողջ Եւրոպա եւ նոր աշխարհ կը ծանօթանան այդ թաքուն գանձերուն:

Միակ ժառանգութիւնն է այս որ կը մնայ այրի Տիկին Խաչատուրեանի իր սիրելի ամուսինէն, բայց ժառանգութիւն մը զոր ան պաշտելու չափ կը գնահատէ ու կը զգուշի ի սպաս անոր: Իր եւ ամէնուս բաղձանքն է որ այդ բոլորը չանցնի օտարներուն ձեռքը [illegible] ազգային մը, որ լիովին գնահատէ զանոնք ու յաւերժօրէն փրկէ՝ հայ ազգային թանգարանի մը մէջ զետեղելով այս բոլորը միանգամայն:

Կը մաղթենք՝ շուտով իրականանայ այդ բաղձանքը, որ իսկապէս պարծանքն է հայութեան:

Հ. Ն.

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՇԵՐՈՒԱՅ ԿԷՍԻՆ

Փիղը մի տար,
Մուկը՝ մի ճար,
Փոքրիկ մի խիճ մեծ տնում.
Բայց տես՝ հսկան
Պստիկ մկան
Բեխից էլ է վախենում:
　Մի գիշեր էլ
　Փիղը պառկել,
　Քնել էր տանն ապահով,
　Մէկ էլ յանկարծ
　Մէկը կամաց
　Կրծ-կրծ արեց… ո՞վ էր, ո՞վ…
Ո՞վ էր՝ մուկ էր,
Մի խենթուկ էր
Կրծում փղի պճեղը…
Ո՞վ իմանայ,
Սիրում էր նա
Նրա ոտքի այդ տեղը:
　Փիղը թռաւ,
　Արագ ելաւ,
　Դէս-դէն ընկաւ ահաբեկ,
　Դուրս եկաւ բակ
　Աստղերի տակ
　Վազեց, գոռաց՝ օգնեցէ՜ք…
Եւ վեր թռան,
Փայտերն առան
Մայրիկ արթուն թէ քնատ,
— Ի՞նչ է եղել…
— Ո՞վ է ճնշել…
— Ափսոս, մեր փիղ… վատ է, վատ…
　Շատ ման եկան.
　Իսկ փիղ հսկան
　Ոտքերը վեր էր տնկել:
　Բայց չգտան:
　Անկիւնում տան
　Թակարդն էր մի մուկ ընկել…
Հասան փղին,
Փայփայեցին
Ու տարան ներս: Քնից նա…
Վայ, վայ, վախկոտ,
Ամօթ, ամօթ
Փիղն էլ մկնից վախենա՞յ…:

ՎԱԶԳԷՆ ՏԱԼԵԱՆ

վար նետուեց աղջիկների ետեւից:

Եւ նոյն պահին [illegible] Վիշապակրակը, դեռեւս դաղարից ցնցուելուց, [illegible] անյայտացաւ [illegible] աղջիկների ու Արագած լեռան վրայ գոյացան չորս վեհատեսիլ կատարներ: Իսկ այդ երկնասլաց կատարների [illegible] մէջ շողշողաց մի պայծառ [illegible]…

Ասում են այդ չորս կատարները չորս քոյրերի յաւերժութեան յուշարձաններն են, որ [illegible] ւերմ փրկուած Հայոց աշխարհին: Եւ մայրն ամէն օր Արագածի վրայ ուրախութեան արցունքներ է շաղ տալիս իր երկնային բարձունքից: Այդ արցունքները կաթիլ առ կաթիլ կուտակւում են, զուլալ լճակներ կազմում եւ որպէս հրաշագործ ջրեր, լեռների անարատ բարձունքներից մինչեւ Մանթաշի հովիտն են կարկաչում՝ ալ ու ալուան ծաղիկներ սփռելով իրենց անցած ճանապարհին…

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(«Սով. Գրականութիւն»)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

●

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Կը զարմանային Վասպուրականի ժողովուրդք այդ Արծրունի Գուրգէնին վրայ որ չէր նմաներ ամենեւին այն միւս Արծրունեաց իւր մերձաւոր ազգականաց, այդ պատերազմի յաղթող առիւծը ոչ ամբարտաւանութիւն ունէր, ոչ յանձնապաստանութիւն եւ ոչ պահանջմունք ի ժողովրդոց: Շատ անգամ կը տեսնէին զինք նստած հասարակ զինականին հետ ընտանեբար կը տեսակցէր, խրատներ կուտար, կը յորդորէր քաջ լինել, վարժուիլ զինավարժութեան, ընկերին օգնել ընդդէմ օտարին, պաշար պահել նեղութեան օրերու համար:

Հասաւ վերջապէս Հայոց Ձորոյ գլուխը Որդոց գիւղը, չորս հարիւր քաջերով, եւ Միտքը դրած էր Բերկրի հաստատուած Ութմանիկ բուռաճները բնաջինջ ընել, եւ Արծրունեաց քաղաքը մաքրել այդ բարբարոսներու մնացորդներէն: Բայց կը սպասէր զունդերուն որ պիտի հասնէին, ուստի կ'ելնէր շատ անգամ միայնակ, թողած Ցոլակին վրանը, ծանր ծանր կը շրջէր գետին եզերքը որ այդ լայնատարած ձորը երկուքի կը բաժնէ, եւ որ հրաշալի էր եւ միշտ պէտք է լինի հայուն համար, վասնզի հոն եղած է կռիւ [illegible] Հայոց նախահ[illegible] պատերազմեցաւ ազատութեան համար եւ զարկաւ սպաննեց զԲէլ:

Կ'ելնէր՝ այդ միւս լեռներէն շրջապատեալ բարձր սարին վրայ, ուր ժողովուրդը մինչեւ այս օր բերդի մը մնացորդ աւերակ կը նշմարէ եւ զոր Հայկա բերդ կ'անուանէ. կը դիտէր այդ Տիտանեանց արժանի ահեղ տաշածոյ քարանց շարքերը. եւ նստած ժայռի մը վրայ, կը մտածէր. ինք մեծասիրտ եւ կորովի հսկայ, այդ դիւցազն եւ վեհ յիշատակներու առջեւ ինքզինքը փոքրիկ եւ նկուն կը գտնէր:

Երբ այս մտածութեանց մէջ թաղուած՝ առաւօտ մը՝ միտքը անցեալին վրայ կը շրջագայէր, աչքը դարձուց դէպի ի Բերկրիոյ կողմ, եւ տեսաւ սեւ ամպ մը որ կը քալէր, կը մօտէր Աբրահամու Անապատը: Շուտ մը ցատկեց Ցոլակին վրայ, «Երթա՛նք իմ քաջ նժոյգս, ըսաւ, մենք պիտի երթայինք թշնամին գտնելու, նա կուգայ մեր առաջ որպէսզի մեր յոգնութիւնը պակաս լինի»: Եւ Ցոլակ որ կ'իմանար, փոթորկի պէս սրացաւ եւ ամպի փոշի հանեց: Երբ Գուրգէն մտաւ Որդոց, արդէն իւր չորս հարիւրքը իրեն կ'սպասէին: «Այրե՛ք, տղաք, որ այսպէս կազմ եւ պատրաստ էք, քնենք երթանք, դուք ո՞ւսկից իմացաք թշնամւոյն գալը», հարցուց Գուրգէն:

— Ես որ ճանապարհի պահապանն էի, ըսաւ երիտասարդ ձիաւոր մը, տեսայ իրենց գալը եւ իմաց տուի

— Ի՞նչչափ կարծես թէ կան թշնամիք:

— Միայն Բուզայէ զրկուած արքունի զօրք երկու հազար են եղեր եւ զօրավարին անունն Բուստէլ է. կան իրեն հետ Ութմանիկք եւ Վասպուրականի ազատներէն նաեւ միաբաններ են նոցա հետ եւ մեր վրայ կուգան եղեր:

— Այս տեղեկութիւնը դու ո՞ւստի ունիս, ա՛յ տղայ:

— Յառաջընթաց ձիաւոր մը տեսայ որ յանդուգն՝ կուգար. սեպաձեւ ժայռի մը ստորոտ ծածկուեցայ. երբ նա անցաւ, յարձակեցայ վրան եւ առաջի նիզակի հարուածը որ ձիուն գաւակէն տուի, մարդ եւ ձի գետին գլորեցան. մարդը ամա՛ն գոչեց. «Քեզ չեմ սպաններ, միայն շիտակ զրուցէ՛ եւ առջեւէս քալէ» ըսի. պատմելը պատմեց, բայց ինչչափ որ աշխատեցայ եւ նիզակովս մտրակեցի, անպիտանը չկրցաւ հոս հասնիլ, կէս ճամբուն գետնին ինկաւ եւ սկսաւ արիւն թքնել. «Է՛լ կարող չեմ, կ'ուզես սպաննէ» ըսաւ. ես որ խօսք տուի, չուզեցի խոստմունքս աւրել, թողի կիսակենդան աւազին վրայ եւ եկայ:

— Ապրի՛ս, լա՛ւ ես ըրեր:

Երբ կէս ժամու ճամբայ յառաջացան Գուրգէնի զօրքը, եւ լաւ ու զօրաւոր դիրք մը գտաւ իրենց զօրավարը՝ բլրակի մը վրայ ուր աջ կողմէն գետը կը պատէր, եւ ձախը լեռներու զօտիքը ուր դիրքը կը նեղուէր, հոն ճակատեցուց իւր գունդը. վահանաւոր զօրքով պարփակեց հետեւակ [illegible]. եւ երբ թշնամիք հասան, երկայն ժամեր պատերազմեցան հայք եւ մեծամեծ հարուածներ հասուցին նոցա վրայ: Իսկ նոքա քիչ կազդուրեալ, դարձեալ յարձակեցան հայոց վրայ, «Գուրգէն չկարենալով այլեւս համբերել, մտրակեց իւր քաջ երիվարը, զարկաւ պատռեց թշնամեաց ձախ թեւը եւ սկսաւ փախչիլ իր առջեւէն, կը հալածէր զիրենք եւ կը սատակէր զիրենք այնչափ զօրութեամբ, որ աւելի էին անոնք որ մեռան Գուրգէնի սուրէն քան թէ անոնք որ մընացին: Իսկ աջ թեւը Տաճկաց յարձակեցաւ հայոց ձախ թեւին վրայ եւ շարժեցին զայն, եւ դարձաւ որ պաշարեն Գուրգէն, բայց չկրցան դիմանալ նորա զօրութեան եւ խորտակեցան նորա առաջ: Եւ է՛լ չհամարձակեցան ելնել եւ մտնել Վասպուրականի աշխարհը Տաճկաց զօրքը, վասնզի սաստիկ երկիւղ ինկաւ իրենց սիրտը»:

Բայց Գուրգէնի սրտին մէջ մեծ վէրք պատերազմէն առաջ եւ պատերազմէն վերջ նաեւ երիտասարդ պահապանին խօսքերն էին. «Վասպուրականի ազատներէն նաեւ միաբաններ են նոցա հետ»:

ԾԵՐԵՆՑ

Շար.

Նասիփուալը յայտարարեց.— «Օմանի խաղաղասէր ժողովուրդին վրայ յարձակում գործելէ առաջ, Անգլիացիները պէտք է մտածէին եւ լրջօրէն անդրադառնային Միացեալ Ազգերու յայտարարութեանց», որ Զըրահապատ ուժերով Անգլիան անպատճառ վերածելու սպառնալիք մըն էր:

Զայնասփիւռին դիւանագիտական բաժինի խօսնակը Օմանի մէջ կատարուած անգլ. յարձակումը բողոքանք անցեալ աշնան անգլեւֆրանսական միջամտութեան՝ Եգիպտոսի մէջ եւ քննադատեց Միացեալ Նահանգներու դիրքը՝ Օմանի հարցին նկատմամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ 20 սպաներ, զինուորական ակադեմիայի 27 ուսանողներ եւ բազմաթիւ այլ զինուորականներ ձերբակալուելով դատարան յանձնուեցան: Դաւադրութիւն մը սարքած էին՝ վարչակարգը տապալելու դիտաւորութեամբ:

«ԷՔՍՓՐԷՍ» շաբաթաթերթին վերջին թիւը արգիլուեցաւ Ալժերիոյ համար: Թերթին մէջ Թունիզէ յղուած մը հրատարակած էր՝ Պու-Զէկզայի մէջ չարթուսկիզբը պատահած կռուին շուրջ: Յօդուածին մէջ կը քննուէր հրամանատարութեան եղանակը: Հակառակ անոր, որ Ալժերիա ղրկուած թերթերուն մէջ յիշեալ յօդուածը յապաւուած էր խմբագրութեան կողմէ՝ իշխանութիւնը հաւաքեց բոլոր թիւերը:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ ձերբակալուած խորհրդային լրտես Աբէլի պարագան մեծ աղմուկ հանեց: Աբէլ Մոսկուայի մէջ ունի տղայ մը եւ ամուսնացած աղջիկ մը: Անակնկալներ կրնան պատահիլ:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ մարմինը, որ կը պահանջուէր ընտանիքին կողմէ, պիտի չվերադարձուի, կը յայտարարեն Հռոմի դիւանագիտական շրջանակները:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմուած է, որ պիտի քննէ օտար լեզուով երկիր մտնող բոլոր հրատարակութիւնները:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եւ Եգիպտոսի ներկայացուցիչները Օգոստոսի վերջը խորհրդակցութիւն մը պիտի ունենան Զուիցերիոյ մէջ, երկու երկիրներուն առեւտրական եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները բարելաւելու համար: Ֆրանսայի դիւանագիտական շրջանակները չհաստատեցին այս լուրը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ երկու սուզանաւեր նշմարուած են Սկովտիոյ արեւելեան ափերուն վրայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Երիտասարդական փառատօնին առիթով Խ. Միութիւն գացած ամերիկացի զբօսաշրջիկները խստօրէն կը քննադատեն խորհրդային մամուլին մէջ.— «Սեւ ակնոցներով պարոններ ատելավառ նայուածքներ կը նետեն գիրենք շրջապատող զուարթ եւ ժպտերես երիտասարդներուն վրայ»:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ եւ Միկոյեան իրենց շրջապտոյտները կը շարունակեն Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ՝ ծաղիկներով բեռնաւորուած, սակայն ժողովուրդին անտարբերութիւնը ժպիտը խլած է երկուքին ալ պէմքերէն...:

ՃԱՓՈՆ թեկնածու է ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին: 14 երկիրներ՝ մէջը ըլլալով Ամերիկա եւ Անգլիա, համաձայն են, սակայն Խ. Միութիւն, ինչ ուրիշ երկիրներու հետ՝ դէմ է Ճափոնի թեկնածութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կեդրոնական շրջանին մէջ, յատկապէս՝ Շամբանը եւ Մաքոն, անձրեւներն ու փոթորիկը մեծ աւերներ կը գործեն: Այգիները վնասուած են: Գիւղակներ եւ գիւղեր ողողուած են: Փարիզեան շրջանին մէջ ալ անձրեւ ու փոթորիկ կայ:

«Ո՞ՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...»

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Պատկերազարդ եւ շքեղ տպագրութիւն:

Գինը 100 փրանք

(Թղթատարական սակերու փոփոխութեան պատճառաւ, կը պահանջուի 50 ֆրանք՝ փոստով ղրկուելու պարագային: Ուրեմն ղրկել ընդամէնը 150 ֆրանք դրոշմաթուղթ):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նիսի եւ շրջանի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ «Վերափոխման Ս. Աստուածածնի» տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ խաղողօրհնէք տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլի Հայոց եկեղեցին, 18 Օգոստ. կիրակի օր: Կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ Արժ. Տէր Ասող քահանայ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ ժամը 10ին:

Մատաղագինի մասնակցողներէ կը խընդրուի իրենց նուէրները յանձնել վարչութեան նշանակած յանձնախումբերուն եւ կամ եկեղեցիի վարչութեան:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer Paris (9e)

Tél.: PROvence 64-90

C. C. P. Paris 3630-66

Նոր հրատարակութիւններ .—

Զարթօնք, Մալխաս, Պէյրութ 1956, Ա. Բ. Գ. հատորները 1200ական ֆր., Դ. հատորը 1000, Ե. հատորը 1200 :

Ապրումներ՝ 1200, բոլորն ալ լաթակազմ:

Վարդանանք, Դ. Դեմիրճեան (պատմավէպ) 2 հատոր, Գահիրէ, տպ. «Յուսաբեր» 1956, 1·500

Պապիկ ու Թոռնիկ, Երեմեան Հայրիկ, Հր. Էտվան, Պէյրութ, 1957 500

«Յուսաբեր» բացառիկ, նուիրուած Վ. Նաւասարդեանի յիշատակին, 1957 300

Ժամանց եւ զբօս, Կ. Գուշակ (երազներու բանալին եւ ժամանակի խաղեր, Պէյրութ, 1956 1·400

Սողոմոն Թէհլիրեան (վերյիշումներ, Թալէաթի Ահաբեկումը) գրի առաւ, Վ. Մինախորեան, Բ. տպ. Գահիրէ 1956 1·500

Պապ թագաւոր, Ստ. Զօրեան (վէպ չորրորդ դարէն), Հալէպ, 1952, կազմուած 1·750

Հայաստան եւ Հայ Դատը, Գ. Լազեան (Հայ եւ ռուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ), Գահիրէ, 1957 1·100

Հարազատ Որդի եւ պատմուածքներ, Երուխան, Հալէպ, 1953 650

Մեծ Գերին Արտաւազդ, Արմենակ Տէր Յակոբեան, Թատերախաղ 3 արար, Փա- Հայ Գրականութեան Պատմութիւն. Հըրանտ Թոռոսեանի (Փրնս.) սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են, Որնէ Կրուէքի յառաջաբանով: 1500

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 187-188 (Յուլիս-Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայ անասնաբոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տօքթ. Ասքանազ). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տօքթ. Յակոբեան). — Ծովի լոգանք (Տօքթ. Աչճեան). — Գինի (Բժկ. Բառարան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէռհօօկէն). — Ցղութիւնը եօթը ամիս միայն (Տօքթ. Աղատանի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչունի). — Ֆրանկախտը (Տօքթ. Միսաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէռհառն). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Յ. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. Տարեկան Ֆրանսա 1000 ֆրանք, արտասահման 1200 ֆրանք: Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

18 Օգոստ. կիրակի առաւօտ Աստուածածնայ տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Թիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ: Պիտի պատարագէ Պսակ քահանայ՝ Պէյրութէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Կ. Խաչի Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Եօթնեղբայրեանէ 1000 ֆր. իրենց աղջըկան՝ Օր. Լիւսիի ամուսնութեան առթիւ:

×

Պ. Գրիգոր Պալտասարեան 2000 ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցին, փոխան ծաղկեպսակի, Մանուկ Արապիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ Սուրբ Կարապետ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սուրբ Աստուածածնայ տօնին առթիւ, աւանդական մատաղի եւ խաղողի օրհնութիւնն և բաժանումը տեղի պիտի ունենան Օգոստոս 14ի երեկոյեան եւ 15ի առաւօտեան, Ս. պատարագի արարողութենէն վերջ: Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Վալպարէյզէն ընկ. Ա. Աչճեանէ 1000 ֆրանք:

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԱՓԻՆ

Վայրը՝

Olonne-sur-Mer (Vendée)

3 Օգոստոսէն 14 Սեպտեմբեր

Անհամբերաբար մեկնողները կրնան ուղղակի դիմել՝

Camp Nor Séround, La Bauduère à Olonne-sur-Mer (Vendée).

Իջնել Սապլ տ'Օլօնի կայարանը, առնել օթօքարը դէպի Օլօն և իջնել Լա Պօտիւէր:

Միասին տանիլ սաւան եւ ծածկոց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

Հայեւռուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ:

Գրեց՝ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆ

Տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1957:

Գին՝ 1100 ֆրանք:

Դիմել Յառաջի եւ հայ գրատուններու:

ՕԳՈՍՏՈՍ 18ԻՆ

Պիտի ձայնասփռուի Փալէ տը Շայեօյի եկեղեցական երաժշտութեան համերգը, որուն մասնակցած է հայկ. երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, կիրակի առտու ժամը 8·45ին Փարի – Էնթերէն:

OCEANIA

ՕԴԱՆԱՒԻ, ՇՈԳԵՆԱՒԻ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՏՈՄՍԵՐ ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻՆ

Վիպայի եւ անցայրի բոլոր ձեւակերպութիւնները, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներու, Քանատա, Թուրքիա, Լիբանան:

Ամէն մանրամասնութեանց համար՝ դիմել՝

Պ. ԼԵՒՈՆ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

M. BARONIAN

38, Rue de la Republique

MARSEILLE - Tél. Col. 53-13, 42-58

Bureau à Paris 4, Rue Castellane

Tél. ANJou 16-33 et 75 90

Un Maître dans le Tricot

MAISON FONDÉE EN 1928

3 Rue Poissonnière, PARIS 2ème

Tél. CEN 93-75

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise - Paris 9e
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI 13 AOUT 1957

33րդ ՏԱՐԻ Թիւ 7965 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3767

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱՐԱԲԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

*

Մինչ Անգլիա շաբաթներէ ի վեր շարժման մէջ դրած է Մերձաւոր Արեւելքի իր ցամաքային եւ օդային ուժերը՝ պաշտպանելու համար Մասքաթի Սուլթանը Օմանի Իմամին դէմ՝ կռուելով Պարսից Ծոցի մանրանկար շէյխութեանց ու սուլթանութեանց — որոնք իր հովանաւորեալներն են —, համարաբական ճակատին մէջ բացուած ճեղքը հետզհետէ կը շեշտուի:

Մինչեւ Սուէզի ջրանցքին ազգայնացումը 1956 Յուլիսին, Արաբական Լիկան միացեալ ճակատով կը ներկայանար քաղաքական աշխարհին առջեւ.

Մանր - մունր տարակարծութիւններ միշտ ալ գոյութիւն ունեցած են զանազան արաբախօս երկիրներու միջեւ. Սակայն դիւանագիտական մարզին մէջ, մանաւանդ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան առջեւ ալժերիական եւ այլ համարաբական հարցերու առթիւ, արաբական բոլոր երկիրներն ալ մոռնալով իրենց ներքին վէճերը, կը պաշտպանէին նոյն տեսակէտը:

Կարեւոր դեր մը վիճակուած էր Լիբանանի, որուն իմաստուն նախագահը՝ Քամիլ Շամուն քանիցս յաջողեցաւ՝ իբրեւ իրաւարար՝ հաշտեցնել հակառակորդ տեսակէտները եւ առաջքն առնել իրական տարաձայնութիւններու:

Բացառիկ է Լիբանանի դիրքը արաբական աշխարհին մէջ՝ ո՛չ միայն աշխարհագրական, այլ ազգագրական տեսակէտով:

Նախագահ Շամուն գիտակից իր երկրի փափուկ կացութեան՝ կրցաւ ցարդ ապահովել Լիբանանի անկախութիւնը՝ շնորհիւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ մրցումի ելած հակամարտ երկու հսկայ ուժերուն հանդէպ իր հետապնդած ուղղամիտ քաղաքականութեան:

Օգոստոս 4ին Տէյր էլ-Քամարի մէջ իր խօսած պատմական ճառով, նախագահ Շամուն առարկայական կերպով պարզեց այն բոլոր կարեւոր դէպքերը, որոնք վերջին մէկ տարուան ընթացքին տակնուվրայ ըրին Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները, պահ մը նոյնիսկ եղբայրասպան պատերազմի մը մղձաւանջին տակ պահելով զանոնք:

Մեծ պետութիւնները, մանաւանդ Անգլիա, Միացեալ Նահանգներն ու Խորհրդային Միութիւնը պատասխանատուութեան մեծ բաժին ունին համարաբական ճակատին վրայ առաջ եկած «երկփեղկումներուն մէջ:

Կարեւոր ճեղք մը բացաւ Իրաք՝ 1955 փետր. 24ին յարելով «Պաղտատի Ուխտին՝ Անգլիոյ նախաձեռնութեամբ: Անոր դէմ ճակատ յարդարեցին մանաւանդ Եգիպտոս եւ Սուրիա:

1956ին Եգիպտոս, Սուրիա եւ Սէուտի Արաբիա առանցք կազմեցին ընդդէմ Անգլիոյ եւ Պաղտատի Ուխտին ու պահ մը իրենց կողմը շահեցան նաեւ Յորդանանը, այս վերջինին խոստանալով վճարել այնքան դրամ, որքան անիկա կը ստանար Մեծն Բրիտանիայէն:

Այնուհետեւ դէպքերը դահավիժեցին:

Սէուտի Արաբիոյ թագաւորը գնաց Ուաշինկթըն եւ յարեցաւ «Այզընհաուըրի վարդապետութեան» երկրորդ կարեւոր ճեղք մը բանալով համարաբական ճակատին մէջ:

Յորդանան ծանր տագնապ մը անցուց եւ Հիւսէյն թագաւոր մեծ դժուարութեամբ կրցաւ պահել իր գահը՝ շնորհիւ ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմիղի սպառնալիքին:

Իսկ Սէուտ թագաւորը Պաղտատ երթալով կարեւոր խօսակցութիւններ ունեցաւ Ֆէյսալ Բ. թագաւորին հետ: Վէհապիներն ու Հաշէմները մոռնալով իրենց հին մրցակցութիւնն ու թշնամութիւնը՝ հաշտութիւն գոյացուցին եւ բարեկամացան:

Իրենց շրջագծին մէջ առին նաեւ Յորդանանը, որուն երիտասարդ ու կորովի թագաւորին՝ Հիւսէյնի այցելութեան գընաց Արաբիոյ վեհապետը:

«Այզընհաուըրի վարդապետութիւն»ը կարեւոր կէտին շահեցաւ արաբական երկիրներու մէջ:

Միայն Եգիպտոսն ու Սուրիան են, որ կը շարունակեն դեռ կռթնիլ Խորհրդային Միութեան վրայ:

Սուրիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարար Խալիտ էլ-Ազէմ անցեալ շաբաթ կարեւոր համաձայնագիր մը ստորագրեց Խորհրդային Միութեան հետ: Այս վերջինը յանձնառու կ'ըլլայ ո՛չ միայն նոր զէնքեր տրամադրելու, այլ խճուղիներ, երկաթուղիներ, ելեկտրակայաններ, զանազան գործարաններ եւ ռազմական խարիսխներ շինելու Սուրիոյ մէջ:

Մոսկուա կը յուսայ այս ձեւով ամրապնդել իր դիրքը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ՝ ետ չմնալու համար իր արեւմտեան մրցակիցներէն:

Ամէն պարագայի մէջ համարաբական միացեալ ճակատը այլեւս պատմութեան կը պատկանի...

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻԶՎԱ ԻՆԿԱՒ ԲԱՆԱԿԱՅԻՆՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔԸ

■

ՕՄԱՆԻ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐՈՒՆ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽՆԵՐԸ ՓԱԽԱԾ ԵՆ

Կիրակի կէսօրէ ետք, բանակայինները վճռական յարձակում մը գործեցին Օմանի ապստամբներուն ամրոցին վրայ.— Նիզվա: Բրիտանական օդուժն ու սուլթանական հետեւակազօրքը միաժամանակ շարժելով դէպի Նիզվա, նախ գրաւեցին Ֆիրքը, ապա՝ սկսան ռմբակոծել կրօնապետին եւ ըմբոստներու կեդրոնատեղին:

Օդանաւերու ռմբակոծումէն եւ ցամաքային ուժերու արագ յարձակումէն անակնկալի եկած՝ ըմբոստները բարձրացուցին Սուլթանին կարմիր դրօշը.— պատերազմը վերջացած էր: Պզտիկ պատերազմ մը, որ քանի մը աննշան զոհեր խլեց բանակայիններէն: Թէեւ Անգլիացիներու եւ սուլթանական ուժերուն մեծագոյն թշնամին՝ Օմանի մէջ, հեղձուցիչ տաքն էր. ստուերին աստիճանը կը բարձրանար 50ի եւ մինչեւ կէս գիշեր տաքը չէր մեղմանար, ինչ որ պատճառ կը դառնար զինուորականներու նուաղումին:

Նիզվան երբ գրաւուեցաւ՝ ապստամբներու պարագլուխները, կրօնապետ Ղալէպ պէն Ալի եւ իր եղբայրը, անյայտացեր էին: Կը կարծուի թէ ապաստանած են լեռներուն մէջ: Սակայն ոչ մէկ իմաստ ունի անոնց փախուստը, նկատելով որ ըմբոստները յանձնուեցան եւ ընդունեցան Սուլթանին գերիշխանութիւնը: Թէեւ կը սպասուի, որ քանի մը մանր զինամարտեր պատահին Ճէպէլ Ախտարի մեկուսացած լեռներուն մէջ:

Ցարդ պաշտօնական ոչ մէկ տեղեկագիր կայ՝ երկու կողմերուն տուած զոհերուն մասին: Ծանօթ է միայն, որ Նիզվան գրաւելով, Սուլթանին ուժերը ազատեցին 40 զինուորականներ եւ բժիշկ մը, որոնք բանտարկուած էին քաղաքին հարաւային շրջանը՝ ըմբոստութեան առաջին օրերուն:

Սուլթանը նամակ մը ղրկեց բրիտանական ուժերու ընդհանուր հրամանատարին յայտնելով իր «խորին երախտագիտութիւնը՝ Մեծն Բրիտանիոյ արագ ու վճռական օժանդակութեան համար»:

Օմանի ապստամբներուն պարտութիւնը մեծ շարժում ստեղծեց արաբական երկիրներու մէջ:

Իրաք եւ Լիբիա տեղեկացուցին Արաբական Դաշնակցութեան դիւանին, թէ համաձայն են Օմանի հարցը ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին տանելու որոշումին, յայտնեց Գահիրէի ձայնասփիւռը: Այս ձեւով, Դաշնակցութեան ինը անդամները համաձայն են: Բչ. Օր, արաբական երկիրներու գերագոյն կազմակերպութեան քաղաքական բիւրոն ժողով մը գումարեց, Նիւ Եորքի արաբական երկիրներու պատուիրակութեանց յանձնելու համար ընդհանրական որոշում մը:

× «Բրիտանական յարձակումը կը շարունակուի՝ Եմէնի սահմանակից քաղաքներուն վրայ» յայտարարեց Եմէնի մէկ բանագնաց՝ Գահիրէի մէջ:

Բրիտանական օդանաւեր ռմբակոծեցին Հարիպ, Շաքէյր եւ Պիհամ եմէնական քաղաքները, աւելցուցած է բանագնացը: Հարցը տարուած է Արաբական Դաշնակցութեան, որ ո՛չ մէկ քայլ առած է ի նպաստ Արաբներուն...

× Ինչպէս գրած էինք, Օմանի ապստամբներուն պարագլուխը անցեալ երեքշաբթի նամակ մը ղրկած էր Ուաշինկթըն, խնդրելով Միացեալ Նահանգներէն, որ միջամտեն՝ կասեցնելու համար անգլիական յարձակումը: Ուաշինկթըն ցարդ պատասխան չէր տուած: Եւ մինչ ապստամբութիւնը ճզմուած է Օմանի մէջ, Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակները կը յայտնեն թէ կրօնապետին նամակը... քննուելու վրայ է:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

✦ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✦

■

ԽՈՐԱԳԻՐԸ ԴՈՒՔ ԴՐԷՔ

— Շիտա՞կը, ես շատ գոհ մնացի, շատ լաւ էր... Հեղինակը իր նիւթին տէրն է... Դերակատարները կրցան իր տիպարները հարազատօրէն ներկայացնել... Այս տեսակ թատրոն...

— Թատրոն ըսիր միտքս ինկաւ... Գիտե՞ս, Թրանսվալի պատերազմին, անգամ մը, զօրավար Քրուկէր, իր կնոջ հետ թատրոն կ'երթայ... Առաջին վարագոյրին, դերասանուհիներէն մէկը կը մարի, կ'իյնայ... Ատոր վրայ...

— Ի՞նչ լաւ պիտի ըլլայ եթէ մեր ազգին դերասաններն ալ խղճմտօրէն զոց ընեն իրենց յանձնուած դերերը, որպէսզի բեմին վրայ չկմկման եւ յուշարարին օգնութեան չսպասեն...

Կարդացի՞ր, Յուշարարի վերջին թիւը... Բարեգործականը բաւական հարուստ կազմակերպութիւն է... Բայց, ես կը տեսնեմ որ իր հաստատուն նպաստընկալներն ու պաշտպանեալները ունի... Ահա, գիտե՞ս ինչի կը նմանի... Ասկէ ճիշդ եօթանասուն եօթը տարի առաջ, այսինքն 1880ին, մեր Խրիմեան Հայրիկը կը լսէ որ մեր գիւղացիները թուրք աղքատներուն հաց չեն տար... Կը բարկանայ եւ կ'ըսէ որ Աստուծոյ ողորմութիւնը...

— Բայց, խօսքը մէջերնիս. մեր ազգն ալ յանցաւոր է... Մեր բեմական արուեստին մշակներուն երբեք չի տար եւ կը կարծէ որ անոնք օդով, ջուրով կ'ապրին...

— Բնաւ չեմ մոռնար... Կայ վարժուած [illegible] մը... Կեդրոնականին էի, կարծեմ երրորդ դասարանը... Օր մը Մատթէոսեան Յարութիւն էֆէնտին ներս մտաւ եւ մեզի կարդաց Աստուածաշունչին Սուրբ Մարկոսի Աւետարանէն գլուխ մը... Դասընկերներէս մէկը, որուն հայրը Պոլսոյ Բազարը ձուկ կը ծախէր, յանկարծ ոտքի ելաւ եւ...

— Տարօրինակ ժողովուրդ մըն ենք — օրն ի բուն արուեստ, ազգային մշակոյթ, գրականութիւն կը հոլովենք, բայց երբ առիթը ներկայանայ մեր մշակներուն ձեռքէն բռնելու...

— Այդ «ձեռքէն բռնել» բացատրութիւնը գիտե՞ս առաջին անգամ երբ լսած եմ... 1897ին... Պոլսոյ Բիւզանդիոնին մէջ վէճ մը ծագեցաւ գրաբար յատկաբանութեան մը շուրջ... Օրուան երեւելիներէն մէկը, կարծեմ, Օրմանեան էր, այդ վէճին մէջ մտաւ... Ես, այն ատենները 17նոց պատանի մըն էի, բայց այսօրուան պէս կը յիշեմ որ...

— Մեր երաժիշտներուն ալ եօզ տարած չունիմ... Կ'երթանք, կը ծափահարենք գիտենք, ետքն ալ տուն կուգանք եւ...

— Դուն լսա՞ծ էիր որ Քերթենքէլէցիները ծափահարելու սովորութիւն չունին ... Անգամ մը, զարմանալի բան մը կը պատահի: Պատարագող քահանան քարոզ մը կը խօսի... Վերջին «Ամէն»ը նոր հազիւ բերնէն ելած էր, մէյ մըն ալ կը նայիս, ժողովուրդին մէջէն, խենթ մը կը ծափահարէ... Գիւղացիները ժողով կ'ընեն եւ կ'որոշեն ծափ զարնող բանը Քերթենքէլէն դուրս քշել ու կը քշեն:

— Բայց, այս կացութիւնը դարմանելու ենք...

— Մեր գիւղը Կիրակոս աղա մը կար, ատենին... Այդ մարդուն ամէնէն սիրած բացատրութիւնն էր ատիկա — «կացութիւնը դարմանել»... Անգամ մը, կարծեմ 1891ին էր, ժողովի մը մէջ...

— Այլապէս, մեր մշակոյթին փաստակաւորները պիտի յուսահատին եւ օր մըն ալ գլուխնին պիտի առնեն ելլեն երթան...

— Աղուոր յատկաբանութիւն մըն ալ գործածեցիր — «գլուխը առնել ելլել երթալ»... Ժամանակին, Ամիրա մը կայ եղեր... Այս մարդը, օր մը Սուլթանին հետ...

— Օ՛, ժամը մէկը անցեր է...

— Ժամ ըսիր, բան մը յիշեցի... Իզմիրլեան կաթողիկոսը, որ...

— Ցտեսութիւն...

— Այդ բառին մասին, ժամանակին, Օտեանը շատ սիրուն բան մը գրած էր... Ճէրիտէյի Շարգիէյի տնօրէնը, օր մը...

Մնացածն ալ վաղը...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԴԱՒԻԹ ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆ

Խոր ցաւով կ'իմանանք թէ Օգոստ. 7ին Պուէնոս Այրէսի մէջ մեռած է ընկեր Դաւիթ Դաւիթխանեան:

Մեր ողբացեալ ընկերը՝ բնիկ Թիֆլիսցի էր եւ բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ: Աշակերտական միութեան անդամ եղած ատեն՝ իբրեւ Դաշնակցական ձերբակալուած եւ բանտարկուած է: Երկար ատեն եղած է Թիֆլիսի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի անդամ: Վրացերէն լեզուին կը տիրապետէր եւ անդամ եղած է Վրաստանի Խորհրդարանին: Առաջին համաշխարհային պատերազմին զբաղած է հայ գաղթականներու [illegible] գործով Ալեքսանդրապոլ եւ Թիֆլիս: Դաւիթխանեան նոյն ատեն սիրող դերասան էր, մանաւանդ «Պէպօ»ի դերը կը ներկայացնէր մեծ յաջողութեամբ:

Կովկասի խորհրդայնացումէն ետք, անցաւ Գերմանիա, Պերլինի մէջ կը զբաղէր առեւտրական գործերով: Նոյն ատեն կը մասնակցէր ազգային եւ կուսակցական կեանքին

Գերմանիայէն անցաւ Ֆրանսա, ուր քանի մը տարի առաջ մասնակցած է նաեւ թատերական կեանքին եւ կազմած թատերախումբ: Ապա մեկնեցաւ Արժանթին, ուր «Արմենիա» օրաթերթին վարչական գործերէն զատ, զբաղեցաւ նաեւ շրջանին կուսակցական գործիչի պաշտօնով:

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին:

«ՏԷՐ ՈՂՈՐՄԵԱ՛»

Մեր կրօնական բանահիւսութեանց մէջ բազմաթիւ աղօթքներ ունինք։ Ոմանք «Տէր ողորմեա»ով մը կը սկսին, իբրեւ նախաբան՝ խօսք ընդ Աստուծոյ։

«Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա, Տէ՛ր ողորմեա Աստուած Ամենակալ, Ամենակարող, Անքննելի եւ Անիմանալի Զօրութիւն...։» Ունինք սակայն ուրիշ մը, բուն իսկ «Տէր ողորմեա՛»ն, որ պատարագէն վերջը կուգայ եւ մեր եկեղեցական արարողութիւններու գրեթէ հուսկ բանն է, զոր կը փափաքինք անպատճառ լսել թէ՛ իր խօսքերուն եւ թէ իր դաշնաւորումին համար։ Ընդհանրապէս կը սպասենք անոր՝ մեզի պատճառելիք անպատմելի վայելքին համար եւ կը հետեւինք անոր՝ հոգեկան անպարագրելի հաճոյքով մը։ Եւ երբ եկեղեցիէն կը մեկնինք, յոյսի եւ սպասումի թեթեւութիւն ունինք.

Անով Աստուծոյ կ'առաջադրենք մեր աշխարհիկ եւ անդենական ցանկութիւնները, կը հայցենք աշխարհի համար խաղաղութիւն եւ կ'ուզենք մեր ազգային ազատութիւնը։

«Հայր մերը»ին չափ ու անոր պէս սիրուած ժողովրդական աղօթք մըն է ան, վասնզի Հայը այս մեղեդիով կը մօտենայ իր Աստուծոյն՝ բաց սրտով եւ խանդոտ ոգիով մը, պարզ, անպաճոյճ եւ յստակ։ Այդ ոգին, խտացումը իր հարազատ իղձերուն եւ ցանկութիւններուն, ոչի՛նչ ունի եսական, կը մնայ սրտառուչ եւ ժուժկալ։ Առաջադրուած ցանկութիւններն ալ ընդհանրական են, համամարդկային եւ յետոյ ազգային...։

Այլապէս կարելի՞ է երեւակայել Հայը· միշտ եւ նախ ուրիշին ծառայելու պատրաստ, նոյնիսկ երբ Աստուծոյ մօտ միջնորդութիւն մը հայցելու համար է։

«Տէր ողորմեա, տո՛ւր աշխարհիս խաղաղութիւն եւ հիւանդաց բժշկութիւն, ննջեցելոց արքայութիւն, Ազգիս Հայոց ազատութիւն»։ Կը տեսնուի որ կարեւորութեան կարգով մեր ազատութիւնը ամէնէն վերջը կուգայ։

Խունկի բարկ հոտը որ յաճախ գլխացաւ կուտայ եւ կը յիշեցնէ աղօթք ու մեռել, զիս կը նետէ եկեղեցիէն դուրս, բայց ոգին՝ թեթեւնալու համար։ Անոր ծուխերը փողոցին մէջ ալ կը յամենան շուրջս եւ կը հետեւին ինծի, «Տէր ողորմեա»ին վերջին ոլորներուն հետ։

Մոռցուած յուշեր ունինք, որոնցմով չենք ուզեր վերապրիլ, երբ ակամայ անոնց անդրադարձը կ'ունենանք։ Այսպէս չեն սակայն մեր մանկութեան յիշատակները։ Եթէ նոյնիսկ անոնք անջնջելի եւ ցաւատանջ դրոշմ մը ձգած են մեր մէջ, զարմնալ թախիծով մը համակուած անոնց ոգեկոչումը կը փնտռենք։

Այլապէս հակասական բան մը ունէր խունկին գլխացական թովչութիւնը ինծի համար, որմէ չէի ախորժեր որպէս հոտ, բայց կը սիրէի զայն իբրեւ զգլխիչ յիշատակներուս, որ աչքերուս առջեւ կը բերէր ու կը կանգնեցնէր անյագ կարօտով մը՝ Ճորոխի ափին՝ յաւէտ կորսուած մանկութիւնս։ Թէեւ կը տարտամի ամէն անգամ որ միտքս կը բերէի պանդուխտ անգոհական տարիներու յուշերս, որոնց հետ դպրոցը, եկեղեցին, խունկն ու աղօթքը երկար ատեն շաղկապուած մնացին, ապա աշխատաւորի պողոտս ու մօրս արցունքը շուքիս երկարութեան ու քայլերուս հետքին անտեսած՝ շալկեցի օտարութեանս մաղախը։

Ազատած չեմ անցեալին մշուշի քուլաներուն տակ ծածկուած այս յիշատակներէս, որոնց մէջ իրենց լայն տեղը ունէին եկեղեցական մեղեդիներու կերկերուն եւ յողնաբեկ խաղերը, զոր կ'երգէինք երանութեամբ, — ամէն մանուկ իր գիւղին մէջ քիչ մը դպիր էր։ Անոնք ականջներուս մէջ դեռ կը հնչեն, կը վառին ու կը մարին, կանթեղի մը առկայծող լոյսին պէս, ամէն անգամ որ Աստուծոյ տունը կը մտնեմ ու կը հեռանամ անկէ, սուրբերու տամուկ եւ մգլոտ շունչովը ակաղձուն։

Բոլոր ասոնք խոլական գնացքով մէջս կը յառնեն եւ կը վարեն զիս քայլերուս ուղղութեան անգիտակ, մինչեւ Սէնի ափերը։ Յամրաքայլ, ջուրին պէս ու անոր հոսանքին հանգոյն միապաղաղ՝ կը քշեմ իր կողերը, առանց արտորանքի, մինչ խոհերս ալ, տարտամ ու տժգոյն, կ'ընթանան ծանր ու համաչափ, նման այն գորշ հոսանուտին, ուր կը թափին Փարիզի հանապազօրեայ մեղքերը։

Երբ մանուկ էինք, մամս մեզ իր շուրջը հաւաքած՝ կը պատմէր հէքեաթային վիշապի մը մասին, որուն ամէն տարի գեղեցիկ կոյս մը զոհ կը տրուէր, եւ հրէշը յագեցած կուսական արիւնով՝ կը դառնար իր որջը։ Այն ատենուան սարսուռս դեռ կը զգամ երակներուս մէջ։ Նման վիշապ մըն ալ Սէնը, որուն ամէն տարի հարիւրներ կը զոհուին, բայց ասոնք ոչ մէկ սարսուռ կ'ազդեն, կէս դարու նրբացած ջիղերուս

Կը քալեմ անոր համայնապատկերին զուգընթաց, ուր օրուան բոլոր ժամերուն պիտի հանդիպինք նկարիչներու, զբաղած փշրանքներ հաւաքելու, իրենց պաստառներու վրայ, անոր ափերէն։

Կան ճշմարիտ տաղանդներ եւ յամառ միջակութիւններ, քով քովի, դուռ դրկից։ Հաճելի է դիտել ասոնց արուեստագէտի մանրուկ եւ անփոյթ շարժումները, հետեւիլ մատներու արագ եւ վարժ խաղերուն, որոնք ճարտարօրէն յառաջ կը բերեն սեւով գծուած նիշեր, կէտեր եւ ուրուագծեր, եւ այս բոլորը հետզհետէ կը ստանան ձեւ ու մարմին, թրթռացում ու կեանք, ինչպէս բեղնաւորչին ծաղիկի մը բաժակին մէջ։

Յետոյ՝ այս գիծերուն ու կորութիւններուն գեղեցկօրէն ընդելուզուած եւ ագուցուած գոյներն ու բաղադրուած երանգները ծաղիկի մը կոկոնին պէս կը բացուին, ուրկէ կը պարզուի տեսարան մը կամ կը ծնի կեանք մը, որ կ'ապրի ու կ'ապրեցնէ դիտողը, մանաւանդ արուեստագէտը՝ ինքը։

Անտարբեր՝ իր շուրջի անցուդարձին եւ զատորկ կամ հիացիկ նայուածքներուն, քայլ մը առաջ կամ ետ, դէպի աջ կամ ձախ, արագ ակնարկ մը բնապատկերին եւ իր գործին, ան կը փորձէ անոր տալ իր վերջին շունչը եւ իր էութենէն ծորող հոսանք մը։ Եւ խորհիլ թէ գործը, զոր արդար հպարտութեամբ մը պիտի կրէ իր թեւին տակ եւ որ իր հոգիին հարազատ ցոլացումը պիտի ըլլայ, պիտի հետեւի ճակատագրի մը, ինչպէս մարդս ինքը, ինչպէս ամէն առարկայ, կամ զարդը ըլլալու սրահի մը եւ կամ դատապարտուած՝ վերնատան մը սարդերուն դրացնութեանը։

Այլապէս յուզիչ պատկեր մըն ալ, կամուրջներու տակ մակաղած հողի գոյնով թշուառներու խմբակները։ Ասոնք Փարիզի անտուններ են։ Ո՞վ չի ճանչնար մայրաքաղաքին Clոշարները, որոնք երդիք մը ունին՝ Փարիզի գորշ երկինքը, եւ տուն մը՝ Սէնի ափերը, ուր կ'ապրին պզտիկ խումբերով կամ անհատաբար, կ'եփեն, կը թափեն, կը կարեն եւ կը կարդան, կը քերուին կամ կը քթուտին եւ դեռ իրենց կեանքին համար անհրաժեշտ սեպուած մանր ու դոյզն զբաղումները, որոնցմով կը լեցնեն իրենց անպիտան եւ առօրեայ կեանքը։

Կան որ բախտի հովերէն նետուած բեկորներ են, խլուած՝ ընկերութեան բոլոր խաւերէն. կան ալ որ՝ կամովին քէն ըրած եւ կռնակ դարձուցած իրենց ընտանեկան կեանքին, կարօտաղեղ որոնումով մը, իրենց երջանկութիւնը հոն գտած ըլլալ կը կարծեն։ Թերեւս ալ պարզ եւ հնադարեան ապրելակերպի մը դառնալով, արդի ընկերութեան պարտադրած յարաճուն անձկութենէն ազատուելու փորձ մըն է որ կ'ընեն։ Ասոնք նոր ժամանակներու Դիոգինէսներն են։

Անկումէ անկում՝ մարդկային խլեակներու եւ ապականներու այս հաւաքածոները, մեր ընկերութեան գործարանային մէկ պալարն են, ձգուած երեսի վրայ, իբրեւ փարիզեան [illegible]։

Ընդհանրապէս ծոյլեր են անոնք, իրենց շարժումներուն մէջ ո՛չ մէկ աճապարանք, ո՛չ մէկ ձիգ ունին, կարծէք Սէնը ընդօրինակած ըլլան։ Ամէն ինչ դանդաղ է անոնց մօտ, ինչպէս անոր հոսանքը, անորոշ ու տարտամ ինչպէս անոր ուղղութիւնը։

Ո՞ւր են մեր երիտասարդ եւ աշխոյժ գետերու խոլական եւ շառաչուն վազքը, ո՛ւր ասոնց յողնաբեկ ծերուկի քալուածքը։ Մերինները ունին աղաղակէն գինովի մը արընթաց արշաւը, ասոնք կը նմանին չուարած ճամբորդի մը, որ չի գիտեր թէ գիշերը ո՛ւր պիտի իջեւանի։

Մոռցած եմ «Տէր ողորմեա»ն եւ ակամայ ենթարկուած Լոյս եւ Մեծ քաղաքին ժխորին եւ անոր յորդուած յարափոփոխ պատկերներու կրկներեւոյթին։ Բան մը կայ մէջս որ զիս անգութ կերպով կը մղէ, ինչպէս քամին, որ կը վարէ անապատին մէջ աւազի հատիկը։

Կը քալեմ անրջելով, երբեմն ալ կամրջելով մտածումէ մտածում, եւ պատկերէ մը ուրիշ պատկեր թառելով։

Ուսանողներ անհոգ ու զուարթ, խոհուն կամ թախծոտ, որոնց շրթներուն վրայ երգ մը կը դաշնաւորուի, կամ հառաչանք մը կարօտի։

Կան սիրահարներ անմեղ, ուրիշներ մեղապարտ անպատկառութեամբ իրարմով յափշտակուած, չեն տեսներ իրենց շուրջը, զի սէրը պղտորած է անոնց իմաստութիւնը, եւ մանաւանդ՝ չեն ուզեր խըռովել իրենց վաղանցուկ երջանկութիւնը։

Ու կը վերադառնամ աննպատակ որոնումներուս հետ, փոփոխական պատկերներու արագ վերաքաղով մը, յետոյ ոգեկոչելու կրկին «Տէ՛ր ողորմեա»ն, որուն բառերուն հինցած ընտանութիւնը այլեւս, գոնէ ինծի համար, խորթ կը հնչէ։ Վասնզի ան՝ որ մեր եկեղեցիներու բակը կամ չէն տուներու քիվերուն տակ լքուած յոյսերու, սպասումներու եւ ապրումներու կախարդանքը կը ներշնչէր, նոյնը չէ այսօր Ժան Կուժոնի փողոցին մէջ հաւաքուած հայրենազուրկ Հայուն համար, որուն թախծոտ եւ մոլորուն նայուածքին խորը միշտ դրոշմուած կը մնայ իր դաժան ճակատագրին եւ անոր ժամանակավրէպ խօսքերուն անզօրութեան գիտակցութիւնը։

Այսօրուան Սփիւռքի հայութիւնը կը նմանի կանթեղին իւղը սպառած եւ մութին մէջ մնացած մոլորեալ ճամբորդի մը։

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԲԱԲԵՐԴՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

Մոսկուայի «Սովետսկի Կոմպոզիտոր» հրատարակչականը լոյս ընծայած է ռուս երաժիշտ Գէորգի Սվիրիդովի նոր ստեղծագործութիւններու ժողովածուն՝ «Հայրենի Երկիր» խորագրով։ Ամբողջ ժողովածուն գրուած է հայ մեծ բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանի քերթերով։

Գ. Սվիրիդովի այս նոր ժողովածուին մէջ ձայնագրուած են Աւ. Իսահակեանի «Հայոց ճարտարապետութիւն», «Ռազմակոչ», «Մայրիկիս», «Հայրենի ծուխ», «Իմ հայրենիք» եւ ուրիշ բանաստեղծութիւնները, ինչպէս նաեւ շարք մը հատուածներ «Սասմայ Մհեր» պոէմէն։

Գ. Սվիրիդով իր ձայնագրութեան համար օգտագործած է հայ մեծ բանաստեղծի երկերէն կատարուած Ալեքսանդր Բլոկի, Վ. Դերժավինի, Բ. Սադովսկիի եւ ուրիշներու թարգմանութիւնը։

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐ

ՏԱԹԵՒ

Ա.

Հայրենի գիւղ վերադարձան երկու ալեւոր վարպետ. մէկը բազում վանքեր ու դպրոցներ էր կառուցել, միւսը՝ աղբիւրներ ու ջրանցքներ շինել։

Երբ շինականները դիմեցին նրանց՝ իրենց մօտ եւս վանք ու ջրանցք կառուցելու, վարպետները ասացին.

— Հէնց այդ մտքով էլ եկել ենք ու է՛լ չենք գնայ։ Ահա յիսուն տարի է, որ մենք կառուցում ենք։ Բայց ահէլութիւնը յաղթում է ջահէլութիւնը եւ մարդու կռները թուլանում են։ Հիմի մենք էլ որոշել ենք վերջին վանքն ու ջրանցքը կառուցել հայրենի գիւղում, յետոյ հանգիստ թողնել էս աշխարհը... Եւ պայման ենք կապում՝ մեզանից ո՛վ շուտ աւարտի իր գործը, նա էլ ժողովուրդի օրհնութիւնն ստանայ եւ արդար անուն վաստակի...

Այսպէս պայման կապեցին վարպետները, իսկ ժողովուրդն ուրախութեամբ վըկայ եղաւ այդ պայմանին։

Հետեւեալ օրը նրանք անցան աշխատանքի։

Վարպետ Վաչտակը մի խումբ շինականներով մեկնեց Կապոյտ լիճ՝ այնտեղից ջրանցքը սկսելու, իսկ Տիրիթը եւս ձորից վեր, գիւղի վրայ իշխող բարձունքը՝ վանք ու դպրոց կառուցելու։

×

Լեռնային լճից սկսուեց ջրանցքի շինարարութիւնը։ Ամառուայ կիզիչ արեւին, թէ ձմեռուայ սառնամանիքին, քըլունգներով ու բահերով զինուած հողի մշակները վարպետ Վաչտակի գլխաւորութեամբ քանդում էին քարերն ու ժայռերը եւ ճանապարհ բացում Կապոյտ լճի ջրերի համար որ դարեր շարունակ Վարարակն գետակով հոսում էին անօգուտ։

— Ցաքուտը վարդուտ պիտի դարձնենք, ասում էր վարպետ Վաչտակը։

Իսկ վարպետ Տիրիթն իր ճարտարապետական կատարեալ հմտութեամբ կառուցում էր մի այնպիսի վանք, որ թէ՛ համալսարան էր լինելու, թէ պաշտպանութեան ամրոց եւ թէ ճարտարապետական յուշարձան։

... Անցնում էին ամիսներն ու տարիները եւ ժողովուրդը յուսալի հայեացքը պահում էր երկու ժայռեղէն բարձունքներին, որոնցից մէկով պիտի դահավիժէր հեռաւոր լճի ջուրը, միւսի վըրայ՝ բարձրանար վանքը։

Մի անգամ ճարտարապետ Տիրիթի աշակերտ Գաբրիէլը գնաց Կապոյտ լիճ, դիտեց ջրանցքի շինարարութիւնը եւ վերադարձին ասաց.

— Վարպե՛տ Տիրիթ, ետ ենք մնում, շտապէ՛նք։ Վարպետ Վաչտակն արդէն ջրանցքը հասցրել է Աղամաձոր...

Ճարտարապետը մտահոգուեց. կիտուեցին որձաքարի փոշով ծածկուած յօնքերը։ Յետոյ ինքնամփոփուեց, խաղաղուեց եւ դառնալով աշակերտին՝ հանգիստ պատասխանեց.

— Պէտք է շտապել, որդի՛ս, ճիշդ ես ասում՝ պէտք է շտապել, բա՛յց... կամաց-կամաց շտապել... Մենք դարերի համար ենք կառուցում...

Շինականները յաճախ գալիս դիտում էին վարպետի աշխատանքը, նրա նրբագեղ քանդակներն ու կառուցած շարժական սիւնը, հրաշք սիւնը, որ մինչեւ այսօր էլ կանգուն է եւ «տմբարան» են կոչում գիւղացիները։

Դա եզակի շարժական սիւն էր ամբողջ երկրում։

Վարպետ Տիրիթի ճարտարապետական հմտութեան համբաւը Շիրակից եւ Անիից յետոյ՝ տարածւում էր այս հեռաւոր լեռնաշխարհում։

Երբ շինականները վիճում էին, թէ ո՞վ է առաջինն աւարտելու գործը՝ վարպետ Տիրի՞թը, թէ՞ վարպետ Վաչտակը, շատերը խօսում էին յօգուտ վարպետ Վաչտակի, գուցէ եւ նրա համար, որ չա՛տ-չա՛տ էին ծարաւ ջրի։

Ժայռերի վրայ հետզհետէ բարձրանում էին վանքի շէնքն ու առանձին խուցերը։

Վարպետ Տիրիթը մի կողմից խրախուսում էր շինականներին, միւս կողմից քանդակում էր ցորենի հասկեր, լեռնային ծաղիկներ, այծեամներ ու արծիւներ։

Նա կենդանացնում, շունչ էր տալիս քարերին, որ դարեր յետոյ մարդիկ հմայուեն իր հմտութեամբ ու յիշեն իր բարի անունը...

Բ.

Եօթ տարի էր, որ մուրճերի ու քլունգների ձայնը արձագանքում էր լեռներում ու ձորերում։

Շինականները ոգեւորութեամբ պատմում էին, թէ ջրանցքն արդէն վաղուց է անցել կէս ճանապարհը, հասել մօտակայ Գեազբել սարի լանջերին, իսկ վանքի գմբէթն արդէն ուրուագծւում էր բարձունքում՝ կապտալոյս երկնակամարում...

Այդ օրերին Գաբրիէլը մի անգամ նորից զգուշացրեց վարպետին.

— Վարպե՛տ, Տիրիթ, վարպետ Վաչտակն արդէն մօտեցել է Կաքաւաձորին. մի քանի ժամուայ ճանապարհ է այս տեղից. լաւ չէ՞ լինի մի քիչ քանդակներն ու նախշերը քչացնենք, որ շտապենք...

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ» ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Ցառաջ).— Կիրակի, 4 Օգոստոսի, Վալայրի օդասուն եւ ընդարձակ ծառաստանին մէջ, տօնուեցաւ Խանասորի արշաւանքին 60րդ տարեդարձը, կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջանային Կոմիտէի կողմէ, եւ մասնակցութեամբ՝ բոլոր խումբերու, ենթակոմիտէներու, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութեան ու խումբերու, ինչպէս նաեւ Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ մասնաճիւղերու:

Օթօքառներ կը լեցուէին՝ Սէն-Ժեռոմի, Պօմոնի, Սէն-Լուի, Սէնթ-Մարկրիտի, Մարսէյլ քաղաքի եւ այլ վայրերու ազատատենչ եւ հայրենասէր հայրենակիցներով, ընկերներով եւ ընկերուհիներով, երիտասարդներով, պատանիներով եւ մանուկներով:

Հանդիսականներու առաջին ողջոյնը վերապահուած էր հանդիսավայրի մեծ դըրան վրայ ծածանող զոյգ եռագոյներուն, որոնց ծփումին տակ պիտի խոնարհէին բոլոր եկեւորաց ընողները անխտիր:

Հինաւուրց ուխտաւորներու նման, հայրենակարօտ բազմութիւններ եկած էին ոգեկոչելու հայ հերոսները, յարգելու անոնց խնկելի յիշատակները եւ հայկական տոհմիկ ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ ապրելու, ուրախանալու, ոգեւորուելու եւ Դաշնակցութեան յուսատու եւ հզօր խօսքերով կազդուրուելու, վերանորոգուելու:

Հանդիսավայրէն դուրս, մէյ մէկ քիլոմեթր տարածութեան վրայ, երկու կողմերը լեցուած են կառքերով, հետզհետէ երթեւեկը դժուարացնելով, բայց դեռ փութային եւ մինչեւ կէսօր այսպէս, 36 օթօքառներ, 400է աւելի կառքեր:

Դեռ կէսօր չեղած, սփիւռն պարպուած է եւ ընկերները կը գրկուին ըմպելիներ եւ ուտելիք բերելու: Անընդհատ կը չարուին ու կը պարպուին չամփուրները:

Սրինգ, ջութակ եւ ուրիշ նուագարաններ... երգե՜ր, պարեր, մրցումներ...

Եւ ահա, բարձրախօսը յանկարծ յայտարարեց բացման պահը եւ հեռուներէն ու մօտէն, սեղանները ձգած, հազարաւորներ լեցուցին հրապարակն ու բլրակները

Խօսք առաւ օրուան նախագահ ընկ. Յակոբ Պապիկեան, որ Խանասորի արշաւանքին պատմականն ընելէ վերջ, ծանրացաւ հետեւեալ կէտերու վրայ.

1.— Արշաւանքը ծրագրելու առեն, ընկերներ կային, որոնք համաձայն չէին արշաւանք կատարելու, բայց երբ կուսակցութեան վերին մարմինը վճռեց կործանիչ ծրագիրը, բոլորը միակամ եւ անտրտունջ խոյացան դէպի կռիւ, դէպի արշաւանք: Եւ անոնցմէ ոմանք իյնան պատնէշին վրայ «մահ իմացեալ»ով: Այս իրողութիւնը մեծապէս ապացոյցն է՝ Դաշնակցութեան մէջ տիրող կարգապահութեան եւ անձնազոհութեան ոգիին:

2.— Ֆետային լուծեց Ս. Բարթողեմէոսի մօտ նահատակուած, 800 Վասպուրականցիներու վրէժը, քանդելով պազան Շարաֆ պէկի օրջը, կոտորելով Մազրիկ ցեղի կարեւոր մէկ մասը ձշգրտօրէն կատարելով իր պարտականութիւնը եւ մեզի աւանդելով պատգամ մը՝ «Հայե՛ր, յիշէ՛ք, մի մոռնաք նուիրական այսօրը, Յուլիս ամսի քսանեւհինգին՝ կատարեցէք մեր տօնը»:

Եւ այսօր, ամենուրեք հայ ազատատենչ զանգուածները, թէեւ հայրենիքէն դուրս, բայց անվհատ՝ արդար յամառութեամբ մը կը տօնեն Արշաւանքի տարեդարձը, ոգեկոչելով մեր զոհերու յիշատակը եւ երդուելով՝ որ պիտի կատարեն, աւանդ մնացած, «կէս մնացած» գործը, զոհաբերուելու եւ իրականացնելու համար Հայուն մեծագոյն երազը, կերտելու՝ ազատ, միացեալ եւ անկախ Հայաստանը:

Փուեայի երաժշտանոցի ուսանող Ալեքս Մնակեանի ազորտէօնը մէջ ընդ մէջ կը նուագէ հայկական չատ սիրուած եղանակներ: Ի դէպ, պէտք է ըսել՝ որ երիտասարդ Մնակեանի նուագը (ազորտէօնով) վեր է ամէն գնահատանքէ եւ ի զուր չէ որ ան Լիբանանի ազորտէօն նուագողներու ախոյեանը հանդիսացած է:

Առաջին բանախօսն էր՝ Կարտանի ընկերվարականներու ներկայացուցիչ ընկ. Լերտա, որ երկար եւ իմաստալից ճառով մը պատկերացուց մեր պատմութեան զանազան դրուագները, Դաշնակցութեան առաքելութիւնն ու կատարած գործերը մատնանշելով եւ փառաբանելով: Հանդէսին ներկայ էր նաեւ Կարտանի քաղաքապետ Գ. Սաւէն:

Օրիորդ Ալիս Ցարութիւնեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց Ա. Ցակոբեանի «Դաշնակցութիւն» բանաստեղծութիւնը

Օրուան բանախօսն էր՝ ընկ. Ժ. Միրիճեան, որ իր խօսքն սկսաւ հետեւեալ կերպով. «Սիրելի հայրենակիցներ, վաթսուն տարիներու միջոց մը մեզ կը բաժնէ այն օրէն՝ երբ Հայոց երկնակամարին ներքեւ Յուլիսեան անմոռանալի առաւօտ մը, Ֆիդ, «ռայա» եւ «Արմեաշկայ» համարուած հայ ֆետայի քաջակորով եւ առնացեղ, արիներու խումբ մը ցոյց տուաւ տաճկին ու քիւրտին, ինչպէս նաեւ քաղաքակիրթ աշխարհին՝ թէ Հայը կոտորուող ու վախկոտ ժողովուրդ մը չէ եւ կրնայ պատժել վայրենաբարոյ Թուրքին ու Քիւրտին եւ կրնայ լուծել վրէժը նահատակուած հարազատներուն, եթէ զէնք ունենայ ձեռքին:

Կար ժամանակ, երբ մենք դարերու ընտրկութեան մէջ, անպատմելի տառապանքներու ենթակայ, դարձած էինք հոգեպէս ընկճուածներ: Նայիրի երկիրը դարձած էր տեսակ մը գերեզմանոց ու մեր ժողովուրդին մեծ մասը թըմբութեան ու խաւարի մէջ կ'ապրէր:

Մենք որ արժանաւոր զաւակներն էինք այդ ցեղին, որ պատմութեան մէջ մկըրտուեցաւ Հայ կամ Արմէն անունով եւ սակայն, անողոք պայմաններու, անանուն հալածանքներու եւ բռնութեանց ենթակայ կ'ապրէինք, բայց արհամարհելի չէինք:

Մենք չէնցուցինք խոպան հողը ու շնորհիւ մեր ժողովուրդի ստեղծագործ ոգիին, անզուգական շինարարութեան, մեր քըրտինքին ու մեր լուսաւոր, վսեմ հոգիի արտայայտութեանց, հողը վերածեցինք Եդեմի, կերտեցինք բազմաթիւ գիւղեր եւ գիւղաքաղաքներ: Շինեցինք հոյակապ վանքեր, Էջմիածին, Աղթամար եւ ուրիշներ:

Մեր ժողովուրդի ծոցէն ծնան Նարեկացին, Քուչակն ու Սայեաթ-Նովան, Րաֆֆին ու Վարուժանը, Սիամանթօն ու Պատկանեանը, Խրիմեանն ու Ալիշանը եւ հազարաւորներ:

Մենք ունեցանք «Վարդանանց»ը, «Սարդարապատ ու Ղարաքիլիսան» եւ բազմաթիւ հերոսամարտներ, յաւէտ անմոռանալի:

Մոնղոլեան տափաստաններէն եկած արիւնառուշտ եւ բարբարոս ցեղը սակայն, ի տես այդ բոլորի, միշտ ջանաց իր տիրապետութիւնը հաստատ պահել սուրի եւ հուրի ահաւոր միջոցներու գործադրութեամբ:

Մենք լոյսի տարածիչ եւ ստեղծիչ ժողովուրդ, իսկ թշնամին՝ կեղեքիչ, քանդող եւ կոտորող... Եւ այսպէս մինչեւ 1890ական թուականը, երբ Հայուն ծոցէն ծնաւ Հայոց նոր օրերու Վահագն — Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը, որ իր դրօշին վրայ, յստակ ու մեկին գրոշմեց «Մահ կամ Ազատութիւն» խորհմաստ պատգամը, որ իր խորքին մէջ, կրկնութիւնն էր մեր անմահ պատմայրի «Մահ իմացեալ անմահութիւն է» պատգամին:

Դաշնակցութիւնը, Հայոց աշխարհի վիշտը դարմանելու, արցունքը սրբելու, Հայուն վրէժը լուծելու եւ զայն դէպի ազատութիւն եւ անկախութիւն առաջնորդելու համար չվարանեցաւ զոհելու իր հազարաւոր մարտիկները, հերոսներ եւ ընտրանի մտաւորականները:

Դաշնակցութիւնը հրապարակ իջաւ եւ որոշեց սրբել ցեղի ճակտին դրոշմուած սեւ մուրը:

Ցարգա՜նք բոլորին. ֆետայիին եւ ռազմիկին, զինուորին ու զօրավարին, մտաւորականին, բոլորի՜ն, բոլորի՜ն...

Ապա ընկերը շարունակելով իր խօսքը ըսաւ.— Երկու հարիւր յիսուն հայ ֆետայիներ, եկած Վասպուրականէն, Տարօն-Սասնոյ ձորէն, խրոխտ Ղարաբաղէն ու Սիւնիքէն, արշաւեցին անառիկ համարուած Խանասորի «անպարտելի» Շարաֆ պէկի վրայ:

Եւ Յուլիսեան առաւօտ մը ֆետայիներու խումբը գնդակներու կարկուտ տեղաց Մազրիկ ցեղի հազարաւոր զինեալ Համիտիէներու գլխուն, զանոնք ու՜ ու սարսափի մատնեց եւ չատերը սպաննեց Պետոյի, Մարտիկի, Աւետիսեանի եւ անոնց 800է աւելի նահատակուած, զինուած եւ անզէն երիտասարդներու վրէժը լուծեց»:

Ապա ընկերը վերջացուց.—

«Ու մենք, տարագիր բեկորներս, ի մասնաւորի Նոր Սերնդական երիտասարդներս, մեծ յոյսով, վճռականութեամբ եւ հաւատքով, իրենց արժանաւոր յաջորդները պիտի դառնանք ու վստահ ենք, որ ապրած պիտի կենայ Նայիրեան հինաւուրց ազգը: Եթէ տէր ու պաշտպան կենանք մեր ոսկեղնիկ լեզուին եւ հայապահպանման նուիրական գործին:

Ու մենք անտարակոյս, պիտի երթանք հայրենի հողը ոռոգելու, խուրաստանի վերածելով: Եւ միշտ պիտի յիշենք Դաշնակցական եւ բոլոր մարտիկներու վեհ յիշատակը ըսելով՝ յարգա՛նք ձեզ ջան ֆետայիներ, անձնուրաց մարտիկներ: Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը: Կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Ուրախճանքը տեւեց մինչեւ իրիկուան ժամը 7.30:

Հանդէսին ներկայ էին՝ Կարտանէն, Էքսէն, Վիէնէն, Փարիզէն, Վալանսէն եւ այլ վայրերէ հայրենակիցներ:

Իսկ Ավինեօնի «Մուրատ» խումբը առանձին օթօքառ մը վարձելով, 60ի չափ Հայեր բերած էր, զանոնք ուրախացնելու եւ անոնց հայկական կենսատու ոգի ներշնչելու, որուն այնքան կարիք ունին միկուսացած շրջան մը գտնուելով:

Հանդէսը վերջացաւ մեծ խանդավառութեան մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԵՐՄՈՒԿ աւանի բնակիչները նամակներ գրելով «Սով. Հայաստան» թերթի խմբագրութեան (Յուլիս 12), բողոք կը բարձրացնեն թէ աւանը անբարեկարգ վիճակի մէջ է, բնակելի չէնքերու առջեւ անմաքրութիւն կը տիրէ, «իսկ կեդրոնական փողոցը, երկար ժամանակ չնորոգուելու հետեւանքով, համարեա անանցանելի է դարձել: Չի կարելի հաշտուել նաեւ այն դրութեան հետ, որ մինչեւ հիմա աւանը բաղնիք չունի»:

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Ժընեւայի Օֆիսիէլի 27 Յուլիսի թիւէն կ'իմանանք թէ Գ.Վահան Փորթուգալեանի Տուէ քաղաքին Վերաքննիչ Ատեանի Նախագահ անուանումը՝ իբր Պատուոյ Լեգէոնի Սպայ, բացառիկ տիտղոսներու հիման վրայ:

Ինչպէս ծանօթ է, Գ. Վահան արժանաւոր անդրանիկ զաւակն է ողբացեալ Մկրտիչ Փորթուգալեանի:

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԴ.

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Ի՞նչ պիտի վրուցէր Ցովնան հիմա այդ մարդիկը ազգի եւ հաւատքի թշնամիներու հետ տեսնէր, որ եկեր են իրենց ազգին դէմ պատերազմելու, կ'ըսէր ինքնիրեն, եթէ նա որ երեք մատնիչ կախելու համար այնչափ տաժանմունք յանձն կ'առնուր, պէտք է որ ես ալ խիստ օրինակ մ'ընեմ, որ այդ վատ սովորութիւնը վերնայ հայ ազատաց մէջէն:

Երբ այս խորհրդածութեամբ երկու հարիւր ընտիրներով կը հալածէր թշնամին, որ մօտ էր Սեւ Ջուր գետին՝ յանկարծ փախստական խումբը կանգ առաւ եւ քիչ մը վերջ ետ դարձաւ, վասնզի յայտնի մահը տեսաւ առաջը. թշնամի մը ուսկից գթութիւն յուսալ անկարելի էր. հազարի չափ հայ գիւղացիք մանգաղներով ու կացիններով զինեալ՝ փախստական Տաճիկը կը ջարդէին անխնայ: Ուստի զէնքերը ձըգեցին եւ եկան Գուրգէնի, որ անգէն մարդիկ ջարդել չէր կրնար, թէպէտ այդ խաբերայ եւ սահրդումն արատ ազգին բնութիւնը լաւ կը ճանչէր, եւ չրած ղաւաճանութիւնք կը յիշէր, բայց դարձեալ հրամայեց զօրաց որ վնաս չհասցնեն անձնատուր անզէններու: Բուղայի զօրավարը Բուտէլ սոցա մէջ էր. հրամայեց Գուրգէն այդ մարդուն սուրը իրեն դարձնել, նոյնպէս ազատութիւն խոստացաւ այն Տաճիկ գլխաւորաց որ եկեր էին իւր վրայ պատերազմելու. բայց երբ հայոց ազատաց առջին կանգնեցաւ եւ նոցա մէջ Վասակ Կոմակերն տեսաւ, իւր ահագին ձայնը սրձրացուց եւ գոռաց.

— դուք, անօրէն անզգամներ, դուք ձեր ազգին դէմ, ձեր եղբարց դէմ ձեռք կը վերցնէք եւ ինձմէ գթութիւն կ'սպասէ՞ք. ճշմարիտ է որ ես զինաթափ մարդիկ չեմ կրնար սպաննել, իմ սուրս զինուորի է եւ ոչ դահճի, ուստի ձեզ ձեր եղբարց դատաստանին պիտի յանձնեմ: Ահա ժողովուրդը, գեղացին կուգայ, ձեզ իրենց կուտամ, ի՛նչպէս կ'ուզեն թո՛ղ ընեն, կ'ուզեն ձեզ սպաննեն, կ'ուզեն ձեր կեանքը շնորհեն...: Իսկ դու, Վասակ, նախատինք Արծրունեաց, Մերուժաններու վիժեալ, որ եւ ոչ մատնիչ եւ դաւաճան լինելու չափ ուղեղ ունիս, քեզ կը շնորհեմ քու այդ անպիտան կեանքդ, վասնզի արտոյ ես եւ ցնորեալ: Գնա՛ Կայէնի թափառական կեանքը վարէ, խաղալիք եւ նշաւակ եղիր ամէնուն. վասնզի զօրավար Վասպուրականի ինքզինքդ անուանելէն վերջ այդ միայն կը պակսէր որ Վասպուրականի արիւնարբու թշնամեաց հետ միաբան՝ զայիր քու ազգիդ դէմ անպիտան զէնքերդ չարժէիր:

Նոյն միջոցին կը հասնէին հայ գիւղացիք իրենց խառն ի խուռն զինուորութեամբ եւ զինուք. թէպէտ վրէժ եւ կատաղութիւն իրենց աչաց մէջ կը փայլէր, բայց երբ տեսան Գուրգէն որ ամէն բերան Վասպուրականի փրկիչ կ'անուանէր, մոռցան իրենց դառնութիւնը եւ միաբերան սկսան աղաղակել. «Կեցցէ՜ Գուրգէն, կեցցէ՜ մեր ազատարարը»: Իսկ Վասպուրականի ազատաց խումբին դաւաճանք այն միջոցին Գուրգէնի մօտեցած իրեն գթութեան կ'աղաչէինէին որ չմատնէ զիրենք ժողովրդեան կատաղութեան: Գուրգէնի սիրտը փափուկ էր նոյնչափ, ինչչափ խիստ էր բազուկը: Ուստի ներեց եւ հրամայեց անվնաս արձակել: Եւ դառնալով Բուղայի զօրավարին՝ ըսաւ.

— Գնա՛ ըսէ քու տիրոջդ որ ես աւազակներէ եւ երկաթի գազաններէ կը մաքրեմ երկիրը, օրինաւոր տէրանց հնազանդիլ գիտեմ, բայց բռնաւորաց եւ աւազակապետաց ո՛չ երբեք. ինք թող ընտրէ, եւ լինի ինձ հետ որն որ ուզէ:

Երբ թշնամի եւ դաւաճան, ամէնքն անհետացան, ինքնիրեն կ'ըսէր Գուրգէն.

— Ես այն մարդը չեմ, ինչ որ պէտք էր լինել. հիմա Ցովնան եթէ լինէր, այդ անպիտանները չէր արձակեր, վասնզի վաղը դոքա դարձեալ ազգին թշնամեաց հետ կրնան միանալ եւ վնասել: Ոչ ոք լուր չկայ. Սմբատ ձայն չի հաներ, իմ ղրկած նուիրակս դեռ չդարձաւ, Խոսրով չերեւար, այդ խոհեմ եւ դատողական մարդը ինծի չատ հարկաւոր էր, վասնզի իւր խորհրդոց պէտքը կ'զգամ:

ԳԼՈՒԽ ԻԴ.

ԱՆՁԳԱՄ ԿԻՆ

Գուրգէնի անունը տարածուեցաւ բոլոր շրջակայքը, եւ թշնամի ու բարեկամ չէին կրնար առանց ակնածութեան նայիլ այդ մարդուն վրայ և որ մեծ դժբախտութիւն էր, նա աւելի նեղութիւն կը կրէր «րնտանի հարազատ ազգականներէ որ ուխտադանց լինիլ, սահրդում լինիլ, խոստմանց դրժել չէին ամաչեր», վասնզի գիտէին թէ այդ գիւղացին եւ վսեմ բնութիւնը ներելով միայն վրէժ կլ խնդրէր: Թէպէտ Ռշտունեաց Ոստանը հանգչիլ սիրելի էր իրեն սրտին անցեալ յիշատակներով, բայց երբեք չթուլացաւ, զօրքը կը շատցնէր, կը մարզէր, միշտ ուշադիր Բուղայի ամէն շարժման, եւ Վասպուրականի ժողովուրդը զինք փրկիչ եւ հայ կ'անուանէր:

ԾԵՐԵՆՑ

(Շար.)

ՓՈԹՈՐԻԿ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՔԸ 20 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ԱՐԺԷԶՐԿՈՒԵՑԱՒ

Տեղական թերթերը իրենց առաջին էջերուն վրայ, մեծ խորագիրներով կը յայտարարեն կառավարութեան նոր բարենորոգումը՝ երկրին արտաքին թէ ներքին փոխանակութեանց մէջ։ Լոյսը հաղորդուեցաւ Ելմտական նախարար Կայեառի կողմէ եւ հրատարակուեցաւ կառավարական պաշտօնաթերթին մէջ։

Գլխաւոր երեք որոշումներ տրուած են՝ երկրին տնտեսական հաւասարակշռութիւնը պահելու մտահոգութեամբ։

1.— *Արտածում ընողները իրենց ընդհանուր հաշուեցուցակին վրայ 20 առ հարիւրի փրիմ մը պիտի ստանան, քաջալերելու համար օտար դրամի մուտքը։*

2.— *Ընդհակառակն՝ ներածողները։ Օտար երկիրներէ կատարուած գնումներուն վրայ 20 առ հարիւր տուրք պիտի վճարուի։ Այս տուրքէն զերծ պիտի մնան կարգ մը ներածումներ. ինչպէս ձիթաիւղ, քարիւղ, տարրալուծական արտադրութիւններ, բուրդ, բամպակ, շինանիւթեր, երկաթ եւայլն։*

3.— *Կարեւորագոյնը՝ որուն մասնաւոր ուշադրութիւն կ'ընծայուի, ֆրանքին արժեզրկումն է։ Ֆրանսական դրամը 20 առ հարիւր արժէքազրկուեցաւ։ Այնպէս որ՝ օտարականներ երբ ուզեն իրենց դրամը ֆրանքի փոխել՝ 20 առ հարիւր յաւելեալ գումարով մը պիտի օգտուին, մինչ ֆրանսական դրամը՝ օտար երկիրներու մէջ 20 առ հարիւր պակաս կ'արժէ։ Տոլարը բարձրացաւ 420 ֆրանքի, ինչ որ լուրջ մտահոգութեանց դուռ կը բանայ երկրին մէջ։ Արտասահման գացող զբօսաշրջիկներուն թիւը զգալապէս կրնայ պակսիլ, ֆրանքին արժեզրկումէն ետք։*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ն. ՄԻՈՒԹԵԱՆ *ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Սուրիոյ վրայ։ Արդարեւ, Ռուսիա երկու սուզանաւեր եւ վեց թորփիլահալածներ պիտի յանձնէ Սուրիոյ, նոյնպէս՝ պատերազմական այլ պիտոյքներ. տնտեսական լայն օժանդակութիւն պիտի ընէ։ Իր կարգին, Սուրիա Ն. Միութեան պիտի յանձնէ 200.000 թոն ցորեն եւ գարի։*

ԽՈՐՀԵԼԻ *Արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերը յայտարարեց, թէ Ն. Միութեան պատերազմական օժանդակութիւնը՝ Սուրիոյ, խաղաղութիւնը կը վտանգէ Միջին Արեւելքի մէջ։ Ծանօթ է, թէ ներկայիս Սուրիոյ մէջ կան խորհրդային «Միկ» օդանաւեր, որոնք սուրիացի օդաչուներ չունին...։*

ԻՏԱԼԻՈՅ *Հանրապետութեան Նախագահ Կրոնքի Սեպտեմբերի սկիզբը պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ Իրանի Շահին։*

ԱԼԺԵՐԻՈՅ *Ազատագր. Շարժման պարագլուխներէն Ապպաս ու Երիտասարդ փաստաբան մը Արժանթին գացած են, քարոզչական շրջապտոյտի մը համար։*

ԱԼԺԷՐԻ *մէջ հաւաքուած են «Լը Մոնտ»ի երկու թիւերը, որոնց մէջ հատուածներ կային «Էքսփրէս»ի մէջ հրատարակուած Ֆուռնիէի յօդուածէն։*

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ *ճամբորդատար օդանաւ մը, կիրակի կէսօրէ ետք ճմռուեցաւ Քուէպէքի մօտերը. 79 մեռեալ կայ։*

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ *երիտասարդական վեցերորդ փառատօնը վերջացաւ։*

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ *որոշած էր հեռանալ համայնավար Ջինաստանի նախագահութենէն եւ լքել կուսակցութեան ղեկավարութիւնը... բանաստեղծութեան նուիրուելու համար։ Վարչապետ Ջու Ան Լէ յաջողած է համոզել զայն՝ որ ետ կենայ այդ որոշումէն։*

ՖՐԱՆՍԱՅԻ *եւ Եգիպտոսի միջեւ ելմտական խորհրդակցութիւններ տեղի պիտի ունենան Օգոստոս 20ին, Ժընեւի մէջ, կը յայտարարէ Եգիպտոսի Ելմտական նախարարութեան մէջ։*

ՄԻԿՈՅԵԱՆ *եւ Խրուշչեւ կը շարունակեն ճառ խօսիլ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ.— «Ապազինումը արդէն դժուար հարց մըն է ներկայիս եւ Գերմանիոյ վերամիացումը՝ բարդ խնդիր» յայտարարեց Միկոյեան Շթրալզունտի մէջ խօսած ճառին ընթացքին, մինչ Խրուշչեւ Լայփցիկի մէջ կը յայտարարէր.— «Աշխարհակալները կ'ուզեն մեզ վախցնել իրենց զէնքերով, սակայն յիմար քաղաքականութիւն մըն է ասիկա»։*

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նիսի եւ շրջանի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ «Վերափոխման Ս. Աստուածածնի» տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ խաղողօրհնէք տեղի պիտի ունենայ Մոնթէլէնի Հայոց եկեղեցին, 18 Օգոստ. կիրակի օր։ Կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ Արժ. Տէր Ատոմ քահանայ։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ ժամը 10ին։

Մատաղագինի մասնակցողներէ կը խնդրուի իրենց նուէրները յանձնել վարչութեան նշանակած յանձնախումբերուն եւ կամ եկեղեցիի վարչութեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Արա Գարթեւեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Գապաքճեան, Գ. Սիմոն Գապաքճեան, Տէր եւ Տիկին Վօլօ, Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Րիցի եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՍԻՄՈՆ ԵՐԱՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ.

×

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Արա Գարթեւեան 2000 Ֆր. կը նուիրեն Աղքատախնամին, 1000ական ֆրանք ալ Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին եւ Մշակոյթի Տան։

×

Լեւոն եւ Սիմոն Գապաքճեան 2000 Ֆր. կը նուիրեն Աղքատախնամին, 1000ական ֆրանք Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն։

×

Տիկին Նուարդ Գարթեւեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան։

×

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Պետիկեան 2000՝ Աղքատախնամին։

×

Օր. Պալթազար 1000 Ֆր.՝ Աղքատախնամին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն։)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Համաշխարհանճարի Հայրենակցական Միութեան Լիոնի եւ Մարսէյլի մասնաճիւղերը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն հայրենակից Նշան Գարախէվուրեանի, իր զաւակներուն եւ իրենց պարագաներուն, իրենց տիկնոջ, մօր եւ ազգականին՝

Տիկին ՄԱՐԻ ԳԱՐԱԽԷՎՈՒՐԵԱՆԻ

տխուր մահուան առթիւ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 187-188 (Յուլիս–Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայ անասնաբոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տօքթ. Ասքանազ). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տօքթ. Յակոբեան). — Ծովի լոգանք (Տօքթ. Աշճեան). — Գինի (Բժկ. Բառարան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէռհօօկէն). — Յղութիւնը եօթը ամիս միայն (Տօքթ. Ադատանի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչուհի). — Ֆրանկախտը (Տօքթ. Միսաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէռհամ). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Ց. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան Ֆրանսա 1000 ֆրանք, արտասահման 1200 ֆրանք։ Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

18 Օգոստ. կիրակի առաւօտ Աստուածածնայ տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ։ Պիտի պատարագէ Գասկ քահանայ՝ Պէյրութէն։

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ *Սուրբ Կարապետ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սուրբ Աստուածածնայ տօնին առթիւ, աւանդական մատաղի եւ խաղողի օրհնութիւնն ու բաժանումը տեղի պիտի ունենան Օգոստոս 14ի երեկոյեան եւ 15ի առաւօտեան, Ս. պատարագի արարողութենէն վերջ։ Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը։*

«Ո՛ՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...»

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Պատկերազարդ եւ շքեղ տպագրութիւն։

Գինը 100 ֆրանք

(*Թղթատարական սակերու փոփոխութեան պատճառաւ, կը պահանջուի 50 ֆրանք՝ փոստով ղրկուելու պարագային։ Ուրեմն ղրկել ընդամէնը 150 ֆրանք դրոշմաթուղթ*)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

Եւ լոյս կը տեսնէ Օգոստոսին Կոմսի «Իմ յուշերուս» Գ. հատորը, նախորդ հատորներու ծաւալով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ»ի ժողովը՝ ընկ. Ս. Գօյաճեանի տունը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԴԱՏԸ

Հայ-եւ-ռուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ։

Գրեց՝ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆ

Տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1957։

Գին՝ 1100 ֆրանք։

Դիմել Յառաջի եւ հայ գրատուններու։

ՕԳՈՍՏՈՍ 18ԻՆ

Պիտի ձայնասփռուի Փալէ տը Շայոյի *եկեղեցական երաժշտութեան համերգը, որուն մասնակցած է հայկ. երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ակրիկեանի, կիրակի առտու ժամը 8.45ին* Փարի–Էնթերէն։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը ձեռնարկած է գրադարանի մը կազմութեան։ Այս առթիւ, մեր բոլոր մտաւորականները, հայրենակիցներն ու ընկերները կրնան օգնել գրադարանին կազմութեան՝ ՄԻԱՅՆ ԳԻՐՔ նուիրելով, հայերէն թէ ֆրանսերէն։

Գիրքերը կարելի է ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

Պ. ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ
16, Ռիւ Փաքէօր
Ռոնի-սու-Պուա (Սէն)

բիզ, 1957, 300 *ֆրանք*։

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը փութայ ծանուցանել թէ՝ այս հինգշաբթի առաւօտեան, Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ պիտի մատուցուի Ս. պատարագ, տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ, Ռիւ Պռանլի։

Տեղի պիտի ունենայ աւանդական խաղողօրհնէք եւ մատաղի բաշխում։ Ուստի կը հրաւիրէ բարեպաշտ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ պաշտամունքի արարողութեանց, հոգեպէս մխիթարուելու համար։

ՍՏԱՑԱՆՔ Պ. Գէորգ Ջիւմպիւլեանի Լը Ժէօ տէ Սէռ-վոլան է լէօր գոնսթրիւքսիոն *հետաքրքրական գրքոյկը ուր 50 օրինակներ եւ 25 նկարներ ցոյց կուտան բազմազան թռուցիկներ շինելու կերպը։ Բացառիկ անհրաժեշտութիւն մը արձակուրդի օրերու տղոց եւ պատանիներու զբօսանքին համար։*

Դիմել հեղինակին՝ Պ. Ժ. Գ. Ջիւմպիւլեան, 2, Ավընիւ Ժէնէրալ Լըգլէռ, Սէն-Ռաֆայէլ (Վառ)։

Տպ. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise -
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI 14 AOUT 1957

33րդ ՏԱՐԻ Թիւ 7966 33ème ANNEE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 3768

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՑՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

*

Մոսկուայի ձայնասփիւռը Օգոստոս 4ին երկարօրէն խօսելով Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ յարաբերութեանց մասին, յայտնած է թէ երկու երկիրներու միջեւ տնտեսական գետնի վրայ գործակցութիւնը օր ըստ օրէ կ'ամրապնդուի:

Խօսնակը չէ չմոռցած է, որ շնորհիւ այդ գործակցութեան, աւելի սերտ պիտի դառնայ խորհրդային եւ թուրք ժողովուրդներու բարեկամութիւնը: Յետոյ աւելցուցած է.

— Խորհրդային ժողովուրդը սրտանց կը բաղձայ, որ Թուրքիա ապրի իբրեւ անկախ եւ ազատ պետութիւն մը:

Յուլիս 30ին Պոլիս վերադարձած է թրքական պատուիրակութիւն մը, որ Մոսկուա ղրկուած էր Իչ գրամատան կողմէ: Պատուիրակութիւնը չորս օր մնացած է խորհրդային մայրաքաղաքին մէջ եւ շփումներ ունեցած՝ առեւտրական գործակալութեան պատասխանատու ներկայացուցիչներուն հետ:

Արդիւնքն եղած է այն՝ որ քառորդ դարէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրուած է Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Ըստ այդ համաձայնութեան, Ռուսերը ապակիի գործարան մը պիտի հիմնեն Կէմլէյիկի մէջ, 20 միլիոն ոսկի արժէքով: Շինութիւնը պիտի աւարտի երեք տարիէն եւ պիտի հայթայթէ Թուրքիոյ պէտք ունեցած ամբողջ ապակին, ինքնաբաւ դարձնելով զայն:

Նոյնպէս խորհրդային դրամագլուխով Թուրքիոյ մէջ պիտի կառուցուի կալաքարի (սոտա) գործարան մը՝ ապակիի շինութեան համար ամէնէն կարեւոր նախանիւթը հայթայթելու համար ապակեգործարանին: Ասիկա ալ պիտի արժէ 30 միլիոն ոսկի:

Պատուիրակութեան նախագահ Պիւլէնտ Օսմա յայտարարած է թէ մօտաւոր ապագային թուրքեւխորհրդային առեւտրական յարաբերութիւնները աւելի մեծ զարկ պիտի ստանան եւ գործառնութիւնները պիտի հասնին կարեւոր համեմատութեանց:

Անգարայի խորհրդային դեսպանն ալ յայտնած է թէ Թուրք Առեւտրական եւ Ճարտարարուեստական Սենեակին պատուիրակութիւն մը հրաւիրուած է Մոսկուա:

Թուրք թերթերը արձագանգ կ'ըլլան նաեւ զրոյցի մը, որուն համաձայն խորհրդային կառավարութիւնը 300 միլիոն տոլարի վարկ մը պիտի բանայ Թուրքիոյ:

Վարչապետ Ատնան Մէնտէրէս Յուլիս 28ին Զանաքքալէի մէջ ճառ մը խօսելով ձաղկած է ընդդիմադիրները, որոնք բուռն յարձակումներ կը գործեն դեմոկրատ կառավարութեան դէմ եւ զայն պատասխանատու կը նկատեն տնտեսական տագնապին, որուն ենթարկուած է Թուրքիա քանի մը տարիէ ի վեր: Այս առթիւ ի մէջ այլոց վարչապետը յայտարարած է.

— Տագնապը փարատելու համար Ամերիկայէն 300 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն ուզեցինք: Մեր խնդրանքը խիստ լեզուով մերժուեցաւ: Ընդդիմադիրները այս մերժումը յաղթանակի առիթ նկատելով ա՛լ աւելի սաստկացուցին իրենց յարձակումները:

Ինչպէս կը յիշուի, նախագահ Այզընհաուըր ելմտական մասնագէտ մը ղրկած էր Անգարա՝ հակակշիռի ենթարկելու համար Թուրքիոյ ելեւմուտքը: Երբ այս պայմանը չընդունուեցաւ, Մ. Նահանգներն ալ մերժեցին 300 միլիոնի նոր վարկը:

Յոյսերնին կտրած Ամերիկայէն, Թուրքերը հիմա ալ բոլշեւիկներու դուռը կը բախեն՝ 300 միլիոն տոլարը անպայման ձեռք բերելու համար:

Կրեմլինի վարիչները չորս տարիէ ի վեր արդէն պաշտօնապէս հրաժարած են Թուրքիայէն հող պահանջելէ:

Առաջ կ'ըսէին թէ իրենք յանցաւոր չեն՝ Բերիան էր հող ուզողը: Վերջերս ալ յանցանքը Մոլոթովի վիզը փաթթեցին, երբ շնորհազուրկ եղաւ ան՝ որ երկար տարիներ վարիչն էր եղած Մոսկուայի արտաքին քաղաքականութեան:

Հիմա վերադառնալով իրենց հին քաղաքականութեան, որուն շնորհիւ ատքի կանգնեցուցած էին անդունդին ծայրը հասած Թուրքիան, Սթալինի յաջորդները տնտեսական աջակցութեան եւ քաղաքական բարեկամութեան ձեռք կ'երկարեն Դեմոկրատ կառավարութեան, ջանալով իրենց շրջագիծին մէջ առնել զայն:

Ի՞նչ կը մտածեն Մէնտէրէսի ատլանտեան բարեկամները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԵՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՆ

■

ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆ «ԿԱՐԵՒՈՐ» ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԱԾ ԵՆ

Արեւելեան Պէրլինի ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ «կարեւոր» համաձայնութիւններ կնքուած են Խ. Միութեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ միջեւ: Պաշտօնական բանակցութիւնները վերջացած են արդէն Գշ. օր: Այս համաձայնութիւնները կ'ամրապնդեն ռուսեւգերման համագործակցութիւնը, համայնավար երկիրներու միասնականութիւնը եւ խաղաղութեան դատին պաշտպանութիւնը:

Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ կատարած իր շրջապտոյտին ընթացքին, Խրուշչեւ բազմաթիւ անգամներ յայտարարեց, թէ Խ. Միութեան թիւ մէկ նպատակն էր — երկրին արդիւնաբերութիւնը զարգացնել: Խօսքը ուղղելով Գերմանացիներուն, թելադրեց որ աւելցնեն իրենց արդիւնաբերութեան քանակը՝ օրինակ ըլլալու համար Արեւմտ. Գերմանիոյ:

Իր ճառերուն եւ բանակցութեանց մէջ, Խրուշչեւ գլխաւոր տեղը վերապահած էր տնտեսական հարցերուն, լայն օժանդակութիւն խոստանալով Գերմանացիներուն, ինչ որ չէր եղած... Սթալինի օրով:

Քաղաքական ճակատի վրայ, Սթալին Բ. յայտնեց, թէ Արեւել. Գերմանիա համայնավար պիտի մնայ եւ վերամիացումը պիտի չըլլայ այնքան ատեն՝ որ «ժողովրդավար եւ խաղաղասէր Գերմանիոյ մը» գոյութիւն չունի, սահմանին միւս կողմը: Եթէ «Արեւմտեանները պատերազմական արկածախնդրութիւն» մը ընեն՝ Խ. Միութիւն պատրաստ է զինուորական օժանդակութիւն ընելու:

Իր կարգին Անաստաս Միկոյեան, որուն դիրքը զգալապէս ամրապնդուած է, լեհական մամուլի գործակալութեան սեփական թղթակիցին հետ հանդիպում մը ունենալով, յայտարարեց.— «Պալթիկի ափերուն խաղաղութեան գօտի մը ստեղծելու հարցը կը հետաքրքրէ ո՛չ միայն պալթեան երկիրները, այլ՝ բովանդակ մարդկութիւնը»: Պատճառաբանութիւններ տալով, Միկոյեան յայտնած է, թէ Պալթիկի ափերուն գտնուող երկիրները պատերազմ չեն ուզեր եւ կ'ուզեն ապրիլ խաղաղութեան մէջ: Ինչպէս կը տեսնուի, թէ խորհրդայինները նոր դաշնակցութիւն մը պիտի ստեղծեն՝ «պալթեան» պետակիններ.

Այսօր՝ չորեքշաբթի, Մարքս Էնկէլս հրապարակին վրայ մեծ հանդիսութիւն մը տեղի ունեցաւ՝ ի պատիւ խորհրդային հիւրերուն: Խօսք առին Խրուշչեւ, Միկոյ-

(Շար.ը հատու Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

ԿԻՆԵ՞Ր, ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ... ՏԸԼԸՍԷՆ

Լուրը՝ տարօրինակութեանց աշխարհէն է կրկին. — Ամերիկա, ուր նոր երգ մը շրջան կ'ընէ փողոցէ փողոց, սրճարանէ սրճարան: *Ռոք ն' րոլ* մը չէ անիկա, ո՛չ ալ *չա չա չա* մը: Անիկա՝ յաջողութիւնը կը պարտի բառերուն, այնպէս որ, կիները, մանուկները ու երիտասարդները փոխանակ սուլելու՝ կրնան նաեւ երգել: Ու կ'երգեն:

Անշուշտ պիտի մտածէք թէ ի՞նչ կրնայ ըլլալ այդ երգը: Ազնաւուրի կամ Պրասէնսի մէկ կտորին թարգմանութի՞ւնը, թէ եօթնամեայ երգահանի մը գլուխ-գործոցը:

Ո՛չ մէկը, ո՛չ ալ միւսը:

Այլ՝ սիրոյ խոստովանութիւն մը... Ճոն Ֆոսթըր Տըլըսին (Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար):

Եթէ չէք հաւատար՝ ահաւասիկ քանի մը տող.—

«Գերուած եմ Ճոն Ֆոսթըր Տըլըսէն
(*կրկնել*)
Առաջին անգամ զինքը տեսայ ՄԱԿի մէջ:
Մարդոց շատ ուշադրութիւն չեմ
դարձներ,
Բայց երբ զայն տեսայ, սիրտս բրաւ՝
պո՛ւմ.
Գերուած եմ Ճոն Ֆոսթըր Տըլըսէն,
Պիտի չկրնամ հետը ամուսնանալ,
Բայց գերուած եմ Ճոն Ֆոսթըր Տըլըսէն:»

Պարզ է թէ երգին հեղինակը կին մըն է:

Եթէ կը մտածէք, որ համաճարակը Խ. Միութենէն «ներածուած» է Ամերիկա՝ կը սխալիք: Որովհետեւ, նախ՝ Խ. Միութեան մէջ Սթալին-Լենին երգողները չէին համարձակիր սիրահարուիլ անոնց: Այլ՝ պարզապէս կը փառաբանէին:

Միացեալ Նահանգներու մէջ «մեծ երկուք»էն ետք ծնած երգին մէջ ո՛չ մէկ ներբողական կայ (խե՛ղճ Ճոն Ֆոսթըր Տըլըս), այլ՝ պարզապէս... սիրահարութիւն:

Բնականաբար Տըլըսէն «գերուած» կինը ձերբակալուած եւ յիմարանոցի նման տեղ մը փոխադրուած է... Ազգ. ապահովութեան սպառնալու յանցանքով:

«Բայց ինչպէ՞ս հասկցնել գաղտնի
ոստիկանութեան,
Թէ ես գերուած եմ Ճոն Տըլըսէն»:

Զարմանալի չե՞ն Ամերիկացիները, մանաւանդ երբ Տըլըսը կը նկատեն... յիմարութեան փորձաքար՝ կիներուն համար:

Զգուշացէ՛ք կիներ, Տըլըսին սիրահարուիլէ, այլապէս՝ բանը «բուրդ» է:

Բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ Տըլըսէն «գերուած» կնոջ վիճակը... մինչ իր յօրինած երգը կը շրջի բերնէ բերան...:

ԱՐՄԷՆԱԿ

ԿԱՑԵԱՌՈՒ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԸ

●

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԳԱՆ

Ելմտական նախարարին ձեռք առած միջոցները բաւական կարեւոր փոփոխութիւններու կ'ենթարկեն երկրիս տնտեսութիւնը:

Դրամի արժեզրկում չէ եղած, այլ՝ հաստատուած են երկու բաժանումներ Ֆրանքին համար: Ֆրանքի պաշտօնական սակը փոխուած չէ եւ տոլարը օրինաւոր շուկայով կ'արժէ միշտ 350 ֆրանք: Իրականին մէջ կառավարութիւնը հաստատեց այս բաժանումները, համաձայնութեամբ միջազգային դրամատան, որպէսզի գոյութիւն ունենայ երկրորդ սակ մը, 20 առ հարիւր աւելի՝ դրամական արտաքին բոլոր գործերուն համար:

Նոյն ատեն հաւասարակշռելու համար առեւտրական կշիռքը եւ գեղչելու համար զայն: Բայց ներածումներուն վրայ կը դրուի 20 առ հարիւր տուրք մը բացի կարգ մը կենսական ապրանքներէ:

Այս գործողութեան կարեւոր արդիւնքը պիտի ըլլայ գիները սահել:

Արտասահմանի բոլոր տնտեսական եւ ելմտական շրջանակները կը գնահատեն Ֆրանսայի որոշումները

Երկուշաբթի օր սակարանը տակաւին չէր հակազդած եւ տոլարը կը բարձրանար 436ի. ձոյլ ոսկին՝ 505.000 (նախապէս 500.000), զուիցերիական ֆրանքը՝ 105, անգլիականը 1170, պելժիականը 8.40:

Նոյն ժամանակ դրամատուներու էսքօնթը կը բարձրանայ 5 առ հարիւրի:

Անշուշտ տակաւին կը խօսինք սահեցուած ընդհանուր նոր կացութեան մասին:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ երկրորդ մեծ քաղաքին մէջ՝ Լոտ, հինգ հազար փոխադրական պաշտօնեաներ գործադուլ հռչակեցին երէկ, աշխատավարձքի յաւելում պահանջելով: Բանակն ու ոստիկանութիւնը միջամտելով՝ բախում ունեցած են պաշտօնեաներուն հետ. հինգ կիներ ծանրօրէն վիրաւորուած են: Զինեալ պահակներ կը շրջին փողոցներուն մէջ. նոր ուժեր պահանջուած են՝ հաւանական խլրտումներու առաջքն առնելու համար: Վարչապետին հասած լուրերուն համաձայն՝ Լոտի հարցը «գէշ ընթացք մը պիտի առնայ»: Նոր Փոզնա՞ն մը...:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

Ճամբարի Վարչութիւնը կը հաստատէ թէ բանակումը կ'ընթանայ տաք մթնոլորտի մէջ եւ բոլոր բանակողները հանգիստ, առողջ ու խանդավառ են: Բանակողներուն թիւը կը հասնի 200ի:

ԱՄԵՐԻԿ. ՑԱՄԱՔԱՅԻՆ ՈՒԺԵՐԸ ՊԻՏԻ ՊԱԿՍԻՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

●

Նիւ Եորք Թայմզ *ամերիկեան թերթին Ուաշինկթընէն քաղած լուրերուն համաձայն՝ Միացեալ Նահանգները շուտով պիտի պակսեցնեն Եւրոպայի մէջ խարսխած իրենց ցամաքային ուժերը: Այս որոշումը ի զօրու չէ Արեւմտ. Գերմանիոյ համար, ուրկէ պիտի չհեռանան ամերիկեան ուժերը:*

Թերթը կը յայտնէ, թէ երբ Միացեալ Նահանգները որոշած էին 50.000 հոգիով պակսեցնել իրենց զինուորներուն թիւը՝ Եւրոպան նկատի չունէին: Ներկայիս նոյն որոշումը տրուած է նաեւ Եւրոպայի համար:

Ցամաքային ուժերուն նուազումը անմիջական հարց չէ սակայն, մանաւանդ՝ Գերմանիոյ համար: Իսկ մնացեալ շրջաններէն ալ, ամբողջութեամբ պիտի չհեռանան: Կարեւոր խարիսխներ պիտի մնան օտար երկիրներու մէջ: Մինչեւ իսկ, հիւլէական կազմածներով զինուած բանակներ պիտի ըլլան, ինչպէս՝ Իտալիոյ մէջ (Լիվուռնէ):

Կրնայ ըլլալ նաեւ, որ ամերիկեան ուժերը քաշուելով, անոնց տեղը գրաւեն գերման զինուորականներ, նոյնիսկ՝ Եւրոպայի մէջ: Կը կարծուի, թէ յառաջիկայ աշնան, Գերմանացիներ պիտի երթան Միացեալ Նահանգներ, մասնագիտանալու համար ջրածնային եւ հիւլէական բոլորովին արդիական զէնքերու գործածութեան:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Բշ. օր սկսաւ քաղաքական մեծ դատավարութիւն մը, որուն անձկութեամբ կը հետեւին արաբական շրջանակները: Նասըրի դէմ դաւադրութիւն սարքած 13 ամբաստանեալները, որոնց մէջ կը գտնուին երկու նախկին նախարարներ, մահուան կրնան դատապարտուիլ:

ԽՈՒՍԱՓՈՒՄ ՉԿԱ՛Յ

(ԳՈՂՑՈՒԱԾ ԱԶԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄԸ ԵՒ ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ.Ի ՓԻԼՈՆԱԶՐԿՈՒՄԸ)

Մայր Աթոռի Դիւանը եւ Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը, նախագահութեամբ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի, իրենց «ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ» գ., դ. եւ ե. կէտերով (խմբ. տես «Յառաջ» Օգս. 1) կ'անդրադառնան «արտառո՞ց» այն մեկնութիւններուն՝ զորս մենք եւ «որոշ օրգաններ» հրատարակած էինք Եղիշէ արք.ի փիլոնազրկումին առիթով, ու կը ճչքին վճռաչե՛չտ:

— «ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՆՀԻՄՆ Է Ս. ԱԶԵՐԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ ՅԱՆՁՆՈՒՄԸ ԿԱՊԵԼ Տ. ԵՂԻՇԷ ԵՊԻՍԿ.Ի ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՎԵՀ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՎՃՌԻ ՀԵՏ»:

Ապա, անմիջապէ՞ս մեզ ողողելու համար... փաստերու տարափի մը տակ, անուններ եւ թուականներ մէջ կը բերեն, նա՛և... գլխապտոյտ պատճառելու համար ընթերցողին, յետոյ պարտադրելու *համար դայն՝ որ* իրենց բառին *հաւատայ...*

Ի դէպ, այդ երկրին մէջ կորգուած խոստովանութիւն»ներն ալ ա՛յս ձեւով կը ստորագրուէին Զինովիեւներու, Բուխարիններու եւ Թուխաչեւսկիներու կողմէ՝ երբ ընդհ. դատախազ Վիշինսկի զանոնք իբրեւ «իժ»եր կ'ամբաստանէր եւ... կ'ողողէր դէպքերու, թուականներու, ու «փաստ»երու տարափո՛վ:

Մենք, փա՛ռք Տիրոջ, ազատ պայմաններու եւ կարգերու տակ կ'ապրինք եւ քարեխղճաբար՝ առլցուած չենք *Նոյնութեամբ... խմելու, ինչ որ կը մատուցուակեն մեզի:*

Հարկադրուած չենք տրուածը լնդունելու *իբրեւ «ճշմարտութիւն», որքան ալ... Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի կնիքը դըրոշմուած ըլլայ անոր տակ...*

Ի վերջոյ՝ Կնիքն ու այդ կնիքին ետեւ կանգուն քարոյական հաստատութիւնները չեն, որ թուականներու եւ անուններու այս խառնիճաղանճը կը ստեղծեն՝ մոլեքրու մէջ չփոթ եւ մշուշ ցրուելու համար. այլ ա՛յն մարդիկը՝ որոնք ծանօթ են մեզի իբրեւ հասարակ խամաճիկներ եւ որոնք կրնան կոչուիլ... Մարտիրոս Տէր Առաքելեան կամ Առաքել Առաքելեան...

Յստակ են դէպքերը, իրադարձութիւններ։ եւ անոնց հանդէպ Մայր Աթոռի կեցուածքը: — Մե՛նք ալ գիտենք, Գաղթաշխա՛րհն ալ գիտէ...

Գիտեն, մանաւանդ, ե՛ւ Վազգէն Ա., ե՛ւ Գարեգին Պատրիարք, ե՛ւ Եղիշէ ու Տիրան արք.ները...

Կարելի չէ ճամարտակութեամբ եւ անճարակ փաստարկութիւններով ճշմարտութիւնը ծածկել:

Արդ, նոյնի՛նքն Մայր Աթոռը, նախագահութեամբ Վազգէն Ա.ի, պաշտօնապէս կը խոստովանի՝ թէ «Ն. Ս. Օծութիւնը 4 Նոյեմբեր 1956 թուից իր յստակ վերաբերումը ճշդած է հանդէպ Տէրտէրեան Սրբազանի»:

Մենք կը հարցնենք այս խոստովանութեան առիթով.

ԻՆՉՈ՞Ւ, ԱՐԴԵՕՔ, Ն. Ս. ՕԾՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՅՍՏԱԿ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄԸ ՃՇԴԱԾ Է «4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1956 ԹՈՒԻՑ»՝ ԵՒ Ո՛Չ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1956էՆ ԱՌԱ՛Ջ:

Եւ այս հարցումը ուղղելու մեր ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ՝ մենք կը հիմնաւորենք հետեւեալ փաստական տուեալներուն վրայ.

1.— Եղիշէ Արք.ի «արարքները՝ Երուսաղէմի Ս. Աքոռի շահերի եւ Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան եղբայրակիցների դէմ» (ի մասին Տիրան Արք.ի յայտնի ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳՐՈՎ)՝ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ԵՆ 1956 *ՅՈՒԼԻՍԻՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ* 1956 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ:

2.— Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին եւ Վազգէն Ա. *ԱՅԴ ԲՈԼՈՐ «ԱՐԱՐՔՆԵՐ»ԻՆ ՏԵՂԵԱԿ ՊԱՀՈՒԱԾ ԵՆ ՀԵՌԱԳՐՈՎ, ՕՐԸ ՕՐԻՆ ԵՒ ԺԱՄԸ ԺԱՄՈՒՆ, ՆՈՅ. 6էՆ ԱՄԻՍՆԵՐ ԱՌԱՋ:*

3.— ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ.Ի ԲՈԼՈ՛Ր ՏԵՍԱԿԻ ԿԵՆՑԱՂԱՅԻՆ ՄԵՂԱՆՉՈՒՄՆԵՐԸ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ԵՆ 1956 ՆՈՅԵՄԲԵՐԷՆ ՇԱՏ ԱՌԱՋ:

Բայց եւ հակառա՛կ այս իրողութեանց՝

Բայց եւ հակառակ նաեւ ա՛յն իրողութեան՝ որ ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ.Ի ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳՐԻՆ ՏԵՂԵԱԿ Է ՊԱՀՈՒԱԾ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ 1956 ՆՈՅԵՄԲԵՐԷՆ ՇԱՏ ԱՌԱՋ,

Մայր Աթոռ եւ Վազգէն Ա. զայն (Եղիշէ Արք.ը) ջե՛րմ հիւրընկալութեան առարկայ դարձուցած են էջմիածնայ հայրապետանիստ տաճարին մէջ՝ անոր քառորդ ալ ձայնատրելով գաղթահայութեան, 1956 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ:

Վազգէն Ա., 1956 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7ԻՆ ՏԵՂԵԱԿ ԷՐ Եղիշէ Արք.ի քրէական բոլոր մեղքերուն: Եւ ՊԱՐՏԱՒՈ՛Ր ԷՐ՝ ինչպէս մենք յստակօրէն կը գրէինք մեր 22 Հոկտեմբերի խմբագրականով՝ ԱՌՆՈՒԱԶԸՆ ՄԵԿՈՒՍԱՑՆԵԼՈՒ ԶԱՅՆ ըստ եկեղեցական օրէնաց:

Սակայն Վազգէն Ա. եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդ ո՛չ միայն ՉԷԻՆ ՄԵԿՈՒՍԱՑՈՒՑԱԾ Եղիշէ Արք.ը, այլեւ ՊԱՏԻՒ Կ'ԸՆԾԱՅԷԻՆ անոր՝ Միածնաէջ Խորանը բարձրացնելու եւ խօսիլ տալու համար ի փա՛ռս Վազգէն Ա.ի անոր ընտրութեան Ա. տարեդարձին առթիւ...

Հարց կուտանք չեշտակի, ու պատասխանը կ'ուզենք չեշտակի.

— *ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ԻՆՉՈ՞Ւ ՉՄԵԿՈՒՍԱՑՈՒԵՑԱՒ 1956 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ, ԿԱՄ ԱՅԴ ԹՈՒԱԿԱՆԷՆ ԱՌԱՋ*, երբ քրէական յանցանքները գործուած էին, հրապարակուա՛ծ, ու յայտնի՝ էջմիածնայ իշխանութիւններուն:

22 Հոկտ. 1956ի *մեր խմբագրականին մէջ, որ կը կրէր* «Որ ունի ականջս լսելոյ» *խորագիրը, մենք կ'ընդգծէինք այս ...թիւ, ի միջի այլոց.*

«Վազգէն Ա. ա՛ռնուազն հետեւեալ սըրտագին գրոյցը պիտի ունենար իր եղբայրակցին՝ Եղիշէ Արք.ի հետ:

« — Բարի եկար. լաւ պիտի ըլլար, անշուշտ, որ այս առիթով չգայիր միայն: Գայիր՝ երբ կրօնագիտական տեղակալի պաշտօնով եռ՛ս հրաւիրեց քեզ այս Աթոռը: Գայիր ուսերուդ առնելու լուծ մը՝ զոր ես դժուար կը տանիմ: Չեկա՛ր, — եւաւանօրէն անձնական պատճառներով: Ու հիմա որ եկած ես, խնդրեմ, խոստովանէ՛ որ մինչեւ հոդ պէտք չէ տանէիր հարց մը՝ որ Միաբանութիւնը կը շահագրգռէ միայն, իբրեւ վարչական խնդիր: Եթէ յիշողութիւնդ չի դաւաճաներ, դո՛ւն դիտել տուիր ինծի Պէյրութի մէջ՝ թէ յարմար չես նկատեր, որ միջամուխ ըլլամ Պատրիարքութեան ներքին – վարչական հարցերուն: Դէպքերը զարգացան համաձայն քու բաղձանքիդ ու կամքիդ: Չեկայ Երուսաղէմ, չմիջամտեցի ընտրական եւ միաբանական վէճերու: Ահա՛ թէ ուր հասաւ փտախտը: Հի՛մա միայն կրնամ գնահատել՝ թէ իմ բուն ընելիքս իմ Տանս մէջ էր յԵրուսաղէմ, եւ ո՛չ յԱնթիլիաս...: Խնդրանքս է, այժմ, որ մնաս հոս, ու միասին սպասենք Միաբանական ժողովի լուսաբանութեան: Ներէ՛, որ մինչ այդ քեզի յանձնարարեմ լուռ մնալ, չերեւիլ, համբերել»:

Կը կրկնենք մեր հարցումը:

Ինչո՞ւ Վազգէն Ա. ՉԸՐԱՒ ԱՅՍՊԷՍ:

Ո՞վ կ'արգիլէր զինք՝ 1957 *ԱՊՐԻԼԻ ՓԻԼՈՆԱԶՐԿՄԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ ՏԱԼՈՒ* 1956 *ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ, ՆՈՅԵՄԲԵՐԻՆ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ...*

Ո՞վ թելադրեց կամ հրահանգեց իրեն, որ՝ անտեսելով Ե ր ո ւ ս ա ղ է մ ի Միաբանութեան հ եռագրային խնդրանքներն ու պահանջները, եւ կամաւոր խուլ ու կոյր ձեւանալով 1956 *ՅՈՒԼԻՍԻՆ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼԻ ԱՐԱՐՔԻՆ ՀԱՆԴԷՊ, ՍՊԱՍԷՐ ՄԻՆՉԵՒ* 1956 *ՆՈՅԵՄԲԵՐ, ԱՊԱ ՄԻՆՉԵ՞Ւ...* 1957 *ԱՊՐԻԼ՝ ՎՃՌԱԲԱՐ «ՓԻԼՈՆԱԶՐԿՈՒՄ»ի ՈՐՈՇՈՒՄԻՆ ՅԱՆԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ:*

Տեսանելի եւ շօշափելի ՔՐԷԱԿԱՆ ՅԱՆՑԱՆՔՆԵՐԸ ի՞նչ հարկադրանք կը ստեղծէին... ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ «ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈ՛Ւ»...

Ի՞նչ հարկ կար ՍՊԱՍԵԼՈՒ ՄԻՆՉԵՒ Ս. ԱԶԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄԸ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԻ ԲԱՐՁՐ. ՏԵՂԱՊԱՀԻՆ՝ ՊԱՏԺԻ ՎՃԻՌ ԱՐՁԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ.Ի ՄԱՍԻՆ.

Վազգէն Ա. եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդ ՉԶՄԵՂԱ՞ՆՔ կը կարծեն Դիւանական եւ Հայրապետական «հաղորդագրութիւն»ներով փորձուած անգարարութիւն մը, թէ... աչքերու փոշի փչելու անճարակ խաղ...

Եւ ինչո՞վ կը հերքուի Կաթողիկոսի եւ Գեր. Խորհուրդի կողմէ 1957 *ԱՊՐԻԼԻ ԿԻՍՈՒՆ ՏՐՈՒԱԾ ՈՐՈՇՈՒՄԻՆ ԿԱՊԸ՝* 1957 *ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ ԱԶԵՐՈՒՆ ՀԵՏ:*

Աչք-կապո՞ւկ կը խաղանք, թէ հայ ժողովուրդի քթին կը խնդանք...

Բայց, համբերեցէ՛ք

«ՏԷՐ ՈՂՈՐՄԵԱ՛»

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Տէր ողորմեա՛, տո՛ւր աշխարհիս խաղաղութիւն եւ հիւանդաց բժշկութիւն, ննջեցելոց արքայութիւն, ազգիս Հայոց ազատութիւն»:

Մութ ու խոնաւ գեղջկակա՛ն մեր եկեղեցիներէն մինչեւ փայլծամ ոստաններուն տաճարներու կամարները արձագանգող այս խօսքերը արժէք մը ունի՞ն այսօր, որոնց դարերէ ի վեր անսահման եւ ժամկոտնակ հաւատքով մը փարած ենք:

Մեր բոլոր մեղեդիներուն եւ շարականներուն մէջ «Տէր ողորմեա»ն ամէնէն ժողովրդականն է եւ ամէնէն շատ սիրուած աղօթքը, վասնզի Հայը անոր պարզ եւ մեկին բառերով ուղղակի հաղորդակցութիւն մը կ'ունենայ իր Աստուծոյն հետ եւ հայցող մարդը անմիջապէս կը դառնայ պահանջկոտ, ինչպէս պիտի ըլլար տղան,

Թոյլ տուէք, որ այս առթիւ քանի մը խօսք ալ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆՕՐԷՆ ԱՌՆՉԱԿԻՑ ՅԱՒԵՐՈՒ մասին ընենք, խուսափումի դուռ ու եզք չձգելու համար «հաղորդագրութեան» հեղինակներուն...

Վազգէն Ա. եւ Գերագոյն Խորհուրդ, ինչպէս նաեւ անցեալի մէջ նո՛յն հանգամանքով գործող հեղինակութիւններ, ինչո՞ւ արդեօք «ԵՐԿՈՒ ՉԱՓ՝ ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ»ի քաղաքականութիւնը... իմաստութի՛ւն եւ արդարամտութիւն կը համարին, նո՛յն ու նման «ծանրակշիռ արարքներու՝ հեղինակներէն Ա՛ՅՍ ու Ա՛ՅՆ դատապարտելու, եւ ԱՅՍ ու ԱՅՆ չդատապարտելու համար:

Ինչո՞ւ պատժել ՄԻԱՅՆ Եղիշէ Արք.ը ու չպատժել այն բազմաթիւ ՄԻՒՍՆԵ՛ՐԸ՝ որոնք նո՛յնչափ եւ աւելի ծանրակշիռ մեղքերու տակ են կքած...

Ճի՛շդ է, — ո՛չ ծուռ վիզ ունին, ո՛չ խղճահարութիւն, եւ ո՛չ ալ գղջում:

Ընդհակառակն, կոկորդի՛զ կը չըքին, կը գործեն ու կ'ապրին...

Եպիսկոպոսական լանջախա՞չ եւ չաթալթաղ կը ստանան, կամ «առաջնորդ» ու «տեղակա՛լ» կը նշանակուին...

Սակայն, բանանք իրենց կեանքի գոց մատեանները ու տեսնենք՝ թէ ինչե՛ր կան գրուած այնտեղ...

Ի՛նք Վազգէն Ա., պիտի ուզէ՞ առաջին քարը բարձրացնել անոնց դէմ...

Ի՞նչ բան կը կեցնէ զինք եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը՝ այդ ՄԻՒՍՆԵՐՈՒ ճակատը եպիսկոպոսական օծման Միւռոնով պատուելու, երբ կը խարանուի համաստղիճան ուրիշ եկեղեցական մը:

Եթէ նկատում, հաշիւ *եւ կանխակալ չահախնդրութիւն չկայ այս գիտակցակա՛ն կողմնակալութեան մէջ՝ հապա ի՞նչ կայ...*

(խմբագրական «Յուսաբեր»ի)

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐ

ՏԱԹԵՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վարպետը դադարեց քանդակելուց, սրբեց ճակատի քրտինքը եւ խաղաղ նայելով աշակերտին՝ պատասխանեց.

— Սա իմ վերջին գործն է, Գաղբիկ, իսկ քո՝ առաջին... Ես շատ եմ սիրտ ու աչք մաշել, շինել գեղեցիկ ու ամուր... Այս մէկն էլ այնպէս եմ շինելու, որ սիրտս հանգիստ լինի... Դու դեռ ջահէլ ես, շատ տաճարներ ու դպրոցներ, ջըրանցքներ ու կամուրջներ ես շինելու. որդի՛, աշխատի՛ր այնպէս, որ սիրտդ քանդակուի քարերի վրայ եւ շէնքը դարերին դիմանայ, ինչպէս Տրդատ ճարտարապետինը, որի լաւ գործերի համբաւը մինչեւ Բիւզանդիոն է հասել... Իսկ գործը, անհո՞գ կաց, մենք կ'աւարտենք, երբ հարկաւոր է...

Գ.

Աշնան մի օր, երկար բացակայութիւնից յետոյ, գիւղ վերադառնալիս, վարպետ Վաչտակը տեսաւ վանքի աւարտուող գըմբէթն ու դպրոցի խցիկները, աշակերտներէ համար պատրաստուած քարէ նստարաններն ու սեղանները: Մի կողմից ուրախացաւ՝ վարպետ Տիրիթի յաջողութիւններով, միւս կողմից մտահոգութեան մատնուեց:

Մի՞թէ ինք սխալուել է վարպետ Տիրիթի նկատմամբ, այն էլ՝ եօթանասունամեայ հասակում...

Այս մտքերով, յուզուած՝ վարպետ Վաչտակը, իր աշակերտը Բաբիկի հետ, նոյն օրն եւ եթ վերադարձաւ՝ ջրանցքի շինարարութիւնն արագացնելու:

... Լուսաբացին, երբ մշուշը ցրուեց, ճարտարապետ Տիրիթը բարձրացրեց գըլուխը, սրբեց կնճիռներով ակօսուած ճակատի քրտինքը եւ հայեացքն ուղղեց Շահանդուխտի ժայռին: Այնտեղ ջրանցք էր փորում իր հետ յիսուն տարի աղ ու հաց բաժանած վարպետ Վաչտակը... Արդեօք ինչպէ՞ս էին գնում նրա գործերը, հօ ետ չէ՞ր մնում...

Վարպետ Տիրիթը դիտում էր Շահանդուխտի ժայռը, երբ մեծ անակնկալից տագնապեց, աչքերը խոշորացան, լարուեցին, ու մուրճն ընկաւ ձեռքից... Չէր ուզում հաւատալ իր տեսածին... Այդպիսի բան չէր կարող պատահել... Բայց տեսանելի իրականութիւն էր. վաղորդեան անէացող մշուշի միջից արդէն պարզ երեւում էր, թէ ինչպէս սպիտա՛կ-սպիտա՛կ յորձանք էր տալիս ջուրը եւ անհետանում ժայռերի մէջ... Ուրեմն ինքը տարուած էր... Բայց մի՞թէ Վաչտակը...

Ճարտարապետի սեւեռուն հայեացքը մեխուեց, սառեց, երկար անշարժացաւ:

Եւ նա մտամոլոր, ձեռքերը վեր պարզելով՝ բացականչեց.

— Երկինքը տա՛յ թեւ, երկինքը տա՛յ թեւ, թեւեր առնեմ, թռչուն դառնա՛մ, թռչեմ գնամ ..

«Տա՛ թեւ, տա՛ թեւ», արձագանգեց ձորամիջում

Այդ միջոցին Տիրիթը փոքրացաւ փոքրացաւ: Փոքրացաւ ու սեւացաւ, թեւեր առաւ, ծիծառ դառաւ: Սեւացաւ ամբողջովին, բայց ուղիղ սրտի վրայ մնաց սպիտակ մի կոհակ՝ սեւ մարմնի վրայ... Ու նա թռաւ, տագնապով երեք անգամ շրջան կատարեց վանքի գմբէթին, ողբալին ճիչեր արձակեց, յետոյ սուզուեց երկնակամարի խորքն ու անհետացաւ հեռաւոր հորիզոններում...

Գաղբիկին թուաց, թէ իր սիրտը սեւացաւ, ազատ թռչուն դարձաւ ու թռաւ գնաց: Ապա ինքն էլ չհաւատալով աչքերին, դանդաղ քայլերով գնաց Շահանդուխտի ժայռը՝ մօտիկից տեսնելու հըրաշքով աւարտուած ջրանցքն ու ջրվէժը:

Երբ նա տեղ հասաւ ու տեսաւ «ջրվէժը», զարմանքից դուրս ընկան աչքերը.— Շահանդուխտի ժայռի վրայով սպիտակ, երկար կտաւ էր փռուած եւ չորս բոլորը բամպակի քուլաներ էին շաղ տուած...

— Վարպե՛տ Վաչտակ, վարպե՛տ Վաչտակ, ի՞նչ արեցիր, — Գաղբիկի ձայնը տխուր ու տագնապալի արձագանգեց լեռներում ու ձորերում:

Բայց մի՞թէ վարպետ Վաչտակը կարող էր գիմել նման միջոցի...

Գաղբիկը չիմացաւ, որ այդ՝ վարպետի աշակերտ Բաբիկի գործն էր, որի սարքած «ջրվէժը» չարաչար խաբել էր իր սիրելի վարպետին...

Աւա՛ղ, խաբուած Տիրիթը արդէն ծիծառ էր դարձել, թռել, անհետացել հորիզոնում...

Դա մեծ վիշտ պատճառեց վարպետ Վաչտակին, որ նպատակ էր դրել աշխատանքն աւարտել Տիրիթի հետ միեւնոյն օրը...

Նոյնն էր մտածել եւ վարպետ Տիրիթը:

Դ.

Վշտահար ժողովուրդն օրհնեց թռչուն դարձած Տիրիթ ճարտարապետին եւ նրա վերջին խօսքերն յիշելով, վանքի անունը դրեց Տաթեւ:

Ասում են, որ մինչեւ օրս էլ ծիծեռնակ Տիրիթն ամէն տարի հեռաւոր երկիրներից գալիս իր բոյնն է դնում Տաթեւում, այնտեղից դիտում դաշտերն ակօսող ջրանցքները, աւարտուն ու կանգուն վանքը, չարժական սիւնը, գիւղերում տեսնում է գեղաքանդակ շինութիւններ եւ լուսաղէմին, թէ մթնշաղին, ուրախութիւնից սուզւում է երկնակամարի լազուրում, ու նրա սպիտակ կրծքից դուրս են թռչում բերկրանքի կանչեր, կարօտի կանչեր...

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(«Սով. Գրականութիւն»)

իր հարազատ հօր մօտ, «Հա՛յը, տո՛ւր աշխարհիս խաղաղութիւն, ազգիս Հայոց ազատութիւն»։

Դժուար պիտի ըլլար ճանչնալ Հայը, առանց թափանցելու իր յօրինած աղօթքին խոտորնակ իմաստը կեանքի փիլիսոփայութեան հետ։ Առանց կռիւի ո՛չ կեանք կայ, ոչ ալ ազատութիւն. իսկ կռիւը խաղաղութեան ուրացումն է, անոր բացարձակ ժխտումը, չկայ կեանք առանց կռիւի, չկայ ազատութիւն առանց հաւաքական պայքարի։

Կեանքի մասին այս հակասական եւ սըխալ մեկնակէտէն առաջնորդուած հասած ենք ազգային ներկայ ողբերգական վիճակին։ Դարերէ ի վեր կորսնցուցած ենք հաւաքականութեան գաղափարականը ու զարձեր ենք մեր «ես»ի պաշտամունքին։ Լքած ամբողջը, կը սիրենք ստեղծել կոտորակներ, ցուցադրելու համար խոշորացոյցով դիտուած մեր պզտիկ «ես»ը։ Մեր իմաստուններուն խօսքը «Ձայն բազմաց, ձայն Աստուծոյ»ն, մեզի համար կը մնայ անիմաստ եւ անարժէք։ Ու վրէժէ յաճախ՝ հոգեկան այսպիսի տխեղծ եւ տար արժէք վիճակով ձեռնարկած մեր բոլոր գործերը մեզի առաջնորդած են յուսախաբութիւններու յորձանուտին մէջ, հուսկ ուրեմն արթննալու տրորուած գիմաղծով եւ խանձած ազգային «ես»ով։ Ուրկէ՝ ցաւալին երկուորէք մը վերջ կը ծնի իւրաքանչիւրին մէկ ստորակայութեան գիտակցութիւնը, ու կը գանգատինք որ «տէր չունինք»։ Բայց մենք տէ՞ր ենք միթէ մեր «ես»ին եւ մեր անձնական կիրքերուն, որոնցմէ առաջացած չարիքներ, տակաւին մեր ապագայ սերունդները պիտի վճարեն, ինչպէս այսօր մենք՝ մեր պապերուն գործած սխալները կը հաշուակցինք։

Պատմութեան առջեւ յաւէտ ամօթահար պիտի մնանք, եւ միամիտներ թող չպարծենան, որ ունեցանք այլուեցի քաջերու, անհաշտ եւ սխակալ իրարու դէմ, ուրացան իրենց կոչումն ու դերը, լքեցին պապենական հողերու պաշտպանութիւնը ընդարձակելու համար օտար եւ թշնամի կայսրութիւններ։

Զգխտցանք զինուորել եւ ծառայեցնել ուրիշը մեզի, ընդհակառակն եղանք օտարին զինուոր ու ծառայ։ Հնգեղներով աւրեն տուինք եւ դեռ կուտանք անոնց փառքին համար։ Այսօր մեր առուները կը հոսին օտարներուն ծովերը կամ կը դարձնեն անոնց ջաղացքները։

«Տէր ողորմեա, տո՛ւր աշխարհիս խաղաղութիւն, ազգիս Հայոց ազատութիւն»։ Ո՛չ մէկ քրիստոնէական եկեղեցի ունի այս գեղեցիկ մեղեդին, որ գեղեցիկ ըլլալով չի դադրիր ապաշխարհիկ ըլլալէ։ Վասնզի կեանքի մէջ չկայ խաղաղութիւն խաղաղութեան համար, ինչպէս նաեւ չկայ ազատութիւն առանց ազգային միութեան։ Մինչդեռ մեր խմորը թոյլ է եւ դիւրութեամբ աղ ու կեր կ'ըլլանք ուրիշներուն։

Չըմբռնեցինք դարաւոր մեծ ճշմարտութիւն մը, որ մեր ժամանակներու դիւանագէտները բնորոշեցին մէկ բանաձեւով «խաղաղութի՛ւն կ'ուզես, պատերազմի պատրաստուէ՛»։

Ժխտ՝ ամէն բանի մէջ, մեր խաղաղութիւնը եւ մեր ազատութիւնը ձրի եւ աղօթքով փնտռեցինք, մինչդեռ անոնց գինը, հազար անգամ աւելի մեր գերութեամբ վճարեցինք։ Եւ հիմա յուսահատ ու լքուած ամէն կողմէ, մեր թեւերը պարապին մէջ նետած, մեր ազատութիւնը գրկել կ'ուզենք առանց ափ մը հող, իբրեւ կռուան ունենալու մեր ոտքերուն տակ։ Շռայլ մեր աղօթարանութիւններուն մէջ, մեր անհամար շարականներով եւ մեր կրօնական յորդահոս բանաստեղծութիւններով, ստատուածութիւնը սորվեցինք, խաղաղութիւն եւ ազատութիւն հայցելու եւ ամէն անգամ որ՝ երդիք մը ծածկելու չափ հանդարտութիւն գտանք, իրարու օճախ քանդելու ելանք, ստեղծեցինք ներքին կռիւներ, Հայը Հայուն դէմ, կատաղի, անողոք, աններող՝ գերեզմանէն ալ անդին։

Ահա մենք Հայերս, երկար դարերու մեր ազգային պատմութեան քամնելի էջերով եւ մեր հոգիի թշուառ մերկութեամբ։

Գերի՝ մեր «ես»ի մոլուցքին, «հաւատքներ» ստեղծեցինք եւ նոյն ապերասան գործը կը շարունակենք։ Հսկայ ամբողջութիւն մը կտորակներու վերածեցինք, ամէն հողի դիւրութեամբ տարտրդնուելու հակամէտ։ Եւ իւրաքանչիւրը նոյն նպանակով, նոյն սքանչելազարդ բարբառով երգեց խաղաղութիւնը եւ մուրաց ազատութիւնը, բայց երկու դար մեր պատմութիւնը լեցուցինք դաւանական կռիւներով ու հարիւր հազարներ բաժնուեցան մայր բունէն, չատեր յաւէտ կորսուած՝ ամբողջութեան համար։

Այսօր իսկ նոյն պատմութեան ամօթահար մէկ պատկերն է որ կը կրկնուի Հիւս. Ամերիկայէն մինչեւ Մօտաւոր Արեւելք, ուրկէ ետեւ մեր մէջ դեռ կան, սա՛ւ, իրենց եղկելի «ես»էն կուրացած անհատներ, որոնք կը շարունակեն իրենց ապիրատ եւ ապազգային աւերը. պիտի չինեն նոր եկեղեցիներ, նոր խորաններով, բայց միշտ ցեղային հին բռնիրով եւ հին սխալակութեամբ շարունակելու խաղաղութեան եւ ազատութեան երգը՝ «Տէր ողորմեա»ն։

Ու դարերու ցաւալին փորձառութիւններէ վերջ, դեռ չըմբռնեցինք ճշմարտութիւն մը, որ եթէ խաղաղութիւնը իսէայ մրն է մեզմէ անկախ, որուն կը ձգտի համայն մարդկութիւնը, մեր ազատութիւնն ալ մեր ազգային խոչայն է, որուն կրնանք հասնիլ միայն զոհելով մեր «ես»ը հաւաքականութեան խորանին։ Եւ ատիկա մեր ձեռքն է, մեզմէ կախում ունի։

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԲԱԲԵՐԴԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Զորեքշաբթի Խրուշչեւ Պերլին հասաւ։ Իր տասներկու մերձաւոր գործակիցներուն ամէնէն ականաւոր անձնաւորութիւնը Միկոյեանը կը յիշուի։ Բուլգանինի բացակայութիւնը հոս, Ռումանիա՝ ուր Թիթոյի հետ հանդիպում տեղի ունեցած է եւ Վարշաւա՝ ուր պիտի տեսակցին եղեր, տեղի տուած է զանազան ենթադրութիւններու։

Պերլինի ռուսական դեսպանատունը յատուկ հիւրասիրութիւն մը սարքելով արեւելեան Պերլինի մէջ, ցոյց տուած է չէնքը եւ ներքին կայմը արեւմտեան թըղթակիցներու։ Հին ծանօթ տունը Ունթըր տէր Լինտըն պողոտային վրայ, իր 300 պատուհաններով, սարքաւորուած է 100 միլիոն մարքի ծախքով եւ ունի 350 սենեակներ։ Երեք տարի է այստեղ կը բանին 700 գործաւորներ... Կ'ըսուի թէ ինչպէս նախորդ անգամ Խրուշչեւ այս տան մէջ պիտի բնակի այս անգամ եւս։

Այլապէս հետաքրքրական է նաեւ որ արեւմտեան Գերմանիայէ ներկայ թղթակցի մը խօսքին թէ՝ «Իրչնապէս Խրուշչե՞ւ է տնտեսական վարչութեան ապակեդրոնացումի նախաձեռնողը», սովետ լրագրող մը պատասխանած է ըսելով որ «մեր մօտ ռամկապետութիւն է. աւելի ռամկապետութիւն քան ձեր մօտ, ուր Ատենաուեր բացարձակ կը տիրակալէ»։

Մինչդեռ լաւատես Գերմանացիներ կը յուսային թէ Խրուշչեւի Գերմանիա այցելութեան առիթով կարելի էր վերարծարծել վերամիացման հարցը եւ կոչ ուղղել ռուսական բարեխղճութեան, յանուն մարդասիրութեան՝ 9000 քաղաքական բանտարկեալներու համար, որոնք կը մընան արեւելեան Գերմանիոյ բանտերուն մէջ, ձախողութեան կէտի մը վրայ մնացին նոյնիսկ գերմանեւռուս բանակցութիւնները Մոսկուայի մէջ։ «Հողարարձութեան անբաժան Գերմանիոյ» խմբակցութիւնը ջատագով է այս կարգի դիմումի մը, սակայն կը թուի թէ Խրուշչեւի այցելութիւնը Ուլբրիշտ եւ Գրոթեվոլ տիրակալութիւնը պիտի հաստատէ իր գիրքին վրայ՝ բարեփոխութիւններ միայն թելադրելով արեւելեան Գերմանիոյ ամփոփար հանրապետութեան։

Միկոյեանի մասնակցութիւնը ենթադրել կուտայ թէ տնտեսական նախկին խոստումներու շուրջ գործնական լրացումներ պիտի որոշուին Ռուսիոյ եւ արեւելեան Գերմանիոյ միջեւ, ուր դեռ պարենաւորման դրութիւնը չէ վերցուած հակառակ խոստումներու։ Ցուլիս ամսուն ընթացքին 9700 արեւելեան Գերմանացիներ արեւմտեան Պերլինի վրայէն արեւմտեան Դաշնակցային Գերմանիա ապաստանած են, մինչդեռ Ցունիսին պակսած էր այս թիւը սովորական 15.000էն մինչեւ 7000ի։ Կը կարծուի թէ վերամիացման յոյսերը աւելի հեռու քշուած համարելով չատեր չեն կրնար հանդուրժել այլեւս կացութեան. Գրոթեվոլի առաջարկած նոր Դաշնակցային Գերմանիոյ մը «ինքնագաս պետութիւններու» միացման ձեւը արեւմտեան գերմանական կուսակցութիւնները անընդունելի կը համարին, որովհետեւ արեւելեան կառավարութիւնը ազատ քուէարկութեամբ չէ կազմուած։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 32ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հրապարակով ալ կ'ուզեմ յայտնել այն հրճուանքը զոր զգացի երբ թերթին ճակատը տեսայ, առջի օր, 32 տարի առաջուան աւետաբեր թուականը։

Երախտագիտութեամբ անդրադարձայ անոր տուած խոստումներուն ճշգրիտ իրականացումին զոր ես եւս վայելած եմ՝ այսքան երկար տարիներ անհուն գոհունակութեամբ։ Վստահ եմ որ ինծի նման 32 տարի «Յառաջ» կարդացող բոլոր հայրենակիցներս նոյն ջերմ զգացումով դիմաւորեցին այդ տարեդարձը։ Երբ գաղափարներու զուգորդութեամբ մեր աչքին առջեւ պատկերացան այն բոլոր դժուարութիւնները, արգելքները, նիւթական թէ բարոյական տագնապները, որոնց յաղթեց «Յառաջ» այնքան քաջութեամբ եւ յարատեւութեամբ, բնական կերպով պիտի յիշէինք նաեւ այն մեծ միտքը, այն մեծ մարդը, այն անվեհեր տիտանը՝ Շաւարշ Միսաքեան, որ հօր մը նման ոչ միայն պաշտպանեց իր միսէն ու ոսկորէն եղող զաւակը՝ «Յառաջ»ը, այլ և առաջնորդեց մեզ, քաջալերեց, յուսադրեց, մեր ձեռքէն բռնած բարձրացուց եւ մեզի սորվեցուց դիմանալ, համբերել եւ սորվիլ, միշտ սորվիլ։

Ինք բաժնուեցաւ մեզմէ, ձգեց մեզ մինակ, բայց արդէն չափահաս ենք մենք, եւ կրնանք մեր սեփական ուժերով քալել իր ցոյց տուած ճամբէն, վինքը ունենալով մեր հոգիներուն խորը եւ մտքին մէջ որպէս մեծ առաջնորդ։

Այդքանը բաւակա՞ն է սակայն մեր երախտագիտութեան տուրքը տալու իր կատարած գործին։ Ֆրանսահայ գաղութը չատ բան կը պարտի այդ 32 տարուան բեղմնաւոր աշխատանքին, չատ բան կը պարտի անոր մեծ բանուորին՝ Շ. Միսաքեանին։ Կը կարծեմ որ եթէ հարցնէիք իրեն թէ ի՞նչպէս կրնանք հատուցանել մեր պարտքը, պիտի պատասխանէր անկասկած. «Շարունակեցէք սիրել «Յառաջ»ը, գուրգուրացէք անոր վրայ, ինչպէս ես գուրգուրացի ձեզմէ ամէն մէկուն վրայ. կարդացէք, սորվեցէք եւ պահեցէք զայն ձեր աչքերուն լոյսին պէս. ան տակաւին իր դերը ունի կատարելիք ձեզի համար, եւ արդէն կատարած կ'ըլլաք ձեր պարտքը բոլորին հանդէպ»։

Մենք, «Յառաջ»ի 32 տարուան ընթերցողներս պէտք է միաբերան պատասխանենք այդ կոչին, այս տարեդարձին առիթով անգամ մը եւս։

Յ. Փ. ՔԷՕՇԿԷՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԴ.

■

ԱՆԶԳԱՄ ԿԻՆ

Իսկ բռնաւորն արդէն յոգնած՝ երբ իմացաւ թէ մարդ մը կայ իր առաջը որ ամբողջ բանակ մը կ'արժէր, աւելի լաւ համարեց քաղցրութեամբ եւ խաղաղութեամբ գործը լմնցնել, իշխանական սուր եւ գօտի եւ պատերազմական խրոխտալիր ձի եւ Վասպուրականի գլխաւորութեան հրովարտակ կ'ուղարկէր, ի մեծ ուրախութիւն հայ ժողովրդոց։ Եւ ինքն Բուղա ժողվելով բոլոր հայոց մեծ նախարարքը եւ նոյն ինքն Սմբատ Սպարապետ կ'առնուր կը տանէր ի Բաղդատ՝ նորա որդւոյն Աշոտոյ յանձնելով Հայաստան. իսկ Ամիրապետը անիտիր զամէնքն ի մահմետականութիւն բռնադատեց, միայն Սմբատ եւ Տիկինն Հաիփսիմէ ամէն սպառնալիք արհամարհելով խոստովանաբար բանտի մէջ իրենց կեանքը կնքեցին։

Իսկ Աշոտ Բագրատունի խոհեմութեամբ եւ իմաստութեամբ երկիրը սկսաւ կառավարել եւ շինել. մինչեւ ամէն մտածող մարդ կրնար զարմանալ եւ մինչեւ այսօր կարող է զարմանալ երբ լաւ խորհրդածէ թէ այդ ոտնակոխ Հայաստանի ժողովրդոց մէջ ի՛նչ ատաղձանի կենսական զօրութիւն կար որ այնչափ թշուառութեանց, այնչափ տառապանաց փոթորիկներէ վերջ երկիրը կը խլրտէր եւ կ'սկսէր շէննալ։

Բայց Վասպուրականի ժողովուրդք խաղաղութիւն վայելելու բաղդը չունեցան. հազիւ թէ Գուրգէն երկիրը հանդարտեցուց, եւ ահա Գրիգոր Արծրունի որ Բուղայի երկիւղէն Ափխազաց երկիրը փախած էր, վրացի զօրօք կը հասնէր Վասպուրական հալածելու համար զԳուրգէն եւ տիրանալու աշխարհին։ Բայց իւր զօրքն իմացան եւ լսեցին թէ ի՛նչպիսի մարդ էր Գուրգէն, չուզեցին պատերազմիլ եւ դարձան իրենց երկիրը։ Եւ Գրիգոր այս տեսնելով՝ ուզեց բանակցութեան մտնել Գուրգէնի հետ, որ առանց դժուարութեան յանձն առաւ երկիրը բաժնել իրենց մէջ։

Նոյն ժամանակները Արծրունի Աշոտ իշխանի որդի Վահան կուգար Բաղդատայ եւ զօրք ժողվելով կը յարձակէր Ռշտունեաց Ոստանին վրայ ուր կը նստէր Գուրգէն, եւ յաղթուած կորակոր կ'երթար պատմելու Բաղդատ ինչ որ գլուխը եկաւ։

Իսկ Գուրգէն իւր ուշադրութիւնը միայն տուած օտարաց, զարմանալի առաքինութեամբ եւ անխիղճաչարութեամբ իւր ազգայնոց յանցանաց, հարուած հարուածի վրայ կը հասցնէր Իսմայէլի որդւոց, ինչպէս կը պատմէն ժամնակին պատմիչք, եւ Յուզա Մոկարէ ու փրկիչ զնա կ'անուանեն.

Թէպէտ Գուրգէն չատ աւելի վեր էր ամէն գովութենէ՝ իւր ամրաւ քաջութեանց հետ ազնուական սիրտ մը պահելով, որ այդ ժամանակին մէջ անօրինակ էր, երբ ամէնքը եղբայր եղբօր դաւաճան կ'ելնէին անխիղճ եւ անամօթ։

Աշոտ Արծրունի իւր որդւոյն Գրիգոր Դերենիկի հետ Գուրգէն եղբայրը կ'ուղարկէր Ամիրապետի հրամանաւ տիրելու Վասպուրականի եւ ի բաց վարելու զԳուրգէն Ապուպելճ, որ իմանալով թագաւորական հրովարտակը, քաշուեցաւ Սրինդ եւ Ջլմար բերդերը, թողլով ամէն իշխանութիւն. եւ երբ տեսաւ թէ այդ բերդերը նաեւ չատ կը տեսնէին իրեն Արծրունիք՝ թողուց անոնք ալ որ ազգային արիւն չթափի եւ ելաւ փոքրիկ գնդով երթալու Յունաց բաժինը։ Իսկ Գուրգէն Արծրունի, առանց ամաչելու պատգամաւոր կ'ուղարկէր իւր անուանակցին առաջարկելով որ չերթայ՝ խոստանալով եղբօրմէն ազատամբել եւ բաժնել իրեն հետ երկիրը։ Իսկ սա՝ երբ պատգամաւորն այս լուրը բերաւ, հեգնութեան դառն ծիծաղով այսպէս պատասխանեց. «Գնա՛ զրուցէ քու տիրոջդ, որ ես իմ ազգիս արիւնը չթափելու համար ամէն բան կը թողում կ'երթամ օտարութիւն, եւ կը զարմանամ թէ նա որ եղբօր եւ եղբօրորդւոյն դաւաճան լինելու չամաչէր՝ ի՞նչպէս կը համարձակի ինծ բարեկամական դաշինք առաջարկել»։

Այս խօսքերը ղրկելէն վերջ, լի դառնութեամբ հեծաւ ձին եւ քանի մը ձիաւոր միայն հետը առած ուղեւորեցաւ եւ հասաւ Կարին, ուր իր համբաւը իրմէ առաջ հասել էր, եւ ուր Միքայէլ Յունաց Կայսրը զինք կը հրաւիրէր գալ Կոստանդնուպոլիս. բայց հայրենեաց հողը, եւ սիրտ մը որ ինք միշտ կը հաւատար թէ իրեն էր, այդ հրաւէրն [illegible] կ'ար գիլէին, եւ խորհրդածելով կը զանգատէր։

Այս վիճակին մէջ ծանր հիւանդութեամբ հիւանդացաւ Կարին եւ բժիշկներ... [illegible] ... Կարնոյ չըշնակայքը Մանանաղեաց գաւառի երկիրը։ Փոքրիկ ամարանոց մը բլրակի վրայ Յունաց սահմանագլուխը Կարնոյ զօրավարին լնորութեամբ եւ խորհրդով իւր բնակութեան տեղին էր. վասկի մը եղբր եւ քանի մը դարաւոր կաղնիք իրենց ստուերներով իւր հանգստեան տեղն էին։ Այդ հզօր բնութիւնը հազիւ սկսեր էր կազդուրել, երբ յանկարծ առտու մը խումբ մը Տաճիկ հեծելազօր շրջապատեցին զինք, կապեցին, հեծուցին ձիու մը վրայ եւ տարին առ Աշոտ Բագրատունի։ Յունական մասն եւ արաբական ձեռք պատրաստել էին այս դաւաճանութիւնը։

(Շար.) ՄԵՐԵՆՑ

ժան, Իւպրիխտ եւ ուրիշներ՝ փառաբանելով «ընկերվարական ճամբար»ին միաւորականութիւնը, համայնավար կուսակցութեան ու ռուսիոյ բարեկամութիւնը։

Խորհրդային պատուիրակութիւնը՝ գլխաւորութեամբ Միկոյեանի եւ Խրուշչեւի, այսօր իրիկուն մեկնած պէտք է ըլլար Արեւել. Գերմանիայէն, դէպի Մոսկուա։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՕՄԱՆԻ ՄԷՋ

Նիւվայի գրաւումէն ետք՝ սուլթանական ուժերն ու բրիտանական հրամանատարութիւնը կը մտածեն նաեւ մաքրագործել այն քանի մը մանր-մունր ըմբոստները, որ ապաստանած են լեռներու մէջ։ Կրօնապետն ու իր եղբայրը ցարդ չեն ձերբակալուած։ Այս ուղղութեամբ խորհրդակցութիւն մը ունենալու համար, Պարսից Ծոցի անգլիացի կառավարիչն ու բրիտանական ուժերու ընդհ. հրամանատարը Մասքաթ գացին եւ տեսակցութիւն մը ունեցան Սուլթանին հետ։

«Փախստական» ըմբոստները ապաստանած են Ճէպէլ Ախտարի լեռներուն մէջ։ Տակաւին յայտնի չէ, թէ բրիտանական ուժերը պիտի մասնակցի՞ն կամ ոչ «մաքրագործման» աշխատանքներուն։

× Գահիրէի մէջ կը յայտարարեն.— «Օմանի կրօնապետին բանբերը յայտնեց, թէ ազատագրութեան կռիւը պիտի շարունակուի՝ մինչեւ յաղթանակ»։

× Մասքաթի Սուլթանը երկու լրագրողներ ընդունելով յայտնած է անոնց, թէ ըմբոստները կը շարունակեն կռուիլ, որովհետեւ չե՛ն լաւ գիտեր, թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ իրենց պատիժը։

× Նգիւպտոսի ձայնասփիւռին համաձայն, Արաբական Դաշնակցութիւնը ժողով մը գումարելով, միաձայնութեամբ որոշած է Օմանի հարցը տանիլ Ապահովութեան Խորհուրդին։

Միւս կողմէ, Լոնտոնի մէջ կը յայտարարեն, թէ Մեծն Բրիտանիա Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ պիտի չընդունի իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնը նկատելով որ Օմանի հարցը երկրին ներքին խնդիրներուն մաս կը կազմէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ հարցին նուիրուած խորհրդաժողով մը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբերի մէջ՝ Լոնտոն կամ Փարիզ, կը հաղորդեն Անգլիայէն։ Սակայն, տակաւին Յունաստան չէ պատասխանած բրիտանական հրաւէրին։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ «զինուորական իշխանութիւնները երեւան հանած են ամերիկեան դաւադրութիւն մը՝ որ նպատակ ունէր ներկայ վարչակարգը տապալելու»։ Այս ուղղութեամբ տեղեկագիր մը պիտի հրատարակուի։ Միւս կողմէ, Դամասկոսի մէջ կը յայտնեն, թէ Հանրապետութեան Նախագահ Քուէթլի Զենեւայէն հրաւէրին պատասխանելով, պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ չեխ կառավարութեան։ Նախագահին պիտի ընկերանան խումբ մը քաղաքական դէմքեր։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, վերջին շաբթուան ընթացքին 800 ըմբոստներ եւ 50 զինուորականներ սպաննուած են՝ յաջորդական բախումներու հետեւանքով։ Բանակայինները լուրջ խուզարկութեանց ձեռնարկած են, որ պատճառ կը դառնայ բազմաթիւ կրուիներու։ Խուզարկութիւնները նոյն թափով պիտի շարունակուին, կը հաղորդեն իշխանութիւնները։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ Ալժերիոյ նախկին կառավարիչը՝ Ժագ Սուսթէլ յայտարարեց. — «Եթէ Իսրայէլ գոյութիւն չունենար, սուրիացի կամաւորներ՝ ռուսական կազմածներով զինուած մինչեւ հիմա մուտք գործած պիտի ըլլային Ալժերիա, ապստամբներու կողքին կռուելու համար Ֆրանսայի դէմ»։

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ համայնավար Չինաստանի Նախագահը, այս ձմեռ այցելութիւն մը պիտի տայ Վարշաւա, Լեհաստանի համայնավար կուսակցութեան երրորդ համագումարէն վերջ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Դեկտեմբերին։ Լեհաստանի մէջ ցարդ կը մտածէին, թէ Մաօ Ցէ Թունկ համագումարէն առաջ պիտի այցելէր իրենց։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ հինգ հազար «տաքսի»ներ գործադուլի մէջ են։

ՊԱՆՏՈԿԻ ընտրութիւններուն մէջ, համայնավարները կարեւոր յաջողութիւններ ձեռք ձգած են։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նիսի եւ շրջանի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ «Վերափոխման Ս. Աստուածածնի» տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ՝ եւ աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ խաղողօրհնէք տեղի պիտի ունենայ Մատըլէնի Հայոց եկեղեցին, 18 Օգոստ. կիրակի օր։ Կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ Արժ. Տէր Աւամ քահանայ։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ ժամը 10ին։

Մատաղագինի մասնակցողներէ կը խընդրուի իրենց նուէրները յանձնել վարչութեան նշանակած յանձնախումբերուն եւ կամ եկեղեցիի վարչութեան։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հայրենակիցնե՛ր,

Պատրաստուեցէք խանդավառ փութալու էքս-լէ-Պէնի տարեկան դաշտահանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Մոն Ռըվարի քլէֆերիէին ճեկնակէտին դիմացի մարգագետնին վրայ։ Պիտի վայելէք անզուգական պաղ ջուր, խմիչքներ, իսկ անձրեւի պարագային՝ ապահով զոց սրճարան։

Կը խնդրուի ազգային իշխանութիւններէն տրամադրել մեզի քահանայ մը, մատուցանելու համար Ս. պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ։ Գոյացած հասոյթը պիտի յատկացուի հայագիտական գրքոյկի մը հրատարակման ֆրանսերէն լեզուով, ձրիօրէն տրամադրելու համար հինգշաբթիի եւ կիրակնօրեայ վարժարաններու ուսուցման հայ ուսանողութեան։

Կը սիրենք յուսալ որ շրջակայքի հայութիւնը պիտի չյլանայ իր ներկայութիւնը բերել, անգամ մը եւս վայելելու հայկական ջերմ մթնոլորտ եւ քաջալերելու մեր համեստ հաւաքոյթը։

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 187-188 (Յուլիս–Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայ անասնաբոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տօքթ. Առաքեան). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տօքթ. Յակոբեան). — Ծովի լողանք (Տօքթ. Աշճեան). — Գինի (Բժկ. Բառարան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէոհօօկէն). — Ցղութիւնը հօթը ամիս միայն (Տօքթ. Ազատեանի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչուհի). — Ֆրանկախտը (Տօքթ. Միսաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէոհան). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Յ. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան Ֆրանսա 1000 Ֆրանք, արտասահման 1200 ֆրանք։ Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

18 Օգոստ. կիրակի առաւօտ Աստուածածնայ տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ։ Պիտի պատարագէ Պօղոս քահանայ՝ Պէյրութէն։

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ Սուրբ Կարապետ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սուրբ Աստուածածնայ տօնին առթիւ, աւանդական մատաղի եւ խաղողի օրհնութիւնն ու բաժանումը տեղի պիտի ունենան Օգոստոս 14ի երեկոյեան եւ 15ի առաւօտեան, Ս. պատարագի արարողութենէն վերջ։ Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՈՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...»

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Պատկերազարդ եւ շքեղ տպագրութիւն։

Գինը 100 ֆրանք

(Թղթատարական սակերու փոփոխութեան պատճառաւ, կը պահանջուի 50 ֆրանք՝ փոստով ղրկուելու պարագային։ Ուրեմն ղրկել ընդամէնը 150 Ֆրանք դըրոշմաթուղթ)։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

Եւ լոյս կը տեսնէ Օգոստոսին Կոմսի «Իմ յուշերու» Գ. հատորը, նախորդ հատորներու ծաւալով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ»ի ժողովը՝ ընկ. Մ. Գօյաճեանի տունը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Շնորհակալութեամբ ստացանք՝ իրենց այցելութեան առթիւ, ընկ. Յակոբ Մանճիկեանէ (Ֆրէզնոյէն) 20 տոլար, ընկ. Պետ. Թութլեանէ (Լիոնէն) 1000 ֆրանք։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համախմբերդցիական Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ժամը 9ին, Տէսինի Կապիյօն սրճարանին ծառաստանին մէջ՝ Շէ Կապիյօն. 23. Ռիւ Էրնէստ-Ռընան, ուր կէսօրին, ի պատիւ պատգամաւոր հայրենակիցներու տեղի կ'ունենայ Հացկերոյթ, որուն կրնան մասնակցիլ ոչ-պատգամ. հայրենակիցները։

Ծանօթ.— Այն հայրենակիցները որ որոշուած ժամուն կը փափաքին հացկերոյթին մասնակցիլ, թող բարի ըլլան օր առաջ արձանագրուիլ հայրենակից Մ. Մանուկեանի մօտ՝ 19, Ռիւ Ռէգամիէ, Լիոն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

Հայեւռուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ։

Գրեց՝ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆ
Տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1957։
Գին՝ 1100 ֆրանք։
Դիմել Յառաջի եւ հայ գրատուններ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը ձեռնարկած է գրադարանի մը կազմութեան։ Այս առթիւ, մեր բոլոր մտաւորականները, հայրենակիցներն ու ընկերները կրնան օգնել գրադարանին կազմութեան՝ ՄԻԱՅՆ ԳԻՐՔ նուիրելով, հայերէն թէ ֆրանսերէն։

Գիրքերը կարելի է ղրկել հետեւեալ հասցէին.

Պ. ԱՐԱ ՊԻՊԵՐԵԱՆ
16, Ռիւ Փասքէօր
Իսնի-սու-Պուա (Սէն)
րիզ, 1957, 300 Ֆրանք։

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը փութայ ծանուցանել թէ՝ այս հինգշաբթի առաւօտեան, Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ պիտի մատուցուի Ս. պատարագ, տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ, Ռիւ Պռանլի։

Տեղի պիտի ունենայ աւանդական խաղողօրհնէք եւ մատաղի բաշխում։ Ուստի կը հրաւիրէ բարեպաշտ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ պաշտամունքի արարողութեանց, հոգեպէս մխիթարուելու համար։

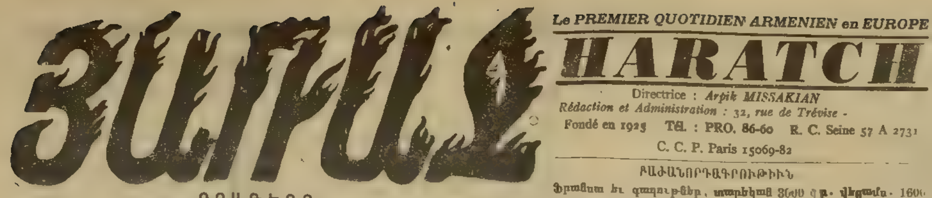

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 15 AOUT 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 7967 33eme ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3769

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻ ՃԻԳԵՐ

Ժօզէֆ Քայեօյքն վերջ, որ 1899ին 36 տարեկան էր երբ ելմտական նախարար կարգուեցաւ, Ֆրանսայի ամէնէն երիտասարդ ելմտական նախարարն է Ֆէլիքս Կայեառ, որ յառաջիկայ Նոյեմբերին 38 տարեկան պիտի ըլլայ։

Շնորհիւ իր յանդգնութեան եւ վճռականութեան, Ֆէլիքս Կայեառ՝ հրաժարելու սպառնալիքին տակ՝ յաջողած էր համոզել դահլիճի իր պաշտօնակիցները, որ 1958ի ելմտացոյցին մէջ կատարեն իր պահանջած 600 միլիառի զեղչը։

Դիւրին չեղաւ իր յաղթանակը։ Տագնապի ծանր օրեր ապրեցաւ Պուրժէս Մոնուրիի կառավարութիւնը։

Փարիզի Սակարանը մեծապէս ցնցուեցաւ։ Մէկ քիլոնոց ձոյլ ոսկին, որ նախորդ շաբթուն 484.000 ֆրանքէն 497 հազարի բարձրացած էր, շուտով գլեց անցաւ կէս միլիոնը՝ ի վերջոյ հասնելու համար 511.000 ֆր.ի բարձրագոյն սակին։

Նոյն շարժումին հետեւեցան տոլարը, սթերլինը, զուիցերիական ֆրանքն ու միւս հաստատուն դրամները։

1948 Մարտէն ի վեր ազատ է ոսկիի առեւտուրը Ֆրանսայի մէջ։ 1949 Յունուարին ձոյլ ոսկին արձանագրեց իր ամէնէն բարձր սակը՝ հասնելով 835.000 ֆրանքի։ Իսկ 1955 Յունիս-Յուլիսին իջաւ 425.000 ֆրանքի, — ամէնէն ցած սակը։ Նոյն թուականներու՝ Նափոլէոնի սակերն եղան 6150 եւ 2470 ֆրանք։

1958ի նախահաշիւին վաւերացումը անմիջական ո՛չ մէկ շահ կ'ապահովէր կառավարութեան։ Չորսուկէս ամիս կայ դեռ տարեվերջին։

Անկէ առաջ բազմաթիւ վճարումներ կային կատարելիք։ Անհրաժեշտ էր դրամ ճարել։

Պանք տը Ֆրանսի տնօրէնին տեղեկագիրը, որ հրատարակուեցաւ քանի մը օր առաջ, մանրամասնօրէն կը պարզէ երկրին կացութիւնը։ Ցոյց կուտայ թէ լաւ եւ թէ գէշ կողմերը։

Ճիշդ է որ, կ'ըսէ, Ֆրանսա վերջին տարուան ընթացքին շատ արտադրած, շատ սպառած եւ շատ ձեռնարկներու դըրամ յատկացուցած է, ժողովուրդին ապրուստի մակարդակը շարունակած է բարուոքիլ եւ արտադրութեան միջոցները կատարելագործուած են։ Սակայն պետական ելեւմուտքին մեծ բացը, գիներու բարձրացումը արգիլելու համար կառավարութեան յատկացուցած նպաստները, գէշ հունձքը, ներածումներու գերակշռութիւնը արտածումներուն վրայ եւ այլ պատճառներ ստեղծած են ծանր կացութիւն մը։

Տագնապին ծաւալումը արգիլելու համար Ֆէլիքս Կայեառ բոլորովին անսպասելի յանդուգն քայլ մը առաւ։

Զուգելով պաշտօնապէս արժեզրկել ֆրանքը—որուն հետեւանքը պիտի ըլլար գիներու յանկարծական և ընդհանուր բարձրացումը —, կառավարութիւնը պարզապէս նուիրագործեց կատարուած իրողութիւնը։ Ուրիշ խօսքով՝ վաւերացուց սեւ շուկայի սակերը։

Տոլարի պաշտօնական սակն էր 350 ֆրանք, մինչ ազատ շուկային վրայ կ'արժէր շուրջ 400 ֆրանք։ Այժմ 20 առ հարիւրի յաւելումով 420 ֆր.ի բարձրացնելով ամերիկեան դրամը, կառավարութիւնը կը յուսայ քաջալերել օտար զբօսաշրջիկները։ Իրականին մէջ շատ բան պիտի չփոխուի սակայն, քանի որ օտար դրամատուները շատ աժան գիներով ֆրանք կը հայթայթէին արդէն Ֆրանսա այցելողներուն։

Պիտի տուժեն Ֆրանսայէն օտար երկիր գացող զբօսաշրջիկները, որոնք իրաւունք ունին, ըստ առաջնոյն, 35.000 ֆր.ի օտար դրամ գնելու տարին մէկ անգամ։ Այժմ նոյն գումարով 100էն 20 պակաս օտար դրամ պիտի ունենան։ Այսինքն 35 հազար ֆրանքով 100 տոլար ստանալու փոխարէն պիտի ստանան 83.33 տոլար։

Այս կարգադրութեան նպատակն է արգիլել օտար դրամի արտածումը։

Նոյն նպատակին կը ձգտի ներածուելիք ապրանքներուն վրայ 100էն 20 տուրքի հաստատումը։ Կառավարութիւնը այս արգելիչ միջոցներով կ'ուզէ սեղմումներու ենթարկել արտասահմանէն գնուելիք ապրանքները, որոնց փոխարժէքը օտար դըրամով պէտք է վճարուի։

Իսկ արտածումները կը քաջալերուին՝ օտար դրամ ստանալու համար արտասահմանէն։ Կառավարութիւնը 100էն 20 համեմատութեամբ օժանդակութիւն պիտի ընէ մեծաքանակ արտածող առեւտրականներուն

Պանք տը Ֆրանսը իր զեղչի սակը 100էն 4էն 5ի, իսկ արժեթուղթերու վրայ կանխավճարի տոկոսն ալ 100էն 6էն 7ի բարձրացուց։ Նպատակն է դրամի շրջաբերութիւնը պակսեցնել եւ էնֆլասիոնի առաջքն առնել։

Երիտասարդ նախարարը դեռ ունի ուրիշ ծրագիրներ ալ, որոնք պիտի գործադրուին հետզհետէ։

Ֆրանսացի ժողովուրդին կարգապահութեան եւ քաղաքական գիտակցութեան վրայ դրած է կառավարութիւնը իր յոյսը՝ յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար երկրին տնտեսական վերականգնումը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ՝ ԱՆՓՈՓՈԽ

Ինչպէս գրած էինք, Ֆրանսա ելմտական լուրջ տագնապի մը մատնուած է։ Կառավարութիւնը ճիգ չի խնայեր՝ երկրին տնտեսութիւնը վերականգնելու համար։ Պայքար մըն ալ սկսած է, առօրեայ ապրուստի պիտոյքներուն գիներու յաւելումին դէմ։

Գիշ. օր նախարարական ժողով մը գումարուեցաւ Մաթինեոնի մէջ՝ նախագահութեամբ վարչապետ Մոնուրիի։

Նախարարներուն գլխաւոր մտահոգութիւնն էր՝ սղութեան առաջքն առնել։ Եւ, պէտք է ըսել, որ այս ուղղութեամբ կարգ մը որոշումներ տրուեցան։ Ցորենին գինը որոշուեցաւ 3.350 ֆրանք (հարիւր քիլոն) անցեալ տարուան 3.450ի փոխարէն։ Այս ձեւով, հացին գինը աւելնալու հաւանականութիւնը վերջնապէս հեռացած կարելի է նկատել։ Աւելի ճերմակ հաց պիտի մատակարարուի բնակչութեան. գինը՝ անփոփոխ։

Միւս կողմէ կարեւոր որոշումներ տրըուեցան նաեւ միսին նկատմամբ։ Նկատելի է, որ մսեղէնի տագնապը միջազգային է եւ հետզհետէ լուրջ բնոյթ կը ստանայ։ Ելմտական նախարար Կայեառ կ'ուզէ, որ այս մարզին մէջ Ֆրանսա արտածող երկիր մը ըլլայ, երկու տարուան ընթացքին։ Որդեգրուեցաւ նոր ձեւ մը, որ մեծ առաւելութիւններ կ'ընծայէ անասնապահներուն։ Գիներու նուազում մը նախատեսուած է արջառապահներու կարիքներուն համար։

Միւս կողմէ, անհրաժեշտ առարկաներուն թիւը իջաւ 175ի (նախապէս՝ 213) որոնց գինը պէտք է անփոփոխ պահուի

Տրուած որոշումներուն անթերի գործադրութեան համար, կառավարութիւնը լուրջ միջոցներ ձեռք առած է, որոնք անմիջականօրէն պիտի սկսին կիրարկուիլ։

Սակարանը ազդուած չէ — Ձոյլ ոսկի՝

(Շար.ը կարդալ Դ. Էջ)

✤ ՕՐԷ ՕՐԻՆ ✤

ՈԳԻ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

«Ո՛ տայր ինձ
Ձծախն ծխանի
Եւ զառաւօտն Նաւասարդի...»

Հեթանոս օրերու Նաւասարդեան ոգին կենդանի է, այսօր ալ, հայ երիտասարդութեան մէջ։ Այս ուղղութեամբ, Եւրոպայի եթէ տժգոյն պատկեր մը կը ներկայացնէ՝ Միջին Արեւելքի հայ գաղութներուն մէջ շարժուն փաղանգ մը կայ։ Հ.Մ.Ը.Մ.ը՝ որ մարզական գլխաւոր կազմակերպութիւնն է, շունչ ու ոգի կուտայ նորահաս սերունդին. ամէն տարի կը կազմակերպէ ողիմպիական խաղեր, արաբական զանազան երկիրներու հազարաւոր հայ մարզիկները համախմբելով։ Մինչեւ իսկ՝ կարգ մը երկիրներու մարզական խաղերուն ախոյեանութիւնները ապահովելով (ֆութպոլ, պասքէթպոլ, կրոփամարտ, փինկ-փոնկ, վազք, եւայլն)։

Մարզական շարժումը այնքան առաջ գացած էր, որ այդ ուղղութեամբ յատուկ հրատարակութիւններու պահանջը կը զգացուէր։

Քանի մը տարի առաջ, Պէյրութի մէջ սկսան հրատարակուիլ մարզական երկու շաբաթաթերթեր (մէկը աջ, միւսը ձախ)։ Հիմա ալ, նման հրատարակութիւն մը բացուեցաւ Հալէպէն. — «Արեւելք Մարզաշխարհ», ութ էջ, պատկերազարդ։ Սուրիոյ ամէնէն հայաշատ այդ գաղութին մէջ ալ, Պէյրութի նման, մարզական կեանքը եռուն է։

«Արեւելք»ի մարզական առաջին թիւը բաւական գաղափար կուտայ արդէն շրջանին մասին։

Երկու էջ ալ յատկացուած է շարժանկարի, ձայնասփիւռի, հեռատեսիլի եւայլն։ Միշտ՝ պատկերազարդ եւ թարմ ու համեղ լուրերով։ Մասնաւոր յօդուածներ ալ կան։

Մինչ սկաուտական շարժումը աւելի տ կ ա ր է Փարիզի հայ երիտասարդութեան մէջ, Միջին Արեւելքը կենդանի բանակ մը կը սպասէ, այս տեսակէտէն։ Գնահատելի է միաժամանակ անոր դերը։ «Առողջ միտք՝ առողջ մարմնի մէջ» տեսակէտին համաձայն եւ «բարձրացի՛ր, բարձրացո՛ւր» նշանաբանով՝ բովանդակ սերունդ մը կը պատրաստուի այնտեղ։ Մարդկայինին ու ֆիզիքականին հետ, եւ անկէ առաջ՝ ցեղային կրակն ալ կը վառի հոգիներու մէջ։

Ո՞վ կրնայ ըսել, թէ հազարումէկ երկիրներու մէջ, Հայը մոռցած է Նաւասարդեան իր օրերը։ Պիրկ մկաններով՝ ամէն տարի ձա՛յն կուտան անոնք, երկրէերկիր եւ տեղացիները նուաճելէ ետք՝ կը մրցին իրարու հետ։

Ձեր հոգին ալ չի՞ բացուիր, ի տես Նաւասարդեան այս սերունդին շունչին եւ շարժումին։

ԴԷՏ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻ՞Ն

ԼՈՏԶԻ 5.000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Ինչպէս գրած էինք, կիրակի գիշեր հինգ հազար բանուորներ գործադուլ հըռչակեցին Լոտզի մէջ, որ Վարշաւայէն ետք՝ Լեհաստանի երկրորդ մեծ քաղաքն է։ Փոխադրական պաշտօնեաները օրապահիկի յաւելում կը պահանջեն։

Քաղաքին մէջ, քանի մը օրէ ի վեր, փոխադրութիւնները կը կատարուին զինուորական կառքերով։ Ոստիկանութիւնը շրջապատած է հանրակառքի կայանները։

Բազմաթիւ միջադէպեր պատահեցան պաշտօնեաներուն եւ զինուորականներուն միջեւ, որոնք արտասովոր ռումբեր կը գործածեն։ Ձերբակալութիւնները իրարու կը յաջորդեն։

Խորհրդակցութիւնները սկսած են արդէն իշխանութեանց եւ պաշտօնեաներու ներկայացուցիչներուն հետ։ Բանուորները նախ կը պահանջեն, որ իրենց օրապահիկը 50 առ հարիւր աւելնայ. յետոյ՝ ներկայ տնօրէնը արձակուի եւ ուրիշ մը գայ իր տեղը։

Լոտզի մէջ, աշխատաւորները շատ քիչ վճարուած են։ Փոխադրական պաշտօնեաները չեն միայն, որ 50 առ հարիւր յաւելում կը պահանջեն։ Քանի մը շաբաթ առաջ, մսեղէնի արդիւնաբերութեան աշխատաւորներն ալ գործադուլ հռչակած էին՝ 100 առ հարիւր օրապահիկի յաւելում պահանջելով։ Իշխանութիւնները յաջողեցան գործադուլին առաջքն առնել, առանց իրագործելու աշխատաւորներուն պահանջը։

Բանուորական շրջանակին մէջ դժգոհութիւնը զգալի է։ Լռութեամբ ծաւալող դժգոհութիւն մը՝ որ հետզհետէ աւելի մտահոգիչ կը դառնայ կառավարութեան համար։

× Աւելի սպառումը պակսեցնելու առաջադրութեամբ, Լեհաստանի կառավարութիւնը 15 առ հարիւր աւելցուց վոտ-կային գինը։

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՑ տօնին առթիւ խմբագրատունը գոց է հինգշաբթի օր եւ թերթը լոյս չի տեսներ։ Յաջորդ թիւը՝ շաբաթ 17 Օգոստ.։

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒԵԼ. ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ԱՏԷՆԱՈՒԷՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խրուշչեւի եւ Միկոյեանի գլխաւորութեամբ Արեւելեան Գերմանիա այցելած խորհրդային պատուիրակութեան ի պատիւ սարքուած վերջին հանդիսութիւնը, Մարքս-Էնգէլս հրապարակին վրայ, Ատենաուէրի դէմ արտայայտութիւններու միթինկի մը վերածուեցաւ.— «Ան որ ձայն կուտայ Ատենաուէրի՝ ձայն տուած կ'ըլլայ Հիրոշիմային» յայտարարեց կուսակցական պարագլուխ մը։

Խրուշչեւ իր ճառին մէջ գովքը հիւսեց երկու երկիրներու բարեկամութեան եւ մերժեց ընդունիլ Արեւմտեաններու «ստատու-քո»ն, որոնց համաձայն դժուարութիւններ կան Մոսկուայի եւ Փանքովի միջեւ։

Այնուհետեւ, Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը յարձակում գործեց կրկին Ատենաուէրի վըրայ, որ «Գերմանիոյ միացումը կ'ուզէ իրականացնել՝ զէնքի ուժով»։ Ատենաուէրի այս ձեւի դիտաւորութիւնը Խրուշչեւ կը բացատրէ հետեւեալ ձեւով.— «Ի՞նչ կը նշանակեն Ատենաուէրի պնդումները, բանտարկուած գերման քաղաքացիներու հայրենադարձին համար, երբ նըման մարդիկ... չկան Խ. Միութեան մէջ»։

Այնուհետեւ խօսք առաւ Ուլպրիխտ եւ իր կարգին յարձակում գործեց Դաշնակցային Հանրապետութեան վրայ։

Հրատարակուեցաւ երկողմանի տեղեկագիր մը, ուր ոչ մէկ խօսք կայ կնքուած համաձայնութեան մասին, այլ կը յայտնուի, թէ այդ ուղղութեամբ խորհրդակցութիւններ պիտի ըլլան, ի մօտոյ։

Միւս կողմէ, Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետ Ատենաուէր ձայնասփիւռի ճառ մը խօսելով՝ պատասխանեց Խրուշչեւի, բողոքելով անոր միջամտութեան՝ Գերմանիոյ ընտրութիւններուն մէջ։

ՄՈՍԿՈՒԱ գտնուող երիտասարդ Ամերիկացիներուն արգիլուեցաւ Փէքին երթալ, նկատելով որ Ամերիկայի որդեգրած քաղաքականութիւնը համայնավար Չինաստանի հանդէպ, երկու երկիրներու միջեւ պատերազմական վիճակ մը ստեղծած է։

ԽՈՒՍԱՓՈՒՄ ՉԿԱ՛Յ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վազգէն Ա. կ՚ուզէ՞, որ ճշմարտութիւնները ըսենք առանց ձեռնոցի։

Կ՚ուզէ, որ Տաւարշներո՛ւ, Գասկներո՛ւ, հին ու նոր Մազլումեաններու եւ համայնավար «իշխան»ներու մէջ մե՛նք ալ փորձենք «փիլոնազրկուած»ի արժանի արարքներ եւ ելոյթներ փնտռել…

Եւ արդեօ՞ք խոհականն ինք չի գիտեր՝ թէ ո՛վ ինչ կը բանի, ո՛րքան մաքուր է եւ անխոցելի…

Եւ եթէ չի գիտեր, — կը հետաքրքրուի՞, կը լսէ՞, կը հետեւի՞, կը կարդա՞յ…

Մինչեւ ե՞րբ այս գիտակցական «միամտութի՛ւնը»…

Պա՛րզ է։

Եղիշէ Արք. պիտի չպատժուէր՝ եթէ Ս. Աջերը վերադարձուցած ըլլար իրենց տիրոջ։

Աջերը կրնան… «նշանակութենէ եւ իմաստէ զուրկ» ըլլալ Հայաստանի իշխանաւորներուն համար, սակայն քաղաքական եւ հոգեւոր նուիրականութիւններ ըլլալէ չեն դադրիր։

Չեն դադրիր մանաւանդ մեզի՛ համար, — Հայ. եկեղեցւոյ ճշմարիտ պաշտօնէութեան եւ հայ ժողովուրդին համար։

Եղիշէ Արք. պիտի չպատժուէր, եթէ Աջերու յանձնումով փաստուած ըլլար՝ թէ Աջապղները կեղծ «էջմիածնական»ներն «իշխան»ներն ու մանրուքներն էին, որոնք ունայնամտութի՛ւնը կը փայփայէին ա՛յդ ձեւով հմայազուրկ դարձնելու Կիլիկեան Աթոռը եւ անզօ՛ր՝ Անոր ազգընտիր Գահակալը։

Եղիշէ Արք. պիտի չպատժուէր, եթէ Աջերը վերադարձուցած ըլլար օրինաւոր Տիրոջ եւ ընդունած ըլլար ազգընտիր Հայրապետի իշխանութիւնն ու հանգամանքը։

Վազգէն Ա. կրնա՞յ հերքել, թէ Հայ Եկեղեցւոյ եպիսկոպոսական ամբողջ շքախումբը սպառնալիքի եւ ճնշումի տակ կը դրդուէր՝ Զարեհ Ա. ազգընտիր կաթողիկոսի օծման չմասնակցելու հրահանգով։

Եթէ ինք այս իմաստով հերքում մը փորձելու քայլն իսկ առնէ, — երբե՛ք անհասանական չեն այս կարգի համարձակութիւններ Վարագայրէն անդին ապրող մարդոց համար —, մենք պիտի չզարմանք սակայն գիտնալէ (ո՛չ թէ ենթադրելէ)՝ թէ հրահանգուած էր էջմիածնական բոլո՛ր եպիսկոպոսներուն, մերժել իրենց մասնակցութիւնը օծումին։

Եղիշէ Արք., ուշա՛ց՝ շատ ուշ, բայց մեռասաներորդ վայրկեանին դարձը ունեցաւ նա՛եւ ճանչնալու Կիլիկիոյ Գահակալին (նորութեան եւ օծման օրինաւորութիւնը, ապա նաեւ, ու մա՛նաւանդ, զղջցուած Աջերը օրինաւոր Տիրոջ վերադարձնելու խղճահարութիւնը։

Իր բոլոր յայտնի եւ անյայտ մեղքերով ծանօթ Տէրտէրեան եպիսկ. լա՞ւ թէ գէշ բան մը ըրաւ։

Նոր մե՞ղք մը բարդեց իր բիւրաւոր մեղքերուն վրայ, թէ լաւ նիշ մը արձանագրեց «պահանջէ»ի սիւնակին մէջ…

«Մեղմացուցիչ դէպք յանցանա՞ց» մըն էր իր քայլը, թէ… ծանրացուցիչ դէպք յանցանաց մը։

Անտարակոյս, ինքն իր մէջ արդա՛ր քայլ մըն էր. հոգեդարձ յատկանշող «եւոյթ» մը, այլ երբե՛ք նոր յանցանք կամ մեղանչում…

Եւ, ի՛նչ հեգնութիւն, իր ա՛յս քայլին, իր այս միակ ծափահարելի քայլին համար պատժուեցաւ…

Չէի՞ն կրնար, իրմէ առաջ ուրիշներ առնել այդ քայլը։

Ո՛չ, չէին կրնար։

Չէին կրնար, որովհետեւ «ընդ ամին պատժի կաս» պիտի ըսէր անոնց էջմիածնայ կաթողիկոսը։ Նո՛յն ձեւով ու նո՛յն պատրուակներով պիտի պատժէր նաեւ զանոնք…

Ծածկուած բազո՛ւմ մեղքեր եւ քողարկուած կամ անտեսուած բի՛ւր մեղանչումներ յանկարծ հանրային սեփականութիւն պիտի դառնային, «թղթակցութիւննե՛ր» պիտի սկսէին Վազգէն Ա.ի եւ… Գոլոսյ Գաւրիլարքին միջեւ, միաբանական ժողովնե՛ր պիտի գումարուէին, եւ նման քայլ մը առնելու յանդգնութիւն ունեցող որեւէ եպիսկոպոս նո՛յն պատիժով պիտի պատժուէր։ — Փիլոնազրկո՛ւմ։

Երանի՛ թէ հայ եկեղեցւոյ բոլոր իշխանները պատժուէին՝ իբրեւ «կարապե՛տեր» Քաջութեան նշո՛յլ մը ցոյց տալէ ետք, եւ ոչ թէ չպատժուէին՝ ստրկա՛բար վերապահ մնալով կաթող. ընտրութեան եւ օծման հանդէպ, ու պարտկելով եւ հովանաւորելով Աջագողները…

Տարաբախտօրէն՝ քաջեր չունինք հիմա հայ եկեղեցականութեան շարքերուն մէջ, ու բարձրապատի՛ւ եւ բարձրաշնո՛րհ եպիսկոպոսներէն շատեր՝ ա՛նձնապէս ու խո՛րապէս ընդունելով հանդերձ ընտրութեան օրինաւորութիւնը, եւ տրամադիր ըլլալով հանդերձ զօրերը ի՛ր առնելու խարազանելու եւ մերկացնելու, նախընտրեցին «հնազանդութի՛ւն» նկատել ստրկաբարոյ ենթակայութիւնը»…

Զբանանք ողբերգութեան այս ծալքը։

Սակայն նաեւ ա՛ռ «վիշտ» եւ «ցաւ» չունենանք՝ երբ ճշմարտութիւն, երբ հանրային սեփականութիւն կը դարձնեն՝ առանց ամենայն ու փառք ենթակայութեան…

Էջմիածին փա՛ստօրէն զրկուած է այսօր իրեն ենթակայ եկեղեցականութիւնէն, — արեւմուտքէն մինչեւ արեւելեան եպիսկոպոսութիւնը, — ստրկացուցա՛ծ է զանոնք՝ իր վերագո՛յն հեղինակութեան ո՛չ թէ հմայքով եւ անխառն արժէքով, այլ սարսափո՛վ եւ սպառնալիքով։

Շողո՛մ, քծի՛նք, անողնայար մարդու եւ անփառունակ «իշխան»ի նողոմակութիւն ունին իրեն հանդէպ բոլո՛ր անոնք՝ որոնք աստիճանի բարձրացում, գիրք եւ հանգամանք կ՚ակնկալեն Մայր Աթոռէն.

Ո՛չ, համաձայն չենք մենք՝ որ այս ճշմարտութիւնը, այլեւս… «խորհուրդ» մնայ հայ ժողովուրդին համար, որովհետեւ կը հաստատենք՝ տարուէ տարի՝ թէ կեղծպարիշտ այս «էջմիածնասիրութիւնը» կը քանդէ նուիրապետական մեր բոլոր աթոռները ու զանոնք կը վերածէ ծառայակա՛ն հետեւակներու վերապահուած փղանքներու։

Եթէ հաւատքը ունինք հայ ժողովուրդի արժանաւորութեան, — եւ մենք ունի՛նք եւ կը պահենք այդ հաւատքը, — ապա ուրեմն չենք կրնար թոյլ տալ՝ որ այդ արժանաւորութիւնը գոյաւորող հոգեկան, բարոյական եւ ազգային ըմբռնումները արհամարհուին, Հայ. Եկեղեցին խաղալիկ դառնայ պատեհապաշտ մարդոց ձեռքին մէջ եւ անկրօն իշխանութիւն մը գայն միջոց դարձնէ իր կամքին ենթակայ բոլորտիքեաններ պահելու Հայկական Գաղթաշխարհի մէջ…

Եղիշէ Արք. պիտի չպատժուէր, եթէ վերջին վայրկեանին, — ուշա՛ց՝ շատ ուշ, — չանդրադառնար իր խղճի ձայնին, չըլլէր գայն եւ շարունակէր դիտա՛կցօրէն լծուած մնալ իրեն հրահանգող կամ զինք վարող իշխանութիւններու։

Լսեց, — բարեբախտաբա՛ր հետեւեցաւ խղճի իր ձայնին, ու պատժուեցաւ։

— Նիչեւո՛յ, փոյթ չէ՛՝ պիտի ըսենք հիմա մենք իրեն։ Լա՛ւ է պատժուիլ քաջութեան արարք մը գործելէ ետք։

Այդպէս պիտի չկարենան ըսել սակայն անոնք՝ որոնք էջմիածնայ Հայրապետական զահը արժանի նկատեցին իրեն, Հայ. Եկեղեցւոյ նուիրապետական բարձրագոյն Աթոռներուն հասցուցին զինք, քանի մը ամիս ետք չնորհազրկելու եւ փիլոնազուրկ քշելու համար Բեթղեհէմի իր առաջնորդանիստ…

Չենք գիտեր, թէ հիմա՛ իր առանձնութեան մէջ՝ ի՞նչ կը խորհի եւ կեանքի ի՞նչ իմաստութեան յանգած է Եղիշէ Եպիսկոպոս։

Բայց, ապահովաբար, աւելի յստակ կը տեսնէ դահավէժ դէպքերը եւ իրաւունք կուտայ մեզի՛ երբ ըսենք իրեն, թէ իրեն չափ ու իրմէ՛ աւելի մեղապարտ «իշխան»ներ աւելի հմայք ու արժէք չունին Աստուծոյ առջեւ, որքան ի՛նք ունի՝ Աջերը յանձնելէ ետք իրենց տիրոջ։

Վազգէն Ա. եւ Մայր Աթոռի Դիւան կրնան տակաւին պնդել՝ թէ «Աջերու յանձնումին հետ կապ չունի Եղիշէ Արք.ի փիլոնազրկումը»։

Երանի՛ անոնց, որոնք կը հաւատան…

Մենք չենք հաւատար։

Եւ վստա՛հ ենք՝ որ մեր այս անհաւատութիւնը աւելի արդար եւ աստուածահաճոյ կեցուածք է ճշմարտութեան հանդէպ, քան հազա՛ր բուրվառով ճշմարտութիւնը խաչող վերագո՛յն իշխանութիւններու սուտ երդումը…

Ա՛յսքան, առայժմ։

(Խմբագրական «Յուսաբեր»ի)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԵՄՔԵՐ

ՎԵՐԳԻՆԷ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Ուրիշ առթիւ, արեւմտահայ թատրոնի եւ այդ թատրոնը հիմնողներու եւ զարգացնողներու մասին խօսուած ատեն, յիշած ենք նաեւ Երանուհի Գարագաշեանը, որ արեւմտահայ թէ արեւելահայ թատրոնի պատմութեան մէջ թողած է փայլուն անուն մը։

Երանուհի Գարագաշեանի կրտսեր քոյրն էր Վերգինէ Գարագաշեան, ծնած 1850ին, Կ. Պոլիս, Սկիւտար։

Այս սիրուն ու համակրելի աղջիկը օժտուած էր քաղցրահունչ ձայնով մը, որուն կը միանային բեմական ընտիր յատկութիւններ

Վերգինէ առաջին անգամ բեմ ելած է Սկիւտարի Ապիկեան թատրոնը եւ իր առաջին ելոյթը բրած է հայրենաշունչ երգով մը՝ «Իմ հայրենիքս գիս կը կանչէ» եւ այդ առաջին ելոյթովն իսկ աղջնակը յաջողած է գրաւել հասարակութեան սէրն ու համակրանքը։

Վերգինէ Գարագաշեանի թատերական կեանքը կը բաժնուի երկու մասերու — առաջինը՝ Յակոբ Վարդովեանի թատրոնին մէջ իբրեւ տրամաթիք դերասանուհի՝ առաջին սիրուհիի եւ սուպրէթի դերերով, երկրորդը՝ Սերովբէ Պէնկլեանի գուսաներգական խումբին մէջ սօբրա՛օ դերերով։

Այս օժտուած եւ համակրելի դերասանուհին իր բեմական գործունէութեան սկզբնական քայլերուն մէջ ունեցած է զլխաւոր թերութիւն մը՝ դերերը չափազանց անըազօրէն կ՚արտասանէր եւ իր ժամանակի թերթերը յաճախ խիստ կերպով քննադատած են զինքը։ Սակայն Վերգինէ ինքնաքննադատութեան առաւելութիւնն ալ ունեցած է բարեբախտաբար եւ կարճ ժամանակի մը ընթացքին, յամառ աշխատանքի լծուելով եւ իրեն տրուած խորհուրդներուն հետեւելով կարողացած է հիմնովին սրբագրել իր վատնդաւոր թերութիւնը։

Երկար տարիներ Յակոբ Վարդովեանի խումբին գլխաւոր դերակատարուհին եղած է կատարելով տրամաթիք դերեր, սակայն իր իսկական բեմական նուաճումները բեմական այդ սեռով չէ որ կատարած է։ Իր համբաւին գլխաւոր աղբիւրը պէտք է նկատել միմիայն սուպրէթի դերերը, որոնցմով կրցած է պատուաւոր տեղ մը գրաւել արեւմտահայ թատրոնի մեծ ընտանիքին մէջ եւ թողուլ պայծառ անուն մը։

Զափազանցութիւն բրած չենք ըլլար երբ ըսենք թէ Վերգինէ Գարագաշեան սուպրէթի դերերուն մէջ եզական է եղած։

Այս առթիւ հոս մէջ կը բերենք Տարասանի հետեւեալ վկայութիւնը, այդ մասին.

«Եզական յաջողութեամբ կը ներկայա-

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԸՆՁԱՁՈՒՐԿ ԳԼՈՏ
(CLAUDE GUEUX)

Եօթը կամ ութը տարիէ ի վեր է որ «Ընչազուրկ» մականուանեալ Գլոտը, խեղճ գործաւոր մը, կ՚ապրէր Փարիզի մէջ։ Իր հետ կը բնակէր աղջիկ մը՝ իր հոմանուհին եւ այս վերջինոյն երախան։ Կը պատմեմ անցուդարձերը ճիշդ այնպէս ինչպէս որ են, ընթերցողին թողլով անոնցմէ քաղել բարոյական դասեր։

Գործաւորը ճարտար անձ մըն էր, ճեղցի, զարգացումէ զուրկ, կարդալ չէր գիտեր սակայն գիտէր մտածել։

Ձմեռուան եղանակին գործը պակսեցաւ։ Ոչ հաց կար ուտելիք եւ ոչ ալ կրակ՝ տաքնալու համար։ Մարդը, աղջիկը եւ երախան քաղցէն ու ցուրտէն կը տառապէին։

Մարդը գողցաւ… Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ գողցաւ, չեմ գիտեր թէ ո՞ւր գողցաւ։

Ինչ որ գիտեմ՝ այս գողութեան պատճառով աղջիկը եւ երախան երեք օրուան հաց եւ ջերմութիւն ունեցան, իսկ մարդը՝ հինգ տարի բանտարկութիւն։

Մարդը ղրկեցին Քլէրվոյի կեդրոնական բանտը, Քլէրվոյի Աբբայարանը, ուր փոխերգուած էր Պասթիյլի մը, խորան մը՝ որ դարձած էր տանջարան։ Երբ կը խօսին յառաջդիմութեան մասին, այս ձեւով է որ կարգ մը մարդիկ կը հասկնան եւ կը գործադրեն զայն։

Երբ հոն հասաւ, զայն դրին գիշերուան համար՝ զնդանի մը եւ ցերեկը՝ աշխատանոցի մը մէջ։

Աշխատանոցը չէ որ կ՚ուզեմ այպանել։

Ընչազուրկ Գլոտ, երբեմն պատուաւոր գործաւոր, ներկայիս գող, ծանրաբարոյ եւ լուրջ դէմք մը ունէր։ Բարձր ճակատ մը՝ արդէն ակօսուած, հակառակ որ դեռ երիտասարդ էր։ Սեւ մազերու խուրձին մէջ քանի մը սպիտակ թելեր կային սպրդած, աչքերը քաղցր արտայայտութեամբ մը լեցուն, ամուր կերպով բեւեռուած էին յօնքերուն տակ, ռունգերը բաց, կզակը յառաջ, շրթունքները արհամարհոտ։ Գեղեցիկ գլուխ մը, եւ պիտի տեսնենք թէ ընկերութիւնը ինչ ըրաւ այդ գլուխը…

Սակաւախօս, շարժումները հազուադէպ, իր անձէն կը բխէր հրամայական հով մը որ իրեն հպատակեցնել կուտար բոլորը, մտածկոտ, լուրջ բայց ոչ տանջալի, հակառակ որ շատ էր տանջուած։

Բանտին մէջ, ուր Գլոտ բանտարկուած էր, կար աշխատանոցներու տնօրէն մը, տեսակ մը միայն բանտերու յատուկ պաշտօնեայ, որ ամէն բանի ընդունակ էր, կը կատարէր զանազան գործեր, բանտապահ ըլլալով հանդերձ, է՛ր նոյնպէս ճարպիկ վաճառորդ, կը հրամայէր գործաւորներուն եւ կը սպառնար բանտարկեալներուն, մէկ բանին գործաւորներուն ձեռքը գործիքներ տալէ ետք, բանտարկեալներուն ոտքերուն շղթաներ կը զարնէր։ Զանազանութեանց խառնուրդ մըն էր այս մարդը, կարուկ, բռնակալ, գերի իր սկզբունքներուն եւ միշտ կառչած իր իրաւասութեանց։ Ի հարկին լաւ բարեկամ էր ու ընկեր, զուարթ, կատակախօս եւ նոյնիսկ շնորհալի հեգնող մը։ Վիճաբանիլ չէր սիրեր։ Իր միտքը արձագանգ չէր տար որեւէ գաղափարի եւ սիրտը չէր տրոփեր որեւէ զգացման դէմ։ Կը նմանէր այն մարդոց որոնց գոյութիւնը սառցային է եւ բորբոքումը առանց յուզումի, որոնք կրակ կ՚առնեն առանց սակայն տաքնալու եւ որոնց ջերմութեան տարողութիւնը աչինչի հաւասար է։ Այս մարդուն նկարագրին կեդրոնական դիծը իր անդրդուելիութիւնն էր։ Հպարտ էր անդրդուելի ըլլալուն համար եւ ինքզինք կը համեմատէր Նափոլէոնի հետ։ Աչքի խաբկանք էր այս։ Կան մարդիկ որոնք անմիտ են եւ անդրդուելիութիւնը կը նկատեն կամք եւ աշտանակ մը կը շփոթեն աստղի մը հետ։

Այս մարդը, ուրեմն, երբ անգամ մը յիմար բանի մը համար կը պարտադրէր այն ինչ որ իր կամքը կը նկատէր, գլուխը բարձր բռնած անորոշութեան մէջէն կը քալէր մինչեւ յիմարօրէն սկսած բանին ծայրը։ Այս տեսակ նկարագիրը շատ հեռուները կը տանի։ Ընդհանրապէս, երբ մասնակի կամ ընդհանրական աղէտ մը կը գլորի մեր վրայ, եթէ քննենք, պետինը տարածուող փլատակներէն կրնանք ճշդել թէ աղէտը ի՞նչ ձեւով է պատահած եւ կը գտնենք միշտ ալ որ այդ աղէտը կուրօրէն պատրաստուած է աննշան եւ յամառ մէկուն կողմէ որ հաւատք ունի իր վրայ եւ իրմով կը հիանայ։ Աշխարհի վրայ այս տեսակ բազմաթիւ յամառներ կան որոնք ինքզինքնին նախախնամական ճակներ կը նկատեն։

Ահա՛ թէ ինչ տեսակ մարդ էր Քլէրվոյի կեդրոնական բանտի աշխատանոցներուն ընդհանուր տնօրէնը։ Ահա թէ ինչո՛վ էր շինուած այն կայծհանը որով ընկերութիւնը ամէն օր կը հարուածէր բանտարկեալները, անոնցմէ կայծեր հանելու համար։

Կայծը զոր այս տեսակ կայծհանները կը խլեն այս տեսակ խճաքարերէ, յաճախ հրդեհներ կը յառաջացնէ։

Ըսինք որ անգամ մը Քլէրվօ հասնելով, Գլոտ թուագրուեցաւ եւ աշխատանոցի մը մէջ դրուեցաւ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար. - 1)

ճար կատակերգութեանց մէջ: Առանց դոյզն վերապահութեան պիտի կրնանք ըսել թէ Վերգինէ Գարագաշեանի պէս լրացեալ, նշանաւոր սուպրէթ մը նոյնիսկ եւրոպական բեմերու վրայ գտնել հազուադէպ է: Ցիշենք Ժորժէթի (Տիկինը կը ննջէ), Ցլորսթենի (Էտկար եւ ազախինը), Կիւլֆիւշանի (Զընկրաֆ), Գարոլինայի (Ամուրի փիլիսոփայ) դերերը: Այս շրջանին նշանաւոր եղած է իր մեներգներով եւ ամէն անգամ որ Վերգինէ երգէր «Բժշկ գժոյն աղջիկը» թատրոնը անապին բազմութեամբ լեցուն կ'ըլլար:»

Վերգինէ Գարագաշեան օժտուած էր ուրիշ առաւելութեամբ մը եւս՝ արտասանական կարողութիւն: Արտասանելու ճարտարութիւնը իր արուեստին զօրաւոր եւ գեղեցիկ մէկ կողմն է եղած: Այս մարզին մէջ Վերգինէ Գարագաշեան մեծ յաջողութիւն ձեռք բերած է արտասանելով Նաhապետը, Երկինք ու երկիր, Հիմի՞ էլ լռենք, եւ մանաւանդ Միք. Նալբանդեանցի մահուան առթիւ Ռ. Սէտէֆճեանի գրած դամբանական տաղերգութիւնը:

Դարձեալ Շարասան այս առթիւ կ'ըսէ.—

« … Արտասանութեան, ժէսթերու բազմերանգ ու ճոխ ձիրքերով օժտուած, առանց դոյզն տատամսումի կրնանք զինքը հաւասարեցնել Բէժանին եւ կամ բարձրագոյն գեղարուեստի տեսակէտէն դիտելով, իր արուեստին անխարդախութիւնն ու ճշմարտութիւնը կրնանք համեմատել Քոքըլէն Երէցի վարպետութեան հետ: Դժբախտաբար բեմական այս սեռին այնքան մեծ կարեւորութիւն չէ տրուած մեր թատերական շարժումին մէջ, եթէ ոչ Վ. Գարագաշեան՝ իբրեւ արուեստագէտ հոգի պէտք պիտի չունենար տարբեր սեռերու մէջ բացատրուելու, որով լը համբաւն ալ թերեւս այսօր շատ աւելի հաստատ հիմի մը վրայ դրուած պիտի ըլլար: Գիտենք թէ Ադամեան այս սեռին մէջ որքան մեծ անուն հանեց Ֆրանսուա Գոփէի «Դարբիններու գործադուլ»ով»:

Շարասան, արդարեւ, ուղին գիտցութիւն մըն է որ կ'ըսէ:

Մեր արեւմտահայ թէ արեւելահայ թատերական գործիչները, մեղադրելի դանդաղութեամբ մը, անտարբեր գտնուած են արտասանական սեռին հանդէպ:

Մեր իրականութեան երկու հատուածներուն մէջ ալ, եւ մինչեւ այսօր, ցանցառ եղած են այն դերասանները որոնք մշակած են արտասանութեան սեռը:

Բոլոր մեր յայտնի դերասանները այդ ուղղութեամբ որեւէ ջանք չեն տարած: Միայն Պետրոս Ադամեանն է որ, ինչպէս կը տեսնենք, աշխատած է այդ ուղղութեամբ:

Մեր օրերուն, իր երիտասարդական շրջանին, անդուդական Վահրամ Փափազեանն ալ այդ ուղղութեամբ քայլեր առած եւ յաւտով լքած է…

Ներկայիս, մխիթարական երեւոյթ մըն է սակայն, տեսնել Մարսիլահայ երիտասարդ արուեստագէտ Սարգիս Գօզսեանի ջանքերը, որուն աջ ու աջակ կազմակերպած արտասանական երեկոյթները մաղթելի է որ հասնին գրական արդիւնքի մը:

Վերգինէ Գարագաշեանի թատերական գործունէութեան երկրորդ շրջանը՝ գուսաներգական դերերով իր երեւումը եղած է նոյնպէս փայլուն եւ իր առեններ Վերգինէ իբրեւ սօբրանօ իր արժանի տեղը ունեցած է Սիրանուշի, Շաղիկի եւ բազմաթիւ ուրիշներու կողքին:

Այս առթիւ անգամ մըն ալ խօսքը տանք Շարասանին.—

« … Ձայնը որքան մաքուր, սուր եւ յուզիչ էր, նոյնքան ալ ճաշակաւոր եւ կիրթ նրբութիւններ ունէր, անճիգ ու անճիգ կրնար հասնիլ ձայնական ամենաբարձր աստիճաններուն ու միանգամայն գիտէր կը վերադառնար մեղմօրօր ու խաղաղ մեղեդիներու, առանց դոյզն տըկարութեան կամ անկումի: Իր ատանգուն ու համարձակ նկարագրէն շատ բան կը յաջողէր դնել իր երգուածքին մէջ, որով ա՛լ աւելի քաղցր կ'ընծայէին դերին պահանջած ու հարկադրած տպաւորութիւ:»

Վերգինէ Գարագաշեանի գուսաներգական դերերէն կարելի է յիշել՝ Օրէսթի (Պէլ-Էլէն), Ժիւսդէնի (Բամելա), Փիլըրէթի (Մատամ Անկօ), Ժիւլիէթի (Ֆրու-Ֆրու), Ֆաթիմէի (Լէպլէպիճի), Կիւլ [illegible] դերերը

Այս տաղանդաւոր դերասանուհին եւ երգչուհին երկար տարիներ հայ բեմին ծառայելէ ետք, հանգիստ ու խաղաղ ընտանեկան մթնոլորտով մը վերջացուցած է իր կեանքը Զմիւռնիոյ մէջ, մինչեւ վերջին շունչն ալ ապրելով բեմին հոգեպարար կախարդանքով:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԱՐՁ ՆԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

●

Գրիւսէլի մէջ արձան մը կայ, որ կը ներկայացնէ մանուկ մը՝ միզելու պահուն, այն ձեւով որ Աստուածաշունչ Մատեանը յատկանիշ կուտայ այրերուն (Ա. Թագ. Իէ. 22): Այս արձան-մանուկը այնչափ նշանաւոր է Պելժիոյ աշխարհագրութեան մէջ, որքան Էյֆէլը՝ Ֆրանսայի աշխարհագրութեան մէջ: Կարելի է ըսել թէ Պելժերուն մասքոթն է, զոր մայրաքաղաքին իշխանութիւնը կը սիրէ հագուեցնել երբեմն դպրոցականի պէս, երբեմն զինուորի պէս, երբեմն հանքագործ բանուորի պէս, եւ այսպէս տարբեր զանազան ձեւերով, նոյնիսկ… Մօրիս Շըվալիէի կերպարանքով (ունիմ բոլոր այդ նկարները): 1928 Մարտ 18ին մասնաւոր հանդիսութեամբ մը հրապարակաւ միզող այս տղան հռչակուեցաւ «Իշխան Ջրեզինայ» եւ «Ազգ տանուտէր Խոտվի փողոցին»: Կ'ըսեն թէ այս արձանը կանգնած են ի յիշատակ այն մանուկին, որ իր ջուրերը կը պարպէր անխռով, մինչ Գերմանացիք կ'ռմբակոծէին Գրիւսէլը, — փողոցը աւերակի վերածուած էր արդէն, բայց մանուկը կը շարունակէր հանգստանալ, եւ մինչեւ վերջը մնաց անվնաս, անշուշտ հրամանաւ Աստուծոյ, որ թերեւս կ'ուզէր պաշտպանել ա՛յն որ Ջրհեղեղի արժանի կը համարէր տխմար մարդոց ռազմադործութիւնը:

Այս արձանին նմանակը Ֆրանսացիներն ալ ունին, կ'ըսեն, Ավէյրոն նահանգին մէջ, Լաքօմ-լէ-Պէն գիւղը, աղբիւրի մը վրայ: (Փարիզի մէջ եւս, Սաքրէ-Քէօր բարձրանիստ եկեղեցիին բլուրին տակ, պարտէզին սարին դրան դիմաց, կայ ուրիշ արձան մը, — աղբիւր մը որու վրայ նոյն գործը կը կատարէ մանուկ մը՝ իր մօրը ձեռքերուն մէջ բազմած, քոյրերուն հիացիկ աչքերուն դիմաց, գեղարուեստական հրաշակերտ մը, բայց մօթիֆը տարբեր):

Եթէ Լաքօմ գիւղին մօտ բնակող Հայեր կան, շատ կը խնդրեմ որ նկարը ղրկեն ինծի: Իսկ Գրիւսէլի մեր հայրենակիցներէն կը խնդրեմ ինծի հաղորդել ինչ աւանդութիւն որ գիտեն միզող մանուկ-արձանին մասին:

Այս ամէնը՝ պատկերազարդելու համար իմ մէկ բժշկական ուսումնասիրութիւնս.

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՑԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԻՍԸ

●

ՏԷՍԻՆ (Յատուկ).— Դաշտահանդէսներու եղանակն է ու ամէն Միութիւն կը ջանայ իր կարգին բացօթեայ հանդէսներով ոչ միայն բնութեան ծոցին մէջ հաճելի օր մը անցընելու առիթ ընծայելու մասնակցողներուն, այլ եւ նիւթական եկամուտ մը ապահովելու իր առաջադրած նպատակներուն: Դժբախտաբար, եղանակը շատ կարճ է ու յաճախ խաչաձեւում ներ անխուսափելի կը դառնան, ինչ որ առիթ կուտայ դժգոհութեանց:

Լիոնի Զարմանձաքի Հայրենի. Միութեան, Հայ Կաթողիկէ դպրոցին դաշտահանդէսներէն ետք, Հերոսներու Օրն ալ տօնուեցաւ խանդավառութեամբ: Ահա եւ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենի. Միութեան կազմակերպած դաշտահանդէսը: Տէսինի ծանօթ պուրակը թէեւ քիչ մը հեռու ու փոխադրութեան համար դժուար, սակայն հաճելի է գեղեցիկ օդով վայելել իր սլացիկ ծառերուն հովանին, ուրկէ փայլ առուակ մը՝ կանաչներու մէջ կորսուած, հայրենի ղօվասուն ակերը կը յիշեցնէ

Կիրակի օր (4 Օգոստ.) կարծէք ուխտի օր մըն էր: Վիէննէն, Լիոնէն, Սէնթ-Էթիէնէն, Սէն-Շամոնէն ու Մարսէյլէն Տարօնցիներ փութացեր էին իրենց ներկայութեամբ քաջալերելու Տէսինի մասնաճիւղի այս ձեռնարկը: Վերջապէս Վարդավառն էր որ կը տօնուէր: Աստղիկ շաստուածուհիին նուիրուած նախաքրիստոնէական այդ տօնը ճեղքելով դարերը տակաւին վառ կը մնայ ի մասնաւորի Տարօնցի մեր հայրենակիցներուն բարքերուն մէջ եւ որուն կապուած է դժբախտաբար Տարօնի արիւնոտ թուականը: Ուրախութեան, սուգի ու յիշատակներու վերակոչման օր մը միանգամայն:

Բարձրախօսը՝ առաւօտէն միջոցին մէջ կը սփռէր հայկական երգի ջերմ եղանակները: Եւ կարծէք զօղանջ մըն էր հրաւէրի: Կէսօրէ ետք ժամը 4ին մօտ օրուան խօսնակ Գ. Ռ. Կէնճոյեան յայտարարեց հանդէսին պաշտօնական բացումը, խօսք տալով օրուան նախագահ Գ. Եղիազար Մելքոնեանի (Մարսէյլէն) որ օրուան պատշաճ քանի մը խօսք ըրաւ:

Հանդէսը ունէր նաեւ իր գեղարուեստական բաժինը: Յաջողութեամբ մեներգեցին Տիկ. Թագուհի Մանուկեան (Սէնթ-Էթիէնէն), Օր. Կարապետեան (Վիէննէն), Գ. Վարդգէս Յովհաննէսեան, եւ ժողովուրդին խնդրանքին վրայ երկու երգեր՝ Հայր Լեւոնեան (Վիէնէն): Արտասանեցին Օր. Մարգրիտ Զաքարեան եւ փոքրիկն Մանուկեան (Սէնթ-Էթիէնէն): Բոլորն ալ ծափահարուեցան:

Ապա խօսեցաւ Վիէննէն Գ. Կ. Տէրմոյեան, որ այս անգամ ալ կրցաւ տպաւորել ունկնդիրները: Ան վերյիշեց Վարդավառի ճակատագրական դէպքերը, երբ արմատախիլ եղաւ Տարօնի ժողովուրդը իր պատմական հողերէն ու ցրուեցաւ աշխարհի չորս ծագերուն: Ոգեկոչեց յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք զոհ գացին արիւնարբու թշնամիի մը վայրագութեանց: Ետքոյ ակնարկ մը նետեց Միութեան բեղուն գործունէութեան վրայ գնահատելով անոր կրթական գետնի վրայ մատուցած ծառայութիւնը:

Ետքոյ սկսան պարերն ու խմբերգները ու ազնուութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ. Պարողի գինիները դրդուեցին բոլորին եռանդն ու մանաւանդ ախորժակները ու չամփոփուած միտք իր ախորժաբեր հոտով ամէնէն փնտռուած աղանդերը հանդիսացաւ:

Այսպէս, գէթ օր մը, Տարօնն ալ վերապրեցաւ, իր անցեալի բարքերով ու քաղցր յիշատակներով:

Այս առթիւ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ էքիւլլին Գ. Յովհաննէս Տօնոյեանի, որ իր կառքը յօժարակամ տրամադրեց ապրանքներու եւ անհատներու փոխադրութեանց համար:

Գ. Գ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԴ.

■

ԱՆԶԳԱՄ ԿԻՆ

Աչոտ արդէն շատ վտանգաւոր դիրքի մէջ էր այն օրերը. աղատել զԳուրգէն փախչող Ամիրապետէն, վասնզի իր անձին դէմ նաեւ շատ ամբաստանութիւն կար եւ հայրը՝ Ապարապետ, Բագդատ կալանաւոր բարբարոսաց ժանիքներու մէջ կը հեծէր. ուստի լաւ համարեց Տփխիսի քաղաքապետին ուղարկել Գուրգէն որ ամէնէն մարդասէր կը համարուէր շրջակայ Ամիրայից մէջ: Բայց սա նաեւ երբ շատ ջանաց սպառնալեօք եւ ողոքանօք մահմեդականութեան բերել զնա եւ օգուտ չունեցաւ, կրկին կապանօք եւ վիրք շղթաներ անցնելով ուղարկեց Ատրպատական Պարսից, եւ հոն դարձեալ ամէն հնարք ի գործ դրին սատանայի արբանեակները ուրացնելու զիւցազնը, որ ինչպէս պատերազմի դաշտին վրայ աներկիւղ էր մահուանէ, նոյնպէս անդրդուելի էր իր հայրենի եւ սուրբ հաւատքին վրայ: Ամէն հնարք կը գործածէին: Ուրացեալ մը՝ Սողոմոն Բագրատունի, անարգ արարած, գործիք եղել էր բանսարկու, եւ որ վերջապէս յուսահատեալ եւ կեցաւ իր վատ յորդորներէն:

Բայց այսպէս Գուրգէնի վիճակը աւելի վատթարացաւ, վասնզի Քրիստոսի թշնամիքը զինք կը տանջէին սովով եւ ծարաւով, եւ Որմեայ լճին քով Գմբէթ ըսուած բերդի մը խորագոյն բանտին մէջ զինք է պահէին զրկուած ամէն լոյսէ:

Երբ այս վիճակին մէջ անյոյս ի մարդկանէ մնացեալ էր Գուրգէն, երեւցաւ իրեն գեղեցկատեսիլ մարդ մը լուսոյ պէս փայլուն հագուած, եւ ըսաւ, — Գիտցիր եղի՛ր, քաջութեամբ կռուէ, Քրիստոսի զինուոր եղիր. ճշմարտութենէ մոլորելով նման մի՛ մոլորիր որ հեռեւեցան խմայէլի ազգին օրինաց, հայոց միւս գերելոց պէս»: Եւ այս խօսքերն երբ ըսաւ, Գուրգէն նշմարեց այդ լուսազգեստ մարդը Յովնան ինքն էր՝ Յովնան հրեշտակ նման. հագիւ թեւերը տարածեց եւ «Յովնա՞ն, Յովնա՞ն» գոչեց, անհատ տեսիլն անհետ եղաւ: Բայց իր շուրջ մնաց նորա զօրութիւնը եւ բանտապետն ալ նոր կորով մը ստացաւ, միշտ յոյսը Աստուծոյ վրայ դնելով:

Բայց միթէ՞ կեանք կը խնդրէր Գուրգէն որ Վասպուրականի տէր եղած ժամանակ մը, իր անձին, իր օգտին համար վայրկեան մը չէր մտածել, հիմնաւոր գործ մը չէր ըրել, փոքրիկ վրէժխնդրութիւն մը ի գործ չէր դրել, այլ միշտ բարոյականը իր ազգութեան հաւասարեցնել էր ջանացել: Աշխարհիկ վառութենէն ձանձրացեալ աղքատութիւն, խարէութիւն, մատնութիւն շարունակ տեսնելով, սիրով խոր խոցեալ սիրտ մը միշտ կրելով, Հեղինէին պատկերը՝ ուրիշ զոհ մը իր աչքին առջեւ միշտ ունելով, Աստուծմէ կը խնդրէր որ առնու իրմէ այդ կեանքը, վասնզի ծանր էր իրեն, եւ հիմա բանտի տխուր միայնութեան եւ անգործութեան մէջ աւելի կզգար այդ սիրոյն վէրքը քան թէ պատերազմաց շառաչմանց եւ գրգռմանց մէջ:

Այս զառն վիճակէն հալած, հիւանդութենէ եւ անօթութենէ փոխուած էր դիւցազն քաջին կերպարանքը. եւ գրեթէ մոռցուած՝ Գուրգէն մոռցուած երբ կը տքնէր, բանտապանը ներս մտաւ օր մը. Կերթանք, ըսաւ, քեզ Տիկին մը կ'ուզէ տեսնել:

— Ի՞նչ Տիկին է այդ որ կ'ուզէ զիս տեսնել:

— Հրաման ունի Ամիրապետէն զքեզ տեսնելու. քալէ՛ երթանք:

Ծանրաքեռնեալ շղթայիւք հետեւեցաւ Գուրգէն եւ մտաւ մաքուր սենեակ մը ուր լայն վերարկուաւ եւ քօղով ծածկուած կին մը բազմոցի վրայ նստած էր. երկու սեւ ներքինիք աջն ու ձախ պատկառանօք կանգնած էին: Այդ կինը՝ այդ խարշեկներու լաւ ազդեցութիւն մը չըրին Գուրգէնի վրայ, եւ վտանգ մը զգաց, թէպէտ աներկիւղ էր ամէն բանէ, վասնզի մահուընէ երկիւղ չունէր: Ուստի անտարբեր աչօք նայեցաւ կնոջ վրայ, վերջը պատուհանէն նայեցաւ Որմեայ գեղեցիկ լճին, նայեցաւ երկինք, նայեցաւ արեւուն որու ճառագայթներէն զրկուած էր ամիսներով:

Երբ բանտապանը դուրս ելաւ, շարժեցաւ քօղերու տակ ծածկուած արձանը.

— Անհաւա՛տ չուն, կը ճանչնա զիս, ըսաւ կերկեր եւ խիստ ձայն մը: Քօղը մէկդի րըրաւ եւ Ապահունեաց արտր կինը իբր գեղնած եւ տգեղ կերպարանօք երեւցաւ յայտնի Գուրգէնի աչքին:

— Հարկ չկար, պատասխանեց սա անխռով, այդ սոսկալի երեսիդ գեղեցկութիւնը ինծի ցցնելու, այդ անշնորհք ճախտական խօսքերը, այդ անճոռնի ձայնը որ ոչ կնոջ է եւ ոչ մարդու, յայտնի ըրին ինծ թէ ամէնէն անզգամ անձին ում կենացս մէջ հանդիպեր եմ, առջեւը կը կենամ: Ծածկէ՛ երեսդ որ կրօնիդ անհնազանդ չգտնուիս, եւ ես իմ խաւար բանտէս աւելի տգեղ բան մը չտեսնեմ:

Այս ծանր խօսքերը լսելով՝ կատաղութեան սարսուռ մը եկաւ կնոջ վրայ եւ ակռաները կճրտելով կէս մը ոտքի վրայ գալով նստած տեղաց, գոչեց կատաղութեամբ.

ԾԵՐԵՆՑ

(Շար.)

507.000, նափոլէոն՝ 3870, զուիցերիական 3580, անգլիական 4390, քսան տոլարնոց 18.000: Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) անգլ. 1175, տոլար 434, զուիցերիական 104, լիր 0.70:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ շրջան ընող զրոյցներու համաձայն՝ Ֆ. Մոլոթեան նախկին Արտաքին նախարար Մոլոթով, որ վերջերս արտաքսուած էր իր պաշտօններէն՝ անձնասպան եղած է:

ՌՈՒՍ-ՍԵՒ-ԳԵՐՄԱՆ խորհրդակցութիւնները՝ Մոսկուայի մէջ, որ ընդհատուած էին կարճ ժամանակի համար, Դշ. օր վերսկսան:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան շարքերուն մէջ շուտով նոր մաքրագործումներ պիտի ըլլան, կը հաղորդէ իտալական մամուլի գործակալութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ այս տարուան առաջին հինգ ամիսներու ընթացքին 67.114 ճամբու արկածներ պատահած են: 2.204 հոգի մեռած է եւ 49.875 հոգի վիրաւորուած:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ մէջ աւազակները յարձակում գործած են ճամբորդատար օթօպիւսի մը վրայ, սպաննելով երկու հոգի, որոնց մէկը՝ սպայ:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մէջ հակահամայնավար երիտասարդներ Ցիւրիխի կայարանին մէջ կռիւի բռնուեցան Մոսկուայի երիտասարդական փառատօնէն վերադարձող երիտասարդներուն հետ: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան:

ՕՄԱՆԻ ապստամբութեան շուրջ խօսելով, Պահրէյնի անգլիացի կառավարիչը յայտարարեց. — «Ապստամբութիւնը վերջացած է»: Լեռներու մէջ ապաստանած քանի մը ըմբոստներն ալ շուտով պիտի մաքրագործուին բանակին կողմէ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ հասած լուրերու համաձայն, ամերիկացի երեք դիւանագէտներ պիտի արտաքսուին Սուրիայէն, այն ամբաստանութեամբ՝ որ Միացեալ Նահանգներ մասնակցած են դաւադրութեան մը, նիւթելու կառավարութիւնը տապալելու դիտաւորութեամբ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ օդաչու մը կորսուած էր Գալիֆորնիոյ անապատին խորերը: Երկար փնտռտուքներէ վերջ, օդաչուն գտնուեցաւ, 54 օր անյայտանալէ ետք: Երբ տուն վերադարձաւ՝ կինը ուրախութեամբ բացականչեց. — «Կեանքիս լաւագոյն օրն է այսօր»: Սակայն քանի մը օր ետք, առանց պատճառաբանութիւնները ճշդելու կինը... ամուսնալուծում պահանջած է:

ԼԻՈՆ

Այրի Տիկին Հայկուհի Պըչաքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նուպար Տէֆտէրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Պըչաքճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պըչաքճեան, Տէր եւ Տիկին Գարթիէ, Պ. Արիս Պըչաքճեան (Թուրքիա), Տէր եւ Տիկին Սիմոն Կէօպէկճեան եւ զաւակները (Պորտօ), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կէօպէկճեան (Պորտօ), Տէր եւ Տիկին Ալպեր Ղուկասեան (Լիոն), այրի Տիկին Հայկանուշ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Լուսարարեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Սիմոն Սիմոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պէնլեան (Արտէշ) կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ՊԸՉԱՔՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս ուրբաթ առտու ժամը 10ին, Քիւսէի նոր գերեզմանատունը (Վիլէօրպան):

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ ընդունիլ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ շրջաններու Ազգային Միութիւնը կը յայտարարէ յարգոյ եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդին թէ՝ այս կիրակի Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեցւոյն մէջ: Նոյն առեն մատաղօրհնութիւն եւ խաղողի օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ:

Լիոնի եւ շրջաններու հաւատացեալ հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ հոգեշունչ այս արարողութեանց:

Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին մատաղի մասնակցիլ, իրենց նուէրները կրնան արձանագրել տալ եկեղեցւոյն գրասենեակը:

ԿՍԿԾԱԼԻ ՄԱՀ ՄԸ

ՍԷՆ Շամոն. — 12 Օգոստոսի առտուն «Մարշէ»ն յանկարծամահ կ'ըլլայ ընիկ Մալաթիացի ՊՕՂՈՍ ԳԸՐԳԸՑԻԿԵԱՆ, որ ծնած էր 1910ին:

Ամբողջ հինգ տարի Գերմանիոյ մէջ գերի մնալէ յետոյ երբ հազիւ սկսած էր վարել բնականոն ընտանեկան կեանք մը, ահա դժխեմ մահը կուգայ խլել մենէ Պօղոսը, որ այնքան սիրելի էր իր հայրենակիցներուն:

Ունի, ալժերիական ճակատին վրայ երիտասարդ զաւակ մը: Մխիթարութիւն իր ընտանիքին եւ բոլոր պարագաներուն:

ՍԱՔՕ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նիսի եւ շրջանի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ «Վերափոխման Ս. Աստուածածնի» տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ խաղողօրհնէք տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլի Հայոց եկեղեցին, 18 Օգոստ. կիրակի օր: Կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ Արժ. Տէր Ատոմ քահանայ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին:

Մատաղապինի մասնակցողներէ կը խընդրուի իրենց նուէրները յանձնել վարչութեան նշանակած յանձնախումբերուն եւ կամ եկեղեցիի վարչութեան:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հայրենակիցնե՛ր,

Պատրաստուեցէք խուռներամ փութալու Էքս-լէ-Պէնի տարեկան դաշտահանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Մոն Ռըվարի թելեֆերիքին *մեկնակէտին դիմացի մարգագետնին վրայ: Պիտի վայելէք անզուգական պաղ ջուր, խմիչքներ, իսկ անձրեւի պարագային՝ ապահով գոց սրճարան:*

Կը խնդրուի ազգային իշխանութիւններէն տրամադրել մեզի քահանայ մը, մատուցանելու համար Ս. պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ: Գոյացած հասոյթը պիտի յատկացուի հայագիտական գրքոյկի մը հրատարակման Ֆրանսերէն լեզուով, ձրիօրէն տրամադրելու համար Հինգշաբթի եւ կիրակնօրեայ վարժարաններու ուսումնատենչ հայ ուսանողութեան:

Կը սիրենք յուսալ որ շրջակայքի հայութիւնը պիտի չզլանայ իր ներկայութիւնը բերել, անգամ մը եւս վայելելու հայկական ջերմ մթնոլորտ եւ քաջալերելու մեր համեստ հաւաքոյթը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլէն այրի Տիկ. Էլիզ Մանուէլեան եւ զաւակները՝ Խոսրով, Լեւոն, Օր. Շաքէ եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին

ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցի առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց ազգականին Օննիկ Թոպալթի, Յակոբ Ապաճեանի եւ Փափազեան ընտանիքի համայն ննջեցեալներուն հոգւոյն համար:

Կը հրաւիրուին նաեւ հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնը պիտի կատարուի հանդիսաւոր արարողութեամբ: Բազմաձայն Ս. պատարագէն ետք տեղի պիտի ունենայ Մեռելոցի հոգեհանգիստ: Մասնաւոր հոգեհանգիստ փափաքողներ կը հրաւիրուին արձանագրուիլ: Խաղողի նուիրատուներէ կը խնդրուի իրենց նուէրը հասցնել մինչեւ կիրակի առտու:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ցաւով կը տեղեկանանք որ ձայնասփիւռի տնօրէնութիւնը փոփոխութիւն կատարած ըլլալով իր յայտագրին մէջ, Փալէ տը Շայոյի *եկեղեցական երաժշտութեան հայկական բաժինը տրուած է Փարի-Ինթէրէն անցեալ կիրակի, մինչ* մեզի ղրկուած *յայտարարութիւնը 18 Օգոստոսի համար էր:*

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Լ. — Այրի Տիկին Մարիամ Յովսէփեանի (Տիգրանակերտցի) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղած են: Պօղոս Յովսէփեան Ս. Լուի Ֆ. Կապ. Խաչին, Փարիզի Մշակոյթի Տան, «Յառաջ»ի թարգմանական եւ Ս. Լուի եկեղեցիին 1000ական ֆրանք:

Գէորգ Յովսէփեան Ս. Լուի Ֆ. Կ. Խաչին, եկեղեցիին, Մշակոյթի Տան եւ «Յառաջ»ին 1000ական ֆրանք:

Յովհ. Յովսէփեան Ս. Լուի եկեղեցիին 1000 Ֆր.: Տէր եւ Տիկին Մ. Խաչատուրեան Մշակոյթի Տան 1000, Միհրան Խաչատուրեան Անտիլլի ծերանոցին 1000, Տէր և Տիկին Գույումճեան Մշկոյթաի Տան 1000, Կարապետ Գույումճեան Ս. Լուի Կ. Խաչին 1000, Ջրաքեան եղբարք Կ. Խաչի Ս. Լուի Մ. միւղին 1000, Նազաչեան Միհրան Մշակ. Տան 1000, Հայկազ Պօյաճեան Մշակոյթի Տան 300, Սարգիս Դասլաքեան Մշակոյթի Տան 300, Վահէ Փարթամեան Մշակոյթի Տան 200, Դր. Նազրեան Մշակոյթի Տան 200, Դր. Փիլիկեան «Յառաջ»ին 500 Ֆրանք:

Մշակոյթի Տան եւ ծերանոցին յատկացուած գումարները ստանալ Յառաջէն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 187-188 (Յուլիս–Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. — Հայ անասնաբոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տօքթ. Ասքանազ). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տօքթ. Յակոբեան). — Ծովի լոգանք (Տօքթ. Աշճեան). — Գինի (Բժկ. Բառարան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէռհօօկէն). — Ցղութիւնը եօթը ամիս միայն (Տօքթ. Ադատանի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչուհի). — Ֆրանկախտը (Տօքթ. Միսաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէռհառն). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Յ. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարեկան Ֆրանսա 1000 Ֆրանք, արտասահման 1200 Ֆրանք: Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

18 Օգոստ. կիրակի առաւօտ Աստուածածնայ տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ: Պիտի պատարագէ Պասկ քահանայ՝ Պէյրութէն:

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ Սուրբ Կարապետ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սուրբ Աստուածածնայ տօնին առթիւ, աւանդական մատաղի եւ խաղողի օրհնութիւն և բաժանումը տեղի պիտի ունենան Օգոստոս 14ի երեկոյեան եւ 15ի առաւօտեան, Ս. պատարագի արարողութենէն վերջ: Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՈՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...»

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Պատկերազարդ եւ շքեղ տպագրութիւն:

Գինը 100 ֆրանք

(Թղթատարական սակերու փոփոխութեան պատճառաւ, կը պահանջուի 50 Ֆրանք՝ փոստով ղրկուելու պարագային: Ուրեմն ղրկել ընդամէնը 150 Ֆրանք դրոշմաթուղթ):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քոնթրըմեթրէս մը կանանց քոնֆէքսիոնի *աշխատանոցի մը համար:*

Ներկայանալ ժամը 10էն 12՝

LEVY
6 Passage de Dantzig
Métro : Convention

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ»ի ժողովը՝ ընկ. Ս. Պօյաճեանի տունը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ այս կիրակի օր, ժամը 10ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը:

Յաջորդ օրը Բշ. Օգոստ. 19 Մեռելոց, Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համախարբերդցիական Միութեան *Լիոնի մասնաճիւղի, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ժամը 9ին, Տէսինի* Կապլիյօն *սրճարանին ծառաստանին մէջ՝* Շէ Կապլիյօն, 23, Ռիւ Էրնէստ-Ռընան, *ուր կէսօրին, ի պատիւ պատգամաւոր հայրենակիցներու տեղի կ'ունենայ* Հացկերոյթ, *որուն կրնան մասնակցիլ ոչ-պատգամ. հայրենակիցներ*

Ծանօթ. — *Այն հայրենակիցները որ որոշուած ժամուն կը փափաքին հացկերոյթին մասնակցիլ, թող բարի ըլլան օր առաջ արձանագրուիլ հայրենակից Մ. Մանուկեանի մօտ՝* 19, Ռիւ Ռէգամիէ, Լիոն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

Հայեցտուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ:

Գրեց՝ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆ

Տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1957:

Գին՝ 1100 Ֆրանք:

Դիմել Յառաջի եւ հայ գրատուներու:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթկ. Վարչութիւնը եւ ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկ. Մարտիրոս Թաշճեանի՝ իր մօր ողբացեալ Տիկ. ՆԱԶԻԿ ԹԱՇՃԵԱՆԻ զառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Աստղիկ Մուրատեան կը նուիրէ 1000 Ֆր. Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօնվիլիէի օգնութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Սերովբէ Փափազեանի մահուան առթիւ:

×

Նկատի ունենալ

Հայ Կարմիր Խաչի Օրը

11 Մայիս 1958, *Սորպոնի Ամֆիթատրոնին մէջ,* 47, Ռիւ տէ զ'Էքօլ, Փարիզ 5րդ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը ձեռնարկած է գրադարանի մը կազմութեան: Այս առթիւ, մեր բոլոր մտաւորականները, հայրենակիցներն ու ընկերները կրնան օգնել գրադարանին կազմութեան՝ ՄԻԱՅՆ ԳԻՐՔ նուիրելով, հայերէն թէ ֆրանսերէն:

Գիրքերը կարելի է ղրկել հետեւեալ հասցէին. —

Պ. ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

16, Ռիւ Փասթէօր

Ռոզի-սու-Պուա (Սէն)

րիզ, 1957, 300 Ֆրանք:

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը փութայ ծանուցանել թէ՝ այս Հինգշաբթի առաւօտեան, Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ պիտի մատուցուի Ս. պատարագ, տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ, Ռիւ Պռանլի:

Տեղի պիտի ունենայ աւանդական խաղողօրհնէք եւ մատաղի բաշխում: Ուստի կը հրաւիրէ բարեպաշտ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ պաշտամունքի արարողութեանց, հոգեպէս մխիթարուելու համար:

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise -
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 5069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 17 ՕԳՈՍՏՈՍ • SAMEDI 17 AOUT 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7968 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3770

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

•

Համօ Օհանջանեանի անակնկալ մահուան պատճառած կսկիծը չէր ամոքած դեռ, երբ երկու չարաթ վերջ, 1947 Օգոստոս 13ին յանկարծամահ կ'ըլլար իր գաղափարի ու գործի լաւագոյն ընկերը՝ Նիկոլ Աղբալեան՝ Լիբանանի խաղաղ մէկ անկիւնը, Շթօրայի իր ամառնային հանգիստ բնակարանին մէջ, հեռու՝ հայրենիքէն զոր ա՛յնքան կը սիրէր եւ իր հարազատներէն, որոնց կարօտով կը տոչորէր աւելի քան քառորդ դարէ ի վեր:

Դառն ճակատագիրը կուգար հարուածել հայ ժողովուրդը ընդհանրապէս, Համազգային Կրթական եւ Հրատարակչական Ընկերութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մասնաւորապէս:

Ինչպէս երկրի, նոյնպէս տարագրութեան մէջ ո՛րքան մօտիկ էին եղած իրարու մեր ողբացեալ երկու ընկերները:

Իրենց բեղմնաւոր ու բազմարդիւն կեանքի վերջին քանի տարիները անոնք նուիրած էին մանաւանդ Համազգայինին, որուն Պէյրութի Ճեմարանը իբրեւ կենդանի կոթող կը յաւերժացնէ անոնց — ինչպէս Լեւոն Շանթի, Գասպար Իփէկեանի եւ միւս հիմնադիրներուն — անմոռանալի յիշատակը:

Բազմակողմանի շնորհներով օժտուած էր Նիկոլ Աղբալեան:

Հպարտութեամբ կը յիշէր իր ծննդավայրը, Թիֆլիզի Հաւլաբար թաղը, «ուր ծնած եւ ապրած է Սայաթ Նովան», ինչպէս կը գրէր իր ինքնակենսագրութեան մէջ:

Պաշտամունք ունէր այս արտակարգ բանաստեղծին հանդէպ, որուն գործը խորապէս ուսումնասիրած էր եւ որուն աննման տաղերը երգելը իր ամէնէն մեծ հաճոյքն էր հաւաքոյթներու մէջ: Կը յուզուէր ու կը յուզէր ունկնդիրները:

Փոթորկալից եղած է իր կեանքը:

Թաղային վարժարանէն վերջ քանի մը տարի Ներսիսեան դպրոցը, երկու տարի Էջմիածնի Ճեմարանը յաճախելով նուիրուած է ուսուցչական ասպարէզին:

Ինքնաշխատութեամբ ամբարած է մեծ պաշար:

Հասուն տարիքին անհուն գրկանքներով կրցած է Ս. Պետերսբուրգի, Մոսկուայի, Լօզանի եւ Փարիզի համալսարաններուն մէջ գրականութեան եւ ընկերային գիտութեանց դասընթացքներու հետեւիլ, կարճ ժամանակով:

Իր երիտասարդութեան տարիներուն եղած է նաեւ կուսակցական գործիչ, 1904էն սկսեալ: 1905ին այցելած է Եգիպտոս, յետոյ պալքանները: Իսկ 1912–13ին՝ Վան, Կարին եւ Թրքահայաստանի կարեւոր քաղաքները:

Իր գրական առաջին փորձերը կատարած է 1898ին Մուրճի մէջ եւ յայտնաբերած խորաթափանց եւ անաչառ գեղագէտ-քննադատի անժխտելի տաղանդ:

Ինքն է որ հանրութեան ճանչցուցած է Աւետիք Իսահակեանը, Վահան Տէրեանը, Ստեփան Զօրեանն ու Եղիշէ Չարենցը:

Իբրեւ կրթական *մշակ պաշտօնավարած է Կաղզուան, Ալուլիս, Շուշի, Թիֆլիզ (Ներսիսեան), Աղեքսանդրիա եւ հուսկ յետոյ Պէյրութի Ճեմարանը, հասցնելով հազարաւոր աշակերտներ:*

Իբրեւ հանրային *գործիչ պատասխանատու պաշտօններ վարած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ: Եղած է անդամ Ազգային Խորհուրդին:*

Կրթական Նախարար էր *Հայաստանի Հանրապետութեան օրով, երբ հիմնեց Երեւանի համալսարանը:*

Մեծ է իր վաստակը հայ գրականութեան անդաստանին մէջ:

Աշխատակցած է Մուրճին, Նոր Հոսանքին, Հայրենիքին, Ցուպաքերին, *Փիլիպէի* Բաքմիկին, Արարատին *(էջմիածին),* Բազմավէպին, Հանդէս Ամսօրեային, Լումային *ու* Ցառաջին:

Խմբագրած է Նոր Հոսանք, Հորիզոն, Գործ, Հայաստանի աշխատաւոր *եւ Թիֆլիզի* Ազատամարտ *թերթերը եւ Ճեմարանի* Ակօսը:

Իբրեւ գաղափարախօս տեսաբան՝ *վերլուծած եւ մեկնաբանած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ծրագիր-Կանոնագիրը Ն. Հանգոյց ծածկանունով:*

Իբրեւ հեղինակաւոր բանասէր *ուսումնասիրած է հայ լեզուն եւ ստուգած բազմաթիւ հայերէն բառերու ծագումը:*

Իբրեւ ճարտասան հռետոր *հմայած է ունկնդիրները՝ իր բազմահմուտ դասախօսութիւններով:*

Քսան հազար հոգիի ներկայութիւնը իր յուղարկաւորութեան՝ պերճախօս ապացոյցն է այն ժողովրդականութեան, զոր ողբացեալ Աղբալեան կը վայելէր հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ:

Իր մահուան տասներորդ տարելիցին առթիւ փափաքելի էր, որ Համազգայինի Կեդր. Վարչութիւնը հրատարակէր Սայաթ Նովայի բառարանը (ձեռագիր) եւ պարբերական մամուլին մէջ ցիրուցան բազմաթիւ արժէքաւոր գրութիւնները՝ Հայոց պատմութեան, լեզուի ու գրականութեան մասին:

Առնուազն պէտք էր ըլլալ *լաւագոյն յարգանքը իր* *ազնիւ յիշատակին:*

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋԳՏՈՒՄ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

■

ՅՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ «ԱՆԲԱՂՁԱԼԻ»

■

Անցեալ օր գրած էինք թէ Դամասկոսի կառավարութիւնը երկրէն վտարած էր երեք ամերիկացի դիւանագէտներ, որոնք «պաղտնի կործանիչութեան մը պարագլուխներն էին, տապալելու համար Սուրիոյ ներկայ դահլիճը»:

Համաձայն Սուրիոյ կառավարութեան ամերիկեան դեսպանատան այս պաշտօնեաները դաւադրութիւն մը կազմակերպած էին, 3էն 4 հարիւր հազար տոլար խոստանալով իրենց սուրիացի մեղսակիցներուն եթէ յաջողէին դահլիճը տապալել եւ տեղը կազմել նոր կառավարութիւն մը, աւելի բարեկամ Ամերիկայի:

Այս մտադրութեամբ **Ամերիկացիները** *գաղտնօրէն Սուրիա մտցուցած կ'ըլլան նախկին նախագահ Շիշաքլին, որ ապա ամերիկեան կառքով մը Սուրիայէն Պէյրութ անցած է:*

Սուրիոյ կառավարութեան զինուորական կցորդը Հռոմի մէջ, իր կարգին ամբաստանուած է իբրեւ մեղսակից: Այս վերջին, թէեւ անմիջապէս հերքեց թէ որեւէ հանդիպում չէ ունեցած Ամերիկացիներու հետ, բայց եւ այնպէս գնդապետ Իպրահիմ Հիւսէյնի (Հռոմի զինուորական կցորդը) պաշտօնանկ եղած է, ըստ պաշտօնական աղբիւրներու:

Նոյն ժամանակ հանգստեան կոչուած է սպայակոյտի պետը Թաֆիկ Նիզամետին, 44 տարեկան:

Սուրիոյ վարչապետը՝ Ասալի, այս առթիւ յայտարարած է թէ զօրավարը նամակով մը դիմում ըրած էր, տարի մը առաջ, պաշտպանողական նախարարին, խնդրելով իր հանգստեան կոչուիլը:

Անշուշտ Ամերիկայի քաղաքական շրջանակները երկար ատեն անտարբեր չմնացին Սուրիոյ այս ընթացքին հանդէպ: Անմիջապէս որ երեք Ամերիկացիները արտաքսուեցան Դամասկոսէն, Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարութիւնը յայտնեց Ուաշինկթընի սուրիական դեսպանին, թէ «անբաղձալի» է Ամերիկայի մէջ, ինչպէս նաեւ իր երկրորդ քարտուղարը: Նման դէպք մը պատահած է Ամերիկայի մէջ միայն 42 տարի առաջ, Աւստրօ-Հունգարիոյ դեսպանին առնչութեամբ:

Ուաշինկթընի սուրիական դեսպանը՝ Զէնետին, նոյն ատեն նախագահն է ՄԱԿի սուրիական պատուիրակութեան եւ հաւանաբար իբր այդ ուղէ վերադառնալ Ամերիկա անմիջապէս որ սկսին ՄԱԿի ժողովները:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ պարագային, Ամերիկայի դիրքը: Հաւանական կը թուի որ Զէնետինի տրուի մասնաւոր վիզա մը ՄԱԿի ժողովներուն համար եւ Նիւ Եորքի մէջ իրեն համար ճշդուի սահմանափակ շրջանակ մը, ուրկէ իրաւունք չունենայ դուրս ելլելու:

Ամերիկեան, ինչպէս նաեւ արեւմտեան բոլոր շրջանակներու մէջ երեւակայական կը գտնեն Սուրիոյ ամբաստանութիւնները Մ. Նահանգներու դէմ, եւ ասոնց ետեւ կը տեսնեն Մոսկուայի մէկ նոր խաղը:

Պէյրութի լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ ալ կը հաստատեն թէ այդ լուրերը որեւէ լուրջ հիմք չունին, մինչ Ամմանէ աւելի վրդովուած, կը շեշտէ թէ նախկին նախագահ Շիշաքլի երբեք ոտք չէ կոխած Յորդանան, Սուրիա անցնելու համար:

Ամերիկայի եւ Սուրիոյ յարաբերութիւններու այս յանկարծակի ծգտումը տակաւին խզում չի նշանակեր, բայց վերջին անգամ մըն է որ Ամերիկա համոզուի թէ Սուրիա ուրիշ բան չէ եթէ ոչ նոր արբանեակ մը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

— Ի՞նչ թերթ կը կարդաս, մեծ հայրիկ...

— «Մեղրագետ»ին բաժանորդ եմ, բայց մեր տանը ամէն ազգի թերթ կուգայ...

— Լեզուագէտ ես, չէ՞...

— Ոչ, տղաս, չէ՛, լեզուագէտը ես չեմ... ի՛ս, ցաւերուս տոպրակը չեմ բանամ...

— Ի՞նչ նայինք մէջը ինչեր կան:

— Աղէ՛կ, բանամ... Գիտես *նա*, մեծ աղջիկս Ֆրանսա ծնաւ, մեծցաւ... Հայերէն չի կրնար կարդալ... Իրեն համար կ'առնենք ֆրանսերէն լրագիր մը... Մեծ փեսաս, Իտալացի է... Անգլերէնը նոր կը սորվի... Ուրեմն, անոր համար ալ կ'առնենք մեր թաղին իտալերէն թերթը... Կնիկս Յունաստանէն է... Հոն ծներ, հոն դպրոց գացեր է, ասկէ յիսուն տարի առաջ... Հայերէն կը խօսի, սանկ նանկ, բայց կարդալ, գրել չի գիտեր... Իրեն համար կ'առնենք յունարէն թերթ մը... Պզտիկ տղաս, հոս ծնաւ... Անգլերէնէն զատ ուրիշ բան չի հասկնար... Անանկ որ քանի մը հատ ալ անգլերէն լրագիր կ'առնենք... Պզտիկ աղջիկս Արժանթինի ծնաւ... Միայն սպաներէն կը կարդայ... Իրեն համար կ'առնենք սպաներէն օրաթերթ մը...

Զըսե՞ս, ձեր տունը տեսակ մը միջազգային խորհրդաժողով է: Բայց, ըսէ նայիմ, տունէն ներս իրարու հետ ի՞նչ լեզու կը խօսիք...

— Ես իմ բախիքս հայերէն կ'ըսեմ, եթէ ինծի խօսելու *սիրտ* տան... Կնիկս հայերէն կը պատասխանէ, եթէ *քէյֆը* տեղը ըլլայ... Մեծ աղջիկս ֆրանսերէնով պատասխան կուտայ, եթէ ըածս հասկնայ... Մեծ փեսաս հետս մունջ է, որովհետեւ ես իտալերէն չեմ գիտեր... Պզտիկ տղուս բերնէն բառ մը հայերէն չեմ լսեր... Պզտիկ աղջիկս սպաներէն կը ճառէ...

— Ատ ի՞նչ տակնուվրայ կացութիւն է, մեծ հայրիկ... Ուրեմն, մէկը միւսին ըսածը չի հասկնար... Ձեր տունը իրաւ միջազգային խորհրդաժողով է եղեր... Կերակուրներուն խնդի՞րը ինչպէս կարգադրած էք...

— Մի՛ հարցներ... Ամէն մէկը իր ազգային կերակուրները ունի: Մեծ փեսաս, ամէն օր, *մաքարնա* կ'ուզէ... Կնիկս *լաքերտա* կ'ըսէ, կ'երթայ... Պզտիկ տղաս, *Ռոսթ Պիֆ*էն զատ ուրիշ բան բերանը չի դներ... Պզտիկ աղջիկս, սպանիական *փուչերօ* կ'ուզէ, ամէն օր... Ես, մեր հայկական կերակուրներէն անդին չեմ անցնիր. եթէ եփեն...

— Միասի՞ն սեղան կը նստիք...

— Ո՛չ, առանձ սովորութիւն չունինք...

— Անշո՛ւշտ, կիրակի օրերը միեւնոյն եկեղեցին կ'երթաք...

— Ցիմա՛ր արարած, երբ կերակուրներուն շուրջ համաձայնութիւն կնքած չենք, ա՛լ ինտոր միեւնոյն եկեղեցին կրնայինք երթալ... եւլ չունի՞ս, դատողութիւն չունի՞ս...

— Ներողութի՛ւն, մեծ հայրիկ:

— Ես կ'երթամ մեր եկեղեցին... Կնիկս, երբեմն հետս կուգայ... Միւսները օտար եկեղեցիներ կ'երթան... Ծնունդին ալ սանկ է, Զատիկին ալ... Եկեղեցիէն հետս մաս կը բերեմ... Բերանննին չեն դներ... Մեղա՛յ, մեղա՛յ Աստուծոյ...

— Ցաւալի երեւոյթ է...

— Ցաւալի է, *եա'*... Աս ի՛նչ օրերու հասանք, աղբար... Շաբաթ իրիկուններ ձայնս կը ձգեմ, Տէր ողորմեա՛ մը կ'երգեմ... *Հայտէ՛*, չորս կողմէն կը պոռան: Կնիկս ալ հետերնին...

· — Դուրսը ազգականներ ունի՞ս:

— Ունի՛մ, ունի՛մ... Աղբարս Ֆրանսա է, աղբօրս տղան Թուրքիա, աղբօրս աղջիկը Անգլիա հարս գացած է... Կնկանս աղբարը Թեհրան է, ծեր քեռի մը ունիմ, Պէյրութ է, անոր տղան՝ Ատիս Ապապա... Աստուած հոգիս առնէր *ու* ազատէի... Ասիկա քաշուելիք կեանք չէ... Ա՛խ, ես ինչ ըսեմ ան կլասօբունին *որ* մեր օճախը քանդել տուաւ *ու* ասանկ թափառական հրեայ եղանք...

Ու մեծ հայրիկին աչքերը թրջեցան...

ՆԻՐՈՊԱՑԻ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԵՒ ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՆ

■

Ութ օրուան այցելութենէ մը ետք կուսակցութեան առաջին քարտուղարը՝ Խրուշչեւ եւ Միկոյեան Մոսկուա հասան հինգշաբթի: Հակառակ շրջող զրոյցներուն, որոնց համաձայն անմիջական կը թուէր Բուլղանինի պաշտօնազրկումը, այս վերջինը օդակայան եկած էր դիմաւորելու իր ընկերները:

Ինչպէս կ'երեւի, Խրուշչեւի այցելութիւնը Արեւելեան Գերմանիա նորութիւն մը չէ բերած իրենց յարաբերութեանց միջեւ: Պաշտօնական ցեկոյցը, զոր ստորագրած են Խրուշչեւ եւ Միկոյեան, Խ. Միութեան կողմէ, եւ Ուլպրիխ ու Կրօթվոլ Արեւելեան Գերմանիոյ կողմէ, կը յայտարարէ որ «Պալթեան ծովը պէտք է ծովայէ խաղաղութեան»:

Զեկոյցը կը շեշտէ նաեւ թէ «արեւմտեան պետութիւնները եւ Դաշնակցային Գերմանիան իրենց տարած քաղաքականութեամբ աւելի ծգտում առաջ կը բերեն Եւրոպայի մէջ եւ կը բարդացնեն գերմանական հարցը»:

Զեկոյցը կը վերջանայ յիշելով որ այս խորհրդակցութիւնները անգամ մը եւս ցոյց տուին այն սերտ բարեկամութիւնը որ կայ երկու կառավարութիւններու միջեւ «խաղաղութեան եւ ընկերվարական երկիրներու լաւագոյնին համար»:

× *Ատենաւոր իր կարգին ճայնասփիւռ ճառ մը խօսելով յայտնեց թէ պարզ դիւ-*

(Շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

(Շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ՅԱՆՈՒՆ «ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ»

Մեր ազգային կեանքի եւ մասնաւորապէս Անթիլիասի տագնապին շուրջ ընդհանուր խօսակցութեան մը առթիւ, մեր գաղութի անկուսակցական յարգելի անձնաւորութիւն մը, անվերապահօրէն արդարացնելով մեր դիրքը, կը խնդրէր մեզմէ.—

— Ամէն միջոց գործ դնել ի թերեւս հանելու մեր ազգային եկեղեցին պառակտել ձգտող ուժերու ոճրային ծրագիրները:

Ինք՝ սեւէ մէկէ աւելի լաւատեղեակ էր հայ ազգային կեանքի մէջ դերակատար քաղաքական եւ հանրային կազմակերպութիւններուն, ծանօթ՝ անոնց առաջադրութիւններուն եւ գործերուն:

Անառարկելիօրէն կապուած Էջմիածնին եւ իր Գահակալին, ո՛չ միայն զգացումով եւ խօսքով, այլ հաստատ գիտակցութեամբ եւ գործով:

Ընդգծելով այս իրողութիւնները, հաստատենք անմիջապէս, որ մեր յարգելի խօսակիցը չվարանեցաւ Անթիլիասի տագնապին մէջ, յստակութեամբ եւ անվարան ճշդելու Էջմիածնի եւ իր Գահակալի ծանօթ պատասխանատուութիւնը: Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել սակայն, որ իր այս հաստատումին մէջ ներքին թախիծ մը, վիրաւորանք եւ վիշտ մը կար միաժամանակ: Ան գիտէր եւ «հաստատապէս համոզուած»՝ որ այս պարագային Հայոց ընդհանրական Ս. Հայրապետը, եւ իր նախագահութեան տակ գործող Էջմիածնի Հոգեւոր Խորհուրդը ոչ «պատճառ» է եւ ոչ ալ «տէրը» իր անունով տրուած հրահանգներուն եւ գործերուն:

— Գրեցէք եւ ըսէք ինչ որ կ՚ուզէք, միայն թէ մի մոռնաք այս իրողութիւնները:

Պարզ էր իր միտքը: Ընդունելով հանդերձ, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ազատ չէր իր քայլերուն մէջ եւ «հարկադրուած» էր հաշուի առնելու համայնավար իշխանութեան կամքը, ան՝ մեր անկուսակցական խօսակիցը չէր ուզեր որ շեշտ դրուէր այս վերջին իրողութեան վրայ: Ուրիշ խօսքով, պէտք չէր որ «մեր Ընդհանրական Հայրապետը ներկայացուէր իբրեւ կամակատար բոլշեւիկ իշխանութեան»:

Արձանագրելով մեր անկուսակցական հայրենակցի այսպէս երկար եւ շահեկան խօսակցութենէն այս մէկ քանի կէտերը, մեր նպատակն է հաստատել պարզապէս այն իրաւ եւ առողջ մտայնութիւնը, որ կայ եւ գոյութիւն ունի մեր ժողովուրդի մէկ կարեւոր մասին մէջ:

Դժբախտութիւն է անշուշտ, որ այս ձեւով մտածողները, ընդհանրապէս կրաւորական կեցուածք մը կը պահեն ստեղծուած պայքարներու մէջ, եւ ամբողջապէս կը չէզոքացնեն զիրենք:

Եւ իբրեւ հետեւանք այս իրողութեան, համայնավարութեան գիրկը նետուած յանցապարտ տարրերը, միշտ ալ կը շահագործեն իրական անկուսակցական հայ զանգուածի անունը, չարաշահելով եւ աղճատելով անոնց իրական մտածումներն ու գնահատութիւնները մեր ներքին կեանքը ալեկոծող կենսական խնդիրներու շուրջ:

Այս իրողութիւնը սակայն, չի կրնար միշտ նպաստաւոր ըլլալ այդ անուղղելի պառակտիչներու համար:

Հայ ժողովուրդը, Էջմիածնի եւ Հայոց Ընդհանրական Աթոռի հանդէպ միշտ աւելի քան խորապէս պահելով իր հաւատքն ու սէրը, գիտակցութիւնն ունի սակայն գոյութիւն ունեցող պայմաններուն:

Մեր իրական պառակտիչը, մեր իրականութիւնը թունաւորող պատուհասը՝ համայնավարը, Էջմիածնի եւ մեր Հայրապետի անունով է որ կը փորձէ մահացու հարուած հասցնել մեր ազգային հաւաքականութեան:

Դարերէ ի վեր ազգային միութեան խորհուրդը հանդիսացող մեր սրբութիւնները, այսօր կ՚օգտագործուին անգթօրէն խորտակելու նոյն այդ միութիւնը:

Անթիլիասի անյաջողութիւններէն ետք, մեր հակառակորդը կը փնտռէ նոր շրջաններ եւ նոր առիթներ:

Տարիներէ ի վեր կոտորակուած եւ յարատեւ զրկանքներու գնով հազիւ խաղաղ եւ չափով մը տանելի կեանքի մէջ մտած Յունաստանն է այս անգամ թատերաբեմը:

Ինչո՞ւ Յունաստան, երբ մեր գաղութներու մէջ, եթէ չենք սխալիր, գրեթէ միակն է, որ 1944–45ի արիւնոտ անցքերուն յաջորդող քաղաքացիական երկարատեւ կռիւներուն ընթացքին, մեծ դժուարութիւններու գնով յաջողեցաւ ստեղծել ազգային միութիւն՝ բոլորուած ազգային կեդրոնական իշխանութեան շուրջ:

Յայտնի է նոյնպէս, որ մեր այս կոտորակուած եւ տառապած փոքրաթիւ գաղութը, միշտ համերաշխութեամբ կարողացաւ լաւագոյն ձեւով պահել մեր եկեղեցիները, դպրոցները եւ բազմաթիւ տարբեր հանրային հաստատութիւնները:

Ազգ. առաջնորդարանը իր Կեդրոնական Վարչութեամբ եւ յարակից օրկաններով, միշտ ալ կանոնաւորաբար վարեցին գաղութի գործերը, իբրեւ ուղեցոյց ունենալով Ազգ. Սահմանադրութիւնը:

Առաջնորդի մը ընտրութիւնը եւ պաշտօնազրկումը Կեդր. Վարչութեան իրաւասութիւններու սահմանին մէջ ըլլալով, նախորդ առաջնորդի հրաժարեցման պարագան արտակարգ եւ բացառիկ երեւոյթ մը չէր, եւ հետեւաբար ներքին խնդիր մը միայն, հեռու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի միջամտութեան անհրաժեշտութենէն:

Մէկ խօսքով, Յունաստանի Ազգ. Առաջնորդարանը եւ իր օրինաւոր կազմակերպութիւններով կարելի էր նկատել օրինակելի շրջան մը, որու հանդէպ Ամենայն Հայոց Վեհափառը կրնար միայն իր հայրական օրհնութիւններու եւ մաղթանքներու կոնդակը ղրկել:

Ինչո՞վ բացատրել ուրեմն, հայրապետական կոնդակով նշանակումը Կաթողիկոսական Պատուիրակի եւ Առաջնորդի պաշտօնին նախկին տեղապահին, առիթ տալով անոր հրաժարեցման Ազգ. Վարչութեան կողմէ:

Միակ բացատրութիւնը այս պարագային այն է դժբախտաբար, որ մեր երկրի համայնավար իշխանաւորները չեն վարանիր մինչեւ վերջ Էջմիածնի եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան հոգեւոր-բարոյական հեղինակութեամբ պառակտել եւ քայքայել գաղթաշխարհի հայ կեանքը:

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԼՈՐՏ ԱԼԹՐԻՆՇԸՄԻ ԵԼՈՅԹԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻԻՆ ԴԷՄ

Բովանդակ Բրիտանիան մեծ յուզումի մէջ է այս օրերուս: Ի՞նչ է պատահած:

Երիտասարդ Աւագ մը, Լորտերու Խորհուրդին ամենաերիտասարդ անդամը՝ Լորտ Ալթրինշըմ, իր խմբագրած «Նէշընըլ էնտ Ինկլիշ Րըվիու»ի մէջ խստօրէն քննադատած է Էլիզապէթ Բ.ը, եզրափակելով հետեւեալ խօսքերով.

« Մեր միապետութիւնը անոնցմէ է զոր կարելի է քննադատել եւ այդ իսկ պատճառով ալ տեւական է...: Լաւագոյն պատասխանը որ կրնայ տալ Թագուհին, ատիկա ինքզինքը սրբագրելն է անպայման... »:

Սկիզբները բովանդակ Անգլիան ծառացաւ երիտասարդ Լորտին դէմ, որ համարձակած էր հրապարակաւ ըսել այն՝ ինչ որ ուրիշներ միայն կը մտածէին:

Ալթրինշըմ քաղաքին քաղաքագլուխը գայթակղած, յայտարարեց.

« Եթէ կարենայինք մեր քաղաքին անունը փոխել, անմիջապէս պիտի ընէինք»:

Թագուհիին զարմիկներէն մին՝ Կոմս Սթրէյթմօրէ, աւելի առաջ երթալով յայտարարեց.

« Եթէ ատրճանակ մը ունենայի անմիջապէս գետապաստ կ՚ընէի Լորտ Ալթրինշըմը »:

Ուրիշ մը, Արժելի դուքսը, բացագանչեց թէ « Լորտ Ալթրինշըմ արժանի է գնդակահարուելու ».

Սակայն խնդրոյ առարկայ երիտասարդ Լորտը դեռ կենդանի է եւ կը շարունակէ իր խաչակրութիւնը Թագուհիին դէմ:

Մէկ հոգի միայն՝ Ֆիլիփ Բինկհօրն Գրիպիճ, նախկին զինուորական մը, համարձակութիւնը ունեցած է խօսքին խառնել գործը եւ ապտակել Թագուհին անարգողը, երբ այս վերջինը դուրս կ՚ելլէր հեռատեսիլի կեդրոնէն, ուր գացած էր իր գաղափարները հեռասփռելու....:

Ֆիլիփ Բինկհօրն Գրիպիճ աւելի խիզախ հանդիսացաւ քան հրամանատար Ճօն Լինտլէյ Տիմօքէ, որ ըստ աւանդութեան, պաշտօն ունի ձեռնոց նետելու բոլոր անոնց որ կը համարձակին անարգել վեհապետը: «Ախոյեան»ը, սակայն, բաւականացած է յայտարարելով. «Ոչինչ ունիմ ըսելիք, որովհետեւ արձակուրդի մէջ եմ»:

Իր երբեմն, ուր Տիմօքէ մը աւելի նախանձախնդիր պիտի ըլլար վեհապետին արժանապատուութեան մասին: Որովհետեւ, Տիմօքէ ընտանիքը 1066 թուականէն ի վեր, հօրմէ զաւակ, պաշտօն ունի թագաւորին կամ Թագուհիին «ախոյեան»ն ըլլալու: Այս պաշտօնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ թագադրութեան օրը հրապարակաւ կարգի հրաւիրել, եւ նոյնիսկ պատժել բոլոր անոնք որ կը համարձակին ժխտել վեհապետին իշխանութիւնը:

Ուէսթմինիսթըր Հօլի մէջ, թագադրութեան օրը, «ախոյեան»ը ձիաւոր եւ զէն ու զրահով կը ներկայանար եւ հոն էր որ կը նետէր իր ձեռնոցը... եթէ պէտք տեսնուէր

«Ախոյեան»ներուն՝ ամէնէն նշանաւորը եղած է Սըր Ճօն Տիմօքէ, ԺԴ. դարուն:

Դառնանք սակայն Լորտ Ալթրինշըմի եւ Թագուհիին:

Ի՞նչ մեղադրանքներ ունի Լորտը՝ Էլիզապէթ Բ.ի դէմ:

Շատ բան եւ... ոչինչ:

Թէ՝ Թագուհին խօսած ատենը դպրոցականի մը կամ «պօյ-սքութ»ի մը կերպարանքը ունի, թէ Ան՝ իր զաւակներուն պէտք եղած դաստիարակութիւնը չի տար, թէ ծիծաղելի ձեւով կը զգեստաւորուի եւ այս բոլորին պատճառն այն է որ, կ՚ըսէ Լորտ Ալթրինշըմ, Թագուհին շրջապատուած է անճարակ անձերէ, որոնք արքունիքին մէջ զայն սեղմած ու ճզմած են ծանր գլանի մը տակ որ կը կոչուի Էթիքէթ...

«Կարելի՞ բան է, կը բացագանչէ Լորտ Ալթրինշըմ, որ Թագուհին տողանցք կատարած պահուն երբ անցնի իր կրընատիէներուն առջեւէն եւ եթէ անոնցմէ մէկը յանկարծ արեւահար ըլլալով գետին իյնայ ոչ ոք իրաւունք ունենայ զայն վերցնելու, անոր օգնութեան հասնելու: Ամէն անոնք որ կը շրջապատեն Թագուհին հին ժամանակներու ազնուականներ են...»:

Ալթրինշըմի այս վերջին յայտարարութիւնը նոր չէ սակայն: Անցեալ տարի «Տէյլի Միրրըր» կը գրէր հետեւեալը.—

« Թագուհին կը յաճախէ հին եւ փոշոտած ընտանիքներու պատկանողներու շրջանակ մը: Օրինակ՝ Նէվիլները: Այս ընտանիքը մեծ ծառայութիւններ է մատուցած Էտուար Դ.ին, բայց մենք 1957ի մէջ ենք եւ Էտուար Դ. մահացած է 1483ին...»:

Լորտ Ալթրինշըմ տակաւին կը մեղադրէ Թագուհին, ըսելով որ ան յաճախ կ՚երեւայ ձիարշաւներու դաշտերուն վրայ:

Արդարեւ, Թագուհին ունի իր յատուկ «ախոռ»ը, եւ երբ իր ձիերէն մին առաջնութիւնը շահի որեւէ մրցումի ընթաց-

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԸՆՉԱԶՈՒՐԿ ԳԼՈՏ
(CLAUDE GUEUX)

Տնօրէնը ծանօթութիւն հաստատեց անոր հետ, զինքը ճանչցաւ իբր լաւ գործաւոր մը եւ անոր հետ շատ լաւ վարուեցաւ: Եւ նոյնիսկ, օր մը, լաւ տրամադրուած ըլլալով եւ տեսնելով Գլոտի տխուր երեւոյթը — որովհետեւ խեղճ բանտարկեալը միշտ ալ կը մտածէր այն կնոջ մասին որուն հետ կ՚ապրէր եւ որ իր կինը կը կոչէր — պատմեց անոր կատակախառն ոճով մը եւ մխիթարելու շեշտով, թէ այդ խեղճ կինը պերճազիճ մըն էր դարձած:

Գլոտ սառն կերպով հարցուց թէ ինչ եղած էր երախան: Մարդ բան չէր գիտեր:

Քանի մը ամիսներ ետք, Գլոտ ընտելացաւ բանտի մթնոլորտին եւ այնպէս կը թուէր թէ այլեւս ո՛չ մէկ բանի մասին կը մտածէր:

Տեսակ մը խստամբեր խաղաղութիւն, որ իր նկարագրին յատուկ էր, տիրեց իր վրան:

Նոյն այդ ժամանակամիջոցի ընթացքին, Գլոտ յատկանշական ազդեցութիւն մը ձեռք բերաւ իր բանտակիցներուն վրայ:

Կարծես ընդհանուր համաձայնութեամբ մը եւ առանց որ որեւէ մէկը գիտնայ թէ ինչո՞ւ, նոյնիսկ ինքը, բոլոր իր բանտակիցները մօտիկ կ՚ընէին զինքը, իրմէ խորհուրդ կը հարցնէին, կը հիանային իր վրայ եւ կ՚աշխատէին նմանիլ իրեն: Այս անհանդարտ եւ խստաբարոյ մարդոց կողմէ յարգուիլն է սիրուիլը արհամարհելի փառք մը չէր: Իր բանտակիցներուն վրայ ձեռք բերած ազդեցութիւնը տեղի ունեցաւ ինքնաբերաբար առանց այդ մասին իր մտքէն բան մը անցնելու: Իր հաստ եւ տիրող նայուածքը բաւական էր եղած այդ բոլորին համար:

Մարդուն աչքը պատուհան մըն է ուրկէ յստակ կը տեսնուին իր մտածումները, որոնք կ՚երթեւեկեն գլխուն մէջ:

Բազմազան գաղափարներու տէր մէկը դրէք այնպիսի մարդոց մէջ որոնք ոչ մէկ գաղափար ունին, եւ ահա, որոշ ժամանակի մը ընթացքին եւ անդիմադրելի օրէնքի մը հետեւանքով, բոլոր խոնարհ ուղեղները կը սկսին շրջիլ այն ուղեղին չորս բոլորտիքը որ կը ճառագայթէ:

Կան անձեր որոնք տափակ եւ երկաթի պէս կարծր, կան ալ որ սիրալիր են:

Գլոտ կը պատկանէր վերջիններու կարգին:

Երեք ամսուան մէջ, ուրեմն, Գլոտ դարձած էր աշխատանոցին հոգին, օրէնքը եւ կարգն ու սարքը: Ամէն բան կը դառնար իր շուրջը եւ յաճախ կը մտածէր թէ արդեօք ինք բանտարկեա՞լ մըն էր թէ թագաւոր մը:

Տեսակ մը Պապ դարձած էր, շրջապատուած իր կարտինալներով:

Եւ ինչ որ շատ բնական հակազդեցութեան մը արդիւնք էր, որքան Գլոտ սիրուած ու յարգուած էր բանտարկեալներէն, նոյնքան եւ աւելի բանտապահները կ՚ատէին զինքը: Միշտ ալ այսպէս է եղած: Ժողովրդականութեան համբաւին կ՚ընկերանայ անմիջապէս շնորհազրկումը: Ստրուկներուն սէրը երկրորդուած է իշխանաւորներուն ատելութեամբ:

Որկրամոլ էր Գլոտ: Իր օրկանական կազմին մէկ մասնայատկութեան արդիւնքը: Իր ստամոքսը այնպէս մըն էր շինուած որ երկու հոգիի օրական սնունդը հազիւ թէ բաւէր: Սպանիացի մեծ դուքս Գ. տը Կոթառեյլան նման ախորժակ մը ունէր եւ յաճախ կը ծիծաղէր անոր համար: Սակայն ինչ որ ծիծաղի պատճառ էր սպանիացի ազնուականին համար, որ 500 ոչխարներու տէր էր, աւելորդ բեռ մըն էր գործաւորի մը եւ դժբախտութիւն մը՝ բանտարկեալի մը համար:

Երբ ազատ էր, Գլոտ իր վերնայարկին մէջ ամբողջ օրը կ՚աշխատէր եւ օրական չորս քաշ հաց շահելով կ՚ուտէր զայն:

Բանտին մէջ, սակայն, Գլոտ ամբողջ օրը աշխատելով կը ստանար հազիւ մէկուկէս քաշ հաց եւ չորս մասնաչափ միս:

Ուրեմն, Քլէրվոյի կեդրոնական բանտին մէջ Գլոտ շարունակ անօթի էր:

Անօթի էր, սակայն չէր խօսեր: Այսպէս էր իր խառնուածքը:

Օր մը, Գլոտ իր քչիկ մը հացն ու միսը լափելէ ետք լծուեցաւ աշխատանքի, կարծելով որ աշխատանքով կրնար քաղցը մոռնալ: Միւս բանտարկեալները կը ճաշէին զուարճանալով:

Այդ միջոցին, նիհար, տժգոյն, տկար երիտասարդ մը մօտեցաւ Գլոտին:

Տղան ձեռքին մէջ ունէր օրական ուտելիքը, որուն տակաւին չէր դպած: Ոտքի կեցած, Գլոտին քովիկը, կարծես կ՚ուզէր խօսիլ անոր հետ եւ չէր համարձակեր:

Մարդուն, հացին եւ միսին տեսքը անհանգստացուցին Գլոտը.

— Ի՞նչ կ՚ուզես, ըսաւ յանկարծ Գլոտ, բիրտ շեշտով մը:

— Կ՚ուզեմ որ ծառայութիւն մը մատուցանես ինծի, պատասխանեց երիտասարդը գրեթէ ամչնալով:

— Ի՞նչ կ՚ուզես:

— Կ՚ուզեմ որ օգնես ինծի ասոնք ուտելու: Շատ են ինծի համար:

Արցունքի կաթիլ մը նշմարուեցաւ Գլոտի վեհերոտ աչքին մէջ: Դանակ մը առաւ, տղուն ուտելիքը երկու հաւասար մասերու բաժնեց եւ մէկ մասը առնելով սկսաւ ուտել:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ երիտասարդը: Եթէ կ՚ուզես, ամէն օր այսպէս կը բաժնենք...

— Անունդ ի՞նչ է, հարցուց Գլոտ:

— Ալպէն:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար. – 2)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ (Յառաջ) — Կիրակի, 11 Օգոստ. պայծառ արեւով, մաքուր ջինջ երկինքով, Նիսի գաղութը տօնեց Հերոսներու Օրը:

Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբը կազմակերպած էր դաշտահանդէսը Լա Fol ռիւր Լուի գեղատեսիլ ծառախիտ զբօսավայրին մէջ:

Նիսէն մեկնող օթօքարը հանդիպեցաւ Անթիպ, ուր օր մը առաջ, Մարսէյլէն 30ի չափ հայ արիներ ու արենոյշներ եկած էին բանակումի: Այդ պատանիները ամբողջ ճամբու տեւողութեան, ուրախ մթնոլորտ մը ստեղծեցին իրենց հայրենաշունչ երգերով:

Արենոյշներու ներկայութիւնը մեծ ոգեւորութիւն ստեղծած էր: Հանդիսականներ, զանոնք սեղանակից ըրին իրենց, իւրաքանչիւր ընտանիք հիւրասիրելով մէկ կամ երկու արենոյշ: Հայ սիրտերը հարուստ էին ինչպէս իրենց սեղանները:

Կ'արժէր տեսնել այն փոխադարձ սէրն ու յարգանքը արենոյշներուն եւ իրենց մայր խմբապետուհիին միջեւ: Մեր պատանիները իրենց կրթուած նիստ ու կացով եւ շարժումներով բոլորին համակրանքը շահեցան:

Կէսօրէն յետոյ հանդէսը բացուեցաւ արենոյշներու սկաուտական քայլերգով «Դէպի ազատ դաշտ»: Մարսէյլէն յատկապէս հրաւիրուած «ագորտէոնիստ» Ալեքս Մնակեան, Պէյրութէն երիտասարդ ուսանող Իտալիոյ Փաւեայի երաժշտանոցին եւ Լիբանանի «ագորտէոն»ի ախոյեան, յաջորդաբար նուագեց հաճելի եղանակներ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր: Երգեց եւ արտասանեց խմբապետուհի Ալիս Շամիրեան «Միծեռնակը»: Հայ արենոյշներէն Մասիս Շամիրեան պարեց կովկասեան պար՝ ընկերակցութեամբ արենոյշ Սիւզան Գօյաճեանի (ագորտէոն), Մարսէյլի երաժշտանոցէն:

Կարգը բանախօսինն էր: Ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան, Մարսէյլէն հրաւիրուած, համառօտ կերպով նկարագրեց Խանասորի արշաւանքին մանրամասնութիւնները, շեշտեց Մայրիկ ցեղին վերապրողներուն յարգանքը մեր կտրիճ հերոսներուն հանդէպ: Թուեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնական պատճառները, յայտարարելով, որ այդ առաքինութիւններով օժտուած՝ Դաշնակցութիւնը պիտի շարունակէ իր ազգանուէր՝ գործը, մինչեւ որ Հայաստանը դառնայ Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ:

Ներկաները խմբովին երգեցին «Կարկուտ տեղաց Խանասորայ դաշտումը» վերակոչելով նահատակներու յիշատակը որպէս սրբազան աւանդ:

Արենոյշներէն Արմենուհի Թուլումճեանէ պար մը «Շամիլի աղօթքը» եւ Ալիս Շամիրեանէ երգ մը՝ «Սարեր ծաղկեց»ը: Երգեց նաեւ Տիկ. Արաքսի Մուրատեան՝ Ալֆորվիլէն, «Գանձեր ունիմ» (Ալէմշահ) եւ «Վաղուց բացուած մի վարդ ես»: Սիամանթոյի «Պարը» արտասանեց Տիկ. Մարգրիտ Կիրակոսեան (Նիսէն), Պ. Ռ. Զարդարեան արտասանեց Զարենցի «Գովք Հայաստանի»ն: Տիկ. Ներսէսեան երգեց «Լռեց ամպերը»: Փոքրիկն արենոյշ Յովսէփեան արտասանեց «Ես ջան հայրենիք»ը: Ամէնքն ալ ոգեւորեցին ներկաները իրենց գնահատելի մասնակցութեամբ:

Յիշենք նոյնպէս արենոյշ Քրիստինէ Ծիվճիվեանի ֆրանսերէն արտասանած «ֆանթէզի»ները, որոնք ջերմապէս ծափահարուեցան:

Արենոյշներու խմբերգով՝ «Յառաջ Նահատակ», փակուեցաւ հանդէսը: Աճուրդի դրուեցաւ աղուոր մը թերթօնոյշ՝ նուիրուած Տէր եւ Տիկին Օննիկ Գասպարեաններու կողմէ: Ներկաները առատաձեռնութեամբ մասնակցեցան եւ գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Ալֆորվիլէն Պ. Դաւիթեան շահեցաւ թերթօնոյշը, եւ նուիրեց նաեւ 1000 ֆրանք:

Մութը կոխած էր արդէն երբ դաշտը սկսաւ պարպուիլ: Երգերով եւ ուրախ ծիծաղով ժողովուրդը բաժնուեցաւ հոն զբօսավայրէն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

...քին, լստ ընկալեալ սովորութեան, պէտք է որ բռնէ իր ձիուն սանձէն եւ ինք անձամբ եւ հետիոտն առաջնորդէ զայն դէպի... ախոռ:

Գալով գահաժառանգին, Լորտ Ալթրինչըմ շարունակելով իր քննադատութիւնները, կ'ըսէ.

«Պէտք է որ իշխան Շարլը յաճախէ համայնական վարժարան, խառնուի երախաներու որոնք օր մը պիտի ըլլան օթօպիւսի շարժավարներ, քարափի աշխատաւորներ, ճարտարապէտներ եւ ոչ միայն ու միայն կալուածատէրեր ու դրամատէրեր: Սակայն Թագուհին այս բոլորին վրայ խորհելու ժամանակ չունի: Անիկա իր պալատին պատուհաններէն է միայն որ կը տեսնէ իր ժողովուրդը, առանց անոր հետ ուղղակի շփում ունենալու: Շրջապատուած է հին ազնուականներու խումբէ մը որոնք անկարող են ժամանակի յառաջդիմութեան հետ քայլ առնելու»:

Եւ տակաւին ուրիշ բազմաթիւ մեղադրանքներ:

Ի՞նչ դիրք բռնած է Թագուհին: Ոչի՛նչ:

Անիկա չի կրնար պատասխանել իրեն դէմ եղած մեղադրանքներուն, քանզի բանտարկուած է Էթիքէթի սարսափելի շրջանակին մէջ:

Երիտասարդ Լորտը ներկայիս սկսած է համակրանքի շրջանակ մը շահիլ:

Արդեօք բա՞ն մը կայ փոխուած բրիտանական Միապետութեան մէջ:

Քաղեց Ա. Գ.

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ԿԵԱՆՔԸ ՃԷՄՊՈՐԻԻՆ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ (Յառաջ).— Ճէմպորիին բացումէն ի վեր հարիւր հազարաւորներ կ'այցելեն ամէն օր, 35.000 բնակչութեամբ սկաուտական քաղաքը: Հայ Արիները շինած են շատ գեղեցիկ հայկական բանակավայր մը:

Ցայտագրին, հայ Արիները մասնակցեցան մինչեւ հիմա հայկական պարերով եւ երգերով, որոնք կրկնուեցան քանի մը օր շարունակ, եւ մեծ յաջողութիւն գտան:

Անգլիոյ զանազան քաղաքներէն, հայկական բանակավայր կ'այցելեն շատ մը հայրենակիցներ եւ բոլորն ալ կը զարմանան որ այսքան կարեւոր թիւով հայկական խումբ մը կը մասնակցի Ճէմպորիին:

Հայ Արիները ընդունեցան նաեւ շատ մը կարեւոր այցելութիւններ զանազան սկաուտական կազմակերպութիւններէ: Տեղի ունեցան պտոյտներ շրջակաները և զանազան քաղաքները: Ամէն տեղ հայկ. պատուիրակութիւնը մեծ պատիւներով ընդունուեցաւ: Շատ մը անգլիական թերթեր գովեստով կը խօսին հայ Արիներու մասին եւ անոնց շատերուն նկարներն ալ հրատարակեցին: Հակառակ անընդհատ անձրեւին, մեր բոլոր տղաքն ալ առողջ են եւ կայտառ, սնունդը լաւ է, եւ սկաուտական ոգին միշտ վառ:

Անցեալ շաբաթ, Անգլիոյ վարչապետը այցելեց Ճէմպորին: Հայ Արիները ընդունեցան զինք ժամը 2,30ին իրենց բանակավայրը:

Ճէմպորին կը վերջանայ Օգոստ. 13ին: Բոլոր հայ Արիները հրաւիրուած են ութ օր իբր հիւր անգլիացի ընտանիքներէն: Իսկ Միութեան վարիչներէն 6 պետեր կը մեկնին մասնակցելու սկաուտական միջազգային համաժողովին, որ կը սկսի Օգոստոս 14ին.

Հայ Արիները պիտի ընդունուին նաեւ Լոնտոնի հայ գաղութին կողմէ Օգոստոս 21ին. հոն ալ հանդէսներ կազմակերպուած են ի պատիւ հայ Արիներուն:

ՀԱՅ ԱՐԻ

Ո՞ՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Տոքթ. Գեղամ Այվազեան (Ամերիկա) քսան օրինակ «Ո՞ւր ես, մայր իմ...» կը նուիրէ Մերձ. Արեւելքի հայ վարժարաններուն, մրցանակ տրուելու համար հայ լեզուի մէջ յաջողած աշակերտներուն:

Պ. Խաչիկ Կարապետեան (Պրիւսէլ) տասներկու օրինակ «Ո՞ւր ես, մայր իմ...» կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, նոյն նպատակով:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՋԱՐԱՆԻ բանուորները խիստ նամակ մը գրելով «Սով. Հայաստան» թերթի խմբագրութեան, կը բողոքեն թէ՝ բոլորովին զրկուած են ո՛չ միայն թատերական եւ այլ գեղարուեստական խումբերու այցելութենէն, այլ նաեւ տարիներէ ի վեր նոր շարժապատկերներ չեն ցուցադրուիր իրենց. տարին տասներկու ամիս նոյն ֆիլմերն են որ կը ցուցադրուին. «Եթէ կինոցուցադրումները (շարժանկարները) կազմւում են միայն մեծ քաղաքների համար, այդ դէպքում մեզ մնում է միայն լռել և դրանով էլ աւարտել մեր նամակը» կ'եզրակացնեն բողոքողները:

ԵՐԵՒԱՆՑԻ բազմաթիւ աշխատաւորներ ցանկութիւն յայտնած են ամբողջ ընտանիքով մեկնիլ «խամ ու խոպան հողերի իւրացման շրջանները եւ մշտական բնակութիւն հաստատել այնտեղ», ըստ «Սով. Հայաստան»ի (Յուլիս 12): «Ցանկանում են լինել խոպանը իւրացնող, նոր քաղաքներ ու գիւղեր կառուցող հերոս հայրենասէրների շարքերում»... Շատ մը ընտանիքներ արդէն իսկ մեկնած են այս ձեւով՝ կամաւոր աքսորի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ պատանի շախմատիստներու (ճատրակ խաղցող) մրցումները վերջ գտած են: Տղոց մէջ առաջնութիւն շահած է Ռ. Բոռնխաճեան, իսկ աղջիկներու մէջ՝ Մ. Վարդանեան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ երիտասարդական փառատօնին մասնակցելու համար դասական ըմբշամարտի ղաման մրցումներ կազմակերպուած են Ռոստովի մէջ: Առաջնութիւն շահողներուն մէջ կը գտնուի նաեւ երեւանցի երիտասարդ մը՝ Ա. Աբրահամեան: Կափամարտի ղաման մրցումներուն յաջողութեամբ մասնակցած են նաեւ երկու Պաքուցի Հայեր՝ Մ. Գրիգորեան եւ Ռ. Իոաննիսեան:

ԳԵՂԻ-ՂԱՓԱՆ ջրմուղի շինութիւնը սկսած է: Ջրմուղը պիտի ունենայ 34 քմ. երկարութիւն: Կը նախատեսուի մօտ 7 միլիոն րուբլի ծախք:

«ՍՈՎ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ի Յուլիս 7ի թիւէն բառ առ բառ կ'արտատպենք. «Շատ ընտանիքներ մեզանում դեռեւս ապրում են մէկ սենեակից բնակարանում, (ընդգծումը մերն է), չունեն առանձին ննջարան, ճաշասենեակ»:

ԱՒԵԼԶԻՆ օրերու տատանումէն վերջ, Հայաստանի թերթերը ընդարձակ սիւնակներ եւ յաճախ էջեր կը յատկացնեն զանազան կազմակերպութիւններու, գիւղերու բնակիչներու կամ անհատներու կողմէ ուղարկուած նամակներու, որոնք կը դատապարտեն Մոլոթովի, Մալենկովի, Կագանովիչի, Շեպիլովի եւ այլոց «հակապարտիական» ընթացքն ու կը յայտնեն թէ իրենք կանգնած են կուսակցութեան կողքին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԴ.

ԱՆԶԳԱՄ ԿԻՆ

— Անօրէ՛ն, դեռ այդ վիճակիդ մէջ դիս նախատել կը համարձակի՞ս. բայց գիտցի՛ր որ այդ ողորմելի մարմնոյդ տէրը ես եմ, իմ ձեռքէս պիտի չկարենաս ազատիլ. քանի՛ տարի էր որ վրէժը սրտիս մէջ անմեռ կենդանի էր, վերջապէս ահա իմ ձեռքս մատնեց զքեզ Աստուած: Քեզմէ երեսս ծածկելու պէտք չունիմ, դու արդէն մեռած ես, եւ մի՛ կարծեր թէ սովորական մահուամբ պիտի մեռնիս, այլ կտտամահ զքեզ պիտի սպաննեմ, մաղմաղ կրակներու վրայ քեզ պիտի խորովեմ. անօրէ՛ն աւազակ, իմ տունս կոխե՞լ, իմ աղախիններս, իմ նժոյգս յափշտակե՞լ, իմ Ալիս ինձմէ կորզե՞լ, երբեք գթութեան մի՛ յուսար... ահա Ամիրապետին հրամանագիրը որ իմ խնդրանացս վերջապէս լսեց եւ ինձ զքեզ պարգեւեց. միմիայն ճամբայ կայ քեզի մահուընէ ազատելու եւ իմ ներողութեանս հանդիպելու, անմա՛րդ շուն. քու սուտ հաւատքդ կ'ուրանաս եւ չղթայակապ ստրուկ՝ իմ դուռս կը ծառայես...

Ի՛նչ բարերախտութիւն, քեզի պէս ջատուկի մը չղթայակապ ստրուկ դառնալու համար ապրիլ. ես որ ամէն անգամ մեծութիւն եւ փառք արհամարհեցի իմ հաւատքիս համար: Տէ՛ր, եթէ Աստուած այնպէս որոշեր է որ այս մարմինը այդպիսի զարշելի ձեռքերէ մեռնի, իւր կամքը օրհնեալ եղիցի:

— Խօսէ՛, հաչէ՛, անհաւատ շուն, այդ լեզուդ հրացեալ աքցաններով պիտի ծակոտեմ, ճանչցնեմ քեզ թէ ի՛նչ կին եմ ես...

— Փո՛ւճ աշխատանք, ես քեզ լաւ կը ճանչեմ, եւ ուրախ եմ որ այդ աղջիկները քու զազրալի ձեռքէդ ազատեցի...

— Իմ Ալիս ի՞նչ ըրիր, անզգամ, խոստովանէ՛ շուտ:

— Քու Ալի՞դ. այն գիշերուընէ ի վեր զինքը տեսած չեմ:

— Կ'ուրանա՞ս, լա՛ւ... տանջանքները քեզի խոստովանել կուտան: Բայց ես փուճ տեղ քեզի պէս անարգ գերւոյ մը հետ խօսիլ խոնարհեցայ. վաղը կ'երթանք իմ ամրոցս, հոն ես քեզի փոխել կուտամ այդ ամբարտաւան արհամարհոտ ձեւդ ալ, լեզուդ ալ, կրօնքդ ալ. շատ ստրուկներ ես մոմի պէս կակղցուցեր եմ, դու ալ կը կակղնաս եւ կ'իմանաս թէ ի՛նչ կը նշանակէ ինձ պէս կին մը:

— Լա՛ւ, ինձ շատ զզուանք պատճառեցիր, բաւական է այսչափ, ըսաւ Գուրգէն ամենայն արհամարհանօք, եւ բարձրացնելով ձայնը, — բանտապա՛ն, բանտ երթանք գնաց.

Երբ բանտապանը ներս մտաւ, Գուրգէն դէպի դուռը շտկուեցաւ առանց խօսելու: Իսկ կինը դառնալով բանտապանին՝ իշխանաբար՝

— Եթէ գլուխդ ողջ պահել կ'ուզես, լաւ պէտք է հսկես այս գերւոյն վրայ, վաղը առաւօտ ինձ պիտի յանձնուի դա, բաւ.

— Ո՞ւմ հրամանաւ կը խօսիս այդպէս, Տիկին:

— Եթէ այս Ամիրապետին հրամանագիրը դու չես ճանչեր, քու տէրդ եւ քու քաղաքապետդ լաւ կը ճանչեն: Եւ հրովարտակ մը տարածեց բանտապանին առջեւ:

— Ես իմ իշխանացս հրամանին միշտ հնազանդեալ եմ, Տիկին, ըսաւ մարդը չփոթելով այդ կատաղի կնոջ կերպարանքէն, եւ գնաց Գուրգէնի ետեւէն որ անտարբեր եւ անխռով դէպի իր բանտը կ'երթար սուլելով:

Իսկ կինը որ այն մեզ ծանօթ դիպուածէն վերջ՝ Ապահունեաց երկիրը թողեր՝ փախեր Խոյի մօտ գիւղակ մը կը բնակէր, կ'երթար հրամանները տալու իր պահապանաց որ առաւօտուն կանուխ ճամբայ ելնեն տանելու համար Գուրգէնը, եւ իր մտքին մէջ դիւանական տանջանքներ կը պատրաստէր:

ԳԼՈՒԽ ԻԵ.

ԱԶՆՈՒԻ ԿԻՆ

Նոյն օրը դեռ արեւը չելած մութն ու լուսուն, Ուրմեայ լճին արեւմտեան եզերքին վրայ՝ կիսաւեր գիւղի մը քով երկու մշակի զգեստներով մարդիկ անշարժ կեցեր ծովուն կը նայէին. այդ մարդկանց մէկը գրեթէ վաթսնամեայ ալեւոր մ'էր որու կերպէն եւ ձեւէն կ'երեւար թէ կորովը բոլորովին չէր կորուսեր, եւ իւր լայն ճակտին վրայ յայտնի ծանր մտատանջութիւն մը զինք կը տաղնապէր: Իսկ միւսը քառասունն անցած կորովի սովորական մարդ մը կ'երեւար եւ պատկառանօք կ'սպասէր ծերուն առջեւ, որ անթարթափ դիմացի եզրը կարծես թէ կը չափէր մտքով: Վերջապէս ծերը դարձաւ իւր ընկերոջ եւ կամաց ձայնով ըսաւ.

— Դու հիմա ապահո՞վ ես, Վահրիճ, որ նաւավարք մութին հետ այստեղ պիտի գտնուին:

— Այո՛, տէր:

— Ամէնքն ալ Վասպուրականի հաւատարիմ նաւավարք ե՞ն:

— Այո՛, տէր:

— Նաւը լա՞ւ է եւ սրընթաց՝ ինչպէս ես քեզ հրամայել էի:

— Այս ծովուն վրայ անկէց լաւը չի գտնուիր:

— Ի՞նչչափ ժամանակի մէջ ասկից դիմացի ափը կրնայ հասնիլ՝ լաւ թիավարելով:

ԾԵՐԵՆՑ

(Շար.)

ուածի մը արդիւնք չէր Խրուշչեւի եւ Միկոյեանի համբորդութիւնը գերմանական ընտրութիւններէն ճիշդ հինգ շաբաթ առաջ: Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը աւելցուց թէ «տարօրինակ է դիտել թէ Պ. Խրուշչեւ մեզի հետ այնքան գէշ կը վարուի, եւ կառավարութիւնս եւ իմ անձս հոգէն ալ ցած կը նկատէ նման ելոյթներ ունենալով մեզի դէմ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, ճիշդ այն ժամանակ երբ Մոսկուայի մէջ տեղի կ'ունենան խորհրդակցութիւններ որոնք սկսան Խ. Միութեան պահանջով»:

Մինչ այդ հինգշաբթի օր յայտարարուեցաւ թէ Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան խորհրդակցութիւնները ընդհատուեցան եւ պիտի վերսկսին քանի մը օրէն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈԳԵՐԸ

Ելմտական նախարար Կայեաւ միշտ կը շարունակէ կարելին եւ անկարելին փորձել պահպանելու համար գինները եւ առաջքը առնելու համար թղթադրամի յաւելման:

Առաջին առթիւ ցորենին գինը, ապա, երէկ, միսին գինները որոշուեցան: Մսավաճառները այլեւս պիտի չկարենան գինները որոշել համաձայն միսին որակին, այլ համաձայն իրենց գնած միսի զանազան տեսակին միջին գինին: Սահմանուած են մանաւանդ եզան մսի գինները 780էն 1090 ֆրանք քիլօն (ֆօ-ֆիլէ), 700էն 960 ֆրանք (խորոված եզ):

Ազատ են ոչխարի և այծի միսի գինները:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին երկու օրուան ընթացքին ահաբեկումները սաստկացան Ալժերիոյ մէջ: Ֆրենտայի նահանգապետը սպաննուեցաւ, իսկ իր կցորդը՝ Քոսթա, ծանրապէս վիրաւորուեցաւ: Նոյն շրջանին մէջ, Ֆրենտայի եւ Թիարէի մէջտեղ, չորս Եւրոպացիներ այրուած գտնուեցան կառքի մը մէջ:

× Ալժերիոյ մէջ, Թեպեսայի շրջանը 120 ապստամբներ սպաննուեցան:

Մինչ Ալժերիոյ մէջ ահաբեկումները կը շարունակուին, Հիւսիսային Ափրիկեցիներու յարձակումները կը կրկնապատկուին մայր երկրին մէջ:

Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ, ինչպէս նաեւ գաւառը տեղի ունեցած են բազմաթիւ բախումներ: Մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան: Յարձակումներու ենթակայ եղած են մասնաւորաբար Հիւս. Ափրիկեցիներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՅԻ (Լեհաստան) 3000 բանուորներու գործադուլը վերջացաւ չորեքշաբթի օր, առանց արիւն թափուելու: Կառավարութիւնը որոշեց որեւէ միջոց չառնել գործադուլ ընողներու դէմ:

841 ՄԻԼԻՈՆ տոլարի գերզ մը կը պահանջէ Մ. Նահանգներու խորհրդարանը, արտասահմանի ըլլալիք օգնութեան գումարին վրայ: Այդ գումարը 3367 միլիոն տոլար է, եւ Այզընհաուըր չուզեր որեւէ գերզ ընդունիլ: Իբրեւ աննախընթաց դէպք զօրավարը որոշեց բացառիկ նիստի հրաւիրել խորհրդարանը, եթէ գումարին ամբողջութիւնը չքուէարկուի: Հակառակ այս սպառնալիքին 130ի դէմ 252 ձայնով 324 միլիառ ֆրանքի գերզ մը քուէարկուեցաւ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ, չորեքշաբթի օր ինկաւ Քոփէնհակի նաւահանգիստին մէջ: 23 մեռեալ կայ:

ՕՄԱՆԻ հարցը Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ պիտի քննուի երեքշաբթի օր:

ԼՈՐՏ ԼԸՆՏԸՆՏԵՐԻ, 20 տարեկան անգլիացի ազնուական մը, իր կարգին, յարձակումներ գործեց Թագուհիին դէմ, «ամէն անգամ որ գինքը կը լսեմ, ականջներս գոցել կ'ուզեմ»:

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ»Ի ուրբաթ օրուան թիւը (համայնավար պաշտօնաթերթը) հրապարակէն քաշուեցաւ, Ալժերիոյ վրայ յօդուած մը հրատարակած ըլլալուն համար:

ՈՒԹ ԱՆԴՆԴԱԽՈՅԶԵՐ որ Փիրէնեաններու մէջ Փիէր անդունդին մէջ ուսումնասիրութիւններ կ'ընէին 300 մեթր խորութեամբ, այլեւս չեն պատասխաներ: Անձրեւներու հետեւանքով ջուրերը բարձրացած են եւ լուր չկայ անոնց վիճակէն:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ անուն լիբանանահայ մը առջի օր բռնուեցաւ Միլոյի մէջ (Ավէյրոն) տըվիզի ապօրինի գործածութեան համար: Պէյլէրեան 29 տարեկան է եւ բժիշկ (Էնթէրն) Միլոյի հիւանդանոցը ինչպէս կը գրէ Ֆրանս-Սուար:

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris 9e

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ շրջաններու Ազգային Միութիւնը կը յայտարարէ յարգոյ եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդին թէ՝ այս կիրակի Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեցւոյն մէջ: Նոյն առթիւ մատաղօրհնութիւն եւ խաղողի օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ:

Լիոնի եւ շրջաններու հաւատացեալ հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ հոգեշունչ այս արարողութեանց:

Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին մատաղի մասնակցիլ, իրենց նուէրները կրնան արձանագրել տալ եկեղեցւոյն գրասենեակը:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նիսի եւ շրջանի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ «Վերափոխման Ս. Աստուածածնի» տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ խաղողօրհնէք տեղի պիտի ունենայ Մարսէլի Հայոց եկեղեցին, 18 Օգոստ. կիրակի օր: Կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ Արժ. Տէր Աւոմ քահանայ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ ժամը 10ին:

Մատաղացինի մասնակցողներէ կը խնդրուի իրենց նուէրները յանձնել վարչութեան նշանակած յանձնախումբերուն եւ կամ եկեղեցիի վարչութեան:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հայրենակիցնե՛ր,

Պատրաստուեցէք խուռներամ փութալու էքս-լէ-Պէնի տարեկան դաշտահանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Մոն Ռըվարի թելեֆերիքին մեկնակէտին դիմացի մարգագետնին վրայ: Պիտի վայելէք անզուգական պաղ ջուր, խմիչքներ, իսկ անձրեւի պարագային՝ ապահով զոց սրճարան:

Կը խնդրուի ազգային իշխանութիւններէն տրամադրել մեզի քահանայ մը, մատուցանելու համար Ս. պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ: Գոյացած հասոյթը պիտի յատկացուի հայապիտական գրքոյկի մը հրատարակման Ֆրանսերէն լեզուով, ձրիօրէն տրամադրելու համար հինգշաբթիի եւ կիրակնօրեայ վարժարաններու աշակերտներուն հայ ուսանողութեան:

Կը սիրենք յուսալ որ շրջակայքի հայութիւնը պիտի չզլանայ իր ներկայութիւնը բերել, անգամ մը եւս վայելելու հայկական ջերմ մթնոլորտ եւ քաջալերելու մեր համեստ հաւաքոյթը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլէն այրի Տիկ. Էլիզ Մանուէլեան եւ զաւակները՝ Խորէն, Լեւոն, Օր. Շաքէ եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին

ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցի առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց ազգականին Օննիկ Թոսպաթի, Յակոբ Ապաճեանի եւ Փափազեան ընտանիքի համայն ննջեցեալներուն հոգւոյն համար:

Կը հրաւիրուին նաեւ հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնը պիտի կատարուի հանդիսաւոր արարողութեամբ: Բազմաձայն Ս. պատարագէն ետք տեղի պիտի ունենայ Մեռելոցի հոգեհանգիստ: Մասնաւոր հոգեհանգիստ փափաքողներ կը հրաւիրուին արձանագրուիլ: Խաղողի նուիրատուներէ կը խնդրուի իրենց նուէրը հասցնել մինչեւ կիրակի առտու:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ցաւով կը տեղեկանանք որ ձախափիւռի տնօրէնութիւնը փոփոխութիւն կատարած ըլլալով իր յայտագրին մէջ, փակէ որ Շայոյի եկեղեցական երաժշտութեան հայկական բաժինը տրուած է Փարի-էնթէրէն անցեալ կիրակի, մինչ մեզի ղրկուած յայտարարութիւնը 18 Օգոստոսի համար էր:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Արզումանոֆ ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ ժամը 11ին իրենց հօր՝

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱՐԶՈՒՄԱՆՈՖԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը փութայ ծանուցանել թէ՝ այս հինգշաբթի առաւօտեան, Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ պիտի մատուցուի Ս. պատարագ, տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ, Ռիւ Գուանըլի:

Տեղի պիտի ունենայ աւանդական խաղողօրհնէք եւ մատաղի բաշխում: Ուստի կը հրաւիրէ բարեպաշտ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ պաշտամունքի արարողութեանց, հոգեպէս մխիթարուելու համար:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը ձեռնարկած է գրադարանի մը կազմութեան: Այս առթիւ, մեր բոլոր մտաւորականները, հայրենակիցներն ու ընկերները կրնան օգնել գրադարանին կազմութեան՝ ՄԻԱՅՆ ԳԻՐՔ նուիրելով, հայերէն թէ ֆրանսերէն:

Գիրքերը կարելի է ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

Պ. ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ
16, Ռիւ Փասքէօր
Ռօզի-սու-Պուա (Սէն)

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

18 Օգոստ. կիրակի առաւօտ Աստուածածնայ տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ: Պիտի պատարագէ Պաւէ քահանայ՝ Պէյրութէն:

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ Սուրբ Կարապետ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սուրբ Աստուածածնայ տօնին առթիւ, աւանդական մատաղի եւ խաղողի օրհնութիւնն և բաժանումը տեղի պիտի ունենան Օգոստոս 14ի երեկոյեան եւ 15ի առաւօտեան, Ս. պատարագի արարողութենէն վերջ: Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՈՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...»

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Պատկերազարդ եւ շքեղ տպագրութիւն:
Գինը 100 ֆրանք

(Թղթատարական սակերու փոփոխութեան պատճառաւ, կը պահանջուի 50 ֆրանք՝ փոստով ղրկուելու պարագային: Ուրեմն ղրկել ընդամէնը 150 ֆրանք դըրօշմաթուղթ):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ»ի ժողովը՝ ընկ. Ս. Պօյաճեանի տունը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ այս կիրակի օր, ժամը 10ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը:

Յաջորդ օրը Բշ. Օգոստ. 19 Մեռելոց, Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համախմբերդցիական Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ժամը 9ին, Տէսինի Կապիյօն սրճարանին ծառաստանին մէջ՝ Շէ Կապիյօն, 23, Ռիւ Էրնէստ-Ռընան, ուր կէսօրին, ի պատիւ պատգամաւոր հայրենակիցներու տեղի կ'ունենայ Հացկերոյթ, որուն կրնան մասնակցիլ ոչ-պատգամ. հայրենակիցները:

Ծանօթ.— Այն հայրենակիցները որ որոշուած ժամուն կը փափաքին հացկերոյթին մասնակցիլ, թող բարի ըլլան օր առաջ արձանագրուիլ հայրենակից Մ. Մանուկեանի մօտ՝ 19, Ռիւ Ռէզամիէ, Լիոն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան:

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Նիկողոսեանի մօր հանգ. Տիկին Նուարդ Միքայէլեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Յ. Վարժապետեան 1000 ֆ. կը նուիրեն եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին:

Պ. Յակոբ Վարժապետեանի ձեռամբ Նէօվիլէն Պ. Գրիգոր Գրիգորեան, իր զաւկին զինուորութենէ ողջ եւ առողջ դարձին առթիւ եկեղեցւոյ շինութեան կը նուիրէ 5000 ֆր.: Նոյնպէս Տիկին Աղաւնի Յովսէփեան Նէօվիլէն իր ապաքինման առթիւ կը նուիրէ 10.000 ֆրանք:

ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Անուշ, Դաւիթ Բէկ, Արշակ Բ., Ալմաստ
Գայեանէ

Երգերը եւ պարերը կը կատարէ Երեւանի Պետական խումբը: Այս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 17էն 20, Սէնէ-Սավուա 21, Ռիւ տը Ժընեւ, Էքս-լէ-Պէն:

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise -
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 18 AOUT 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7969 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3771

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍԵՐՏԱՑՆԵԼ ԿԱՊԸ

*

«Արտասահմանի հետ Կուլտուրական Կապի Հայկական Ընկերութեան» նպատակը պէտք է ըլլար, դառնալով իր անունին, հայրենիքի մշակութային կեանքի ծանօթացումը սփիւռքի հայութեան եւ փոխադարձաբար:

Ցաւալի է նկատել սակայն, որ Ընկերութիւնը երբեք չէ արդարացուցած իր դերը:

Այսօր ո՛չ արտասահմանի հայութիւնը իրական եւ կատարեալ գաղափար ունի մայր հայրենիքի մշակութային նուաճումներուն մասին, ոչ ալ Հայաստանի մեր հայրենակիցները տեղեակ են սփիւռքի գրական-գեղարուեստական ստեղծագործութեանց ու վաստակին:

1936էն առաջ Հայ Պետհրատը եւ Միասնիկեանի անուան Հանրային Գրադարանը կրնային ուղղակի Երեւանէն գիրք ղրկել արտասահման:

Փոխարէն կանոնաւորաբար կը ստանային արտասահմանի ամէն կարգի հրատարակութիւնները, առանց «Հրէի եւ հեթանոսի» խտրութեան:

Դրամական տարբերութիւնները կը կարգադրուէին, ի հարկին, Տորգսինի միջոցաւ.

Այսօր Խանջեանի եղերական սպանութենէն վերջ, Հայաստանի դուռները բոլորովին փակուեցան եւ ամբողջ տասը տարի կորսուեցանք Պետհրատէն:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն վերջ է, որ ճամբաները կիսովին բացուեցան եւ Երեւանի հրատարակութիւնները կը ստացուին Մոսկուայի միջոցով միայն:

«Միջազգային գիրք» կազմակերպութիւնը (Մոսկուա) իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած է Խորհրդային Միութեան տասնեւվեց Հանրապետութեանց մէջ ամէն լեզուով հրատարակուած գրքերու վաճառման մենաշնորհը:

Ներկայիս կարելի չէ որեւէ գիրք ստանալ ուղղակի Երեւանէն: Ապսպրանքները պէտք է ուղղուին Մոսկուա, որ իր կարգին Երեւանէն ստանալով ուզուած գիրքերը, զանոնք պիտի ղրկէ արտասահմանի այն գրավաճառներուն — մեծ մասամբ օտար — որոնք ընթացիկ հաշիւ ունին յիշեալ կազմակերպութեան հետ:

Այս դրութեան անպատեհութիւնն այն է, որ յաճախ ապսպրանքներուն մինչեւ Երեւան հասնիլը՝ պահանջուած գրքերը արդէն իսկ սպառած կ'ըլլան եւ կարելի չ'ըլլար ստանալ զանոնք:

Բազմաթիւ պատմական, բանասիրական, լեզուաբանական եւ գեղարուեստական արժէքաւոր գրքեր չեն հասնիր արտասահման: Ու եթէ երբեմն քանի մը օրինակ հասնին սակաւաթիւ օրինակներ, առանձնաշնորհեալներ միայն կրնան օգտուիլ անոնցմէ:

Այս անպատեհութեան առաջքը կրնար առնել «Կուլտուրական Կապի Հայկ. Ընկերութիւնը», եթէ ուզէր լրջօրէն գործի լծուիլ եւ արդարացնել իր գոյութիւնն ու կոչումը:

Նոյն դժուարութիւնները կան արտասահմանէն հայերէն գրքեր ղրկելու համար Հայաստան: Ո՛չ թէ անհատներու, այլ պետական հիմնարկութեանց:

Այս վերջինները պարտաւորուած են դիմելու Մոսկուա՝ «Միջազգային գիրքի» կեդրոնը եւ անոր միջոցաւ ապսպրելու սփիւռքի հայերէն հրատարակութիւնները:

Ցաճախ ամիսներ կը տեւեն այս գործողութիւնները: Ու կը ներկայացնեն բազմաթիւ անպատեհութիւններ:

Շատ քիչ անգամ Միութիւն մը կամ անհատներ իբրեւ «նուէր» գրքեր կը ղրկեն Հանրային Գրադարանին կամ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի Մատենադարանին:

Այս պատահական առաքումները ո՛չ մէկ կերպով կրնան գոհացնել Հայաստանի ընթերցասէր ժողովուրդը, որ ներկայ դրութեամբ դատապարտուած է անհաղորդ մնալու սփիւռքի գրական-մշակութային արտադրութեանց:

Մատենադարաններու տասցած մէկ-մէկ օրինակ գրքերէն կրնան օգտուիլ միայն առանձնաշնորհեալներն ու մասնագէտները:

Ազգապահպանումի եւ հայապահպանումի գլխաւոր ազդակներէն մէկն ալ այն է, որ հոգեկան-մշակութային կապը Հայաստանի եւ արտասահմանի միջեւ պէտք է պահել վառ ու կենդանի:

Անհրաժեշտ է սերտացնել կապը Հայաստանի եւ արտասահմանի միջեւ՝ մշակութային գետնի վրայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ԱՐԲԱՆԵԱԿԸ՝ ՍՈՒՐԻԱ

●

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԵՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԵՑԱՒ

Երէկ գրած էինք արդէն Սուրիոյ վերջին դէպքերուն մասին, որոնք առիթ տուած էին Ամերիկայի եւ Սուրիոյ յարաբերութիւններու ճգնումին:

Վերջին լուրերը աւելի յստակօրէն կը վկայեն թէ իրականին մէջ Սուրիա առիթ մը ստեղծեց բացորոշօրէն իր դիրքը ճշդելու եւ խաղաղ յեղափոխութեամբ մը նոր արբանեակ պետութիւն մը դառնալու:

Սպայակոյտի պետ՝ Նիզամէտտինի պաշտօնազրկումը այդ ուղղութեամբ շատ յատկանշական է եւ զօրավարին մեկնումով աւելի ազատ կրնայ շարժիլ գնդապետ Սարաճ:

Զօր. Նիզամէտտին շատ փորձած է Սուրիան հեռացնել համայնավարամէտ Սարաճ-որպէտղի բանակը չիյնայ խորհրդային հակողութեան տակ, բայց չէ յաջողած՝ իր դէմ ունենալով նաեւ Պաշտպանողական նախարար Խալետ Ազմը, որ ծանօթ համայնավար է: Համաձայն ստուգական լուրերու, սպայակոյտի պետ նշանակուած է Աֆիֆ Պիզրի, ծանօթ ձախակողմեան մը: Ըստ նոյն աղբիւրներուն, անմիջական կը թուի նաեւ որ՝ Նախագահ Շիւքրիւ Քուաթլիի տեղ անցնի Պաշտպանողական նախարար՝ Խալետ Ազմ: Այս ձեւով Սուրիա աւանդ առին Թափէլու յաջողած կ'ըլլայ համայնավար յեղափոխութիւն մը:

Այս ձեւի զինուորական մենատիրութեան մը հաստատումով, Սուրիա կը յուսայ օգտուիլ Խ. Միութենէն, որ արդէն բաւական խոստումներ բրած է իրեն, ո՛ւ անոնց «որեւէ փոխադարձ դիջումի, քաղաքական թէ զինուորական», բառ սուրիական լուրերու:

Արաբական շրջանակները կը սպասեն նաեւ կարեւոր մաքրագործումներու աջակողմեան տարրերու մէջ:

Հակառակ ամերիկեան հերքումներու, Սուրիացիք կը պնդեն թէ ամերիկացի երեք դիւանագէտները ամէն ինչ պատրաստած էին տապալելու համար ներկայ վարչաձեւը:

Այս ուղղութեամբ առջի օր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ հարիւրապետ Ապտալլահ Շէյխ Աթի որ մաս կը կազմէ այն սպաներուն, որոնց դիմած էին Ամերիկացիները պատրաստելու համար իրենց «դաւադրութիւնը».

Ապտալլահ Շէյխ 45 վայրկեան խօսելով բացատրած է մանրամասնօրէն իր խօսակցութիւնները Ամերիկացիներուն հետ, ինչպէս նաեւ Համի զինուորական կեդրոնի՝ Իպրահիմ Հիւսէյնի հետ. Այս վերջինը, ինչպէս գրած էինք, պաշտօնանկ եղաւ, բայց երկու օր է կը մերժէ Դամասկոս վերադառնալ հակառակ բազմաթիւ հեռագիրներու:

Շէյխ պարզեց նաեւ ամերիկեան ծրագիրները.—

Առաջին անգամ յարաբերութեան մէջ մտած է Ամերիկացիներուն հետ Յուլիս 26ին, համաձայնութեամբ իր պետերուն:

Ամերիկացիները կ'ուզէին իրենց արամադրութեան տակ ունենալ Սուրիոյ զինուորական ուժը (30.000 զինուոր) եւ այս նպատակով կարեւոր գումարներ յանձնած են իր միջոցով սուրիական իշխանութեանց: Օգոստոս 11ին Ամերիկացիները (Սթոն եւ Ճիթըն) իրեն ներկայացուցին գնդապետ Հիւսէյնին (Համի զինուորական կցորդը) որ ապահովեց թէ Ամերիկա պատրաստ է մեծ օժանդակութիւն բերել Սուրիոյ, դայն խլելու համար համայնավար վտանգէն: Այս «պետական հարուածէն» ետք, միշտ ըստ Շէյխի յայտարարութեանց, Ամերիկա թոյլ պիտի տար Սուրիոյ, որ գրաւէ Լիբանանը եւ իրեն կցէ, պիտի օգնէր Ալժերիոյ ազատագրման, պիտի մաքրէր Յորդանանը եւ պարտադրէր Իսրայէլի բաժանում մը:

Սուրիոյ ձայնասփիւռը չեշտեց թէ այս յայտարարութիւնները կ'ընէ «փաստեր տալու համար ամերիկեան դաւադրութեան»:

Այս առթիւ խորհրդային մամուլը մեծ խանդավառութեամբ կ'արձանագրէ «Միջին Արեւելքի ազատագրման շարժումներու յաղթանակը»: «Փրաւտա» կը գրէ.— «Ամերիկեան օժանդակութիւնը Այզընհաուըրի վարդապետութեան գծով փոխանակ օգտակար հանդիսանալու, լեցուն է մահացու վտանգներով»:

× Պէյրութի մէջ բաւական վտանգներ կը սպառնան ամերիկեան դեսպանատան եւ լիբանանեան ոստիկանութիւնը առջի օր ձերբակալած է երիտասարդ Յորդանանցի մը Ապտուլ Ղանի որ յայտարարած է թէ եգիպտացի դիւանագէտ մը իրեն պաշտօն տուած էր յարձակում գործել ամերիկեան դեսպանատան վրայ:

× Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահը էլ Քուաթլի, ուրբաթ ընդունեցաւ Դամասկոսի խորհրդային դեսպանը, բայց յայտնի չէ իրենց խօսակցութեան նիւթը:

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

●

ՄԵՐ ԿԱՑԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ԹԵՐԹԸ

Մեծ հաճոյքով ստացանք այսօր իր տեսակին մէջ նորօրինակ «թերթ» մը: Գիտեմ, պիտի ըսէք հիմա, «աս էր պակաս» . . թերթ, թերթ . . . նորէ՞ն թերթ: Հոն ուր չորս Հայեր իրարու մօտ եկած են, անպատճառ իրենց առաջին մտածումը կ'ըլլայ թերթ մը հրատարակել միշտ: Բայց այս մէկը, բսի արդէն, իր տեսակին մէջ առաջինն է կարծեմ, եւ վստահ եմ որ դուք ալ պիտի գնահատէք:

Օդափոխութեան կայանները մեր մէջ սկիզբէն ի վեր երկու գլխաւոր նպատակ ունեցած են միշտ. երախային տալ ամիս մը մաքուր օդ, արեւ, լաւ սնունդ եւ մանաւանդ հայկական մթնոլորտ ու հայեցի դաստիարակութիւն:

Մինչեւ այժմ երգ ու պարով եւ հայերէն արտասանութիւններով կը գոհանային վարիչները: Այս տարի իբրեւ նորութիւն աւելցեր է ձեռագիր եւ նկարազարդ «թերթ» մը հայերէն (երկու երորդով) եւ ֆրանսերէն: Խմբագրուած, պատկերազարդուած եւ գրուած Ֆր. Խաչյոտ խաչի ժիւրայի կայանին տղաց կողմէ:

Դիմանկարները (Շ. Միսաքեան, Թումանօս Մելիքեան, Լիպարիտ Նազարեանց, Ա. Իսահակեան, Եղիշէ Չարենց) սեւ չինական մելանով, ինչպէս միւս գեղարուեստական զարդանկարները ճարտարութեամբ եւ ճաշակով գծուած են, մէջ ընդ մէջ զետեղուած են ոտանաւորներու եւ արձակ գողտրիկ մանկական պատմուածքներու միջեւ: Մարզական բաժին մըն ալ, անշուշտ կայանի իրենց մէկ ուրիշ ձեռնարկը, լրացնելու համար թերթին 24 էջերը:

«Քանի մը խօսք», ստորագրուած Լ. Մոմճեանէ առաջին էջին վրայ, ուղղուած է «ընթերցողին»: կարծեմ ընթերցողները այս պարագային, կայանի բնակիչներն են որոնց խմբական ընթերցումներ թերեւս պէտք կ'ըլլայ ընել: Չէ՞ որ շատերուն համար հայերէն կարդալ գրելը խնդրական է:

Թերթին անո՞ւնը: Ֆ. Կ. Խաչի Կայանի կողքին վրայ՝ շէնքին նկարը, գեղատեսիլ շրջապատով, եւ քիչ վարը՝ խումբ մը տղաք իրենց առաջնորդին հետ:

Բովանդակութեան մասին բան չունինք ըսելիք: Քանի մը տող ուշադրութիւն գրաւեցին սակայն: Շաւարշ Միսաքեանի նկարին տակ ուխտ մը կամ խոստում մը կար, ուղղուած մատղաշ սերունդին կողմէ. «*Մայրենի քաղցրիկ լեզուն գուրգուրանքով պահել եւ պայքարիլ օտարացումին դէմ, որպէսզի խայտայ ձեր հոգին . . .*» Ապրի՛ք տղաք:

ՆՈՃԻ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՊԱԳԱՆ

●

Քանի մը օր արձակուրդէ ետք, Ելմտական նախարարը՝ Կայեար, երեքշաբթի օր կը վերադառնայ Փարիզ եւ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին պիտի յայտնէ թէ ինչ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ գիներու յաւելման առաջքը առնելու համար:

Արդէն յայտնի է թէ ինչ փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան.

Ցածկման ենթակայ ապրանքներ.— Այծի միս, ոչխարի միս, կարագ, ալիւմինիում, հրատարակչական եւ տպագրութիւն, շարժանկարի տոմսեր, ներածուած ապրանքներ.

Զեղչի ենթակայ ապրանքներ.— Եզան միս, ստեպղին, սխտոր, կաղամբ, գետնախնձոր, գինի, հաւկիթ, գեղօրայք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ կը շարունակուին ձերբակալութիւնները, դատապարտութիւնները եւ գնդակահարութիւնները:

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ եւ Խ. Միութեան բանակցութիւններ, վերսկսան Մոսկուայի մէջ աւելի մեղմ մթնոլորտի մը մէջ: Խրուշչեւի եւ Միկոյեանի յայտարարութիւնները Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ Ատենաուըրի դէմ, աւելի ձգտուած մթնոլորտ մը ստեղծած են: Մոսկուայի արեւմտեան Գերմանիոյ դեսպանը յետաձգեց իր ճամբորդութիւնը դէպի տնօրինութիւն:

ՑԻՒՐԻԽԻ մէջ ցոյցեր տեղի ունեցած են այն երիտասարդներուն դէմ որոնք մասնակցած են Մոսկուայի փառատօնին:

ՄՈՒՀԱՄԷՏ Ե., որ մինչեւ հիմա Մարոքի Սուլթան էր, այսուհետեւ Մարոքի թագաւորի տիտղոս պիտի կրէ: Արդարեւ, Օգոստոս 16ի օրէնքի մը համաձայն, Մարոքը այլեւս թագաւորութիւն է:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հանրապետութեան նախագահ Քամիլ Շամուն կրկին Սամի Սոլի յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը:

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ապօրէնի առեւտուրներ տեղի կ'ունենան Իսրայէլէն Կազա ՄԱԿի զինուորներուն միջոցով, համաձայն եգիպտական շաբաթաթերթի մը: Այս առթիւ կ'առաջարկուի որ ՄԱԿի զինուորներուն անձեռնմխելիութիւնը ջնջուի:

ՉԻՆԱԿԱՆ համայնավար պատուիրակու-

(Շար.ը երկրորդ Դ. էջ)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԵՐԵՔ ՎԷՊ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԸ (*)

Վերջին յիսնամեակին արեւմտահայ գրականութեան մէջ վիպական սեռին յատկանիշն եղած է նորավէպերու եւ պատմուածքներու գրականութիւնը։ Գրական այս սեռին մէջ անմրցելի անուններ ունինք։ Սկսելով Գրիգոր Զօհրապէն, Լեւոն Բաշալեանէն, Արփիար Արփիարեանէն, Տիգրան Կամսարականէն մինչեւ Երուանդ Սրմաքէշխանլեան, Ա. Պարթեւեան, Տիկին Զ. Եսայեան, քիչ մը բոլոր գրողները լաւագոյն էջեր ստորագրած են։ Ցիշուած անուններուն մօտ վիպագրութիւնն ալ զարգացած է։ Եթէ չհաշուենք Գ. Զօհրապի «Անհետացած սերունդ մը» վէպը, իբրեւ առաջին փորձ, Ա. Արփիարեան իր «Կարմիր Ժամուց»ով, Տիգրան Կամսարական «Վարժապետին աղջիկ»ով, Երուխան «Ամիրային աղջիկ»ով ու «Հարազատ որդի»ով, բոլորն ալ վիպական արուեստով, ժամանակակից հայ կեանքէն բարքեր ու տիպարներ տուած են, արդարացնելու համար վէպը իբրեւ գրական սեռ։

Աւելի երիտասարդներ, ինչպէս Տիգրան Չէօկիւրեան իր «Վանք»ով ու «Հերոս»ով նոյն սեռը փորձած են։

Անուններու այս յիշատակութիւնը արեւմտահայ գրականութեան կը պատկանի։ Որովհետեւ, արեւելահայ գրականութեան մէջ վէպը իր մասնաւոր տեղը ունի արժանաւոր ներկայացուցիչներով։ Քանի մը անուններ, ինչպէս Խաչատուր Աբովեան, Պերճ Պռոշեանց, Րաֆֆի, Ծերենց, Շիրվանզադէ, Նարդոս, Ա. Ահարոնեան, Մուրացան, Վրթանէս Փափազեան, Դերենիկ Դեմիրճեան եւ Շանթ, պիտի բաւէին արդարացնել վիպագրի իրենց արժանիքները։

Նորավէպերու եւ պատմուածքներու գրականութիւնը, իբրեւ գրական աւանդութիւն, վերջին երեսնամեակին եւս շարունակուեցաւ եւ մենք նոյնքան արժանաւոր ներկայացուցիչներ ունեցանք։

Արտասահմանեան մեր կեանքը սակայն իր պարտադրութիւններն ունի, եւ հիմա է, որ հեղինակներ կը փորձեն վիպագրութիւնը այս վերջին քանի մը տարիներու [illegible]։

Նկատի ունիմ երեք վէպեր եւ պատմուածք մը, որոնց հեղինակները չեն կրնար շրջանցուիլ եւ նկատի չառնել մեր մտահոգութիւնները եւ ազգային տագնապները։

Այդ երեք վէպերն են — Գաբրիէլ Թագւորեանի «Պահակը պատնէշին վրայ», վէպ Սփիւռքի հայ կեանքէն. Արամ Սահակեանի «Հայրենադարձ Սարգիսը», իրական կեանքէ առնուած վէպ, նոյն հեղինակէն «Մահուան պէս զօրաւոր», սիրավէպ լիբանանեան կեանքէ, եւ Նշան Պէշիկթաշլեանի «Հրաշագործ Հայը»։

Գաբրիէլ Թագւորեանի գրիչը, վերջին տարիներուն, բեղուն արտադրութիւն մը ունի։ 1950ին լոյս կ'ընծայէր «Երբ երկինքը անողոք է» ժողովրդական վէպ մը։ 1953ին մեզի կուտար «Գորշ գայլը կատղեր էր», վկայութիւններ եւ տպաւորութիւններ 1915 Թուականէն։ Վերջինը ուրեմն՝ «Պահակը պատնէշին վրայ»։ Վարուժան Արթունեանն է այդ պահակը, որ հայկականութեան մարմնացումն է օտար ազդեցութիւններու, օտար ամուսնութեան մը դէմ ընդվզող եւ բողոքը մարմնացնող։ Իր հօրեղբօր տունէն ընդմիշտ կը հեռանայ, տեսնելով օտար կնոջ մը հակահայ ազդեցութիւնը իր հօրեղբօրորդիներուն վրայ։ Շա՛տ այժմէական նիւթ մը ընտրած է Գաբրիէլ Թագւորեան։ Վէպ անուանումը քիչ մը տարակուսելի է սակայն, որովհետեւ աւելի շատ իրական դէպքեր պատմութիւնը կը կազմեն իր ժամանակին։ Այսպէս այդ գրուածքին մէջ է որ կը գտնենք Էջմիածնի վերանորոգութեան հարցը, Գարեգին Կաթողիկոսին այցը Գահիրէ, տարագրութեան պատմութիւնը, գեղարուեստական ցուցահանդէս մը եւ մրցում, անգլիական եւ եգիպտական դաշինքին ստորագրութիւնը, դէպի հայրենիք ճամբորդութեան մը տպաւորութիւնները, 1915ի դէպքերուն անդրադարձումը, բոլորն ալ տեսակ մը Թղթակցութիւններ, հրապարակագրական արժէքական նիւթեր, որոնք այս «վէպ»ին մէջ տեղ գրաւած են հեռաւորութեամբ մը։

Կը ցաւիմ որ աւելի մանրամասնութիւններու մէջ չեմ կրնար մտնել, տալու համար մէկէ աւելի դէմքերու դիմագիծը, կատարած դերը եւ երեւան հանելու համար հեղինակին լեզուին գեղեցկութիւնը։

Երկրորդ վէպը Արամ Սահակեանի «Հայրենադարձ Սարգիս»ն է։ Հեղինակը «իրական կեանքէ առնուած վէպ» կ'անուանէ իր գործը. այդ իրականութիւնը Ներգաղթն է, որուն դրական, մանաւանդ բացասական կողմերն է որ հարազատօրէն կուտայ մեզի հեղինակը։ Բոլորս կը յիշենք արեւելքի մեր հայրենակիցներուն կրած յուսախաբութիւնները, Ներգաղթի օրերուն հրապարակ իջնող բացասական տիպարներէն մեր ժողովուրդին կրած նիւթական ու բարոյական վնասները։ Կենդանի կերպով ներկայացուած է Սարգիսին եւ իր կնոջ Եղիսաբէթին տառապանքը, սեփական տունէ բաժնուիլը։ Թէ ի՛նչպէս հայ անհատը կը սիրէ իր տունն ու տեղը, եւ կեանքի գնով միայն անկէ կը բաժնուի։ Ներգաղթի հաշուեյարդարութեան տխուր պատմութիւնն է ան։ Սրամտութիւններ անպակաս են, որոնք մեզի կը յիշեցնեն Եր. Օտեանի «Ընկեր Փանջունի»ն։ Ժողովրդական լեզուով գրի առնուած, առանց արուեստականութեան պատմութիւն մըն է, որ մեր մէջ տխուր յիշատակներ կ'արթնցնէ։

Արամ Սահակեանի «Մահուան պէս զօրաւոր»ը իսկական վէպ մըն է, սիրային հանգոյցներով ընդելուզուած։ Լիբանանի կեանքէն առնուած է, ուր Մարօն Եուսէֆ քսան տարեկան մեծահարուստ երիտասարդը կը սիրահարի ամուսնացած Մէլվինէի։ Այս վերջինը գեղեցկութեան տիպարն է եւ իր վրայ կը կրէ իգական սեռի բոլոր արժանիքները ոչ միայն Ֆիզիքական այլեւ բարոյական։ Ամուսինը Ժորժ Մանսուր, տարիքի տարբերութիւնը ունի Մէլվինէի հետ։ Իրենց աղջիկը Նէճիհէ կ'ամուսնացնեն Մարօն Եուսէֆի հետ։ Եւ սակայն այս երիտասարդը սիրոյ կրակներու մէջ բռնուած է ու կը տուայտի։ Մահուան պէս զօրաւոր սէրը իր ցանցին մէջ առած է երիտասարդը։ Մէլվինէ կը դառնայ Մարօնի սիրուհին։ Ողբահար են երկուքն ալ, դաւաճանած ըլլալով Նէճիհէն։ Սիրոյ համար հետզհետէ հասունցող Նէճիհէն կը զգայ դաւաճանութիւնը։ Երիտասարդ տարիքի մէջ հիւանդ հօրը ճակատագիրը կ'ունենայ։ Վէպը կը վերջանայ Մէլվինէով որ մայրապետի հագուստ հագնելով կը յուսայ իր մեղքերը քաւել, ինչպէս որ երիտասարդ Մարօն եւս կանխահաս մահ մը կ'ունենայ։

Արամ Սահակեանի այս երկու վէպերը տարբեր մթնոլորտ ունին, տարբեր յղացում, տարբեր ոճ ու լեզու։ Երկուքին մէջ ալ հեղինակը զուսպ է եւ չի դիմեր աւելորդ ածականներու եւ արուեստակեալ ձեւերու։

Նշան Պէշիկթաշլեանի նորավէպը «Հրաշագործ Հայը», առաջին անգամ կարդացուեցաւ Փարիզի Համազգային լսարանին մէջ եւ ջերմ խանդավառութիւն ստեղծեց։

Հայ երիտասարդը պահակ, հայ անհատը դէպի հայրենիք Ներգաղթի ճամբաներուն վրայ, եւ Հայը հրաշագործ դէպի Փոքր Ասիոյ իր երբեմնի աւերակ ծննդավայրը։

Հրաշագործ Հային անունն է Տիգրան Հայրապետեան։ Հազիւ թէ անապատի վերածուած հայրենական գիւղը կը մտնէ, ցամքած աղբիւրը կարկաչել ու երգել կը սկսի։ Ցնցոտիներու մէջ կորսուած բնակիչները կը հաւատան այդ հրաշքին, որովհետեւ Հրաշագործ Հայը անցաւ անկէ....

Այս ինքնատիպ պատմուածքը գեղեցիկ առիթ մը կը դառնայ յիշեցնելու համար դարերով քով քովի ապրող երկու ժողովուրդներուն տարբերութիւնը։ Հայը շինարար, ստեղծագործ ու հրաշագործ, միւսը՝ քանդող, աւերող ու ոճրագործ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(*) «Պահակը պատնէշին վրայ», Գ. Թագւորեան, վէպ (Սփիւռքի հայ կեանքէն), Հալէպ, 1956։ «Հայրենադարձ Սարգիսը» Արամ Սահակեան (իրական կեանքէ առնուած վէպ), Պէյրութ, 1954։ «Մահուան պէս զօրաւոր» Արամ Սահակեան, Պէյրութ, 1956։ «Հրաշագործ Հայը» Նշան Պէշիկթաշլեան, Պէյրութ, 1957։

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԱՄԱՌ ԻՐԻԿՈՒՆ

Իրիկուն մը, Լիւքսէմպուրկի պարտէզին ծայրամասին մէջ։

Թէեւ արդէն ուշ էր, բայց տակաւին շատ մարդ կար Գարբոյի աւազանին շուրջը։ Կանաչ ներկուած պարապ աթոռներուն քով, ձրի նստարաններուն վրայ, կիներ ու այրեր քով քովի սեղմուած։

Ասոնք կը կազմէին Փարիզի ժողովուրդին այն մասը, որուն համար կէսօրէ վերջի Լիւքսէմպուրկի պարտէզին այդ քանի մը ժամերը իրենց ամառնային օդափոխութիւնն էին։

Նստարաններուն մէջ ամէնէն անխնայ գրաւուածները անոնք էին, որոնք երկուք էին, ցից կռնակով մը բաժնուած, ուր մարդիկ ոչ միայն քով քովի կը նստէին, այլ եւ կռնակ կռնակի։

Անոնց առջեւի կողմը նստողները, անքթիթ կը նայէին ճամբուն, որուն մէջ տղաքներ կը խաղային սուր ճիչերով, եւ ուրկէ անցորդներ կ'երթային։ Իսկ անոնց կռնակը նստողները, աւելի բարեբախտ կը նայէին իրենց առջեւը տարածուող անհաւատալի արուեստական կանանչով մարգագետնին, որուն վրայ, քանի մը գեղեցիկ ծաղիկներու խոշոր ածուներ կային, ուր Գարբոյի աւազանին ոստոստող ջուրերը բիւրեղացած կաթիլներ կը ցըրկէին, ուր աղաւնիներ կը պտըտէին, եւ ուր Փարիզի ճնճղուկները կուգային իրենց հատիկը ստանալու, տուողներուն գրեթէ աղերսակու ձեռքերէն...

Եւ անոնց վրան ու դէմը, խոշոր շագանակենիները, որոնց գագաթներէն անդին, դարձեալ, Փարիզի հեռաւոր տժգոյն կապոյտով ամառուան երկինքն էր...

Ասիկա ամառուան այն իրիկուններէն էր, երբ մարդիկ դժուարաւ կը մտնեն իրենց գորշ տուներէն ներս, իրենց գորշ [illegible] հետ, ուզելով աշխարհի շնորհներէն ստանալ որքան որ կրնան։ Եւ այսպէս, իրենց թշուառութիւնը, զարմանալի կերպով մը, յանկարծ գրեթէ ոչընչացած, յուսադարդուած եւ պաշտպանուած կը զգան...

×

Մէկ քանի անգամներ դարձայ Գարբոյի աւազանին շուրջը, դիտեցի ջուրը որ կ'իյնար անվերջ, արձանը կազմող պղնձէ գեղեցիկ մարմիններուն վրայէն, եւ որ սպառելով իր ջուրը մինչեւ հեռուն, օդին հետ, արուեստական կանաչով մարգագետիններուն երկայնքը նստող մարդերուն լոյս բարիք մը կը բաշխէր, ամառուան այդ անհանդստացնող իրիկուան մէջ...

Բայց յանկարծ շառեցան Լիւքսէմպուրկի մեծ պարտէզին մէջ, իրիկուան փակումի փողերուն երկարող եւ յամառող կանչը։ Գարբոյի աւազանին ջուրերը յանկարծ տատամսեցան, նուաղեցան, յետոյ դադրեցան։ Օդին մէջ կանգ առնող անդի

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԸՆՁԱԶՈՒՐԿ ԳԼՈՏ
(CLAUDE GUEUX)

— Ինչո՞ւ համար հոս ես։

- Գողութեան պատճառաւ...

— Ես ալ, ըսաւ Գլոտ։

Արդարեւ, ամէն օր այսպէս բաժնեցին։

Գլոտ 36 տարեկան էր, սակայն մօտաւորապէս 50 տարեկանի երեւոյթը ունէր, որովհետեւ իր նայուածքը ունէր որոշ խստութիւն մը։ Ալպէն քսան տարեկան էր, սակայն հազիւ տասնըեօթը տարեկան կարելի էր տալ իրեն, վասնզի այս տղուն աչքերուն մէջ կար անմեղունակ նայուածք մը։

Անքակտելի բարեկամութեան կապ մը ստեղծուեցաւ այս երկու մարդոց միջեւ։ Բարեկամութիւն մը որ աւելի կը նմանէր հօր եւ որդւոյ մէջ բարեկամութեան մը, քան եղբայր եղբօր մէջ։ Ալպէն տակաւին գրեթէ երախայ մըն էր եւ Գլոտ՝ գրեթէ ծերունի մը։

Միեւնոյն աշխատանոցին մէջ կ'աշխատէին, միեւնոյն կամարին տակ կը քնանային, միեւնոյն բակին մէջ կը շրջագայէին եւ միեւնոյն հացէն կը ճաշակէին...

Երկու բարեկամներէն իւրաքանչիւրը տիեզերք մըն էր միւսին համար։

Կը թուէր թէ երջանիկ էին...

Խօսեցանք արդէն աշխատանոցի տնօրէնին մասին։ Այս մարդը որ բոլոր բանտարկեալները կ'ատէին, ստիպուած էր յաճախ Գլոտին դիմելու, որ սիրուած էր անոնցմէ։ Շատ մը առիթներով, երբ պէտք եղած էր ըմբոստութիւն մը զսպել, Գլոտի անպաշտօն ազդեցութիւնը աւելի օգտակար էր եղած քան պաշտօնական իշխանութեանց զսպողական ձեռնարկները։

Արդարեւ, բանտարկեալները ի կարգ հրաւիրելու համար Գլոտի կողմէ արտասանուած տասը բառ աւելի ազդեցութիւն կ'ունենային, քան տասը ոստիկան-զինուորներու զինեալ միջամտութիւնը։

Գլոտ յաճախ այս տեսակ ծառայութիւններ մատուցած էր տնօրէնին։ Ասոր համար ալ, տնօրէնը զայն կ'ատէր աւելի բուռն թափով մը։ Կը նախանձէր այս գողէն։ Իր սրտին խորը թաքնուած էր ոխ մը Գլոտին հանդէպ, ոխ մը որ արդիւնքն էր անոր, որ տնօրէնը Գլոտին բանտարկեալներուն վրայ ունեցած ազդեցութիւնը կը նկատէր ոտնձգութիւն մը իր իշխանութեան հանդէպ։

Այս կարգի ատելութիւնները աւելի վտանգաւոր են...

Գլոտ սակայն, շատ կը սիրէր Ալպէնը եւ երբեք ալ չէր խորհեր տնօրէնին մասին։

Առտու մը կանուխ, ճիշդ այն պահուն, երբ բանտապահները կալանաւորները կ'առաջնորդէին իրենց աշխատանոցները, զանոնք զոյգ-զոյգ կարգի շարուած դուրս բերելով իրենց ննջարաններէն, բանտապահ մը կանչեց Ալպէնը, որ այդ պահուն կը գտնուէր Գլոտի մօտ, եւ ըսաւ որ տնօրէնը կ'ուզէր զինքը տեսնել։

— Ի՞նչ կ'ուզեն քեզմէ, հարցուց Գլոտ։

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց Ալպէն։

Բանտապահը տարաւ իր հետ Ալպէնը։

Առաւօտը անցաւ եւ Ալպէն չվերադարձաւ աշխատանոց։ Երբ հանգիստի պահը հասաւ, Գլոտ խորհեցաւ որ բակին մէջ պիտի հանդիպէր Ալպէնին։ Հոն ալ չգտաւ զայն։ Կրկին վերադարձաւ աշխատանոց, սակայն Ալպէն միշտ հոն չէր։

Այսպէս ամբողջ օրը սահեցաւ։

Իրիկունը, երբ բանտարկեալները առաջնորդեցին իրենց ննջարանները, Գլոտ խուզարկու աչքերով չորս դին փնտռեց Ալպէնը, սակայն ի զուր։ Այդ պահուն Գլոտ սաստիկ կը տանջուէր՝ եւ ասոր համար իսկ, հակառակ իր սովորութեան, խօսքը ուղղելով բանտապահներէն մէկուն հարցուց.

— Արդեօք Ալպէն հիւա՞նդ է։

— Ոչ, պատասխանեց բանտապահը։

— Ինչո՞ւ համար ուրեմն այսօր բնաւ մէջտեղ չերեւաւ, հարցուց Գլոտ անձկութեամբ։

— Ա՛խ, պատասխանեց բանտապահը բոլորովին անտարբեր եղանակով մը, որովհետեւ իր յարկաբաժինը եւ աշխատութեան վայրը փոխեցին։

Այս խօսակցութեան ներկաները նշմարեցին որ Գլոտի ձեռքերը այս պատասխանին վրայ դողդողացին։ Սակայն հանդարտութեամբ հարցուց.

— Ո՞վ կարգադրեց... ո՞վ տուաւ այդ հրամանը։

Բանտապահը սառն, պատասխանեց.

— Պ. Տ...ն։

Այսպէս կը կոչուէր աշխատանոցներու տնօրէնը։

Յաջորդ օրը դարձեալ Ալպէն մէջտեղ չելաւ։

Իրիկուան, աշխատանքի վերջանալու պահուն, տնօրէնը, Պ. Տ... եկաւ աշխատանոցին մէջ իր սովորական քննութիւնը կատարելու։

Հեռուէն, Գլոտ տեսաւ տնօրէնը։ Իսկոյն հանեց վրէն իր կոշտ բուրդէ շինուած գդակը, կոճկեց գորշ բաճկոնին կոճակները, Գլէրվոյի բանտին տխուր համազգեստը կազմող այդ բաճկոնը կարգի դրաւ, որովհետեւ բանտերու մէջ լաւ հագուած եւ խնամքով կոճկուած բանտարկեալները բարեացակամութեամբ կը դիտուին հսկիչներուն կողմէ, եւ գդակը ձեռքին, խոնարհ դիրքով մը սպասեց Պ. Տնօրէնին անցքին։

(Շար. — 3) ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

մաղբելի բան մը յառաջ եկաւ : Ճնճղուկները, խումբ խումբ, Թեւերու փոքրիկ Թրթռումներով Թողուցին մարգագետինները եւ մտան չագանակենիներուն մէջ: Աղաւնիները Թառեցան արձաններուն գլուխներուն եւ Թեւերուն վրայ, գիշերուան քունին համար: Մութը սկսաւ իջնել, մարգագետիններուն կանանչը փոխելով:

Թողուցի պարտէզը, չդիմանալով տեսնել ծանրագին ու տառապագին շարժումը պարտէզը լեցնող մարդերուն, օրուան հրաշքին դէպի կեանքին գորշին մէջ...

×

Երբ պարտէզէն դուրս ելայ, դուռին առջեւ ամբողջ օրը կեցող լուսանկարիչը, Գարրոյին աւազանին ջուրերուն կենալուն մէջ իր օրուան ալ վերջը տեսնելով, ճամբայ ելած էր, գործիքը շալկած. Վրան ծածկուելիք սեւ լաթը կը կախուէր վար, ամառուան անշարժ օդին մէջ:

Առջեւի մասին վրայ, իբր նմոյշ փակցուած լուսանկարները կը յառաջանային կանաչի վրայ պառկած իրենց աչքը Փարիզի ամառուան մթնցող երկինքին, եւ ոտքերը ամուր կոխնցուցած զիրենք լուսանկարող մարդուն գանկին:

Օպսերվաթուարի հրապարակին առաւօտը չատ տաք էր, եւ խեղդող բան մը կը բարձրանար գետնէն: Բայց խորը կար ծառուղին, խիտ ճիւղերով եւ Թռչուններով ծանրաբեռնուած պալատներով:

Անոնց տակ, օրուան տաքէն դեռ տամուկ նստարաններուն վրայ, ամբողջ օրը տքնած ժողովուրդի աղջիկները եւ տղաները իրենց երեկոյեան առատ համբոյրները մխիթարական ընթրիքին նստած էին կողք կողքի, խոշոր շիշ մը կարմիր գինիի հետ, հացի պատառ մը կրծող, եւ Թշուառութենէն սեւցած էութեամբ, մոռնալու թափառաշրջիկներու հետ...:

Հրապարակին միւս ծայրէն, կ'երեւային հեռուն, Վալ տը Կրասի ճերմակ գմբէթները, յանկարծ բիւզանդական շէշտ մը դնելով Փարիզի միջնադարեան եւ արդիական խնկութեան վրայ...

Փոռ Ռուայալի կայարանին մէջ շոգեկառք մը հասաւ: Մեկնելու հրաւէր մը: Երթա՞լ...

Կանգ առի հրապարակին մէջտեղի արձանին քով: Քլոզըրի տէ Լիլայի թեռասը լեցուն էր իրիկուան ափերիթիֆին համար: Աթոռները յառաջացուցած էին հրապարակին ծառերուն տակ, որոնցմէ արդէն դեղնած տերեւներ կ'անջատուէին, եւ կ'իյնային արձանին չուրջը, ուր կեցած էի:

Պզտիկ տղայ մը, ջղաւոր մատներով կիթառ մը կը նուագէր, կեցած ճամբուն եզերքը:

Հոն ծաղկավաճառ կնոջ կրպակին առջեւ սպասող ծաղիկները, տաքէն ու ծուխերէն սեւցած էին ու կախած իրենց գլուխը: Ծաղկավաճառ պէտ կինը, ի զուր Թիթեղէ ամաններուն ջուրերը կը փոխէր եւ ծաղիկները կանգնեցնել կը ջանար: Անոնք դարձեալ վար կը կախէին իրենց գլուխները...

Պզտիկ տղան կիթառ կը զարնէր, զմայլելով խորհելով սրճարանին առջեւ նստած մարդոց գրպանի փայլուն դրամներուն վրայ...

Ամառ իրիկուան տաք օդին մէջ, անցնելով աթոռներուն եւ սեղաններուն մէջտեղներէն, կտրեցի սրճարանը, ապսէնթի եւ սիկառի հոտեր եկան քիթիս: Դէմքերու ամբողջ բազմութիւն մը ճեղքեցի, աւելի եւ աւելի մօտենալով՝ տղուն կիթառին դայլայլին ձայնին:

Եւ տեսայ, չատ մօտէն, կնոջ ծախած ծաղիկներէն մեռնող կարմիր մեխակներու ամբողջ խուրձեր, իրարու փարած, իրարու մէջ մտած՝ իրենց կեանք տալու անկարող ջուրին մէջ...

ՄԱՆՆԻԿ ՊԸՐՊԸՐԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

« ՇՈՒՆԵՐԸ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՄԷՋ »

●

Այս գիրքին հեղինակը՝ յոյն վիպասան Թրասօ Քասթանաքիս, դասախօս է Փարիզի արեւելեան լեզուներու վարժարանին մէջ: Պատերազմէն առաջ Փարիզ եկած է եւ հելլէնագէտ Փրոֆ. Քոխարիին աշակերտած: Պատերազմի տարիները Յունաստան անցընելէ ետք, 1946ին դարձեալ վերադարձած է Փարիզ: Իր այս գիրքը առջին յունարէնով հրատարակուած է Աթէնքի մէջ «Հաճի Մանուէլ» անուան տակ: Գրքին Ֆրանսերէնի Թարգմանութեան մէջ իր բաժինն ունի:

Ինչպէս գիտէք, տակէ քանի մը տարի առաջ, ուրիչ յոյն վիպասան մը, յունական կեանքէն առնուած գրուածքներով, մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուց Ֆրանսայի գրական շրջանակներուն մէջ: Այդ վիպասանին անունը՝ Նիքոս Քազանծաքիս: Ոչ մէկ բաղդատութիւն այս երկու հելլէն գրողներուն միջեւ: Քազանծաքիս իբրեւ դիւցազներգակ՝ իր գործերուն մէջ վեր հանած է յոյն ժողովուրդին ազատատենչ զգացումները եւ վէպի ձեւին տակ, ազատութեան եւ հաւասարութեան պատգամ մը բերած է: Իսկ Քասթանաքիսի գործը իրական կեանքէ առնուած է: Ան կը պատմէ իր տեսածը եւ ապրածը: Եթէ երեւակայական դէպքեր ալ ապրուած են իր գործին մէջ, անոնք վիպասանին հըմուտ գրչին չնորհիւ, աւելի հաղորդիչ եւ յուզիչ դարձուցած են այս գործին հերոսները:

Քասթանաքիս Պոլիս ծնած եւ հոն մեծցած ըլլալով՝ կրցած է հարազատօրէն նկարագրել իր անձերը:

Գանք նիւթին: Հաճի Մանուէլ, Պոլիս ապրող յոյն վաճառական մըն է, որուն կեանքի հիմնական նպատակը դրամ չահիլն է: Այդ նպատակը իրագործելու համար Հաճի Մանուէլ ոտնակոխ կ'ընէ մարդկային տարրական սկզբունքները: Պատիւ, բարոյականութիւն, եւայլն իրեն համար անիմաստ բաներ են: Պէտք է ուրեմն ազատիլ այդ տկարութիւններէն՝ ձեռք ձգելու համար ընկերութեան ղեկը: Այդ երազը իրականացնելու համար պէտք ունի քաղաքական դէմքի մը, որուն անհատականութիւնը եւ բարձր շրջանակներու մէջ ունեցած ծանօթութիւնները քօղարկեն իր նենգ գործունէութիւնը: Եւ քանի որ վէպը Պոլսոյ մէջ կ'անցնի եւ մեծ պատերազմի օրերուն, երբ Թուրքիոյ պետերը Էնվէր եւ Թալէաթ կը կոչուէին, Հաճի Մանուէլին համար դիւրին կ'ըլլայ ապահովել նման Թուրք անձնաւորութեան մը մեղսակցութիւնը:

Այդ Թուրքն է Իպրահիմ փաշա, զարմիկը Գայադիտ պէյին, որ կառավարիչ է Պոլսոյ մէկ արուարձանին մէջ: Հաճի Մանուէլ, Սարաֆեան անուն ընտանիքի մը ունեցած հարստութեան տիրանալու համար, կը մատնէ այս վերջինը պատկան իշխանութեանց: Զէնքեր կը գտնուին Սարաֆեաններուն մօտ: Սարաֆեանները կախաղան կը հանուին: Իպրահիմ փաշա կառավարութեան աչքը կը մտնէ. իսկ Հաճի Մանուէլ, չուքին մէջ մնալով, կը գոհանայ Սարաֆեաններու պալատով, որ Իպրահիմ խոստացած էր տալ իրեն, «գործին» յաջողութենէն վերջ: Այս ոճիրը պատճառ կ'ըլլայ որ երկու մեղսակիցները անբաժանօրէն կապուին իրարու: Երկուքն ալ փառասէր, անկուշտ եւ ագահ:

Իպրահիմի հօրեղբայրը, — կառավարիչը — կ'ուզէ իր զարմիկը ազատել Յոյնին վատ ազդեցութիւններէն: Գայադիտ պէյ, որ աստուածավախ մէկն է, կը զգայ Թէ Յոյնը իր զարմիկը դէպի բարոյական անկում կ'առաջնորդէ: Բայց Գայադիտ պէյ չի գիտեր Թէ ի՛նչ աստիճան իր զարմիկն ենթակայ է Հաճի Մանուէլի ոճրային քմահաճոյքներուն: Հաճի Մանուէլ իր կինը, Թասուլան, նետած է Իպրահիմի գիրկը, աւելի դիւրութեամբ իշխելու համար Թուրքին վրայ: Շնորհիւ այդ կնոջ, Հաճի Մանուէլ կը յաջողի համոզել Իպրահիմը որ իր հօրեղբայրը դաւադրաբար սպաննել տայ:

Գիրքին ամէն մէկ էջին մէջ ոճիր, կիրք, հրէշային արարքներ իրարու կը յաջորդեն: Որովհետեւ ոճիրը ոճիր կը բերէ:

Այս հրէշային տիպարներուն քով, կան նաեւ մաքուր տիպարներ, ինչպէս Հաճի Մանուէլի մայրը, որ ի տես իր զաւկին անբարոյականութեան՝ անկողին կ'իյնայ եւ վերջին խօսքերը իր տղուն ուղղելով, կ'ըսէ. «Գնա՛ տղաս, մի մօտենար ինծի, գնա...»:

Վէպը կը վերջանայ յանցաւորներուն պատժուելով: Հաճի Մանուէլ կախաղան կը հանուի, իսկ Իպրահիմ ինքզինքը Փոքր Ասիոյ խորերը կը նետէ եւ կը միանայ Աթաթիւրքին, որ դեռ պարզ սպայ մըն էր:

Քասթանաքիս, վերջաբանի մը մէջ կ'ըսէ Թէ երբ Աթաթիւրք կառավարութեան պետը դարձաւ, Իպրահիմ իր աջ բազուկն էր: Բայց Քէմալի դէմ դաւադրութեան մը մէջտեղ հանուած ըլլալով, Քէմալ կախել կուտայ Իպրահիմը: Այս դաւադրութիւնը մէջտեղ հանողն ալ Սիմէոնաքի անունով յայտնի ոստիկան մըն է, որ ատենին մէջտեղ հանած էր Գայադիտ պէյի սպանիչները:

Տիպարներուն նկարագրութիւնը յաջող է: Կարելի է ակնարկել Թէ ոմանց հոգեբանութիւնը առաւել կամ նուազ վերլուծուած է, բայց քանի Քասթանաքիսի նպատակը վէպ գրել եղած է եւ ոչ Թէ մխրճուիլ հոգեբանական բարդ հարցերու քննութեան, մենք ալ մեր կարգին բաւականանանք այսքանով:

Հետաքրքրական տիպար մըն ալ Անտրէ Միրաթի որ ազնուական ընտանիքի մը շառաւիղն է, բայց սնանկացած ըլլալով, Հաճի Մանուէլի ձեռքին, կամովին խաղալիկ կը դառնայ եւ ի վերջոյ ան ալ կախաղան կ'ելլէ իր տիրոջը հետ:

Քասթանաքիսի հերոս՝ները կարելի է նմանցնել Նիցչէի գաղափարաբանութենէն վիժած պտուղներու: «Տէր վիլլէն ցու մախթ» (հզօրութեան կամքը) իրենց կեանքին հիմնական գիծն է: Այդ հզօրութիւնը ապացուցանելու համար՝ պէտք է ոտնակոխել բոլոր կապած բարոյականութիւնը եւ ստեղծել նոր բարոյականութիւն մը, որ գերմարդոց յատուկ է և անոնց միայն պատշաճ: Յատկանշական է Հաճի Մանուէլի մէկ արտայայտութիւնը, երբ ընկերոջ մը դարձած կ'ըսէ. «Չե՞ս կարծեր որ ինքնին մեծութիւնն ըն է մէկ հարուածով տապալել բոլոր այն սրբութիւնները, որոնք դեռ երէկ քու կեանքիդ եւ սկզբունքներուդ մաս կը կազմէին»: Այսպէս ուրեմն Հաճի Մանուէլ իր վրայ կը սքանչանայ ամէն անգամ որ նոր ոճիր մը կը գործէ: Ուրիչ հետաքրքրական տիպար մը, Հաճի Մանուէլի կինը: Քասթանաքիս կը պատմէ Թէ այս կինը ամուսնանալէն առաջ չատ առաքինի աղջիկ մըն էր: Բայց Հաճի Մանուէլի ազդեցութեան տակ, իր հոգին սատանային կը ծախէ: Հաճի Մանուէլ յաջողած էր այդ մանկամարդ կնոջ մէջ քանդել ինչ որ ազնիւ եւ բարձր էր. եւ ահա այդ կինն է որ Հաճի Մանուէլ կը յանձնէ վաւաշոտ Թուրքի մը, իր դիւային ծրագիրները իրականացնելու համար: Բայց Թասուլան, երբ իր հոգին ծախելէ վերջ, կը ստիպուի իր մարմինն ալ պոռնկացնել, կ'որոշէ իր կարգին վրէժ լուծել բոլոր անոնցմէ որ զինքը այս ճամբուն վրայ դրին: Առաջին հերթին, իր ամուսինը, յետոյ Իպրահիմ փաշան: Բարոյապէս եւ մարմնապէս վիրաւոր այս կինը չատ լաւ գիտէ Թէ իր տկար ուժերը անկարող են այդ վրէժը լուծելու: Պէտք է ուրեմն իր կարգին հրէշ դառնալ: Թէ ինչպէ՞ս: Ընթերցողին կը ձգեմ որ այս գիրքը կարդալով անձամբ ծանօթանայ այն սահմռկեցուցիչ փոփոխութեան որ յառաջ գալով զոհի մը ներքաշխարհին մէջ՝ զայն դարձնէ դահիճ:

Մարդկային կիրքն ու կենդանական բնազդը եթէ սանձարձակ գործեն, մարդիկ տարբեր չեն այն կատղած շուներէն, որոնք իրենց կապանքներէն փախուստ տալով, ազատ կը մնան գիշերուան մէջ:

Այս է ուզած ապացուցանել Քասթանաքիս իր վէպին մէջ եւ յաջողած է:

ԱՒԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Յ«ԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԵ.

■

ԱԶՆԻՒ ԿԻՆ

— Երեք ժամ, առաջատար օգնութեամբ աւելի՛ շուտով:

Վայրկեան մը լուռ կենալէն վերջ Ծերը հարցուց.

— Մեր զինուորները ո՞ւր են:

— Մէկ մասը սա բլուրին ետին Թուփերուն մէջ կ'սպասեն. միւսները այս աւերակ գիւղին մէջ ցրուեցան: Խումբ մ'ալ ձկնորսի զգեստներով ուրիշ նաւակով մը ձկնորսութիւն կ'ընեն:

— Իմ ձի՞ս ո՞ւր ղրկեցիր:

— Ձիապանը եւ ձին, միւս երեք ձիերուն հետ մօտակայ հայոց գիւղ մը կայ՝ հոն ապահովցուցի:

— Սնդուխները, չուանները, երկաթէ գործիքները եւ զարբինը ո՞ւր են:

— Այս ժայռին ետին խորչ մը կայ հոն են ամէնքը:

Լռեց Ծերը, որ Խոսրով Ակէացին ինքն էր, եւ սկսաւ ծանր ծանր քալել ծովեզրը, երբ յանկարծ ձիերու տրոփի ձայն լսուեցաւ եւ հինգ արաբացի ձիաւոր տեսնուեցան որ սրընթաց կուգային: Կանգնեցաւ Խոսրով եւ եկողները կը դիտէր. իր սուր աչքերը որ առաջ դժգոհութեան նշան տուին, հանդարտեցան եւ իր ճակատին կնճիռները պարզեցան, քանի որ սկսաւ զանոնք ճանչել: Երկու տարիքն առած մարդ, երկու երիտասարդ եւ մէկ պատանի էին եկողները:

Խոսրով առանց խօսելու մօտեցաւ պատանիին որ երկու ծերերուն մէջէն կը ձիավարէր, եւ ձեռքը երբ կ'երկնցնէր որ օգնէ իջնելու համար ձիէն, նա արագութեամբ վար Թռաւ ծիծաղելով:

— Անչուչտ, իշխան, ինծի չէիր սպասեր դու, ըսաւ:

— Դու ճանչցիր զիս եւ իմացար Թէ ոչ իմ տարիքիս եւ ոչ իմ բնաւորութեան մէջ կայ այսպիսի անխոհեմութեանց սպասել, պատասխանեց Ծերը քաղցր մեղադրանօք:

Եւ պատանին Թեւէն բռնած՝ շտկուեցաւ դէպի աւերակ գիւղ՝ ակնարկելով Վահրիճի որ միասին գայ:

— Մեզի չատ առանձին տեղ մը տար ըսաւ:

— Պատրաստ է ձեր տեղը: Եւ Վահրիճ զիրենք մաքուրկէկ, գորգերով չրջապատած, գետնափոր եւ բաւական մութ նկուղ մը մտցուց:

Երբ պատանին նստաւ, դարձաւ Խոսրով ըսաւ Վահրիճի.

— Դու հիմա գնա, այս իշխանին ընկերները տար հայոց մօտակայ գիւղը որ հանգչին:

Եւ երբ Վահրիճ հեռացաւ, եւ մինակ մնացին Ծեր իշխանն ու պատանին՝

— Այսչափ անխոհեմութիւն քեզմէ չէի սպասեր, իշխանուհի, չարունակեց Խոսրով հայրական գթով:

— Այսչափ տարի խոհեմութեան մէկ անխոհեմութիւն պէտք էր, իշխան. եթէ կնոջ պատիւ պահել էր՝ պահեցի, եթէ հիւանդ նայել էր՝ նայեցայ, եթէ տկարամիտ մարդ մ'ը գործածել էր՝ գործածեցի, եթէ ծանր պարագաներու մէջ խորհուրդ տալ էր՝ տուի. բայց Գուրգէնի պէս դիւցազնի մը անօգուտ բանտի հալեյուն տանիլ անկարելի էր ինծ. ուստի պէտք էր զանի ազատելու համար զոհել կեանք, պատիւ... եւ ամէն բան. այո՛, ես յանձն առած եմ ամէն բան:

— Հանդարտէ, դուստր իմ, հանդարտէ: Միայն ինծ այն գրուցէ Թէ մեզի հետ պիտի գա՞ս բերդին յարձակման

— Մինչեւ վերջին կէտը հոն պիտի գտնուիմ, եւ երբ տեսնեմ Գուրգէնի ազատ չղթաներէ եւ բանտէ, ան ատեն ես իմ չղթաներուս կ'երթամ, նա ալ իր բաղդին:

— Մուշեղ ի՞նչ կ'ընէ:

— Ի՞նչ պիտի ընէ խեղճը. արդէն տղայ էր երբ ամէնքը զինք հասուն մարդ կը կարծէին, հիմա այս հիւանդութիւնն ալ որ վրայ հասաւ, բոլորովին տղայ եղաւ. բժիշկը՝ որ Կարնոյ բերել տուի, եւ որ քու երթալէդ վերջ հասաւ, Դուինի բժիշկին կարծիքը հաստատեց Թէ ուղեղի հիւանդութիւն էր իր հիւանդութիւնը եւ հնար չկար բժշկութեան:

— Իմացա՞ւ քու հոս գալդ:

— Եթէ իմանա՛ր, երբ ըսի Թէ Գուրգէն որ զինք ազատեր էր գերութենէ, հիմա բանտն էր, Թէ մեզի ալ կը վայելէր նորա ազատութեան աշխատիլ, Թէ ես որոշեր էի ամէն բան՝ ոսկի, արծաթ, մարգրիտ, կայուած տալ զնա ազատելու համար, նա՝ ամէն խօսքիս «Այո՛, լաւ, իրաւունք ունիս» ըսաւ. բայց եթէ այս ամենուն հակառակն ըսէի, դարձեալ «Այո՛, լաւ, իրաւունք ունիս» պիտի լսէի: Ուստի պէտք եղածը արի, Մուշեղի մնաս բարով ըսի, Խոսրէնն ու Վանահայրը հետս, այսպէս ծպտեալ ելայ ճամբայ եւ եկայ, վասնզի սիրտս անհանգիստ էր:

(Շար.) ԾԵՐԵՆՑ

Թիւն մը քանի մը օր է Մոսկուա կը գըտնուի, համաձայն Մոսկուայի ձայնասփիւռին:

ՄԱԿԱՐԻՈՍ արք. Մոսկուա հրաւիրուած է մասնակցելու համար եկեղեցական տօնակատարութիւններուն, որոնք տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ Նոյեմբերին եւ Դեկտեմբերին: Այս առթիւ Մակարիոս արք. յայտարարած է թէ «որեւէ հրաւէր չէ ստացած, բայց պատրաստ է ամէն ճամբորդութեան, որ կրնայ նպաստել Կիպրոսի հարցին»:

ԱՆԴՆԴԱԽՈՅԶՆԵՐԸ որ ողողումներու հետեւանքով բանտարկուած էին 500 մեթր խորութեամբ անդունդին մէջ, վտանգէ դուրս են:

ՊԵԼԺԻՈՅ նախկին թագաւորը Լէոփոլտ Գ. Ամերիկա պիտի այցելէ ուսումնասիրելու համար հիւլէական ուժի օգտագործումը խաղաղութեան շրջանին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ՝ հրատարակուեցաւ նոր ուղղում մը, իբրեւ հետեւանք Ցունիսի մաքրագործումներուն: Այս գրքոյկին մէջ ջնջուած են Մոլոթովի, Մալենկոֆի, Կագանովիչի անունները վերջին պատերազմի պատմութեան մէջ:

ԱՆԹԻՊԻ եւ Ժուան լէ Փէնի մէջտեղ օթոքառ մը սահելով խորտակեց կամուրջին բազրիքը եւ կախուեցաւ պարապութեան մէջ: 65 հոգիի մէջ որեւէ վիրաւոր չկայ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 187-188 (Յուլիս–Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայ անասնաբոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տօքթ. Ասքանազ). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տօքթ. Յակոբեան). — Ծովի լոգանք (Տօքթ. Աշճեան). — Գինի (Բժկ. Բառարան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէռհօօկէն). — Ցղութիւնը եօթը ամիս միայն (Տօքթ. Աղասանի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչունի). — Ֆրանկախտը (Տօքթ. Միսաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէռհաոն). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Յ. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան Ֆրանսա 1000 ֆրանք, արտասահման 1200 ֆրանք: Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍ. ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՓԱՐԻԶ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Համալսարանական Ոստանի Մարի Նուպար հիմնարկութեան մէջ հայ ուսանողները կըրնան սենեակ ապահովել իրենց համալսարանական ուսման ընթացքին, հետեւեալ պայմաններով.—

1) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաշօ) վկայական:

2) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի կամ որեւէ համալսարանական բարձրագոյն դպրոցի մը մէջ: Լիսէները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր:

3) Երկու հոգինոց սենեակը կ'արժէ անձ գլուխ 4.500 ֆրանք ամսական, իսկ յետագային առանձին սենեակ ունենալու պարագային 5.700 ֆրանք:

4) Համալսարանական Ոստանի ուսանողները կ'օգտուին ուսանողական ճաշերէ (75 ֆրանք):

Փարիզի Հայկ. Տունը, իր հայկական ճարտարապետական ոճով, իր գրադարան ընթերցարանով, եւ վերջապէս գրեթէ բոլոր գաղութներէ հոն հաւաքուած հայ ուսանողներով հայկական փոքրիկ օճախ մըն է Միջազգային այս հսկայ Ոստանին մէջ, իր արդիական բոլոր յարմարութիւններով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ընել հետեւեալ հասցէին.

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶ

Այրի Տիկին Մարիամ Զատըրճեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Զատըրճեան, Տէր եւ Տիկին Բալուլեան, Տէր եւ Տիկին Թումանեան (Թեհրան) եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԶԱՏԸՐՃԵԱՆԻ
(Սեբաստացի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Օգոստ. 15ին իր բնակարանը 69 տարեկանին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ շաբաթ օր 17 Օգոստոսին ժամը 14ին Փարիզի Հայոց Ժան Կուժոնի եկեղեցին: Մարմինը ամփոփուեցաւ Պօռ-լա-Վիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«Ո՞ՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...»

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Պատկերազարդ եւ շքեղ տպագրութիւն:

Գինը 100 ֆրանք

(Թղթատարական սակերու փոփոխութեան պատճառաւ, կը պահանջուի 50 ֆրանք՝ փոստով ղրկուելու պարագային: Ուրեմն ղրկել ընդամէնը 150 ֆրանք դրոշմաթուղթ):

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սիամանթօ եւ Խաչէ-Զարէ, Յովհ. Շիրազի. հրատարակութիւն Էտվան Հրատարակչականին, Պէյրութ: Գին 125 լիբ. դահեկան:

Աբու-Լալա Մահարի (Ա. Իսահակեան), նոյն հրատարակչական տան, թիւ 32: Գին 75 լիբ. դահեկան:

Էտվան հրատարակչականին թիւ 29 հատորը Թուղթ առ Երեւան (Ա. Ծառուկեանի) ութերորդ տպագրութիւն: Գին 250 լիբ. դահեկան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

Հայեւտուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ:

Գրեց՝ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆ

Տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1957:
Գին՝ 1100 ֆրանք:
Դիմել Յառաջի եւ հայ գրատուններ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Արզումանօֆ ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս երկուշաբթի (Մեւտոն) առաւօտ ժամը 11ին իրենց հօր՝

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱՐԶՈՒՄԱՆՕՖԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները

ԿՈՉ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1957–1958 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Պարտականութիւն կը նկատենք տալ կարգ մը ծանօթութիւններ, Եւրոպայի միակ աղջկանց գիշերօթիկ վարժարանի ընդունելութեան մասին:

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ հայուհիներու սերունդ մը:

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.—

Ա.) Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու օրգիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պըրվէի եւ պաքալորէայի:

Բ.) Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիները կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ: Տարեվճարն է 120,000 ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ:

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան՝

1 Bld du Nord — Le Raincy
Tél. Le Raincy 172

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը ձեռնարկած է գրադարանի մը կազմութեան: Այս առթիւ, մեր բոլոր ժառանգականները, հայրենակիցներն ու ընկերները կրնան օգնել գրադարանին կազմութեան՝ ՄԻԱՅՆ ԳԻՐՔ նուիրելով, հայերէն թէ ֆրանսերէն:

Գիրքերը կարելի է ղրկել հետեւեալ հասցէին.

Պ. ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ
16, Ռիւ Փասքէօր
Ռոնի-սու-Պուա (Սէն)

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

18 Օգոստ. կիրակի առաւօտ Աստուածածնայ տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ: Պիտի պատարագէ Պսակ քահնայ՝ Պէյրութէն:

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը փութայ ծանուցանել թէ՝ այս հինգշաբթի առաւօտեան, Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ պիտի մատուցուի Ս. պատարագ, տեղւոյ Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ, Ռիւ Պռանլի:

Տեղի պիտի ունենայ աւանդական խաղողօրհնէք եւ մատաղի բաշխում: Ուստի կը հրաւիրէ բարեպաշտ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ պաշտամունքի արարողութեանց, հոգեպէս միխիթարուելու համար:

Տպ. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise -
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ՕԳՈՍՏՈՍ

MARDI
20 AOUT
1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7970 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3772

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՆԺԴԵՀ

Երեւանէն ստացուած նամակ մը կը հաստատէ Գարեգին Նժդեհի մահը:

Ո՞ւր է մեռած: Ե՞րբ: Ո՛չ մէկ մանրամասնութիւն:

Նամակագիրը լակոնական է.

«Գարեգինը մեռել է վաղուց: Նա կտակել է, որ իր մարմինը եւ ունեցած ձեռագրերը, հագուստներն եւ ժամացոյցը եղբօրը յանձնուին, որ նա փոխադրի Հայաստան:

«Հուր են տուել իր եղբօրը (Թիֆլիս), որ գնայ եւ եղբօրը մարմինը փոխադրի: Բայց նա հնարաւորութիւն չէ ունեցել կատարել իր եղբօր ցանկութիւնը: Ուղարկել են նրան հագուստներն եւ ժամացոյցը:»

Մեր ստացած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Նժդեհ 1955ի ամառը աքսորուած էր Սիպերիոյ Թայշէտ քաղաքը, Պայքալի լիճին հիւսիս-արեւմտեան կողմը, Մոսկուա-Վլատիվոստոք երկաթուղագծին վրայ:

Անկէ ի վեր ո՛չ մէկ լուր իր մասին:

Քանի մը ամիս առաջ Պալքաններու մէջ գրոյց շրջած էր թէ Զանգեզուրի հերոսը աքսորավայրէն տպատուելով փարիզ է եկեր..., Ու կը գրէին մեզի՝ ստուգելու համար անհաւատալի լուրը:

Այժմ կասկած չկայ, որ անիկա աչքերը փակած է յաւիտենականութեան, հեռաւոր Սիպերիոյ մէջ, որ գերեզմանն է մեռած բազմահարիւր հայ յեղափոխական-գաղափարական մարտիկներու եւ մտաւորականներու:

Ֆրանսահայութիւնն ալ առիթն ունեցած էր ճանչնալու այս արտասովոր մարդը, որուն կեանքը համակ նուիրում եղաւ իր պատկանած ժողովուրդին, հայ «ցեղ»ին, որուն հանդէպ պաշտամունք ունէր:

Փարիզահայերը տակաւին կը յիշեն 1933ի «Փետրուարեան ապստամբութեան» տօնակատարութիւնը Սոսիէթէ Սավանթի մեծ սրահին մէջ, ուր պատմական ճառեր խօսեցան «ճառախօս» դարձած երկու զինուորականներ, Դրօ եւ Նժդեհ, որոնք իրենց մայնիասցնող խօսքին հմայքին տակ պահեցին հայրենապաշտ ունկնդիրները:

Իսկապէս խռովայոյզ կեանք մը ապրած է Նժդեհ, բուն անունով Գարեգին Տէր-Յարութիւնեան:

Երիտասարդ տարիքին մտած Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը, մասնաւոր սէր ունէր զինուորական ասպարէզին համար:

1907ին աւարտելով Սոֆիայի Սպայից վարժարանը, գնաց Կովկաս, ուր պահ մը բանտարկուեցաւ ցարական իշխանութեան կողմէ.

1912-13ի պալքանեան պատերազմին Անդրանիկի կողքին կռուեցաւ Թուրքերուն դէմ՝ հայ կամաւորներու խումբի մը հետ, փոխ-տեղակալի աստիճանով:

Մեծ պատերազմին նախ Վարդանի, յետոյ Դրոյի կամաւորական վաշտերուն մէջ ծառայեց իբրեւ օգնական հրամանատար եւ գնաց մինչեւ Վան ու Մուշ:

Զինուորականի կազմակերպող տաղանդին միացուցած պերճախօս հռետորի ձիրքը, Նժդեհ հայրենաշունչ ճառեր խօսելով Ալեքսանդրապոլի, Ղարաքիլիսայի ու Երեւանի մէջ, կ'ոգեւորէր ժողովուրդն ու կամաւորները, այդ բախտորոշ օրերուն՝ բարձրացնելով անոնց բարոյական կորովը:

Բացառիկ դեր մը վիճակուած էր իրեն Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան օրերուն:

Թուրք-Թաթար տարրերը Զանգեզուր-Ղարաբաղի շրջանին մէջ տեւական խլրտումներով կը դժուարացնէին կառավարութեան շինարարական ձեռնարկները:

Մեծ զոհողութիւններ անհրաժեշտ էին միաձոյլ Հայաստան մը կազմելու համար:

1919-20 Նժդեհ գրկուեցաւ Զանգեզուրի շրջանը՝ անհանգստող այլազգիները կարգի հրաւիրելու համար եւ մեծ ապէս յաջողեցաւ իր առաքելութեան մէջ:

1921ի Փետրուարեան ապստամբութեան օրերուն, իր զօրավարական դիմադրութեան շնորհիւ էր, որ Հայաստանի մտաւորականները յաջողեցան ապահով անցնիլ Պարսկաստան եւ ազատիլ կարմիր բանակի վրէժխնդրութենէն:

Իր անունը կապուած պիտի մնայ Սիւնիքի հերոսամարտին հետ:

1922ին Սոֆիա հաստատուելով նուիրուեցաւ հանրային-կուսակցական աշխատանքներուն, սերտ կապեր պահելով մակեդոնական-յեղափոխական շրջանակներու հետ:

Յիշատակելի պիտի մնայ իր այցելութիւնը Հիւսիսային Ամերիկա, ուր իբրեւ Դաշնակցական գործիչ 1933-1934 բեղմնաւոր գործունէութիւն ունեցաւ: Կազմակերպեց երիտա երիտասարդութիւնը «Ցեղակրօն Ուխտ»երու մէջ: Հայրենասիրական ոգին արծարծեց օտար աստղերու տակ ծնած հայորդիներու սրտին մէջ:

Իր ցանած սերմերը մինչեւ այսօր ծիլեր կ'արձակեն:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն վերջ, երբ Պուլկարիա ինկաւ կարմիր բռնակալութեան տակ, հայանուն դաւաճաններու մատնութեամբ Նժդեհն ալ ձերբակալուեցաւ ուրիշ Դաշնակցական մտաւորականներու հետ եւ աքսորուեցաւ:

Տասներկու տարի բանտի եւ աքսորի անլուր տառապանքները քաշքշելէ ետք, հրաժեշտ կուտայ կեանքին՝ Սիպերիոյ սառնամանիքներուն մէջ:

Հայրենիքը գերեզման մը անգամ զլացած է իրեն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՒԱԹԼԻ ԵԳԻՊՏՈՍ ԳՆԱՑ

ԼԻԲԱՆԱՆ ՄՏԱՀՈԳ ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԵԱՄԲ

Զօր. Նիզամետինի տեղ Գնդ. Պզրիի սուրիական բանակի ընդհանուր հրամանատար կարգուիլը, որ պաշտօնապէս հաստատուեցաւ, լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Պէյրութի թերթերը կը գրեն, թէ Աֆիֆ Պզրի կը պատկանի համայնավար կուսակցութեան եւ բանակին մէջ գոյութիւն ունեցող նման խմբակցութեան մը պարագլուխն է: Միջազգային քաղաքական շրջանակները անձկութեամբ կը հետեւին համայնավարութեան ճամբուն վրայ գտնուող Սուրիոյ անցուդարձերով:

Վերջերս բազմաթիւ մաքրագործումներ եղան սուրիական բանակին հրամանատարութեան մէջ: Ձերբակալուած են խորայլեան ճակատի ընդհ. հրամանատար Շավքէթ եւ Հանրապետութեան նախկին Նախագահին զարմիկը՝ Գնդ. Աթասի: Դամասկոսի մէջ պաշտօնապէս կը հաստատուի, թէ տասը բարձրաստիճան զինուորականներ, որոնց երեքը՝ զօրավար, չնորհազրկուած են:

Կը նախատեսուի, որ բանակին մէջ կատարուած յաջող մաքրագործումին յաջորդէ հաշուեյարդար մը՝ կառավարութեան մէջ: Սակայն, կը կարծուի, թէ ամէն ինչ կախում ունի Նախագահ Քուաթլիէն: Եթէ համայնավարամիտները յաջողին՝ Վարչապետ Ասալի, որ միաժամանակ Ներքին Նախարար է, ստանալ նոյնպէս կրնայ կորսնցնել իր վերջին պաշտօնը, որովհետեւ վստահելի համայնավարամիտ մը չէ:

Հանրապետութեան Նախագահ Քուաթլի կիրակի օր մեկնած է Եգիպտոս, խոր-

(Լուրերու շար.ը կարդա՛ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

Ո՞Վ Է ՅԱՆՑԱՒՈՐԸ

Առտու, ժամը 9:

Հայերէն թերթին խմբագիրը նստած խմբագրական կը գրէ: Կ'աճապարէ, որովհետեւ էջերը պէտք է մամուլին յանձնուած ըլլան մինչեւ կէսօր: Իր վայրկեանները թանկագին են՝ ոսկիին չափ:

Հազիւ տասը տող գրած է, երբ ներս կը մտնէ «սակաւախօս» հայրենակից մը:

— Վա՜յ, Աստու Բարին, ինտո՞ր ես, աղէ՞կ ես... Սա գրիչը վար դի՛ր նայիմ... Քիչ մը խօսինք... Քանի՜ ամիս է երեսդ տեսած չէի: Է՛հ, պատմէ նայինք, ի՞նչ կայ, ի՞նչ չկայ...

— Աղէկութիւն...

— Տնեցինե՞րը ինտոր են... Տիկի՞նը, երախանե՞րը, հայրի՞կը, մայրի՞կը... Իմացայ որ քրոջդ թոռը եկեր եւ համալսարան պիտի երթայ եղեր... Պարապ բաներ են, ազբա՛ր... Համալսա՞րն ինչ է... Սանկ շնորհքով վաճառականի մը քով դրէք որ մարդ ըլլայ... Շատ կարդացողները կը տեսնենք կոր... Վերջ ի վերջոյ անօթի կը մնան... Կ'ուզես նէ, ես անգամ մը Սեղբոս էֆէնտիին կը խօսիմ... Ձեռքը ծանր է, գիտեմ, բայց անոր քովէն ելլողը, *փիշկին* առեւտրական կ'ըլլայ... Իմ աղբօրս տղան անոր քով աշխատեցաւ երեք, ութը տարի, հիմա մարդ եղած է... Շուկայի քերականութիւնը կլլած, յմնցուցած է... Է՛հ, ազգին գործե՞րը ինչ ջուրի վրայ են...

— Պղտոր...

— Ես ալ անանկ կը կարծեմ... *Թոհափ* բան է, աղբար... Քանի՝ սէր, միութիւն, համերաշխութիւն կը քարոզենք, անչափ ետ կ'երթանք... Երկու կողմերն ալ յանցաւոր են, ինծի հարցնես նէ... Կռիւր եղած տեղը կապել չենք գիտեր... Ժամանակին «բաց ու գոց»ի խնդիր մը կար... Հիմա կաթողիկոսի, պատրիարքի խընդիր... Այս խնդիրն ալ, օր մը, պիտի լուծուի... Ան ատեն ալ ուրիշ թնճուկ մը պիտի սկսի... Մոռցայ հարցնելու, իրա՞ւ է քի կնքահօրդ նշանտուքը ետ եղեր է...

— Ո՛չ...

— Փա՜ռք Աստուծոյ... Ես ալ, շիտակը, շատ գէշ եղայ, երբ լուրը ինծի պատմեցին... Կարապետ աղային աղջիկն է առնելիքը, այնպէս չէ՞... Շնորհքով մարդ է, ոսկի քեզի... Բաւական ալ «կը բռնէ»... Անցած օր, տունին առջեւէն անցանք... Ան ի՛նչ փառաւոր տուն է, աղբա՛ր... Քէֆդ կուգայ... Ան չէ *նա*, ձեր թաղական խորհո՞ւրդն ալ ներքին վէճեր ունի եղեր...

— Չեմ գիտեր...

— Հա՜... Իմացածիս համաձայն, անդամներէն մէկը, Զատկի առտուն, պնակ պտըտցուցած ատենը, պզտիկ աղջկան մը մազերը շոյեր է... Աղբա՛ր, ըլլալի՛ք բան չէ... Եկեղեցիին մէջն ալ, առանձին օրով, աղջնակի մը մազերը շոյե՞լ ինչ բսել է... Ջի վայլեր... Բա՛ն մը չգրեցիք այդ մասին...

— Գրելիք ալ չունինք...

— Քալէ՛ սուրճ մը խմենք...

— Չեմ կրնար...

— Է՛, անանկ է նէ ես զացի...

×

Առտուն ժամը 10,30:

— Ալօ՛, ալօ՛, Պարոն խմբագիր, ես Տիկին Մուհալլեպին եմ: Խնդրանք մը ունիմ...

- Հրամմեցէ՛ք...

— Ո՞ր ծայրէն սկսիմ... Կը յիշէ՞ք, ամէ մօտ քառասուն տարի առաջ, Պոլսոյ Սամաթիոյ թաղը քուէարկութեան ատեն, կռիւ մը սկսաւ... Այդ կռիւին մէջ, վիրաւորուեցաւ կարապետ էֆէնտիի մը կինը... Գիտէ՞ք այդ Կարապետ էֆէնտիին մականունը... Շատ պէտք ունիմ, որովհետեւ, անցեալները հիւրեր եկած էին մեզի: Եպիսկոպոսն ալ եկած էր... Եւ ըսաւ որ...

— Չեմ գիտեր, Տիկին...

— Բայց գիտնալու էք... Կեցէք ձեր յիշողութիւնը թարմացնեմ...

×

Առտուն ժամը 12: Գրաշարապետին ձայնը բռնէրէ խմբագրատան չորս կողմը.

— Այսօր. թերթը չորսէն առաջ չ'ելլեր...

Ո՞վ է յանցաւորը:

ՆԻՐՈՊԱՑԻ

«ԱՆԿԱԽ ՀԱՄԱՅՆՔ»Ի ԽՆԴԻՐԸ

ԽՄԲ.— «Ազդակ»ի Օգոստոս 17ի թիւէն կ'արտատպենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները «անկախ համայնք»ին շուրջ, վերջնականապէս լուսաբանելու համար հասարակութիւնը.—

Պէյրութի երկու ուղեկից թերթերը՝ «Զարթօնք» եւ «Արարատ», վերջին երկու տարիներու ընթացքին, ազգային ու քաղաքական բոլոր գետիններու վրայ իրենց կրած անխնայ պարտութիւններէն չչմած, կրկին դիմած են խարէութեան եւ սուտի՝ միջոցներու մէջ չփոթ ստեղծելու համար:

Երկու քողածածուկները ժամանակին իբրեւ յաղթանակ ցոյց տուին Սուրիոյ կառավարութեան 1957 Մայիս 8 թուակիր եւ 1891-1 համարակիր պաշտօնագիրը, որ ղրկուած Թաղ. Արք. Աջապահեանին կը հաղորդէր, թէ անպատեհութիւն չի տեսներ բնաւ «Անկախ Համայնք»ի մը կազմութեան մէջ, պայմանաւ որ «նոր համայնք»ին կանոնագրութիւնը ղրկուի առ ի քննութիւն եւ պայմանաւ որ այդ համայնքը արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող եւ պաշտօնապէս ճանչցուած Հայ Առաքելական համայնքէն, յատկապէս հաւատալիքներո՛ւ գետնին վրայ, տարբերութիւններ ունենայ՝ ինչպէս Արդարութեան նախարարութիւնը յառուկ պաշտօնագրով գիտել կուտար:

Հաստատելու համար որ Թաղ Արք. Աջապահեանին տրուած գիրը պարզ թղթակցութիւն մըն է եւ ոչ թէ «անկախ համայնք»ի պաշտօնական ճանաչում, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը դատ բացաւ Սուրիոյ Վարչապետութեան դէմ:

Այս դատը բացուեցաւ, ապահովելու համար անոր մերժումը, որովհետեւ այդ դատին մերժումը պիտի նշանակէր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ յաղթանակ, պառակտիչ տարրերու դէմ:

Սուրիոյ Գերագոյն Ատեանը, իր 1957 Յուլիս 29ի որոշումով եւ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի բացած դատին մերժումով, եկաւ վերջնականապէս ի դերեւ հանելու «անկախ համայնք»ի բոլոր երազները:

Արդարեւ, Սուրիոյ Գերագոյն Ատեանի թիւ 259 որոշումը յստակօրէն կը հաստատէ, թէ՝

1) Զարեհ Ա. Կաթողիկոս իրաւունք չունէր պահանջելու ջնջումը Վարչապետարանի կողմէ Թաղ Արք.ին ղրկուած գրին, նկատելով որ այդ գիրը գործադրութեան ուժ ունեցող վարչական որոշում մը չէ;

2) Սուրիոյ Վարչապետութիւնը Թաղ Արք.ին կողմէ «անկախ համայնք»ի մը ստեղծման համար գործադրելի որոշում մը չէ տուած, այլ պարզապէս հաղորդած է Տանն Կիլիկիոյ նախկին Տեղապահին՝ թէ արգելք չի տեսներ Անկախ Համայնք մը կազմելու ձեռնարկին, նոյն առթիւ խնդրելով որ մատուցուի հիմնական օրէնքը ի նկատառումն, ըստ կանոնի:

3) Թաղ Արք.ին տրուած գիրը վերջնական որոշման հանգամանքը չունի եւ չի

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒԲԷՆ ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Նիւ Եորքի երկնաքերներից մէկի վերին՝ 15րդ յարկի անկիւնի բնակարաններից մէկի ընդարձակ մի սենեակ, որի պատուհաններից բացւում է գեղեցիկ մի տեսարան այս բաբելոնեան քաղաքի խոր ձորերի նմանուող փողոցների վրայ, մանաւանդ գիշերները, երբ վառւում են բիւրաւոր լոյսերը:

Փողոցի վրայ անկիւն կազմող երկու պատերի խոշոր պատուհանները ցերեկուայ լոյսով ողողում են ընդարձակ սենեակը: Սենեակի երկու անկիւնները բռնուած են արեւադարձային բոյսերով: Կահաւորութիւնը՝ պարզ ու ճաշակաւոր:

Սենեակի խորքում, խոշոր պատուհաններից մէկի առջեւ, մի երկար սեղան ծանրաբեռնուած գծագրուած թղթերով, մատիտներով, գրիչներով, վրձիններով ու ներկերով: Սեղանին կից միւս պատի ամբողջ երկարութեամբ ու պատն ի վեր մինչեւ առաստաղը, կարգ կարգ դարակ, խնամքով դասաւորուած արուեստին նուիրուած հատորներով ու ալբոմներով:

Աշխատանքի այդ սեղանի առջեւ նստած է մի երիտասարդ միջահասակից մի քիչ բարձր, նիհարակազմ, թխադէմ, լայն ճակատով, սեւ աչքերով:

Դա Ռուբէն Տէր Յարութիւնեանն է իր աշխատանոցում:

Երբ 1951ի Յունուարին Ռուբէն Տէր Յարութիւնեանը Եւրոպայից Նիւ Եորք եկաւ, մի քանի ազգականներից դուրս ուրիշ ոչ ոք լսել էր իր անունը:

Այսօր, 1957ին, նրա անունը լայնօրէն ծանօթ է Նիւ Եորքի թատերական արուեստի շրջանակներում եւ իր արուեստը բարձրօրէն գնահատուած Նիւ Եորքի մամուլի կարեւորագոյն օրգանների կողմից:

Ռուբէն Տէր Յարութիւնեանը ծնուել է Թիֆլիսում: Իր ծնողների՝ Գեղամ եւ Անահիտ Տէր Յարութիւնեանների միակ զաւակն է Ռուբէնը:

Գեղամ Տէր Յարութիւնեանը, որ վախճանուել է համաշխարհային երկրորդ պատերազմի վերջաւորութեան Զեխոսլովակիայում, Կովկասի մեր կուսակցական ընկերներից էր, մասնագիտութեամբ իրաւաբան, եւ իբրեւ Դաշնակցական Ֆրակցիայի անդամ, անդամակցել է Անդրկովկասեան Սէյմին, մինչեւ Սէյմի լուծումը 1918ի Մայիսին:

Անդրկովկասեան երեք Հանրապետութիւնների՝ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբէյճանի անկախութիւնների հռչակումից յետոյ Գ. Տ. Յարութիւնեանը վարել է Հայաստանի Հանրապետութեան ելեւմտական նախարարութեան ներկայացուցիչի պաշտօնը Թիֆլիսում:

Ռուբէնի մայրը, Տիկին Անահիտ, ծնեալ Սէյրանեան, քրոջ դուստրն է հայկական առաջին օպերա «Անուշ»ի հեղինակ նշանաւոր երաժիշտ Արմէն Տիգրանեանի: Ռուբէնը Ամերիկա է եկել իր մօր հետ:

1921ին Տէր Յարութիւնեան ընտանիքը Կովկասից գնացել է Ֆրանսա, ուր բնակուել է մինչեւ 1927ը, ապա անցել է Գերմանիա, ուր հաստատուել է Բերլինում:

Եւրոպայում Գեղամ Տէր Յարութիւնեանը քաշուել է քաղաքական կեանքից եւ զբաղուել իր անհատական գործերով: Պատերազմի հետեւանքով տեղի ունեցած վերիվայրումները նետել են Տէր Յարութիւնեաններին Գերմանիայից Զեխոսլովակիա, այնտեղից Աւստրիա, յետոյ կրկին Գերմանիա, ապա Ֆրանսա եւ վերջապէս Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները:

Ռուբէն Տէր Յարութիւնեանը՝ իր ընդհանուր կրթութիւնը ստացել է Գերմանիայում: Ռուբէնը նախ նուիրուել է ճարտարապետութեան՝ դաշնակահարութեան, բայց զգալով թէ ինչ է իր իսկական կոչումը, անցել է նկարչութեան, որ ուսել է նախ Բերլինի Րէյման նկարչութեան դպրոցում եւ ապա Ֆրիդրիխ Վիլհելմ համալսարանում, ուր 1941ից մինչեւ 1943 հետեւել է ընդհանուր արուեստի, բեմական արուեստի, գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան դասընթացներին: 1943-44ին շարունակել է իր կրթութիւնը Վիէննայի համալսարանում, եւ նոյն տարին, առաջին անգամ լինելով, Դրեզդենում (Գերմանիա) գծել է բեմական տեսարանները եւ հագուստները «Փոխանակուած հարսը» օպերայի համար: Այդ նոյն թուականին Վիէննայում նա գծագրել է զգեստները եւ բեմայարդարումը «Սալոմէ» օպերայի համար, Րիչըրդ Շտրաուսի ծննդեան 80ամեակի առթիւ:

1945-47 թուականներում աշխատել է Գերմանիայում բանակած ամերիկեան Երրորդ Բանակի արուեստի բաժանմունքի համար:

1948ին Գերմանիայից անցել է Ֆրանսա, Փարիզ, ուր շարունակել է իր արուեստի կատարելագործումը «Էքոլ դէ Բօ զ'Արթ»ում, Պրոֆ. Սուվերբիի ձեռքի տակ:

Փարիզ գտնուած ժամանակ նա գծագրել է «Օպերա-Կոմիկ»ի համար Չայկովսկու «Կոնչերտօ» բալէի բեմայարդարումները եւ զգեստները:

1951ին Նիւ Եորք հասնելուց յետոյ շատ չանցած, ընդունուել է «Սի-Բի-Էս»ի հեռապատկերի ընկերութեան մնայուն աշխատակիցների խմբի մէջ: Յաջորդ տարին նա սկսել է աշխատել Նիւ Եորքի Սիթի Սենթըր օպերայի համար, իսկ 1954ից սկսած գլխաւոր աշխատակիցներից մէկն է Էն-Բի-Սի հեռապատկերի ընկերութեան:

Ռ. Տէր Յարութիւնեանի բեմական արուեստի մէջ ցուցաբերած ճաշակը կարողանում է ընդգրկել թատրոնի զարգացման պատմութեան իրարից այնքան հեռաւոր շրջաններ, ինչպէս դասական Հելլադայի Սոֆոկլէսեան շրջանը, դրանից քանի դար յետոյ առաջ եկած Շէքսպիրեան թատրոնի շրջանը եւ մեր ժամանակակից ամերիկեան թատրոնը: Բեմայարդարել է Սոփոկլէսի Անտիգոնեան, Շէքսպիրի մի քանի ողբերգութիւնները, որոնց մասին խօսք կը լինի աւելի վարը, եւ «Նոր աղջիկ քաղաքում» խորագրով երաժշտախաղի վերածուած Իւճին Օնիլի «Աննա Քրիստի»ն, որ մեծ յաջողութեամբ բեմադրւում է 46րդ փողոցի թատրոնում (Բրոդվէյ):

Իր յարդարումները միշտ էլ բարձրօրէն գնահատուել են Նիւ Եորքի ոչ միայն արուեստի նուիրուած պարբերականների, այլ եւ քաղաքական օրաթերթերի կողմից, որոնք արուեստի յատուկ բաժիններ ունին: «Նիւ Եորք Թայմզ»ի եւ «Նիւ Եորք Հերըլդ Թրիբիւն»ի նման օրաթերթեր ոչ միայն գնահատական խօսք ունին միշտ Ռ. Տէր Յարութիւնեանի արուեստի մասին, այլ եւ յաճախ հրատարակում են պատկերները այն բեմերի, որ յարդարուած են Ռուբէնի կողմից, յատկացնելով այդ պատկերներին խոշոր տարածութիւն իրենց այնքան սուղ էջերում:

1950ից Ամերիկայում սկսուել է Շէքսպիրի [illegible] թատերախաղերի բեմադրութիւնը վերակենդանելու մի շարժում: Այդ շարժման ձեւ տալու համար ստեղծուել է Ամերիկայի Շէքսպիրեան Կաճառը եւ Շէքսպիրեան Տօնախմբութիւնների Թատրոնը Քընըթիքէթ նահանգի Սթրաթֆորդ քաղաքում:

Սթրաթֆորդ քաղաքն է ընտրուած այն պարզ պատճառով, որ Շէքսպիրը ծնուել է Անգլիայի Սթրաթֆորդ ան Էվըն քաղաքում, ուր ստեղծուած է Շէքսպիրեան Յիշատակային Թատրոնը:

Ահա երրորդ տարին է, որ Շէքսպիրի խաղերը ներկայացւում են Սթրաթֆորդի թատրոնում: Ներկայացումները տեղի են ունենում ամառուայ շրջանին:

Ռ. Տ. Յարութիւնեանը կապուած է Սթրաթֆորդի Շէքսպիրեան Թատրոնին անցեալ տարուանից սկսած:

Անցեալ տարուայ թատերաշրջանին պատրաստել է բեմայարդարումը եւ զգեստները «Ջոն Արքայ»ի եւ «Միւնոյն ծափով» խաղերի համար: Այս թատերաշրջանին ներկայացւում են «Օթելլօ»ն, «Վենետիկի վաճառականը» եւ «Շատ աղմուկ վասն ոչինչի»ն, եւ այդ երեքի բեմայարդարումը ու զգեստաւորումը կատարում է Ռ. Տ. Յարութիւնեանը: Ռուբէնի, ինչպէս ասում են, մի տարր Սթրաթֆորդի [illegible] ունին:

Սթրաթֆորդի այս ամառուան թատերաշրջանը սկսուել է «Օթելլօ»ով:

Այդ առթիւ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի արուեստի բաժնի ականաւոր աշխատակից Բրուքս Էթքինսընը հետեւեալն է գրել այդ թերթի Յունիս 30ի կիրակնօրեայ թիւի մէջ Ռ. Տ. Յարութիւնեանի արուեստի մասին.— «Սա Շէքսպիրեան թատերախաղերի երրորդ տարեշրջանն է, եւ երկրորդ տարեշրջանը Ջոն Հաուսմընի ղեկավարութեան տակ, ինչպէս նաեւ երկրորդ շրջանը Ռ. Տէր Յարութիւնեանի տիրակալութեան, իբրեւ բեմի յարդարման եւ զգեստների գծագրիչի, որ անկախ մտածող մէկն է:

« Անցեալ տարի Ռ. Տէր Յարութիւնեանը մի նորոյթ մտցրեց Շէքսպիրեան թատերախաղերի բեմադրութեան մէջ: Նա բեմը շրջափակեց տախտակէ որմերով, որոնք նման են մի շարք վենետիկեան լուսարգելների: Շէքսպիրեան մի շարք մասնագէտներ փորձում են, տեսարաններից խուսափելով, տրամադրութիւն ստեղծել չընկալեալ ձեւերով: Ռ. Տէր Յարութիւնեանը տեսարանների փոխարէն ստեղծում է որոշ տրամադրութիւն վենետիկեան լուսարգելներով: Այսպիսով նա ձգտում է Շէքսպիրը ներկայացնել եւ միաժամանակ ստեղծում է որոշ տրամադրութիւն:

« Նա լուծել է իր բեմական խնդիրը առանց օգտուելու ոչ առաջաբեմից եւ ոչ էլ հարթակաւորից (պլատֆորմ): Եւ դա [illegible] պէտք է եղած լինի Ռ. Տ. Յարութիւնեանի նկարագծական ծրագրի բուն շարժառիթը:

« Անկասկած Ռ. Տ. Յարութիւնեանի բեմայարդարումը պիտի կորցնի իր ազդուութիւնը, երբ մաշի դրա թարմութիւնը: Այդ դէպքում դա կը փոխարինուի հաւասարապէս գրաւիչ մի ուրիշ նորոյթով:

« Ռ. Տ. Յարութիւնեանի բեմայարդարման հնարամիտ գործադրութիւնը «Օթելլօ»ի ընթացիկ բեմադրութեան մէջ ցոյց է տալիս, որ նրա արուեստը յառաջաշարժ է եւ ոչ թէ կայուն: Շրջանակուած մի տախտակ ամրացնելով այստեղ, մի գորգանկար եւ կամ մի փայլուն կախնելիք տեղաւորելով մի ուրիշ տեղ՝ նա պէսպիսութիւն է ստեղծում:

« Եթէ Սթրաթֆորդի բեմը երկդիմի խնդիր է, ապա Պ. Հաուսմընը (թատրոնի վարիչը), Պ. Ռ. Յարութիւնեանը եւ Օրիորդ Րոզէնթալը (բեմական լուսաւորութեան մասնագէտ) կախարդիչ կերպով են լուծել այդ խնդիրը », եզրափակում է իր խօսքը Պ. Բրուքս Էթքինսընը:

Ոչ պակաս գովասանական խօսքերով էին գնահատել Ռուբէնի գործը «Նիւ Եորք Հերըլդ Թրիբիւն»ը եւ միւս թերթերը, որոնք արուեստի բաժին ունին:

Չի եղել մի դէպք, երբ Նիւ Եորքի մամուլը գնահատութեան եւ բարձր գնահատութեան խօսք չունենար Ռուբէնի գործի մասին: Եղել են դէպքեր, երբ այս կամ այն խաղը խստօրէն քննադատուել եւ դատապարտուել է, իսկ նոյն խաղի վրայ Ռուբէնի թափած աշխատանքը բարձրօրէն գնահատուել է մամուլի կողմից:

ՎԱՐԴԳԷՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԸՆՉԱՅՉՈՒՐԿ ԳԼՈՏ
(CLAUDE GUEUX)

Տնօրէնը անցաւ:

— Պարոն, ըսաւ Գլոտ:

Տնօրէնը կանգ առաւ եւ կիսով մը դարձաւ դէպի Գլոտը:

— Պարոն, վերսկսաւ Գլոտ, ճի՞շդ է որ Ալպէնին յարկաբաժինը փոխուած է:

— Այո՛, պատասխանեց տնօրէնը:

— Պարոն, շարունակեց Գլոտ, ես ապրելու համար Ալպէնին պէտք ունիմ: Գիտէք անշուշտ որ իմ ստացած օրական սննդեղէնս չի բաւեր ինծի եւ Ալպէն իր ստացածը կը բաժնէր ինծի հետ:

— Իր գիտնալիք գործն էր, ըսաւ տնօրէնը:

— Պարոն, արդեօք հնարաւոր չէ՞ որ Ալպէն վերադարձուի իմ բնակած յարկաբաժինս:

— Անկարելի է, վճռուած է արդէն:

— Ո՞վ է վճռած:

— Ե՛ս....

— Պարոն Տ..., շարունակեց Գլոտ, ինծի համար ապրելու մահու եւ կենաց հարց մըն է եւ կախում ունի ձեզմէ:

— Ես իմ տուած որոշումներս երբեք ետ չեմ առներ:

— Պարոն, ես ձեզի հանդէպ վատ բան մը ըրա՞ծ եմ:

— Ոչի՛նչ:

Այդ պարագային, [illegible] Գլոտ, ինչո՞ւ զիս կը բաժնէք Ալպէնէն:

— Որովհետեւ... պատասխանեց տնօրէնը անտարբեր շեշտով մը, այնպէ՛ս...

Այս կարճ բացատրութիւնը տալով տնօրէնը անցաւ իր ճամբան:

Գլոտ գլուխը ծռեց եւ որեւէ պատասխան չտուաւ:

Այդ պահուն կը նմանէր քառապեղին մէջ գտնուող առիւծի մը... ուրկէ խլած էին իր շունը...

Այս ահաւոր վիշտը սակայն, ոչինչ փոխեց Գլոտի ամենօրեայ սովորութիւններէն: Իր մէջ ոչինչ փոխուեցաւ: Իր ընկերներուն հետ Ալպէնի մասին խօսք մը չփոխանակեց: Դադարի պահուն մինակը կը շրջագայէր բակին մէջ:

Միայն թէ, անօթի էր, ուրիշ ոչինչ...

Անոնք սակայն որ զինքը լաւ կը ճանչնային, նշմարեցին որ իր դէմքը օր ըստ օրէ զարհուրելի կը դառնար: Այսուհանդերձ ինք միշտ կը մնար մեղմ եւ հեզահամբոյր:

Շատերը ուզեցին իրենց սննդեղէնը բաժնել իրեն հետ: Բոլորն ալ մերժեց ժպիտով:

Այնուհետեւ, ամէն երեկոյ, Գլոտ այնպիսի տարօրինակ երեւոյթ մը կը ստանար որ կը զարմացնէր իր շուրջիններ, որոնք զինքը կը նկատէին իբրեւ լուրջ մէկը: Այն պահուն երբ տնօրէնը իր սովորական շրջապտոյտը ընելէ ետք կ'անցնէր Գլոտին առջեւէն, այս վերջինը աչքերը չեշտակի յառելով կը դիտէր զայն եւ յետոյ խոր անձկութեամբ եւ դայրոյթով լի շեշտով մը, որուն մէջ կար միանգամայն պաղատանք եւ սպառնալիք, կ'արտասանէր սա երկու բառերը.

— Ո՞ւր է Ալպէնը:

Տնօրէնը կարծես չէր լսեր զայն եւ ուսերը ցնցելով կ'անցնէր իր ճամբան:

Սակայն տնօրէնը շատ կը սխալէր այդպէս անտարբերութեամբ իր ուսերը ցնցելով, վասնզի այս տարօրինակ երեւոյթին ներկայ եղողներէն բոլորին համար ալ ակնյայտնի էր որ Գլոտ ներքնապէս վճռած էր կարեւոր բան մը: Բոլոր բանտարկեալները անձկութեամբ է որ կը սպասէին թէ ի՞նչ ձեւով պիտի վերջանար յամառութեան եւ վճռականութեան միջեւ մղուած այս խուլ պայքարը:

Երբեմն Գլոտ իր երկու բառերուն վրայ ուրիշներ աւելցնելով, կ'ըսէր.

— Լսեցէք, պարոն, վերադարձուցէք իմ ընկերս ինծի: Կը վստահեցնեմ ձեզի որ լաւ բան մը ըրած պիտի ըլլաք: Նկատի առէք որ ես է որ կ'ըսեմ ձեզի ատիկա:

Ուրիշ անգամ մը, կիրակի օր մը, երբ Գլոտ բակին մէջ քարի մը վրայ նստած էր արմուկները ծունկերուն վրայ եւ ճակատը ձեռքերուն մէջ, անշարժ ժամերով, բանտարկեալ Ֆայյէթ մօտեցաւ իրեն եւ ծիծաղով յարեց.

— Սատանան տանի, ի՞նչ կ'ընես հոս Գլոտ:

Գլոտ յամրաբար վերցուց իր խիստ գլուխը եւ ըսաւ.

Մէկը կը դատեմ...

Եւ վերջապէս, իրիկուն մը, 25 Հոկտ. 1831, երբ տնօրէնը իր շրջապտոյտը կ'ընէր, Գլոտ իր ոտքերուն տակ մեծ աղմուկով մը փշրեց ժամացոյցի մը ապակին, որ առաւօտուն գտած էր նրբանցքին մէջ:

Տնօրէնը հարցուց թէ ուրկէ՞ կու գար այս աղմուկը:

— Բան մը չէ, ըսաւ Գլոտ, ես էի: Պարոն Տնօրէն, վերադարձուցէք ինծի ընկերս:

— Անկարելի է, ըսաւ Տնօրէնը:

— Սակայն պէտք է, պատասխանեց Գլոտ թաւ ու հաստատ ձայնով մը:

Եւ չեշտակի հայեացք մը ուղղելով տնօրէնին, աւելցուց.

— Լաւ մտածեցէք, այսօր Հոկտեմբեր 25ն է, ես ձեզի մինչեւ Նոյեմբեր 4 պայմանաժամ կը նշանակեմ...

Բանտապահներէն մին դիտել տուաւ տնօրէնին որ Գլոտ կը սպառնար իրեն եւ հետեւաբար ատիկա բաւական էր զինքը զնտանը դնելու:

— Ո՛չ, զնտանի պէտք չկայ, պատասխանեց տնօրէնը արհամարհական ժպիտով մը, այս մարդոց հետ անյիշաչար պէտք է ըլլալ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԳՕ

(Շար. - 4)

ՄԱՐԳՈՒԼԻ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Անցեալները բացումը կատարեցին Մարգուլի հիւլէական ելեկտրակայանին։ Այս երկիրը միշտ ալ գիտական գետնի վրայ յառաջադէմ դիրքերու վրայ գտնուած է, շնորհիւ իր զաւակներուն տաղանդաւոր մտքին ու յամառ աշխատանքին։ Յաճախ նիւթական միջոցներու չգոյութեամբ գիւտերու հեղինակներ ստիպուած են իրենց մտքին յղացումը այլ երկիրներու մէջ իրագործել։

Ֆրանսայի հիւլէական ուժի օգտագործման ծրագիրը ցարդ շատ սահմանափակ է։ Անշուշտ նախ վարկերու պակասէն եւ երկրորդ՝ տակաւին այդ ուժին զգալի պահանջ մը չներկայացնելուն համար։

Իրօք, Ֆրանսան իր ջրելեկտրակայաններու լայն ցանցով եւ ածուխի ու այլ միջոցներով արտադրած ելեկտրականութեամբ լիովին կը գոհացնէ իր ներկայ եւ հետզհետէ աճող պահանջները։ Եւ տակաւին մինչեւ 15-20 տարի կը բաւարարուի նոյն աղբիւրներով։

Մարգուլի հիւլէական կեդրոնի իրագործումով Ֆրանսա ոստում մը կ'ընէ դէպի հիւլէական ուժի օգտագործման կէս-ճարտարարուեստականացում, անցնելով մինչեւ այժմու փորձնական և փլաթոնիոմի արտադրութեան սահմանները։

Ֆրանսայի առաջին հիւլէական բուրգը (փիլ) «Զօէ»ն էր, որ հիմնուած էր Շաթիյոնի մէջ եւ գործնական ոչ մէկ ուժ կ'արտադրէր։ Աշխատանոցի մը յատուկ փորձնական բուրգ մըն էր, որ աւելի հիւլէական մասնագէտներ պատրաստելու կը ծառայէր։ Երկրորդ բուրգը, Փ2ը, Սաքլէի մէջ հիմնուած, ահա 4-5 տարիէ ի վեր կը գործէ եւ փորձնական կարեւոր կեդրոն մը դարձած է։ Այս ալ, բացի բուրգը պաղեցնելու ծառայող կազի շրջագայութեան առաջած ջերմութենէն, իրական ոչ մէկ ուժ կ'արտադրէ։ Կ'օգտագործէ բնական ուրանիոմը (238) եւ ծանր ջուրը։ Արտադրուած առատ նէօթրոններու միջոցաւ կարեւոր փորձեր կը կատարուին եւ ռատիօ-իզոթոփներ կը ստացուին, որոնք բարերար դեր կը կատարեն մասնաւորապէս բժշկութեան մէջ։ Այս բուրգին ջերմութեան ուժն է 1500-2000 քիլովաթ։ Բուրգը պաղեցնելու համար նախապէս կը գործածուէր ճնշումի տակ՝ բորակածինը։ Իսկ այժմ՝ բնածխային կազը։

Սաքլէի մէջ ներկայիս կառուցուած է նոր բուրգ մը Էլ 3 անունով, որովհետեւ այս ալ միւս երկուքին պէս կ'օգտագործէ ծանր ջուրը։ Ասիկա ալ ելեկտրական հոսանք ստանալու համար չէ հիմնուած, այլ իր 15 հազար քիլովաթ ուժին միջոցաւ յառաջ բերելու Փ2էն տասն անգամ աւելի զօրեղ նէօթրոններու հոսանք մը, որուն ազդեցութեան կ'ենթարկեն զանազան մարմիններ ու նիւթեր, ասոնց կրած փոփոխութիւնը կամ դիմադրական տոկունութիւնը ուսումնասիրելու եւ յետագայ հիւլէական մեծ ելեկտրակայաններու կառուցման հնարաւորութիւնները այժմէն դիւրացնելու համար։

Սաքլէի այս բուրգը չէր կրնար ելեկտրական հոսանքի կամ փլաթոնիոմի արտադրութեան յատկացուիլ, որովհետեւ նախ գետի մը ջուրը հարկաւոր էր, յառաջ եկած բարձր ջերմութիւնը պաղեցնելու համար, եւ երկրորդ՝ պէտք էր որ բուրգէն բարձրացող շողարձակ կազերը վտանգ մը չներկայացնէին օդանաւերուն։

Մարգուլի կայանը ահա այս պայմանները կը լրացնէ։ Ան կառուցուած է իր անունը կրող վայրին վրայ, որ կը գտնուի Կար նահանգին մէջ, Ռոն գետի ափին, Տըն տը Մարգուլի ապառաժուտ բարձունքին ստորոտը, որու վրայէն օդանաւերը կը զգուշանան երթեւեկել։

Մարգուլի կայանին Ֆրանսական առաջին հակազդիչը (ռէաքթէօր) կնքուած է Կ1 անունով, իբրեւ չափաւորող (մոտէրաթէօր) գործածելով կրաֆիթը՝ ծանր ջուրի փոխարէն։ Յիշողութիւնները թարմացնելու համար՝ ըսենք թէ նէօթրոնները հիւլէի կորիզին բաղկացուցիչ մասնիկներէն են, որոնք անհաղորդ են ելեկտրականութեան։ Կարգ մը հասարակ մարմիններ զօրաւոր ճառագայթներու ազդեցութեամբ կամ այլ մասնիկներու ռմբակոծութեամբ նէօթրոններ կ'արձակեն, որոնց խելայեղ արագութիւնը չափաւորելու համար կը գործածուի կրաֆիթը կամ ծանր ջուրը։ Այս վերջինը հասարակ ջուրէն աւելի ծանր է այն պատճառաւ, որ իր պարունակած ջրածինը կազմուած է փրոթոնէ մը եւ նէօթրոնէ մը, ինչ որ հասարակ ջրածինին կրկին ծանրութիւնը կը ներկայացնէ։

Իբրեւ չափաւորող գործածուած կրաֆիթը պէտք է ըլլայ բոլորովին զուտ։ Ասոր զտման համար Մարգուլի մէջ հիմնուած է նաեւ մասնաւոր գործարան մը։

Մարգուլի կայանը պիտի արտադրէ 40 հազար քիլովաթ ջերմուժ, ինչպէս նաեւ տարեկան 15 քիլօ փլութոնիոմ։ Վերոյիշեալ ուժէն կը ստացուի հինգ հազար քիլովաթ ելեկտրական հոսանք։ Այս հոսանքը թէեւ կը փոխանցուի Ֆրանսայի ելեկտրական ցանցին, սակայն մասնագիտական պատճառներով այդ ցանցին կայանը կը ստանայ ութ հազար քիլովաթ հոսանք, իր եւ յարակից հիմնարկութեանց ելեկտրական հոսանքի պահանջին համար։ Այս վիճակը շուտով պիտի դարմանուի երբ երկրորդ հակազդիչը, Կ2, գործածութեան դրուի, անով 100-150 հազար քիլովաթ ջերմուժ պիտի արտադրուի եւ 20 հազար քիլովաթ ելեկտրականութիւն պիտի փոխանցուի Ֆրանսայի ելեկտրական ցանցին։ Իսկ փլութոնիոմի արտադրութիւնը պիտի բարձրանայ տարեկան 50 քիլոյի։ Փլութոնիոմի այս պաշարը իբր խայծ պիտի ծառայէ օգտագործելու բնական ուրանիոմը եւ այլ նիւթեր, որոնք առատօրէն գոյութիւն ունին բնութեան մէջ եւ որոնցմով կարելի պիտի ըլլայ յետագային հիւլէական ելեկտրակայաններու հիմնադրութիւնը։ «Գրիսլը» կոչուած այս կառուցածքը ապագայի տարազն է, որուն մեքենականութեան մասին երկար պիտի ըլլար կանգ առնել այստեղ։

Հիւլէական ուժի օգտագործումը ընդարձակ ճարտարարուեստ մը կը հիմնէ, որուն յառաջդիմութեան համար Ֆրանսայի բոլոր մեծ ընկերութիւնները իրենց մասնակցութիւնը սկսած են բերել։ Այսպէս, Քրէզօյի ընկերութիւնը առանձնած է կայանին ներքին ջերմութիւնը պաղեցնելու ծառայող խողովակներու եւ այլ կազմածներու շինութեան։ Ալսթոմ կը պատրաստէ ելեկտրական կազմածները՝ Փէշինէ կ'արտադրէ կրաֆիթի զտումը, Սէն Կոպէն՝ փլութոնիոմի զտումը։ «Էր Լիքիտ»ը կը հայթայթէ ծանր ջուրը։ Անշուշտ երկար պիտի ըլլար թուել բոլոր մասնակցող ընկերութիւնները։

Ինչպէս կը տեսնուի, հիւլէական ուժը մեծ հնարաւորութիւններ ունի եւ ապագան իրն է, եթէ անշուշտ մարդիկ զայն գործածեն իրենց բարօրութեան համար։ Այլապէս ան կը դառնայ մարդկութեան ամենամեծ վտանգը։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վերջին թղթակցութեամբ տեղեկացուցած էի մեր գաղութին հանրային գործերու աննպաստ վիճակը, յայտնելով որ ընդհ. ժողովը ընտրած է նոր Վարչութիւն մը, որոշելով փորձ մը եւս կատարել նախկին համերաշխութիւնը եւ խանդավառութիւնը վերստեղծելու համար։

Նորընտիր Վարչութիւնը իր վրայ դրուած պարտականութիւնները կատարելու համար նպատակայարմար դատեց իր կողքին գործի լծել երիտասարդութիւնը, ու այս կերպով սատարել նաեւ ազգապահպանման գործին։

Այս ուղղութեամբ անցեալ Յուլիս 28ին իր ժողովի հրաւէրին պատասխանած էին 22 երկսեռ երիտասարդներ, որոնցմով կազմուեցաւ Վալպարէլ - լա Փոմ Սէն Մարքէլի «Հայ Երիտասարդաց Երկսեռ Միութիւն»ը հետեւեալ կերպով.— Պատուակալ նախագահ Գ. Եր. Կէտիկեան, ընդհ. ղեկավար՝ Աստիկ Աչճեան։ Նախագահ՝ Վարդգէս Աբրահամեան, փոխ նախագահ՝ Յարութ. Յովակիմեան, քարտուղար՝ Տիկ. Ս. Զալլաքեան, փոխ քարտուղար՝ Ս. Պետիկեան, գանձապահ՝ Միհրան Նահապետեան, փոխ գանձապահ՝ Լեւոն Տրդատեան։ Խորհրդականներ՝ Վարդգէս Շէրէբեան, Ս. Գույումճեան, Լ. Փէշէքճեան, Տաճատ Ոսկանեան, Մարի Աչճեան, Համբ. Տրդատեան, Անայիս Յովակիմեան, Նոյեմի Հաթայեան եւ Մարի Գօզանեան։

Անդամներ՝ Լիւսի Հաթայեան, Գ. Մահմուզեան, Մարտիրոսեան, Աչպահեան, Գաչըրճեան, Կարպիս Պատուրեան եւ Յարութիւն Զալլաքեան։ Կը յուսանք թէ դուրս մնացած երիտասարդները շուտով պիտի արձանագրուին։

Առաջին առթիւ որոշուեցաւ կազմակերպել ընտանեկան դաշտահանդէս մը, որ յայտարարուեցաւ «Յառաջ»ի միջոցաւ եւ մասնաւոր թռուցիկներով։ Ժողովուրդը անխտիր քաջալերեց այս ձեռնարկը։

Դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ 11 Օգոստոս կիրակի, ամբողջ օրը, 60 քիլոմեթր հեռու՝ «Մոնրիօ լը Վիօ» գեղեցիկին օդասուն անտառին մէջ։ Առաւօտուն շատ կանուխէն գաղութին մէջ ստեղծուած էր հաճելի եռուզեռ մը։ Ժողովուրդը հետզհետէ իրենց ուտելիքներով ծանրաբեռն՝ կը տեղաւորուէր երկու մեծ օթոքառներու մէջ, առաջնորդութեամբ կարգադիր յանձնախումբի երիտասարդներուն։

Յանձնախումբին ուրիշներ կանխօրօք մեկնելով հանդիսավայր, հոն նաեւ ըրած էին մասնաւոր կարգադրութիւններ։ Գեղատեսիլ ծառերուն տակ, զուլալ ջուրերուն մօտ ժողովուրդը մեծ հաճոյքով բոլորուեցաւ սեղաններու շուրջ։ Գինին ճոխ էր զանազան ըմպելիներով։ Բարձրախօսը կը հնչեցնէր գեղեցիկ եղանակներ. բոլորը, երիտասարդ թէ ծեր, պարեցին, երգեցին ու զուարճացան ամբողջ օրը, վերապրելով հայրենի յիշատակներով։

Այս առթիւ պէտք է յիշել նաեւ Տիկին Զալլաքեանի կազմակերպած մանկական այնքան զուարճալի խաղերը, որոնք արժանացան ներկաներու մասնաւոր գնահատանքին։

Դաշտահանդէսը մեծ յաջողութեամբ վերջացաւ երեկոյեան ժամը 11ին եւ բոլորը Մարսէյլ վերադարձան զուարթ ու գոհ։

ԱՍՏԻԿ ԱՉՃԵԱՆ

ԳՐԻՒՍԷԼԻ միջազգային ցուցահանդէսին պիտի մասնակցին նաեւ Հայաստանի գործարաններն ու ոսկերիչները։ Արդէն իսկ Գրիւսէլ ուղարկած են զարդանկարներով գործուած 10 գորգեր։ Շուտով պիտի ուղարկուին նաեւ արծաթեայ սկահակներ, շաքարամաններ, բաժակակալներ, ծխախոտատուփեր եւ այլ իրեր։

ՎԵՐՋԻՆ ԱՄԻՍՆԵՐՈՒՆ ընթացքին Էջմիածին այցելած են Աւստրիայի կանանց պատուիրակութիւնը, Իտալիոյ Խ. Միութիւն ընկերութեան պատուիրակութիւնն ու Չիլիցի բանաստեղծ Փապլօ Ներուտա՝ իր տիկնոջ հետ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԵՐԿՈՒՆՔ

Հիմա դու, հայրիկ իշխան, ինծի այն գրուցէ թէ ինչ կարգաւորութիւնք որ մենք մտածեր էինք, ամէնքը նոյն կերպով պատրա՞ստ են, թէ պէտք եղաւ փոփոխութիւններ ընել։

— Ոչինչ փոփոխութիւն չկայ. քու ինծի տուած ծրագրիդ համեմատ ամէն բան կարգադրուած էր։ Ութ օր հոս անցուցի եւ գնացի Ակէ. մշակի հագուստով ներսէն զինեալ տասը հաւատարիմ քաջ զինուոր բերի այս առաւօտ։ Վահրիճ Գուրգէնի թիկնապահներէն բերել էր ընտրանօք, եւ տասներկու էլ Վասպուրականի քաջ թիավար, երկաթի ձողեր, լախտեր, սանդուխներ, պարաններ, բրիչներ, ամէն ինչ պատրաստ է։

— Դարբի՞նը։

— Նա էլ պատրաստ է։ Այդ ողորմելի կիսաւեր ամրոցին համար մեր պատրաստութիւնք շատ եւ չափազանց են։ Գիշերուան հասնելուն կ'սպասենք միայն։

— Բայց ես գիշերուընէ առաջ ուրիշ բանի էլ կ'սպասեմ... կնոջ մը կ'սպասեմ։

— Ի՞նչ տեսակ կնոջ։

— Բանտապանին կնոջ։

— Դեռ նոր բա՞ն կայ։

— Ինծի համար հին է, քեզ համար նոր։ Մտիկ ըրէ՛։ Արծաթասիրութիւնը մարդկանց առաջին մոլութիւն տեսայ եւ. տեսայ քահանայ, աշխարհական, եպիսկոպոս եւ նախարար, աղնուական եւ ռամիկ, այդ անարգ մետաղին գերին են, ուստի գործը ապահովելու համար՝ իմացայ որ կումբէթի բանտապանին՝ որուն անունն Օմար է՝ երիտասարդ կինը Խոյ կը բնակի. բերել տուի կանդուար, հետը խօսեցայ, տեսայ որ արծաթ, ոսկի եւ գոհարեղէն շատ կը սիրէ. շարք մը հարիւր արաբացի ոսկւոյ եւ մանաւանդ ադամանդեայ մանեակ մը զինք դիւահար դարձուցին. աչքերը սկսան փայլիլ եւ մարմինը բոլոր ուրախութեան սարսուռ առաւ երբ յայտնեցի թէ երկուքն էլ իրեն պիտի լինէին, եթէ Գուրգէնի կարենար ազատել, եւ իմ մարդիկներուս յանձնել արեւը մտած ժամանակ։ Հիմա կինը գնացած է այրը դիւթելու. շատ կարելի է որ մեր միւս պատրաստութեանց պէտք չունենանք։

Խօսրով ափ ի բերան մնաց երբ այս բանը լսեց եւ այսչափ միայն գրուցեց.

— Իրա՛ւ, դու միայն արժանի կինն էիր Գուրգէնի։

Լռութիւն մը յաջորդեց այս խօսքերուն, երկուքն էլ դիմացնին կը նայէին։ Վերջապէս Հեղինէ գլուխը վեր առաւ եւ հարցուց.

— Մեծ լո՞ւր իմացա՞ր։

— Ոչինչ, նո՞ր կայ։

— Ամիրապետին մահը։

— Ի՞նչ, Ապու Ջաֆր մեռա՞լ է։

— Այո, որդին հայրը սպաննել եւ տեղը թագաւորել է։

— Սիրուն աղջիկս, այս ի՞նչ լաւ լուր ունիս, ո՞ւր իմացար։

— Ես Խոյէ կուգամ. հոն այս լուրը տարածուեցաւ. քաղաքը վերջին յուզման մէջ էր. Օմարի կինը երէկ առաւօտ ճամբայ հանեցի, երեկոյին էլ ես ճամբայ ելայ։

Դու յոգնած պէտք է լինիս, ուրեմն քիչ մը հանգչիր, ես երթամ նայիմ թէ ամէն բան կարգի՞ն է... Միայն իշխանուհի այն գրուցէ թէ բանտապանին կինն իմացա՞ւ Ամիրապետին մահը։

— Ի՞նչպէս կարելի էր չիմանալ. Տաճկաց շփոթութիւնը մեծ էր. ամէնքը զէնքի կը դիմէին հայոց վախէն։ Ամիրան քարոզ կուտար կարդալ փողոցները որ որեւիցէ անկարգութիւն խստիւ պատժել պիտի տար։ Ճշմարիտն ըսելով ես այս մեծ դիպուածին անտարբեր էի, վասնզի իմ նպատակս ինծի համար ամենամեծն էր։

Խօսրով ելաւ դուրս, իր հաւատարիմներէն պարկեշտ մարդ մը պահապան դըրաւ, որ ոչ ոք անհանգիստ չընէ պատանի իշխանը, եւ ինք խորհրդածելով կ'երթար մեծ օգուտ նշմարելով Ապու Ջաֆրի մահուամբ Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Գուրգէնի ազատութեան համար։ Մանաւանդ երբ կը մտածէր թէ որդին զհայրն սպաննելով թագաւորել էր, երբ ընտանեկան կապերը այնչափ խզեալ էին, երբ սէրը որդւոց եւ ծնողաց մէջէն անհետացած՝ ապականութիւնը ուրեմն վարը եւ վերը հաւասար էր եւ անկումը մերձ, եւ Հայաստան պէտք էր ազատել, բայց Հայաստան ազատելու համար պէտք էր ունենալ իմաստուն գլուխ մը՝ կրօնքի բարոյականին ուսուցիչ եկեղեցական անշահասէր եւ առաքինի մարմին մը, վասնզի ժողովուրդը դիւրաւ կրնար առնուլ բանի եւ գործոյ ուղղութեան դրոշմը եթէ գտնուէր լաւ եւ արժանաւոր ձեռք եւ օրինակ։

Այս խորհրդածութեամբ կ'երթար Խօսրով շինականի գլխաւորներու տակ տեսնելու եթէ ամէն ինչ լաւ կարգադրեալ էր. եւ գոհ սրտով դարձաւ ու գտաւ Հեղինէ քնոյ հանգիստն առած եւ կազդուրեալ։

ԳԼՈՒԽ ԻԶ.

ՏՈՒՐԲԻԱԹ

Նոյն սենեկին մէջ ուր տեսանք մենք առաւօտուն Գուրգէն արաբացի կառապի կնոջ սպասելեաց մտանեալ, երեկոյին նոյն բազմոցին վրայ Օմար բանտապետին հետ նստած՝ դարձեալ արաբացի կին մը կը խօսէր ընտանեբար։ Գեղեցիկ եւ երիտասարդ էր սա, իր նշաձեւ աչքերը հրապուրիչ քաղցրութիւն ունէին, եւ այնպիսի նայուածքի նրբութիւն որ կարելի չէր խարդախութիւն չհամարել այդ քովնտի եւ գաղտնի ակնարկին մէջ սուր դիտողութիւնը որով կը ջանար իմանալ թէ իր խօսքերն ի՛նչ ազդեցութիւն կ'ընէին իր էրկանը վրայ, վասնզի այդ կինը Օմարի կինն էր։

(Շար.) ՍԵՐԵՆՑ

Հնազանդէր կանոնական ու որոշ կացութեան մը գոյատեւումը եւ կամ կանոնական ու հաստատ կացութեան մը բարեփոխումը։

4) Վարչապետարանը, Գերագոյն Ատեանին առջեւ ինքզինք պաշտպանելով յայտարարած է որ, խնդրոյ առարկայ պաշտօնագիրը չէնթադրեր նոր համայնքի մը ճանաչումը։

Երբ այս է իրողութիւնը՝ պարզ ու մեկին, «Զարթօնք»ներն ու «Արարատ»ները կրնան պատէ պատ զարնուիլ ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելու համար։ Այլեւս ոչ ոք կը հաւատայ իրենց խօսքին։

ՔՈՒԱԹԼԻ ԵԳԻՊՏՈՍ ԳՆԱՑ

(Շար. Ա. էջէն)

հրդակցութիւններ ունենալու համար. «Սուրիա աշխարհակալներու նոր դաւերուն տեղը չէ եւ սպասելի են նոր դաւադրութիւններ՝ իր ժողովրդավար կարգուսարքին եւ անկախութեան դէմ» յայտարարեց Դամասկոսի ձայնասփիւռը։

Միւս կողմէ Նախագահ Քուաթլիի հրաժարման լուրը, որ հրատարակուած էր սուրիական օրաթերթի մը մէջ, անհիմն ելաւ։

Սուրիոյ անցուդարձերով մտահոգուող գլխաւոր երկիրը Լ ի բ ա ն ա ն ն է։ Վարչապետ Սամի Սալի եւ Լիբանանի Արտաքին Նախարարութեան ընդհանուր քարտուղար բժիշկ Սատաքա տեսակցութիւն մը ունեցան, որմէ ետք տեղեկագիր մը հրապարակուեցաւ, շեշտելով Լիբանանի կառավարութեան մտահոգութիւնը՝ Սուրիոյ քաղաքական անցուդարձերուն մասին եւ պատրաստակամութիւնը՝ կարելի բոլոր միջոցներու, որոնք ի գործ պիտի դրուէին Սուրիոյ շահուն համար։

Պէյրութի մէջ, պաշտօնական աղբիւրներու կողմէ յայտարարուեցաւ, թէ Լիբանանցի ղեկավարները իրենց օժանդակութիւնը շնորհեցին Սուրիոյ՝ Միացեալ Նահանգներու հետ հաւանական նոր դժուարութեանց առաջքն առնելու համար։

Եգիպտական թերթերու համաձայն, Սէուտ Թագաւորն ալ պատրաստ է միջնորդ ըլլալու՝ Ամերիկա-Սուրիա լարուածութիւնը մեղմելու համար։

Հռոմի մէջ Սուրիոյ զինուորական կցորդը՝ Գնդ. Հիւսէյնի, որ շնորհազրկուեցաւ իր կարգէն, յայտարարեց.— «Ներկայիս Սուրիա քանի մը զինուորականներու ձեռքը անցած է. անոնք նոր բռնատիրութիւն մը կ'ուզեն հաստատել եւ երկիրը նետել Խ. Միութեան բազուկներուն մէջ։ Այս խմբակը պատրաստ է Սուրիան վերածելու խորհրդային արբանեակի մը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆ բանակցութիւնները կրկին խզուեցան Մոսկուայի մէջ։ Գերման պատուիրակութեան նախագահը՝ Լար, որ քանի մը օր առաջ գացած էր Մոսկուա, Պոն վերադարձած է։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցութեան քարտուղար Կոմուլքա, Լոցի գործադուլին շուրջ խօսելով եւ ծանրօրէն քննադատելով բանուորները՝ հաստատեց, թէ երկիրը տնտեսական լուրջ տագնապի մատնուած է։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ թաքսիներու գինը 10 առ հարիւր բարձրացաւ, կը հաղորդէ «Պաշտօնաթերթ»ը։

ՎԻԵԹՆԱՄԻ նախագահ Հօ Շի Մին Սոֆիայէն անցած է Պուքրէշ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ բաղձանքին ընդառաջելով Միացեալ Նահանգները ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի (թելեվիզիոն) մասնագէտներու փոխանակութիւն մը պիտի ընեն Խ. Միութեան հետ։

ՍՊԱՆԻՈՅ եւ Ամերիկայի միջեւ համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ՝ հիւլէական ուժին խաղաղ օգտագործման համար. յառաջիկայ տասը տարուան ընթացքին Միացեալ Նահանգները 500 քիլօ ուրանիում պիտի տան Սպանիոյ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ «Ենի Կիւն» թերթի պատասխանատու տնօրէնը 13 օրուան բանտարկութեան եւ 1660 ոսկի տուգանքի դատապարտուած է, սուտ լուր մը հրատարակած ըլլալու յանցանքով։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Նախագահն ու Արտաքին նախարարը Գահիրէ գացին, խորհրդակցութիւններ ունենալու համար Նասրի հետ։ Կիպրոսի հարցը սեղան պիտի դրուի։

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ, 75 տարեկան կին մը զաւակ մը ունեցաւ. ծննդաբերութենէն վերջ մեռաւ։ Այս պարագան բացառիկ երեւոյթ մըն է բժշկական պատմութեան մէջ։ Լուրը հաղորդող **Թերթը կը յիշէ**, թէ սպանուհի մը զաւակ ունեցած էր 68 տարեկանին եւ 1766ին ուրիշ կին մը՝ 72 տարեկանին։ Անգլիացի պառաւը մրցանիշ կոտրած է...։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գուլ. Ցոտօ - Լա Վիսթի յանձնախումբին հանգանակած գումարին ցանկը.—

Պօղոս Այվազեան 500, Բարագամ Դաւիթեան 1000, Կարապետ Աստուրեան 1000, Թոմաս Աստուրեան 1000, Ղեւոնդ Կիւլեան 1000, Արամ Մուրատեան 1000, Մարտիրոս Մուրատեան 1000, Ղազարոս Քէշիշեան 2000, Կարապետ Մարտիրոսեան 1000, Գարեգին Գաղանճեան 1000, Ղուկաս Աստուրեան 1000, Գասպար Շէշիկեան 1000, Լեւոն Կոսոյեան 1000, Հմայեակ Երէցեան 1000, Յովհաննէս Թնճիրեան 1000, Արսէն Թնճիրեան 5000, Աշոտ Յակոբեան 5000, Հայկ Սարգիսեան 1000, Վրէժ Ստեփանեան 1000, Սեննեքերիմ Տէրտէրեան 1000, Տիգրան Շահպազեան 1000, Վահան Սարգիսեան 1000, Յովհաննէս Կիրակոսեան 1000, Պաղտասար Սահակեան 1000, Աշոտ Յակոբեան 500, Սահակ Թադէոսեան 500, Վահան Մարգարեան 500, Գառնիկ Ազարեան 500, Գէորգ Մարգարեան 300 Ֆրանք։ Գումար 34.800 Ֆրանք։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍ. ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՓԱՐԻԶ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Համալսարանական Ոստանի Մարի Նուպար հիմնարկութեան մէջ հայ ուսանողները կրնան սենեակ ապահովել իրենց համալսարանական ուսման ընթացքին, հետեւեալ պայմաններով.—

1) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաշօ) վկայական։

2) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի կամ որեւէ համալսարանական բարձրագոյն դպրոցի մը մէջ։ Լիսէները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր։

3) Երկու հոգինոց սենեակը կ'արժէ անձ գլուխ 4.500 Ֆրանք ամսական, իսկ յետագային առանձին սենեակ ունենալու պարագային 5.700 Ֆրանք։

4) Համալսարանական Ոստանի ուսանողները կ'օգտուին ուսանողական ճաշերէ (75 Ֆրանք)։

Փարիզի Հայկ. Տունը, իր հայկական ճարտարապետական ոճով, իր գրադարան ընթերցարանով, եւ վերջապէս գրեթէ բոլոր գաղութներէ հոն հաւաքուած հայ ուսանողներով հայկական փոքրիկ օճախ մըն է Միջազգային այս հսկայ Ոստանին մէջ, իր արդիական բոլոր յարմարութիւններով։

Բոլոր դիմումները պէտք է ընել հետեւեալ հասցէին.

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՈՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...»

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Պատկերազարդ եւ շքեղ տպագրութիւն։
Գինը 100 փրանք

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը պարտք կը համարէ հրապարակաւ յայտնել իր ջերմ շնորհակալութիւնները, օդափոխութեան կայանի հետեւեալ նուիրատուներուն.—

Լիոնէն Պարոններ Պէճխուեան 2000 Փր., Մ. Միրզէ 2000, Տէմիրճեան բանջարեղէններ եւ պտուղ։ Վիէնէն Տիկին Այանեան 2000, Գ. Ուզունեան 1000։ Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկ. Գալուստեան 5000, Տէր եւ Տիկ. Դաւիթեան 7000 եւ անուշեղէն (լոգում, պոնպոն), Տիկ. Տէր Խաչատուրեան պոնպոն։ Փարիզէն Տէր եւ Տիկ. Կարսլեան 120 հատ մառլէն։

Մասնաւոր շնորհակալութիւններ նաեւ գեղագործ Պ. Անդրէ Ետիգարտաշեանի, որ այս տարի եւս նուիրած է կայանի վերաբերեալ գեղորայք։

ԿՈՉ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1957–1958 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին դրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Պարտականութիւն կը նկատենք տալ կարգ մը ծանօթութիւններ, Եւրոպայի միակ աղջկանց գիշերօթիկ վարժարանի ընդունելութեան մասին։

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ հայուհիներու սերունդ մը։

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.—

Ա.) Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի։

Բ.) Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիները կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ։ Տարեվճարն է 120,000 Ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ։

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան՝

1 Bld du Nord — Le Raincy
Tél. Le Raincy 172

տպ. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

Հայ-ռուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ։

Գրեց՝ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆ
Տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1957։
Գին՝ 1100 Ֆրանք։
Դիմել Յառաջի եւ հայ գրատուններու։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer Paris (9e)
Tél.: PROvence 64-90
C. C. P. Paris 3630-66

Նոր հրատարակութիւններ.—

Զարթօնք, Մալխաս, Պէյրութ 1956, Ա. Բ. Գ. հատորները 1200ական Փր., Դ. հատորը 1000, Ե. հատորը 1200։

Վարդանանք, Դ. Դեմիրճեան (պատմավէպ) 2 հատոր, Գահիրէ, տպ. «Յուսաբեր» 1956, 1.500

Պաղիկ ու Թոռնիկ, Երիմեան Հայրիկ, Հր. Խալան, Պէյրութ, 1957 500

«Յուսաբեր» բացառիկ, Նուիրուած Վ. Նաւասարդեանի յիշատակին, 1957 300

Ժամանց եւ զբօս, Կ. Գուշակ (երազներու բանալին եւ ժամանակի խաղեր, Պէյրութ, 1956 1.400

Սողոմոն Թէհլիրեան (վերյիշումներ, Թալէաթի Ահաբեկումը) գրի առաւ, Վ. Մինախորեան, Բ. տպ. Գահիրէ 1956 1.500

Պապ թագաւոր, Ստ. Զօրեան (վէպ չորրորդ դարէն), Հալէպ, 1952, կազմուած 1.750

Հայաստան եւ Հայ Դատը, Գ. Լազեան (Հայ եւ ռուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ), Գահիրէ, 1957 1.100

Հարազատ Որդի եւ պատմուածքներ, Երուխան, Հալէպ, 1953 650

Մեծ Գերին Արտաւազդ, Արմենակ Տէր Յակոբեան, Թատերախաղ 3 արար, Փարիզ, 1957, 300 Ֆրանք։

Հայ Գրականութեան Պատմութիւն. Հրանտ Թորոսեանի (Փրնս.) սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են, Ռընէ Կրուսէի յառաջաբանով։ 1500

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise -
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
21 AOUT
1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 7971 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3773

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ»

Թերթիս աշխատակից ընկեր Գաբրիէլ Լազեանի կողմէ այս խորագրին տակ հրատարակուած գրքերու երրորդ հատորը լոյս տեսաւ վերջերս Գահիրէի մէջ, Ցուսաբերի տպարանէն:

Առաջին հատորը Հայաստանն ու Հայ Դատը կը ներկայացնէ Ըստ Դաշնագրերու, երկրորդը՝ Ըստ Վաւերագրերու. 1941ին եւ 1946ին հրատարակուած այս երկու գրքերն ալ սպառած են:

Նոր հատորը միւսներէն աւելի ընդարձակ, ճաշակաւոր ու մաքուր տպագրութեամբ՝ 442 մեծադիր էջերու մէջ կը ներկայացնէ մեր Ազգային Դատի պատմութիւնը՝ Հայ-Ռուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ:

Կը սկսի 1827էն, երբ Ռուսերը «Երեւանի դուքս» զօրավար (յետքէն մարեշալ) Փասքեւիչի հրամանատարութեամբ եւ Ներսէս արք. Աշտարակեցիի աջակցութեամբ Պարսիկներու ձեռքէն կը խլեն Արարատեան նահանգը — Երեւանով ու Էջմիածինով — ու կը վերջացնէ Վրացեան Ա.ի միջնորդութեամբ՝ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական յնորութեան:

Ուրեմն լրիւ 130 տարուան պատմութիւն:

Լազեան ժամանակագրական կարգով եւ տարեկան կերպով կ'արձանագրէ դէպքերը՝ հիմնուած պաշտօնական եւ վաւերական փաստաթուղթերու վրայ, որոնց կարեւորներուն պատճէններն ալ կը հրատարակէ:

Մեկնաբանութիւններն ու եզրակացութիւնները կը ձգէ ընթերցողին:

Հայաստանի եւ Հայկական Դատի մասին զանազան լեզուներով գրուած հատորներն ու գրքոյկները ամբողջ մատենադարան մը կրնան լեցնել:

Հեղինակը գրքին սկիզբը մատնանշած է միայն գլխաւոր աղբիւրները, որոնցմէ օգտուած է ընդարձակ:

Անսպառ նիւթ կը պարունակէ այս հատորը, որուն նպատակն է հայ ժողովուրդին ծանօթացնել ռուս դիւանագիտութեան խաղացած եւ խաղալիք դերը Հայկական Դատին մէջ:

Այդ դերը ընդհանրապէս սխալ հասկցուած է: Ո՛չ միայն հանրութեան, այլ նոյնիսկ մտաւորականութեան կողմէ: Ո՛չ միայն անցեալին, այլ նաեւ ներկայիս:

Հայաստանի թերթերը թխածոյ յօդուածներով շարունակ կը պաշտպանեն այն տեսակէտը՝ թէ Հայոց Դատի մեծագոյն բարեկամն ու պաշտպանն է եղած «ռուս մեծ ժողովուրդը»: Ո՛չ միայն Լենին-Սթալինի օրով, այլ դարերէ ի վեր, մասնաւորաբար Մեծն Պետրոսէն սկսեալ:

Այս գետնի վրայ Երեւանի թերթերը ջուր կը լեցնեն Թուրքերու ջաղացքին:

Չէ՞ որ Թուրք քաղաքական վարիչները Սուլթան Համիտէն սկսեալ մինչեւ այսօր ջարդերը արդարացնելու համար՝ կը մեղադրեն Հայերը, որ իբրեւ թէ գործիք դարձած են Ռուսերու ձեռքը:

Մորհրդահայ թերթերը Երեւանի, Պուքրէշի ու Սոֆիայի մէջ (վերջին երկու վայրերը «Արտասահմանի հետ Կուլտուրական Կապի Հայկական Ընկերութեան» խողովակով) «ռուս մեծ ժողովուրդը» պանծացնելու իրենց մոլուցքէն տարուած անոր կը վերագրեն մտացածին ծառայութիւններ: Կը խեղաթիւրեն պատմական իրողութիւնները եւ սխալ տեղեկութիւններով կը մոլորեցնեն հայութիւնը:

Լազեանի գիրքը փաստաթուղթերու լոյսին տակ մերկ կուտայ Ռուսիոյ — ցարական թէ պոլշեւիկեան — իսկական դիմագիծը:

Ժամանակ է որ սթափինք այլեւս եւ թօթափելով կոյրկոր կապած նախապաշարումները, մեր ժամանակակից պատմութիւնը սերտենք քննական կերպով, հիմ-

ՍՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՆ ՈՒ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔԸ ԱՆՑԱՒ

Կացութիւնը աւելի քան պղտորեցաւ՝ Միջին Արեւելքի մէջ: Սուրիացի քանի մը երիտասարդ գինուորականներ համախոհներ դրսալով երկիրը նետեցին Ռ. Միութեան գիրկը: Ռուսական պատերազմական պիտոյքները ողողած են արդէն Սուրիան: Դամասկոս «օդակ»ի մէջ առնուած է բանակին կողմէ՝ համայնավարներու հրամանատարութեան տակ: Հրետանիներու երկու կայաններ հաստատուած են. մէկը՝ մայրաքաղաքին մէջ, միւսն ալ Լիբանանեան սահմանագլուխին մօտ:

Գնդ. Սարաճ փաստօրէն երկրին «տէրը» դարձած է եւ կը շարունակէ իր «վլրատահելիները» տեղաւորել ոստիկանութեան, Ապահովութեան սպասարկութեանց եւ կառավարութեան մէջ: Պետական հարուած մը կատարեալ իրողութիւն է այլեւս: Աջակողմեանները յայտնապէս ամէն յոյս կորսնցուցած են:

Խորհրդարանի անդամ եւ համայնավար պարագլուխ Խալէտ Պէքտաշ Դամասկոսէն մեկնած է: Կը կարծուի թէ, հանդիպում պիտի ունենայ խորհրդային ղեկավարներու հետ: Դամասկոսի խորհրդային դեսպանը քանի մը օր առաջ Մոսկուա գացած էր արդէն: Իշխանութիւնը ձեռք ձգելէ վերջ, համայնավարները կ'աշխատին հանրային նպաստաւոր կարծիք առնել: Այսօրուան համար հոկայ ցոյց մը յայտարարուած է, որ տեղի պիտի ունենայ՝ բողոքելու համար «ամերիկեան դաւադրութեան» դէմ:

Սուրիոյ համայնավարացումը հետզհետէ աւելի կը մտահոգէ Լիբանանը, որուն կը միանայ Պաղտատ: Նոյնիսկ այնպէս կը կարծուի, թէ Նասր այնքան ալ գոհ չէ Սուրիոյ դիրքէն: Եգիպտոսի Նախագահը ամէն գնով կ'ուզէ պահել արաբական երկիրներու միասնականութիւնը: Կը կարծուի, թէ Նախագահ Նասր այս ուղղութեամբ իր տեսակէտը յայտնած է Քուաթլիի՝ Գահիրէի մէջ: Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահին դիրքը տակաւին յստակ չէ: Քուաթլի միակ անձն է, որ կրնայ «բան մը» ընել՝ Դամասկոս վերադարձին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արտաքին Նախարար Սալահ Պիթար երկուշաբթի օր մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին խօսօրէն ընդդատեց Ամերիկայի վարդապետութիւնը.

«Բացորոշ է, յայտարարեց Նախարարը, որ սուրիական եւ եգիպտական վարչաձեւերը տապալելու գլխաւոր նպատակն է մեր երկիրները դնել կայսերապետական գիծին վրայ»:

Նախարարը հերքեց թէ բանակէն հանուած տասը սպաները ձերբակալուած ըլլան, այլ չեշտեց թէ իրենք հրաժարեցան «երկրին շահերուն համար»:

Անդրադառնալով Սուրիոյ եւ Ամերիկայի յարաբերութեանց, Նախարարը ըսաւ թէ «խզում մը միայն Ամերիկայէն կախում ունի»:

Սալահ Պիթար հերքեց նաեւ թէ Սուրիան համայնավար կը դառնայ այլ պար-

նուած իրական դէպքերու եւ վաւերական փաստաթուղթերու վրայ:

Վերջ տանք այն սխալ վարկածին, որ իբրեւ թէ «խաչապաշտ Ռուսիան» եղած է պաշտպանը հայ ժողովուրդին եւ հայկական դատին:

Պատմութիւնը ուրիշ բան կ'ըսէ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ԱՅՍ ՈՐՔԱՆ ՅԱՐԳԻ ԵՆ ԵՂԵՐ...

Ցանկերգ մը ամէնուն բերնին մէջ.

— Եղբա՛յր, ի՞նչու կը գրէք, բան չենք շահիր մեր բարձր կղերը վարկաբեկելով. ամէն ալգի մէջ կան այս պատմութիւնները, բայց չեն խօսիր, չեն հրապարակեր, իրենք իրենց մէջ կը խեղդեն. ի վերջոյ հայ Լուսաւորչական Եկեղեցին է որ կը խայտառակուի օտարին առջեւ:

Ի՜նչ արդար մտահոգութիւն. ո՞վ պիտի ուզէր որ մեր բարձրաստիճան արք. երը եւ եպիսկոպոսները նշաւակ դառնան անշնորհք պատմութիւններու եւ անոր անոր բերանը իյնան:

Մեր ժողովուրդը յարգանք ունի իր կրօնքին, եկեղեցիին եւ անոր պաշտօնեաներուն հանդէպ, եւ իր հաւատքն ու ակնածանքը պահեր են մեր դարաւոր եկեղեցին անսասան:

Այսքանը յա՛, մեր ազգայիններուն մտահոգութեանց առնչութեամբ:

Բայց, սիրելի սրտցաւ ճամակագիրնե՛ր, եւ առ հասարակ հայրենակիցնե՛ր, որոնք նոյն մտավախութիւններով չեն ուզեր քննադատուած տեսնել մեր կղերականները, ի՞նչու նոյն կոչը չէք ուղղեր այդ եկեղեցիի ջոջերուն, որոնք իրենք իրենց

թոյլ կուտան ամէն կարգի գայթակղութիւն, ապաստանած իրենց անձեռնմխելի սքեմին եւ եկեղեցական կարգին, որպէսզի անոնք ալ զգաստանան քիչ մը:

«Ժողովուրդ Հայո՛ց», պիտի ըսէր Նարդունին, ինչո՞ւ այդ նիւթապէս ապահով, փառքով եւ պատիւով յղփացած, որեւէ աշխարհիկ հոգեր չունեցող, մինչեւ իրենց կեանքին վերջը վաղուան անստգութենէն զերծ այդ մարդիկը միւռոնով օծուած, ուխտով և երդումով կապուած հայ Լուսաւորչական Եկեղեցիին և որոնք մեր թափառական ցիրուցան ժողովուրդը հովուելու պաշտօնը ունին և նուիրական պարտականութիւնը հայ եկեղեցիին պատիւը բարձր պահելու, չեն քաշուիր մատնութիւն ընելէ, սրբութիւններ գողնալէ, իրար դատապանէ դատարան քաշքշելէ, եւ տակաւին ինչե՜ր, ինչե՜ր... որպէս անլուր սխրագործութիւններ եւ յետոյ՝ սուս-փուս բերաննին սրբելու; Ժողովուրդը պիտի չքննադատէ զիրենք վարկաբեկելու, «աչքիդ վրայ յօնք կայ» պիտի չըսուի, իսկ մեր շնորհունակները անպատիժ եւ անպատասխանատու պիտի շարունակեն ուզածնին ընել: Եւ ասոր անունը պիտի դնենք *Արդարութիւն* ի պէտս Հայաստան եայց Եկեղեցւոյ փառքին:

Մենք բան չհասկցանք այս արդարութենէն:

ՆՈՃԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սուրիոյ քաղաքական նոր ուղղութիւնը մեծապէս կը մտահոգէ ամերիկեան շրջանակները: Վերջին լուրերու համաձայն, Այզընհաուըր երկար եւ գաղտնի խօսակցութիւններ կ'ունենայ Արտաքին Նախարար Տըլըսի հետ, մասնայատ խորհրդականներու ներկայութեան:

Իբրեւ եզրակացութիւն այս խօսակցութեանց, այնպէս կ'երեւայ թէ առաջին առթիւ Միացեալ Նահանգները որոշած են «ալեակ ի գիտելու» (ուէբ էնտ սի) քաղաքականութիւն մը վարել մինչ յարաբերութեան մէջ մնալով Փարիզի եւ Լոնտոնի հետ:

Ամերիկեան մամուլը իր կողմէն մտահոգ է Սուրիոյ արթնեակ պետութիւն մը դառնալէն:

× Հակառակ եղած հերքումներուն նախագահ Քուաթլիի հրաժարման խնդիրը նորէն հրապարակ նետուած է: Դամասկոսի արաբական միւս մայրաքաղաքներուն մէջ կ'ըսուի թէ Սուրիոյ նախագահը հրաժարած է կամ հեռացուած իր պաշտօնէն:

գահլիճի յայտարարեց, թէ զօրավիգ պիտի կանգնի «Այզընհաուըրի վարդապետութեան», որ յղացուած էր Նախորդ կառավարութեան կողմէ:

Լիբանան ներկայիս դարձած է կեդրոն մը՝ սուրիացի քաղաքական փախստականներուն համար: Պէյրութ հաստատուած են նաեւ Սուրիայէն արտաքսուած ամերիկացի դիւանագէտները, որոնք յարաբերութեան մէջ են սուրիացի աջակողմեան ղեկավարներուն հետ:

Կառավարութիւնը խիստ հսկողութիւն կը բանեցնէ Սուրիացիներու վրայ: Երկիրը կարմրցնելէ վերջ՝ Դամասկոսի ղեկավարները հսկայ դրամագլուխներ կը տրամադրեն Լիբանանի մէջ խռովութիւններ հանելու համար. դժուար է սակայն իրականացնել այս երազը, նկատելով որ Լիբանանի ժողովուրդն ու Խորհրդարանը անդրդուելիօրէն հակահամայնավար են եւ մարդկային խղճի ու ձայնի թշնամի կը նկատեն մարքս-լենինեան վարդապետութիւնը, որուն սկսած է հետեւիլ Սուրիա:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

պայմանով որ ան չխանգարէ մեր անկախութիւնը եւ ինքնավարութիւնը»:

Այս առթիւ Տեղեկատուութեան նախարար՝ Սալէհ Աքիլ ըսաւ թէ Սուրիա կ'ընդունի Իտալիոյ միջնորդութիւնը, պայմանաւ որ ան չխանգարէ մեր անկախութիւնը եւ ինքնավարութիւնը:

ԼԻԲԱՆԱՆ ԴԻՐՔ ԿԸ ՃՇԴԷ

Սուրիոյ երիտասարդ զինուորականները իրենց արկածախնդրութենէն հրաժարեցնելու աշխատանքը ի դերեւ ելլելէ վերջ՝ Լիբանան ուղղակիօրէն դիրք ճշդեց իրեն սահմանակից երկրին դէմ:

Լիբանանի Վարչապետ Սամի Սոլհ յայտարարեց նոր դահլիճի կազմութիւնը, որուն անդամները միաձայնաբար կ'որդեգրեն հակահամայնավար քաղաքականութիւն: Այս ուղղութեամբ կարեւոր է այն պարագան՝ որ Տոքթ. Շարլ Մալիք կը պահէ Արտաքին Նախարարի իր պաշտօնը: Նոր

ՌՈՒԲԷՆ ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ռ. Տ. Յարութիւնեանը աշխատում է անսպառ եռանդով եւ գերմանական կանոնաւորութեամբ: Իր բոլոր ժամերը զբաղուած են: Մեր վերջին հանդիպումի ընթացքում, որ հազիւ 20 րոպէ տեւեց, հեռախօսի զանգը հինգ անգամ ընդհատեց մեր զրոյցը.

— Այս բոլորը շատ լաւ, Ռուբէն, ասում եմ ես: Դու ամերիկեան Թատրոնի կեանքում ականաւոր եւ փնտռուած արուեստագէտն ես: Բայց, վերջ ի վերջոյ, ինչ որ դու տալիս ես ամերիկեան արուեստին՝ ժամանակաւոր է, դա մի մասն է այդ արուեստի, ամերիկեան բեմի ընդհանուր կառուցուածքի մէջ: Իսկ դու, իբրեւ նկարիչ, չե՞ս մտածում, արդեօք, ստեղծել մնայուն գործեր, մնայուն պատառներ, որ լինեն միայն քոնը եւ ոչ թէ մի մասնիկը ընդհանուր գեղարուեստական մի ճիգի:

— Անշուշտ մտածում եմ, եւ ունեմ գաղափարներ այդ տեսակ գործերի համար, բայց իմ ընթացիկ աշխատանքը այնքան շատ է եւ այնպէս հեւասպառ որ ես հիմա այդ կարգի գործերի մասին մտածելու ժամանակ իսկ չունեմ, պատասխանում է Ռուբէնը

— Արդեօք Սմբատ Շիրվանզադէի Շէքսպիրեան յաջորդ տարուան Թատերաշրջանը համար դարձեալ աշխատանք պիտի կատարե՞ս: Եւ առհասարակ ի՞նչ են ծրագիրներդ Թատերական գալիք շրջանի համար:

— Ես ծրագիրներ չեմ մշակում, ծրագիրները իրենք են գալիս ինձ մօտ: Իսկ ես նրանց ձեւ ու ոճ եմ տալիս:

— Քո մօտիկ, կամ մի քիչ հեռաւոր մտադրութիւնների մէջ չի մտնում, արդեօք, Հայաստան այցելելու հեռանկարը: Դու պէտք է որ այցելես Հայաստան, ասում եմ ես:

— Ես մտադրութիւն ունեմ Հայաստան այցելելու: Բայց կարծում ես որ ինձ կ՚ընդունե՞ն Հայաստանում, իր հերթին հարց է տալիս Ռուբէնը:

— Ոչ թէ կարծում եմ, այլ կասկած չունեմ, որ քեզ, առանց դժուարութեան թոյլ կը տան Հայաստան մտնել: Դու սովորական մանուկ էիր, երբ ծնողներդ քեզ արտասահման բերին: Հիմա դու ամբողջապէս արուեստին նուիրուած մէկն ես, եւ քաղաքական, ընկերային եւ այդ կարգի այլ հարցերով չես հետաքրքրւում, ուստի չեմ ենթադրում, որ քո Հայաստան գնալու դէմ որեւէ արգելք լինի: Իսկ Հայաստանի արուեստագէտների շրջանակը, անկասկած, հաճոյքով պիտի ընդունի քեզ նման մի հիւր:

— Այդ բոլորը ճիշդ է, բայց ես դէպի Հայաստան ճամբորդութիւն կատարելու ժամանակ չունեմ, ես շատ, շատ եմ զբաղուած իմ ընթացիկ, անյետաձգելի գործերով, վրայ է բերում Ռուբէնը:

— Ամերիկայի այս հեւքոտ կեանքում քեզ նման մէկը միշտ էլ չափից աւելի զբաղուած կը լինի: Ես այդ գիտեմ: Բայց դու ինքդ պիտի ազատ ժամանակ ստեղծես այդ ճամբորդութեան համար: Դու պէտք է տեսնես Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը իր հայրենիքում: Դու պէտք է տեսնես Արարատն ու Արագածը, պիտի տեսնես Արարատեան դաշտը իր բազմազան գոյներով ու երանգներով, մեր երկնասլաց բարտիները ու օրհնուած այգիները իրենց արեւահամ պտուղներով, Աբաքսի ջուրը խմես — մի խօսքով՝ տեսնես Հայաստանը, որ նոր գոյներ, նոր գծեր և նոր գաղափարներ կը տայ քոր արուեստին, պնդում եմ ես ջերմօրէն:

— Տեսնե՞նք, կէս երազական վրայ է բերում Ռուբէնը:

Մեր զրոյցը տեղի է ունենում, ի հարկէ, հայերէն: Բայց, իր մայրենի լեզուից զատ, Ռուբէն Տէր Յարութիւնեանը տիրապետում է գերմաներէնին, անգլերէնին, ռուսերէնին եւ ֆրանսերէնին:

Եթէ ժառանգականութեան օրէնքը հիմ ունի, ապա այդ օրէնքը պերճախօս ապացոյցը տուել է այն պերդաստանը, որի մի շառաւիղն է Ռուբէն Տէր Յարութիւնեանը:

Մինչեւ 1918ը Ալեքսանդրապոլում (Գիւմրի) գոյութիւն ունէր ժամագործ ու ոսկերիչ Տիգրանի՝ եւ իր կնոջ՝ Տիրուհի Տիգրանեանների բազմանդամ ընտանիքը:

Այդ ընտանիքի հինգ զաւակներից երեքը արուեստի երեք ճիւղերի նուիրուածներ եղան:

Տիգրանեանների աւագ որդին՝ Հայկը եղել է տաղանդաւոր նկարիչ որ, դժբախտաբար երիտասարդ տարիքին, դեռ Պետերբուրգի Գեղարուեստական Ակադեմիայի ուսանող, զոհ է գնացել թոքախտին:

Երկրորդ որդին՝ Արմէն Տիգրանեան՝ նշանաւոր երաժշտագէտ էր, հեղինակ հայկական առաջին օպերայի՝ «Անուշ»ի, յետոյ «Դաւիթ Բէկ»ի եւ բազմաթիւ ուրիշ երաժշտական գործերի:

Այդ գերդաստանի մէկ դուստրը՝ Արմենուհի Տիգրանեան — յետագային Ահարոնեան — ժամանակակից հայ կին գրողների շարքում իր արժանաւոր տեղը գրաւած բանաստեղծուհին է:

Արմէն Տիգրանեանի աւագ որդին՝ Վարդան Տիգրանեան, Հայաստանում անուանի երաժիշտներից մէկն է:

Դարձեալ Արմէն Տիգրանեանի երկրորդ որդին՝ Եղմոնդ Տիգրանեանը այժմ Հայաստանի նշանաւոր ճարտարապետներից մէկն է, որին պատկանում են Երեւանի բազմաթիւ շէնքերի յատակագծերը: Ի միջի այլոց, նրան է յանձնուած եղել Երեւանի Համալսարանի եւ երկաթուղու կայարանի նոր շէնքերի կառուցումը:

Եւ վերջապէս Ռուբէն Տէր Յարութիւնեանը, որ Արմէն Տիգրանեանի աւագ քրոջ՝ Տիկին Հայկանուշի Թոռն է:

Անհաւանական չէ, որ Հայաստանում կան այդ տաղանդաւոր գերդաստանի ուրիշ ականաւոր շառաւիղներ եւս, որոնց մասին տեղեկութիւն չունի այս տողերի հեղինակը:

ՎԱՐԴԳԷՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Տարեցոյցներուն վրայ արձանագրուած չէ այս տարեդարձը: Հերոսամարտի մը տարեդարձն ալ չէ:

Իր էութեամբ՝ համեստ, սակայն յարատեւ աշխատանքով արդիւնաւորուած ձեռնարկի մը՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բանակումին 10րդ տարեդարձն է: Մեր պայմաններուն մէջ՝ ազգապահպանումի ճակատին վրայ, տեսակ մը արշաւանք:

1947ի ամառն է: Ն. Ս.ի Կեդր. Վարչութենէն ընկեր մը, քիչ մը ամէն շրջան պտըտելէ ետք, ձեռնունայն եւ գրեթէ յուսահատ հասաւ Կրընոպլ:

Ի՞նչ էր փնտռածը:

Կեդրոնական Վարչութիւնը որոշած էր, Նոր Սերունդի տղոց համար հաւաքական օդափոխութեան հայկական մթնոլորտին մէջ, Նոր Սերնդականէ Նոր Սերնդական, շրջանէ շրջան, պաշտօնական ընկերականութենէն վեր եւ աւելի ամուր բարեկամական, հոգեկան կամուրջ մը նետելու հնարաւորութիւններն ստեղծել: Կը փնտռէին յարմար վայր մը կամ շէնք մը:

Կրընոպլի շրջանը Կեդր. Վարչութեան համար վերջին փորձ մըն էր: Եթէ ձեռնարկին յաջողութեամբ պսակուիլը, Նոր Սերունդի ապագային համար իսկ լայն հորիզոններ կը խոստանար, այդ գաղափարին յղացումը իր սաղմին մէջ խեղդուիլը, հոգեբանականօրէն կրնար շատ աննպաստ անդրադարձում ունենալ:

Պէտք է որ յաջողիլ, որոշուեցաւ եւ երկու ընկերներ կառք նստան: Կարեւոր չէ թէ ինչքա՛ն եւ ի՛նչպէս վազեցին անոնք, բայց վերջապէս դաշտ մը գտնուեցաւ: Այսքանով հարցը չէր լուծուեր: Ցետ պատերազմեան դժուարութիւնները վերջ գտած չէին տակաւին: Նախատեսուած շուրջ 100 երիտասարդներու պարենաւորումը շատ լուրջ հարց մըն էր: Այդ ուղղութեամբ տեղական իշխանութիւններուն եղած դիմումները եւս յաջողութեամբ վերջացան:

Տղոց հասնելու օրն է: Կրընոպլցիները անհամբեր կը սպասեն Նոր Սերունդի առաջին բանակումին մասնակցող շուրջ 100 երիտասարդներու հասնելուն: Վերջապէ՛ս եկան... 11 երիտասարդներ, որոնք քանի մը օր վերջ բարձրացան 15ի:

Առաջին դժուարութիւնները.— Վրանները սարքուած են: Հանդիպումի առաջին ջերմ մթնոլորտէն վերջ, խանդավառ երազներով ճամբայ ելած տղոց համար, յուսաբեկումի առաջին փորձաքարը ցըցուեցաւ առաջին ճաշի պատրաստութեան իսկ: Խոհարար չունինք:

Ի՞նչ դժուար աշխատանք... Եւ սակայն մայրիկի պատրաստ սեղանին, ուշադիր հոգածութեան վարժուած երիտասարդներուն եկուր հասկցուր որ՝ հոս դաշտ է, որ իրենք կրնան իրենց իսկ միջոցներով փայտն ալ հաւաքել, կրակն ալ վառել ու ճաշ պատրաստել:

«Մենք այսպէս չէինք կարծեր» կը կարդայինք անոնց աչքերուն եւ շարժումներուն մէջ:

Անհրաժեշտ էր, ամէն միջոցով, բանակումի փոքրիկ դժուարութիւնները հաճոյքի վերածել այս տղոց համար, այլապէս գործը ձախողած էր: Իրենցմէ ընտրուեցաւ երկու հոգինոց վարիչ-պատասխանատու մարմին մը — մէկը Փարիզէն, միւսը Մարսէյլէն: Շարժման մէջ դրուեցան Կրընոպլի Եօթնեղբայրեանը, Կապոյտ Խաչը, Նոր Սերունդն ու Սանուհիներու Միութիւնը:

«Նոր Սերունդի այս առաջին բանակումին մասնակցելու համար այնքա՞ն վառ յոյսերով ճամբայ ելած այս տղաքը, նոյն իսկ այս վրաններուն տակ, պէտք է զգան հայ ընտանեկան մթնոլորտի ջերմութիւնը»: Այս եղաւ բոլորին մտահոգութիւնը:

Կրընոպլի Նոր Սերունդի տղաքը, իրենց գործերը ձգած, յաճախ կը մեկնէին բանակումի վայրը, մեր գաղութի հայկական մթնոլորտի շունչն ու իրենց տարիքի խանդավառութեան վարակումը տանելու իրենց ընկերներուն:

Կապ. Խաչի տիկինները իրենց զոհաբերութեան ոգիով այդ աննման կիները, փոխն ի փոխ, իրենց ընտանիքը մէկ օրով երեսի վրայ ձգած, իրենց սեփական ծախքերով, կը մեկնէին տղոց մօտ, — քաղաքէն 7 քիլոմեթր հեռու — անոնց ճաշերը պատրաստելու, մեղմելու անոնց տան քաղցրութեան կարօտը եւ իրենց մայրական հոգածութեամբ ստեղծելու այն մթնոլորտը, որուն պակասը կը զգային իրենց մայրիկէն առաջին անգամ բաժնուած այս տղաքը

Ութ օր չանցած, փայտ հաւաքելու, ջուր բերելու, կրակ վառելու եւ այլ աննշան բայց անհրաժեշտ սեւ աշխատանքներէն խուսափելու փորձերը վերջ գտած էին, հաւաքական կեանքի համար պահանջուած աշխատանքը արդէն վարժութիւն էր դարձած եւ բանակումի մթնոլորտը ջերմ ու եղբայրական

Դաշտահանդէս բանակումի վայրին վրայ իսկ, երեկոյթ ու թէյասեղան իրենց ի պատիւ, կամաւոր աշխատանք ու համեկրական այլ ցոյցեր իրենց շուրջ, յաջողած էին յաղթահարել բոլոր նիւթական եւ հոգեկան խոչընդոտները: Ցայտական էր մանաւանդ Նոր Սերունդի բանակումի յաջողութեան համար այնքան կենսական՝ հայկական ոգին, փոխադարձ ընկերական սէրն ու կապը, և վերջին օրը, բաժանումը դարձած էր դժուար՝ ինչպէս հարազատ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԸՆՉԱՅՉՈՒՌԿ ԳԼՈՏ
(CLAUDE GUEUX)

Հետեւեալ օրը, երբ Գլոտ միայնակ ու մռայլ կը շրջագայէր, իր ընկերներէն անջատուած, որոնք արեւու անկիւն մը կը գտնուէին, դատապարտեալ Բէրնօ մօտեցաւ իրեն եւ հարցուց.

— Ի՞նչ բանի մասին կը մտածես Գլոտ, շափողանց տխուր կ՚երեւաս:

— Կը վախնամ որ, պատասխանեց Գլոտ, շուտով ծանր դժբախտութիւն մը պատահի Գ. Տ...ին:

Ինը օր կար տակաւին պայմանաժամի լրանալուն եւ այդ ինը օրուան ընթացքին Գլոտ միշտ ալ զգացուց Տնօրէնին դժուարութեան ծանրութիւնը որ յառաջ եկած էր Ալպէնի անյայտացումով:

Տնօրէնը, վերջ ի վերջոյ յոգնած ու ջղայնացած, եւ նկատելով որ Գլոտի խնդրանքները հետզհետէ աղաչարարութեան մը բնոյթը կը ստանային, 24 ժամուան խցարգելութեան դատապարտեց զայն:

Ահա՛ ինչ որ կրցաւ ձեռք ձգել Գլոտ:

4 Նոյեմբերը հասաւ:

Գլոտ այդ առտուն արթնցաւ հանդարտ ու խաղաղ դէմքով մը, բան մը որ երբեք տեսած չէր այն օրէն ի վեր երբ Տնօրէնին որոշումը բաժնած էր զինքը իր բարեկամէն:

Անկողնէն ելլելով, անմիջապէս խուզարկեց իր փոքրիկ արկղիկը, որուն մէջ կային իրեն պատկանող կարգ մը իրեր եւ հոնկէ դուրս հանեց կարուհիի մկրատ մը:

Ատիկա եւ «Էմիլի»ի հատոր մը, միակ իրերն էին որ իրեն մնացած էին սիրած կնոջմէն, իր զաւկին մօրմէն, իր նախկին երջանիկ ընտանեկան բոյնէն: Երկու անօգուտ առարկաներ Գլոտի համար՝ մկրատը պէտք էր կնոջ մը, գիրքը՝ կարդացողի մը:

Գլոտ ոչ կարել գիտէր եւ ոչ ալ կարդալ:

Մկրատը ձեռքը բռնած, Գլոտ յառաջացաւ դէպի դատապարտեալ Ֆէրրարին, որ այդ պահուն կը դիտէր բանտին պատուհաններուն հաստ ու երկաթեայ ձողերը:

Ցոյց տալով մկրատը Ֆէրրարիին, ըսաւ.

— Այս գիշեր, այդ ձողերը պիտի կտրեմ այս մկրատով...

Ֆէրրարի սկսաւ լիաթոք խնդալ: Գլոտ նոյնպէս:

Այդ առաւօտ, սովորականէն աւելի աշխուժով աշխատեցաւ: Երբեք այդքան շուտ եւ այդքան լաւ չէր աշխատած: Ակնյայտնի արտօրանքով մը վերջացուց յարդէ գլխարկի մը աշխատանքը, որուն վարձքը կանխիկ վճարած էր իրեն յարգելի անձ մը, Թրուայի Գ. Գրէսիէրը:

Կէսօրէն քիչ մը առաջ, պատրուակ մը գտնելով իջաւ ատաղձագործարանը, որ կը գտնուէր ներքնայարկը, իր աշխատանոցին տակը: Ինչպէս ամենուրեք, հոս ալ Գլոտ սիրուած էր, բայց ցանցառ կերպով կ՚այցելէր:

Երբ ներս մտաւ, բոլորը ուրախութեամբ շրջապատեցին զինքը եւ աշխատանոցը ստացաւ տօնական օրուան երեւոյթ մը:

Խուզարկու ակնարկ մը պտըտցնելով չորս բոլորը, Գլոտ տեսաւ որ ոեւէ մէկը չկար հսկիչներէն:

— Ձեր մէջէն ո՞վ կրնայ ինծի կացին մը փոխ տալ, ըսաւ Գլոտ:

— Ի՞նչ ընելու համար, հարցուցին:

Եւ Գլոտ պատասխանեց.

— Սպաննելու համար այս գիշեր աշխատանոցներու տնօրէնը...

Իրեն ներկայացուցին բազմաթիւ կացիններ ընտրելու համար: Առաւ անոնց մէջէն ամէնէն պզտիկը որ ամէնէն հատու էր, պահեց զայն իր տաբատին մէջ եւ դուրս ելաւ:

27 բանտարկեալներ կային հոն, բայց Գլոտ անոնցմէ որեւէ մէկուն չյանձնարարեց իր գաղտնիքը պահել:

Բոլորն ալ պահեցին այդ գաղտնիքը:

Իրարու մէջ նոյնիսկ բառ մը չփոխանակեցին այդ մասին:

Գլոտ նոյնպէս սպասեց գալիքին:

Հարցը սարսափելի էր, պարզ եւ մեկին:

Որեւէ բարդութիւն չէր ներկայացներ խնդիրը:

Գլոտ խորհուրդի պէտք չունէր եւ մտմտուելու վախ ալ չկար:

Ժամ մը ետք, մօտեցաւ երիտասարդ 16 տարեկան բանտարկեալի մը, որ անկիւն մը քաշուած կը յօրանջէր, եւ խորհուրդ տուաւ անոր կարդալ սորվիլ:

Այդ միջոցին բանտարկեալ Ֆայյէթ իրեն մօտեցաւ եւ հարցուց թէ ի՞նչ էր որ պահած էր իր տաբատին մէջ:

— Կացին մը, այս գիշեր սպաննելու համար Գ. Տ...ն:

Եւ աւելցուց.

— Նշմարելի՞ է:

— Քիչ մը, պատասխանեց Ֆայյէթ:

Օրուան մնացեալ մասը անցաւ սովորականին պէս:

Իրիկուան ժամը եօթին բոլոր բանտարկեալները, իւրաքանչիւրը իր գործատեղին առաջնորդելով, դռները կղպուեցան: Հսկիչները դուրս ելան եւ մինակ թողուցին կալանաւորները: Այդպէս կը տրամադրէր բանտին ներքին կանոնադրութիւնը: Միայն տնօրէնին պաշտօնական այցելութենէն ետքն էր որ հսկիչները իրաւունք ունէին ներս մտնելու:

ՎԻԹԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար. - 5)

ՀԱՅՈՒՆ ԿԱՐՕՏԸ

Ամառ է Նորէն։

Ամառ ու արեւ։ Ամրան կենսանորոգ արեգակը սէր ու ժպիտ կը բաշխէ ամէն կողմ, գորովագութ մօր մը հանգոյն։

Փառքի ու բերկրանքի մէջ է բնութիւնը կրկին, հեշտօրօր հովերու եւ թռչուններու համերգէն արբշիռ։

Կեանքը կը խայտայ ամէնուրեք՝ արեւի ծիրաներանգ պատմուճանը իր ուսին։

Անշուք քարերն ու առարկաներն անգամ աչք կը շլացնեն ադամանդներու պէս։

Կը խայտան նաեւ սրտերը մարդոց։ Վայելքի ու վերանորոգման վայրեր կը փնտռեն, բախտաւոր մարդիկ։

Կարօտի անբեւեռ հրդեհ մը համակած է մարդկային հոգիները։

Կարօտ՝ կենսատու արեւին։ Կարօտ՝ կազդուրիչ օդին։ Կարօտ՝ բարձունքներու ձիւնին։ Կարօտ ծովերու կապոյտին, եւ աւազի տաք փայփայանքին։

Հարազատ։

1947-1957։ Առաջին բանակումի 10րդ տարեդարձն է։ Առաջին մանրանկար բանակումի 11 թիւը 1957ին բարձրացած է 200ի։ Կազմակերպութիւնը դարձած է ոչ միայն ինքնավար, այլ եւ ինքնարաւ եւ ձեռնարկը նախանձելի, օրինակելի։

Ինչ մեծ վարձատրութիւն այսօր, առաջին բանակումի միտքը յղացող, ձեռնարկի յաջողութեան համար իրենց օժանդակութիւնը բերող մեր երիտասարդ թէ տարէց բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն համար։

Վստահ եմ որ այդ վայելքը ամբողջական է մանաւանդ Սէֆէնի մանրանկար բանակումին իրենց գործօն եւ անվերապահ մասնակցութիւնը բերող այն երիտասարդ ընկերներուն համար, որոնք այն ատեն ջուր կրելէ չվախցան ու այսօր ալ երկու հարիւր հոգինոց բանակումի մը գլուխը՝ պատասխանատուութենէ չեն վախնար։ Իսկ մենք գիտենք թէ ի՛նչ ծանր հող է այդքան մեծ թիւով երիտասարդ տղարմակներու համար պարէն եւ Նոր Սերնդականներու համար հայկական հաճելի եւ օգտակար մթնոլորտ ստեղծելու պատասխանատուութիւնը։

Սիրելի Նոր Սերնդականներ, դժուարին ձեռնարկի մը մէջ մեծ յաջողութիւն է որ տարիք դուք։ Նոր տեսակի յաղթական արշաւանք մըն է բանակումի յաջողութիւնը։ Շատ ապրիք, բայց ըրէք այնպէս, որ ապրի, երկար ապրի բանակումը եւ գուք այսօրուան վարիչները՝ հպարտութեամբ բացումը կատարէք ուրիշ տասնամեակներու ու միշտ աւելի մեծ թիւերով եւ յաջողութեամբ։

Մեզի հետ, ամբողջ Ֆրանսահայութեան աչքերը ձեզի ուղղուած են, տղա՛ք։

Ս. ՍԻՄԼԵԱՆ

Շարժման մէջ են երթեւեկի ամէն տեսակ մարդատար միջոցներ։

Անձնական ու խմբական անհամար ինքնաշարժներ, մայրաքաղաքի դժոխային խառնարանէն խուճապահար, փրփրերախ երիվարներու հեւքով, կը փութան բնութեան փրկարար գիրկը նետուիլ։

Ճամբաները կարծէք կրեաներու անվերջանալի կարաւան մըն է բռնած։

Շոգեկառքերը չարան-չարան, կարօտավառ սրտերով բեռնաւոր, սարերու եւ ձորերու կողերը քերելով, քաղաքէ քաղաք կը թափեն մարդկային հեղեղներ։ Մինչ վերը՝ մեր գլխուն վրայ, մարդակերտ բեզասներ, կապտաւուն եթերը ակօսելով, հանդրուանէ հանգրուան, բեւեռէ բեւեռ կը թեւածեն, աւետաբեր աղաւնիներու նման։

Եւ ո՞վ գիտէ, գուցէ այս ժամուն, ծովի թէ ցամաքի վրայ, օդին մէջ թէ այլ ճանապարհով, քանի՛ քանի Հայու բեկորներ նոյնպէս սրտատրոփ կը սուրան իրենց սիրելիներու գիրկը։

Կարօտ՝ անամպ բարեւի մը։ Կարօտ՝ ջերմ ժպիտի մը։ Կարօտ՝ մանկութեան բարեկամի մը։ Կարօտ՝ հայրենակցի մը։ Կարօտ՝ սրբավայրի մը մենաւոր։ Կարօտ՝ շիրիմի մը ուխտաւոր։ Կարօտ՝ հայրենիքին հեռաւոր... եւ անդուսպ կարօտով տոչորուն, վերագտնուած հարազատի մը համար «Մորկաւ բաժնուած»։

Հայուն կարօտը կ'առնուի ...։ Բայց Հայուն կարօտը պարզ կարօտ մը չէ։ Բազմադաղաթ ու բազմանդունդ։ Այսպիսի բարձունք մը մէկ ոստումով կ'ընկճուի... Անապատը ցնցող մըն անձրեւով կը գոհանա՞յ... Կենսապապակ սիրտ մը՝ ումպ մը ջուրով կը յագենա՞յ։ Շոգիկ մը ժպիտով՝ տարիներու թանձրութիւն մշուշը կը փարատի՞...

Կեղծ ու պատիր քանի մը բառով՝ բըրգացած ապառաժի մը կնճիռները կ'անհետի՞ն... Բահ ու բրիչի խեղճուկ հարուածներով՝ փառաշուք անցեալի մը շարալէտ ներկան կը թաղուի՞...

Ի՞նչպէս կարելի է կարօտ առնել, երբ ժողովուրդի մը սրտին կէսը՝ կացինահարած են իր մայր-սրտէն...

Երբ տարագիր ամբոխներ անստուգութեան ովկիանոսին մէջ կրտարուբերին ու կը տորուլին, լեռնակուտակ կոհակներու քմայքին ենթակայ...

Ի՞նչպէս կարելի է կարօտի մասին խօսիլ, երբ խօսքի մը կամ երգի մը ընդմէջէն, փշրուած դանկ մը, ջախջախուած անմեղ գլուխներ կը ցցուին ձեր աչքին առջեւ, կարօտակէզ ու կենսատենչ նայուածքներով ..

Երբ շրթներդ կը հպես մէկին, ուրիշ աղեկտուր ճիչ մը կը քարացնէ քեզ անդին.— «Իսկ ինծի՞, զիս մոռցա՞ր, եղբայրդ եմ»։

Հայուն կարօտը հասարակ կարօտ չէ, այլ քառասուն անգամ քառասուն տարիներու համակուտակ հրաբուխի մը բոցաշունչ լաւան, որ ժայթքի ելք մը կ'որոնէ իր վերջնական հունը գտնելու արդար տենդով ու տենչանքով...

Հայուն կարօտը կ'առնուի՞, երբ կողոպտելէ և յափշտակելէ ետք՝ ամէն արտ ու ինչք, այժմ իր խիղճն անգամ վաճառքի են հանած՝ խրտուիլակի մը խեղկատակութեամբ...

Խիղճը կը ծախուի՞...

Հայուն կարօտը կ'առնուի՞, երբ ամէն աչքի ու ակնարկի մէջէն, հին ու նոր ողբերգութեան մը գորշագոյն ծուխը կը ծխայ անշէջ ու անվերջ...

Երբ ստորադասութեան ոգին ամէն մէկ քայլափոխիդ որդի մը պէս կը կրծէ հոգին...

Նայեցէք նորահաս սա Հայորդիներու դէմքին, ուր որոմութեան թախիծը թուխս է նստած, ժառանգական մանրէի մը մեղսակցութեամբ...

Բացէք սա հայ մօր սիրտը, որ մայր է դարձեր արդէն՝ առանց մօր մը համբոյրն ու գգուանքը զգալու...

Տեսէք սա հայ հօրը հոգին, որ հայր է եղած — եւ մեծ հայրիկ — առանց հօր մը դէմքը տեսնելու եւ ձեռքը բռնելու...

Որբերու եւ որբուհիներու տարտամ՛ խոր սերունդ։

Ո՞վ պիտի փորձուէր մոռցնել տալ, ձեր այնքան անլուր տառապանքներն ու զառնութիւնները...

Ո՞ր մէկ փառքը կամ գանձը պիտի կարենար լեցնել ձեր սրտերու կարօտի այս խոր-վիրապը...

Հայուն կարօտը կ'առնուի՞...

Հայուն կարօտը սոսկական սրտի մը յանկերգ չէ, այլ բազմալար եւ անաւարտ համանուագ մը՝ Պէթհովէնեան խորքով ու խաչելութեամբ բաբախուն ու տարօրացող։

Ըսէք, խնդրեմ, այսօրինակ համատարած ու բազմադլուխ կարօտի հրդեհ մը կը շիջի՛ մէկ օրէն միւսը...

Կարօտի յարատեւ կսկիծը մեր սրտերէն մասամբ կը մեղմանար, եթէ ծագէր ամէնուն բաղձալի՝ ազատութեան արշալոյսը օր մը...

Կարօտի կոտտացող մեր վէրքերը գուցէ չափով մը ապիանային, եթէ զօղանջէին քաղցրալուր զանգակները համայն աշխարհի եւ... Հայոց աշխարհի...

Կարօտը կ'առնուի՞, առանց հայրենիքի... Կարօտի խարոյկը կը մոխրանա՞յ՝ առանց Մայրենիքի...

Այո՛, կարօտի կրակը կրնան մարել միայն, հարազատ հօր ու մօր օրհնեալ արցունքի կաթիլները, երբ խանդակաթ սիրով գեղուն, իրենց կուրծքին կը սեղմեն, մեր տարագիր եւ կարօտավառ սրտերն անխտիր...։

Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆԻ «Սեւանի Ափին» վէպը թարգմանուած է ուզբեկերէնի։ Առաջին գիրքն է հայ գրականութենէն, որ տպուած է ուզբեկերէնով։ «Սեւանի ափին» մինչեւ հիմա թարգմանուած է 16 լեզուներու եւ արժանացած 28 հրատարակութեան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ վերջերս լոյս տեսած ենհետեւեալ նոր գիրքերը.— Վահրամ Ալազանի «Հարիւրններ» բանաստեղծութիւններու հատորը, Յովհ. Ղանալանեանի «Պետրոս Դուրեան» մենագրութիւնը, Սարգիս Խարազեանի «Վերադարձէք, թռչուններ» մանկական բանաստեղծութիւններու հատորը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Կարմիր Խաչի Կեդր. Վարչութեան 6րդ ընդլայնուած համագումարը տեղի ունեցած է Յուլիս 16ին։ Կեդր. Վարչութեան նախագահ, Ս. Սարգսեան, զեկուցում կարդացած է Հայկ. Կարմիր Խաչի 1957ի առաջին կիսամեակի աշխատանքներուն արդիւնքին մասին։ Ընկերութիւնը Հայաստանի մէջ կը հաշուէ 286.000 անդամներ։ Համագումարը փակուելէ առաջ բանաձեւեր քուէարկած են նաեւ հիւլէական եւ ջրածին ռումբերու փորձերուն դադարման մասին։

ԱՆԳԼԻԱՑԻ նկարիչներ այցելած են Հայաստան։ Ուղեւորութիւններ կատարած են դէպի Սեւանայ լիճ, այցելած են Էջմիածին, ուր հիացած են Մայր Տաճարի եւ հայկական ճարտարապետութեան յուշարձաններուն վրայ։ Հիւրերը հանդիպումներ ունեցած են նաեւ Հայաստանի ականաւոր նկարիչներուն հետ։

ՔՐԷԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ զատարանը մահուան դատապարտած է Գրիգոր Նալչաճեան անուն մէկը, եւ 25 տարուան բանտարկութեան՝ Գրիշա Գեղամեանը։ Երկու ընկերները զինեալ յարձակում կը կատարէին բանուորներու վրայ եւ կը կողոպտէին զանոնք։

ՄԻՋՔԱՂԱՔԱՅԻՆ (էՑբէյիւբյէՑ) Նոր հեռախօսակայանի մը շինութեանը ձեռնարկուած է Երեւանի մէջ։ Կայանը շահագործման պիտի յանձնուի այս տարի։ Բոլոր կազմածները արդէն իսկ ստացուած են Բիկայէն։

ԵՐԵՒԱՆԻ քաղաքային Սովետի գործադիր կոմիտէն որոշած է Այգեստան թաղամասի Այգեստան փողոցը կոչել Եղիշէ Չարենց փողոց։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Ալէն Նազեր հրատարակուող Ուէսթ-Ֆրանսը արձագանգ կ'ըլլայ Լա Պօլի մէջ տեղի ունեցող կառքերու «Էլէկանս»ի 26րդ մրցումին, ուր 4րդ մրցանակի արժանացած է Օր. Ժիւլէթ Տիտիկեան, 61 մրցակիցներու վրայ, իր Ֆիաթ 53 կառքով։ Մրցանակը յանձնուած էր Պ. Փումայոլի կողմէ։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԶ.

ՏՈՒՐԵԽԱՌ

– Բայց կի՛ն, դու ինձ ի՞նչ կ'առաջարկես. յիսուն ոսկին ես ալ գիտեմ թէ լաւ բան է, բայց Ամիրապետին հետ դիւրի՞ն բան է խաղալ. այդ Տիկինը սովորական կին մը չէ, կ'երեւայ թէ մեծ ազդեցութիւն ունի նաեւ Բաղդատ։

— Ի՞նչ, Ամիրապետէ՞ն կը վախես, ամենեւին հոգ մի՛ ըներ, գլուխդ ողջ մընայ, Ամիրապետը, քեզի օրեր, վախճաներ է։

— Սուտերով զիս խաբե՞լ կ'ուզես, յիմար կին...։

— Ի՞նչպէս սուտ. երէկ առաւօտ բոլոր Խոյի մէջ տարածուեցաւ համբաւը. եթէ ինծ չես հաւատար՝ հարցուր ջորեպանին եւ մեր սպասաւորին որ զիս բերին. եթէ այդ գիպուածը չլինէր, միթէ՞ ես թեթեւ կերպով յանձն կ'առնուի գքեզ այսպիսի անխոհեմութեան յորդորելու։ Այսպիսի վիճակէ օգուտ քաղելու է, իմ սիրուն էրիկս, երկու երեք տարուան մէջ այդ չափ գումար երբեք դու չես կրնար աւելցնել այսպիսի բանտապանութեամբ։ Եկ դու իմ խօսքս մտիկ ըրէ՛, միթէ՞ ես քու թշնամիդ եմ որ վտանգաւոր բան քեզ առաջարկեմ։

— Դու իմ թշնամիս չես, բայց երեւելի առակ է, «կնոջ խելքը կարճ է եւ մազը երկայն». դու ալ կին ես, զարմանք չէ որ ինձի վտանգաւոր խորհուրդ կուտաս։ Քու խելքդ չի հասնիր։

Այս խօսքերն Օմար ամենայն ծանրութեամբ եւ լրջութեամբ կը զրուցէր իր այրական սեռին գերազանցութեան վրայ մեծ հաւատքով, երբ կինը որ հազար անգամ այդ իմաստուն մարդը կապկի պէս խաղցուցեր էր, հոգին թէ քմծիծաղը կը զսպէր։ Դարձաւ ըսաւ իրեն.

— Հիմա դու ինչէ՞ն կը վախես, ինձ այն ըսէ. ահա Ամիրապետ չկայ, իմացար, որդին որ իրեն յաջորդեր է հայրը սպաննելով՝ հօրը կամքը չարունակելու ամենեւին միտք չունի. շատ կարելի է որ վաղը հրաման հանէ որ հայոց իշխանները բանտէ եւ շղթայէ ազատուին, այն ժամանակ քու շահդ ի՞նչ պիտի լինի։

— Բայց եթէ Ամիրապետ չկայ, Դուվրէժի Ամիրան, Խոյի Ամիրան՝ միթէ՞ ամէնքն ալ անհետացան աշխարհքէս. գիտե՞ս այդ սոսկալի Տիկինը ինձ ի՞նչ բապատնայաւ.

— Կնոջ խօսքի թէ որ դու մտիկ կ'ընես, իմ խօսքիս մտիկ ըրէ որ քեզի շահաւոր է։

— Բայց շատ վտանգաւոր է եւ գլուխս կրնայ մէջ խաղալ։

— Քիչ մը մտածէ՛. իմ սիրելի էրիկս, համարես թէ այս գիշեր այդ մարդուն բարեկամները գային, բանտին պատը քակէին եւ գինքն ազատէին, դու վաղը առաւօտ ի՞նչ պիտի ըսէիր այդ կնոջ, որ գքեզ այնպէս սարսափեցուցեր է իւր մազերուն բոլոր երկայնութեամբ։

— Իմ ճակատագիրս է կ'ըսէի եւ բաղդին կը հնազանդէի։

— Ի՞նչ, կը կարծե՞ս թէ գքեզ այդ բանին համար կախաղան պիտի հանէին։

— Ո՛վ գիտէ, կարելի է հանէին, եւ ես չեմ ուզեր կախաղանի վրայ մեռնիլ։

Կինը այս մարդուն տրամաբանութեանը տեսնելով թէ չի կրնար յաղթել, սկսաւ լալ, ձեռքերը կուրծքին զարնել, ողբալ իւր բաղդին վրայ. իսկ մարդը անշարժ նստեր կը մտածէր։ Վերջապէս կինը իրբեւ գիտ մ'ըրած՝ յանկարծ արցունքները սրբեց, որ արդէն իր սիրելի ամուսնոյն սիրտն ի գութ շարժելու համար կը քամէր յարմար միջոցներու, եւ ըսաւ.

— Բայց համարինք թէ մէկը քեզ բռնութիւն ընէ, գքեզ կապէ, բանլիքները գրպանէդ առնու եւ յիսուն ոսկին ալ զարձեալ տայ, եւ այս հայ իշխանն ազատէ, դու այս բանին ի՞նչ ունիս հակառակելու։

— Այդ ըրածդ... ըսաւ մարդը ծանր ծանր մտածելով, կարելի բան է, վասնզի ես այն ատեն բնաւ պարտաւորեալ կ'ըլլամ Դավրէժի Ամիրային առջեւ. այո՛, այդ անկարելի չէ, բայց այն ժամանակ պէտք է որ հայ իշխանին մարդիկը ամենէն հոգի գանէ լինին, որ մեր պահապանաց թուին հաւասարի։

— Այդ բանին համար ալ հոգ մ'ըներ, արդէն ժամանակը հեռու չէ եւ մութը պատեց, նոքա տասներկու թիւավոր նաւակով մը կուգան. ես հիմա պահապանաց մէկ երկուքը կը հեռացնեմ մօտակայ արուարձանն ուղարկելով, քեզ ալ լաւ մը կապել կուտամ, յիսուն ոսկին դու կ'առնուս, ես է՛լ...

Այսպէս կինը, իւր գիւական վեղեցիկ աչքերը փայլեցնելով եւ քովնտի էրկանը նայելով պուարթ ծիծաղով դադրեցաւ խօսելէն

— Ի՞նչ, ըսաւ մարդը, քե՞զ ալ բան կայ, դրուցէ՛։

— Այո՛, ինձ ալ գեղեցիկ ադամանդեայ մանեակ մը կայ։ Է՛լ մի՛ խօսիր դու, տեղացդ մի՛ շարժիր, ես ամէն բան կը կարգադրեմ։ Եւ դէպի դուռը երկնցաւ։

Իսկ մարդը՝

— Կի՛ն, մտիկ ըրէ... անիծեա՛լ կին... կորաւ գնաց, իմ գլուխս բան մը պիտի բերէ, գոնէ կ'ուզէի ապացուցանել որ զիս սատակ չկապեն այդ անհաւատները...

(Շար.) ԾԵՐԵՆՑ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ՝ «ՀԱԿԱՅՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ»ՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

■

Նոր խմբագրականով մը՝ «Փրաւտա» կրկին յարձակում կը գործէ «հակակուսակցական» խմբակին դէմ.— «Բոլոր համայնավարներուն եւ խորհրդային ժողովուրդին միաձայնութեամբ Մալենկով-Մոլոթով-Կագանովիչ եւ Շեփիլով անջատողական խմբակին դատապարտութիւնը՝ պիտի զօրացնէ մեր հայրենիքին լենինեան միասնականութիւնը եւ պիտի օժանդակէ մեր պայքարին»:

Գաղափարական երկարաշատ քարոզներէ վերջ, «Փրաւտա» կը հրաւիրէ բոլոր համայնավարները, որ հաւատարիմ մնան կուսակցութեան լենինեան ուղեգիծին:

Իր կարգին «Կոմունիստ» թերթը սլաքները կ'ուղղէ Մոլոթովի անձին դէմ.— «Հակակուսակցական խմբակը, որուն միացած էր Շեփիլով եւ մասնաւորաբար Մոլոթով, դիրք բռնած էր կուսակցութեան դէմ»: Թերթը կը յայտնէ, թէ անոնք երկրին քաղաքականութիւնը կը վարէին՝ համաձայն իրենց կամքին: Մեծութիւն կը «ծախէին» արբանեակ երկիրներուն: Շեշտը դնելով Մոլոթովի վրայ, կը գրէ.— «Երկար ատեն պահելով Արտաքին նախարարի պաշտօնը» դէմ կենալով Եուկոսլաւիոյ հետ Խ. Միութեան յարաբերութեանց բարելաւման: Մոլոթով անբաղձալի ընթացք բռնած է նաեւ Աւստրիոյ եւ Ճափոնի հարցերուն մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈԼՈԹՈՎԻ մահուան մասին շրջան ընող զրոյցները անհիմն ելան՝ Մոսկուայի համաձայն: Շնորհազրկուած նախկին Արտաքին նախարարը կը գտնուի իր բնակարանին մէջ, Մոսկուա:

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանօ ռուսեւգերման խորհրդակցութեանց շուրջ խօսելով, ըսաւ.— «Մոսկուայի դիրքը հակասական է, բանակցութիւններէն առաջ իր յայտնած տեսակէտներուն հետ: Խ. Միութիւն ժխտական դիրք կը բռնէ Գերմանացիներու հայրենադարձին դէմ»:

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ մէջ 30 հոգի մեռաւ թոքատապէ: Բժիշկները մտահոգուած են. այս պարագան կը կապեն «ասիական կրիփ»ին հետ:

ՍՊԱՆԻՈՅ պահածոյատանը Լոնտոն պրնալ, ուր բացառիկ ընդունելութիւն մը վերապահուած էր իրեն:

ՕՄԱՆԻ հարցը կը քննուի ՄԱԿի ժողովին մէջ: Սեպտ. 10ին անդամ պիտի գրուի Հունգարիոյ խնդիրը:

ԲՈՒԼԳԱՆԻՆ ԵՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ այսօր արձակուրդի պիտի երթան: Մօտեւչալ Բուլկանինի շնորհազրկման մասին Մոսկուա վերապահ կը գտնուի:

ԱՊԱԶԻՆՄԱՆ հարցին շուրջ խօսելով, ծերակուտական Նովլէնտ (Ամերիկա) յայտնեց թէ ինք լաւատես չէ.— «Խորհրդայինները փառասէր, թէ ոչ մէկ քայլ պիտի առնեն՝ ապազինումը յաջողցնելու համար»:

ԼՈՆՏՈՆԻ «տուքեր»ները, տասնըմէկ օրուան գործադուլէ վերջ, երէկ առաւօտ աշխատանքի ձեռնարկեցին:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ երեւան ելած է «Ազգային համայնավար» կուսակցութիւն մը: Փեշտ-ոյի համայնավար օրկանը կը յայտնէ, թէ այս կազմակերպութիւնը կը գործէր վեց ամիսէ ի վեր, գաղտնօրէն, եւ անոր անդամները «ոճրագործներ եւ հակայեղափոխականներ» են:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ ձերբակալուած է լրտես մը, որ կը գործէր Միացեալ Նահանգներու հաշւոյն:

ԱՆԹԸՆԻ ՊՕՇԱՆ, նախկին վարչապետ Չըրչիլի փեսան եւ աշխարհի մեծագոյն լուսանկարիչներէն մէկը, առջի օր անձնասպան եղաւ Լոնտոնի իր բնակարանին մէջ: Պատճառները անծանօթ են: Պօշան երեք տարիէ ի վեր բաժնուած կ'ապրէր իր կնոջմէն:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Օգոստ. 19).— Ձոյլ ոսկի 520.000, Նափոլէոն 3840, զուիցերիական 3650, անգլիական 4500, քսան տոլարնոց 18.320, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) տոլար 447, անգլիական 1150, զուիցերիական 107,25, լիր 0,70:

ԱՀԱՒԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Կիրակի իրիկուն (Օգոստ. 18) Վերսայլի ճամբուն վրայ օթոյի զարհուրելի արկածի մը զոհ գացած են երկու հայ երիտասարդներ Շահին Շահինեան եւ Յակոբ Պզտիկեան (զինուոր), իսկ ուրիշ երեք երիտասարդներ ալ ծանրապէս վիրաւորուած են՝ Ժօզէֆ Գարագաշեան (26 տարեկան) կառքին տէրը, Շահինեան եւ երրորդ մը:

●

ՇԱՀԻՆ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ եւ ՅԱԿՈԲ ՊԶՏԻԿԵԱՆԻ

յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, չորեքշաբթի, Օգոստ. 21, ժամը 15ին, Իսիի հայ Բողոքական Սէնթ Էօսթաշ ժողովարանին մէջ՝ 28, Ավընիւ Գուրկէն, Իսի:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍ. ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՓԱՐԻԶ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Համալսարանական Ոստանի Մարի Նուպար հիմնարկութեան մէջ հայ ուսանողները կրնան սենեակ ապահովել իրենց համալսարանական ուսման ընթացքին, հետեւեալ պայմաններով.—

1) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաշօ) վկայական:

2) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի կամ որեւէ համալսարանական բարձրագոյն դպրոցի մը մէջ: Լիսէները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր:

3) Երկու հոգինոց սենեակը կ'արժէ անձ գլուխ 4.500 ֆրանք ամսական, իսկ յետագային առանձին սենեակ ունենալու պարագային 5.700 ֆրանք:

4) Համալսարանական Ոստանի ուսանողները կ'օգտուին ուսանողական ճաշերէ (75 ֆրանք):

Փարիզի Հայկ. Տունը, իր հայկական ճարտարապետական ոճով, իր գրադարան ընթերցարանով, եւ վերջապէս գրեթէ բոլոր դաղութներէ հոն հաւաքուած հայ ուսանողներով հայկական փոքրիկ օճախ մըն է Միջազգային այս հսկայ Ոստանին մէջ, իր արդիական բոլոր յարմարութիւններով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ընել հետեւեալ հասցէին.

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի (Մարսէյլ) Թաղական Խորհուրդը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է թաղեցիներէն՝ ողբացեալ Գ. Կիրակոս Կիրակոսեանի դառն ողբալի մահուան քառասունքին առթիւ հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Սահակեան 1000 Ֆր. Թաղիս եկեղեցւոյ եւ 1000 Ֆր. աղքատներուն: Գ. Յակոբ Գոչգոչեան 1000 Ֆրանք եկեղեցւոյ պայծառութեան, իսկ այս առթիւ Կարէն բարեպաշտ Տիկ. Մարի Թաղւորեան եկեղեցւոյս կը նուիրէ գորգ մը: Տէր եւ Տիկին Լամոթ Գոնօ կը նուիրեն՝ այս առթիւ, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար 1000 Ֆրանք:

ԿՈԶ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1957-1958 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Գարտականութիւն կը նկատենք տալ կարգ մը ծանօթութիւններ, Եւրոպայի միակ աղջկանց գիշերօթիկ վարժարանի ընդունելութեան մասին:

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ հայուհիներու սերունդ մը:

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.—

Ա.) Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու պրոգրամին՝ պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրովէի եւ պաքալորէայի:

Բ.) Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիները կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ: Տարեվճարն է 120,000 ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ:

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան՝

1 Bld du Nord — Le Raincy
Tél. Le Raincy 172

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 187-188 (Յուլիս-Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայ անասնաբոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տօքթ. Ասքանազ). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տօքթ. Յակոբեան). — Ծովի լոգանք (Տօքթ. Աշճեան). — Գինի (Բժկ. Բառարան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէրհօօկէն). — Ցղութիւնը եօթը ամիս միայն (Տօքթ. Աղասեանի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչուհի). — Ֆրանկախտը (Տօքթ. Միսաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէրհառն). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Յ. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան Ֆրանսա 1000 ֆրանք, արտասահման 1200 ֆրանք: Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

« Ցանուն ճշմարտութեան » (գրքոյկ), փորձ Սուրբ Գրոց վրայ:

Գրեց՝ ՆՈՒԿԷՆ

Հասցէ.— 19 բիւ տիւ Ժեներալ Նեկրիէ, Ույ (Սէն է Ուազ), Ֆրանսա:

Հ. Ե. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Շնորհակալութեամբ ստացանք իրենց այցելութեան առթիւ.—

Տոքթ. Ն. Աստարճեանէ (Պաղտատէն) 2000 Ֆր., Ա. Դաշնակեանէ 1000, Գ. Միւճերէթեանէ 1000, Խ. Մխիթարեանէ 1000, Ն. Դաշնակեանէ 1000 Ֆրանք:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

Հայ-ռուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ:

Գրեց՝ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆ

Տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1957:
Գին՝ 1100 ֆրանք:
Դիմել Յառաջի եւ հայ գրատուններու:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գարեգին Զատրճեանի մահուան առթիւ, Սեբաստիոյ Մուրատ Ռափայէլեան սաներու բարեգործ հայրենակցութեան Գարեգին Զատրճեանին, Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի շնորհակալութեամբ ստացած է 1000ական ֆրանք Տիկին Ն. Երանոսեանէ, Պ. Վ. Երանոսեանէ եւ Յակոբ Յակոբեանէ:

Տպ. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise -
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամսեայ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք : Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
22
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
22 AOUT
1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7972 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3774

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

●

Ա.

Հայերը ԺԸ. դարու սկիզբէն մեծ յոյսեր սնուցած են հիւսիսի «Փեսայ»ին վրայ, որ իբրեւ «խաչապաշտ» պիտի գար գիրենք ազատագրելու Պարսիկներու եւ Թուրքերու լուծէն:

Իսրայէլ Օրիի միջոցաւ Ղարաբաղի Մելիքներու դիմումը Մեծն Պետրոսին ո՛չ մէկ դրական արդիւնք տուաւ:

Գանձասարի Եսայի կաթողիկոս, Օրիի ընկերոջ եւ յաջորդին՝ Մինաս վարդապետի միջոցաւ կրկին դիմեց Ռուսիոյ կայսեր: Հայերն ու Վրացիները 50.000նոց բանակ մը կազմեցին Դաւիթ Բէկի ղեկավարութեան տակ: Մեծն Պետրոս 1722 Օգոստ. 23ին Կասպից ծովուն վրայ Տէրպէնտը գրաւելէ վերջ Ռուսիա վերադարձաւ՝ առանց լուր տալու Դաւիթ Բէկին, որ Գանձակի մէջ ամիսներով ի զուր կը սպասէր կայսերական բանակին՝ միասին սրշաւելու համար Պարսկաստանի վրայ:

Արդի՞ւնք: 1723 Հոկտ.ին 80.000նոց օսմանեան բանակ մը՝ առաջնորդութեամբ Իպրահիմ փաշայի՝ յարձակեցաւ Գանձակի վրայ, աւերելով բազմաթիւ գիւղեր եւ կոտորելով քրիստոնեայ բնակիչները: Բոլորովին լքուած Ռուսերէն՝ Դաւիթ Բէկ Ղարաբաղի լեռներուն մէջ ապաստանելով Սիւնիքի իր քաջերով ոսկեդարեան էջեր արձանագրեց Հայոց պատմութեան մէջ՝ պարտութեան մատնելով 20.000 զինուորներ:

Ղարաբաղի հերոսները տակաւին օգնութիւն կը յուսային Ռուսիայէն: 1725 Յուլիս 25ին Գանձասարէն վերջին նամակ մը գրեցին Մեծն Պետրոսին, մինչ անիկա մեռած էր արդէն վեց ամիս առաջ, նոյն տարուան Յունուար 28ին...

Պետրոս Մեծի քաղաքականութիւնը շարունակեցին իր կինը Եկատերինա Ա. (1725-1727) եւ թոռը Պետրոս Բ.: Այսինքն խոստումներ տուին Հայերուն եւ յուսադրեցին զանոնք: Եկատերինա 1726 Փետր. 22ի հրովարտակով կը պատուիրէր Հայերուն.

«Պիրկ կեցէք եւ թշնամի դաշտուց առէք ժամ կանգնեցէք եւ քուր տէք, եւ թշնամին յաղթէք, մինչեւ ձեզ ֆաման հասանելու»:

Իրականին մէջ իշխան Դոլգորուկով որ Հայոց օգնութեան պիտի ղրկուէր, կողմնակից էր Թուրքերուն հետ համաձայնելու:

Եկատերինա Բ. մեծ կայսրուհին Մեծն Պետրոսի պէս ուզեց Հայերը գործիք դարձնել իր նուաճողական քաղաքականութեան: Պոտեմկին պիտի դառնար իշխան Հայաստանի: Ռուս-Հայկ. միացեալ բանակները 1784ի ամառը պատերազմ պիտի յայտարարէին Թուրքիոյ դէմ: Պարսիկները զուրս քշելով պիտի ջնջէին Շուշիի խանութիւնը:

Արդի՞ւնք. Պարսիկները զրգռուելով յարձակեցան հայկական գիւղերուն վրայ, սարսափ տարածելով ամէն կողմ: Ո՛չ մէկ օգնութիւն Ռուսիոյ կողմէ:

1801ին Ռուսիա վերջնապէս կցելով Վրաստանը՝ իր աշխարհակալական նպատակներուն համար խարիսխ դարձուց զայն: Հետզհետէ դէպի հարաւ առաջանալով գրաւեց Հայաստանի մէկ մասը (Շիրակ, Լոռի, եւայլն):

1827 Հոկտ. 1ին Երեւան գրաւուեցաւ շնորհիւ հայկ. բանակին, որուն կ'առաջնորդէր Ներսէս Աշտարակեցի:

Արդի՞ւնք: Մարեշալ Պասկեւիչ զայն «վարձատրելու» համար աքսորեց Քիշնեւ, իբրեւ առաջնորդ Պեսարաբիոյ, ամբողջ 15 տարի:

1836 Մարտ 11ին Նիկոլա Ա. կայսրը իր հանրածանօթ Պոլոժենիայով խիստ սեղմումներու ենթարկեց հայ առաքելական եկեղեցին, ռուսական իշխանութեանց հակակշիռին տակ առաւ ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը, Սինոդը, եկեղեցական կալուածներու եւ դպրոցներու մատակարարութիւնը, եւայլն:

Արդի՞ւնք: Կովկասի փոխարքաները ամէն ճիգ ըրին Հայերը օրթոտոքս դարձնելու եւ բոլորովին ռուսացնելու համար:

Բազմաթիւ բողոքներ ուղղուեցան Ռուսիոյ կայսեր՝ Պոլոժենիան սրբագրելու եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ազատամիտ եւ ժողովրդավար սկզբունքներուն պատշաճեցնելու համար զայն: Անօգուտ:

Ռուսացման քաղաքականութիւնը կանգ չառաւ բնաւ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՒԱԹԼԻ ՀՐԱԺԱՐԱ՞Ծ ԷՐ

■

ՍՈՒՐԻԱ ԿԸ ԴԻՄԷ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

Լիբանանեան մամուլը կը յայտնէ, թէ Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Քուաթլի Գահիրէ մեկնելէ առաջ իր հրաժարականը տուած էր, սակայն Դամասկոսի կառավարութիւնը մերժած էր հրապարակել զայն:

Պէյրութի թերթերը գրած էին նաեւ, թէ Սուրիոյ խորհրդարանի Նախագահը՝ Քուտսի, Լիբանան ապաստանած էր, սակայն այս լուրը անհիմն ելաւ, նկատելով որ Քուտսի Դամասկոսի մէջ ընդունեցաւ Պատերազմական նախարարը, որ Մոսկուայէն նոր վերադարձաւ:

Սուրիական համայնավարամիտ թերթ մը, «Ալ-Նասր» կը գրէ, թէ Նախագահ Քուաթլի հրաժարած էր առողջական պատճառներով, Եգիպտոս մեկնելէ առաջ: Համայնավարամիտ պաշտօնաթերթը չի յայտներ, թէ Քուաթլիի հրաժարումը վերջնակա՞ն է կամ ոչ. այլ, պարզապէս կը գրէ, թէ Հանրապետութեան Նախագահը մտածելով որ իր դարմանումը երկար կրնայ տեւել, Դամասկոս ձգած է «պէտք եղած թուղթերը»:

Միւս կողմէ, Արտաքին նախարար Պիթար մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ լուր չէր ստացած Նախագահէն:

Նախագահութեան ընդհանուր քարտուղարը իր կարգին յայտնեց, թէ Հանրապետութեան Նախագահը Սուրիա պիտի վերադառնայ այն ատեն՝ երբ դարմանումը վերջանայ: Հաւանաբար՝ յառաջիկայ ուրբաթ:

Հակամերիկեան արտայայտութիւնները հետզհետէ կ'աւելնան Սուրիոյ մէջ: Սալահ Պիթարի համաձայն՝ Միացեալ Նահանգները ուզած են «Այլընհաւերի վարդապետութիւնը պարտադրել»: Միւս կողմէ կը մերժէ ընդունիլ, թէ Սուրիա համայնավարութեան ճամբուն վրայ կը գտնուի: Դամասկոսի ղեկավարները «դրական չէզոքութեան» քաղաքականութիւն կը վարեն:

Խօսելով իրենց պաշտօնէն արձակուած տասը զինուորականներուն մասին, Արտաքին նախարարը յայտնեց, թէ անոնք ձերբակալուած չեն:

Սուրիոյ սպայակոյտին նոր պետը զօրավար Աֆիֆ Պըզրի յայտարարեց որ Ամերիկացիները որոշած էին զինքը սպաննել տալ «մէյտ ին Ամըրիքա» աւազակներու կողմէ: Այս յայտարարութիւնը եղաւ արեւմտեան մամուլի ներկայացուցիչներու հետ ունեցած իր ասուլիսին ընթացքին:

Զօր. Պըզրի աւելցուց. «առաջին նպատակն էր գլուխը ուտել բոլոր սպաներուն որոնք դէմ են ամերիկեան ոստիկանութեան: Ամէն մէկ պարկեշտ անձի գլուխը ուտել կ'ուզէին, փաստը ունինք»: Եւ աւելցուց. «Ժողովրդավարութիւնը, ըստ Սթոնի (խմբ.— Ամերիկացի դիւանագէտը

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

◆ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ◆

●

ԵԹԷ ՄՈՌՆԱՍ...

— Մեծ հայրիկ, ըսէ նայիմ, քանի՞ տարեկան ես...

— Եթմիշը վրեր...

— Ըսել է որ ծնած ես եղեր 1878ին...

— Հիսապը դուն ըրէ... Ես ծներ եմ ան տարին քի մեծերը Ալամանին երկիրը, մեր ազգին 16րդ յօդուածը 61րդի փոխեր են ու մեր Խրիմեան Հայրիկը ձեռքը պարապ ետ ճամբեր են... Ատ տարին ո՞ր տարին էր...

— Ճի՛շդ ես, 1878... Ե՞րբ ես ամուսնացեր, մեծ հայրիկ...

— Կեցիր քի ըսեմ... Ես որ ամուսնացայ 18 տարեկան էի... Մեր օղորմած հոգի քնտանիքին ետ պսակուեր եմ Պանքալի դէպքէն ճիշդ ամիս մը ետք... Ո՞ր օրը կուգայ...

— Սեպտեմբեր 26, 1896...

— Թամա՛մ... Լուսահոգի մեծն հարս Աստուածաշունչին, ետեւի թուղթին վրայ գրած է...

— Ե՞րբ Ամերիկա եկեր ես, մեծ հայրիկ...

— Երլտըզի պոմպայէն չորս օր ետքը ճամբայ ելայ... Ի՞նչ կ'ընէ:

— Ուրեմն, ճառ մտիր, ես 1905 Օգոստոս 7ին...

— Թամամ... Նայէ՛, ատ թուականն ալ, ես իմ ձեռքովս գրեր եմ, Սուրբ Մարկոսի Աւետարանին գլուխը...

— Ուրեմն 52 տարի է այս երկիրն ես... Զաւակներ ունի՞ս, մեծ հայրիկ...

— Մէկ տղայ, երկու աղջիկ... Առջինեկս ծնաւ Խանասորի Արշաւանքին շաբթուն...

— Ուրեմն, 1897ի Յուլիսին...

— Մենծ աղջիկս Խրիմեան Հայրիկին մեռած տարին...

— Այսինքն, 1907ին...

— Թամա՛մ... Պզտիկ աղջիկս ծնաւ Կիլիկիոյ ջարդին ամիսը... Ըսել է քի 1909ի Ապրիլին...

— Կարգուա՞ծ են, մեծ հայրիկ:

— Երեքն ալ կարգած եմ... Տղաս, Հայաստանի Անկախութեան տարին, այսինքն 1918 Մայիսին... Մենծ աղջիկս, Շիրակի երկրաշարժին տարին... Ի՞նչ կ'ընէ...

— Կեցիր նայիմ, 1926ին...

— Թամա՛մ... Պզտիկս, ան տարին քի Աւարոնեանը հիւանդացաւ ու Մարսիլիա տարին... 1933ին:

— Ի հարկէ, թոռներ ալ ունիս:

— Աստուծոյ տուածէն, ունիմ: Տասվիքէ թոռ... Առաջինը ծնաւ ան տարին քի Ֆրանսըզը Թուրքին տուաւ Սանճաքը...

— Ատիկա կ'ընէ 1939ին...

— Թամա՛մ... Ատ տարուան Յուլիս 18ին... Երկրորդը...

— Այդ թուականներուն պէտք չունիմ... Հիմա ըսէ նայիմ, օղորմած հոգին ե՞րբ կորսնցուցիր:

— Չեմ մոռնար... Ատիկա ան տարին էր քի Ինկլիզը, Ֆրանսըզը եւ Ամերիկացին ճանչցան մեր Հայաստանի անկախութիւնը ու ըսին քի հիմա կրնաք դեսպաններ ունենալ... Ատիկա ան տարին էր քի Մոսկովը մեր երկիրը գրաւեց:

— Ուրեմն, 1920ին...

— Հա՛...

— Քանի՞ տարեկան պիտի ըլլար, եթէ ողջ եղած ըլլար...

— Լուսահոգին իմ տարիքս էր: Ծնած էր ան տարին քի Մոսկովը գնաց Կարսը առաւ...

— Ըսել է, ան ալ 1878ին ծներ է... Բայց, մեծ հայրիկ, քեզի կարեւոր հարցում մը ունիմ — ինչո՞ւ համար կեանքիդ կարեւոր թուականները ազգին պատմական թուականներուն կապած ես...

— Աղէկ օր ատ հարցումը ըրիր: Տղա՛ս, իմ խելքս թուականի չի հասնիր... Ինծի համար, թուական ըսելը ազգին պատմութեան մէջի թուականներն են... Ես ո՞վ եմ քի իմ կեանքիս մէջ պատահածներուն թուականները միտքս պիտի պահեմ... Մեր ազգին համար, կարեւորը այդ դէպքերուն տարիներն են... Զաւակներս ալ կը հարցնեն քու հարցուցածներդ, անոնց ալ ատ թուականները կուտամ... Թոռներուս ալ նոյնը պիտի ընեմ, երբ մեծնան... Գրելու, կարդալու կողմէն, ետ մնացած եմ, բայց մեր ազգին պատմութիւնը սանկով միտքս կը պահեմ... Ինծմէ քեզի խրատ, տղա՛ս, նայէ որ դուն ալ չմոռնաս 1878ը, 1896ը, 1897ը, 1905ը, 1918ը, 1920ը... Ո՞ր մէկը ըսեմ... Եթէ մոռնաս, ա՛լ Հայ չես...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՄԵՐԺԵՑ ՔՆՆԵԼ ՕՄԱՆԻ ՀԱՐՑԸ

●

Ինչպէս գրած էինք, Օմանի հարցը Գշ. օր դրուեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդին օրակարգին վրայ:

Չորսի դէմ հինգ ձայնով, Ապահովութեան Խորհուրդը որոշեց Օմանի հարցը չարձանագրել օրակարգի վրայ: Ինչպէս ծանօթ է, առաջարկը եղած էր արաբական 11 պետութիւններու կողմէ:

Միացեալ Նահանգները ձեռնպահ մնացին, քուէարկութեան ընթացքին: Այս պարագան յուզում պատճառեց Արեւմուտքի քաղաքական շրջանակներուն մէջ: Անգլիա եւ Ֆրանսա դէմ քուէարկելով, կը սպասէին իրենց կողքին ունենալ Ամերիկան, մինչ պաշտօնական Լոճ յայտարարեց, թէ Միացեալ Նահանգներու «ունեցած տեղեկութիւնները՝ Օմանի անցուդարձերուն մասին, բաւական չեն, որպէսզի ամերիկեան պատուիրակութիւնը որոշում մը տայ»:

Միւս կողմէ, յատկանշական է այն պարագան, որ Շուէտ թեր քուէարկեց Օմանի հարցին, Իրաքին հետ պահանջելով՝ որ խնդիրը օրակարգի վրայ անցնի: Շուէտ կանգնած էր Խ. Միութեան կողքին:

× Օմանի մէջ օգնականը Թուրքիներ նետեցին «մեծ վարձատրութիւններ» խոստանալով անոնց՝ որոնք պիտի յաջողին փախստական կրօնապետն ու իր եղբայրը յանձնել իշխանութեանց, ողջ կամ մեռած:

Թուրքիները կը յայտնեն միաժամանակ, թէ անոնք որ օգնութեան ձեռք երկարեն փախստական ապստամբներուն, պիտի պատժուին:

ՌՈՒՍԻՆԵՒԳԵՐՄԱՆ խորհրդակցութիւնները ընդհատուեցան, Խ. Միութեան ցոյց տուած չկամութեան հետեւանքով: Կը կարծուի, թէ այս կացութիւնը պիտի շարունակուի՝ մինչեւ Արեւմտ. Գերմանիոյ ընտրութիւնները:

ՀԵԼԼԷՆ Վարչապետին եւ Նախագահ Նասրի խորհրդակցութիւնները վերջացան: Հրապարակուեցաւ տեղեկագիր մը, որ կը յայտնէ, թէ երկու երկիրները պիտի դիմադրեն որեւէ յարձակումի՝ որ կրնայ ըլլալ Եգիպտոսի կամ Յունաստանի վրայ:

ԳԱՀԻՐԷԻ տասներեք զինուորականներու դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ: Զօր. Նասր եւ նախկին Ընկերային Նախարարը յայտնեցին, թէ դաւադրութիւնը ոչ մէկ կապ ունէր Ամերիկացիներու հետ:

ԼԸ ԲՈՐԳԻՒԶԻԷ, Ֆրանսացի ծանօթ ճարտարապետը Օգոստոսի վերջը Պաղտատ պիտի երթայ, մարզական սրահ մը կառուցանելու համար:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը քննադատեց ՄԱԿն ու Ամերիկայի պատուիրակը՝ որ Հունգարիոյ հարցը դրած է սեղանի վրայ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԽԱԲԿԱՆՔԸ

Խորհրդային աշխարհը ամիսներ շարունակ զբաղուեց արդիւնաբերութեան եւ շինարարութեան կառավարման վերակառուցումի խնդրով: Կուսակցական մարմինները, բանուորական զանգուածները, թերթերը ներգործօն փութկոտութեամբ զբաղուեցան կոմունիստական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Նիկիտա Խրուշչեւի փետրուարեան լիակատարի նիստում (պլենում) տրուած զեկոյցով:

Խրուշչեւի առաջադրած զեկոյցը սահմանաւորում էր Խորհրդային Միութեան եւ ազգային Հանրապետութիւնների փոխյարաբերութիւնները արդիւնաբերութեան եւ շինարարութեան վերակառավարման բնագաւառում: Խրուշչեւի զեկոյցին կիզակէտն էր՝ ապակեդրոնացնել ղեկավարումը արդիւնաբերութեան եւ շինարարութեան, տալով ազգային Հանրապետութիւններում գոյութիւն ունեցող ձեռնարկներին աւելի լայն իրաւասութիւններ:

Կոմունիստական կուսակցութեան ցարդ վարած կեդրոնացման քաղաքականութիւնն աչքառու անդրադարձումներ էր ունեցել Խորհուրդների տնտեսական քաղաքականութեան վրայ

Խրուշչեւի զեկոյցը «Արդիւնաբերութեան եւ շինարարութեան կառավարման կազմակերպումը է՛լ աւելի կատարելագործելու մասին» նշում է այս պարագան:

Նոյնն անում են եւ յետագայ քննադատները: Դեռ անցեալ Դեկտեմբերին Միութենական Կեդր. Կոմիտէի լիակատարը (պլենում) մատնանշեց այդ պարագան եւ Թելադրեց նախարարների Խորհուրդին եւ Միութենական Կեդր. Կոմիտէին մշակել առաջարկներ արդիւնաբերութեան եւ շինարարութեան վերաղեկավարման մասին, ներկայացնելու Գերագոյն Խորհուրդի առաջիկայ նստաշրջանին ի քննութիւն: Փետրուարեան Նստաշրջանը Գերագոյն Խորհուրդի քննելով «սոցիալիստական տնտեսութեան» զարգացումը գտաւ, որ արդիւնքը եղել է դրական (?) սակայն յաւելօրէն աճող արդիւնաբերութիւնը եւ շինարարութիւնը դժուար է շարունակել կառավարել մէկ կեդրոնից՝ Մոսկուայից: Անհրաժեշտ է փոխել արդի վիճակը, ստեղծելով նոր մարմիններ ազգային Հանրապետութիւնների մէջ, ժողովրդական տնտեսական Խորհուրդներ անուան տակ ու նրանց յանձնել կառավարումը տնտեսական այլազան ձեռնարկների: Հաշուեյարդարի ենթարկել մեծածախս ծանրաքայլ մի շարք նախարարութիւնների պաշտօնէութիւնը:

Տնտեսական ձեռնարկների ղեկավարումը, գտնուելով կեդրոնում, հարցերը չէին լուծւում արագօրէն, թոյլ էր կապը զանազան ձեռնարկների միջեւ: Կեդրոնում եւ տեղերում ստեղծւում էին մատակարարման եւ վաճառման զուգահեռ մարմիններ, յաճախ իրար խանգարող: Այս առթիւ հետաքրքրական է Խորհրդային Հայաստանի Պետպլանի (պետական ծրագրի) նախագահ Գ. Լ. Խաչատրեանի ելոյթը: Նա ծառանում է կեդրոնի դէմ: Նա ասում է.— «Արդիւնաբերության կառավարման ներկայումս գոյություն ունեցող կենտրոնացումը հասցրել է այն բանին, որ կենտրոնական օրգանները երբեմն կտրվելով տեղերից, հաշվի չեն առնում ռեսպուբլիկաների էկոնոմիկայի զարգացման շահերը»: (Սով. Հայաստան, 28 Փետրուար): Ըմբոստանալով կեդրոնի, այսինքն Մոսկուայի դէմ, Գ. Լ. Խաչատրեանը շարունակում է «մեր ռեսպուբլիկայում արդյունաբերական ձեռնարկների 83 տոկոսը գտնվում է Միութենական եւ Միութենական ռեսպուբլիկական (ի՞նչ բարբառութիւն, աստ՝ Հանրապետական) մինիստրությունների (աստ՝ Նախարարութիւնների) իրավասության տակ եւ նրանց արտադրությունը պլանավորվում է (ծրագրւում) կենտրոնից» (Նոյն թերթը):

Կեդրոնը տարիներ շարունակ նկատի չի առել ծայրամասերի ցանկութիւնները եւ խորհրդային արդիւնաբերութիւնը զարգացել է ի շահ կեդրոնի, անտեսելով «դաշնակից» հանրապետութիւնները: Յաճախակի բախումները կեդրոնի եւ ազգային հանրապետութիւնների միջեւ արդիւնաբերութեան եւ շինարարութեան բնագաւառներում միշտ վերջացել են կեդրոնի յաղթանակով: Ի զուր չեն Խաչատրեանների պոռթկումները կեդրոնի դէմ, քանի որ Խորհրդային Միութեան բաղկացուցիչ հանրապետութիւնների տնտեսական վերելքը շարունակ ստորադասուել է ի շահ կեդրոնի:

Այսօր, երբ կեդրոնը իբր թէ ընդհառում է նոր իրաւունքներ ազգային հանրապետութիւններին ղեկավարելու իրենց տնտեսութիւնը, ապակեդրոնացման սկզբունքի հիման վրայ, իրաւունք չի տալիս սակայն նոր ձեռնարկներ ստեղծելու, նկատի առնելով տեղական պայմանները:

Խրուշչեւ իր զեկոյցի մէջ ասում է.— «Սովետական Միության էկոնոմիկան իրենից ներկայացնում է միասնական, անխզելի մի կոմպլէքս: Հետեւաբար, արդյունաբերության եւ շինարարության ղեկավարման իրենց աշխատանքում ռեսպուբլիկական օրգանները առաջին պլանի վրայ պէտք է դնեն ընդհանուր — միութենական նշանակություն ունեցող հարցերը:»

Անել է աշխատել եւ ամէն կերպ կատարել կեդրոնի ապսպրանքները, մոռանալով տեղականը:

Ճարպիկօրէն գործի մղելով ազգային հանրապետութիւնները, ապակեդրոնացման շողշողուն սկզբունքը առաջ մղելով, Խորհուրդները մէկ աւելորդ անգամ ուզում են շահագործել զանգուածները ի շահ կոմունիստական կուսակցութեան եւ կեդրոնի:

Խորհրդային Հայաստանի կոմկուսի քարտուղարներից Զարոբեանը յայտարարում է (Պրավդա, 30 Յունիս), որ Հայաստանը ունի շուրջ 250 արդիւնաբերական ձեռնարկներ, հինգուկէս միլիառ ռուբլի արտադրոյթով: Խորհրդային Հայաստանի նորաստեղծ ժողովրդական տնտեսական Խորհուրդը պէտք է ծրագրուած ձեւով ղեկավարի կառավարումը այդ ձեռնարկների: Պիտի վերանան բոլոր ձեւի խոչընդոտները նախկին անբնականոն ղեկավարման կեդրոնի եւ տեղական միջվարչական մարմինների միջեւ: Պիտի կրճատուին փոխադրութեան ծախսերը՝ հումոյթի եւ արտադրանքի: Պիտի կրճատուին վարչական մարմինները կեդրոնում եւ տեղերում, ընդհանուր ղեկավարութիւնը կեդրոնացնելով տեղական մի քանի հիմնարկների մէջ: Պիտի միացուին մի շարք նոյնանման ձեռնարկներ: Պիտի կրճատուին ընդհանուր ծախսերը: Տեսականօրէն թերեւս ճիշդ են այս ենթադրութիւնները, սակայն գործնականի մէջ անիրագործելի քանի կան Խրուշչեւի յայտարարութիւնները «Սովետական Միութեան էկոնոմիկայի» մասին:

Միամիտ Գ. Զարոբեանը մտածում է, որ ապակեդրոնացումը «հնարաւորութիւն կը տայ ղեկավարութիւնը մօտեցնել արտադրութեան, վերացնել գերատեսչական պատնէշները, վարչական ապարատից ազատել բազմաթիւ փորձուած մասնագէտներ՝ անմիջականօրէն ձեռնարկներում եւ շինարարութիւններում ստեղծագործական աշխատանք կատարելու համար»: Կարող է՞ այս բոլորը կատարուել, սակայն միշտ տեղական շահերը կը ստորադասուեն ի շահ կեդրոնի, քանի գոյութիւն ունի խորհրդային իշխանութիւնը եւ իր համաձուլող քաղաքականութիւնը: Բուն չարիքը համայնավար կարգուսարքն է, միայն ժողովրդավար կարգերը կարող են ազատութիւն եւ անկախութիւն ապահովել ժողովուրդներին՝ քաղաքական եւ տնտեսական մարզերում:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՇԻՐԻՆԵԱՆ

Անհետանում է շարանը տաղանդաւոր այն անձերուն, որոնք արեւմտահայ թատրոնին մէջ աշխատած են, փայլ տուած են անոր, իրենց աշխատանքը խառնած են այդ հսկայ շէնքի շաղախին, եւ յետոյ, աւա՜ղ, անյայտ կորած են մոռացութեան փոշին մէջ:

Ատոնցմէ մէկն է եղած Գոհարիկ Շիրինեան:

Այս տաղանդաւոր արուեստագիտուհիին բեմական գործունէութիւնը կը սկսի 1874ին, Վարդովեան Թատրոնի (Կէտիկ Փաշա) բեմին վրայ:

Ինը տարեկան էր Գոհարիկ Շիրինեան, երբ առաջին անգամ բեմ կ'ելլէ փոքրիկ Հենրիկոսի (Երկու Ցիմտակտոհ) դերով:

Մինչեւ Վարդովեան Թատրոնի փակումը կը մնայ հոն, ստանձնելով կարեւոր դերեր և ի յայտ բերելով բեմական թանկագին ձիրքեր:

1870–1880 Գոհարիկ Շիրինեան արեւմտահայ բեմին վրայ կը գործէ իբրեւ մեներգիչ եւ սուպրէթ եւ 1882ին, ինքնաշխատութեան եւ ինքնազարգացման հոյակապ թափով մը մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ կը դառնայ զուասներգական դերերով, Պէնկլեան Թատրոնին մէջ, ուր մէկէ աւելի ուժեղ եւ հասուն արուեստագէտներ իրենց փառքի ու յաղթանակի յոխորտալին գիրքն ունէին արդէն:

Այդ կարեւոր ուժերու շրջանակին մէջ Գոհարիկ Շիրինեան կը յաջողի իր ներկայութիւնը անհրաժեշտ դարձնել եւ իր բազմատաղանդ ընդունակութիւններով սիրելին դառնալ գեղարուեստասէր լայն շրջանակի մը:

Արեւմտահայ բեմի պատմութիւնը երբ կը թղթատենք, դժուար կը հանդիպինք հոն անձի մը որ ունեցած ըլլայ իրապէս բոլոր այն ալեբախտ ու անտանելի պայմանները հանդուրժելու դժխեմ ճակատագիրը, որքան Գոհարիկ Շիրինեան իր տաղանդին ծլարձակումի սկզբնական շրջանին իսկ:

Ցաճախադէպ պարագաներու մէջ կը կոչուէր իր երէց ընկերները (ըլլային անոնք այր կամ կին) փոխանորդելու եւ իր առաջին երեւումին իսկ կը յաջողէր անոնց գերակայութեան մասին կասկածել, արթնցնելու անկեղծ հասարակութեան մէջ եւ իր իսկ անձին հմայքով ստուերի մէջ ձգելու այս վերջինները:

Իր ժամանակակից քրոնիկագիրները կը հաստատեն թէ Գոհարիկ Շիրինեան արտակարգօրէն օժտուած էր բնութենէն:

Իր եղէգնաձեւ հասակն ու եթերային կազմը, ժուժկալ, ընքուշ ձեւերն ու բազմերանգ դիմախաղութիւնը չափականօրէն գեղեցիկ համադրութիւն մը կը ստեղծէին երաժշտութեան չեշտերուն հետ: Միւս կողմէ, այս ամէնուն վրայ կ'աւելնային իր թարմ, վճիտ ու կենսալի ձայնը, իր մշակուած եւ հարուստ հագային տիրականութիւնը: Իր դերերուն մէջ Գոհարիկ Շիրինեան ոչ միայն բացայայտօրէն կ'ապրէր իրր անխարդախ արուեստագէտ, այլ եւ կարելի էր անոնց մէջ տեսնել կինը իր շնորհքին լրութեամբ

Սերովբէ Պէնկլեանի զուասներգական ներկայացմանց մէջ գրեթէ բոլոր գլխաւոր դերերը արտակարգ շնորհով եւ յաջողութեամբ անձնաւորած է Զմիւռնիա, Սելանիկ եւ Կ. Պոլիս: Եղած է նոյնպէս

OՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԸՆՋԱՋՈՒՐԿ ԳԼՈՏ
(CLAUDE GUEUX)

Գլոտն ալ, միւսներուն պէս, իր գործընկերներուն հետ արգելափակուեցաւ իր աշխատանոցին մէջ:

Ներսը, աշխատանոցին մէջ, հետեւեալ անախորժ տեսարանը պարզուեցաւ, որուն մէջ վեհութիւնն ու սարսափը պակաս չէին:

Ընդամէնը կային 82 գողեր, մէջն ըլլալով Գլոտը:

Երբ հսկիչները զանոնք մինակ թողուցին, Գլոտ աթոռի մը վրայ բարձրանալով յայտարարեց բոլորին թէ ըսելիք մը ունէր:

Ընդհանուր լռութիւն տիրեց:

Գլոտը ձայնը բարձրացնելով ըսաւ.

—Բոլորդ գիտէք որ Ալպէն իմ եղբայրս էր: Այն ինչ որ կուտան ինծի այստեղ, իբր սնունդ, գիտէք որ անբաւական է ինծի համար: Նոյնիսկ եթէ հաց գնեմ այն չնչին գումարով որ հոս կը շահիմ, դարձեալ անբաւարար պիտի ըլլայ: Ալպէն իր հացը կը բաժնէր ինծի հետ: Ես զայն սիրեցի անոր համար նախ որ զիս կը կերակրէր, եւ երկրորդ՝ որ ան ալ իր կարգին զիս կը սիրէր: Տնօրէնը՝ Գ. Տ... մեզ բաժնեց իրարմէ: Իրեն համար ո՛չ մէկ նշանակութիւն որ մենք միասին ըլլայինք, սակայն Տնօրէնը չար մարդ է եւ ուրիշին տանջանքը հաճոյք կը պատճառէ իրեն: Իրմէ խնդրեցի որ Ալպէնը վերադարձնէ ինծի եւ դուք բոլորդ տեսաք որ շուզեց: Իրեն մինչեւ 4 Նոյեմբեր պայմանաժամ տուի Ալպէնը վերադարձնելու համար եւ ի փոխարէն զիս գնտանը նետել տուաւ: Մինչ այդ ես զինքը դատեցի եւ մահուան դատապարտեցի: Այսօր 4 Նոյեմբերն է: Երկու ժամէն պիտի գայ իր քննական պտոյտը ընելու: Ձեզի կը տեղեկացնեմ որ պիտի սպաննեմ զայն: Բան մը ունի՞ք ըսելու այս մասին...

Բոլորը լռեցին:

Գլոտ վերսկսաւ խօսիլ արտակարգ ճարտասանութեամբ մը, ինչ որ իրեն յատուկ էր: Ըսաւ որ գիտէր թէ անօրինակ բան մը պիտի ընէր եւ սակայն վստահ էր թէ անիրաւ չէր: Զարգեց իր ընկերներուն թէ իր համբերութեան բաժակը յորդած էր, թէ հարկադրուած էր այլեւս ինքը դործադրել արդարութիւնը, թէ գիտէր որ Տնօրէնին կեանքը պիտի առնէր իր կեանքին գնով, թէ խորապէս մտածած էր երկու ամիսէ ի վեր այս եզրակացութեան հասնելու համար:

Ի վերջոյ, յայտարարեց թէ իր ընկերներուն խղճմտանքի ձայնին ալ պէտք ունէր եւ վերջացուց իր խօսքերը ըսելով որ՝ պիտի սպաննէր Գ. Տ...ն եւ եթէ այդ առթիւ որեւէ մէկը բան մը ունէր ըսելիք, թող ըսէր:

Ձայն մը միայն բարձրացաւ, որ յայտարարեց թէ նախ քան իր վճիռը գործադրելը, Գլոտ պարտաւոր էր անգամ մը եւս փորձել, խօսիլ տնօրէնին հետ զայն համոզելու համար:

— Ճիշդ է, ըսաւ Գլոտ, պիտի ընեմ այդ վերջին փորձն ալ:

Անգամ մը որ այս տարօրինակ դատական ատեանը իր գործը վերջացուց եւ իր վճիռը արձակեց, Գլոտ վերադտաւ իր պաղարիւնութիւնը:

Սեղանի մը վրայ տեղաւորեց իր բոլոր գոյքերը, ինչ որ ունէր՝ ճերմակեղէն եւ հագուստ, բանտարկեալի ցնցոտիներ եւ հետզհետէ զանոնք բաժնեց իր բախտակիցներուն:

Պահեց միայն փոքրիկ մկրատը:

Յետոյ, ողջագուրուեցաւ բոլորին հետ:

Մէկ քանին կուլային: Գլոտ ժպտեցաւ անոնց:

Այս վերջին եւ ճակատագրական պահուն, եղան վայրկեաններ ուր Գլոտ հանդիստ եւ զուարթ երեւոյթ մը ունեցաւ, այնպէս որ իր ընկերները պահ մը կարծեցին թէ ան հրաժարած էր իր եղերական որոշումը գործադրելէ:

Ցանկարծ Գլոտ նշմարեց երիտասարդ բանտարկեալ մը որ վախէն ատկուռած գինքը կը դիտէր սեւեռուն աչքերով եւ ամբողջ մարմնովը կը դողար, խորհելով անշուշտ այն ահաւոր տեսարանին վրայ որ պիտի ներկայանար քիչ ետքը...

Գլոտ մօտեցաւ անոր եւ ըսաւ մեղմութեամբ.

— Օ՜հ, քաջութիւն երիտասարդ, վայրկեանի մը գործ պիտի ըլլայ միայն...

Երբ ցնցոտիներուն բաժանումը վերջացուց, իր հրաժեշտի ողջոյնները տուաւ, սեղմեց բոլորին ձեռքերը, մէկ քանի բանտարկեալներու ականջին բաներ մը փսփսաց եւ յետոյ հրամայեց վերսկսիլ աշխատանքի:

Բոլորն ալ հնազանդեցան լռութեամբ:

Ինքն ալ իր կարգին լծուեցաւ աշխատանքի, ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս առնօք աղօթեց Ժագ Քլէման (*):

Բոլոր բանտարկեալները անձկութեամբ կը սպասէին:

Զա՞ր կը մօտենար...

Ցանկարծ զանգի ձայն մը լսուեցաւ:

— Քառորդ ժամ մնաց, ըսաւ Գլոտ:

Եւ ոտքի ելլելով, ծանրօրէն յառաջացաւ եւ գնաց կռթնեցաւ պատին, ճիշդ մուտքի դրան քովիկը:

Դէմքը կատարելապէս հանդարտ էր եւ հեզահամբոյր:

Ժամը ինը հնչեց:

Դուռը բացուեցաւ եւ Տնօրէնը մտաւ ներս:

Այդ միջոցին, աշխատանոցին մէջ մեռելային լռութիւն կը տիրէր:

——

(*) Ֆրանսացի Հենրիկոս Գ. թագաւորը սպաննող կրօնաւորը:

(Շար. — 6)

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԳՕ

արեւմտահայ բեմի ամենաշնորհալի պարուհին:

1887էն ետք, երբ այլեւս վերջ կը գտնէ Սերովբէ Պէնկլեանի գուսանբրգական թատրոնի գործունէութիւնը, կը սկսի գործակցիլ Մնակեանի խումբին, ստանձնելով տրամաթիք կարեւոր դերեր, որոնց մէջ կարելի է յիշատակել Քէէր (Դարբնոցապետը) եւ Ֆրու-Ֆրուն:

1892ին, Պոլսոյ զանազան արուարձաններուն մէջ հայերէն լեզուով վերջին ներկայացումներուն գլխաւոր ուժերէն մին կը հանդիսանայ:

Գոհարիկ Շիրինեան եղած է այն հազուագիւտ գործիչներէն արեւմտահայ բեմին, որոնց բերնին մէջ հայերէն լեզուն կը թիւրեղանար եւ մասնաւոր շնորհ մը կը ստանար:

Անկախ այն հանգամանքէն որ Գոհարիկ Շիրինեան իր սկզբնական քայլերը առած է Վարդովեան Թատրոնին մէջ, որ մասնակցած է Մնակեանի Թատրոնին, սակայն իր իսկական վարպետը եղած է արեւմտահայ համբաւաւոր կատակերգակը Միքայէլ Զափրաստ (հայրը մեր օրերու յայտնի դերասան Եդուարդ Զափրաստի):

Մեծանուն կատակերգակը, որ երբեւ մարդ ալ անբասիր նկարագրի տէր անձ մըն է եղած, իր բարի վարքով մեծ ազդեցութիւն ունեցած է Գոհարիկ Շիրինեանի մաքուր նկարագրի կազմութեան վրայ:

1900ական Թուականներուն Միքայէլ Զափրաստ կը կազմէ Օսմ. Կատակերգական խումբը որ արեւմտահայ թատերական կեանքին մէջ կը բանայ նոր գարագլուխ մը: Ֆրանսական հեղինակներու գործերը կը սկսին մուտք գործել մեր բեմերէն ներս:

Այս խումբին մէջ Գոհարիկ Շիրինեան կը գործէ իր վարպետին ղեկավարութեան տակ, եւ նորանոր նուաճումներ կ'իրագործէ:

Սակայն, ափսո՜ս, բռնակալ կառավարութեան հալածանքներուն հետեւանքով այս գեղեցիկ գործը կը դատապարտուի կորուստի:

Միքայէլ Զափրաստի Թատրոնին մէջ սակայն, Գոհարիկ Շիրինեան վերջնականապէս կը հաստատէ իր անվիճելի վարպետութիւնը:

«Թրքահայ բեմն ու իր գործիչները» հատորին մէջ կը կարդանք հետեւեալը.—

«... Ի՜նչ հզօր կամք էր այն որ զինքը կը կապէր իրականութեան, կեանքին, մոռնելով իր մէջ նոյնիսկ հանդիսականաց ծափերուն ստուգութիւնը: Կարծես ինքը բեմին վրայ չէ, իր շուրջը զինքը դիտող աչքեր չկան, ինք հոն՝ իր տունին, իր շրջանակին մէջն է: Իր ըսելիքները կը մատնուին ուժեղ եւ հարուստ դիմախաղութեամբ մը, անոր պայծառ գիծերուն մէջ կը դնէ իր տպաւորութիւններն ու զգացումները, ու բառերը զոր կ'արտասանէ, ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ ստուերները նախակերտուած իրերուն»:

Տաղանդաւոր այս դերասանուհիին կարեւոր դերերէն կարելի է յիշատակել՝ Վալանթին (Թուփինէյի այրիները), Բաքըէթ (Տիւլաճ-Տիւրաճ), Գլօրէնթ տը Ֆօնթէնայլա (Տիկին Մօնկօտէն), Գլէմանթին (Առաքինասէր ամուսին), Աննէթ (Ընտանեկան երջանկութիւն) եւ տակաւին ուրիշ շատ կարեւոր դերեր:

Վերոյիշեալ բոլոր տիպարներու անձնաւորումը ո՛չ միայն կերտած են համբաւը Գոհարիկ Շիրինեանի, այլ եւ աւելցուցած են փառքը Արեւմտահայ Թատրոնին, եւ այս պարագան իսկ բաւ է որ Գոհարիկ Շիրինեանի յիշատակը արժանի ըլլայ ժողովրդական երախտիքի:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

(ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՐԿՈՒ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ)

Արդի աշխարհը դիւանագէտներու անփականութիւնը դարձած է: Կառավարութիւնները, կրթական մարզին մէջ, իրենց ուշադրութիւնները կեդրոնացուցած են յատկապէս քաղաքական-դիւանագիտական հաստատութիւններու վրայ. Նիւթականը չեն խնայեր՝ երիտասարդ դիւանագէտներու պատրաստութեան համար: Լայն յարմարութիւններ ալ կը ստեղծեն: Դիւանագիտական ճիւղի հետեւող ուսանողէ մը պահանջուածը տաղանդն է: Երբ մուտքի քննութեան մէջ յաջողի եւ քաղաքական-դիւանագիտական յատկութիւններ ունենայ՝ ուսանողը ապագային մասին մտահոգուելու պատճառ չունի: Անիկա նկատի առնուած է արդէն, իբրեւ երիտասարդ դիւանագէտ՝ որեւէ պաշտօն վարելու համար, ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ:

Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ սարքաւորումը՝ այս մարզին մէջ, համաշխարհային մրցանիշ կը կոտրէ: Դիւանագիտական զարգացումը մասնաւորաբար այս երկու երկիրներուն մէջ առաւելութիւններ կ'ընծայէ ուսանողներուն:

Խ. Միութեան մէջ, ժամանակ մը երկար պատրաստութիւն չէր պահանջուեր դիւանագէտներէն, թէեւ յաջորդական փոփոխութիւնները առիթ ալ չէին տար... Փոխանակ քաղաքական գիտութեանց մէջ մասնագիտանալու՝ Կրեմլին մտնելու համար բաւական էր ունենալ կուսակցական հաւատարմութիւն: Նախարարութիւններն ալ կը կազմուէին նման տարրերէ: Սակայն, Մոսկուայի շրջանակները անդրադարձած են այլեւս, թէ այս ձեւը վտանգաւոր է՝ ճակատելու համար Ամերիկայի ու Եւրոպայի քաղաքական-վարպետներուն հետ: Ներկայիս, Մոսկուայի մէջ դիւանագիտութիւնը դարձած է մարզ մը, որ դպրոցներու մէջ կը պատրաստուի: Այս որոշումը տրուած է Բ. Աշխարհամարտէն ետք: Ներկայիս, երկու բարձրագոյն դպրոցներ կան Մոսկուայի մէջ, ուր կը պատրաստուին վաղուան քաղաքական-դիւանագիտական դէմքերը:

Միջազգային յարաբերութեանց ուսումնարանը՝ Մոսկուայի մէջ, բնական ճամբայ մըն է այն երիտասարդներուն համար, որոնք աւարտած են իրենց երկրորդական ուսումը եւ կ'ուզեն հետեւիլ քաղաքական գիտութեանց: Սակայն, այս ուսանողներուն հազիւ 7-10 առ հարիւրը կը կազմեն անոնք՝ որ պիտի ներկայացնեն խորհրդային վաղուան դիւանագիտութիւնը: Որովհետեւ նոյն ուսումնարանին մէջ կը պատրաստուին միաժամանակ դատամագէտներ, դատախազներ, լրագրողներ, տնտեսագէտներ, եւայլն:

Այս դպրոցը նմանութեան եզրեր ունի Ֆրանսայի քաղաքական գիտութեանց յատուկ հաստատութեան հետ: Ուսանողը՝ մրցումէ մը վերջ կ'ընդունուի այնտեղ: Երիտասարդներ՝ որոնք աւարտած են երկրորդական իրենց ուսումը, մէկ ժամ տեւողութեամբ հանդիպում մը կ'ունենան դասախօսի մը հետ: Դասախօսը, օրինակի համար, մէկ ժամուան մէջ կրնայ ուղղել հետեւեալ հարցումները.—

1.— Պարզել՝ գլխաւոր յատկանիշները Պետրոս Մեծի արտաքին քաղաքականութեան:

2.— Ճշդել թէ ի՞նչ է մէկ մեթր քառակուսին:

3.— Ի՞նչ է քաղաքական իմաստը Մանշի մէջ կատարուելիք ընդծովեայ փապուղիին:

4.— Ճշդել՝ Նափոլէոն Ա.ի ներքին քաղաքականութիւնը: Եւայլն:

Կարճ խօսքով, դիւանագիտական ճիւղը ընտրած ուսանողէն կը պահանջուի ընդհանուր զարգացում, եւ, մանաւանդ՝ արագ վերլուծելու կարողութիւն:

Մոսկուայի մէջ, ան որ կը յաջողի նման փորձ մը կրնայ մտնել հաստատութենէն ներս եւ հետեւիլ հինգուկէս տարուան տեւողութեամբ կանոնաւոր ուսման: Իր ժամանակին մէկ մասը կը յատկացնէ կենդանի լեզուներ սորվելու: Վերջերս, խորհրդային թերթերը կը գանգատէին, թէ կենդանի լեզուներու ուսումը անբաւարար է երկրին մէջ... այս պարագան, սակայն, կարելի է վերագրել նաեւ վարչակարգին ներկայացուցած պայմաններուն: Բազմաթիւ ուսանողներ, Խ. Միութեան մէջ, յաճախ ի վիճակի են կարդալ ու թարգմանել անգլերէնի կամ ֆրանսերէնի, բայց ի վիճակի չեն նախնական խօսակցութիւն մը ունենալ՝ այդ լեզուներով: Արդարեւ ճամբորդելու իրաւունք չունենալով, երիտասարդ ուսանողներ առիթ չեն ունենար զարգացնելու իրենց գիտութիւնը եւ յատկապէս խօսակցութիւնը՝ խնդրոյ առարկայ լեզուներուն մէջ:

Խորհրդային վաղուան դիւանագէտը, հինգուկէս տարուան իր ուսումը աւարտելէ ետք, մուտք կը գործէ Դիւանագիտական Բարձր. դպրոցը, որուն տեւողութիւնը երեք տարի է: Այստեղ՝ գիտական պատրաստութիւն կը ստանան: Իսկ շատեր, քանի մը ամսուան փորձէն ետք, որեւէ նախարարութեան մէջ, կը ստանձնեն երկրորդական պաշտօններ՝ եթէ չեն ուզեր շարունակել իրենց ուսումը:

Հակառակ անոր, որ ստեղծուած են յիշեալ երկու դպրոցները՝ դիւանագէտներու պատրաստութեան համար, Խ. Միութեան մէջ, երկրին քաղաքականութիւնը վարելու կոչուած երիտասարդէն կը պահանջուի գաղափարական գիտակցութիւն, ինչ որ լայն տեղ կը գրաւէ ուսումնական ծրագրին մէջ: Կրեմլինի համար բաւական չէ ունենալ պատմական, իրաւական եւ քաղաքական զարգացում, ան որ համայնավարութեան մարտկոցը պիտի ներկայացնէ ուրիշ երկրի մը մէջ՝ նախ պէտք ունենայ կուսակցական գիտակցութիւն, մասնագիտութիւն: Յետոյ՝ վստահելի մարքսլենինական մը պէտք է ըլլայ, այլապէս՝ տեղ չի կրնար ունենալ խորհրդային դիւանագէտներու խումբին մէջ: Մինչեւ իսկ՝ ճակատագիրն ալ անորոշ է...

ԱՐՄԵՊԻԼ

ՈՒԽՏԻ ԵՆՔ ԵԿԱԾ

ՆԱՓՈԼԻ.— Սիրելի Յառաջ, զբօսաշրջիկներ և ուխտաւոր միանգամայն, ուխտաւորներ մանաւանդ երբ 3-4 օրուան համար Հռոմ էինք, անթիւ անհամար եկեղեցիներ եւ պատմական վայրեր պտըտելէ ետք, մեր փոքր խումբը 80-85 հոգի, առաջնորդութեամբ Վենետիկի միաբաններէն Հայր Աթանաս Քէօշեանի, եկած ենք այսօր Նափոլի, մասնաւորաբար այցելու եւ մեր ուխտը կատարելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ հիմնադիր եւ Լուսաւորիչ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի անուան նուիրուած եկեղեցիին, որուն հրապարակն ալ «Հայոցի Ս. Գրիգորի փողոց կամ եկեղեցի կը կոչուի: Այս վանքին մէջ պահուած է շատ խնամքով եւ արծաթեայ ու ոսկեայ անօթներու մէջ Լուսաւորիչի գանկը եւ մաս մը նշխարներ: Հայր Աթանաս հայկական ծէսով պատարագ մատոյց Լուսաւորչի անուան նուիրուած խորանին առջեւ: Պատարագի արարողութեան մասնակցեցանք բոլոր Հայերս, առաջնորդութեամբ Պ. Բաղտօեանի:

Ի՜նչ կրնայինք խնդրել միաբերան մեր Լուսաւորիչէն. միշտ նոյն բանը. «Տուր աշխարհիս խաղաղութիւն, ազգիս Հայոց ազատութիւն»: Չենք գիտեր գոնէ այս անգամ լսելի կ'ըլլա՞յ Հայուն աղօթքը:

Սուրբին անուան նուիրուած հրապարակը Նափոլի քաղաքին ամէնէն հին, խըճողուած փողոցներէն մէկն է. մոմեր եւ եկեղեցւոյ սրբազան յիշատակներ ծախողներ են բոլորն ալ, աղքատ եւ խեղճ ու կրակ հագուած, իսկ մերկ երախաներ կը վխտային ամէն կողմը: Հետաքրքիր է գիտնալ թէ ե՞րբ, որո՞նց ձեռքով եւ ի՞նչ պայմաններու տակ մեր հայրապետին այդ մասունքները եկած են Նափոլի եւ տեղաւորուած այս վանքին մէջ եւ իրենց անուն տուեր են վանքին, հրապարակին ու փողոցին: Ուրախ պիտի ըլլանք եթէ մեր պատմագէտները կամ Մխիթարեան հայրերը լուսաբանեն մեզ:

Գր. ԿԻՐԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԶ.

ՏՈՒՐԵՒԱՌ

Բայց այդ յիսուն ոսկին, անշահ գումար մը չէ. տեսնենք, Աստուծով յաջող ելք ունենայի՜նք:

Այս միջոցին կինը սատանայի արագութեամբ վազեց, պահապաններուն երկուքը հեռացուց պատճառանօք, իջաւ ծովեզր ճիշդ նոյն վայրկենին երբ մէկին տեղ երկու նաւակ կը մերձենային եւ շփոթեցաւ տեսնելով թէ կին չկար, բայց երբ տեսաւ թէ միայն անմօրուս պատանի մը ցատկեց ցամաք եւ փայլուն ձայնով «կա՛ց, ես եմ, մի՛ վախեր» ըսաւ, սիրտ առաւ. Հեղինէ ինքն էր, որ կնոջ մօտենալով, հարցուց.

— Ի՞նչպէս, մարդդ համոզուեցա՞ւ:

— Շատ դժուարութիւն կը ցնէ:

— Եթէ դուն զինք չես կրնար համոզել, նայէ ի՛նչչափ զինեալ մարդկանց բազմութիւն կայ այստեղ, բանտապահը կ'ազատի եւ դուն քու շահդ կը կորսնցնես:

— Դուն այդ հոգ մի՛ ըներ, դուն իմ քովս կաց, ես ի՛նչ որ ըսեմ այն հրամայէ, ա՛ն հետոյ տասը քսան մարդ միայն, այդ նաեւ շատ է:

Ան ատեն ծովեզրին մօտենալով Հեղինէ՝

— Իշխան, խնդրեմ մօտ եկ. եւ քանի մը խօսք ըսելով՝ ահա զինեալ մարդիկ դուրս թափեցան նաւերէն:

Կինը եւ իշխանուհին առջեւէն կ'երթային խօսելով, եւ երբ հասան բանտին նախասենեակը ուր բանտապանը միայն նըստած էր եւ քանի մը պահապան դրան առաջ շուարած մնացեր կը նայէին, Հեղինէ դարձաւ քանի մը խօսք ըսաւ Խոսրովու, եւ նա մտնելով բանտապանին սենեակը եւ մերձենալով մարդուն հրամայական ձայնով՝

— Տո՛ւր բանտին բանալիքները, զրուցեց եթէ չես ուզեր մեռնիլ:

— Ի՞նչպէս կարելի է որ ես յանձն առնում այդպիսի հրամանի մը հնազանդիլ. միթէ՞ ես դաւաճան եմ:

— Ես է՛լ ժամանակ չունիմ կորսնցնելու, տղաք, կապեցէ՛ք այդ մարդը եւ գըտէք բանտին բանալիքը:

Այն ատեն արագ կինը իւր բոլոր հնարագիտութիւնն ի գործ դրաւ, սկսաւ լալ, ողբալ, աղաչել որ իր էրկանը չվնասեն, եւ երբ մարդը կը կապէին, ինք նորա գրպանէն կը հանէր բանալիքը, կուտար Խոսրովու, կ'աղաչէր որ նորա կենաց խընայեն, կը խոստանար որ բանտապանը ողջ առողջ իրենց յանձնէ եւ յապաւեր ձեռքը ու պահապանաց ամէնէն պարզամիտը առջեւ ձգած կը մտնէր բազմութեամբ բանտին խորերը ուր կը գտնուէր Գուրգէն տխուր, քունի մէջ թաղուած: Եւ հոն դուռը բանալով՝

— Ահա՛ առէք ձեր մարդը, միայն ի սէր Աստուծոյ իմ էրկանս եւ մեր մարդկանց մի՛ վնասէք կ'ըսէր

Խոսրով ան ատեն լապտերն առած խաւարչին բանտին մէջ մտաւ:

— Գուրգէ՛ն որդեակ, Գուրգէն, ո՞ւր ես, կանչեց:

Շղթաներու զզրդիւն մը պատասխանեց այս ձայնին, վասնզի Գուրգէն քունէ զարթած շարժեցաւ եւ նստաւ:

— Գուրգէն, Խոսրովին ձայնը չե՞ս ճանչեր:

— Դո՞ւ էլ հոս կուգաս:

— Վե՛ր կաց, երթանք, քեզ ազատելու եկանք, մի՛ շփոթիր:

Հազիւ թէ սթափեցաւ Գուրգէն, երբ Խոսրով երիտասարդին երեսները համբոյրներով կը ծածկէր, եւ իր արտասուքը ճերմակ մօրուքին վրայ կըթափթըփէին. առիւծը իր շղթաները կը ցնցէր, ելաւ կանգնեցաւ. Խոսրով ձեռքէն բռնած բերաւ բանտապանին սենեակը ուր խեղճ մարդը ոտքը ձեռքը ամուր կապած կը տքար, եւ կը խնդրէր որ կապերը թուլցնեն: Հեղինէ միշտ լուրջ որ մէկ կողմ կեցեր Գուրգէնի նիհար եւ դալկացած երեսը կը նայէր ու մարած աչքերը կը դիտէր եւ իւր արտասուքը կը սրբէր, այդ մարդուն աղաչանաց ձայնին չհամբերեց, եւ քայլ մը առնելով երբ պիտի հրամայէր որ մարդը քակեն, արագ կինը ժամանակ չտալով խօսելու, թեւէն բռնեց եւ մէկդի առաւ:

— Ահա քու եղբայրդ ազատեցաւ, հիմա իմ էրիկս ալ մոռցիր, եւ խոստումնքդ կատարէ՛

— Իրաւունք ունիս, — Խորէն, բեր այն ծրարը որ քեզի յանձնեցի:

Մտան առանձին փոքրիկ սենեակ մը, հոն իշխանուհին տուաւ կնոջ ադամանդեայ մանեակը եւ հարիւր ոսկին շարքը: Երբ դարբինը Գուրգէնի շղթաներու վերջին օղակը կը խորտակէր, կինը ոսկիները արագութեամբ կը համրէր եւ մանեակին փայլը իւր աչքը կը շլացնէր. երբ յիսուն ըսաւ, իւր սուր ակռաներով կտրեց ոսկեայ թելը, կէսը մանեակին հետ մէկ գըրպանը դրաւ, միւս կէսը միւս գրպանը:

ԾԵՐԵՆՑ

(Շար.)

որ արտաքսուեցաւ երկրէն) կ'ուզէր իմ երկու զաւակներս որբացնել։ Աւազակներ ղրկած են մեր տունները մեզ սպաննելու համար»։

Երբ իրեն հարց տրուեցաւ թէ համայնավա՞ր է, Պըզրի պատասխանեց. «Օրէնքը կ'արգիլէ որեւէ զինուորականի կուսակցական ըլլալ։ Սուրիական բանակը ամէն պարագայի մէջ Սուրիոյ ժողովուրդին համար է, եթէ Սուրիոյ ժողովուրդը ուզէ համայնավար ըլլալ՝ ոչ ոք կը խառնուի, նոյնն է եթէ ուզէ Փաշական ըլլալ։ Նուրբին խնդիր է»։

× Ուաշինկթընի մէջ, ինչպէս գրած էինք, կացութեան կը հետեւին առանց միջամտելու։ Համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրներու, Արտաքին Նախարար Ֆ. Տըլըս յայտարարած է որ «ներկայիս բաւարար տուեալներ կան մտածելու համար որ Սուրիան արբանեակ պետութիւն մը դառնալու ճամբուն վրայ է, բայց տակաւին կարելի չէ ըսել որ դարձած է արդէն»

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, ամերիկեան պաշտօնի սպասարկութեան շրջանակները երկար ատեն է կը նախատեսէին այս վախճանը, բայց արտաքին շրջանակները միշտ կը յուսային թէ Սուրիոյ չափաւոր տարրերը կրնան յաղթել։

«ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ»Ը ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ

Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, Սուրիոյ Արտաքին Նախարարը լիազօրութիւն տուած է ՄԱԿի սուրիական պատուիրակին, որ Ապահովութեան Խորհուրդին ուշադրութեան յանձնէ «Դամասկոսի ամերիկեան դեսպանատան անձնակազմին կողմէ Սուրիոյ ներկայ վարչակարգին դէմ կազմակերպուած դաւադրութիւնը»։ Կը սպասուի, որ Միացեալ Նահանգները իրենց վերջնական խօսքը ըսեն այլեւս։

× Քաղաքական շրջանակները կը սպասեն, որ Սէուտ արքան Գահիրէ երթայ, Նասրի եւ Քուաթլիի հետ տեսակցութիւն մը ունենալու համար։

× Խ. Միութեան եւ Սուրիոյ միջեւ կնքուած նոր համաձայնութեամբ՝ Դամասկոսի եւ Մոսկուայի միջեւ դիւանագիտական փոփոխութիւններ եղան։ Անկախ ասկէ, Խ. Միութիւն 16 օդակայաններ պիտի կառուցանէ Սուրիոյ մէջ եւ 120 պատերազմական օդանաւեր պիտի յանձնէ Դամասկոսի կառավարութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ընտրութիւններուն մասնակցելու համար տասնըչորս կուսակցութիւններ արձանագրուած են։ Ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Սեպտեմբեր 15ին։

ԻՏԱԼԱՑԻ Ծովակալ մը, որ Պալէար կղզիներէն կուպար փոքր սրօսանաւի մը վրայ, փոթորիկի բռնուելով կորսուած է ծովուն բացերը։ Զբօսանաւուն մէջ կը գտնուէին նաեւ երեք նաւաստիներ։

ԹԱՆԿՕԿԻ մէջ պատերազմական վիճակ հաստատուեցաւ։ Երեք նախարարներ, որոնց մէջ կը գտնուի Պատերազմական Նախարար Թանարաթ, հրաժարեցան երէկ առաւօտ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Վեցերորդ Նաւատորմին զօրավարժները սկսան Միջերկրականի մէջ։ Այնպէս կը կարծուի, թէ ամերիկեան ռազմանաւերու ներկայութիւնը՝ Միջերկրական ծովուն մէջ, կապ ունի Սուրիոյ անցուդարձերուն հետ։

ՅՈՒՆԱԿԱՆ քարիւղատար նաւ մը պայթեցաւ Ճիպրալթարի բացերը։ 88 հոգի կարողացաւ ազատիլ բոցերուն մէջէն։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ խռովութիւնները կը շարունակուին։ Վերջերս ահաբեկիչներու յաջորդական վեց յարձակումներ գործեցին, որոնց հետեւանքով չորս հոգի մեռաւ եւ 17 ուրիշներ վիրաւորուեցան։

Օգոստ. 20ը երկրորդ տարեդարձն էր Կոստանդինի ջարդին, որ 100 Ֆրանսացիներու կեանքը խլած էր. կը սպասուէր, որ ապստամբները նոր խռովութիւններ հանէին այդ օրը, սակայն ո՛չ մէկ միջադէպ պատահեցաւ։

Բշ. օր, Պէրթըլոյի մօտերը, Ֆրանսական գումարտակ մը անակնկալ բախում մը ունեցաւ ապստամբներուն հետ։ Բանակայիններու պաշտպանողականը զօրաւոր էր։ Վեց ապստամբներ սպաննուեցան։ Լեգէոնականներն ալ ունին քանի մը կորուստներ։

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

Այրի Տիկին Փերուզ Փիլթօֆեան, Պ. Մկրտիչ Գէորգեան, Պ. Գրիգոր Գէորգեան, Տէր եւ Տիկ. Արսէն Քիւրտեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Պօղաճեան եւ զաւակը՝ Տէր եւ Տիկ. Վարուժան Պօղաճեան (Մարսէյլ), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ ազգականին

ԱՐՇԱԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ
(Սափրիչ Արշակ)

մահը որ տեղի ունեցաւ Մարսէյլ Օգոստ. 18ին։

Յուղարկաւորութիւնը այս ուրբաթ ժամը 10.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պարոն Խաչիկ Ալթունեան, այրի Տիկին Մարի Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Պետրոսեան, Պարոն Նշան Պետրոսեան եւ այրի Տիկին Ն. Ալթունեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Օգոստ. 25ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցին, իրենց կնոջ, աղջկան, քրոջ, հարսին՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները.

Այս առթիւ այրի Տիկին Մարի Պետրոսեան 5000 Ֆրանք կը նուիրէ Լիոնի Եկեղեցաշէն յանձնախումբին եւ Պ. Նշան Պետրոսեան 3000 Ֆրանք Փարիզի Մշակոյթի Տան։ (Այս վերջինը ստանալ Յառաջէն)։

Հ. Բ. Ը.ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍ. ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՓԱՐԻԶ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Համալսարանական Ոստանի Մարի Նուպար հիմնարկութեան մէջ հայ ուսանողները կրնան սենեակ ապահովել իրենց համալսարանական ուսման ընթացքին, հետեւեալ պայմաններով —

1) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաշօ) վկայական։

2) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի կամ որեւէ համալսարանական բարձրագոյն դպրոցի մը մէջ։ Լիսէները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր։

3) Երկու հոգինոց սենեակը կ'արժէ անձ գլուխ 4.500 Ֆրանք ամսական, իսկ յետագային առանձին սենեակ ունենալու պարագային 5.700 Ֆրանք։

4) Համալսարանական Ոստանի ուսանողները կ'օգտուին ուսանողական ճաշերէ (75 Ֆրանք)։

Փարիզի Հայկ. Տունը, իր հայկական ճարտարապետական ոճով, իր գրադարան ընթերցարանով, եւ վերջապէս գրեթէ բոլոր գաղութներէ հոն հաւաքուած հայ ուսանողներով հայկական փոքրիկ օճախ մըն է Միջազգային այս հսկայ Ոստանին մէջ, իր արդիական բոլոր յարմարութիւններով։

Բոլոր դիմումները պէտք է ընել հետեւեալ հասցէին՝

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶ

Կ Ո Չ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1957–1958 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Պարտականութիւն կը նկատենք տալ կարգ մը ծանօթութիւններ, Եւրոպայի միակ աղջկանց գիշերօթիկ վարժարանի ընդունելութեան մասին։

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ հայուհիներու սերունդ մը։

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ —

Ա.) Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու որդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրովէի եւ պաքալորէային։

Բ.) Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիները կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ։ Տարեվճարն է 120,000 Ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ։

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան՝

1 Bld du Nord — Le Raincy
Tél. Le Raincy 172

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Թիւ 187-188 (Յուլիս–Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայ անասնաբոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տօքթ. Ասքանազ). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տօքթ. Յակոբեան). — Ծովի լողանք (Տօքթ. Աշճեան). — Գինի (Բժկ. Բառարան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէռհօօկէն). — Եղունգները եօթը ամիս միայն (Տօքթ. Ազատանի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչուհի). — Ֆրանկախտը (Տօքթ. Միսաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէռհաոն). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Յ. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան Ֆրանսա 1000 Ֆրանք, արտասահման 1200 Ֆրանք։ Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՐ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է խաղողի նուէրներ հետեւեալ ազգայիններէ.—

Տէր եւ Տիկին Զիլֆէմեան, Յովսէփ Տէմիրճեան, Մ. Գավէզեան, Հաճի Յակոբեան, Ալեքսանեան, Առիէմօֆ, Մարգարեան, Շահինեան, այրի Տիկիններ Մուրատեան, Սրբուհի Յովհաննէսեան, Դույաճեան, Էլիզաբէթ Յակոբեան, Սաատէթեան։ Տիկիններ Մանուշ Պօյաճեան, Շիրինեան, Ժամկոչեան։ Պարոններ Փայլակ Միքայէլեան, Թաթարեան եւ Նոտարեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Արամ Մարտոեան (Ամերիկայէն) հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր այն հայրենակիցներուն ու բարեկամներուն որոնք իր երկու ամսեայ Վալանս գտնուած ժամանակ ցոյց տուին սրտագին վերաբերմունք եւ հիւրասիրութիւն։

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise -
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3000 ֆ.բ. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 փրաք: Հատը 12 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ • VENDREDI 23 AOUT 1957

33րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 7973 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3775

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Բ.

Ղրիմի պատերազմը (1854-55), որ ծագած էր Պաղեստինի սուրբ վայրերուն վրայ օրթոտոքս եկեղեցիին գերակշռութիւնը ապահովելու յաւակնութեամբ, վերջ գտաւ Ռուսիոյ պարտութեամբ:

Հայերը ո՛չ մէկ մասնակցութիւն բերին այդ պատերազմին:

Տարբեր էր 1877-78ի Թուրքեւռուս պատերազմը՝ ի պաշտպանութիւն Պալքաններու սլաւ ազգերուն, 1876ի պուլկարական ջարդերէն վերջ:

Հայերը մեծ յոյսեր դրած էին Ռուսիոյ վրայ: Գրիգոր Արծրունի Կովկասահայերու կողմէ դիմած էր Աղեքսանդր Բ. կայսեր, որպէսզի ազատագրէ նաեւ Թրքահայաստանը: Ռուսական բանակի հայ զօրավարներ Լազարէֆ, Լորիս-Մելիքով, Տէր-Ղուկասօֆ եւ Շելկովնիկով կարեւոր յաղթանակներ տարած էին՝ գրաւելով Կարսը, Ալաշկերտն ու Էրզրումը:

Սան Ստեֆանոյի դաշնագրին 16րդ յօդուածը շուտով վերածուեցաւ Պերլինի 61րդին: Հայերու պահողութիւնները ի զուր անցան:

Թրքահայաստանի գրաւեալ վայրերու Հայերէն շատեր ստիպուած էին անցնիլ սահմանը՝ զոհ չերթալու համար Թուրքերու վրէժխնդրութեան. Ռուս սահմանապահ զինուորները հոն մղեցին անոնցմէ շատերը՝ վերէն տրուած հրամանին վրայ:

Կովկասի փոխարքայ իշխան Դոնտուքով Կորսակով 1885ին փակել տուաւ 500 հայկ. դպրոցներ՝ փողոց նետելով 20 000 աշակերտ եւ 900 ուսուցիչ, առնելով նոյնինքն Պոլոժէնիայի շնորհած սահմանափակ իրաւունքները: Մելքիսեդեկ եպս. Մուրատեան, ընտրեալ, բայց ցարէն աչ-վաւերացեալ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, յուշիչ էջերու մէջ նկարագրած է Կովկասի մեր եղբայրներուն վիճակը, մատնանշելով եւ խստիւ ձաղկելով ռուսական իշխանութեանց հակահայ քաղաքականութիւնը:

Անկէ վերջ ռուսացման ճամբուն վրայ նոր քայլեր առնուեցան:

1890ին, երբ դեռ նոր էր կազմուած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, տեղի ունեցաւ երիտասարդ ուսանող Սարգիս Կուկունեանի խումբին դժբախտ արշաւանքը դէպի Թրքական սահմանը: Ռուս զինուորներ ձերբակալեցին երիտասարդ հայրենասէրները եւ Սիպերիա աքսորեցին անոնցմէ շատերը:

1895ին Պոլսոյ վեց մեծ դեսպանները Բ. Դրան ներկայացուցած էին բարենորոգումներու ծրագիր մը, որ ծանօթ է «Մայիսեան Ծրագիր» անունով: Ապտիւլ Համիտ դժգոհ էր: Գերմանիա երկդիմի դիրք բռնած էր: Կոմս Լոպանով յայտնեց թէ «ռուս կառավարութիւնը բացարձակապէս հակառակ է որեւէ ճնշում բանեցնելու Սուլթանին վրայ»: Ծրագիրը թաղուեցաւ՝ շնորհիւ Ռուսիոյ:

Քաջալերուած երաշխաւոր պետութեանց անտարբերութենէն — ոմանց ալ մեղսակցութենէն — ջարդի հրաման տուաւ Համիտ եւ հայկական նահանգներն ու Կիլիկիան արիւնով ողողեց:

Հաստատուած իրողութիւն է, որ Տրապիզոնի եւ Էրզրումի ջարդերուն իրենց հաւանութիւնը տուեր էին տեղւոյն ռուս հիւպատոսները:

1896 Օգոստ. 26ին Պանք Օթոմանի գրաւման օրը Պոլսոյ ռուսական դեսպանատան աւագ թարգմանը Մաքսիմով խաբեպատիր խոստումներով յեղափոխականները դրամատունէն դուրս հանելէ վերջ, ուղղակի գացած էր Համիտի մօտ եւ խորհուրդ տուած. «Ջարդեցէ՛ք, վեհափա՛ռ, ջարդեցէ՛ք»:

Արդիւնքը յայտնի է

Նոյն օրերուն պատասխանելով բարենորոգումներու մասին Անգլիոյ մէկ յուշագրին, Ռուսիա պաշտօնապէս կը յայտարարէր թէ Ֆրանսայի հետ համախորհուրդ՝ պիտի պաշտպանէ օսմ. կայսրութեան հողային ամբողջութիւնը:

Իշխան Գալիցին Կովկաս ղրկուեցաւ իբրեւ փոխարքայ՝ երկիրը ռուսացնելու պաշտօնով

1903 Յունիս 13ին ցարական կառավարութիւնը գրաւեց հայկ. դպրոցներու եւ եկեղեցիներու կալուածները, 90 միլիոն ոսկեդրամ Փրանք արժէքով:

Համաժողովրդական ընդվզումին առջեւ Ռուսերը տեղի տուին 1905 Օգոստոս 1ի հրովարտակով, սակայն հրահրեցին 1904-1905ի հայ-թաթարական կռիւները:

Քանի մը տարի վերջ հալածանք Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ (1909-1911), բանտարկութիւն 160 յեղափոխականներու եւ դղրդագին դատավարութիւն մը Ս. Պետերսբուրգի Ծերակոյտի մասնաւոր ատեանին առջեւ:

Կոմս Վարանցով-Դաշկովի Կովկասի փոխարքայ նշանակուելէն վերջ (1912) է միայն, որ Ռուսիոյ քաղաքականութիւնը փոխուեցաւ Հայերուն հանդէպ:

Պալքանեան պատերազմի վաղորդայնին (1913) բարենորոգումներու խնդիրը դիւանագիտական սեղանի վրայ դրուեցաւ: Ռուսիա այս անգամ պաշտպանեց հայկ. շահերը: Բ. Դրան հետ կնքեց 1914 Փետր. 6ի համաձայնագիրը:

Թուրքերը չներեցին այդ պաշտպանութիւնը եւ 1915ին ուզեցին արմատէն լուծել Հայկական Դատը:

Մնացեալ պատմութիւնը թարմ է դեռ մտքերու մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍՈՒՐԻԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ

•

ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի օր, Մաթինեոնի մէջ Նախարարաց Խորհուրդը աւելի քան երկու ժամ տեւողութեամբ նիստ մը գումարեց: Արտաքին Նախարար Փինօ տեղեկութիւններ տուաւ միջազգային վերջին անցուդարձերուն մասին, Ելմտական Նախարար Կայեառ բացատրութիւններ տուաւ տնտեսական հարցերու շուրջ եւ անդրծովեան Ֆրանսայի Նախարար Ժաքէ խօսեցաւ Թունուզի մասին:

Նախարարաց Խորհուրդին ժամանակը կը պակսէր՝ ամբողջութեամբ քննելու համար Ալժերիոյ վերապահուած Օրէնսգիրքը: Կարելի չեղաւ լուծում մը գտնել, եւ յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին կը նախատեսուին նախարարական բազմաթիւ ժողովներ՝ այս ուղղութեամբ: Վարչապետ Մոնուրի խորհրդակցութիւններու սկսելու համար, կը սպասէ երկրին կուսակցական ղեկավարներուն, որոնք ներկայիս բացակայ են Փարիզէն եւ նոյնիսկ «անդամալոյծ»: Հաւանաբար Սեպտ. 3ին նախատեսուած Նախարարաց Խորհուրդի ժողովին ամէն ինչ պարզուած ըլլայ:

Ամէն պարագայի մէջ, Վարչապետը նպատակ ունի Սեպտ. 26ին Խորհրդարանը բացառիկ ժողովի հրաւիրելու՝ վերջնապէս լուծելու համար դժուարին այս հարցը: Ուրեմն Մոնուրի որոշած է արդէն այժմէն [illegible] ժողովներու [illegible] Սեպտ. 24ի համար:

Վարչապետը երբեք նպատակ չունի երեսփոխաններու [illegible], նկատելով որ այդ պարագային բաւական պիտի ունենայ Ալժերիոյ վերապահուած Օրէնսգիրքին քննութիւնը:

Սկզբունքի համաձայնութիւն մը գոյացած է արդէն նախարարներու միջեւ. Օ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

•

«ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐ»

Կոմսէն փոխ կ'առնենք այս խորագիրը «խոնարհ»ի մը յիշատակին պտղունց մը խունկ ծխելու համար: «Սափրիչ Արշակ» էր, վերջերս զինքը յանկարծօրէն առինք, երբ դուռէ դուռ, խանութէ խանութ կ'այցելէր յաճախորդները, օրուան իր հացը մարդու պարտական չըլլալու համար:

Սահմանադրութեան յաջորդող մէկ քանի տարիներու Պոլսոյ [illegible] մէջ իր կերպարանքը եւ անունը բոլոր Սկիւտարցիներուն համար կենդանի պատկեր մըն է՝ կապուած Րաֆֆի լսարանին հետ, որուն հիմնադիրներէն էր:

Երիտասարդ ու եռանդուն Արշակը աջ բազուկն էր այդ օրերուն «Խոնարհ Հերոսներ»ու խումբին, որ կեանք, կենդանութիւն տուաւ Րաֆֆիի տղոց՝ ուրիշ խոնարհի մը՝ Ռոբովամին հետ: Կան տակաւին կենդանի վկաներ, անոնց բեղուն գործունէութեան, ինչպէս Աշոտ Մատաթեան, եթէ ոչ յաւէտ մեկնած են Շաւարշ Միսաքեաններ, Ենովք Շահէններ եւ միւսները. իսկական մղիչ ուժերը այդ երիտասարդական գեղեցիկ շարժման որուն անունին կապուած պիտի մնայ Արշակինը:

Ամէն ինչ էին այդ խումբ մը տղաքը Սկիւտարի հայկական թաղը կենդանութեամբ լեցնելու համար: Այսօր Ակնունին, վաղը՝ Խաժակը կամ Շահրիկեանը չէին կրնար իրենց օձիքը ազատել Րաֆֆիին «խենթերէն» ու սիրով կը մագլցէին *Փոստային ճամբէն*, դէպի լսարան: Կանուխէն լեցուած կ'ըլլար այս կոկիկ սրահը գոհունակ եւ հպարտ ժպիտ մը գծելով Արշակին կամ Ռոբովամին դէմքերուն վրայ:

Ու կը պատմեն որ նման լեցուն սրահի մը առջեւ, երբ անզգուշութեամբ կրակ կ'առնէ այդ փոքրիկ բեմին վարագոյրը, մեր «խենթերը» խուճապահար փախչող հանդիսականներուն կը պոռան բեմէն.— «Մի փախչիք, բան չկայ, *մենք պատասխանատու ենք...*»:

Ի՞նչ բանի պատասխանատու էին սակայն: Հանդիսականներու կեանքի՞ն, շէնքին անվթար պահպանմա՞ն: Ոչ մէկը, ոչ միւսը: Ունէին պատասխանատուութիւնը իրենց ստանձնած գործին, իրենց կամքին, իրենց հաւատքին:

Անմահ է նաեւ այս «խոնարհ հերոսներ»ուն յիշատակը:

ՆՈՃԻ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԵՆ ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ԸՆԴՀԱՏԵԼ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

*

Մօտ շաբաթ մը խորհրդակցելէ վերջ, Արեւմտեան պետութիւնները որոշեցին Ա[illegible] մէջ Խ. Միութեան առաջարկել երկու տարուան ընդհատում՝ հիւլէական փորձերու: Պայմանաւ որ՝ Ռուսերը դադրեցնեն պատերազմական զործիքներու շինութիւնը:

Արեւմտեաններու այս որոշումը ուշագրաւ է յատկապէս անոր համար՝ որ ցարդ անոնք կ'ուզէին փորձերը կախել միայն տասը ամիս: Սակայն, Լոնտոնի մէջ, Արեւմտեանները բարի կամեցողութեան նոր փորձ մը ըրին, հարցը լուծելու համար: Այս առաջարկը յանձնուեցաւ Ատլանտեան Դաշնակցութեան դիւանին, Խ. Միութեան ներկայացուելէ առաջ:

Ատլանտեան Դաշնակցութեան անդամները հրաւիրուած են բացառիկ ժողովի՝ երկուշաբթի օր, վաւերացնելու համար այս առաջարկը:

Խորհրդային շրջանները, Արեւմտեաններու առաջարկին մասին խօսելով, յայտնեց թէ Մոսկուայի պատուիրակութիւնը ուշադրութեամբ պիտի քննէ Արեւմտեաններու նոր առաջարկը, սակայն պէտք չէ մոռնալ, որ Խ. Միութեան կառավարութիւնը մերժած է արդէն երեք կէտեր, որոնք հետեւեալներն են.—

1) Խ. Միութիւն պէտք է ընդունի օդային եւ ցամաքային հսկողութիւնը, որ առաջարկուեցաւ Տըլըսի կողմէ (Օգոստոս 2):

2) Դադրեցնել հիւլէական նիւթերու պատրաստութիւնը.

3) Պայմանադրական զէնքերու սահմանափակում:

× Ուաշինկթընի մէջ Սպիտակ Տան հրատարակած մէկ զեկոյցին մէջ, Նախագահ Այզընհաուըր կը յայտարարէ.— «Յոյս ունիմ, որ Խ. Միութիւն պիտի միանայ մեզի եւ մեր Արեւմտեան բարեկամներուն՝ ապազինումը իրականացնելու համար: Այնքան ատեն որ վերջնական համաձայնութիւն չէ գոյացած այս ուղղութեամբ, բնականաբար Միացեալ Նահանգները պիտի շարունակեն հիւլէական փորձերը, իրենց ապահովութիւնը հաստատուն գետնի վրայ դնելու համար»:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ

Փարիզէն խումբ մը ընկերներ այցելութիւն տուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ճամբարին, Ատլանտեանի ափին: 230 տղաք ու աղջիկներ կան: Բոլորն ալ հանգիստ են ու զուարթ: [illegible] մթնոլորտ մը կը տիրէ:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ

«ՏԱԿԱՒԻՆ ՊԱՏՃԱՌ ՉԿԱՅ ՈՐ ՄԻՋԱՄՏԵՆՔ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ»

Ուաշինկթընի մէջ Նախագահ Այզընհաուըր շաբաթական իր մամուլի ասուլիսին ընթացքին, անդրադառնալով Սուրիոյ դէպքերուն, յայտնեց թէ տակաւին բաւական տեղեկութիւններ չունէր՝ Դամասկոսի անցուդարձերուն իրական պատկերը տալու համար: Անկախ ասկէ, ճշդեց թէ, ներկայիս Ամերիկա որեւէ պատճառ չունի՝ միջամտելու համար Սուրիոյ մէջ: Նախագահը յայտնեց, թէ Միջին Արեւելքի ներկայ տագնապը Միացեալ Նահանգներու հետ կապ չունի միայն, այլ՝ բովանդակ ազատ աշխարհին հետ:

Լրագրողներու խնդրանքին ընդառաջելով, Նախագահը յայտնեց, թէ Խ. Միութիւն սուրիացի ապստամբներուն զգացումները կ'օգտագործէ, իր ազդեցութեան ենթարկելու համար այդ շրջանը:

Հարց տրուեցաւ, թէ Միացեալ Նահանգները թո՞յլ պիտի տա՞ն, որ Միջին Արեւելքի մէջ համայնավար պետութիւն մը ստեղծուի: Պատասխան. - Բազմաթիւ տեսակի համայնավարութիւն կայ: Նախագահը բացատրեց, թէ Եուկոսլաւիոյ մէջ Թիթոյի հաստատած վարչակարգը բոլորովին տարբեր է Արեւելեան Եւրոպայի համայնավար երկիրներէն. կարելի չէ Եուկոսլաւիան նկատել միջազգային համայնավարութեան մէկ գործիքը, թէեւ Միացեալ Նահանգները համաձայն չեն համայնավար վարչակարգերու, ի՛նչ ձեւի որ ալ ըլլան անոնք:

× Ամերիկեան Վեցերորդ նաւատորմի սպայակոյտը կը յայտնէ, թէ Միջերկրականի մէջ կատարուող ռազմափորձերը ոչ մէկ կապ ունին Սուրիոյ անցուդարձերուն հետ:

ՕՄԱՆԻ հարցին քննութիւնը Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ մերժուելէ վերջ, արաբական պետութիւնները կը մտածեն խնդիրը ներկայացնել ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին: Անգլիա պիտի ընդդիմանայ այս ձգտումին:

ՊԱՅԹՈՒՑԻԿ ՎԻՃԱԿ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ՌՈՒՍԱՆԵՒՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ կընքուած վերջին համաձայնութեամբ, քաղաքական աշխարհի բովանդակ ուշադրութիւնը դարձեալ կեդրոնացած է Միջին Արեւելքի վրայ:

Միջազգային մամուլը, շատ մութ գոյներով կը ներկայացնէ Սուրիոյ կացութիւնը:

Ըստ այդ աղբիւրներու, Սուրիա դարձած է Ռուսիոյ մէկ արբանեակը, մեծապէս վտանգելով խաղաղութիւնը Միջ. Արեւելքի մէջ:

Արդարեւ, ռուսեւսուրիական համաձայնութիւնը, որ կնքուեցաւ Մոսկուայի մէջ, Օգ. ... 3ին, պարզ եւ սովորական դաշնագիր մը չէ, սահմանափակուած տնտեսական հարցերու մէջ:

Այդ դաշնագրով, Խ. Միութիւնը յանձն կ'առնէ Սուրիոյ մէջ ճարտարարուեստական եւ ելեկտրական մեծ կառուցումներ կատարել, երկրին տնտեսական մակարդակը բարձրացնելու համար:

Միւս կողմէ, Խորհրդային Ռուսաստան, ռուսական կազմածներով եւ մասնագէտներով, երկիրը պիտի օժտէ խճուղիներու եւ երկաթուղիներու լայն ցանցով մը: Ան, կարճ ժամանակի մը ընթացքին, յանձնառու կ'ըլլայ զանազան գործարաններ եւ ռազմական խարիսխներ շինելու Սուրիոյ մէջ: Խօսք կայ զինուորական նաւային մեծ խարիսխ մը հաստատելու, որ ի վիճակի ըլլայ մեծ ռազմանաւեր եւ սուզանաւեր ընդունելու եւ անոնց ապաստան տալու:

Արդէն իսկ մեծ քանակութեամբ ռուսական զէնքեր ամբարուած են սուրիական մթերանոցներու մէջ, եւ վերջին համաձայնութեամբ, Սուրիա շուտով պիտի օժտուի առանձնակ մը Թորփիլահալածներով եւ երկու սուզանաւերով: Անոնց հաշուերու հարկիւրաւոր ծանր հրասայլերը եւ սլանաւերը, որոնք մինչեւ հիմա յանձնուած, կամ յանձնուելու վրայ են

Այս դաշնագրին ստորագրման առթիւ, Մոսկուայի մէջ ստորագրուած ... պաշտօնական հաղորդագրութիւնը ... խօսուած ճառերը, ռուս եւ սուրիական պատուիրակներու միջեւ, կը շեշտէին երկու երկիրներու յարաբերութեանց սերտացումը, «բացարձակ անկախութեան եւ հաւասարութեան հիման վրայ»:

Պարզ էր, որ երկու երկիրներու վարիչները կ'աշխատէին նսեմացնել կամ աւելի ճիշդ՝ ծածկել այս դաշնագրին քաղաքական եւ զինուորական խիստ կարեւոր արժէքը, արեւմտեան աշխարհին ուշադրութիւնը իրենց վրայ չհրաւիրելու մտահոգութեամբ:

Այդպէս չեղաւ սակայն Արեւմտեան աշխարհին վերաբերումը:

Այս դաշնագիրը ռումբի մը տպաւորութիւն գործեց եւ միջազգային մամուլը լայն տեղ տուաւ իր սիւնակներուն մէջ, միշտ ծանրանալով Սուրիոյ դէպի Խ. Միութիւն հակումին իրողութեան վրայ:

Եւ իսկապէս, քաղաքական խիստ կարեւոր նշանակութիւն ունի այս համաձայնութիւնը:

Պաշտօնական յայտարարութեան պատճէնն իսկ ցոյց կուտայ, որ Սուրիա շատ աւելի յառաջ գացած է քան ... արբանեակ որեւէ երկիր, որ մաս կը կազմէ Խ. Միութեան պլոքին:

Արդարեւ, Ռուսիա յենելով այս դաշնագրին կարգ մը տրամադրութիւններուն վրայ, կրնայ ո'չ միայն հարկ եղած մասնագէտները ղրկել տնտեսական ձեռնարկներու վերաբերեալ, այլ եւ ի վիճակի է ազատօրէն ղրկել այնքան մարդ, որ հարկ կը դատէ զինուորական ձեռնարկներու շինութեան համար:

Այսպէսով, Սուրիոյ մէջ կրնայ քաղմուիլ շուտով, ռուսական «քաղաքային պարզ մասնագէտներու եւ օժանդակ անձերու» մեծ բանակ մը, որ կրնայ երկրին մէջ մնալ այնքան ատեն, որ դաշնագրին պայմաններով ճշդուած ձեռնարկները չեն վերջացած:

Այս ծպտեալ «կամաւորներ»ը իրենց պարտականութիւնը պիտի ըլլայ բաց երեւոյթին, վարժեցնել Սուրիացիները ռուսական կազմածներուն, կրնան կատարել ուրիշ դեր մը, որ տարբեր նպատակներու ծառայէ:

Հոս է արդէն, արեւմտեան աշխարհի քաղաքական մասնագէտներու մտահոգութեանց բուն պատճառը:

Անոնք չեն ծածկեր այլեւս այն իրողութիւնը, որ ռուսական տնտեսական թափանցումով, մեծաքանակ զէնքերու յանձնումով եւ անհաշիւ մասնագէտներու առաքումով, մեծ ճեղք մը բացուած է Միջին Արեւելքի արեւմտեան պատնէշին ներս:

Այդ ..., ... փորձագիտութիւնը, որուն նպատակն էր կասեցնել համայնավարութեան ծաւալումը արաբական աշխարհին մէջ, ... է կամ ... կորսնցուցած իր արդիւնաւէտութիւնը:

Այս իսկ պատճառով, Սուրիոյ կացութիւնը ... Արեւմուտքի ... Արդ ... Միջին Արեւելքի ... Հանդէպ անտարբեր պիտի չմնան այս նոր կացութեան առջեւ, եւ անոնց հակազդեցութիւնը պիտի ըլլայ բիրտ եւ արագ:

Ռուսական ճակատը, լաւ գիտնալով ասիկա, արդէն իսկ նախազգուշական միջոցներու դիմած է, անմիջապէս ամրապնդելու համար շահուած դիրքերը:

Այս ուղղութեամբ, ուշագրաւ է սուրիական կառավարութեան երեւան հանած դաւադրութիւնը, «ուղղուած երկրին պետական վարիչներու դէմ»: Ամերիկա պաշտօնապէս ամբաստանուեցաւ որպէս հեղինակ այս դաւադրութեան:

Այս դաւադրութեան առիթով, Սուրիոյ ներկայ վարիչները, ձեռնարկած են ընդդիմադիր տարրերու չէզոքացման եւ փըճացման: Հեռագիրները հաղորդեցին բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած բանակին մէջ: Այս առթիւ կ'արժէ յիշել սուրիական սպայակոյտի պետ՝ զօրավար Նիզամէտտինի պաշտօնէ արձակումը, որ կը նկատուէր կողմնակից արեւմտեան երկիրներու: Այս բոլորը ցոյց կուտան, որ ռուսական ձեւի մաքրագործումները յառաջ կը տարուին անխնայաբար:

Այս ուղղութեամբ, խիստ ուշագրաւ է գնդապետ (այժմ զօրավար) Աֆիֆ Պիզրիի ... կումը:

Այս վերջինը, միշտ նկատուած է որպէս ջերմ յառաջդիմական եւ մտերիմ բարեկամ՝ Խալէտ Պէքտաշին, որ Միջին Արեւելքի համայնավար կուսակցութեանց միահեծան պարագլուխն է: Միջանկեալ արձանագրենք, որ Խալէտ Պէքտաշ անդամ է սուրիական Խորհրդարանին, ըլլալով միակ համայնավար երեսփոխանը ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքի արաբական երկիրներու

Սուրիոյ քաղաքական այս նոր յեղաշրջումը, ինչպէս բսինք, ստեղծած է խիստ վտանգաւոր կացութիւն մը:

Վտանգաւոր՝ անոր համար, որ դուռ պիտի բանայ քաղաքական եւ գուցէ զինուորական նոր բախումներու, պաղ պատերազմէն անցնելով տաք պատերազմի

Սուրիոյ խորհրդայնացումով, մեծապէս վտանգուած պիտի ըլլայ Սէուտի Արաբիոյ, Իրաքի ... նաւթահանքերը, որ երկար տարածութեան վրայ կ'անցնի սուրիական հողամասէն:

Միացեալ Նահանգները թոյլ պիտի տա՞ն, որ այս նաւթերը իյնան Խ. Միութեան ուղղակի հակակշռին տակ:

Անտարբեր կրնա՞ն մնալ, որ Միջին Արեւելքի մէջ արբանեակ պետութիւն մը ստեղծուի, որ աքցանի մէջ առնէ Ատլանտեան Դաշինքի արեւելեան ամրոցը՝ Թուրքիան:

Ահա հարցումներ, որոնց պատասխանին անձկութեամբ կը սպասէ ամբողջ աշխարհը:

Մինչ այդ՝ կ'արժէ գիտնալ, որ Խ. Միութիւնը ի՞նչ նպատակներ կը հետապնդէ Միջ. Արեւելքի մէջ, այսքան վտանգաւոր եւ ուղղակի ելք մը կատարելով ամերիկեան ամրոցէն ներս, խիստ պայթուցիկ կացութիւն մը ստեղծելով:

ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Որեւէ ժամանակէ աւելի, մեր ժողովուրդը դժնդակ պայքար կը մղէ, ա'յս օրերուն, իր գոյութեան համար:

Այս պայքարը բացառիկ, արտակարգ նշանակութիւն մը ունի:

Կան ժողովուրդներ, որոնք կը պայքարին՝ իրենց մեծութիւնը, փառքը եւ գերիշխան դիրքը ամրացնելու համար: Կան որ կը պայքարին՝ տիրելու, իշխելու համար:

Կան ուրիշներ ալ, որոնք կը պայքարին, առանց յաւակնութիւններու. պարզապէս իրենց ազատութիւնը եւ խաղաղ զարգացման հնարաւորութիւնը պահելու համար:

Մեր ժողովուրդը կը պայքարի նախ՝ ազատութիւն ձեռք բերելու համար. յետոյ՝ գոյութեան ապահովութիւն, որպէսզի կուլ չերթայ վիշապ ժողովուրդներու եւ վերջապէս որպէսզի հարուստ, բարգաւաճ գոյութիւն մը ունենայ:

Այս բոլոր կէտերը նկատի ունենալով, կրնանք ըսել թէ ամէնէն աննպաստ կացութեան մէջ կը գտնուինք, այսօր: Կէս կիսուած է մեր ժողովուրդը. մէկ մասը՝ թէեւ Հայրենի հողին վրայ, բայց ռոնակալ թաթի տակ է. միւս մասը՝ Հայրենիքէն դուրս, ցիրուցան աշխարհի չորս ծագերուն:

Մեր ժողովուրդին կը մնայ՝ գերագոյն ջանքերով եւ զոհաբերութիւններու գնով՝ իր գոյութեան կառչիլ, ազգային, քաղաքական, հոգեկան ու մշակութային կապերու ամրապնդումով:

Քաղաքական գետնի վրայ, մեր ժողովուրդը, եթէ կ'ուզէ ապրիլ իբրեւ ազգ, պարտաւոր է նախ պայքարիլ՝ ազատ հայրենիք ունենալու համար, տէր կենալով հայրենի ու պատմական իր բոլոր հողերուն, անոնց վրայ ամփոփուելու օր մը եւ արժեցնելու համար իր ցեղային շնորհները:

Այս պայքարը երկարատեւ մարտնչում մըն է, եւ կապուած է սերտօրէն ազատ աշխարհի ընդհանրական պայքարին ու յաղթանակին հետ: Ազատութեան յաղթանակո'վ միայն կրնանք յոյս ունենալ մեր ազատութեան մասին եւ հաւատք՝ թէ մեր դարաւոր ու արդար դատն ալ կրնայ լուծում մը գտնել, իրագործելով մեր ազգային դարաւոր ու գեղ աննուաճ երազը:

Մինչեւ այդ սակայն, կը գտնուինք բարդ ու դժուարին հարցի մը առջեւ, որուն լուծումով միայն կրնանք օր մը օգտուիլ Ազատութենէն, երբ գայ ան: Այդ հարցը՝ մեր ցիրուցան բազմութիւններուն առանձինն գոյութեան եւ անոնց միջեւ ազգային-հոգեկան կապի հաստատումն է. անոնց բոլորին համադրութիւնը եւ անոնց միջեւ ընդհանրական դրամագլուխ (?) գոյութիւնն ու կենդանութիւնը:

Այս գետնին վրայ, ունինք մէկէ աւելի հաստատուն խարիսխներ, որոնք կրնան Սփիւռքը հաստատ պահել եւ հարազատ՝

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԸՆՁԱՁՈՒՐԿ ԳԼՈՏ
(CLAUDE GUEUX)

Տնօրէնը, ըստ սովորականին մինակ էր:

Ներս մտաւ իր զուարթ դէմքով եւ չտեսաւ Գլոտը, որ կը գտնուէր դրան քովիկը ոտքի, ձախ կողմը, աջ ձեռքը տաբատին գրպանին մէջ:

Տնօրէնը արագ անցաւ գլուխը երերցնելով, բառեր ծամծմելով եւ իր հայեացքը պտըտցնելով այս ու այն կողմ, առանց սակայն անդրադառնալու որ հոն գտնըւողներուն բոլորին ալ աչքերը սեւեռած էին ահաւոր մտածման մը...

Ցանկարծ ետեւ դարձաւ, ոտքի ձայներ լսած ըլլալով իր ետին:

Գլոտն էր որ անձայն ու աննշմար իրեն կը հետեւէր քանի մը վայրկեանէ ի վեր:

— Ի՞նչ կ'ընես հոս, ըսաւ Տնօրէնը, ինչո՞ւ համար քու տեղդ չես գտնուիր:

Գլոտ յարգանքով պատասխանեց.

— Որովհետեւ... որովհետեւ ձեզի ըսելիքներ ունիմ, Պ. Տնօրէն:

— Ի՞նչ կայ...

— Ալպէ՞նը...

— Նորէ՞ն, բացագանչեց Տնօրէնը...

— Մի՛շտ, ըսաւ Գլոտ:

— Հա՛, ուրեմն քսանըչորս ժամուան զնտանի արգելափակումը բաւական չեղա՞ւ, գոչեց Տնօրէնը, շարունակելով քալել

Գլոտ, միշտ հետեւելով Տնօրէնին, գոչեց.

— Պ. Տնօրէն, վերադարձուցէք ինծի իմ ընկերս:

— Անկարելի է...

— Պ. Տնօրէն, ըսաւ Գլոտ ձայնով մը որ պիտի մեղմացնէր սատանան անգամ, կը պաղատիմ, Ալպէնը վերադարձուցէք իմ աշխատանոցս եւ պիտի տեսնէք թէ ինչպէ՛ս պիտի աշխատիմ: Դուք ազատ մարդ էք, ձեզի համար կարեւորութիւն չունի, դուք չէք կրնար հասկնալ թէ ի՞նչ է բարեկամ մը ունենալը, Ես սակայն, իմ բանտիս չորս պատերը միայն ունիմ: Ես միայն Ալպէնը ունիմ: Վերադարձուցէք զայն ինծի: Ան գիս կը կերակրէր, դուք լաւ գիտէք: Այս բանը ձեզի միայն «Այո» ըսելու բառը պիտի արժէ: Ի՞նչ նշանակութիւն կրնայ ունենալ ձեզի համար, երբ նոյն սրահին մէջ գտնուին երկու հոգիներ որոնց անունները Գլոտ եւ Ալպէն են: Պ. Տնօրէն, իմ բարի Պ. Տ..., թախանձագին կը պաղատիմ, յանուն երկնի՛ց...

Թերեւս երբեք Գլոտ այսքան երկար խօսած չէր որեւէ բանտապահի հետ:

Այս ճիգէն ետք, ուրեմն, գրեթէ սպառած պատասխանի սպասեց:

Տնօրէնը անհամբերութեամբ ու զայրոյթով պատասխանեց.

— Անկարելի է. վճռուած է: Ուրիշ անգամ չխօսիս ինծի այս մասին: Կը ձանձրացնես զիս...

Եւ որովհետեւ կ'աճապարէր, արագացուց իր քայլերը: Գլոտ հետեւեցաւ անոր եւ այսպէս խօսակցութիւնը շարունակելով հասան ելքի դրան առջեւ:

Ութսուն կալանաւորները կը դիտէին ու կը լսէին անձկութեամբ:

Գլոտ կամացուկ մը դպչելով Տնօրէնին արմուկին, ըսաւ.

— Գոնէ կ'ուզէի գիտնալ թէ ինչո՞ւ զայն բաժնեցիք ինծմէ եւ այդպէսով զիս դատապարտեցիք մահուան..

— Ըսի արդէն, պատասխանեց Տնօրէնը, այնպէ՛ս... որովհետեւ...

Եւ կռնակը Գլոտին դարձնելով ձեռքը երկարեց դէպի ելքի դրան մղլակը:

Տնօրէնին պատասխանին վրայ Գլոտ քայլ մը ընկրկեցաւ:

Ութսուն արձանացած մարդիկը տեսան որ Գլոտ տաբատին գրպանը գտնուող ձեռքը դուրս հանեց կացինով զինուած:

Եւ այդ ձեռքը, օդին մէջ խենթ ու շտապ պտոյտ մը գործելով երեք անգամ իջաւ Տնօրէնին գլխուն վրայ, առանց որ այս վերջինը կարողանար նոյնիսկ ճիչ մը արձակել:

Երբ վերաւորը կռնակի վրայ ինկաւ, չորրորդ հարուած մը կտրեց անոր երեսը:

Ցեսոյ, ինչպէս սանձարձակ զայրոյթ մը իր աճեղ ընթացքով կը սուրայ, հինգերորդ եւ անօգուտ հարուած մը եւս իջաւ..

Տնօրէնը մեռած էր արդէն:

Ցայնժամ Գլոտ, մէկդի նետելով կացինը աղաղակեց.

— Հիմա միւսը...

Միւսը ինքն էր:

Եւ ծոցէն հանելով փոքրիկ մկրատը, եւ առանց որ որեւէ մէկը կարողանար արգելք հանդիսանալ, սկսաւ մկրատը բազմաթիւ անգամներ խրել կուրծքին.

Շեղբը կարճ էր եւ կուրծքը խոր:

Քսան անգամ մկրատը կուրծքին վրայ իջաւ, մինչ Գլոտ կը գոչէր.

— Անիծեալ սիրտ, պիտի չկրնամ քեզ գտնել ուրեմն...

Եւ վերջապէս, արեան ճապաղիքներու մէջ, նուաղած ինկաւ մեռելին վրայ:

Ո՞ր մէկն էր միւսին զոհը...

Երբ ինքզինքը գտաւ, անկողնին մէջ պառկած էր, վիրակապերու մէջ փաթթուած: Գթութեան քոյրեր կը հսկէին իր սնարին քով եւ հարցաքննիչ դատաւորը որ հոն էր, կը հարցնէր իրեն մասնաւոր հոգածութեամբ մը:

— Ինչպէ՞ս կը զգաք դուք ձեզ...

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար. - 7)

Հայոց պատմութեան․ անոր ոգին։

Այդ խարիսխներէն մէկը՝ հայրենիքի գաղափարն է, այն զգացումը՝ որ յաւիտենական է եւ ներտօրէն կապուած Հայուն գոյութեան պայքարին․ հայրենիքը՝ իր պատմական անցեալով․ իր անցեալ փառքերով, եւ իր ազատատենչ ու ազատութեան համար միշտ պայքարած եւ պայքարող ժողովուրդով։

Երկրորդ հաստատ խարիսխը մեր գոյութեան, մեր ազգային ոգին է․ նոյն ժողովուրդէն, նոյն արիւնէն ըլլալու իրողութիւնը․ նոյն ձգտումներով տոգորուած ըլլալու զգացումը եւ ազգային նոյն նպատակները ունենալու եւ անոնց իրականացման համար պայքարելու գիտակցութիւնը։

Եւ վերջապէս երրորդ խարիսխը՝ մշակոյթն է, ամէնէն տեւական եւ ամէնէն մնայուն ու բիւրեղացած արժէքը մեր ժողովուրդին։ Մեր մշակոյթը՝ իր բոլոր թեւերով․ — մեր լեզուն ու գրականութիւնը, պատմութիւնն ու ճարտարապետական արուեստը։

Կրնա՞նք այս խարիսխները հաստատ ու հարազատ պահել, նորոգելով ու վերանորոգելով, շարունակ, արդիական ոգիով ու մտածուած յատակագծերով․ այն ատեն կրնանք պահել մեր ազգային գոյութիւնը։

Անկարելի չէ յաջողութիւնը, եթէ գիտնանք մասնաւորապէս՝ համախմբել մեր ժողովուրդը միութենական սկզբունքներու եւ համազգային նպատակներու շուրջ։ Այսինքն՝ եթէ կարենանք պայքարիլ ընդդէմ ուծացման վտանգին դէմ, միահամուռ եւ լծուիլ իրականացման պայքարին՝ մեր ազգային գերագոյն նպատակներուն։

Այս գծով, մեր յաջողութեան ու յաղթանակին առաջին գրաւականը այն է, որ մեր ժողովուրդը, եթէ ոչ ամբողջութեամբ, գէթ իր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, համոզուի խորապէս, թէ բռնակալութենէն որեւէ բարիք չի կրնար գալ։

Հայը՝ իր երկարատեւ եւ արիւնաթաթախ պատմութեան մէջ, միշտ ալ ազատութեան հետ եղած է, եւ առկէ ետքն ալ՝ ազատութեան հետ պիտի ըլլայ։ Իր պայքարին մէջ գոհեր տուած է, սակայն պահած է իր ազգային գոյութիւնը՝ շնորհիւ այդ պայքարին, որ բազմաթիւ պահած է [illegible] մինչ կրնար մարիլ ու ստուիլ [illegible] թեան ճիրաններուն մէջ, օր մըն ալ բոլորովին անհետանալու համար, եթէ հետեւ մնայինք պայքարէն։

Անոնք որ կը չեղին ազատութեան հետ ըլլալու եւ ազատութեան համար պայքարելու այս գծէն, կը վտանգեն մեր գոյութիւնը․ Մեր հայրենիքը բռնագրաւուած է այսօր, անոր բռնակալութեան մէջ կոյժ է․ հայ ժողովուրդը կ՚ապրի հոն պարզապէս, մեր հայրենի հողերուն վրայ, համակերպած իր ճակատագրին, որ պարտադրուած է իրեն եւ որ սակայն չի կրնար յաւիտենական ըլլալ։ Ժողովուրդներու կեանքին պատմութեան մէջ յաւիտենական ոչինչ կայ, երբ խօսքը վարչակարգերու եւ բիրտ իշխանութիւններու մասին է։ Այս իրողութեամբ իսկ, չենք կրնար սպասել որ ազատութեան համար պայքարի լծուի ան, թէեւ գիտենք թէ այդ գետնին վրայ իսկ, ան բազմահազար զոհեր տուած է, հազարաւոր բանտարկեալներու եւ աքսորեալներու կարգին։

Կը բաւէ՝ անոր, հայրենիքի հայութեան հաւատարմութիւնը մեր ազգային արժէքներուն, հայ գրին ու մշակոյթին հանդէպ։ Գոհ ըլլանք, որ կը պահէ ան մեր լեզուն, մեր երգն ու երաժշտութիւնը, մեր մշակոյթն ու գրականութիւնը, թէ՛ իսկ երբեմն օտարոտի տարրերով…

Արտասահմանը՝ իր ազատ ու անկախ կեանքն ունի․ արտասահմանի հայութիւնը կրնայ ըլլալ միաձոյլ՝ իր նպատակներուն, եւ ազատութեան համար իր պայքարին մէջ։

Գոհ ըլլալու զօրաւոր պատճառներ ունինք այս մասին։ Ճիշդ է թէ կան տարրեր, անմիտ ու հակազգային խմբաւորումներ, որոնք Ազատութեան մէջ նըստած, բռնակալութեան կը ծառայեն մըտքով ու սրտով․ չահագործելով իրենց վայելած ազատութիւնը եւ խեղաթիւրելով ու չարաչահելով հայրենասիրութիւնը․ Սակայն,, արհամարհելի քանակ մը կը ներկայացնեն այս տարրերը, որոնք աղմուկ են աւելի, քան ուժ, որոնք չունին ազգային նշանակութիւն, քանի որ իրենց համար ազգը՝ օտար ու բռնակալ իշխանութեան մը ենթակայ բազմութիւնն է, բատ նոյն օտար ու բռնակալ իշխանութեան կողմէ պարտադրուած հասկացողութեան։

Մինչ ազգ մը հասկնալի է ազատութեան մէջ, մարդկային ազատութեան բոլոր սառորդելիներով։

Ազատ ազգ մը միայն կրնայ իր գոյութիւնը եւ իրեն տրուած շնորհները արդարացնել։ Մինչ ճզմուած, բռնակալութեան ճանկերուն մէջ տառապող ազգ մը, չի կրնար սանդծարգործել եւ յաւերժանալ։

Այս տեսակէտէն, մեր հայրենիքի ժողովուրդը զրկուած է ազատութեան բարիքներէն եւ, մասնաւորաբար, իր իրաւունքներուն պաշտպանութենէն։

Այդ իրաւունքը, նուիրական ու սուրբ, կրկնապէս, արտասահմանի հայութիւնը կրնայ [illegible] արտասահման, Սփիւռքը՝ մեր ժողովուրդին գոյութեան համար, տրամադրելի նշանակութեամբ կը ներկայանայ։

Եւ ահա թէ ինչո՛ւ Սփիւռքի գոյութեան պայքարը ոչ միայն կենսական, այլեւ նուիրական պայքար մըն է, բովանդակ հայութեան գոյութեան տեսակէտէն։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՃԷՄՊՈՐԻՆ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ԼՈՆՏՈՆ (Յառաջ) — Օգոստոս 12ին ճէմպորին վերջին օրն էր։ Երեկոյեան բոլոր մասնակցող սկաուտները, առանց ազգային խտրութեան, իրար խառնուած հաւաքուեցան ընդարձակ դաշտին վրայ։ 70 ազգերու դրօշակները կը հրջապատէին կեդրոնական բեմը, որոնց կարգին հայկական եռագոյնը. Անգլիոյ սկաուտական կազմակերպութեան պետը Լորտ Ռօվալան, ճամբարի պետը՝ Լէյտի Պէյտըն Փաուէլ եւ միջազգային գրասենեակի տնօրէնը ճառ խօսեցան եւ հրաժեշտի խօսքը ըրաւ Լէյտի Պէյտըն Փաուէլ հիմնադրին այրին, եւ յուզիչ խօսքերով բոլոր մասնակցողներուն յաջողութիւն մաղթեց, եւ յաջորդ չորս տարիներու համար բարի սկզբնաւորութիւն։

Բոլոր մասնակցող ազգերուն յիշատակ մը նուիրեց եւ հրավառութիւններէ յետոյ 35.000 սկաուտները ցրուեցան։ Հայ Արիներուն համար ամէնայաջող ճէմպորիներէն մին էր այս․ թէ՛ մասնակցող խումբերուն կատարած աշխատանքին եւ թէ իրենց շահած ժողովրդականութեան համար։ Մեր բանակավայրը ամէնագեղեցիկներէն մին էր, եւ մեր յայտագիրը մեծ յաջողութիւն ունեցաւ։ Հակառակ վերջին օրերու օդին աննպաստ ըլլալուն տղաքը միշտ ուրախ էին, առողջ եւ գործունեայ։

Ճէմպորիին վերջանալուն յաջորդ օրը, մեր սկաուտները եւ խմբապետները հրաւիրուած էին ութ օր անգլիացի ընտանիներու մօտ․ բոլորն ալ ցրուեցան։ Իսկ Գեմպրիճի համալսարանին մէջ սկաուտ միջազգային սկաուտական շարժման 16րդ համաժողովը։ Կը մասնակցէին 56 ազգերու պատուիրակները ինչպէս նաեւ Հայերը վեց պատուիրակներով՝ ինչպէս միւս ազգերը։

Համաժողովը երեք օր տեւեց․ քննուեցան սկաուտական շարժումը հետաքրքրող զանազան հարցեր, յառաջիկայ ձեռնարկներն գործունէութիւնը, եւայլն։

Ցայտագիրներու պատրաստութեան եւ գործունէութեան յանձնախումբին նախագահ ընտրուեցաւ հայ Արիներու պետ Տոքթ․ Գ․ Մեծատուրեան։ Անգլիական կառավարութիւնը սարքեց նաեւ պաշտօնական ընդունելութիւն մը ի պատիւ համաժողովին։ [illegible] որ ներկայ էր, եւ իր փափաքին համաձայն, հայ պատուիրակները շատ մը տեղեկութիւններ տուին հայկական գաղութներու կեանքին մասին։

Գեմպրիճի համալսարանին տեսուչը, Գեմպրիճի քաղաքապետը սարքեցին նաեւ զանազան հանդէսներ եւ պտոյտներ։

Համաժողովը վերջացաւ Օգոստ․ 17ին։ Հայ Արիները Լոնտոն կը վերադառնան Օգոստ․ 20ին։ Երեք օր ալ հիւր պիտի մընան Լոնտոնի մօտ Սլօ քաղաքին մէջ, անգլիացի ընտանիքներու մօտ, Օգոստոս 21ին Լոնտոնի հայ գաղութը պիտի ընդունի զիրենք եւ կը յուսանք խանդավառել մեր հայրենակիցներն ալ պատմելով մեր գործունէութիւնը։

Հայ Արիները Փարիզ կը վերադառնան Օգոստոս 23ին.

ՀԱՅ ԱՐԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ Բուսաբանական այգին աշխարհի շատ մը կողմերէն նամակներ կը ստանայ, որոնք կը խնդրեն փչատեսակ ծառերու տեղական տեսակներու սերմեր։ Այս ձեւի նամակներ հասած են վերջերս՝ Մ․ Նահանգներէն, Իտալիայէն, Անգլիայէն։ Ուղարկուած սերմերուն փոխարէն կը ստացուին Հայաստանի մէջ գոյութիւն չունեցող սերմեր։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ մէջ Յուլիս 4էն 14 տեղի ունեցած է համանուագային (սէմֆօնիք) երաժշտութեան տասնօրեակ մը։ Հայ Ֆիլհարմոնիայի սէմֆօնիք նուագախումբը 10 համերգներ տուած է՝ Մ․ Մալունցեանի եւ Ի․ Խարաջանեանի ղեկավարութեան տակ։ Յայտագրին մաս կը կազմէին Շուպերթի, Մոցարթի, Սարազատի, Չայկովսկիի, Սպենդիարեանի, Ա․ Խաչատուրեանի եւ այլ երաժիշտներու ստեղծագործութիւնները․

ԵՐԵՒԱՆ գացած է լեհ արուեստագէտներու խումբ մը եւ կարգ մը ներկայացումներ տուած այնտեղ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՓՐՈՖ․ Մ․ ՍԵՒԱԿԻ կարեւոր մէկ ուսումնասիրութիւնը՝ փրոթէինեներու մասին, թարգմանաբար լոյս տեսած է գերման Քիմիագէտներու Ընկերութեան օրկանին բացառիկ թիւին մէջ։ Ցօդուածը կը բաղկանայ 12 մանրատառ էջերէ եւ նուիրուած է գերման հռչակաւոր գիտնական Հայնրիխ Վիլանտի։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ Օգոստ․ 11ին տեղի ունեցած է «Ցառաջդիմասէրց» Ուսանողաց Ֆոնտին ի նպաստ կազմակերպուած գաշտապարահանդէսը՝ փայլուն յաջողութեամբ։ Երեկոյթը բացած է ընկ․ Վահան Գաւուքճեան, խօսած է ընկ․ Մինաս Թէօլէօլեան։

ՏԻՐՈՒՆԻ․— Քալիֆօրնիոյ մէջ մեռած է ընկեր Յովհաննէս Աւետիքեան։ Հանգուցեալը զոհաբերող Դաշնակցական մը եղած է եւ մօտ քառորդ երեսնամեայ տարագրութեան։ Աշխատակցած է նաեւ «Հայրենիք»ին

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան տարեկան պատգամաւորական ժողովը մեծ յաջողութեամբ վերջացած է Ֆրեզնոյի մէջ (Քալիֆօրնիա)։ Դաշտահանդէսն յաջորդած է երեք հազար անձ։

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԶ․

ՏՈՒՐԵՒԱԾ

Եւ ուրախութեամբ կ՚ըսէր ինքնիրեն՝ բայց լսելի ձայնիւ․ «Այս ինծի, այս էլ թո՛ղ մարդուն ըլլի, անպիտանը, գոհ եմ որ լաւ կապեցին, թո՛ղ քիչ մը չարչարուի․ ի՛նչչափ աշխատեցայ որ համոզեմ եւ խօսք հասկնալ չէր ուզեր, թո՛ղ ցաւի որ իմանայ»։

Իսկ Հեղինէ արդէն միւս սենեակն էր և չէր լսած այս առանձնախօսութիւնը․ հապա թէ կրնար զսպել իր հառաչանքը եւ արտասուքը երբ կը նկատէր Գուրգէնի այդ խեղճ վիճակը ցնցոտիներու մէջ, եւ որ Հեղինէի ներկայութիւնը նաեւ չէր կարող երեւակայել։

Ուստի երբ ազատ գտաւ ինքզինքը շըրթունքէ, դարձաւ հարցուց Խօսրովի․

— Ես չեմ իմանար թէ երա՞զ է այս ամէն բան, եթէ ոչ։

— Հիմա ամէն բան քեզ կը բացատրեմ, սիրելի Գուրգէն, մտնենք նաւ եւ հոն կը խօսինք։

— Բայց Խօսրով, ես անօթի եմ, դու չես գիտեր թէ այս անհաւատները զիս ի՛նչչափ անօթի եւ ծարաւ ապրելու վարժեցնել ջանացին

— Հիմա, հիմա, լաւ Խօսրով, աղա՛ք, երթանք մտնենք նաւերը։

Եւ հազիւ հինգ վայրկեան եղաւ՝ Գուրգէն նստած էր Խօսրովու եւ Հեղինէի մէջտեղ՝ ղեկին քով որ Խօսրով կը կառավարէր, ձուկի եւ հաւու խորոված առջեւը, եւ Հեղինէ որ գինի կը մատրուակէր իւր ձեռօք։

Լուսինը լուսաւորել էր այդ գեղեցիկ կապուտան ծովակը, գիշերուան լռութիւնը թիակներու կանոնաւորեալ հարուածը միայն կ՚ընդհատէր, երբ Գուրգէն զօրացեալ եւ ինքզինք գտնելով հարցուց Հեղինէին նայելով․

— Այս լուռ պատանին ո՞վ է, Խօսրով, ես զա տեսած պէտք է լինիմ, այս կերպարանքն ինձ բոլորովին անծանօթ չէ։

— Սա իմ քեռորդիս է, պատասխանեց Խօսրով, ես չուզեցի որ մեր արշաւանաց ընկերանայ, բայց անկարելի եղաւ զինք համոզել։ Ետքը քեզի կը պատմեմ, դու հիմա հանգիստ նայէ, մէկ մը գամաք ելնենք այն ժամանակ ամէն բան կ՚իմանաս։

— Հանգիստ գտնելու համար պէտք է ապահով տեղ մը հասնինք, լուացուիմ ու այտեղի զգեստներէս ազատիմ։

— Այդ ամէնը հոգացուած է, ըսաւ Հեղինէ։

— Ա՜յ տղայ, ես զքեզ տեսել եմ, քու ձայնդ նաեւ ինձ անծանօթ չէ, գրուցից Գուրգէն։

— Ինչպէս մարդկանց կերպարանքը՝ նոյնպէս իրենց ձայնը շատ կարելի է որ իրար նմանին, ըսաւ Խօսրով։

Ճշմարիտ է, պատասխանեց Գուրգէն եւ լռութիւն դարձեալ տիրեց։

— Նաւակը իր ընթացքը գրեթէ տանց ընդհատման կը շարունակէր, եւ կէս գիշեր չեղած մեր բարեկամները ցամաք ելան։

Կիսաւեր գիւղին փոքրիկ սենեակը լուսաւորուեցաւ․ պատանին՝ Խօսրովու քեռորդին՝ մկրատ մը ձեռքը Գուրգէնի մազերը խուզեց, մօրուքը փոքրացուց թեթեւ ձեռօք եւ գրան քովէն Խուրէնի շեմքէն առնելով մաքուր ծրար մը․

— Ահա իշխան, ըսաւ, ամէն բան պատրաստ է, սա քովի վառարանին ջուրը քաղցր է, օճառ, սրբիչ եւ ամէն զգեստ կը գտնես այս ծրարին մէջ։ Թեռիս քեզ կ՚օգնէ։

— Ա՛ս քու քեռորդիդ անգին տղայ է, Խօսրով։ Ապրի՛ս որդեակ, Աստուած քեզ երջանիկ ընէ։ Եւ Գուրգէն ելաւ, բայց յանկարծ դառնալով Խօսրովու, — սակայն սա տղան որ զիս առաջին անգամ կը տեսնէ, չէր կրնար երեւակայել թէ իմ հասակիս ամէն զգեստ չի յարմարիր։

— Հոգ մի՛ ըներ, Գուրգէն, նա քու վրադ լաւ տեղեկութիւն առած է, այդ էլ մտածած պէտք է լինի։

Երբ լուացուեցաւ Գուրգէն, զգեստաւորուեցաւ եւ դարձաւ սենեակը, շնորհակալ եղաւ պատանւոյն եւ Խօսրովու ըսաւ․

— Հիմա զրուցէ թէ ինչպէս եղաւ որ մէկ երկու տարի երբ յաջողութիւն ունեցայ եւ քեզ սուրհանդակ ուղարկեցի Վասպուրականի եւ Տարօնոյ գաւառներէն ի Սասուն, ոչ ոք տեղեկութիւն չունէր քեզի համար, դու ո՞ւր էիր, պատմէ՛։

— Երբ ես կը պատրաստուէի գալ դէպի գունդդ Ըշտունեաց Աստղոյ, սուրհանդակ մը ինձ եկաւ Հոխիմէ Տիկնոջմէ, որ կը թախանձէր տեսնել զիս Բաղդատու երջանիկ էիր եւ յաջողութեան մէջ, իսկ նա դժբախտութեան եւ բանտի, ուստի ինքնիրենս ըսի․ եթէ Գուրգէն իմ տեղս լինէր Բաղդատ կ՚երթար, ուստի հոն գնացի, կարծէի թէ դիւրին եւ շուտ կ՚ազատիմ, եւ առջի բերան գործին ընթացքը այնպէս ցոյց կուտար թէ պիտի կարենամ օգտակար լինիլ Արծրունի իշխանաց, բայց Ապու Ջաֆր կատաղի գազան մ՚էր, որ վայրկեանէ վայրկեան կը փոխուէր․ իր պաշտօնակալք ամէնքը շփոթած էին, հազիւ թէ գործ մը կարգադրել կարծէին՝ տէրը զիրենք կը մերժէր, եւ նորեր կը յաջորդէին, ուստի բոլոր մեր յոյսը դրինք Սմբատ Սպարապետի գալըստեան վրայ, որ Բուղայի միջնորդութեամբ կարենայ օգուտ մ՚ընել կապեալ նախարարաց։

(Շար․) ԾԵՐԵՆՑ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէն խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր եռանդուն ընկերներէն՝

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԳԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի օր ժամը 17,30ին:

Յուղարկաւորութիւնը՝ այսօր, ուրբաթ առաւօտ ժամը 9,30ին: Հաւաքոյթ իր բնակարանը Քաբթիէ լէ գ'Օլիվ:

Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն կը հրաւիրէ իր ընկերները որ իրենց ներկայութեամբ յարգանքի վերջին տուրքը բերեն հանգուցեալին:

ընապիծին մաս կը կազմեն հետեւեալ կէտերը.—

Ալժերիա առնուազն պիտի բաժնուի վեց շրջաններու, որոնց 2-3ը՝ Եւրոպացիներու տրամադրութեան տակ: Այս շրջաններուն իւրաքանչիւրը պիտի կառավարուի առանձին Ժողովի մը եւ Կառավարական Խորհուրդի մը միջոցաւ: Ալժէ դաշնակցային ժողով մը պիտի հաստատուի. կեդրոնատեղի մը՝ բոլոր շրջաններուն միջեւ կապը պահելու համար: Փալէ-Պուրպոնի մէջ երեսուն Ալժերիացիներ աթոռ պիտի գրաւեն: Առանձին Ատեան մը պիտի ընտեղծուի Փարիզի մէջ, որ իրաւարարի դեր պիտի կատարէ երբ վերոյիշեալ իշխանութիւններուն միջեւ դժուարութիւններ ծագին (Ալժերիոյ մէջ): Ֆրանսական կառավարութիւնը յանձն պիտի առնէ Ալժերիոյ դիւանագիտութեան, պաշտպանութեան ու պիւտճէին ղեկավարութիւնը:

× Արտաքին Նախարար Փինօ օդի ճամբով մեկնեցաւ Հարաւային Ամերիկա: Նախարարը այնտեղ պիտի նախագահէ բազմաթիւ խորհրդակցութեանց, որոնք պիտի գումարուին Ալժերիոյ համար: Այս խորհրդակցութեան նպատակն է Լատին Ամերիկայի երկիրներուն բացատրել Ալժերիոյ հարցը՝ որ պիտի քննուի ՄԱԿի յառաջիկայ ժողովին մէջ: Միաժամանակ Փինօ պիտի բացատրէ Ֆրանսական տեսակէտը: Սեպտ. 7ին, Ուաշինկթընի մէջ Արտաքին Նախարարը պիտի տեսնուի Տըլըսի հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

[illegible] տնտեսական խորհրդակցութիւնները [illegible] երկու երկիրներու ներկայացուցիչներուն միջեւ:

ԱԼԺԷՐԻ Պատերազմական Ատեանին առջեւ 24 Ֆելլաղաներու դատավարութիւնը սկսաւ: Խիստ պատիժներ կը նախատեսուին:

ԲՈՒԼԿԱՐԻՈՅ վարչապետը յայտարարեց, թէ իր երկիրը պատրաստ է Յունաստանի հետ ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքելու:

ՍՈՒԷԶԻ գրաւումը՝ անցեալ աշնան, մօտ 32 միլիառ ֆրանքի նիւթական վնաս մը պատճառած է, որ Եգիպտոսի կառավարութեան կողմէ կը պահանջուի Ֆրանսայէն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ թերթի մը համաձայն, Խրուշչեւ ու Մառեշալ Ժուկով յառաջիկայ աշնան պիտի այցելեն Գահիրէ եւ Դամասկոս:

ԱՒՍՏՐԻԱ հասած հազար հինգ հարիւր լեհ զբօսաշրջիկներ քաղաքական փախստականի ապաստան խնդրած են: Պաշտօնական իշխանութիւնները տակաւին չհաստատեցին այս լուրը:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ երկու աղջնակներ՝ երեք եւ չորս տարեկան, խաղալու ժամանակ սառնարանի մը մէջ մտած եւ դուրս չկարենալով ելլել՝ մեռած են: Աղջնակները գտնուած են սառած՝ իրարու փաթթուած վիճակի մէջ:

ՄԱՐՈՔԵԱՆ պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Արդարութեան Նախարարին, ժամանեց Փարիզ, խորհրդակցութիւններ ունենալու համար Ֆրանսացիներու հետ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մը՝ Ժան-Պափթիստ Կերա, Մարկարէթ իշխանուհիին ձեռքը խնդրած էր: Բրիտանական ոստիկանութիւնը արտաքսեց զայն երկրէն, միաժամանակ լուր տալով ֆրանսական ոստիկանութեան: Սակայն երկու երկիրներու գաղտնի սպասարկութիւնները ուրբաթէն ի վեր կորսնցուցած են Մարկարէթին ձեռքը խնդրած Ֆրանսացիին հետքը:

Այրի Տիկին Փերուզ Փիլիթօսեան, Պ. Մկրտիչ Գէորգեան, Պ. Գրիգոր Գէորգեան, Տէր եւ Տիկ. Արսէն Քիւրքեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Գօզաճեան եւ զաւակը՝ Տէր եւ Տիկ. Վարուժան Գօզաճեան (Մարսէյլ), որոնք խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ ազգականին

ԱՐՇԱԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ
(Սափրիչ Արշակ)

մահը որ տեղի ունեցաւ Մարսէյլ Օգոստ. 18ին

Յուղարկաւորութիւնը այս ուրբաթ ժամը 10,30ին, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պարոն Խաչիկ Ալթունեան, այրի Տիկին Մարի Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Պետրոսեան, Պարոն Նշան Պետրոսեան եւ այրի Տիկին Ն. Ալթունեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Օգոստ. 25ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցին, իրենց կնոջ, աղջկան, քրոջ, հարսին

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍ. ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՓԱՐԻԶ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Համալսարանական Ոստանի Մարի Նուպար հիմնարկութեան մէջ հայ ուսանողները կրնան սենեակ ապահովել իրենց համալսարանական ուսման ընթացքին, հետեւեալ պայմաններով.—

1) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաշօ) վկայական:

2) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի կամ որեւէ համալսարանական բարձրագոյն [illegible] մը [illegible]:

3) Երկու հոգինոց սենեակը կ'արժէ անձ գլուխ 4.500 ֆրանք ամսական, իսկ յետագային առանձին սենեակ ունենալու պարագային 5.700 ֆրանք:

4) Համալսարանական Ոստանի ուսանողները կ'օգտուին ուսանողական ճաշերէ (75 ֆրանք):

Փարիզի Հայկ. Տունը, իր հայկական ճարտարապետական ոճով, իր գրադարան ընթերցարանով, եւ վերջապէս գրեթէ բոլոր գաղութներէ հոն հաւաքուած հայ ուսանողներով հայկական փոքրիկ օճախ մըն է Միջազգային այս հսկայ Ոստանին մէջ, իր արդիական բոլոր յարմարութիւններով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ընել հետեւեալ հասցէին.

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶ

ԱՂԻՏԱԼԻ ՀՐԴԵՀ մը ծագած է Պոլսոյ մէջ, 19 Օգոստ.ի երկուշաբթի գիշեր, Գումգափուի Նուպար Գահարեանի պատկանող եռայարկ գործարանէն զոր կը բանեցնէին Գր. Քէօսէթեքեան եւ Ս. Գազանճեան: Նիւթական վնասէն զատ հրդեհ, մէկ գործաւորի մահուան եւ 9 ուրիշներու ծանրապէս վիրաւորման պատճառ եղած է:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Օգոստ. 21).— Ձոյլ ոսկի 520.000, Նափոլէոն 3820, զուիցերիական 3660, անգլիական 4550, քսան տոլարնոց 18.400, թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) տոլար 452, անգլիական 1160, զուիցերիական 108,50, լիր 0,70, պելժիական 8,45:

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ԿՈՉ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1957–1958 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Պարտականութիւն կը նկատենք տալ կարգ մը ծանօթութիւններ, Եւրոպայի միակ աղջկանց գիշերօթիկ վարժարանի ընդունելութեան մասին:

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ հայուհիներու սերունդ մը:

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.—

Ա.) Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու երկրորդական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի:

Բ.) Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիները կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ: Տարեվճարն է 120,000 ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ:

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան՝

1 Bld. du Nord — Le Raincy
Tél. Le Raincy 172

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբ. Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Թիւ 187-188 (Յուլիս-Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայ անասնաբոյժներ (Տ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տոքթ. Առքանեան). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տոքթ. Յակոբեան). — Մայր լոգանք (Տոքթ. [illegible]). — Գինի (Բժկ. Բառարան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէքհօօկէն). — Եղութիւնը եօթը ամիս միայն (Տոքթ. Ադատանի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչուհի). — Ֆրանկախտը (Տոքթ. Միսաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէռհաւն). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Յ. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան Ֆրանսա 1000 ֆրանք, արտասահման 1200 ֆրանք: Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ» կը ծախուի նաեւ Քառէֆուր մեթրոյին գլուխի կրպակը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Նիկողոսեանի մօր հանգուցեալ Տիկին Նուարդ Միքայէլեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի, Մշակոյթի Տան եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Յարութիւն Պետրոսեան 500, Մօրիս Տէյիրմէնճեան 500, Կարապետ Պօտուրեան 500, Անուշաւան Աւագեան 1000, Սարգիս Առաքելեան 500, Ըմն 500 Ֆրք.:

ՃՇԴՈՒՄ

18 Օգոստ. կիրակի օրուան Գարեգին Զատըրեանի մահազդին մէջ Տէր եւ Տիկին Թումանեան (Թեհրան) պէտք է ըլլայ Տէր եւ Տիկին Արշակ Թումանեան ընտանիք:

ՇԱԲԱԹ 24 ՕԳՈՍՏՈՍ ● SAMEDI 24 AOUT 1957

33րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 7974 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 3776

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

●

Գ.

Հակառակ անցեալի դառն փորձերուն եւ յուսախաբութեանց, 1914 Յունուար 26-Փետր. 8ի Բարենորոգումներու ծրագիրը, մասնակի ինքնավարութիւն կը շնորհէր Թուրքիոյ հայաբնակ նահանգներուն, որուն տրամադրութիւն ստեղծած էր հանդէպ Ռուսիոյ, մասնաւորաբար արեւմտահայերուն մէջ.

Քանի մը ամիս վերջ, պատերազմը օգնութեան հասաւ Թուրքերուն՝ ընդմիշտ թաղելու համար հայկական դատ ու բարենորոգումներու ծրագիր:

Ռուսերը օգտուեցան հոգեբանական վայրկեանէն՝ Հայերը սիրաշահելու համար:

Պատերազմին սկիզբը Նիկոլա Բ. ցարը կը խոստանար ազատագրել Թրքահայաստանը:

Կովկասի փոխարքայ Վորոնցով-Դաշկով կը քաջալերէր հայ կամաւորական զօրագունդերու կազմութիւնը:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե.ի դիմումին վրայ բանտերէն եւ Սիպերիոյ աքսորավայրերէն ազատ կ'արձակուէին 180 Դաշնակցականներ:

1914ի աշնան եւ 1915ի գարնան Թրքական ճակատին վրայ մղուած կռիւներուն կը մասնակցէին հայ կամաւորները:

Շատ չանցած ռուս զինուորական իշխանութիւնները բացայայտօրէն հակահայ քաղաքականութեան կը սկսէին հետեւիլ գրաւուած հողամասերուն մէջ:

Կաթողիկոսն ու Ազգային Խորհուրդը 1915 Յունիս 4ին ի զուր կը բողոքէին այս մասին փոխարքային:

Զինուորականները կեդրոնէն գաղտնի հրահանգ ստացած էին:

Հետեւակազօրքի հրամանատար զօր. Եանուշկեւիչ 1915 Ապրիլ 5ին տեղեկագիր մը ղրկելով փոխարքային՝ կ'առաջարկէր Ալաշկերտի, Դիատինի եւ Բայազիտի հովիտներուն մէջ բնակեցնել Դոնի եւ Կուբանի շրջանէն բերուելիք Կոզակներ: (Իսկ ընդհակառակն Չիչերին 1922ին Ժընեւայի մէջ կ'առաջարկէր հայ գաղթականները տեղաւորել Դոնի եւ Կուբանի ընդարձակ հողերուն վրայ...):

Վանը, Բաղէշն ու Կարինը գրաւելով Ռուսերը նպատակ ունէին ոչ թէ անկախ Հայաստան կազմելու, այլ ռուս գաղթականներ բնակեցնելու Հայերէ պարապուած հողամասերու վրայ:

1915ի ամառը մեծ-դուքս Նիկոլա Նիկոլայեւիչ նշանակուեցաւ Կովկասի փոխարքայ եւ ընդհ. հրամանատար կովկասեան ճակատին:

Առաջին գործն եղաւ ցրուել հայ կամաւորական զօրագունդերը:

1915ի գարնան Վանի գրաւումը անհուն խանդավառութիւն ստեղծած էր:

Մալազկերտի կողմը ռուսական բանակի կարծեցեալ մէկ անյաջողութիւնը պատրուակ բռնելով, հրամանատարութիւնը անակնկալ կերպով կ'որոշէ պարպել Վանը...

Պատմութիւնը արձանագրած է թէ ո՛րքան սուղ է արժած այս անիմաստ պարպումը հերոսական Վասպուրականի մեր հայրենակիցներուն, որոնք խելայեղօրէն բռնած էին Երեւանի ճամբան: Յետագային պիտի վերադառնային, կրկին գաղթելու համար, այս անգամ վերջնապէս:

Մեր օրերուն Քորէան նոյն բախտին պիտի արժանանար:

Նոյն օրերուն Տարօնի հայութիւնը ի զուր սպասեց ռուս բանակի օգնութեան: Մարտիկները լեռ բարձրացած կը կռուէին: Փախստական գիւղացիները կը լսէին ռուսական թնդանօթներու ձայնը: 1915 Յուլիս 23ին Ռուսերը լքեցին Տարօնի ճակատը՝ առանց պատճառի, թշնամիին ձեռքը ձգելով շուրջ 200.000 Հայեր...

1916 Յունիսին եւ Յուլիսին Ռուսիոյ արտաքին նախարար Սազանովի եւ Կովկասի փոխարքայ Նիկոլա Նիկոլայեւիչի փոխանակուած պաշտօնաթուղթերը բացորոշ կերպով կ'ուրանան Հայոց իրաւունքները Թուրքիոյ գրաւուած հողամասերուն վրայ:

Սազանով կ'ըսէ թէ «Մեծ Հայաստանի մէջ Հայերը երբեք մեծամասնութիւն չեն կազմած» եւ Թրքական ջարդերէն վերջ բնակչութեան հազիւ մէկ քառորդ մասը կը կազմեն: «Այսպիսի պայմաններու տակ Հայերու ինքնավարութիւնը այն անարդար հետեւանքը կ'ունենայ, որ փոքրամասնութիւնը կը ստրկացնէ մեծամասնութիւն կազմող տարրերը...»:

Էրզրումը գրաւող ռուսական զօրագունդերու հրամանատարները բացէ ի բաց հայատեաց եւ թրքասէր քաղաքականութիւն կը վարէին: Թուրքերը մտածեր էին իրենց գերդաստանները դնել անոնց տրամադրութեան տակ...

1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը «դէպի տուն» կը հրաւիրէր նաեւ Թրքական ճակատի ռուս զինուորները: Անոնք օգտուեցան առիթէն՝ պարպելու համար Վան-Տարօն-Երզնկա-Տրապիզոն գիծը: Հայերը մնացին մինակ Թուրք կանոնաւոր բանակին դէմ՝ Թրքահայաստանէն մինչեւ Բաքու, աւելի քան մէկ տարի:

Ճակատագրական պահու մը Ռուսերը կրկին իրենց բախտին կը ձգէին Հայերը:

Իսկ բոլշեւիկեան քաղաքականութիւնը հայկական հարցին մէջ հանրածանօթ է:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐ ԵՒ ՍԷՈՒՏ ՉԱՓԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԵՆ ՍՈՒՐԻՈՅ

ԸՆԿՐԿՈ՞ՒՄ, ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Պէյրութի լաւատեղեակ շրջանակներուն համաձայն, Արաբական Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղար Հասունա մօտ ատենէն Դամասկոս պիտի երթայ, կացութեան տեղեկանալու համար:

Հասունա ներկայիս Գահիրէ կը գտնուի: Շաբաթ օր, մեկնելէ առաջ տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Քուաթլիի հետ:

Այնպէս կը թուի, թէ այս ճամբորդութեան ծրագիրը գծուած է Նախագահ Նասրի կողմէ, որ գնդապետ Սարաճի եւ անոր շուրջիններուն խորհուրդ կուտայ, որ չափաւոր ըլլան:

Նախագահ Նասր այսօր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահին հետ: Իր կարգին, Քուաթլի յարաբերութեան մէջ է Սէուտ Թագաւորին հետ, որմէ անձնական նամակ մը ստացաւ ուրբաթ օր:

Յստակօրէն կը տեսնուի, թէ Սէուտ արքան ու Նախագահ Նասր կ'աշխատին, որպէսզի Սուրիա բացէ ի բաց համայնավար երկիր մը չըլլայ:

Լիբանանեան շրջանակներու համաձայն, Սուրիոյ դէպի համայնավարութիւն թեքումը, նոյնիսկ՝ առանց համայնավար վարչակարգի, բարդ կացութիւն մը կը ստեղծէ:

Սուրիոյ Արտաքին Նախարարութեան ընդհանուր քարտուղարը, մամուլի ասուլիս մը տալով, Արեւմտեաններու կողմէ կատարուած առաջարկներուն մէջ «յետին նպատակներ» գտաւ եւ «անընդունելի» նկատեց զանոնք: Անդրադառնալով Նախագահ Այզընհաուըրի յայտարարութեանց, քարտուղարը շեշտեց, թէ Սուրիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը «չէ փոխուած» եւ Միացեալ Նահանգներու

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

♦ ԾՐՔ ՕՐԻՆ ♦

■

ԵՐՆԷ՜Կ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԵԱՆԴ

— Ո՛չ, սիրելիս, ո՛չ, ես այս ազգին հետ գործ չունիմ...

— Ինչո՞ւ...

— Ապերախտ ազգ ենք...

— Երեւի նորութիւններ ունիս:

— Ունիմ, չունիմ... Կարեւորը երախտագիտութիւն է... Ապերախտ ենք, յմնցաւ գնաց...

— Ամէն ազգ, քիչ շատ ապերախտ է... Մեր պատմութիւնը աչքիդ առջեւ բեր... Զոհողութիւն մնա՛ց որ չըրէինք մեր «բարեկամ»ներուն համար... Ո՞ւր հասանք... Ո՞ւր կ'երթանք... Ամէն ազգ երես դարձուցեր է մեզի... Վրանիս նայող չկայ...

— Ե՛ս ինչ կ'ըսեմ, դո՛ւն ինչ կ'ըսես... Եղբայր քաղաքական կեանքի մէջ երախտագիտութիւն մի՛ փնտռեր... Ո՛չ մէկ ազգ ուրիշ ազգի՝ մը երախտապարտ կրնայ ըլլալ... Իմ ըսածս բոլորովին ուրիշ բան է...

— Այսի՞նքն...

— Այսինքն, մենք անանկ ազգ մըն ենք որ մեզի ծառայողներուն յարգը չենք գիտեր... Քառասուն, յիսուն տարի, հապա կտոր եղիր որ ազգին ծառայես, յիսուներորդ տարին երեսդ չեն նայիր... Երեսիդ նայելէն *վաղ* անցանք, կ'ելլեն քեզ կը թամբասեն եւ ըրածներդ ալ կ'ուրանան...

— Կարծեմ իրաւունք ունիս...

— Իրաւունք ալ ունիմ, առնելիք ալ... Ահաւասիկ, ես քեզի օրինակ... Մեծ դէմք մը չեմ, գիտեմ, բայց ձեռքէս եկածը ըրած եմ մեր ժողովուրդին օգտակար ըլլալու համար... Ատեն մը հարուստ էի... Հազարներ կուտայի մեր եկեղեցիներուն, մեր հիւանդանոցներուն, մեր որբերուն... Այսօր, անունս յիշող չկայ, որովհետեւ ա՛լ հարուստ չեմ... Ատեն մը զիս ձեռքէ ձեռք կը խլէին... «Մեզմէ՛ն», կ'ըսէին Յետադէմները... «Չէ՛, մերմէ՛ է», կը պոռային Յառաջադէմները... Ո՛չ առաջիններուն հետ էի, ո՛չ ալ վերջիններուն... Ազգիս հետն էի: Ըսած եմ, նորէն կ'ըսեմ — մեզի պէս ազգ մը կուսակցութիւն ունենալու չէ...

— Ատ ըսածդ չեղաւ... Ինչպէ՞ս կարելի է որ երեք, չորս միլիոննոց ժողովուրդի մը մէջ տարբեր կարծիքներ չըլլան...

— Կարծի՞քս ինչ է, աղբար... Մե՞նք ո՞վ, կարծիք ունեցո՛ղը ով... Մեզի համար միայն մէկ տեսակ կարծիք կրնայ ըլլալ — ազգին ծառայել...

— Բայց ազգին ծառայելու զանազան ձեւեր կան...

— Պարապ խօսք... Չկա՛յ... Ի՛նչ որ է, անցնինք... Ինչպէս ըսի, երբ աղքատացայ եւ ծերացայ, ա՛լ ինծի կարեւորութիւն չտուին... Ո՞ղջ եմ, մեռա՞ծ եմ, մարդ չի գիտեր... Քսան տարի թաղական եղած եմ, տասը տարիէն աւելի երեսփոխան եւ տասը Միութեան Ատենապետ՝ տարիներով... Վարժապետութիւն անգամ ըրած եմ... Ժամանակ մը, մեր թերթերուն ալ կ'աշխատակցէի... Հիմա՞... Փա՛ռք Աստուծոյ անունս անգամ յիշող չկայ...

— Ատո՞ր համար քէն ըրեր ես ու կապերդ խզեր ես՝ ազգին հետ:

— Ատոր համար չէ... Ուրիշ բան մը պատահեցաւ, քանի մը տարի առաջ...

— Ի՞նչ...

— Ելան գրեցին թէ ես թուրք բարեկամներ ունիմ եղեր եւ անոնց շնորհիւ հարստութիւն դիզեր եմ եղեր... Երբ ատիկա լսեցի, գլխուս *թասը* դարձաւ... Ինձմէ քեզի խրատ, տղա՛ս... Կրցածիդ չափ շուտ հեռացիր այս ազգէն... Վաղը, միւս օր, քու անունիդ ալ բան մը կը փակցնեն...

— Եթէ արդէն փակցուցած չեն... Բայց իմ հոգս չէ...

— Անզգոյշ ես, երեւի...

— Ո՛չ, ես ամէն հաչող շան «օշտ» չեմ ըսեր... Յուսահատած չեմ...

— Երնէ՜կ համբերութեանդ...

— Առանց այդ համբերութեան, ազգին չես կրնար ծառայել... Ու երբ ազգին չծառայես, կէս մարդ ես...

— Քսանըհինգ տարի ետք, քովս եկուր... Նայինք այն ատեն ի՛նչ պիտի ըսես... Ցտեսութիւն:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՊԱՂՏԱՏԻ ՈՒԽՏԻ ԺՈՂՈ՞Վ

●

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ԵՒ ԻՐԱՔԻ ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐԸ ՊՈԼԻՍ ՀԱՍԱՆ

Յորդանանի Հիւսէյին Թագաւորը հինգշաբթի օր Պոլիս հասաւ, ուր քանի մը օր մնալէ վերջ պիտի երթայ Սպանիա: Պաշտօնապէս կը յայտարարուի որ գացած է մայրը եւ հիւանդ հայրը (նախկին Թագաւոր՝ Թալալ) տեսնելու, բայց լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ Թագաւորը պիտի տեսնուի Իրաքի Թագաւորին եւ Թուրք անձնաւորութիւններու հետ՝ Սուրիոյ վերջին դէպքերու առնչութեամբ: Դիտել կը տրուի նաեւ թէ երեք երկիրներն ալ անդամ են Պաղտատի Ուխտին եւ հաւանական կը տեսնուի Ուխտին ժողովը: Սուրիոյ դէպքերը մեծապէս մտահոգած են մանաւանդ Թուրքիան, որ Ատլանտեան Ուխտի միակ ներկայացուցիչն է այդ կողմերը եւ իր դիրքը վտանգուած է ներկայիս:

Յորդանանի Թագաւորը դիմաւորելու գացած էին Ճելալ Պայար, Վարչապետ Մենտերէս եւ մայր Թագուհին:

Յանկարծական այս այցելութիւններուն ուշադրութիւն կ'ընծայուի քաղաքական շրջանակներու մէջ: Արդարեւ, Յորդանանի եւ Իրաքի Թագաւորներուն Պոլիս այցելութիւնը անակնկալ մը եղաւ:

Ծանօթ է, որ Սուէզի դէպքէն ի վեր, Անգլիա դիւանագիտական ներկայացուցիչ չունի Դամասկոսի մէջ: Մեծն Բրիտանիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը իր լուրերը կը ստանայ Պէյրութէն: Թէեւ, այս պարագան չի նշանակեր, թէ լուրերը վաւերական չեն:

Անգլիացի դեսպանները, երէկ առաւօտեան խորհրդակցել Պաղտատի Ուխտին անդամ երկիրներու Արտաքին Նախարարներուն հետ: Թէեւ պաշտօնական հաստատում մը չկայ, սակայն կը սպասուի որ Պաղտատի Դաշնակցութեան երկիրներուն միջեւ նախարարական ժողով մը գումարուի՝ Լոնտոնի մէջ:

Պաղտատի Ուխտին գումարելիք անակնկալ այս ժողովը, բնականաբար, Սուրիոյ դէմ առնուելիք քայլ մը պիտի ըլլայ: Այս ուղղութեամբ, Դամասկոսի Արտաքին Նախարարութեան ընդհանուր քարտուղարը յայտարարեց.— Ներկայիս՝ Պաղտատի Ուխտին անդամ երկիրներու ժողով մը, Սուրիոյ կողմէ պիտի նկատուի «ոչ-բարեկամական» արտայայտութիւն մը:

ԼՈՆՏՈՆԻ Ապազինման ժողովին մէջ Արեւմտեաններու ներկայացուցած վերջին առաջարկներուն անդրադառնալով, Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարեց, թէ անոնք «ոչ մէկ նորութիւն կը բերեն»:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ Աֆղանիստանի պիտի տայ 60 միլիոն տոլարի արժողութեամբ պատերազմական կազմածներ: Արդէն «Միկ» տիպի բազմաթիւ օդանաւեր յանձնուած են:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ 24 լրագրողներու հրաման տրուեցաւ, որ այցելեն Համայնավար Չինաստան:

ՆՈՐ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Թունուզն ալ, Հիւսիսային Ափրիկէի այս նորակազմ պետութիւնը, հանրապետութիւն հռչակեց: Գահերը կը տապալին հետզհետէ, ժողովուրդներ միայն պետերու չեն հանդուրժեր, նախագահներ փոփոխելի են, ամէն քաղաքացի հաւանականութիւն ունի երեսփոխան ըլլալու, նախագահութեան թեկնածու ներկայանալու:

Հանրապետութեան հիմնադիր Պուրկիպա մինչ յայտարարեց, թէ կողմնակից է սահմանադրական միապետութեան: 1954 Օգոստոսին, 1955 Մարտին բարձրաձայն յայտարարեց. «Մենք սահմանադրական ենք, բայց միանգամայն միապետական, խօսք չկայ հանրապետութեան մասին»: 1955 Յունիս 1ին յաղթականօրէն Թունուզ կը մտնէր երեսուն տարիներու պայքարներէ յետոյ, «խաղաղութեան մարտիկը» տիտղոսով եւ կ'ընդունուէր Թունուզի պէյէն [illegible]: Պէյը չեղեալ երկու և կէս դարու սովորութենէն, փոխանակ նստած ընդունելու իր հպատակը, ոտքի կը կանգնէր, կ'ողջագուրէր յաղթականը, փոխանակ ձեռքը համբուրել տալու: Պուրկիպա չէր կրնար հակառակորդ մը ըլլալ: Նոր-Տեսթուր կուսակցութեան ղեկավարը տեղի կուտար ընկերներու պահանջին, դէպքերուն եւ ժողովրդային հոսանքին եւ համամիտ կ'ըլլար հանրապետական վարչաձեւին:

Սահմանադրութեան առաջին յօդուածը կը տրամադրէր. «Թունուզ ազատ, անկախ միապետութիւն մըն է՝ կրօնով իսլամ, լեզուով արաբ: Վեհապետութեան իրաւունքը կը պատկանի ժողովուրդին: Պետութիւնը կ'ապահովէ դաւանանքներու ազատութիւնը, կը պաշտպանէ պաշտամունքներու ազատ կատարումը՝ օրէնքի ոգիին համաձայն»:

Սահմանադրական այս յօդուածը լուռ կը մնար միապետութեան մասին, բայց յայտնի էր որ ժողովուրդին տալով վեհապետութիւնը, միապետէն կը խլէր վեհապետ ըլլալու իրաւունքը: Արդարութիւնը պիտի վճռուէր յանուն ժողովուրդին ոչ թէ վեհապետին անունով, ինչպէս կը կատարուի սահմանադրական միապետական երկիրներու մէջ:

Երեսփոխանական ժողովը կը հռչակէ հանրապետութիւն, այսուհետեւ կրնայ հաւասար գետնի վրայ բանակցիլ նախագահներու և վեհապետներու հետ: Երբ միապետութեան հարցը սեղանի վրայ կը դրուէր, պէյը պալատին մէջ առանձնացած կ'աղօթէր, մինչդեռ Նորմնտէր նախագահը արեւմտեան զարգացումով իրաւաբանական աշխարհիկ ուսումով, վաղուց դադրած էր աղօթելէ: Պէյ եւ վարչապետ երկու շրջաններ կը յիշեցնէին, անցեալի եւ ներկայի, աղօթքի դարը եւ ազատախոհութեան դարը: Շաթոպրիան դար մը առաջ կը նախատեսէր իրաւակարգերու յեղաշրջումը, գաղափարներու անիշխանութիւնը, անհաւատապաշտութեան զարգացումը:

Քսան դար առաջ հանրապետութիւն մը կար այդ հողամասին վրայ: Փիւնիկեան բարգաւաճ քաղաք մը, կէս միլիոն բնակչութեամբ, ունէր ծերակոյտ մը, որուն որոշումները կը քուէարկուէին ժողովուրդէն: Արքայական շրջանէ մը կ'անցնէր հանրապետութեան մը, որուն վարիչները մեծահարուստներ էին, ստրկատիրութիւն մը ընչաքաղց եւ բռնապետական: Հանրապետութեան փառքը եղող հանճարեղ ռազմագէտ Աննիբալ ետ կանչուեցաւ Հռոմի սպառնալիքը վերցնելու համար, որովհետեւ կարկեդոնեան բանակը մեծածախս էր: Խնայեցին իրենց հարստութիւնը, ապագային իրենց կեանքին հետ ամբողջապէս կորսնցնելու համար:

Քրիստոնէութիւնը նոր աւիշ ներարկեց ընդարմացած երկրացիին մարմինին մէջ: Տերտուղիանոս, Կիպրիանոս, Օգոստինոս ափրիկեան քրիստոնէութեան ջահակիրներն եղան: Եկան Վանտալները, քանդեցին երկիրը, ոգին մնաց մինչեւ արաբական արշաւանքը: Տեղի տուաւ Հռոմ, արաբ տիրապետութիւնը ժողովուրդին պարտադրեց իր կրօնն ու լեզուն: Օսմանեան տիրապետութիւնը հաստատուեցաւ, Թուրք ծագումով իշխանութիւն մը տիրեց, բայց երկիրը պահեց արաբ ազգեցութիւնը եւ պիտի պահէր Ֆրանսական հովանաւորութեան տակ: Կրօն եւ լեզու կը կապեն ժողովուրդը դաշնակիցներուն, աշխարհագրական դիրքով մօտ կը մնայ արեւմտեան Եւրոպայի: Աղէկ իր քաղաքական դիրքը ափրիկեան այս նորակազմ պետութեան: Պուրկիպա յայտարարեց օր մը. «Եգիպտոսի եւ Ֆրանսայի միջեւ կը նախընտրեմ Ֆրանսան, բայց Ֆրանսայի եւ Ալճերիոյ միջեւ պիտի ընտրեմ Ալճերիան»: Իր արտաքին քաղաքականութեան ուղեգիծը գծուած է: Թունուզէն կը մեկնին Ալճերիոյ խուժբը հեռուէն եկած զէնքերը:

Ֆրանսա Թունուզի հովանաւորութիւնը ստանձնեց, որպէս փոխարինութիւն Կիպրոսի անգլիական գրաւումին՝ Պիսմարքի թելադրութեամբ: Գերման դիւանագէտը կը ջանար իտալական եւ Ֆրանսական հակամարտութիւն մը առաջացնել, Իտալիան Գերմանիոյ մերձեցնելու, Ֆրանսան չէզոքացնելու համար: Իտալիա երկար տարիներ պայքարեցաւ հովանաւորութեան դէմ, քիչ մնաց դիւանագիտական եւ մամուլի պայքարը պատերազմի փոխուէր: Անգլիա իրաւարարի դեր ստանձնեց եւ Օսմ. կայսրութեան ամբողջականութեան պաշտպան պետութիւնը օսմանեան կալուած Ափրիկեան Տրիպոլիսը խոստացաւ Իտալիոյ:

Անուրանալի է որ հովանաւորութիւնը բարիք մը եղաւ բնիկներուն համար: Երկիրը բարգաւաճեցաւ, ժողովուրդը զարգացաւ շնորհիւ մտաւորական դրութեան մը, դպրոցներու բազմութեան: Հովանաւորութիւնը միլիոններ ծախսեց ճամբաներու շինութեան, առողջապահական պայմաններու բարելաւումին համար: Օսմանեան տիրապետութեան տակ ամէն երկիր սակաւամարդ դարձած է, Կրետէ, Կիպրոս, Արեւելք: Թունուզի բնակչութիւնը աճեցաւ հովածու կառավարութեան մը ղեկավարութեամբ:

Հանրապետութեան հռչակումը Թունուզը կը հեռացնէ իսլամ եւ արաբ արքայական պետութիւններէն: Լիպիոյ թագաւորը առաջին համակիրն եղաւ Թունուզի անկախութեան: Իր ներկայացուցիչը հեռացաւ երեսփոխանական ժողովէն, երբ անգամ մը միապետութեան դէմ ճառեց: Մարոքի սուլթանը դժգոհ մնաց: Ամերիկա անմիջական համակրութիւն յայտնեց հանրապետական վարչաձեւին, [illegible] համար բարեկամ արքան, որուն համակրութիւնը անհրաժեշտ է Օմանի ծովուն ափերուն շահագործման համար: Իտալիա պիտի աշխատի ապահովել Իտալացիներուն քաղաքացիական իրաւունքները, բայց [illegible] հասանքը, տնտեսական քաղաքականութիւնը, անփոխանակելի ըլլալու դժուարութիւնները կը կնճռոտեն հարցը: Քաղաքական ու տնտեսական խնդիրները կը բարդուին, քաղաքական մարդիկ ճիգեր կը թափեն զանոնք լուծելու եւ կ'անճրկին:

Վաղը, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը նոր անդամ մըն ալ պիտի ունենայ, որ ապահովաբար իր ձայնը պիտի միացնէ ասիական ափրիկեան ներկայացուցիչներու ձայներուն: Միջազգային կազմակերպութիւնը այդ բանով պետութիւն կը հանէ եւ հաւասարութեան սկզբունքին համաձայն քուէի իրաւունք կուտայ դարաւոր կազմակերպութիւն ունեցող պետութեանց, միլիոնաւոր բնակիչ ունեցող երկիրներու եւ մէկ քանի միլիոն բնակիչ ունեցող երկրի մը: Մեծերը փոքրերը սիրաշահելու պիտի հետամտին, փոքրերը մեծերու բարեկամութիւնն ապահովելու պիտի աշխատին:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Հ. Օ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 37ՐԴ ՊԱՏԳԱՄ. ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Օ. Միութեան տարեկան Պատգամաւորական Ժողովը, որ գումարուեցաւ Յունիս 17ին, Պոսթոնի «Հայրենիք»ի շէնքին մէջ, ընդհանուր խանդավառութեամբ աւարտած է իր աշխատանքները Յունիս 21ին:

Մեր այս քոյր կազմակերպութիւնը, որ կեցած է արդէն իր գոյութեան յիսնամեակի նախօրեակին, գաղթաշխարհի կանացի մեծագոյն կազմակերպութիւնն է, որ վերջին քանի մը տասնամեակներու ընթացքին նախախնամական դեր մը կատարեց մեր ազգային կեանքին մէջ: Նիւթական լայն եւ անվերապահ օժանդակութիւն ցոյց տուաւ գաղթաշխարհի բոլոր կարօտ շրջաններուն: Մեծ եղաւ իր դերը մասնաւորապէս երկրորդ աշխարհամարտէն ետք, Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի երկիրներու մէջ օգնութեան կարօտ մեր հայրենակիցներուն: Առանց ՀՕՄի լայն եւ տեւական օգնութեան, մենք պիտի չունենայինք ներկայիս գոյութիւն ունեցող մեր դպրոցներէն եւ զանազան կրթական ձեռնարկներէն շատերը:

Բացառաբար ամերիկահայ մեր հայրենակիցներու նիւթական եւ բարոյական աջակցութեամբ իր ներկայ [illegible] դիրքին հասած ՀՕՄը [illegible] սակայն անցեալի փառաւոր, ան՝ կը ձգտի միշտ նորանոր նուաճումներու, առանց անտեսելու նոր պահանջներն ու պայմանները:

Արդարեւ, 37րդ Պատգամաւորական Ժողովը, գոհունակութեամբ արձանագրելով բոլոր շրջաններէն ստացուած խրախուսիչ զեկոյցներ՝ անցեալ տարեշրջանի գործունէութեան շուրջ, տուած է կարեւոր որոշումներ՝ նոր տարեշրջանի համար, որոնցմէ կը յիշենք ամենակարեւորները:

Ամերիկայի կրթական գործը

Ամերիկահայ կրթական գործը լայն չափերու վրայ եւ աւելի հիմնական կերպով կարենալ կազմակերպելու համար, 37րդ Պատգամաւորական Ժողովը կ'որոշէ.—

ա) Ձեռնարկել համագաղութային հանգանակութեան.

բ) Կրթական այս գործը ղեկավարելու համար ունենալ միայն վճարովի գործիչ մը:

գ) Կրթական գործի մէջ, ինչպէս անցեալին՝ շարունակել աշխատիլ համախորհուրդ մեր բոլոր միւս կազմակերպութիւններուն հետ:

[illegible] ձեռնարկներ

ա) Զօրացնել մամուլի փրոփականտը: Այս ուղղութեամբ օգտագործել մեր Միութեան կատարած աշխատանքներուն եւ ձեռք բերած արդիւնքներուն մասին յատկանշական նամակներ, յուղիչ դրուագներ եւ նկարներ:

բ) Ցուցադրել Միջին Արեւելքէն հասած ժապաւէններ:

գ) «Պնակ մը կերակուր»ի եւ «Ծոմապահութեան» առանձին եւ որոշ ամիսներ նշանակել եւ կանուխէն կոչեր ուղղել մանաւանդ այցելութիւններ կատարել ուր որ հնարաւոր է:

դ) Ուսումնասիրել և իրականացնել ամերիկեան նոյնանպատակ միութիւններու մեթոտները.

Հ. Օ. Միութեան 50ամեակը եւ պատմութիւնը.—

Հ. Օ. Միութեան 50 ամեակը արժանավայել կերպով տօնելու համար, Պատգ. Ժողովը կ'որոշէ՝

Կեդր. Վարչութեան քով յանձնախումբ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԸՆՉԱՋՈՒՐԿ ԳԼՈՏ
(CLAUDE GUEUX)

Մեծ քանակութեամբ արիւն էր կորսնցուցած, սակայն մկրատը որով ինքզինքը հարուածած էր, շատ դէչ կատարած էր իր պաշտօնը: Ինքզինքին տուած հարուածներէն ո՛չ մէկը մահացու էր:

Իրեն համար մահացու էին միայն այն հարուածները, որոնք յառաջացուցած էին Տնօրէնին մահը...

Հարցաքննութիւնները սկսան: Իրեն հարցուցին թէ ի՞նքն էր որ սպաննած էր Տնօրէնը:

— Այո՛, պատասխանեց Գլոտ, եւ երբ հարցուցին թէ ինչո՞ւ.

— Որովհետեւ, պատասխանեց, ան եւ լռեց:

Սակայն, եղաւ ատեն մը, ուր իր վէրքերը վտանգաւոր բնոյթ ստացան եւ քիչ մնաց որ սաստիկ ջերմի մը հետեւանքով մահանար:

Նոյեմբեր, Դեկտեմբեր, Յունուար եւ Փետրուար ամիսները անցան խնամքի եւ պատրաստութեան տենդագին գործունէութեամբ: Բժիշկ եւ դատաւոր իրար կը հրմշտկէին Գլոտին շուրջ, առաջինները կը դարմանէին զայն եւ երկրորդները՝ կը պատրաստէին անոր կառափնատը:

Չերկարենք: 16 Մարտ 1832ին, կատարելապէս կազդուրուած, Գլոտ ներկայացաւ Թրուայի Վճռադատ Ատեանին առջեւ:

Դատավարութեան օրը բոլոր Թրուացիները լեցուած էին սրահը:

Ատեանին առջեւ Գլոտ արժանավայել դիրք մը ունեցաւ: Խնամքով սափրուած, գլուխը բաց, հագած էր Քլէրվոյի բանտին տխրատեսիլ համազգեստը, երկու տեսակի գորշագոյն կերպասով պատրաստուած:

Թագաւորին ընդհանուր դատախազը առաջուց կարգադրած էր սուինաւոր պահակներ դնել սրահին չորս կողմերը. յայտարարելով թէ՝ այդպէսով կ'ուզէր ցասալի դէպքերու առաջքն առնել, վասնզի դատավարութեան պահուն իբրեւ վկայ պիտի ներկայանային բազմաթիւ ոճրագործ ստահակներ:

Երբ դատավարութիւնը սկսաւ, դատաւորները բախեցան արտակարգ դժուարութեան մը: 4 Նոյեմբերի դէպքին վկաներէն ո՛չ մէկը կ'ուզէր Գլոտին աննպաստ վկայութիւն տալ:

Նախագահը սպառնաց անոնց իր բացառիկ իրաւունքներուն անունով: Ի զուր սակայն:

Յանկարծ Գլոտ հրամայեց անոնց խօսիլ: Եւ նոյն հետայն լեզուները սկսան քակուիլ եւ բոլորն ալ ըսին այն՝ ինչ որ գիտէին...

Գլոտ մտիկ կ'ընէր զանոնք խոր ուշադրութեամբ: Երբ վկաներէն մէկը, մոռացութեան հետեւանքով, կամ ուզելով Գլոտին ի նպաստ վկայութիւն տալով մեղմել անոր յանցանքը եւ անտես առնել իր [illegible], անմիջապէս միջամտելով կը պարզէր իրականութիւնը:

Բոլոր վկաները Ատեանին առջեւ յաջորդաբար պատմեցին անցքերը:

Եղաւ վայրկեան մը ուր ներկայ կիները սկսան արտասուել:

Ատեանին բարապանը կանչեց Ալպէնը, որուն վկայութեան կարգը հասած էր:

Ալպէն ներս մտաւ [illegible] եւ հազիւ թէ կրնար հաստատ կենալ իր ոտքերուն վրայ:

Ներկայ պահակները չկրցան արգիլել հանդիսանալ որ Ալպէն սրահէն ներս մտնելով երթայ ու նետուի Գլոտի բազուկներուն մէջ...

Գլոտ Ալպէնը գրկած դարձաւ ընդհանուր դատախազին եւ ժպտալով, ըսաւ:

— Ահաւասիկ տականք ոճրագործ մը որ հաճոյքով իր հացը կը բաժնէ անոնց հետ որ անօթի են...

Եւ ապա մեծ զուրգուրանքով համբուրեց Ալպէնի ձեռքը:

Վկաներու ցանկը լրացած էր: Թագաւորին դատախազը ոտքի ելլելով, սկսաւ խօսիլ.

— Պ. երդուեալներ, մարդկային ընկերութիւնը պիտի դղրդայ մինչեւ իր զգացումներուն ամենախոր անկիւնները, եթէ ժողովրդային վրէժխնդրութիւնը չհասնի մեծ յանցապարտներուն գլխուն...

Եւ շարունակեց իր ամբաստանագիրը, ահաւոր ոճով մը:

Այս յիշատակելի ճառէն ետք խօսք առաւ Գլոտի պաշտպան փաստաբանը: Դատախազին ճառը եւ փաստաբանին պաշտպանողականը այնպիսի մթնոլորտ մը ստեղծեցին, որ յաճախադէպ է ոճրագործ տեսակ կոչուած կրկէսին համար:

Գլոտի կարծիքով դեռ ամէն բան ըսուած չէր:

Իր կարգին ոտքի ելաւ եւ սկսաւ խօսիլ: Այնպիսի շեշտ մը դրաւ իր խօսքերուն մէջ եւ այնպիսի ոճով մը խօսեցաւ որ զարմացուց ներկայ հասարակութեան մէջ գտնուող ամէնէն խելացի անձերն անգամ.

Այնպէս կը թուէր թէ այս խեղճ գործաւորին մէջ բոյն դրած էր ոչ թէ ոճրագործ մը, այլ ճարտասան տրիբուն մը: Խօսեցաւ թափանցող ձայնով մը, զուսպ, աչքերուն մէջ յստակ շող մը, համարձակ եւ հաստատակամ, նոյն շարժումներով, որոնք սակայն տիրապետող հով մը ունէին:

Պարզեց խնդիրները այնպէս, ինչպէս որ էին, յստակօրէն, պարզօրէն, լուրջ, առանց ամբաստանութեան եւ առանց չքմեղանքի:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար. - 8)

մը կազմել ձեռնհաս անձերէ, եւ յառաջիկայ Պատգ. Ժողովին ներկայացնել մանրամասն ծրագիր մը:

Միութեան համար հիմնադրամ

Հ. Օ. Միութեան ընդհ. Պատգամաւորական Ժողովը սկզբունքով կ'ընդունի որ ունենայ հիմնադրամ եւ այս նպատակին համար ամէն տարի 5000 տոլար մէկ կողմ դրուի:

Այս ձեռնարկին յաջողութեան համար կը թելադրէ 50 ամեակի տօնակատարութեան առթիւ եղող ձեռնարկներուն արդիւնքը յատկացնել հիմնադրամին:

Մասնաւոր նուէրներէ, նաեւ փոխան ծաղկեպսակի գոյացած գումարները յատկացնել հիմնադրամին:

Մասնաճիւղերու քով պահ դրուած գումարները ղրկել այս նպատակին:

«Հայ Սիրտ»

ա) Աւելցնել անգլերէնի բաժինը, վասն ժամանակի անգլիացի աշխատակիցներով:

բ) Պարբերաթերթը աւելի տեղ պէտք է տայ Միութեան նպատակներուն եւ գործունէութեան:

գ) Թերթին նիւթական բացը գոցելու համար, բաժնեգինը 1.50 տոլարէն բարձրացնել 2 տոլարի, եւ արտասահմանի բաժնեգինը եւս բարձրացնել նոյն համեմատութեամբ:

Յատկացումներ

Նախ քան յատկացումներուն մէջ որեւէ փոփոխութիւն մտցնելը, 37րդ Պատգ. Ժողովը պարտք կը դնէ Նորընտիր Կեդր. Վարչութեան վրայ կատարելու մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն մը արտասահմանի յատկացումներու ներկայ գոյավիճակին մասին, ապա ձեռք բերուած ճշգրիտ թիւերուն եւ տուեալներուն հիման վրայ վերաքննէ իր յատկացումներուն գումարները եթէ հարկ տեսնէ:

Նախահաշիւ

1957-58 տարեշրջանի նախահաշուի ընդհանուր գումարը որոշուած է 47.650 տոլար (աւելի քան 18 միլիոն ֆրանք):

Աւելորդ չէ յիշել, որ Պատգ. Ժողովին մասնակցած են 101 վճռական ձայնով պատգամաւորներ, ՀՕՄի 90է աւելի մասնաճիւղերէ եւ Շրջ. Վարչութիւններէ:

Նորանոր նուաճումներ եւ յաջողութիւն մեր ՀՕՄին:

Ս. Յ. Թ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայրենիք Ամսագրի 1957 Օգոստոսի թիւը: Հրատարակութիւն «Հայրենիք»ի, Պոսթըն: Գին՝ տարեկան 6 տոլար:

Բազմավէպ ամսագրի Մայիս-Յունիս, Յուլիս Օգոստոսի թիւերը. Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան պաշտօնաթերթ: Տարեկան բաժնեգին 3000 լիր, արտասահման 6 տոլար: Սէն Լազար, Վենետիկ, Իտալիա:

Բժիշկ, առողջապահական եւ բժշկ. ամսագիր, Օգոստոսի թիւը: Հասցէ՝ Պուաթ Փոսթալ 4176, Պէյրութ, Լիբանան: Գինը տարեկան արտասահման 4 տոլար:

Նաւասարդի Մայիսի թիւը. պաշտօնաթերթ Հ.Մ.Ը.Մ.ի, Պ. Այրէս:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈԲԼ (Յառաջ).— Կիրակի Օգոստ. 11ին Սէնիզէի գեղեցիկ ծառաստանին մէջ տօնուեցաւ Խանասորի արշաւանքին վաթսունամեակը, կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կրընոպլի Եօթնեղբայրեան կոմիտէի կողմէ:

Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետի ուխտաւորներու պէս հայրենակարօտ հոծ բազմութիւն մը եկած էր ոգեկոչելու հայ հերոսներու խնկելի յիշատակները եւ հայկ. տոհմիկ ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ օր մը ապրելու հայրենիքի սովորութիւններով եւ աւանդութիւններով, մանաւանդ ոգեւորուելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան յուսատու հզօր խօսքով:

Կէսօրէն վերջ, հանդէսը բացուեցաւ աւանդական «Կարկուտ տեղաց»ով: Օրուան նախագահը ընկեր Ղ. Թորոսեան, քանի մը հակիրճ խօսքերով բացատրեց օրուան տօնին իմաստը եւ թելադրեց հաւատարիմ մնալ Հայրուն ուխտին, որ է՝ հերոսներու յիշատակը տօնել ազատ, միացեալ եւ անկախ Հայաստանի մէջ:

Ընկեր Վ. Բաբախեան երգեց Տարօնի ժողովրդական երկու երգեր, եւ պահ մը մեզի փոխադրեց մեր աւերակ վերածուած արծիւներու բոյնը իր քաղցր յիշատակներով: Տիկին Պայծառ Մուրատեան երգեց Պէտրոս Զավուշին նուիրուած երգը:

Օրուան բանախօսն էր մեր ընկեր Ս. Սիմոնեան, որ ըսաւ. «Սիրելի հայրենակիցներ, վաթսուն տարիներ անցած են այն օրէն ի վեր, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կազմակերպեց Խանասորի արշաւանքը Մազրիկ ցեղը պատժելու համար: Յուլիսեան անմոռանալի առաւօտ մը 250 ֆետայիներ, ղեկավարութեամբ Իշխանին եւ Վարդանին, կ'արշաւէին արիւնարբու Շարաֆ պէկի վրայ, կոտորելով Մազրիկ ցեղի մէկ մասը, լուծելով Բարթողիմէոսի մօտ նահատակուած 800 վասպուրականցիներու վրէժը՝

Ընկերը յետոյ յայտարարեց.— «Չի բաւեր ամեն Խանասորի արշաւանքին տարեդարձը տօնելով գոհանալ, չի բաւեր մեր հայրերուն թողած քաջութեամբ պարծենալ եւ վայն մախել: Այժմ աւելի քան երբեք պէտք ունինք Խանասորի օրերու կամքին եւ հաւատքին, բոլորս ձեռք ձեռքի, մեր ամէնօրեայ մըտահոգութեան առարկան պէտք է ըլլան մեր ժողովուրդի շահերը եւ մեր դատը, անգամ մը եւս յաջողելով ինչպէս Խանասորի մէջ»:

Խումբ մը ընկերներ երգեցին «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»ը:

Խօսք առաւ ընկեր Քիրէճեան (Վալանսէն), որ Խանասորի արշաւանքին պատմականն ընելէ յետոյ, կոչ ըրաւ Նոր Սերնդականներուն որ հաւատարիմ մնան մեր բիւրաւոր նահատակներու կտակին, եւ բարձր պահեն այն սրբական եւ պաշտելի դրօշը զոր մեզի յանձնեցին Խանասորի արշաւանքին հերոսները:

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով:

Բոլորուեցանք ճոխ եւ նահապետական սեղաններու շուրջ եւ երգեցինք յեղափոխական ու ազգային երգեր: Խրախճանքն ու խանդավառութիւնը տեւեցին մինչեւ իրիկուն:

Հանդէսին ներկայ էին Մարսէյլէն, Վալանսէն, Վիէնէն եւ Սէն-Շամոնէն ընկերներ եւ համակիրներ իրենց ընտանիքներով:

Վ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՐՇԱԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Փարիզի հայաշատ մէկ կեդրոնին՝ Ֆօպուր-Մոնմարթրը, Ռիւ Լաֆայէթի հանրածանօթ դէմքերէն մէկն էր Արշակ, որ իր հեզահամբոյր եւ համեստ բնաւորութեամբ՝ շահած էր լայն շրջանակի մը համակրութիւնն ու բարեկամութիւնը:

Վերջերս շրջուն սափրիչութիւն կ'ընէր եւ Ֆիկարոյի գործիքները պարունակող պայուսակն ի ձեռին՝ կ'այցելէր տունէ տուն եւ կը քալէր ու կը քալէր:

Հակառակ իր արհեստին՝ տակաւախօս մըն էր Արշակ, եւ միշտ իր այտերուն փոսերուն վրայ ունէր ժպիտ մը՝ ընկերացող իր նայուածքին, որ քաղցր էր, տխուր եւ խորաթափանց...

Թերեւս իր այդ խոր նայուածքը կը մեկնէր դէպի հեռուն, դէպի անցեալը, դէպի Սկիւտարի այն խանդավառ կեանքը, որուն ստեղծագործ ուժերէն մին եղած էր Արշակ:

Իրապէս, Սահմանադրութեան առաջին օրերուն իսկ, Դաշնակցական ամուր ըմբռնումով մը, որ իր հետ կը տանի մինչեւ գերեզման, Ենովք Շահէնի, Բորոզանի, Ա. Մատաթեանցի եւ այլ հայրենանուէր անձերու հետ միացած, իր բովանդակ ոգին, սիրտը եւ ուժը տրամադրեց, եւ դարձաւ Սկիւտարի հայաշունչ կեանքը կերտող դարբիններէն մէկը: Իր լայն բաժինը բերաւ տեղւոյն Րաֆֆի, Յառաջդիմական միութեան ստեղծած հայկական շարժումներուն եւ հիմնադիրներէն մին եղաւ նոյնանուն ֆանֆարի կազմին, որ իր ատենին ունեցաւ եռանդուն գործունէութիւն:

Հայկական ազգային կեանք ստեղծելու տաք համեստ աշխատաւոր մըն էր Արշակ Գէորգեան: Այս քանի մը տողերը, ընծայուած իր յիշատակին, թող ըլլան վարձքը իր հայրենանուէր խոնջէնքին:

Գ. Վ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ» թատրոնն ու իր դերասաններուն խումբը պարգեւատրուած են Ատրպէյճանի Գերագոյն Խորհուրդին կողմէ: Վերջերս, «Գ. Սունդուկեան» թատերախումբը շարք մը ներկայացումներ տուած էր Բաքուի մէջ:

ԱՐՏԱՇԱՏԻ Ներքին գիւղերէն մէկուն մէջ պզտիկ հիւանդանոց մը կառուցուած է... 10 մահճակալներով: «Սով. Հայաստան» թերթը կը յայտնէ, թէ նման հիւանդանոցներ կան Այգեստանի, վերին Արտաշատի եւ այլ գիւղերու մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ելեկտրական պիտոյքներու արտադրութիւնը հետզհետէ կը զարգանայ եւ արտածումներ ալ կ'ընեն: Վերջերս բազմաթիւ ելեկտրական առարկաներ ուղարկուած են Չինաստան, Ալպանիա, Աֆղանիստան, Մոնղոլիա, Վիէթնամ, եւայլն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ այս տարուան ծխախոտի եւ բանջարեղէնի բերքը հարուստ եղած է:

ԱՐՏԱՇԱՏԻ գիւղերուն մէջ անհատական բնակարաններու շինութիւնը մեծ զարկ առած է: Մխչեան գիւղին մէջ շինուած է 22 նոր բնակարան: Քանի մը ընտանիքներ փոխադրուած են իրենց նոր տուները:

ԵՐԵՒԱՆԻ մարմարի գործարանի արտադրութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

Հայֆայի մէջ, աւելի քան երեք ամսուան գործադուլէ մը վերջ՝ գործարաններու բանուորները Դչ. օր աշխատանքի ձեռնարկեցին: Աւելի ծանրագոյն տագնապն էր, որ անցուց Իսրայէլ:

Գործադուլը սկսած էր կարգ մը աշխատաւորներու գործի արձակումէն ետք, որուն համար բանուորական կազմակերպութեանց հաւանութիւնը չէր առնուած: Անմիջապէս, Հայֆայի բանուորական խորհուրդը գործադուլ հռչակեց, գլխաւորութեամբ երեսփոխանի մը: Աշխատաւորները որոշած էին «պայքարիլ մինչեւ վերջ»ը: Այս որոշումը լրջօրէն կը մտահոգէր կառավարութիւնը, որ երկրին տնտեսութեան տրուած ծանր հարուած մը կը նկատէր բանուորներու գործադուլը: Միջամտութիւններ ըրին Պեն Կուրիոն, Տիկ. Մէյր եւ քաղաքական այլ անձնաւորութիւններ, առանց արդիւնքի մը հասնելու:

Հայֆայի շրջանը, Իսրայէլի գործարանային կարեւորագոյն կեդրոնն է: Այս մտահոգութեամբ ալ, ամէն ճիգ ի գործ դրուեցաւ, որ տագնապը շուտով լուծուի: Ներկայիս համաձայնութիւն մը կնքուած է ու երկու կողմերն ալ արդիւնքէն գոհ են:

Երկիրը նոր տագնապի մը կրնայ մատնուիլ, քարիւղի Շել ընկերութեան խոշոր յելեան հողամասը ծախելու որոշումէն ետք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԴ.

ՏՈՒՐԵՒԱՌ

Այդ զրոյցը կ'երկարէր: Վերջապէս երբ եկան, Սմբատ ո՞ւմ համար պիտի միջնորդէր, թանուորը առաջին վայրկենին զնա շղթայի և բանտի մատնեց, որովհետեւ ուրացութիւն չէր ընդունէր. ուստի Տիկինն ալ յուսահատած՝ տեսնելով թէ ուրացեալ որդին Գուրգէն եւ թոռը Դեբենիկ հրաման ունեցան դառնալու ի հայրենիս, զիս յորդորեց երթալ եւ նոցա խորհրդատու լինել. ես ալ կ'ուզէի դառնալ, բայց Բաղարատայ շարութիւնը, որ անօրինաց աչքը մտնելու համար ամէն վատութիւն յանձն առած է, զիս դաւնադան խարէութեամբ տարի մը նաեւ արգիլեց Բաղդատ, այնտեղ կ'իմանայի թէ ինչ տեսակ ամբաստանութիւնք կը հասնէին քեզ համար արքունի դուռը. ուստի գաղտնի փախստեամբ հազիւ ելայ Բաղդատէ, եւ երբ Վասպուրական եկայ, տեսայ որ դու քէն ըրած բախտին եւ ամէնուն Յունաց երկիրը գնացել ես. եթէ քիչ առաջ հասնէի, ես զքեզ չէի թողել, ուստի գնացի Սասուն ընտանիքս առած. ծանր ուղեւորութեամբ անցայ բոլոր Տարօն եւ Վասպուրական, ամէն տեղ քու օրհնէնքդ եւ գովութիւնդ կը լսէի, ամէն տեղ քու քաջութիւնդ կը պատմէին, եւ քու հեռանալդ կ'ողբային

Գիշեր մը Ռշտունեաց Ոստան կեցանք, խեղճ բերդապահ ծերը որ անմխիթար էր, քու տղայութեանդ պատմութիւնն ըրաւ մեզի, քու առաջին դարձդ ի Յունաց յիշատակեց եւ քու վերջի փախչդ մեզի նկարագրեց. ինք քիչ պատմեց եւ ես շատ իմացայ: — Ինչ որ մութ կար քու կեանքիդ մէջ, ինծ համար յայտնի եղաւ:

— Ի՞նչ մութ կար որ դու չէիր իմացել, ըսաւ Գուրգէն դառնութեամբ եւ հառաչանքը խեղդելով:

— Ի՛նչ որ մնացել էր: Ուստի երբ [illegible] պատրաստուեցաւ, նայեցայ որ այդ ծերը... Խուրէն՝ իւր բոլոր ընտանեօք մեզ կ'ընկերանար. զարմացայ, իսկ նա ինձ յայտնեց, թէ Արծրունեաց անկարգ ծառայութենէն ձանձրացել՝ կ'ուզէր երթալ որ հին Տիկնոջ՝ Ռշտունեաց Օրիորդին՝ Անձեւացեաց գաւառ՝ խնդրել որ զինք ընդունի: Իր պատճառաւ մենք նաեւ Կանգուարի բերդը լաւ հիւրընկալուեցանք եւ Անձեւացեաց իշխանուհին որ Մուշեղ իշխանին հիւանդութեան պատճառաւ երկիրը կը կառավարէր, ամիսներով զմեզ պահեց մինչեւ որ Ակէոյ մէջ պէտք եղած նարօղութիւններն եղան. Հոն նաեւ քու կրթանուորութեանդ լուրը մեզ հասաւ եւ սկսանք մտածել ու պատրաստուիլ զքեզ պատելու: Բայց չփոթած մնացել էինք, վասնզի ամէն ատեն անօրէնները քու բանտդ կը փոխէին. խեղճ Վահրիճ որ զիս եկաւ գտաւ Ակէ, ութ օր կը մնար, արեւմուտքէ հիւսիս՝ հիւսիսէ արեւելք քու բանտերուդ վրայ տեղեկութիւն կը բերէր. մինչեւ լուր բերաւ որ Դավրէժի Գմրէթի բերդը փոխադրուել ես:

Գուրգէն այս պատմութիւնը լուռ մտիկ ընելէն վերջ՝

— Հիմա ո՞ւր է Վահրիճ, հարցուց:

— Այստեղ դուրսը պէտք է լինի:

— Ինչո՞ւ չերեւար անպիտանը, ըսաւ Գուրգէն ժպտելով եւ իւր մեծ ձայնով գոչեց.— Վահրի՛ճ:

— Հրամայէ՛ տէր, ըսաւ հաւատարիմ ծառան եւ եկաւ ձեռքը պագաւ:

— Ինչո՞ւ չես երեւար, Վահրիճ, դու որ այնչափ հոգ տարեր ես իմ վրաս, գերութեանս ժամանակ:

— Միթէ՞ քեզի ծառայողը կրնար ուրիշի ծառայել որ անհոգ լինէր:

— Լաւ, լա՛ւ, գնա՛ հանգչէ:

Եւ դառնալով Խօսրովին՝

— Հիմա մենք ի՞նչ ընենք, այն ինձ իմացուցէք:

— Մենք հիմա մէկ երկու ժամ հանգչելէ վերջ, կ'ելնենք ճամբայ, երեկոյին Խոյի գիւղերէն մէկուն մէջ կ'օթեւանինք եւ երկրորդ օրը կը հասնինք Կանդուար:

Լաւ:

Նոյն միջոցին պատանին որ Վահրիճ մտած տունէն դուրս ելած էր, բերաւ սենեկին մէկ անկիւնը՝ ահագին սուր մը, վահան մը եւ նիզակ մը դրաւ:

— Այս քու քեռայրիդ պարմանալի արգպ է, Խօսրով, ամէն բան կը մտածէ, ըսաւ Գուրգէն ժպտելով.

— Այո՛, ամէն բան:

— Հիմա ո՞ւր գնաց.

— Ինք առանձին սենեակ մ'ունի, այնտեղ գիշերը կ'անցնէ, վաղն առաւօտ կուգայ՝ կը տեսնուինք:

— Աստուած զինք պահէ:

Եւ Գուրգէն ալ չխօսեցաւ ու տարածուեցաւ քուն եղաւ: Իսկ Խօսրով իւր վերջին պատրաստութիւններն ըրաւ պահապաններն որոշեց եւ եկաւ Գուրգէնի սենեակը քնելու:

ԳԼՈՒԽ ԻԵ.

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄ

Երկու օր վերջ մեր այս բարեկամաց խումբը կը հասնէր Կանդուարի բերդը, ուր Հողեաց վանքի թէպարոյս վանահայր՝ Խօսրով եւ Գուրգէն յոգնութիւն կ'առնուին երբ Հեղինէ Տիկին եկաւ իրենց բարի գալուստ մաղթելու: Նոյն այն սենեակն էր ուր երբեմն Գուրգէն տեսութիւն ունեցեր էր իւր որդին սիրելույն հետ:

ՏԵՐԵՆՑ

Շար.-)

Նահանգներու Նախագահը ծանօթ չէ Միջին Արեւելքի իրական կացութեան։

Յատկանշական է այն պարագան, որ Թարազի (Սուրիոյ Արտ. Նախարարութեան քարտուղար) իր մամուլի ասուլիսին մէջ ըսաւ.— «Սուրիական կառավարութիւնը երբեք չըսաւ, թէ Ուաշինկթընի կառավարութիւնը «ուժ տուած» է վերջերս երեւան եկած «դաւադրութեան»։ Իսկ ամերիկացի երեք դիւանագէտները արտաքսուած են՝ «որովհետեւ անոնց ներկայութիւնը չէր կրնար բարելաւել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները» եւ «դաւադրութեան» հարցը ոչ մէկ կապ ունի Սուրիոյ արտաքին քաղաքականութեան հետ։

Պաշտպանողական Նախարար Խալէտ Ազմ, որ Մոսկուայէն նոր վերադարձաւ, կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ, որոնց համաձայն իր երկիրը կը գտնուի «զրական չէզոքութեան» ճամբուն վրայ, ինչպէս՝ Եգիպտոսի դաշնակից արաբական բոլոր երկիրները.— «Մի՛ սխալէք մեզ, ըսաւ ան, որ այս սահմանը անցնինք»։ Ազմ հաստատեց, որ խորհրդային ղեկավարներ հրաւիրած էր Սուրիա։

× Իսրայէլի ոստիկանութեան համայնքին պարագլուխը, Սուրիոյ Տիւրզիներուն մասին խօսելով, յայտարարեց.— «Սուրիոյ Տիւրզիները զօրաւոր ընդդիմութիւն մը ցոյց կուտան սուրիական նոր վարչակարգին հանդէպ ու եթէ պարագաները ստիպեն՝ անոնք կրնան զէնքի ուժով միջամտել։ Այս պարագային, Իսրայէլի Տիւրզիները հրաման պիտի ուզեն, որ կարենան միջամտել Սուրիոյ իրենց հայրենակիցներուն».

Միւս կողմէ, լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն, թէ Սուրիոյ մէջ որոշած են Խալէտ էլ Ազմը Խորհրդարանի Նախագահ ընել. այս ձեւով, բնականաբար անիկա պիտի յաջորդէ Հանրապետութեան Նախագահին, եթէ այս վերջինը ներկայացնէ իր հրաժարականը։ Ծանօթ է, որ Խալէտ էլ Ազմ նախագահութեան գլխաւոր հակառակորդն է Շիւքրի Քուաթլիի, որուն ընտրութեան մէջ կարեւոր դեր մը խաղաց Եգիպտոսի Նախագահ Նասըր։

ԽՌՈՎԱՐԱՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵ՞Ր ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Միջին Արեւելքի շփոթ կացութեան անդրադառնալով, երէկ առաւօտ ձայնասփիւռը յայտարարեց, թէ խռովարարական շարժումներ երեւան եկած են Լիբանանի կարգ մը շրջաններուն մէջ։ Կացութիւնը «մտահոգիչ» է, յայտարարեց Փարիզի ձայնասփիւռը։

Արդարեւ, ծանօթ է, որ քանի մը ահաբեկումներ եղած էին Լիբանանի մէջ, վերջին օրերուն։ Կառավարութիւնը որոշած էր Խորհրդարանին ներկայացնել այս հարցը, անմիջական քննութիւն առաջարկելով եւ պահանջելով, որ Ներքին Նախարարը լիազօրուի ձերբակալութիւններ ընելու։ Ապահովութեան սպառնացող տարրերուն կողմէ ձերբակալուած խռովարարները, առնուազն վեց ամսուան բանտարկութեան պիտի դատապարտուին «Պետութեան ապահովութեան դէմ գործած» ըլլալու յանցանքով։

Կառավարութեան այս առաջարկը ունկնդիր եղած է լիբանանեան Խորհրդարանի շրջանակները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ բողոքեց Արեւմտեան Գերմանիոյ, Պալթիկի ափին Ատլանտեան Դաշնակցութեան ունեցած նաւային խաղերուն դէմ։ Դեսպան Սմիրնով յայտնեց Արտաքին Նախարար Ֆոն Պրէնթանոյի, թէ այդ խաղերը «սպառնալիքներ են Խ. Միութեան եւ Ժողովրդավար Հանրապետութիւններու դէմ»։

ԱԼԺԷՐԻ Պատերազմական Ատեանը 11 ազատամարտիկներու պարագաները քննելով, երկու հոգի մահուան դատապարտեց, ի բացակայութեան եւ միւսներն ալ 2-8 տարուան բանտարկութեան եւ տաժանակիր աշխատանքի։

ՃԱՓՈՆԻ կառավարութիւնը Եգիպտոսի առաջարկեց, որ իր ներկայացուցիչները ղրկէ Թոքիօ, Ասուանի ամբարտակին շուրջ խորհրդակցելու համար։ Ճափոն կը մտածէ օգնութեան ձեռք երկարել Եգիպտոսի, մասնագիտական մարզի մէջ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ մէկ միլիոն հոգի վարակուած է «ասիական կրիփ»է. մեծ մասը՝ Պուէնոս-Այրէսի մէջ։

ՎԻԷԹՄԻՆԻ Նախագահ Հօ Շի Մին Թուրանիայէն անցաւ Ռուսիա. քանի մը օր պիտի մնայ Սթալինկրատի մէջ։

ԱԼՊԱՆԻՈՅ մէջ համայնավար վարչակարգի հաստատումէն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով ամերիկացի լրագրողի մը անցագիր տրուեցաւ, որ այցելէ Թիրանա։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ օդային ուժերու պաշտօնաթերթին համաձայն, Խորհրդային Միութիւնը ներկայիս ունի ինքնաթիռ մը, որուն ժամական արագութիւնն է 2.700 քիլոմեթր։

ԼՈՆՏՈՆԻ «Տէյլի էքսփրէս»ին համաձայն, հազարաւոր խորհրդային կամաւորներ հասած են Սուրիա։ Այս կամաւորները մաս պիտի կազմեն սուրիական բանակին, երբ անիկա բախում մը ունենայ Իսրայէլացիներու հետ։

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը՝ Տակ Համըրշոլտ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտնեց թէ Հունգարիա պիտի երթայ։

ՍԱԿԱՐԱՆ Օգոստ. 22).— Ոսկի ձոյլ 522.000, Նափոլէոն 3820, զուիցերիական 3690, անգլիական 4620, քսան տոլարնոց 18.600, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) տոլար 453, սթերլին 1150, զուիցերիական 109, լիր 0,70, պելժիքական 8,45։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Համախորհրդցխական Միութեան Ֆրանսայի շրջաններու պատգամաւորական ժողովի վարչական անդամներէն Մարսէյլէն Պ. Կիրակոս Կիւմիւշեան, Վալանսէն Պ. Աղապապ Աճէմեան եւ Պ. Յակոբ Կարապետեան, Լիոնէն Պ. Զօհրապ Գօյաճեան եւ Պ. Մանուկ Մանուկեան, Լիոնի Ազգային Միութեան ներկայացան եւ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին համար յանձնեցին 30.000 ֆրանքի գումարը, իրենց 17րդ պատգ. ժողովին որոշումովը։ Այս առթիւ Լիոնի Ազգ. Միութիւնը եւ Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն Ֆրանսայի շրջաններու Համախորհրդցխական Միութեան։

×

Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան. Պ. Յովհաննէս Նիկողոսեան իր զոքանչ մօր հանգուցեալ Նուարդ Միքայէլեանի մահուան առթիւ 10.000 ֆր.։ Նէօվիլյարնակ Պ. Խաչատուր Յովհաննէսեան արկածէ մը ազատելուն առթիւ կը նուիրէ 10.000 ֆրանք։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍ. ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՓԱՐԻԶ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Համալսարանական Ոստանի Մարի Նուպար հիմնարկութեան մէջ հայ ուսանողները կըրնան սենեակ ապահովել իրենց համալսարանական ուսման ընթացքին, հետեւեալ պայմաններով.—

1) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաշօ) վկայական։

2) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի կամ որեւէ համալսարանական բարձրագոյն դպրոցի մը մէջ։ Լիսէները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր։

3) Երկու հոգինոց սենեակը կ'արժէ անձ գլուխ 4.500 ֆրանք ամսական, իսկ յետագային առանձին սենեակ ունենալու պարագային 5.700 ֆրանք։

4) Համալսարանական Ոստանի ուսանողները կ'օգտուին ուսանողական ճաշերէ (75 ֆրանք)։

Փարիզի Հայկ. Տունը, իր հայկական ճարտարապետական ոճով, իր գրադարան ընթերցարանով, եւ վերջապէս գրեթէ բոլոր գաղութներէ հոն հաւաքուած հայ ուսանողներով հայկական փոքրիկ օճախ մըն է Միջազգային այս հսկայ Ոստանին մէջ, իր արդիական բոլոր յարմարութիւններով։

Բոլոր դիմումները պէտք է ընել հետեւեալ հասցէին.

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ» կը ծախուի նաեւ Բաստէյի մեթրոյին գլուխի կրպակը։

ԿՈՉ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1957–1958 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Գարտականութիւն կը նկատենք տալ կարգ մը ծանօթութիւններ, Եւրոպայի միակ աղջկանց գիշերօթիկ վարժարանի ընդունելութեան մասին։

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ հայուհիներու սերունդ մը։

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.—

Ա.) Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու երդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէային։

Բ.) Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիները կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ։ Տարեվճարն է 120,000 ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ։

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան՝

1 Bld du Nord — Le Raincy
Tél. Le Raincy 172

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Թիւ 187-188 (Յուլիս–Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայ անասնաբոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տոքթ. Ասքանազ). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տոքթ. Յակոբեան). — Ծովի լոգանք (Տոքթ. Աչճեան). — Գինի (Բժկ. Բառարան). — Կաթ կը մեղէ (Փրոֆ. Վէռհօօկէն). — Ցղութիւնը եօթը ամիս միայն (Տոքթ. Աղատանի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչուհի). — Ծրանկախտը (Տոքթ. Միսաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէռհան). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Ց. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան).

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան Ֆրանսա 1000 ֆրանք, արտասահման 1200 ֆրանք։ Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով։

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

Հայ-ռուս յարաբերութիւններու լոյսին տակ։

Գրեց՝ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆ

Տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1957։
Գին՝ 1100 ֆրանք։
Դիմել Յառաջի եւ հայ գրատուներու։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՈՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...»

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Պատկերազարդ եւ շքեղ տպագրութիւն
Գինը 100 ֆրանք

(Թղթատարական ծախքերու փոփոխութեան պատճառաւ, կը պահանջուի 50 ֆրանք՝ փոստով ղրկուելու պարագային։ Ուրեմն ղրկել ընդամէնը 150 ֆրանք դըրոշմաթուղթ)։

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise -
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամսեայ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք : Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 25 AOUT 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7975 | 33ème ANNEE | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3777

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

Նոյն ցեղէն սերող, նոյն հողամասին վրայ ապրող, նոյն հաւատալիքներն ու աւանդութիւնները ունեցող մարդիկ ազգ կը կազմեն, պայմանաւ որ անոնք նաեւ խօսին նոյն լեզուն:

Ազգի մը գլխաւոր յատկանիշներէն մէկն ալ լեզուն է ուրեմն:

Ասիկա ճշմարիտ է մանաւանդ հայ ազգին համար, որուն զաւակները դարերէ ի վեր նոյն հողամասին վրայ չեն ապրիր:

Լեզուն է այն զօրաւոր կապը, որ իրարու կը միացնէ աշխարհի չորս հովերուն ցրուած հայութեան բեկորները:

Առանց այդ նիւթեղէն կապին կարելի չէ ստեղծել հոգեկան միութիւն:

Եթէ հայ ժողովուրդը կրցած է կուրծք տալ ա՛յնքան փոթորիկներու եւ հասնիլ մինչեւ մեր օրերը, ատիկա առաւելապէս կը պարտի մեսրոպեան ոսկեղնիկ լեզուին:

Դարաւոր այդ թանկագին ժառանգութեան, ինչպէս նաեւ իր կրօնքին շնորհիւ է, որ Հայը չէ ձուլուած օտար բռնակալներու տիրապետութեան տակ:

Հայերէն լեզուով գրուած ձեռագիրներն ու տպուած գրքերն են, որ մեզի ճանչցուցած են մեր հայրերու գրական վաստակը, քաղաքակիրթ աշխարհի մշակոյթին բերած մեր նպաստը եւ մեր ազգային պատմութեան պանծալի դրուագները:

Անոնց շնորհիւ է, որ հոգեպէս հաղորդակից դարձած ենք մեր անցեալի փառքերուն հետ:

Հայերէն լեզուն դարձած է ազգապահպանման գլխաւոր ազդակը դարերու ընթացքին: Այսօր ալ նո՛յնքան կենսական է իր դերը:

ԺԹ. դարու վերջերը հայերէնը իր գրաբարեան հնութիւններէն եւ թրքական փոխառութիւններէն ձերբազատուած ու մաքրուած՝ դարձաւ աշխարհաբար գրական լեզու:

Մանաւանդ արեւմտահայ աշխարհաբարը հասաւ այնպիսի կատարելութեան մը, որ 1914էն առաջ իսկ բարի նախանձը կը շարժէր յայտնի գրագէտներու եւ բանասէրներու, որոնք կը ստեղծագործէին սահմանին միւս կողմը:

Արեւելահայ եւ արեւմտահայ լեզուները զարգացան եւ յղկուեցան կրեցին ժամանակի ընթացքին: Ենթարկուեցան քաղաքական պայմաններու ազդեցութեան:

Արեւմտահայ լեզուն հայրենիքէն դուրս, Սփիւռքի մէջ, հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն, պահեց իր մաքրութիւնն ու կատարելութիւնը: Հաւատարիմ մնաց Սահակ Մեսրոպի եւ Ոսկեդարի մեր անմահ Թարգմանիչներու կերտած բիւրեղեայ բառերուն եւ ուղղագրութեան: Քերականական սքանչելի օրէնքներուն: Բառակերտումի կանոններուն: Ընթացաւ ժամանակին հետ եւ ճոխացաւ արդիական, նոր բառերով եւ ասութիւններով:

Այսօր ճակատը բարձր բռնած՝ հպարտութեամբ ողջոյն կու տայ անցեալի մեր գրական փառքերուն եւ ինքնավստահ՝ յուսալից աչքերով կը նայի ապագային:

Կը շարունակէ իր պատմական առաքելութիւնը, իբրեւ հարազատ աւանդապահը անցեալի մեր վաստակին: Իբրեւ զօդող կամուրջ հինին եւ նորին միջեւ:

Հայկական արտասահմանը հաւատարմօրէն փարած է արեւմտահայ մաքուր լեզուին, ջանալով զարգացնել ու ճոխացնել զայն ժամանակին հետ:

Հայրենիքէն հեռու, տարագրի մեր տըխուր կեանքին մէջ ոչ-արհամարհելի մըխիթարութիւն մըն է այս:

Գիտնա՛նք յարգել մեր գեղեցիկ լեզուն: Թոյլ չտա՛նք որ օտար, խորթ ձեռքեր աղճատեն զայն:

Ձեռքէ չհանե՛նք մեր թանկագին հարըստութիւնը:

Տեսէ՛ք թէ ի՛նչ օրերու հասեր է արեւելահայ լեզուն...

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԺՈՂՈՎՆԵՐ՝ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

ՄԷԿԸ ՊՈԼԻՍ, ՄԻՒՍԸ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

■

ՔՈՒԱԹԼԻ.— «ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԵՆՔ»

Ներկայիս, արաբական երկիրներու նախագահներու եւ թագաւորներու միջեւ երկու խորհրդաժողովներ կը գումարուին:

Առաջինը՝ Պոլսոյ մէջ, ուր կը գտնուին Ցորդանանի Հիւսէյն արքան ու իր զարմիկը՝ Իրաքի Ֆայսալը: Երկու վեհապետները տեսակցութիւններ կ'ունենան Թուրքիոյ Նախագահին եւ Վարչապետին հետ:

Այս առթիւ, երէկ տարուան ձայնա — սփիւռը հաղորդեց, թէ Հիւսէյն ու Ֆայսալ թագաւորները անակնկալ հանդիպում մը ունեցած են, հետեւեալ պարագաներու մէջ.— Ցորդանանի Հիւսէյն արքան երբ Վոսփորի ափերուն կը պտտէր իր «մօթէօթ»ին հետ, երիտասարդ մը կը նետուի կառքին մէջ... Ֆայսալ թագաւորն էր: Ու երկու վեհապետները քանի վայրկեան տեւող խօսակցութիւն մը կ'ունենան Սուրիոյ մասին... այս խորհրդակցութիւնը նախատեսուած չէր:

Աղեքսանդրիոյ մէջ (Եգիպտոս) Նախագահ Նասր այցելութիւն մը պիտի տար Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Քուաթլիի, որ կը խնամուի Էլ-Մոասան հիւանդանոցին մէջ: Գնդ. Նասր նախապէս խորհրդակցութիւն մը ունեցած էր արդէն Արաբիոյ դեսպան շէյխ Իպրահիմ Սուլէյման Իպն Օզէյլի հետ, որ Նախագահին յանձնած էր Սէուտ արքային անձնական նամակը:

Նասր եւ Քուաթլի պիտի քննեն Սէուտ թագաւորին տուած խորհուրդները. Արաբիոյ վեհապետին միջնորդի դերը հետզհետէ լուրջ կշիռ մը կը ստանայ, Ցորդանանի տագնապէն ի վեր: Քուաթլի-Նասր տեսակցութիւնը վճռական դեր կրընայ խաղալ Դամասկոսի մէջ, եթէ Սէուտի առաջարկները ընդունուին:

Մինչ այս մինչ այն, Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահը Աղեքսանդրիոյ մէջ եւ Պաշտպանողական նախարարը՝ Ազմ, Դամասկոսի մէջ, միասնաբար յայտարարեցին, թէ «Սուրիա համայնավար երկիր մը պիտի չըլլայ»:

Նախագահ Շիւքրիւ Քուաթլի որ միշտ Եգիպտոս կը գտնուի, ուրբաթ օր կարգ մը շահեկան յայտարարութիւններ բրաւ Գահիրէի «Էլ Ահրամ» թերթին:

Նախագահը շեշտեց թէ «Արեւմտեաններն, մանաւանդ Միացեալ Նահանգները պէտք է մեզի մինակ ձգեն»:

«Էլ Ահրամ» կ'ըսէ թէ Նախագահ Քուաթլի յիշած է թէ «ամերիկեան դաւադրութիւնը առաջին դաւադրութիւնը չէր կազմակերպուած օտար աշխարհակալութեան մը կողմէ, կործանելու համար ապատագրուած երկիրներու անկախութիւնը»:

«Երէկ Գերմանացիներու ժողովն էր, այսօր ուրիշ մը՝ Ատլանտեան Դաշինքի երկիրներուն, վաղը տակաւին շատ ուրիշներ, բայց արաբական ազգայնականութիւնը, ինչպէս հսկայ մը, պիտի ցըցուի եւ կենայ միշտ պաշտպանողականի վրայ, ընդունակ ըլլալով պարտութեան մատնել բոլոր մեզի դէմ ժողովներու եւ դաւադրութիւններու նպատակները»

Պատասխանելով լրագրողին հարցումին թէ Սուրիա դէպի համայնավարութի՞ւն կ'երթայ, Քուաթլի ըսաւ.— «Կը ցաւիմ յայտնելու թէ Արեւմուտքը ի վիճակի չէ զանազանելու համայնավարութիւնը՝ ազատագրման շարժումէն եւ արաբական ազգայնականութիւնը: Արեւմուտքի համար անոնք որ չեն հետեւիր իրեն, համայնավար են:

«Արաբական երկիրները երբեք չեն կըրնար խարխափ մը դառնալ համայնավարութեան համար կամ որեւէ ուրիշ վարդապետութեան: Ուրիշ ոչ ոքի համար խարխափ մը չեն կրնար դառնալ, բայց իրենց ժողովուրդին»:

Նախագահ Քուաթլի «ցաւալի» որակեց ամերիկեան յայտարարութիւնները Սուրիոյ մասին:

«Մեզի համար ինչ փոյթ թէ մեզի համայնավար նկատեն, այնքան ատեն որ կը պահենք հաւատքը արաբական ազգայնականութեան եւ կը ձգտինք իրագործելու մեր ազգային նպատակները:

«Թշնամութիւն չունինք ոչ ոքի դէմ եւ չենք ուզեր ալ ոք խրտչեցնել: Մեր քաղաքականութիւնը, ինչպէս յաճախ յայտարարած ենք, չէզոք է եւ ոչ-ուղեկից: Կ'ուզենք որ Արեւմուտքը հասկնայ այս քաղաքականութիւնը իր իսկական լոյսով: Կ'ուզենք որ դադրի դաւադրութիւններ սարքելէ մեզի դէմ»:

× Հասմի սուրիացի զինուորական կըցորդը գնդապետ Իպրահիմ Հիւսէյն, ապաստանի իրաւունք խնդրեց Իտալիայէն: Ինչպէս յայտնի է, Հիւսէյն ամբաստանուած էր իբրեւ մեղսակից ամերիկեան «դաւադրութեան» եւ պաշտօնանկ եղած, բայց մերժած էր Դամասկոս վերադառնալ:

× Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութիւնը, Թուրքիա ղրկեց Միջին Արեւելքի հարցերուն իր գլխաւոր մասնագէտը՝ Լոյ Հէնտերսըն, որ խորհրդակցութիւններ պիտի ունենայ Արեւմտեան քաղաքականութեան կողմնակից պաշտօնեաներու հետ: Հէնտերսըն կէսակէ օր կը հասնի Անգարա, որմէ ետք պիտի հանդիպի նաեւ Միջին Արեւելքի այլ երկիրները, սուրիական տագնապին շուրջ վաւերական տեղեկագիր մը պատրաստելու համար:

× Արաբիա բողոքագիր մը ներկայացուց Մեծն Բրիտանիոյ, Պիւրեմիտ ովասիսին պատերազմական նպատակներու համար օգտագործման դէմ: Արաբիա կը յայտնէ, թէ այդ ովասիսը Օմանի եւ իր երկրին միջեւ յարաբերութեան գլխաւոր ուղին է:

Այս բողոքագիրը Անգլիոյ Արտաքին Նախարարութեան յանձնուեցաւ փաքիստանցի միջնորդի մը կողմէ: Կը կարծուի թէ Մեծն Բրիտանիա պիտի մերժէ ընդունիլ Արաբիոյ բողոքները:

♣ ՕՐԷ ՕՐԻՆ ♣

●

«ՀԱՐՑՆ ԷԴ Ա, ԱՂԲԵՐ»

Տարին տասներկու ամիս, կրնանք իրարու հետ վիճիլ՝ կարգ մը օտար բառեր մեր բառարանէն ներս առնելու հարցին շուրջ, առանց եզրակացութեան մը յանգելու: Որովհետեւ, տակաւին չունինք հեղինակաւոր մարմին մը, որուն խօսքը մըտիկ պիտի ընէինք:

Մեր հրաշափայլ լեզուն շատ հարուստ է, շատ ճոխ ու շատ ճկուն: Երբ օտար բանուկ բառի մը համազօրը չունինք, կը մտնենք գրաբարի պարտէզը եւ յանկարծ կը շինենք նոր բառ մը, որուն մասին մըտածած անգամ չէին մեր Նախնիները ու Խորենացիները:

Ունինք հրաշագործ տառ մը — Այբը, որ իրարու կը կապէ երկու անջատ բառեր ու մեզի կը հրամցնէ նորութիւն մը: «Այբ»ը օգնութեան կը հասնի մեզի երբ անճրկած ենք:

— Ի՞նչ յուսահատեր ես, մա՛րդ Աստուծոյ... Ա՛ռ «օդ»ը, ա՛ռ «նաւ»ը... Զիս այդ երկուքին միջեւ նստեցուր, կ'ունենաս «օդանաւ»ը: «Հեռու»ին «ու»ն ջնջէ, անոր տեղը ինծի տուր, բռնէ «ձայն»ին ականջէն, բե՛ր իմ աջ կողմս դիր եւ արդէն շինուած կ'ըլլայ «հեռաձայն»ը, զոր հինգերորդ դարուն չունէինք:

Երբեմն, «Այբ»ին օժանդակութեան ալ պէտք չունինք: Կը բռնենք երկու Գոյականները օձիքէն եւ իրարու փակցնելով զանոնք, կը շինենք ուրիշ Գոյական մը — բարդ. հոլովական:

Նոյն ձեւով, կ'օգտուինք նաեւ մեր Ածականներէն, Բայարմատներէն, Մակբայներէն եւ մնացեալներէն:

Բայց, կրնա՞նք ամէն ատեն, այս արարողութեամբ, նոր գիւտեր ընել: Դժբախտաբար, ո՛չ: Կան բազմաթիւ անգլերէն, ֆրանսերէն կամ գերմաներէն բառեր, որոնք անթարգմանելի են մեզի համար եւ չենք կրնար անոնց իմաստը տալ մէկ բառով: Զարմանա՛ք, Անգլիացին ու Ամերիկացին ալ, յաճախ, չեն կրնար թարգմանել ֆրանսերէն այսինչ բառը ինչպէս Ֆրանսացին չի կրնար մէկ բառով, տալ անգլերէն այնինչ բառին իմաստը:

տալ անգլերէն այնինչ բառին իմաստը:

Ուրեմն, մի՛ մեղադրէք մեր Մեծասքանչը եւ մի՛ ըսէք.

— Եղբա՛յր, մեր լեզուն ալ աղքատ լեզու է...

Այս ամբաստանութիւնը քննողներուն հարցուցէք անգլերէնները կամ ֆրանսերէնները — երկուքն ալ հարուստ լեզուներ — «աղջիկտես»ին, «ձեռքպագ»ին, «հիւանդտես»ին, «աչքդ լոյս»ին, «բարով վայլես»ին, «անուշներ ըլլայ»ին, «խօսքկապ»ին, «աչքս պատեցաւ»ին, «քիթէս բերնէս եկաւ»ին, «անցած ըլլայ»ին, «կարօտ»ին եւ ուրիշ հրաշալիքներու, որոնք կը գեղեցկացնեն մեր ժողովրդական բարբառը:

Աւելորդ է ըսել որ Անգլիացին, Ֆրանսացին եւ Իտալացին ու, նոյնիսկ, Թուրքը, ունին զոհարներ, որոնց հարազատ իմաստը չենք կրնար տալ՝ մէկ բառով:

Ո՞ր օտար բառերուն քաղաքացիութեան վկայական պիտի տանք, մեր բառարանէն ներս:

Իրաւունք չունիմ պատգամներ արձակելու: Բայց, իրաւունք ունիմ բողոքելու այն իմաստակներուն դէմ, որոնք կը գրեն «տելեֆոն»; «րէժիմ», «արումական», «ըէնք», «ըէլէվիժըն», «սենատ» եւ բազմաթիւ ուրիշ յիմարութիւններ:

Մեզի ուղեցոյց պիտի ըլլայ հետեւեալ պայմանը — երբ օտար բառին համանիշը չենք կրնար տալ, մէկ բառով, գրաբարի ագբիւրին դիմելէ ետքն ալ, այն ատեն այդ օտար բառը Հայը կը ձեռնադրէ: Բայց, այս ձեռնադրութիւնը պէտք է կատարեն մեր հայագէտները, ո՛չ թէ մեր կիսկատար գրողները, որոնցմէ շատերը հայերէն չեն գիտեր:

Հայագէտներ կա՞ն: Այո՛: Ինչպէ՞ս իրարու քով պիտի բերենք այդ հերոսները:

— Հարցն էդ ա, աղբե՛ր...

Ենթադրենք որ բերինք, իրենց խօսքը մտիկ պիտի ընե՞նք:

— Էդ էլ մի ուրիշ հարց...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՊԱՔԻՆՈՒՄԸ

●

ԱՊԱՔԻՆՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

Լոնտոնի Ապաքինման ժողովին մէջ, խորհրդային պատուիրակ Վալերիան Զորին կարգ մը դատապարտութիւններ ըրաւ Արեւմտեաններու առաջարկներուն դէմ. Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան պաշտօնեան՝ Օրմսպի-Կոր, այս առիթով, շեշտեց թէ կացութիւնը դարձեալ բարդացած է:

Արդարեւ, մինչ Արեւմտեանները խաղաղութեան իրենց առաջարկները կը բանաձեւեն, անդին, Խ. Միութիւն հիւլէական փորձեր կը կատարէ, Արեւմուտքին այս ձեւով պատասխանելու տպաւորու-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՄԵՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ
ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ա.

Մեր նախորդ Ցուցատետրին մէջ («Յառաջ» 18 Օգոստ.) Երեք վէպ եւ մէկ պատմուածք նկատողութեան առած էինք։ Անոնց քով քերթուածներու տասնեակ մը հատորներ իրենց կարգին կը սպասեն։ Մեզի ղրկուածներն են տասնը, վստահաբար ուրիշներ ալ կան տակաւին։ Նոր չէ հրատարակուած գիրքերու այս համեմատութիւնը։ Այս երեւոյթին առջեւ ի՞նչ խորհրդածութիւն կարելի է ընել։ Կը՞րնանք եզրակացնել թէ մեր ընթերցողները աւելի շատ բանաստեղծութիւն կը կարդան եւ բանաստեղծները կը քաջալերեն։

Աչքի առջեւ ունենալով ակնարկուած քերթողագիրքերը, երբեմն համեստ տետրակներ, կը ցաւինք յայտարարելու թէ անոնցմէ շատ քիչերն արժանի են քննութեան բովէ մը անցնելու, անոնց մէջ բանաստեղծական կայծ մը, թռիչք մը, ներշնչում մը ողջունելու համար։

Եւ հակառակ քաջալերութեան պակասին, մեր հեղինակները միշտ կ'արտադրեն։ Անշուշտ մեզի վնաս չեն պատճառեր։ Կը ցաւինք անխնայ եւ հաւասար իրենց սպառած ճիգին ու տառապանքին համար. որովհետեւ, կը հաւատանք թէ բանաստեղծական արուեստով յաջող ու տանելի էջ մը տալու համար տաղանդ պէտք է.

Մեր այս նկատողութիւնները պիտի ունենա՞ն իրենց գրական արդիւնքը։ Կը կասկածինք։ Պիտի նախընտրէինք որ անոնցմէ շատերը արձակ գրականութիւն մը մշակէին, փոխանակ անարդիւնք քըրտինքներով ողողելու։

Միւս կողմէն ոչ մեր ժամանակը եւ ոչ ալ այս սիւնակները ձեռնտու են ամէն մէկ հեղինակի եւ իր գործին առանձին յօդուածներ նուիրելու եւ խորանալու բանաստեղծական արուեստի տեսական խնդիրներու մէջ։ Այս պատճառով է որ այս յաւելուածը քանի մը հատորներու կը նուիրուի, ոմանց արժանիքները եւ ուրիշներուն ալ բացասական կողմերը երեւան հանելու ցանկութեամբ։

Քերթուածներու հատորներուն մէջ նըկատի առնուելիք նիւթերն են սիրային, բնութեան նուիրուած, հայրենասիրական եւ քաղաքական բովանդակութիւն ունեցողները։ Այս վերջինները ոտանաւորներու, տաղաչափական կանոններու նըպատակելով մէկտեղ, քաղաքական, հռետորական բնոյթ կը կրեն։

Մի՛ խորհիք թէ քննադատը խիստ դատաստաններ ընել կը սիրէ։ Անիկա առաջինը պիտի ըլլայ, որ անխառն ուրախութիւն պիտի զգայ, երբ էջերը դարձնելէ ետք, յանկարծ անակնկալ գեղեցկութիւն մը, արուեստով գրուած սիրուն էջ մը պիտի ողջունէ, նման այն անցորդին, որ երկար թափառումներէ ետք կարկաչուն եւ վճիտ աղբիւր մը պիտի դիմաւորէ։

×

Արսէն Երկաթ առաջին անգամ չէ որ բանաստեղծական թռիչքով ու ներշնչումով մեզի կը ներկայանայ։ Այս անգամ արձակ բանաստեղծութիւնը ընտրած է իր արուեստին շնորհները ցոյց տալու համար մեզի։ Եւ ո՞վ իրմէ աւելի հարազատ կերպով պիտի սահմանէր բանաստեղծութեան արուեստը։ Արձակները զոր ստորագրած է վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, համակ բանաստեղծութիւն են, նոյնիսկ սովորական եւ ընտանի նիւթերով։ Առիթով մը կը յիշեմ իրմէն հետեւեալ սահմանումը.— «Ինծի համար բանաստեղծութիւնը ուրիշ բան չէ այլեւս, եթէ ոչ կեանքը՝ զոր մենք հետզհետէ կը կորսնցնենք մանկութենէն հեռանալով։ Անմեղութիւնն է անիկա. բացարձակ բերկրանքը, զոր թերեւս միայն մէ՛կ անգամ զգացած ենք, եւ ոչ իսկ անդրադարձած»։ Դարձեալ իրն է հետեւեալ նախադասութիւնը. «Բանաստեղծութիւնը եթէ բացատրութեան կը կարօտի արժանի չէ բանաստեղծութիւն կոչուելու»։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆՔի ամէն մէկ էջը խորհրդածութիւն մը կը թելադրէ։ Բանաստեղծը բնութեան գեղեցկութիւնները երգած պահուն, երբ կը ջանայ ճառագայթ մը, ստուեր մը, լոյս մը, շունչ մը եւ սիրտ մը շօշափելի դարձնել, ընթերցողին մէջ նոյն թելադրութիւնները կ'արթննան։ Հակառակ անոր որ ամէն ինչ երազ կը թուի եւ իբրեւ երազ ալ կ'անհետի։ Մեծ մասով սիրային երգեր, որոնք «Բիլիթիսի երգերը կը յիշեցնեն, ինչպէս ա՛յնքան հարազատօրէն եւ իմաստալից կերպով որակած է զանոնք իտալացի բանաստեղծ եւ քննադատ Լիոնելլօ Ֆիումի։ Այլաբանութիւն ու պատկեր մեծ մասով։ Փոխանակ ըսելու քնացաւ, կ'ըսէ «Քունի բարեգութ այլեւս չէր ուզեր կարելու անոր կոպերը լուսնկային շողերէն հիւսուած արծաթէ թելերով»։ Այս բոլորին հետ, Արսէն Երկաթ եգիպտական բոսոր արեւին տակ պարող աղջիկներուն ամբողջ գեղեցկութիւնը, շարժումները, ժըպիտը, թախիծը, երջանկութիւնը, վիշտը, երազները եւ մանաւանդ մահուան խորհուրդը կը սիրէ երգել։

Գողգոթայի Շուշաններ, Աստեղազարդ քերթուածներու հատորներէն ետք, Մառի Աթմաճեան մեզի կուտայ ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐ խորագրով նոր շարք մը, գրի առնուած՝ 1950-1956 տարիներուն։ Արդարեւ իր ընտրած բոլոր նիւթերը յաւիտենական ուղիներ, ուրիշ բառով նիւթեր են, որոնց ընծայաբերած են առհասարակ բանաստեղծները իրենց ներշնչումին, երեւակայութեան եւ երազներուն ամբողջ հոգին, ամբողջ երկունքը։ Այս հատորին մէջն ալ Մառի Աթմաճեան կը ներկայացնէ ինքզինքը, իր կեանքը, վիշտը, տառապանքը, ինչ որ մարդկային են եւ որոնց յաւիտենական ուխտաւորներն են ճշմարիտ բանաստեղծները։ Կը բաւէ կարդալ Այս է Մատեանս քերթուածը, էջ 9, համոզուելու համար թէ ի՛նչ ուղիներ կարած է քերթողը հասնելու համար վերջին հանգրուանին։

Հատորին նիւթերը շա՛տ այլազան են. հայրենասիրական, բնութեան նուիրուած քերթուածներ, իմաստասիրական, երբ մանաւանդ մահուան ու կեանքի մասին լուրջ կը թրթռացնէ բազմաթիւ անգամներ։ «Տէր իմ, կը տառապիմ», «Երգ մահուան ու կեանքի մասին», «Որքան սահի ժամանակը», «Օ՛, կորուստ օրերուն», եւայլն, որոնց մէջ յոռետես, կեանքին վախճանականութիւնը կ'ողբայ։ Բայց բանաստեղծը հպարտ է որ մեծ ունայնին ընդդէմ երգելու ուժն ունի, յանդգնելու համար հետեւեալ ճշմարտութեան.

«Իմաստութիւնն աշխարհի սիրոյ մէջ է յաւիտեան,
Այս հողին վրայ լո՛կ Երազն ու Երգերն են իրական...»

Մառի Աթմաճեան կը սիրէ պատկերները, զորս առատօրէն կը ցանցնէ իր քերթուածներուն մէջ։

Օրինակ մը միայն կը բաւէ։ Վենետիկ խորագրով քերթուածին առաջին քառեակը ահաւասիկ.—

Վենետիկ, ծաղկամաճ գոյներու եւ շողի
Վենետիկ, սափոր մ'ես յոյզերու եւ դողի.
Ջուրերուդ օշարակն, ա՛հ կրցա՞ւ մեղմել գէր
Սիրավառ երազներ, կարօտներ տրտմաւէտ։

Յաւիտենական ուղիները հատոր մըն է, որուն կ'արժէ առանձին ուսումնասիրութիւն մը նուիրել, երեւան հանելու համար իր մէկէ աւելի շնորհները։

×

Եգիպտոսէն եւ Ֆրանսայէն ետք ուրախալի երրորդ բանաստեղծ մը, որուն ձայնը մեզի կուգայ այս անգամ Միացեալ Նահանգներէն։ Հայկ Շիրոյեանն է ան, ԾՈՎԵՐՈՒՆ ՊԷՍ հատորով, որուն քերթուածները նուիրուած են սիրոյ, կեանքի եւ փոթորիկի։ Քերթուածներէն ամէն մէկը թուական մը ունի։ Այդ թուականներուն եւ յիշուած քաղաքներուն նայելով, այս «Երգեր»ը մեծ մասով աշակերտական փորձեր են, 1913ին եւ աւելի վերջերը գրուած եւ 1957ին ամփոփուած հատորի մը մէջ։ Խորհուրդ պիտի տայինք Հայկ Շիրոյեանին, որ արձակ գրականութիւն մշակէ, փոխանակ հասարակ տեղիք կտորներ ստորագրելու, Փոթորիկի Երգեր ընդհանուր խորագրի մը տակ։ Երբ որեւէ բանաստեղծ հայկական կոտորածներն ու տարագրութիւնը պիտի երգէ, եւ յիսուն տարիներ ետք անոնցմով պիտի ներշընչուի, բոլորովին տարբեր բան մը պէտք է ըսէ մեզի։ Իբրեւ նորութիւն երկու քերթուած գտայ հատորին մէջ, Մնաս բարով, Մեֆենաս (էջ 42) եւ Թռի՛ր, կրկոց (առանց ըի) որոնց մէջ աշխատաւորական-ընկերվարական տանելի միտք մը կը յայտնել։

Յիսուն տարիներ առաջ թերեւս ներելի էր որ քերթուած գրող բառ մը ն որոշիչ յօդով վերջացնէ, երբ յաջորդ բառը բաղաձայնով կը սկսի։ Բազմաթիւ օրինակներէն մէկ երկուքը յիշենք։ Աշունն կուգայ, հաշիշն թող ըլլայ, դառն մահերգը եւն., եւն. որոնք երաժշտական չըլլալով մէկտեղ, ընթերցանութիւնը կը դժուարացնեն։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

×

Եգիպտականք, Արսէն Երկաթ, (Արձակ բանաստեղծութիւն), Գահիրէ, 1956. Յաւիտենական ուղիներ, Մառի Աթմաճեան (քերթուածներ 1950-1956) Փարիզ, 1956։ Խոցեր ու Բոցեր, Ա. Սափոկեան, Փարիզ, 1957։ Ծովերուն պէս, Հայկ Շիրոյեան (Սիրոյ, կեանքի եւ փոթորիկի երգեր), Նիւ Եորք, 1957։ Չորս հողմերը եւ ես, Արշաւիր Մկրտիչ, Թեհրան, 1957։ Եթէ Ապրի, Ա. Ասլէն, Թեհրան, 1957։ Ամբողջ սրտով, Գալուստ Խանենց, Թեհրան, 1957։ Կարապի երգեր, Յովհ. Այանեան, Պէյրութ, 1957։ Արմէններ, Հայորդի, Թեհրան, 1956։

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐ

ԼՈՅՍԻ ՏԱՃԱՐԸ

Շատ դարեր առաջ ի մի հաւաքուեցին Հայոց ձորի մարդիկ, խորհրդի նստեցին եւ որոշեցին Լոյսի Տաճար կառուցել՝ հայրենի երկրից ընդմիշտ վերացնելու համար խաւարն ու կարիքը։

Մաճկալ ու սերմնացան, հօտաղ ու որմնադիր քրտնաջան աշխատանքի լծուեցին։

Լուսաբացից մինչեւ մայրամուտ նրանք ծով քրտինք էին թափում, քար-քարի վրայ դնում՝ Լոյսի Տաճարը բարձրացնելու համար։

Աւա՜ղ, ցերեկը բազում չարչարանքով բարձրացնում էին տաճարի պատերը, իսկ երբ վրայ էր հասնում խաւար գիշերը, անյայտ ձեռքեր քարուքանդ էին անում ամէն ինչ, եւ պատերը երբե՛ք գետնից չէին բարձրանում։

Հողի մշակները մատնուել էին տարակուսանքի. չգիտէին ինչ անել՝ քանդարար ձեռքը խափանելու համար։

Մի ալեւոր մատենագիր, որ անցնում էր Հայոց ձորով, տեսաւ ժողովրդի վիճակը, իմացաւ Լոյսի Տաճարի պատմութիւնը, երկար միտք արեց եւ խորհուրդ տուեց.

— Զարագործ, երի՛ցս անիծեալ Սեւ Դեւի գործն է դա. Նա ամէն տեղ է, աշխարհի բոլոր կողմերում, եւ ամենուրեք վնաս է հասցնում մարդկանց։ Բայց այն կարելի է խափանել, անվնաս դարձնել...

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԸՆՉԱԶՈՒՐԿ ԳԼՈՏ
(CLAUDE GUEUX)

Իր խօսակցութեան ընթացքին եղան պահեր ուր այս հասարակ գործաւորը հասաւ հռետորութեան գագաթնակէտին եւ ներկաներուն մէջ շատեր իրարու ականջին սկսան բաներ մը փսփսալ։

Երբեմն, ունկնդիրներուն այնպէս կը թուէր թէ այս մարդը որ ոչ կարդալ գիտէր եւ ոչ ալ գրել, կրթուած, ընտրեալ մէկն էր, ինչպէս կ'ըլլային բոլոր կարդացած մարդիկը, եւ երբեմն ալ կը թուէր թէ ամբաստանեալը համեստ, չափաւոր, ուշադիր մէկն էր որ քայլ առ քայլ կը հետեւէր իրեն համար կենաց եւ մահու հարց մը ներկայացնող դատավարութեան վիճաբանութեանց, առանց սակայն դատաւորներուն հանդէպ իր բարեացակամ դիրքէն շեղելու։

Մէկ անգամ միայն տարուեցաւ բարկութեան նոպայէ մը, երբ ընդհ. դատախազը իր ճառին մէջ ուզեց ապացուցանել թէ Գլոտ սպաննած էր տնօրէնը, առանց որ այս վերջինը որեւէ բռնութիւն բանեցուցած ըլլար ամբաստանեալին վրայ եւ կամ գործած ըլլար այնպիսի արարք մը որ գրգռած ըլլար Գլոտի բարկութիւնը։

— Ի՞նչ, բացագանչեց Գլոտ, այդպէ՞ս ուրեմն, ուրեմն Պ. Տնօրէնը բան մը չէր ըրած ինծի հակառակ ... ճիշդ է կը հասկընամ ձեզ. Հարբած մարդ մը բռունցքի հարուած մը կուտայ ինծի, կը սպաննեմ զայն եւ կը խորհիք թէ մարդը նախայարձակ է եղած ու կեանքս շնորհելով զիս կը դատապարտէք թիարանի։ Բայց մարդ մը որ հարբած չէ եւ տէրն է իր մտածելու եւ գործելու բովանդակ կարողութեան կը չարչրկէ իմ սիրտս ու հոգիս չորս տարի շարունակ, կը նախատէ զիս ամէն օր, ամէն վայրկեան եւ իր յարմար դատած պահուն անեղի հարուածով մը կ'աւարտէ զիս չորս տարի շարունա՛կ...։ Պարոններ, կին մը ունէի որուն համար գողութիւն ըրի, զաւակ մը ունէի որուն համար նոյնպէս գողութիւն ըրի եւ այս երկուքին յիշատակովը ամէն օր կը նախատուէի տնօրէնին կողմէ։ Բաւական հաց չունէի, բարեկամ մը ինծի հաց կուտար եւ ահա ինձմէ խլեց հացս եւ բարեկամս։ Կը պահանջեմ ինծի վերադարձնել բարեկամս եւ ան զիս գետինը կը նետէ։ Ես զինք «դուք» կը կոչէի, ան ինծի «դուն»ով կը պատասխանէր։ Ես իրեն կ'ըսէի թէ կը տանջուէի, կը պատասխանէր թէ կը ձանձրացնէի զինքը։ Ուրեմն ի՞նչ կ'ուզէիք որ ընէի։ Սպաննեցի զինքը, այո՛, հրէշ մըն եմ, որովհետեւ մարդ մը սպաննեցի եւ կ'ըսէք թէ նախայարձակ մը չէր ան... Լա՛ւ, կտրեցէք գլուխս, շուտ ըրէ՛ք...

Հոյակապ բացատրութիւն մըն էր Գլոտի այս տեսակէտը, որ ցո՛յց կուտար թէ օրէնքը բոլորովին անտեսած էր բարոյական այն պատճառները որոնք կրնային ամբաստանեալի մը համար ծառայել իբրեւ նըրբացուցիչ դէպք յանցանաց...

Երբ նիստերը վերջացան, նախագահը ըրաւ իր անկողմնակալ եւ լուսաւոր եզրափակումը...

Եւ եզրակացութիւնը հետեւեալն էր.

Իսկական հրէշ մը՝ Ընչազուրկ Գլոտ, իր կեանքը սկսած էր հասարակաց աղջըկան մը հետ ապօրինի կենակցութեամբ մը, յետոյ գողութիւն էր ըրած եւ ապա սպաննած էր մարդ մը։

Այս բոլորը ճշմարիտ էին։

Երբ երդուեալները պիտի քաշուէին իրենց խորհրդակցութեան առանձնասենեակը, նախագահը ամբաստանեալին հարցուց թէ արդեօք բան մը ունէ՞ր ըսելիք տակաւին։

— Շատ քիչ բան, պատասխանեց Գլոտ։ Եւ սակայն, ահաւասիկ. Ես գող մը եւ մարդասպան մըն եմ, ես գողցայ եւ սպաննեցի։ Սակայն ինչո՞ւ գողցայ եւ ինչո՞ւ սպաննեցի։ Այս երկու հարցումներն ալ դրէք ձեր միւս հարցումներուն կողքին, պարոնայք երդուեալներ...

Քառորդ ժամուան խորհրդակցութենէ մը ետք, տասներկու ախոյեանները որոնք պարոնայք երդուեալներ կը կոչուէին, բերին իրենց վճիռը.

Ընչազուրկ Գլոտ մահուան դատապարտուած էր։

Ճիշդ է որ, դատավարութեան սկիզբէն իսկ, երդուեալներէն շատերը գիտած էին որ ամբաստանեալը կը կոչուէր Ընչազուրկ, եւ այդ պարագան խորապէս ազդած էր իրենց վրայ...

Երբ վճիռը կարդացուեցաւ, Գլոտ բաւականացաւ միայն հետեւեալ խօսքերը ըսելով.

— Այո՛, ճիշդ է, սակայն ինչո՞ւ համար այս մարդը գողցաւ, ինչո՞ւ համար սպաննեց։ Ահաւասիկ երկու հարցումներ, որոնք անպատասխանի են մնացած։

Երբ բանտ վերադարձաւ, զուարթ տրամադրութեամբ մը ընթրեց.

— Երեսունեւվեց տարին թեւակոխեցի...

Չուզեց վճռաբեկ ատեանին դիմել։ Զինքը խնամող գթութեան քոյրերէն մէկուն խնդրանքին վրայ էր միայն որ համաձայնեցաւ այդ քայլը առնել։

Կը թուի թէ, սակայն, մինչեւ վերջին վայրկեանը հակառակեցաւ այդ բանին, վասնզի ստորագրեց թուղթը, երբ երեք օրուան օրինական պայմանաժամը արդէն լրացած էր քանի մը վայրկեաններէ ի վեր։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար. - 9)

Մօր արտասուքով լի մի չէչ դրէք շինութեան հիմքում եւ խաղաղութեամբ կ'աւարտէք Լոյսի Տաճարը:

Շինականները լսեցին ծերունու խորհուրդը եւ նուիրական գործն առաջ ընթացաւ:

Սեւ Դեւը կաշկանդուել եւ անվնաս էր դարձել: Մաճկալ ու սերմնացան, խաշնարած ու քարտաշ քար-քարի վրայ դնելով բարձրացնում էին Տաճարի պատերը եւ, օրուայ քրտնաջան աշխատանքից յետոյ, խաղաղ հոգով տուն վերադառնում:

Բայց նրանց ուրախութիւնը երկար չտեւեց: Աշխատաւոր մարդիկ հազիւ մի կանգուն էին բարձրացրել պատերը, երբ մի խաւար գիշեր սեւ դեւերը նորից քարուքանդ արին ամէն ինչ, հողին հաւասարեցրին պատերը:

Շինականները կրկին տագնապի մատնուեցին:

Հայոց ձորով Գողթան երգիչն էր անցնում այդ պահին: Նա տեսաւ ժողովրդի վիճակը, իմացաւ Լոյսի Տաճարի պատմութիւնը, վշտացաւ սաստիկ, կարեկցեց եւ խորհուրդ տուեց.

— Մօր արտասուքը բաւական չէ. չէնքի հիմքում դրէք նաեւ մաճկալի քրտինքով լեցուն մի չէչ եւ խաղաղութեամբ կ'աւարտէք Լոյսի Տաճարի շինութիւնը:

Շինականները լսեցին Գողթան երգչին ու կատարեցին խորհուրդը:

Եւ ի՜նչ ուրախութիւն: Այլեւս անարգել բարձրանում էր Լոյսի եւ Յոյսի տաճարը:

Անցնում էր շաբաթը, անցնում էր ամիսը, լրանում էր տարին ու այլեւս սեւ դեւերը չէին կարողանում քանդել հողի մշակների արդար աշխատանքը:

Վերջապէս շինականները գտել էին գաղտնիքը:

Բայց աւա՜ղ. տարին լրացաւ թէ չէ, ի՜նչ տեսնեն մարդիկ. իրենց շինածից քար-քարի վրայ չի մնացել նորից...

Մի սպառազէն զօրական էր անցնում Հայոց ձորով այդ պահին: Նա տեսաւ ժողովրդի վիճակը, իմացաւ Լոյսի Տաճարի պատմութիւնը, կարեկցեց շինարար մարդկանց եւ ասաց.

— Մօր արտասուքը եւ մաճկալի քրտինքը բաւական չեն. Լոյսի Տաճար կառուցելու համար չէնքի հիմքում դրէք նաեւ քաջի սուրը, եւ ձեր բարձրացրած պատերն այլեւս ոչ ոք չի յանդգնի քանդել, դուք էլ խաղաղութեամբ կ'աւարտէք Լոյսի Տաճարը:

Շինականները լսեցին զօրականի խորհուրդը եւ Տաճարի հիմքում դրին քաջի սուրը:

Եւ ի՜նչ բախտաւորութիւն: Այնուհետեւ մարդիկ քար-քարի վրայ բարձրացնում էին Տաճարի պատերը, եւ ոչ մի դեւ չէր համարձակւում մօտենալ սրբազան շինութեան: Քաջի սուրը ուժ առնելով մօր արտասուքից եւ մաճկալի քրտինքից՝ հեռու էր վանում բոլոր դեւերին:

Այդ օրուանից ամուր ու անսասան բարձրացան պատերը, վեր խոյացաւ Լոյսի Տաճարը եւ կենսատու լոյսով ողողեց Հայոց աշխարհը...

Ասում են, որ լոյսից սարսափած դեւերը սեւ ագռաւներ դառան ու կոկռոցով փախան գնացին: Իսկ Տաճարը կառուցող մարդիկ նախշուն հաւքեր դառան եւ Տաճարի շուրջը, գետափնեայ ուռենիների վրայ յաւերժ երգում են Լոյսի յաղթանակը.

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(«Սով. Գրականութիւն»)

Ի՞ՆՉ ԲԱՆԻ ՎՐԱՅ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ.— Աշխատում եմ քնարական նոր բանաստեղծութիւնների ու բալլադների ժողովածուի վրայ... Այդ բանաստեղծութիւններն ու բալլադները կ'արտայայտեն մեր մարդկանց հայրենասիրական զգացմունքները, նրանց հումանիզմը, նրանց մարդկային ապրումներն ու խոհերը կեանքի զանազան երեւոյթների նկատմամբ:

Միաժամանակ շարունակում եմ աշխատանքը կենցաղային հարցեր շօշափող մի պիէսի վրայ, որը վաղուց ի վեր սկսել եմ:

Բացի դրանցից, գրել եմ տասներկու երգ, որոնցից չորսը երգի ու պարի անսամբլի, չորսը՝ նոր կինօնկարի (շարժապատկեր), եւ չորսը՝ Ա. Սաթեանի «Աբարատեան դաշտի երգերի» երկրորդ շարքի համար:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ.— Այս տարի պէտք է աւարտեմ «Մեծ տան զաւակները» վէպի երկրորդ հատորը: «Հայֆիլմ» կինօստուդիան (շարժանկարի սթիւտիօ) պիտի սկսի նկարահանել իմ «Հիւսիսային ծիածան» կինօսցենարը (սենարիօ), որ նուիրուած է Հայաստանի միացմանը Ռուսաստանի: ...Ծրագրում եմ գրել նաեւ մի շարք պատմուածքներ, ակնարկներ եւ հրապարակախօսական յօդուածներ:

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ.— ...Ներկայումս կազմում եմ տպագրուած եւ անտիպ բանաստեղծութիւնների ընտրովի ժողովածու, որ լինելու է իմ գրական գործունէութեան համեստ հաշուետուութիւնը:

...Շուտով մեկնելու եմ Հայաստանի լեռնային շրջաններից մէկը՝ ծանօթանալու հայկական երբեմնի յետամնաց գիւղի կերպարանափոխութեան, եւ կուլտուրական վերածնունդին...

ԱՂԱՍԻ.— Այս հարցին կարելի էր պատասխանել մէկ նախադասութեամբ՝ աշխատում եմ «Շիրակ»ի երկրորդ գրքի վրայ, բայց ես գիտեմ, որ դա ընթերցողին չէր բաւարարի: Նա վաղուց արդէն ոչ միայն պատրաստի գրքի ընթերցող չէ եւ եթէ գրողի ստեղծագործական աշխատանքի ականատես չէ, ապա մասնակիցն է՝ իր պահանջներով, հետաքրքրութիւններով, ցանկութիւններով: Չգիտեմ, ուրիշներն ինչպէս, բայց ես աշխատանքի ընթացքում շարունակ զգում եմ ընթերցողի սպասողակա՜ն հայեացքը յառած ինձ վրայ եւ կարծես թէ մենք միասին ենք խորհում, գրում, ջնջում, ընթացք եւ ուղղութիւն տալիս փոքրիկ այն աշխարհի արարքներին, որի հետ ընթերցողը բարեկամացաւ առաջին գրքում: Ու ես գիտեմ, որ ընթերցողն անհամբեր է տեսնելու թէ յետոյ ինչպէս ընթացաւ այդ աշխարհի կեանքը...

ՀԱՄՕ ՍԱՀԵԱՆ.— ...Այս տարի Հայպետհրատը լոյս է ընծայում իմ նոր ժողովածուն, որն ամփոփում է, ինչպէս վերջին տարիներին գրուած, այնպէս էլ անցեալներում ստեղծուած մի քանի անտիպ բանաստեղծութիւններս:

Մոսկուայում «Սովետսկի Պիսատել»ը ռուսերէն հրատարակում է ընտիր բանաստեղծութիւններիս ժողովածուն:

...Թէ որքանով այդ բոլորը կը թեթեւացնի այն մեծ պարտքը, որ ունեմ ընթերցողի հանդէպ, կ'որոշի ինքը՝ ընթերցողը:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ.— ...Այս տարի գրում եմ նաեւ գիւղական պատմուածքների մի շարք, որոնց մէջ ցանկանում եմ մարմնաւորել լեռնային գիւղում ապրող ազնիւ ու անխոնջ մարդկանց՝ դարերով խամ մնացած լեռնալանջերը հերկող տրակտորիստների, իւրաքանչիւր ոչխարից չորսուկէս քիլոգրամ բուրդ ստացող հովիւների կերպարները: Պատմուածքներիս ժողովածուի մի մասն արդէն պատրաստ է: Շուտով կը մեկնեմ Զանգեզուր՝ թարմ տպաւորութիւններ ստանալու եւ նոր պատմուածքներ գրելու համար:

Դրան զուգահեռ, նիւթեր եմ հաւաքում եւ աշխատում եմ մի պատմական վէպի վրայ, որը նուիրուած է 18րդ դարի առաջին քառորդում հայ ժողովրդի մղած ազգային ազատագրական պայքարին...Գիրքը կոչուելու է «Մխիթար սպարապետ»:

ԿԱՊՈՅՏ ԵՐԳ

Այս գիշեր, տօ՜ն գիշեր
Հասակն ի վեր մայթերուն,
Սիրտս խառնած աչքերուդ
Կապո՜յտ, կապո՜յտ մշուշին՝
Մենք քալեցինք միասին
Հասակն ի վեր մայթերուն...

Ուշ գիշեր, յո՜յս գիշեր.
Ոտքերուն տակ մարդերուն
Կոխոտուած, սիրտս երգեց՝
Սրտիդ վրայ տրոփուն,
Ու երգեցինք միասին
Երա՜զ գիշերը կեանքին:

Կապո՜յտ աղջիկ, պատրանք մը չէ՞ր,
Որ լոյսերուն պէս գիշերուան
Կը բարձրանար աչքերէս վեր՝
Երբ կը զգայի որ սրտիս մէջ
Տա՜ն մը կարօտը կը ծնէր.
Կապո՜յտ աղջիկ, կապո՜յտ երգ էր...

ԱՐՄԵՊԻԼ

Հայաստանեան բանաստեղծութիւն

ՁԵՌՔԵՐ

Դուք՝ վաստակած, բռնած ձեռքեր,
Արեգակից խանձուա՛ծ ձեռքեր,
Ձեռքեր՝ բքից, շոգից ճաքած,
Դո՛ւք որ հողից քամում բերքեր,
Ցաւն էք անգամ դարձնում երգեր՝
Վհատութեան դուռը փակած:

Դո՛ւք, որ հանքից քար էք հանում
Որ ծակծկում՝ կար էք անում,
Տապակւում էք՝ հալում մետաղ,
Եւ, հոգետանջ, դառնալով տուն,
Մէկով թոռին, մէկով որդուն
Պինդ գրկելով՝ ասում «մատա՜ղ»:

Դո՛ւք, որ մթնում լոյս էք փռում
Որ խտախոյս, յոյս էք փռում,
Ձե՛ռքեր. ձեռքե՜ր ժողովրդի.
Դուք՝ ստեղծող, ճարտար ձեռքեր,
Դուք՝ չկեղծո՛ղ, արդա՛ր ձեռքեր.
Ձեզ եմ երգում ես՝ ձեր որդին

Ակնածանքո՛վ՝ ձեռքը սրտիս,
Մեծարանքո՛վ՝ երգը շրթիս...

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

ՍՐԱՄԻՏ ԽՕՍՔԵՐ ՍԱՇԱ ԿԻԹՐԻԿԷՆ

ԲԱՐԵԿԱՄ.— Երբ փառքի տէր ես, ի՞նչ փոյթ թշնամի մը. թշնամի մը՝ աւելի, երբ արդէն այնքան շատ են. բայց նոր բարեկամ մը, երբ դժբախտ ես, կարծեմ, այդ ուրիշ բան է...

ԴՐԱՄԸ.— Դրամը այն ատեն արժէք ունի երբ գրպանէդ դուրս կ'ելլէ: Չունի՝ երբ կը մտնէ: Ինչի՞ կրնայ ծառայել գրպանդ ունենալը:

ՑԱՒԸ.— Ցաւդ մեծ էր, որովհետեւ քու ցաւդ էր:

ԱՍՏՈՒԱԾ.— Ուրանալ Աստուած, կը նշանակէ հրաժարիլ այն միակ շահեկանութենէն զոր մահը ունի:

ՀԱՐՈՒՍՏ ԸԼԼԱԼ դրամ ունենալը չէ, դրամ ծախսելն է:

ՏՈՒՐՔ.— Կ'ըսեն թէ աշխարհ տխուր է. յանցանքը տուրքերուն է: Մարդիկ, պարկեշտ մարդիկ են որոնք տխրած են, որովհետեւ անոնք որ տուրքերը հնարած են, ստիպած են զանոնք որ գող դառնան:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ.— Առաջին մարդը որ ամուսնացաւ, ընելիք չկայ, չէր գիտեր: Բայց երկրորդը... [illegible] աններելի է.

ԿԱՏԱԿ.— Որպէսզի կատակ մը համով ըլլայ: Երեք հոգի պէտք է. — մէկը որ պատմէ, երկրորդ մը որ հասկնայ եւ երրորդ մը որ չհասկնայ: Այսպէսով պատմողին եւ հասկցողին հաճոյքը կրկնապատկուած է երրորդին չհասկնալուն պատճառով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԷ.

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄ

Գուրգէն մինչեւ այն վայրկեանը որ վանահայրը գնաց՝ անտարբեր տեսնուեցաւ Հեղինէի հետ, իսկ երբ միայն Թորով եւ նա մնացին,

— Հեղինէ, քեզ շնորհակալութիւն չեմ կրնար ընել, ես գիտեմ եւ իմ սրտէս կը չափեմ քու արարքդ, որ կարող եմ քեզ համար կրակի մէջ նետել ինքզինքս: Բայց քու բոլոր կարգադրութեանդ մէջ այնչափ ուշիմութիւն, այնչափ նախատեսութիւն կը գտնեմ, որ զիս շատ կը զարմացնէ եւ քու կորուստդ ինծի աւելի զգալի կրնար ըլլալ եթէ տեղի մնար աւելորդին: Ընդունէ՛ ո՛չ իմ շնորհակալութիւնս, այլ շնորհաւորութիւնս քու այդ նախատես իմաստութեանդ համար, որ գիտէի, բայց այդ աստիճանի չէի կարծեր, չէի կարծեր որ իմ Հեղինէս Վասկանուշի հաւասար լինի: Խե՛ղճ Ցովեան, խե՛ղճ Գուրգէն...

Այս խօսքերուն քանի մը բոպէ խորլռութիւն յաջորդեց. մտածութեան վայրկեան էր այդ: Հեղինէ ընդհատեց լռութիւնը եւ հարցուց Թորովու:

— Ո՞ւր է Վասկանուշ:

— Բաղրատունեաց Օրիորդ մը, պատասխանեց նա, ճաշէն վերջ պատմեմ քեզի Վասկանուշի եւ Ցովնանու պատմութիւնը, վասնզի կարելի չէ այդ երկու անձը իրարմէ զատել, որ իրենց կեանք մէջ թէպէտ միշտ բաժնուած՝ միասիրտ եւ միահոգի ապրեցան, եւ հիմա Աստուծոյ սեղանին առջեւ իրենց մարմինները քովէ քով կը հանգչին:

Դարձեալ լռութիւն յաջորդեց՝ մինչեւ Հեղինէ ելաւ՝ իր թէ տնական թէ իշխանական գործերը տեսնելու, որ իր հիւանդութեամբ կրնային անտես մնացեալ լինել:

Այն ատեն Գուրգէն հարցուց.

— Վասկանուշ ե՞րբ մեռաւ, Թորով. ես ամենեւին չիմացայ:

— Հազիւ թէ տարի մը կամ երկու՝ Ցովնանու նահատակութենէն վերջ ապրել էր:

— Զարմանալի՜ ճակատագիր, ըսաւ եւ հառաչեց Գուրգէն, յետոյ իր Ցովնանու տեսիլքը պատմեց:

Երկու օր հեր եղան մեր իշխանները Կանգուարի բերդը. երրորդ օրը Գուրգէնի խորհրդով Թորով յայտնեց Հեղինէի թէ ինք հրաւիրած էր իւր տկար բարեկամը Ակէոյ գաւառն եւս օդափոխութիւն ընելու եւ այսպէս անգամ մ'էլ հրաժարեցան այս երկու սիրեցեալք՝ տխուր եւ լուռ սրտի արտասուօք:

Իսկ Թորով զարմանքով կը դիտէր սիրոյ այս ուրիշ կերպարանքը: Կը բաղդատէր Հեղինէ Վասկանուշի հետ, որ ուրախ, զուարթ կը խօսէր, կը ծիծաղէր, եւ այդ ուրախութեան դիմակին տակ ցաւային սիրտ մը անթափանցելի կը ծածկէր: Իսկ հիմա զՀեղինէ կը տեսնէր աւելի Երիտասարդ՝ նոյնպէս սրամիտ, հեռատես, կառավարութեան ոգի ունեցող, — բայց սա արձան էր մարմարեայ՝ հազիւ թէ ժպիտ մը իւր շրթանց վրայ կը նշմարուէր, իւր պարզ ճակատը ոչ կնճիռ ունէր եւ ոչ զուարթութիւն, իւր խոր եւ սուր աչքերը ծանր ակնարկ մ'ունէին առանց ուրախութեան, տրտմութեան եւ երկիւղի համար: Գիտէր Թորով որ եթէ Մուշեղ հիւանդ չլինէր՝ եւ այդ կնոջ ձեռք չլինէր երկրին կառավարութեան ղեկը Կանգուար եւ Անձեւացեաց գաւառը թշնամեաց աւար եւ յափշտակութիւն պիտի դառնային: Բայց մէկ կողմէն նախատեսութիւն՝ ժողովրդոց պիտոյքը հոգալ ժամանակին, միւս կողմէն խստութիւն որ ներել չէր գիտեր մատնութեան եւ դաւաճանութեան, այլ դատաստանական վճիռներ անդառնալի գործադրել կուտար, փրկարար զէնքեր եղել էին այդ կնոջ ձեռք: Բուղայի Ամիրայից եւ զօրավարաց յափշտակութենէն պահելու համար երկիրը եւ ժողովուրդը, գաւառին գլխաւոր բերդերը՝ Նորաբերդ եւ Կանգուար ոչ միայն լաւ ամրացեալ էին, այլ նաեւ երկու երեք տարուան պաշար ու զէնք ունէին. վասնզի ժամանակ ժողովրդեան ոչ միայն ինչուանք տուած էր ամրանալու, այլ ամէն տեղ պահապաններ եւ սուրհանդակներ իմաց կուտային անպատրաստ գիւղերու եւ աւանաց, որ վտանգը չհասած փախչին ազատին: Կանգուար եւ Նորաբերդ քանի քանի անգամ պաշարուեցան ի թշնամեաց, թշնամին սովեցաւ եւ գնաց, իսկ Անձեւացեաց ժողովուրդը պաշար ունէր մարդկանց համար, զարման ունէր կենդանեաց, ի շնորհս իշխանուհւոյն որ նախապահութեամբ խիստ բայց արդար ձեռքով կը կառավարէր: Իր ընտրած զօրավարներն քաջ էին եւ արթուն: Իր գրած պատուէրներն ուղիղ էին եւ անաչառ: Թորով ինք փորձել էր միջնորդել քանի մը յանցաւորներու շնորհք խնդրելով, եւ այդ անողոքելի երիտասարդ կնոջ պատասխանին ուշեւ լռել էր: «Այսպիսի վիճակի մէջ, ըսել էր Հեղինէ, ես ուխտ ըրած եմ դատաստանական վճռոց մէկ գիրը, մէկ կէտը չաւրել. երբ թշնամին զմեզ կը պաշարէ, կ'ողողէ եւ կը ջնջէ, գթութիւն մատնիչներու, դաւաճաններու եւ իրենց պարտքը չկատարողներու համար մատնութիւն եւ դաւաճանութիւն է ազգին դէմ, կրօնքին դէմ:

(Շար.) ՏԵՐԵՆՑ

թիւնը ձգելով: Կրեմլին, ուրբաթ օր Սիպերիոյ մէջ պայթեցուց հիւլէական իր զօրաւորագոյն ռումբը:

Ապալինման ժողովին մէջ, անգլիացի պատուիրակը շեշտը դնելով այս կէտին վրայ, Խ. Միութեան ոչ-խաղաղական ըզգացումներուն փաստը նկատեց զայն:

Մոսկուայի ներկայացուցիչը՝ Զորին, անմիջապէս հակադրելով անգլիացի պատուիրակին, շարք մը հարցումներ ըրաւ, աւելի ապահով տեղեկութիւններ ունենալու համար հիւլէական փորձերը երկու տարիով յետաձգելու Արեւմտեան վերջին առաջարկին շուրջ:

Պատասխաններ տուին Ֆրանսայի պատուիրակ Ժիւլ Մոք եւ Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչ Սթասըն.

Յաջորդ նիստը պիտի գումարուի չորեքշաբթի օր:

× Ուաշինկթընէն, հիւլէական ուժի յանձնախումբը կը հաղորդէ, թէ Սիպերիոյ մէջ ուրբաթ օր «կարեւոր» պայթիւն մը եղած է: Նոյն օրը, Նեվատայի անապատին մէջ, Միացեալ Նահանգներ պայթեցուցած են 1957ի իրենց տասներերորդ հիւլէական ռումբը:

ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆ ՑՆՑՈՒԿԸ

■

Ինչպէս ծանօթ է, ամիսէ մը ի վեր Մոսկուայի մէջ սկսած են ռուսեւգերման խորհրդակցութիւնները: Յաճախ ընդհատուեցան անոնք, անհամաձայնութիւններու հետեւանքով: Մոսկուայի գերման պատուիրակութեան առաջնորդը՝ Լար, որ երկրորդ անգամ ըլլալով Պոնն գացած էր, իր կառավարութեան հետ խորհրդակցելու համար, վերադարձած է Խ. Միութիւն:

Ներկայ պայմաններու մէջ դժուար է թէ համաձայնութիւն մը կարելի ըլլայ գոյացնել Խ. Միութեան եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ: Այս է նաեւ կարծիքը՝ Մոսկուայի Արեւմտեան շրջանակներուն, որոնք ձախողութիւնը կը վերագրեն Կրեմլինի չկամութեան:

Այս ուղղութեամբ յատակ յօդուած մը կայ «Փրաւտա»յի մէջ: Խորհրդայինները բանակցութեանց տաղնապը կը նկատեն տնտեսական յարաբերութիւնները՝ երկու երկիրներու միջեւ: Այս մարզին մէջ, Մոսկուա կարեւոր առաջարկներ կ'ընէ Արեւմտեան Գերմանիոյ:

Գալով Պոննի կառավարութեան՝ դըլխաւոր մտահոգութիւնն է Խ. Միութեան մէջ գտնուող Գերմանացիներու հայրենադարձը: Դաշնակցային Հանրապետութեան Արտաքին Նախարար Ֆոն Պրենթանոյի համաձայն, եթէ Մոսկուա ընդունի խորհրդակցիլ Գերմանացիներու հայրենադարձին մասին եւ բարի կամեցողութեան տրամադրութիւններ ցոյց տայ՝ ո՛չ մէկ պատճառ կայ, որ Գերմանիա առեւտրական համաձայնութիւններ չկնքէ: Սակայն, այնպէս կը թուի, թէ Խորհրդայինները իրենց տեսակէտէն հրաժարելու միտք չունին:

× Պոննի պաշտօնական շրջանակները կը հաղորդեն թէ 566 նախկին էս-էսներ ընդունուած են գերմանական նոր բանակին մէջ: Ասոնց մէջ կը գտնուին 45 նախկին սպաներ: Յարդ, 4386 նախկին էս-էսներ դիմում կատարած էին գերմանական նոր բանակին մաս կազմելու համար: Դիմումներուն մեծ մասը մերժուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ 41 երիտասարդներ երէկ հասան Փէքին, այս ձեւով Միացեալ Նահանգներու Արտքին Նախարարութեան դըրած արգելքը վերջացած է՝ համայնավար Չինաստան այցելողներուն համար: Ամերիկացիները կ'ընկերանան տասներկու այլ ազգերու երիտասարդ ներկայացուցիչներուն, որոնք մասնակցած էին Մոսկուայի երիտասարդական փառատօնին:

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐԻ մէջ համայնավարական դաւադրութիւն մը երեւան ելաւ: Երեսունի մօտ քաղաքական դէմքեր ձերբակալուեցան, ոստիկանութեան կողմէ կատարուած խուզարկութեան մը ընթացքին:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին Նախարար Փինօ, իր պաշտօնակիցներուն ընկերակցութեամբ, շաբաթ առաւօտ հասաւ Րիօ տը Ժանէյրօ: Փինօն դիմաւորելու գացած էին Պրազիլիոյ Արտաքին Նախարարն ու Ֆըրանսական դեսպանը:

ՍԷՈՒԼԻ մէջ, Հարաւ-Քորէական ոստիկանութիւնը երեւան հանած է խորհրդային լրտեսական ցանց մը, որ հինգ տարիէ ի վեր կը գործէր երկրին մէջ, կարեւոր տեղեկութիւններ յանձնելով Մոսկուա:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ դրամատան պաշտօնեաները նոր բողոքներ կը ներկայացնեն, անցեալ Յուլիսի ընթացքին իրենց ըրած գործադուլին օրականները պահանջելով: Հակառակ պարագային, կը սպառնան կրկին գործադուլի դիմել:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Օգոստ. 23).— Զոյլ ոսկի 321.000, Նափոլէոն 3800, զուիցերիական 3670, անգլիական 4570, քսան տոլարնոց 18.480, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) ստերլին 1150, տոլար 444, զուիցերիական 106.50, լիր 0.70:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը եւ Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Նափոլէոն Պըլըդեանի իր 300.000 Ֆրանքի նոր նուէրին համար շինութեան ֆոնտին: Ի մօտոյ աւելցնելով օգնելու խոստումով: Աւելի առաջ ոչ թէ միայն 300.000 Ֆրանքի նուէրով մը արդէն օգնած էր շինութեան գործին, այլ կը բերէր միշտ իր բարոյական աջակցութիւնը ամէն անգամ որ պէտք ունենանք իրեն, որպէս մեր շրջանին շինութեան ձեռնածուն (անթրըփրընէօր) գնահատուած է հանրօգուտ շինութեան նախարարին ալ կողմէ եւ իբր այդ ներբողուած իր գործը անցեալ տարի փարիզեան թերթի մը մէջ ի քաջալերութիւն քաղաքիս բարեզարդման-համար մատուցած ծառայութեանց համար: Յարդ Պ. Պըլըդեանի ազգանուէր կեցուածքը իրաւունք կուտայ մեզ այլ ակնկալութեանց համապատասխան իր դիրքին, լրացնելու համար օր առաջ ամէնուս սրտին խօսող պատուաբեր եկեղեցին եւ ազգ. տունը, որպէս իրականացումը ազգային երազին:

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

×

Վալպարեյ - Լա Փօմ Սէն Մարսէլի Հայ Երիտ. երկսեռ Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, 11 Օգոստ.ի դաշտապնացութեան առթիւ, որ վիճակահանութեան դրուեցան ու գոյացաւ կոկիկ գումար մը.—

Պ. Պ. Ս. Առաքելեան կարկանդակ մը, Մ. Աչճեան երեք շիշ մուսէօ, Հաթապեան մէկ շիշ մուսէօ, Սահակեան մէկ շիշ մուսէօ, Մեսրոպեան մէկ շիշ մուսէօ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 187-188 (Յուլիս–Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայ անասնաբոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տօքթ. Ասքանազ). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տօքթ. Յակոբեան). — Ծովի լողանք (Տօքթ. Աչճեան). — Գինի (Բժշկ. Բառարան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէոհօօկէն). — Ցղութիւնը եօթը ամիս միայն (Տօքթ. Աղատանի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչուհի). — Ֆրանկախտը (Տօքթ. Միսաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէոհան). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Ե. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան Ֆրանսա 1000 Ֆրանք, արտասահման 1200 Ֆրանք: Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ» կը ծախուի նաեւ Քատէի մեթրոյին գլուխի կրպակը:

ԿՈՉ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1957–1958 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Պարտականութիւն կը նկատենք տալ կարգ մը ծանօթութիւններ, Եւրոպայի միակ աղջկանց գիշերօթիկ վարժարանի ընդունելութեան մասին:

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ հայուհիներու խումբ մը:

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.—

Ա.) Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու որդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի:

Բ.) Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիները կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ: Տարեվճարն է 120,000 Ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ:

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան՝

1 Bld du Nord — Le Raincy

Tél. Le Raincy 172

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բժիշկ Գէորգ Սանասարեան, որ մօտ քսան տարի առաջ կը գտնուէր Ֆրանսա: Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրորդւոյն, հետեւեալ հասցէով.—

M. Soghomon Sanassarian
Arapkir Rue 8, 61 Erévan
U. R. S. S. Arménie

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

Հայնուսսւ յարաբերութիւններու լոյսին տակ:

Գրեց՝ ԳԱԲՐԻԷԼ ԼԱԶԵԱՆ

Տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1957: Գին՝ 1100 Ֆրանք:

Դիմել Յառաջի եւ հայ գրատուններ:

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise -
Fondé en 1925 Tél : PRO. 86-60. R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
27 AOUT
1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7970 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3778

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆ

Հայ յեղափոխութիւնը իր ամէնէն յանդուգն ձեռնարկը արձանագրեց 61 տարի առաջ Վոսփորի ափերուն վրայ, կարմիր Սուլթանի մայրաքաղաքին մէջ, վեց մեծ պետութեանց դեսպաններու քթին տակ:

Պերլինի վեհաժողովէն ի վեր տասնեւութ տարի անցած էր:

Սուլթանը ո՛չ միայն չէր գործադրած իր խոստացած բարենորոգումները, որոնք հանդիսաւորապէս երաշխաւորուած էին եւրոպական պետութեանց կողմէ, այլ արեան մէջ խեղդած էր հայութիւնը՝ արեւելեան նահանգներէն մինչեւ Կիլիկիա:

Սուլթան Համիտ երբեք պիտի չհամարձակէր կազմակերպել համատարած հայկական ջարդեր, եթէ նախապէս ապահով չըլլար, որ անպատիժ պիտի մնար:

Հայկական դատին դժբախտութիւնն այն էր, որ փոխանակ մէկի վեց երաշխաւոր ունէինք: Վեց մեծ պետութիւններ, որոնք իրարու հետ կը մրցէին Սուլթանին շնորհները վայելելու, այսինքն իրենց դրամատէր հպատակներուն դանազան շահաբեր մենաշնորհներ ապահովելու համար օսմանեան կայսրութեան ընդարձակ սահմաններուն մէջ:

Արեւմուտքը դարերէ աւելի քան երեսուն տարի մատին վրայ խաղցուց Եւրոպայի դիւանագէտները: Յաջողեցաւ անձեռնմխելի դարձնել օսմանեան կայսրութեան հողային ամբողջութիւնը Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ, Ատրիատիկեան ծովէն մինչեւ Պարսից ծոց, մինչեւ Կարմիր ծով ու Հիւսիսային Ափրիկէ (Տրիպոլիս ու Պէնկազի):

Հայ յեղափոխականները փորձով տեսան, որ Սուլթան Համիտը չփացնողն ու քաջալերողներն էին քրիստոնեայ մեծ պետութիւնները, որոնց «մարդասիրական» զգացումներուն միամտաբար հաւատացած էինք ա՛յնքան ատեն:

Պանք Օթոմանի գրաւումը կազմակերպողներուն բուն նպատակն էր ցնցել Եւրոպայի խիղճը, սթափեցնել երաշխաւոր պետութիւնները, յիշեցնել անոնց իրենց ստանձնած բարոյական պատասխանատուութիւնը, այսինքն՝ «այլեւս առանց յապաղման» գործադրել տալ բարենորոգումները հայկական նահանգներուն մէջ, ինչպէս յանձնառու եղած էին 1878ին Պերլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածով:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան վարիչ մարմինը նախապէս կը մտածէր նոյն օրուան մէջ ումանակներով մէկիկ մէկիկ օդը հանել վեց մեծ պետութեանց Պոլսոյ դեսպանատունները.

Այսպիսի ձեռնարկ մը մեծ անպատեհութիւններ կը ներկայացնէր: Բազմաթիւ անմեղ մարդիկ կրնային զոհուիլ աննպատակ:

Ինչպէս Փարիզի Պասթիյլը բռնակալութեան, Պոլսոյ Պանք Օթոմանն ալ միջազգային դրամատիրութեան միջնաբերդն էր: Դրամագլուխն ու պաշտօնէութիւնը եւրոպական էին: Անոր գրաւումը իրարանցում առաջ պիտի բերէր ո՛չ միայն Թուրքերուն, այլ նաեւ ու մանաւանդ Եւրոպացիներուն մէջ:

«Կապիտուլասիան»ները բացառիկ դիրք մը ապահոված էին այս վերջիններուն օսմանեան կայսրութեան մէջ:

Պոլսոյ վեց դեսպաններէն իւրաքանչիւրը երկու պահականաւ ունէր իր տրամադրութեան տակ Վոսփորի եւ Ոսկեղջիւրի ջուրերուն մէջ, զինուած թնդանօթներով եւ արդիական զէնքերով: Զինեալ նաւավներ կազմ ու պատրաստ կը սպասէին՝ պաշտպանելու համար իրենց հպատակները թրքական հաւանական ոտնձգութեանց դէմ:

Երբ 1896 Օգոստոս 14-26ին քսանեւվեց Դաշնակցական հերոսներ գրաւեցին Ղալաթիոյ Օսմաններուն դրամատունը, 150 պաշտօնեաներ եւ եօթը յաճախորդներ կային ներսը, մեծ մասամբ եւրոպացի:

Հայդուկները իրենց պաշտպանութեան տակ առին զանոնք: Ո՛չ մէկուն քիթը արիւնեցաւ:

Ցոյցը կազմակերպողները կը յուսային, որ եւրոպական պահականաւերէն զինուորներ ցամաք պիտի հանուէին՝ պաշտպանելու համար դրամատան շէնքին մէջ փակուած մարդիկը:

Յեղափոխականները վեց դեսպաններուն յուշագիր մը ղրկած էին՝ պահանջելով բարենորոգումներու չուշացած դոր ծադրութիւնը:

Դեսպանները ո՛չ մէկ շարժում ըրին: Քաջալերուած անոնց անտարբերութենէն — ոմանց ալ մեղսակցութենէն — Սուլթան Համիտ առիթէն օգտուեցաւ՝ անմեղ եւ անպաշտպան Հայերու կարմիր արիւնով ներկելու համար Պոլսոյ փողոցները ամբողջ երկու օր:

Ո՛չ մէկ բողոք Կարմիր Սուլթանին՝ Հայոց երաշխաւոր պետութիւններուն կողմէ, որոնք չէին վարաներ ի հարկին մարտանաւ ղրկել Թուրքիոյ ջուրերը՝ զանձելու համար իրենց մէկ հպատակին առնելիքը օսմանեան կառավարութենէն...:

Հայկական արիւնը նուազ արժէք կը ներկայացնէր...:

Պանք Օթոմանի գրաւման 61րդ տարեդարձին առթիւ ուզեցինք թարմացնել յիշողութիւնները: Որպէսզի դաս առնենք անցեալի մեր փոթորկալից պատմութենէն: Ու որպէսզի միաժամանակ ոգեկոչենք յիշատակը Բաբկէն Սիւնիի եւ անձնազոհ ընկերներուն՝ Արմէն Գարոյի, Հրաչի եւ միւսներուն, ինչպէս նաեւ Սամաթիոյ հերոսներուն, որոնք իրենց կեանքը վտանգեցին յանուն հայ ժողովուրդի ազատութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՒԱԹԼԻ ՍՈՒՐԻԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

«ԳԼԽԱՒՈՐ ՎՏԱՆԳԸ ՍԻՈՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է ՈՉ ԹԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ» ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԶՕՐ. ՊԸԶՐԻ

Շաբաթ մը Աղեքսանդրիոյ մէջ (Եգիպտոս) մնալէ ետք, Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Շիւքրի Քուաթլի կիրակի օր Դամասկոս վերադարձաւ: Նախագահը ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ օդակայանին մէջ, ուր զինքը դիմաւորելու եկած էին կառավարութեան տասը անդամները, թագաւորական նոր հրամանատարը եւ զինուորական այլ անձնաւորութիւններ

Օդակայանին մէջ Քուաթլի յայտարարեց.— «Նախագահ Նասրի հետ արաբական աշխարհին վերաբերեալ բազմաթիւ հարցերու շուրջ խորհրդակցութիւններ ունեցայ: Մենք, եղիպտացի մեր եղբայրներուն հետ, կը վստահինք մեր ապագային: Մեր դիրքը ամուր է: Աշխարհակալութիւնը պիտի ձախողի իր ծրագիրներուն մէջ, որովհետեւ պիտի բախի չարունակ որեւէ միջամտութեան մը ընդդիմանալու վերջնական մեր որոշումին՝ մեր ազատութիւնն ու անկախութիւնը պաշտպանելու համար»:

Կարգ մը հարցումներու պատասխանելով, Սուրիոյ Նախագահը յայտարարեց, թէ «լուր չունի խորհրդաժողովէ մը, որ պիտի համախմբէր Սէուտ արքան եւ Սուրիոյ ու Եգիպտոսի Նախագահները»:

Հարցը հոն է, որ այս լուրը տրուած է... Մոսկուայի ձայնասփիւռին կողմէ: Նոյնիսկ, լիբանանեան թերթերը, աւելի առաջ երթալով, կը յայտնէին թէ այդ

(Շար.ը նառաւ Դ. էջ)

✤ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ✤

ՀԱՐԻԿԻՆ ԴԱՍԸ՝ ՏՂՈՒՆ

— Հայրիկ, ինչո՞ւ Հայերը թագաւոր չունին, Նախագահ չունին, բանակ չունին... Ամէն ազգ բան մը ունի, մեր ազգը բա՛ն մըն ալ չունի...

— Կը սխալիս, տղաս... Հին ժամանակները, մենք ալ...

— Նորէն սկսար հին ժամանակներուն մասին խօսիլ... Մոռցի՛ր սա հին ժամանակները... Այսօ՛ր ի՞նչ ունինք... Ինծի ա՛ն ըսէ...

— Շատ կը խօսիս... Հին ժամանակները մենք ալ ունէինք մեր թագաւորները, մեր զինուորները եւ մեր կառավարութիւնը...

- Հիմա ո՞ւր են, ի՞նչ եղան...

— Սպասէ՛ որ ըսեմ, տղաս... Մեր երկիրը սխալ տեղ շինուած է... Չորս կողմերնիս թշնամիներ ունեցած ենք... Հասնողը ներս մտած ու քարուքանդ րրած է մեր գիւղերն ու քաղաքները...

— Ադ ի՞նչ տեսակ թագաւորներ ունեցեր ենք որ չեն կրցեր յարձակողները ետ քշել... Օր մըն ալ իրենք ուրիշին երկիրը մտնէին ու քարուքանդ ընէին...

— Մեր ժողովուրդը չի քանդեր, կը շինէ, տղաս... Երբ քրիստոնեայ եղեր ենք, մեր թշնամիներուն թիւը աւելի շատցեր է... Պատերազմ պատերազմի վրայ... Մեզի շունչ առնել չեն տուեր...

— Յաղթե՞ր ենք...

— Երբեմն յաղթեր ենք, երբեմն ալ յաղթուեր ենք... Այս վիճակը տեւեր է, ես ըսեմ հազար, դուն ըսէ երկու հազար տարի... Անանկ որ ա՛լ ոչ թագաւոր մնացեր է մեր գլխուն վրայ, ո՛չ ալ բանակ...

— Ատիկա գիտէի, բայց ի՞նչպէս է եղեր է որ ողջ մնացեր ենք եւ մինչեւ այսօր ալ աշխարհի մէջ երեք, չորս միլիոն Հայ կայ...

— Գաղնիքը հոդ է, տղաս... Մեզի պէս ժողովուրդ չկայ... Մեր քաշածը ուրիշները քաշէին, մինչեւ հիմա իրենց անունն ալ մոռցուած կ'ըլլար...

— Նորէն մեր ազգը կը գովես... Ինծի քարոզ մի՛ կարդար... Այսօր ի՞նչ ունինք, ո՞ւր հասեր ենք, ի՞նչ պիտի ըլլանք... Երէկ տասը հազար տոլար ունէի, բայց այսօր չունիմ...

— Այսօ՞ր... ըսե՛մ, տղաս... Այսօր, մենք ունինք մեր ազգային Եկեղեցին...

— Չի բաւեր...

— Կը բաւէ, տղաս, կը բաւէ... Քանդէ՛ այդ Եկեղեցին ու մեր երեք, չորս միլիոնին հաշիւը մաքրուած կ'ըլլայ... Յետոյ, ունինք մեր լեզուն... Լեզուներուն թագուհին...

— Մի՛ չափազանցեր...

— Ունինք ազգային մշակոյթ մը...

— Շատ մեծ բան մը չէ...

— Լռէ՛, դուն անոր համն ու հոտը առած չես... Ունինք մեր տոհմիկ բարքերը, մեր ընտանիքը...

— Ուրիշներն ալ ունին...

— Այո՛, բայց մերը ուրի՜շ բան է, ուրի՜շ... Չմոռնաս մեր պզտիկ Հայաստանը

— Մեր ձեռքը չէ... Թագաւոր չունի, բանակ չունի:

— Գիտե՛մ, բայց վերջապէս, միրն է, թէեւ վարչաձեւը մեր ուզածը չէ...

— Էրած սրտի մխիթարանք...

— Ամէնէն կարեւորը մոռցայ... Մեզի պէս դիմացկուն, մեզի պէս տոկուն ազգ ո՛չ եղած է, ո՛չ ալ պիտի ըլլայ... Իրա՛ւ է, թագաւոր չունինք, բայց ունի՛նք յամառութիւն մը, որ...

— Վա՛յ, յամառութի՞ւնն ալ ազգային առաքինութիւն է... Չափը անցուցիր, հայրիկ...

— Մերը, իրա՛ւ, առաքինութիւն է... «Պիտի չմեռնինք, պիտի չկորսուինք»ին ծայրէն բռներ, կեցեր ենք...

— Չմեռնիլը մեր ձե՞ռքն է...

— Այո՛, տղաս, այո՛, մեր ձեռքն է, պայմանաւ որ մեր Մեծերը քեզիպէսներու շիտակ ճամբէն առաջնորդեն եւ Հայ մեծցնեն... Ամէն մէկդ Տիգրան մը, Արտաւազդ մը, Վարդան մը... Եթէ դուք այդ շիտակ ճամբէն քալէք, վաղը, կ'ունենանք մեր թագաւորն ալ, մեր բանակն ալ...

— Նայէ՛, ատոր խելքս կը հասնի, հայրիկ...:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՖՐԱՆՍԱ-ԵԳԻՊՏՈՍ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ԱՅՍՕՐ

Այսօր, երեքշաբթի, Ժընեւի մէջ կը սկսին Ֆրանսա-եգիպտական տնտեսական խորհրդակցութիւնները. Եգիպտական պատուիրակութիւնը, կազմուած մասնագէտներէ եւ դիւանագէտներէ, հասած է արդէն զուիցերիական մայրաքաղաքը:

Խօսակցութիւնները գաղտնի պիտի ըլլան, երկու պատուիրակութիւններու միջեւ:

Ծանօթ է, որ ատենէ մը ի վեր խօսք կը դառնար այս ժողովին մասին: Նոյնիսկ Ֆրանսացիներն ու Եգիպտացիները յարաբերութիւններու սկսած էին: Հրացը կը վերաբերի տնտեսական գործակցութեան: Ֆրանսա ցորեն պիտի յանձնէ Եգիպտոսի, բամպակի փոխանակութեամբ:

Կը կարծուի, թէ դժուարութիւններ պիտի ծագին խորհրդակցութեանց ընթացքին, որովհետեւ Ֆրանսա պիտի չհրաժարի Եգիպտոսի կողմէ գրաւուած իր հաստատութիւններէն:

Գրած էինք, թէ Նասրի կառավարութիւնը Եգիպտոսի մէջ գտնուող Ֆրանսական ինչքերը «եգիպտականացուցած» էր: Անկասկած՝ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը Ժընեւի մէջ պիտի պահանջէ, որ այս ուղղութեամբ Եգիպտացիները իրենց վերջնական խօսքը ըսեն:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԵՐՔԱԹԻ մեռած է Վատիկանի մէջ 91 տարեկանին:

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Օգոստոս 27ին Միւնիխի մէջ կը բացուի Արեւելագէտներու 24րդ համագումարը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Սեպտ. 4:

Սոյն համագումարին մասնակցելու համար երկուշաբթի օր Միւնիխ մեկնեցաւ ընկ. Հրանդ-Սամուէլ:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ 24 լրագրողներու համայնավար Չինաստան այցելութեան մասին Փէքինի համայնավար պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ «ամերիկեան որոշումը անընդունելի է չին ժողովուրդին համար»: Կը կարծուի թէ համայնավար Չինաստան անպայման պիտի չտայ ամերիկացի լրագրողներուն:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ եւ արբանեակները յառաջիկայ երեք ամսուան ընթացքին խորհրդակցութիւններ պիտի ունենան Եուկոսլաւիոյ հետ, տնտեսական եւ մշակութային փոխանակութեան համաձայնութիւններ կնքելու համար:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Միացեալ Նահանգներուն չափ հանքածուխ կ'արտադրէ, կը հաստատէ խորհրդային մամուլը գործակալութիւնը, յայտնելով թէ անցեալ տարի 429 միլիոն թոն հանքածուխ արտադրած է:

ԴԱՆԻԱ հասած վաթսուն Լեհեր ապաստանութիւնը ընտրեցին: Դանիական իշխանութիւնները ուշադրութեամբ կը քննեն անոնց պարագան, կասկածելով որ համայնավար լրտեսներ կրնան ըլլալ անոնց մէջ:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Վերջին լուրերը անգամ մը եւս կը հաստատեն թէ Սուրիոյ մէջ տեղի ունեցած մաքրագործումները աւելի ամրացուցած են համայնավարամիտներու իշխանութիւնը, մանաւանդ բանակին ներս։

Սպայակոյտի նախկին պետին հեռացումով, այժմ բանակին հակակշիռը կը գտնուի գնդապետ Սարաճի ձեռքին մէջ, որ կը նկատուի կատաղի հակառակորդ՝ Արեւմուտքի։ Այս վերջինս, յենած բանակին, կը հակակշռէ նաեւ երկրին ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Մէկ խօսքով, դարձեալ բանակն է, որ կը վարէ երկրին ճակատագիրը։

Սակայն կը կարծուի, որ Սուրիոյ Հանրապետութեան՝ Նախագահ՝ Շիւքրի Քուաթլիի դիրքը այս նոր յեղաշրջումին հանդէպ, աւելի բացասական է քան դրական։ Ատեն մը իր հրաժարման շուրջ զրոյցներ շրջեցան, բայց անմիջապէս հերքուեցան։ Ի վերջոյ հաղորդուեցաւ, որ գացած է Եգիպտոս «բժշկական քննութեան մը ենթարկուելու համար»։

Նախագահ Շիւքրի Քուաթլի եղած է արաբ ազգայնական շարժման պարագլուխներէն մին։ Սուրիոյ անկախութեան գլխաւոր կերտիչներէն է։ 1946ին եղած է առաջին նախագահը՝ անկախ Սուրիոյ Հանրապետութեան։ Ան հիմնադիրն է եղած նաեւ, Ազգային կուսակցութեան (Հիզպըլ Վաթանի), անմիջական գործակից ունենալով Սաատալլահ Ճապրին (մեռած), Ճէմիլ Մարտամը, Ֆարէս էլ Խուրին, Սապրի Ասալին (ներկայ վարչապետը) եւ Խալէտ էլ Ազըմը։

Այս վերջինը, որպէս Ազգային Պաշտպանութեան նախարար՝ առաջնորդեց սուրիական պատուիրակութիւնը Մոսկուա, կնքեց ծանօթ դաշնագիրը՝ Խ. Միութեան հետ։

Սուրիոյ նախագահին յանկարծակի այցելութիւնը Գահիրէ, խորհրդակցելու համար Նախագահ Նասրի հետ, կը նկատուի խիստ կարեւոր։ Արդարեւ, Շիւքրի Քուաթլի ըլլալով չափաւոր քաղաքագէտ մը, հաշտ աչքով չի հետեւիր Սուրիոյ քաղաքական նոր ուղեգծին, որ իր երկիրը հետզհետէ կը կապէ Խ. Միութեան։

Այս կացութիւնը հաճելի չէ թուած նաեւ Նախագահ Նասրին, որ ըլլալով ջերմ ազգայնական, միշտ հաստատ մնացած է «դրական չէզոքութեան» քաղաքականութեան, որ կը նշանակէ հեռու մնալ Արեւմտեան եւ Արեւելեան երկու հակընդդէմ պլոքներէն ու կամ չըլլալ։

Միւս կողմէն, եգիպտական մամուլին վերջին հրատարակութիւններէն դատելով, կը հետեւցնենք, որ Գահիրէի պաշտօնական շրջանակները որդեգրած են, եթէ ոչ բացասական, գէթ վերապահ դիրք մը՝ ռուսեւսուրիական վերջին համաձայնութեան հանդէպ։

Այս տեսակէտէն, Սուրիոյ նախագահին այցելութիւնը կրնայ կատարուած ըլլալ հետեւեալ պատճառներէ մղուած.

ա) Համոզել Եգիպտոսը թէ ռուսեւսուրիական համաձայնութիւնը չունի գաղտնի տրամադրութիւններ, եւ թէ Սուրիոյ գերիշխանութիւնը չէ կաշկանդուած այդ դաշնագրով

բ) Աշխատիլ Եգիպտոսն ալ կապել այդ դաշնագրին, ստեղծելով այսպէս, աւելի ամուր ճակատ մը, արեւմտեան աշխարհին՝ այսինքն Այզընհաուըրի վարդապետութեան դէմ։

Բայց, երբ աչքի առջեւ ունենանք այն լուրերը, որոնց համաձայն Քուաթլի բացարձակ դժգոհ է իր Պաշտպանողական Նախարարին՝ Խալէտ էլ Ազըմի ստորագրած դաշնագրէն, ինչպէս նաեւ բանակին մէջ կատարուած վերջին փոփոխութիւններէն, այն ատեն կարելի է ենթադրել, որ Սուրիոյ նախագահին ճամբորդութիւնը Եգիպտոս՝ կատարուած է պարզապէս ապահովելու համար գնդապետ Նասրի ուղղակի եւ անմիջական միջամտութիւնը, չափաւորելու համար ծայրայեղ տարրերու եւ երիտասարդ սպաներու վտանգաւոր քաղաքականութիւնը։

Մօտիկ ապագան պիտի պարզէ այս բոլոր հարցերուն գաղտնիքը, բայց մեծ բան կախում ունի նախագահ Քուաթլիի դիրքէն, եթէ մինչեւ այդ՝ նոր անակնկալներ չպատահին Դամասկոսի նախագահական պալատէն ներս։

Այս պղտոր կացութիւնը, սակայն, հետզհետէ աւելի կը մտահոգէ Սուրիոյ դրացի արաբ երկիրները։ Ի մասնաւորի փոքրիկ Լիբանանը, որ առաջին պետութիւնը եղաւ Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը ընդունող

Մտահոգ է նաեւ Սէուտի Արաբիան, որ քարիւղի մասնաւոր հաշիւներէ մղուած խրախուսած է, իր կարգին, Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը։ Սէուտի Արաբիոյ համար, խիստ կենսական եւ ճակատագրական նշանակութիւն ունի իր նաւթուղիներուն ապահովութիւնը, որոնք երկար տարածութիւններու վրայ կ'անցնին Սուրիոյ եւ Յորդանանի հողերէն։

Այս վերջին երկիրը, տակաւին նոր ձերբազատուած յառաջդիմական եւ ձախակողմեան տարրերու տիրապետութենէն, դիրք ճշդած է Արեւմուտքի կողքին, եւ տակաւին հազիւ երկու շաբաթ առաջ խռովեալ վիճակի մէջ էր իր հիւսիսային դրացիին հետ։

Չենք խօսիր Իրաքի մասին, որ հինէն ի վեր, որպէս Պաղտատի Ուխտի հիմնադիր անդամ՝ ճակատ յարդարած է Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ դէմ, որոնք ընդգրկած են «դրական չէզոքութեան» քաղաքականութիւնը։

Իրաք, միակ արաբական երկիրն է որ կապուած կը մնայ Արեւմուտքի, զանազան դաշնագիրներով։ Կը նկատուի հակահամայնավար ամէնէն ուժեղ երկիրը։ Կասկածէ դուրս է, որ Խորհրդ. Ռուսիոյ համակիր ուժերու ներկայութիւնը Իրաքեան նաւթահորերէն հազիւ 200 քիլոմեթր հեռու, նկատուի ծանր սպառնալիք մը այս երկրին համար։

Գալով Թուրքիոյ, այս երկիրը աքցանի մէջ առնուած եւ իր ապահովութիւնը մեծապէս վտանգուած կ'ըլլայ, Մոսկուայի համակիր կառավարութեան մը ստեղծումով, իր հարաւային սահմաններուն վրայ։ Արդարեւ, ռազմագիտական տեսակէտով, Թուրքիա պաշարման օղակի մը մէջ առնուած կ'ըլլայ, եթէ իսկապէս Ռուսերը հնարաւորութիւն ունենան Սուրիան վերածել խորհրդային խարիսխի մը։ Որով, Թուրքիան, ըլլալով ամէնէն աւելի վտանգուած երկիրը, հաւանական է, որ դիւանագիտական եւ զինուորական միջոցներ ձեռք առնէ զօրաշարժի ենթարկէ Պաղտատի Ուխտը։

Այս բոլոր երեւոյթներէն դատելով, որոշ է որ Սուրիա եւ Խ. Ռուսիա կը ձեռնարկեն խիստ վտանգաւոր արկածախնդրութեան մը, որ կրնայ աղիտալի հետեւանքներ ունենալ ամբողջ աշխարհի համար։

Եթէ յառաջիկայ օրերուն, հաստատուի վերջնականապէս, թէ ռուսեւսուրիական վերջին դաշնագրով, Սուրիա իսկապէս վերածուած է կարմիր արբանեակի մը, եւ այդ դաշնագիրը կը համապատասխանէ զինակցութեան մը, այդ պարագային, Արեւմտեան աշխարհի, մասնաւորաբար Ամերիկայի հակազդեցութիւնը երկար չտեւէ ու դուռ բանայ ծանր բարդութեանց։

Մոսկուա պիտի ուզէ՞ որ դէպքերը ստանան իսկապէս աղիտալի հետեւանքներ։

Մինչեւ ո՞ւր պիտի երթայ եւ ո՞ւր կանգ պիտի առնէ։

Ի՞նչ է ուրեմն Կրեմլինի հետապնդած նպատակը

Այս հարցումներուն կը փորձէ պատասխանել Մոսկուայէն «Լը Մոնտ»ի մասնագէտ աշխատակիցը՝ Ֆիլիփ Պէն։ Անդրադառնալով ռուսեւսուրիական դաշնագրին եւ Մոսկուայի մէջ սարքուած մեծ ընդունելութիւններուն՝ ի պատիւ սուրիական պատուիրակութեան, ծանօթ լրագրողը կը գրէ.

«... Այս համաձայնութեան շուրջ եղած աղմկալի քարոզչութիւնը, կրնայ ունենալ բազմաթիւ նպատակներ։

«Նախ՝ զօրացնել Սուրիոյ ներկայ վարչակարգը որ կը գտնուի տնտեսական եւ քաղաքական մեծ դժուարութեանց մէջ. Միւս կողմէն, փորձ մը ընել կասեցնելու համար Այզընհաուըրի վարդապետութեան արձանագրած յաջողութիւնները. Ուաշինկթընի ուղղելով հետեւեալ պատգամը. Եթէ շարունակէք այսպէս, մենք Սուրիան կրնանք վերածել նոր Թուրքիայի մը, ուր պիտի շինենք խարիսխներ, երկաթուղիներ, ճամբաներ, եւ ուր պիտի ղրկենք զինուորական եւ քաղաքային մասնագէտներ, ինչպէս նաեւ պիտի երաշխաւորենք իր հողային ամբողջութիւնը»։

Այս մեկնութիւնը, Մոսկուայի որդեգրած քաղաքականութեան եւ հետապնդած նպատակներուն շուրջ, կրնայ մասամբ մը իրականութեան համապատասխանել, եթէ նկատի ունենանք մեծերու աւանդական քաղաքականութիւնը։

Փոքրերը գործածել որպէս փոխանակութեան առարկաներ, ի խնդիր քաղաքական սակարկութեանց։

Փոքր է Սուրիան, բայց մեծ է անոր արժէքը որպէս խաղաթուղթ։

Մինչեւ ե՞րբ պիտի պահէ իր արժէքը Մոսկուայի սակարանին մէջ։

Ո՞վ պիտի ըլլայ յաղթականը երկու մեծերէն

ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՄՈՒԹ ՍՐԱՀՆԵՐԸ

Շարժանկարին համար ամառը ամուլ եղանակ մըն է։ Կառախումբերու դէպի օդափոխութեան վայրերը մեկնումին կը զուգադիպի անյայտացումը արժէքաւոր ժապաւէններուն։ Եթէ ձեր «գործերուն» բերումով քաղաք չմնացիք, գէթ ժամանակ մը համար մայրաքաղաքը լքելու եւ օդասուն վայր մը երթալու, մի կարծէք որ ուրիշ ձեւով վարձատրութիւն մը պիտի ունենաք, մայրաքաղաքին հանդէպ ցոյց տուած ձեր հաւատարմութեան համար։

Զբօսաշրջիկն է օրուան հերոսը։ Փառք, պատիւ, յարգանք կը վերապահուին անոր։ Եթէ դուք ալ ուրիշ հանրային վայրի մը մէջ կ'ուզէք, եթէ ոչ նոյն պատիւներուն, գէթ տարրական քաղաքավարութեան մը արժանանալ, աշխատեցէք կարելի եղածին չափ զբօսաշրջիկի երեւոյթ մը առնել։ Այս հետեւողութեամբ խուսափեցէք սրճարաններու մէջ «էքսփրէս» մը ապսպրելէ. եթէ անպայման տաք բան մը կ'ուզէք խմել, կաթով թէյը աւելի պատշաճ է՝ մանաւանդ՝ եթէ զայն ապսպրէք եթէ ոչ բոլորովին օտարական շեշտով, գոնէ գաւառական առոգանութեամբ մը։ Եթէ դուրկ էք լեզուական այս յատկութիւններէն, վստահ եղէք որ ձեր սուրճը կամ թէյը պնակին մէջ թափթփուելով ձեզ կը հրամցուի։

Նոյն փորձութեան կ'ենթարկուիք, եթէ, չար բախտէն ուրիշ զբօսաշրջիկի մը ինքնաշարժին օրինակին հետեւելով, անտեսէք կարմիր լոյսը եւ ձեր ճամբան շարունակէք։ Վստահ կրնաք ըլլալ որ ան կ'անցնի, իսկ դուք, եթէ նոյնիսկ տուրթօնեան էք եւ ձեր գրպանին մէջ ալ ունիք այդ տկարութիւնը հաստատող երեք

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԸՆՉԱԶՈՒՐԿ ԳԼՈՏ
(CLAUDE GUEUX)

Խեղճ քոյրը, առ ի երախտագիտութիւն հինգ ֆրանք տուաւ Գլոտին որ շնորհակալութեամբ ընդունեցաւ դրամը։

Մինչ ինք կը սպասէր Վճռաբեկին որոշման, իր բանտակիցներէն շատեր, որոնք անհուն անձնուիրութեամբ մը կապուած էին իրեն, բերին փախուստի առաջարկներ։ Բոլորն ալ մերժեց։

Ամէն օր իր խցիկին փոքրիկ լուսամուտէն ներս կը նետէին խոշոր գամեր, խարտոցներ, երկաթէ հաստ թելեր եւ այս բոլոր առարկաներուն միջոցաւ Գլոտի նման խելացի մէկը դիւրաւ պիտի կրնար յաջողութեամբ պսակել իր փախուստի գործը, սակայն ան առանց վայրկեան մը իսկ տատամսելու այդ բոլոր իրերը տարաւ ու յանձնեց հսկիչին...

1882 Յունիս 8ին, այս անցուդարձերէն ճիշդ եօթը ամիս եւ չորս օր ետք, քաւութեան ժամը հասաւ, ինչպէս սովորութիւն է ըսել։

Այդ օրը, առաւօտեան ժամը 7ին, դատարանին քարտուղարը մտաւ Գլոտի խուցը եւ յայտնեց անոր թէ միայն ժամ մը ունէր ապրելու...

Իր վերաքննութեան խնդրանքը մերժուած էր։

— Ո՛ն ուրեմն, ըսաւ Գլոտ սառնութեամբ, այս գիշեր լաւ քնացայ, առանց որեւէ կասկած ունենալու թէ յաջորդ գիշերը աւելի լաւ պիտի քնանամ։

Կը թուի թէ ուժեղ մարդոց խօսքերը մօտալուտ մահուան առջեւ կը ստանան որոշ մեծութիւն մը։

Եկաւ խոստովանահայրը, յետոյ դահիճը։

Գլոտ խոնարհ վերաբերմունք մը ունեցաւ առաջինին հետ եւ քաղցր եղաւ երկրորդին հանդէպ։

Չմերժեց ո՛չ իր հոգին, ո՛չ ալ իր մարմինը։

Պահեց մտքի կատարեալ ազատութիւն մը։ Երբ կը խուզէին իր մազերը, յանկարծ ներկաներէն մէկը խօսեցաւ քոլերայի համաճարակին մասին, որ այդ միջոցին իր աւերները կը գործէր Թրուայի մէջ։

— Գալով ինծի, յարեց Գլոտ ժպտելով, ես չեմ վախնար քոլերայէն։

Մտիկ կ'ընէր միւս կողմէ խոստովանահայրը, արտակարգ ուշադրութեամբ եւ անոր հետ ունեցած իր խօսակցութեան ընթացքին կը մեղադրէր ինքզինք, եւ կը զղջար որ կրօնական լիակատար դաստիարակութիւն մը չէր ստացած։

Իր խնդրանքին վրայ իրեն վերադարձուցին այն մկրատը որով հարուածած էր ինքզինքը։

Մկրատին մէկ շեղբը կը պակսէր, որ փշրուած էր իր կուրծքին վրայ։

Խնդրեց բանտապահէն որ այդ հաշմանդամ մկրատը տանի եւ յանձնէ Ալպէնին։

Խնդրեց նոյնպէս որ Ալպէնին տան այդ օրուան հացին բաժինը...

Իր թեւերը կապկող պաշտօնեաներէն խնդրեց որ իր աջ ափին մէջ դնեն վրան գտնուող հինգ ֆրանքնոցը, որ գթութեան քոյրը տուած էր իրեն եւ որ միակ բանն էր որ կը մնար հիմա իրեն իբր սեփականութիւն։

Ժամը ութին քառորդ մնացած, դուրս ելաւ բանտէն, ընկերակցութեամբ մահասարսուռ կարաւանի մը, որ սովորաբար կը կազմակերպուէր մահավճիռներու գործադրութեան օրը։

Տժգոյն, աչքերը սեւեռած դէպի այն խաչը զոր խոստովանահայրը բարձր բռնած էր, Գլոտ անվարան քալեց։

Մասնաւոր կարգադրութեամբ մը Գլոտի գլխատման համար որոշուած էր մեծ պազարի օրը, որպէսզի կարելի եղածին աւելի աչքեր տեսնէին մահապարտին անցքը, որովհետեւ կ'երեւի թէ տակաւին Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունին կիսավայրենի անկիւններ, ուր երբ ընկերութիւնը մարդ մը կը սպաննէ բոլորը կը պարծենան...

Ծանր քայլերով բարձրացաւ կառափնարանին աստիճաններէն, աչքը միշտ սեւեռած Քրիստոսի խաչին...

Ուզեց համբուրել քահանան, յետոյ դահիճը, շնորհակալութիւն յայտնելու համար առաջինին եւ ներելու՝ երկրորդին...

Դահիճը զինքը ետ հրեց, մեղմօրէն...

Այն պահուն երբ դահիճին օգնականը զինքը կը կապէր սոսկալի մեքենային, Գլոտ նշան ըրաւ քահանային որ առնէր իր աջ ափին մէջ գտնուող հինգ ֆրանքնոցը, եւ ըսաւ.

— Աղքատներուն համար...

Այդ պահուն որովհետեւ եկեղեցիին մեծ ժամացոյցը 8ը կը զարնէր, յառաջացած աղմուկին հետեւանքով քահանան չկրցաւ հասկնալ անոր խօսքերը։

Գլոտ սպասեց մինչեւ ութ հարուածին վերջաւորութիւնը եւ մեղմ ձայնով մը կրկնեց.

— Աղքատներուն համար...

Հազիւ ժամացոյցին ութերորդ հարուածը հնչած էր երբ ինկաւ այս ազնուական ու խելացի գլուխը...

×

Մանրամասնօրէն պատմեցինք Ընչազուրկ Գլոտի պատմութիւնը, որովհետեւ, ըստ մեզի, այս պատմութեան բոլոր հատուածները կրնան իբր գլխաւոր գլուխ ծառայել այն հատորին ուր պիտի լուծուին տասնիններորդ դարու ժողովուրդին պատկանող մանուածապատ հարցերը։

ՎԻԿԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար. – 10)

հատ բժշկական վկայագիր, չէք կրնար խուսափիլ օրէնքին կողմէ նախատեսուած տուգանքէն:

Այս կամայական եւ անհաճոյ երեւոյթներէն խուսափելու համար, տեղացին շունչը կ'առնէ դէպի մութ սրահները: Եր մտածէ որ մթութեան մէջ մարդ չի կրնար իմանալ թէ ինք տեղացի է կամ զբօսաշրջիկ: Լի պատրանքներով՝ ան կը բազմի թիկնաթոռի մը մէջ: Լոյսերը կը մարին: Պաստառին վրայ կը կարդայ «Լ'անֆէր տէ Թրոփիք»: Երկրորդ պատկերին վրայ առաջակալական Րիգա Հէյվուորդին եւ Րոպէր Միջումի անունները: Երազային աշխարհի մը տեսիլքը կը պարուրէ իր հոգին: Կը մտածէ.— Ի՜նչ հրաշագործ գիւտ է այս շարժանկարը, որ վայրկեանի մը մէջ քեզ մոռցնել կուտայ մայրաքաղաքիդ ապերախտ եւ խոժոռ դիմագիծը, կարգադրիչներուն ժլատ ժպիտները: Կեցցէ՛, ուրեմն, Լիւմիէր եւ Էտիսըն, կեցցէ՛ Հոլիվուտ, կեցցէ՛ Րիգա....: Բայց, չաճապարենք: Մութ սրահը կը սկսի ճնշել մեր միամիտ տեղացիին վրայ: Պաստառին վրայ երերացող պատկերները կը նմանին այն ալպոմին որ աղքատ ազգականի մը առջեւը բանալով զինքը մինակ կը ձգէք պատրուակելով որ կարեւոր գործով մը դուրս պիտի ելլէք: Ի՜նչ փոյթ թէ այդ ալպոմը կը հետաքրքրէ՞ կամ ոչ ձեր հիւրը: Բայց, վերադառնանք ժապաւէնին: Առաջին պատկերներուն մէջ կին մը կ'երեւայ: Ի՜նչքան ծերացած է Րիգան: Թեթեւ յուսախաբութիւն մը կը զգաք սրտին դեռ չէք ուզեր ամբողջովին ենթարկուիլ: Կը փնտռէք այս կանխահաս ծերութեան պատճառները եւ կը գտնէք: Անպայման Ալի Խանին հետ ամուսնալուծուելուն հետեւանքն է: Վստահ ըլլալով որ գտած էք երէկի ձեր կուռքին ծերութեան պատճառը, աւելի ներողամիտ աչքերով կը հետեւիք անոր եւ կը սպասէք որ ան խաղարկութեան բացառիկ արժանիքներ ցոյց տալով իր դերին մէջ, կիսով մը մոռցնել տայ իր դէմքին խորշերը: Աւա՜ղ, ո՛չ մէկը, ո՛չ միւսը: Յուսախաբ հանդիսատեսը կ'որոշէ մոռնալ Րիգան եւ հետաքրքրուիլ ժապաւէնին միւս հերոս Րոպէր Միջումով: Բայց, ո՜վ զարմանք, Րոպէրը Րիգային ետեւէն ինկած է եւ կ'ուզէ զայն գրաւել: Պահ մը հանդիսատեսը շփոթութեան կը մատնուի: Արդեօք ինքը սխալա՞ծ էր Րիգային չհաւնելով, թէ Րոպէրն է սխալած: Ժապաւէնին յաջորդական պատկերներուն մէջ այս պարագան կը լուսաբանուի: Րոպէրին ընկերը, որ ոչ շատ գեղեցիկ է եւ ոչ ալ շատ խելացի, այլ բարի, կը սիրահարի Րիգային: Րոպէրը իր ընկերը այդպիսի վտանգաւոր կնոջ մը ճանկերէն ազատելու համար Րիգան ձեռք կը ձգէ: Բնականաբար իր ընկերը չի հասկնար Րոպէրին ըրած «զոհողութեան» արժէքը: Իսկ Րոպէրը կը սկսի կամաց կամաց հաճոյք առնել իր ըրած «զոհողութենէն»: Ընկերը կ'ուզէ վրէժ լուծել: Բայց, արկածի մը զոհ կ'երթայ: Ըսենք անմիջապէս չի մտներ՝ քանի բեմադրիչը — համաձայն պայմանադրական օրէնքներուն, որ արուեստի հասարակ գործերուն մէջ մեծ դեր կը խաղան — Րոպէրը օգնութեան կը հասցնէ, եւ ընկերը ստոյգ մահէ կ'ազատէ:

Այս ժապաւէնը այս նմանին ամէնէն պարզն է՝ թէ՛ իր բեմադրութեամբ, թէ դերասաններու անհրապոյր խաղարկութեամբ եւ թէ իր արտայայտութեամբ

Դժբախտաբար այս ձեւի ժապաւէններ վերապահուած են այն մարդոց որոնք «գործ»ի բերումով ստիպուած են հաստատ մնալ իրենց մայրաքաղաքին:

ՌՈՒԲԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՀԱԿԱՍԵՄԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

●

ԷՀՐԸՆՊՈՒՐԿ՝ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՍԱՐՍԱՓԸ

ԽՄԲ.— Լը Մոնտին մէջ խորհրդային հարցերու մասնագէտ աշխատակիցը՝ Անտրէ Փիէր հետեւեալ շահեկան տեղեկութիւնները կը հրատարակէ հակասեմական շարժումին մասին.

Ռուսական սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, որ կը հրատարակուի Նիւ Եորքի մէջ, իր վերջին թիւով կ'արտատպէ հրեայ լրագրողի մը յօդուածը, որ նախապէս հրատարակուած է Թէլ-Ավիվ լոյս տեսնող պարբերաթերթի մը մէջ: Լոնտոնի «Տէյլի Հերըլտ»ի նախկին թղթակից հրեայ լրագրողը՝ Թըրները, կը գրէ Խ. Միութեան մէջ Սթալինի օրերուն տեղի ունեցած հակասեմական շարժումներու մասին եւ կը պատմէ, թէ 1943ին ինչպէ՛ս ձերբակալուեցաւ Մոսկուայի մէջ, իբրեւ «լրտես» եւ դատապարտուեցաւ տասը տարուան տաժանակիր աշխատանքի: Սիպերիայէն ազատուելով, անիկա հազիւ կարողացաւ Խ. Միութենէն դուրս ելլել 1955ին, Իսրայէլ երթալու համար, ուր հաստատուած է ներկայիս. 1949ին, Պրակի արտորավայրին մէջ հանդիպած է բազմաթիւ հրեայ գրողներու, որոնք Սթալինի հակասեմական զգացումներուն զոհերն են: Գրողներուն մէջ կը գտնուէին բանաստեղծ Ֆեֆեր եւ վիպասան Գերկոըն:

Երկու հրեայ գրողները Թըրներին հաղորդած են, թէ 1944էն ի վեր հրեայ մտաւորականները հալածանքներու կ'ենթարկուէին Խ. Միութեան մէջ եւ ձերբակալուած էին հակաֆաշական հրեայ կազմակերպութեան վարիչ մարմնին անդամները: Անոնց համաձայն, Իլիա Էհրընպուրկ մասնակցած է այս մաքրագործման եւ աշխատանք տարած է՝ բանտարկել տալու համար իր ազգակիցները: Իր յօդուածին վերջաւորութեան, Թըրներ կը գրէ.— «Երբ կը բաժնուէի իրենցմէ, Ֆեֆեր եւ Գերկոըն առաջնորդութիւն մը տուին ինծ.— Եթէ պատահի որ հանդիպիք Իլիա Էհրընպուրկին, մեր կողմէ խնդրեցէք իրմէ, որ ծաղիկներ դնէ Անծանօթ, անմեղ սպանեալի գերեզմանին վրայ, որուն մահուան մէջ մեծ բաժին մը ունեցաւ ինք:

Վեց տարի ետք, 1955 Հոկտեմբերին, կրցայ իրականացնել Ֆեֆերի եւ Գերկոընի վերջին փափաքները: Անիկա պատահեցաւ Վիէննա, օդակայանին մէջ, Խ. Միութեան Գրողներու Նախագահական Խորհուրդի անդամ (Պրեզիտիում) Թիխոնովի ներկայութեան: Եղածին պէս կրկնեցի Ֆեֆերի եւ Գերկոընի խօսքերը, որոնք, այն ատեն, գնդակահարուած էին արդէն: Էհրընպուրկ գոյնը նետեց, շրթները սկըսան դողալ ու փրփրիլ: Ետին դարձաւ ու հեռացաւ, արագօրէն»:

Անգլիական «Տհը Սփէքթէյթըր» շաբաթաթերթը այս յօդուածը հրատարակելով իր կարգին, կ'աւելցնէ.— «Սթալինի մահէն ետք Էհրընպուրկ օգտուեցաւ առիթէն, գրելու համար իր «Ձիւնահալը» վէպը: Հալածանքի ենթարկուեցաւ անկէ վերջ, ազատականութեան մը համար: Ուրեմն, անկեղծ սթալինական մը չէ, ինչպէս Ֆատեեւ, որ անձնասպան եղաւ, անցեալ տարի, երբ գրականութեան սթալինեան ուղղութիւնը բարեփոխութեան ենթարկեցին: Եթէ քիչ մը եւս սպասէր, պիտի տեսնէր թէ պիտի վերադառնային նախկին սկզբունքներուն: Եթէ Էհրընպուրկ շարունակէ այս ուղղութեամբ բան մը ընել մշակոյթի ազատութեան համար, թերեւս քիչ մը իր անցեալ մեղքերը քաւէ: Բայց ամէն պարագայի մէջ անընդունակ է այն դերին որուն համար ինքը կ'աշխատցնէ խորհրդային կառավարութիւնը.— դերը մարդու մը՝ որ պաշտօն ունի հովանաւորելու՝ կոչերը որ պիտի ըլլան աշխարհի բոլոր գրողներուն, բարելաւելու համար մշակութային յարաբերութիւնները»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ աշխարհահռչակ երաժշտագէտը, Յուլիս 29ին ժամանած է Պուէնոս Այրէս, ուր դիմաւորուած է Արժանթինահայ Մշակ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան անդամներուն եւ հայ մամուլի ներկայացուցիչներուն կողմէ:

ԼԱԹԱՔԻԱՅ մէջ (Սուրիա) Օգոստոս 3ին տեղի ունեցած է «Պանք Լաթաքիա» նորակառոյց դրամատան բացման հանդիսութիւնը: Այս դրամատունը իր տեսակին մէջ հայկական առաջին հաստատութիւնն է Սուրիոյ մէջ. սեփականատէրերն են՝ Գույումճեան եւ Մաքինաճեան:

ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ԹՈՐԻԿԵԱՆ, Պէյրութէն, որ քանի մը տարիէ ի վեր կը հետեւէր Լոնտոնի համալսարանին իրաւաբանական բաժնին, մասնաւոր յիշատակութեամբ ստացած է Պէչըլըր աֆ լոյի վկայականը: Անկախ ասկէ, ընկ. Շ. Թորիկեան ստացած է նաեւ միջազգային Հարցերու վկայականը՝ բացառիկ յաջողութեամբ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՑ ՏՕՆԸ

■

Աստուածածնայ տօնին առթիւ անցեալ հինգշաբթի պատարագ, մատաղօրհնութիւն եւ խաղողի օրհնութիւն տեղի ունեցան Լա Սիոթայի Ս. Կարապետ մատրան մէջ: Փոքրիկ մատուռը լեցուն էր Փարիզէն, Լիոնէն, Վալանսէն եւ այլ քաղաքներէ օդափոխութեան եկած հայրենակիցներով:

Պատարագիչն էր Պոմոնի հովիւ Հմայեակ քհնյ. Համբարձումեան:

Երգեցողութիւնները կատարուեցան ներդաշնակ կերպով, առաջնորդութեամբ Տքթ. Լեւոն Համբարձի եւ իր նման օդափոխութեան եկած հայրենակիցներու եւ տեղացի Հայերու մասնակցութեամբ:

Քանի մը տարի առաջ Մարսէյլի Առաջնորդարանին կողմէ Լա Սիոթա կը ղրկուի Հմայեակ քհնյ. որ ժողովրդական հանգամանքութեամբ եւ ժապաւինելու տոմարով մը կը յաջողի հիմնել այժմու մատուռը, որուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ գաղութը անխտիր, 70 տուն:

Գաղութէն Պ. Յարութիւնեան կը տրամադրէ իր տան ներքնայարկը եւ շնորհիւ Շինարարական Յանձնախումբի մը ջանքերուն, կը փոխակերպուի այժմու մատուռին: Այժմ մատուռը վարձուած է 30 տարուան համար, 10.000 Ֆր. վարձքով (ամսական):

Հոգաբարձութիւն մը կ'աշխատի Ս. Կարապետ մատրան պայծառացման եւ բարեզարդման համար:

Հոգաբարձութեան ատենապետն է Պ. Ներսէս Կարապետեան, որ սրտանց փարած է գործին՝ իր բազմանդամ ընտանիքով: Իր տունը բաց է եկող-գացող ազգայիններուն առջեւ: Յիշատակենք այստեղ որ իր կինը անցեալ տարի տեղւոյն քաղաքապետութեան կողմէ պարգեւատրուեցաւ ոսկեայ մետալով, իբրեւ բազմանդամ զաւակներու մայր (10 զաւակ):

Պ. Մ. Աչճեան սիրայօժար ստանձնած է մարմարեայ սեղանին ամբողջ ծախքը, ինչպէս նաեւ մարմարէ մոմակալը:

Պ. Անդրանիկ Թորոսեան՝ խորանին կնքահայրութիւնը: Տ. Թաթինեան նուիրած է մկրտութեան աւազանը. Ուրիշներ մասնակցած են զանազան նուէրներով:

Ատենօք գոյութիւն ունէր կիրակնօրեայ հայերէնի դասընթացք մը եւ աշխարհիկ ու կրօնական երգեր կ'ուսուցանէր Տ. Հմայեակ քհնյ.: Դժբախտաբար հայերէնի դասընթացքը վերջ գտած է վարժուհիին մեկնումին պատճառով:

ԱՆՑՈՐԴ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ԵՐԿՈՒՆՔ

■

ԳԼՈՒԽ ԻԷ.

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄ

Ներէ՛, իշխան, զքեզ հօրս պէս կը յարգեմ եւ կը սիրեմ, բայց այդ խորհրդոցդ չեմ կրնար հնազանդիլ: Ուխտ ըրած եմ Աստուծոյ, ուխտադրուժ չեմ կարող լինիլ»:

Երբ իր այս խորհրդածութիւնքը յայտնեց Գուրգէնի, նա դառն ծիծաղով պատասխանեց.

— Ի՜նչ բարեբախտ են եղեր Վասակ Կոմսակներ եւ իրեն նման անպիտան դաւաճաններ. եւ ես էլ ի՜նչ դժբախտ եմ եղեր որ Հեղինէ իմ կինս չէ. անտարակոյս Ցամնամեա խիստ արդարութեան օրինակը ինձ կանոն պիտի ընել տար, եւ ես անզգամները կախաղան հանելու պիտի պարտաւորէի:

Ամիս մը ժամանակ հազիւ կրցաւ Խոսրով արգելուլ Գուրգէն Ակէոյ գալստեան որ կատարեալ առողջանայ եւ յինքն գայ: Ամէն ջանք անօգուտ եղաւ, վասնզի նա լսելով թէ ինչ անիշխանութիւն կը տիրէր Բագդատ, չկրցաւ համբերել եւ գնաց Վասպուրական, մտաւ իւր հայրենի գաւառ Մարդաստան՝ քանի մը հաւատարիմներով:

Ժողովուրդը երբ իմացաւ Գուրգէնի դարձը՝ խուռն բազմութեամբ ելնէ դիմաւորեց ուրախութեան եւ զոհութեան ցոյցերով, վասնզի Գրիգոր Դերենիկ՝ Աշոտոյ երիտասարդ անդրանիկը որ հօրը փոխանակ կը վարէր Վասպուրական իր կիրը, մինչդեռ նա Բագդատ էր, շատերու ատելի էր անձնահաճ զառոյութեան համար: Գուրգէնի գալուստ, բոլոր փոքրիկ բռնաւորները դարհուրեցուց, որ կը տիրէին բերդերու եւ քաղաքաց. շատ մը ժողվուեցան Դերենիկի շուրջը, եւ եկան Գուրգէնի վրայ, որ իւր սակաւաթիւ զօրօք յարձակեցաւ, ցրուեց զամէնքը եւ դարձուց կորակոր ի փախուստ, թէպէտ աջ արմուկէն վիրաւորեցաւ. յայտնի էր թէ ժամանակի կարօտ էր բժշկութեան:

Դերենիկ եւ իւրայինք իմանալով այս վիճակը՝ դարձեալ յարձակեցան բազմութեամբ Գուրգէնի վրայ, որ վիրաւոր՝ ու կատարեալ կազդուրեալ հիւանդութենէ եւ բանտի նեղութեանց ու տառապանաց բռնուեցաւ իւր թշնամիներէն որ տարին զինք եւ բանտեցին շղթայակապ Հադամակերտ քաղքին՝ իւր հայրենի պալատին մէջ:

Հան երբ գիշեր մը նստած էր տխուր եւ վիրաւոր, յանկարծ բանտին դուռը բաց ուեցաւ, եւ Դերենիկին ծառաներէն մէկը մտաւ ներս, քակեց Գուրգէնի շղթաները եւ զէնքերն առջեւը դնելով՝ «Դու միայն կրնաս իմ վրէժս այս լիմար եւ զառոզ երիտասարդէն խնդրել, քալէ, եկ ինծ հետ եւ մէկ հարուածով տէր եղիր ո՛չ Մարդաստանի միայն, այլ բոլոր Վասպուրականին» ըսաւ: Մերկ սուրն իր ձեռին, մտաւ Գուրգէն Դերենիկի սենեակը, եւ մեծ ու տխուր ձայնով.

— Որդեակ իմ Դերենիկ, ողջո՜յն քեզ, ողջոյն քեզ, գոչեց:

Երբ Դերենիկ աչքերը բացաւ այդ ահարկու հսկան տեսաւ սուսերամերկ, որ բանտապաններու սարսափն էր.

— Հայր իմ, խնայէ՛ ինծ, միայն կրցաւ գրուցել, եւ լեզուն կապուեցաւ.

Իսկ Գուրգէն որու վեհ սիրտը ոչ հին հայրենական, եւ ոչ նոր անարգանաց վրէժխնդրութիւն կրնար տածել, առանց պատասխան տալու՝ թողուց եւ ելաւ քաղքէն. Երազանի գիւղին մօտ վանք մը գնաց ապաստանեցաւ կրօնաւորի մ. մօտ, որու բարերարն եղած էր երբեմն: Իսկ սա զարմանալի ապերախտութեամբ Գուրգէնն ապահովցնելով նեղ սենեակի մը մէջ, մատնեց Դերենիկին, որ դարձեալ բանտ դնել տուաւ առանց ամենեւին վնաս հասցնելու:

Բայց այս միջոցին երբ Խոսրով մէկ կողմէն՝ Գուրգէնի այս դժբախտութիւնը լսելով կուգար Վասպուրական, միւս կողմանէ Զաքարիա հայոց կաթողիկոս՝ հետն առած Աշոտ Բագրատունի որ իշխանաց իշխան պաշտօնն ունէր, կուգային Վասպուրականի քաջին ազատութիւնը խնդրելու: Դերենիկ այս պատկառելի անձանց չկրնալով դիմադրել՝ ազատութիւն տուաւ Գուրգէնի, եւ դարձուց իրեն Մարդաստան՝ իւր հայրենի ժառանգութիւնը:

Սակայն Գուրգէն որ գտեր էր առողջութիւնն եւ ազատութիւնը՝ զրկուած էր աշխարհիս բանարկու մտածութիւններէն. նոյնիսկ Բագրատունի Աշոտոյ խորհմաց քաղաքագիտութիւնն ու փառասիրութիւնը՝ իւր բարձր սրտին զզուանութիւն կը պատճառէին. Հեղինէի անյոյս սէրն ու յիշատակը ամէն մեծութենէ եւ իշխանութենէ զինք պաղեցուցեր էր. Մարդաստան կարգի դնելէն վերջ, իրեն զբաղմունք ըրաւ Տարօնոյ անտառները գաւառը մաքրել թշնամիներէ եւ խեղճ ժողովուրդը անդորրացնել:

Այս «շրջմոլական յեղափոխման» կենաց մէջ՝ «արիական յանդգնութեամբ սիրեցեալ լինել բնաւ աշխարհաց» ժամանակակից հեղինակին խօսքերը կը վկայեն թէ ինչ էր ժողովրդոց համակրութիւնն իրեն համար:

ԾԵՐԵՆՑ

Շար.

հանդիպումը կրնար ըլլալ Գահիրէի կամ Ռիատի մէջ։

Ներկայիս, այս բախ-բասերը այն տըպաւորութիւնը կը ձգեն արեւմտեան շրջանակներուն վրայ, թէ Մոսկուայի ձայնասփիւռը յատկապէս սխալ լուր մը հաղորդած է, մտքերու շփոթ առեղծելու համար։ Ամէն պարագայի մէջ, եգիպտական թերթերը արձագանգ չեղան Մոսկուայի։

Տեղական թերթի մը համաձայն, խորհրդային ձայնասփիւռը յիշեալ լուրը հաղորդելով, նպատակ ունէր եգիպտացի կարգ մը անձերու կողմէ պատրաստուած ծրագիրը շփոթի մատնելու։ Արդարեւ, Եգիպտոսի Նախագահը ուրբաթ օր այցելութիւն մը պիտի տար Նախագահ Քուաթլիի։ Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահը այս շաբթու պիտի վերադառնար Դամասկոս, ուր նախապէս պիտի երթար Արաբական Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղար Հասունա։

Այնպէս կը կարծուի, թէ Քուաթլիի Սուրիա վերադարձը պահանջուած է Սէուտ Թագաւորին կողմէ։ Այս ձեւով, Նասըրի դիրքը հետզհետէ կը տկարանայ, իր տեղը զիջելով Սէուտի։

Սուրիոյ Պատերազմական եւ Արտաքին նախարարները տեսակցութիւն մը շնորհած են լիբանանեան «Լ'Օրիան» թերթին.

— «Կրնամ ձեզ վստահեցնել, թէ Խ. Միութիւն մեր անկախութիւնը պաշտպանելէ տարբեր մտահոգութիւն չունի։ Ես համոզուած եմ մեր բարեկամներուն լաւ տրամադրութեանց» յայտարարած է Ազմ։

Իր կարգին, հարցումի մը պատասխանելով Պիթար ըսած է «Մեր կուսակցութիւնը՝ «Պաաս» դէմ է համայնավարութեան, որովհետեւ մեր ընկերվարութիւնը նիւթապաշտ չէ։ Սակայն, ճիշդ է, որ ներկայիս կը պայքարինք համայնավարներու կողքին՝ պաշտպանելու համար մեր երկուքին շահերը միաժամանակ»։

Սուրիոյ համայնավարացման տեսակէտը մերժելով, զօրավար Աֆիֆ Պըզրի նըմանապէս յայտարարած է լիբանանցի լրագրողներու, թէ սուրիական անկախութիւնը պիտի պաշտպանուի որեւէ սպառնալիքի դէմ, ուրկէ որ ալ գայ ան։ Պըզրի քննադատած է լիբանանցի ղեկավարները, որոնք կ'աշխատին խռովութիւններ հանել Սուրիոյ մէջ։ Եզրակացութիւն.— Սուրիոյ սպառնացող գլխաւոր վտանգը սիոնականութիւնն է, եւ ոչ թէ համայնավարութիւնը։

Դամասկոսի մէջ պաշտօնական աղբիւրներ կը հաղորդեն, թէ Սուրիա բողոքագիր մը պիտի ներկայացնէ Ապահովութեան Խորհուրդին՝ Միացեալ Նահանգներու դէմ, որոնք ՄԱԿի համաձայնութիւնը անտեսելով միջամտութիւններ ըրած են Սուրիոյ ներքին հարցերուն մէջ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Սուրիական վերջին անցուդարձերէն ի վեր, Պոլիս դիւանագիտական կեդրոնի մը վերածուեցաւ։ Ամերիկեան պատուիրակ Հէնտերսըն շաբաթ առտու Պոլիս հասաւ, խորհրդակցելու համար ոչ միայն Թուրք ղեկավարներու, այլ՝ նաեւ Յորդանանի եւ Իրաքի Թագաւորներուն հետ։

Ինչպէս գրած էինք, Լոյ Հէնտերսըն Միացեալ Նահանգներու արեւելեան հարցերու լաւագոյն մասնագէտը կը նկատուի։ Անիկա կարեւոր դեր մը խաղացած էր Թեհրանի մէջ, Ապատանի տագնապին օրերուն։

Հէնտերսըն տեսակցութիւններ ունեցած է արդէն Թուրքիոյ Հանրապետութեան Նախագահին, Վարչապետին, Արտաքին նախարարին, ինչպէս նաեւ Յորդանանի թագաւորին հետ, որ Սպանիա անցաւ՝ պաշտօնական այցելութիւն մը տալու համար։

Խորհրդային շրջանակները Հէնտերսընի առաքելութիւնը կը քննադատեն։ Միւս կողմէ արաբական շրջանակներու մէջ ամերիկեան պատուիրակին ճամբորդութիւնը կը նկատուի իբրեւ ամերիկեան նոր «դաւադրութիւն մը»։ Եգիպտական մամուլը կը գրէ նաեւ, թէ այս ճամբորդութիւնը կը պատրաստէ ամերիկեան զինեալ միջամտութիւն մը՝ Սուրիոյ մէջ։ «Էլ Շաապ» իր խմբագրականին մէջ կ'աւելցնէ, թէ Միացեալ Նահանգները կ'ուզեն զինեալ միջամտութիւն մը ընել Սուրիոյ մէջ, որպէսզի տապալեն ազգայնական վարչաձեւը եւ երկիրը անդամ դարձնեն Պաղտատի Ուխտին։ Այս ձեւով, Սուրիա պիտի ընդունի նաեւ Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 187-188 (Յուլիս–Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. Հայ անասնաբոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տօքթ. Ասքանազ). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տօքթ. Յակոբեան). — Ծովի լոգանք (Տօքթ. Աշճեան). — Գինի (Բժկ. Բառարան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէռհօօկէն). — Յղութիւնը եօթը ամիս միայն (Տօքթ. Աղասանի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչուհի). — Ֆրանկախտը (Տօքթ. Միսաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէռհաան). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Յ. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան Ֆրանսա 1000 ֆրանք, արտասահման 1200 ֆրանք։ Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍ. ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՓԱՐԻԶ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Համալսարանական Ոստանի Մարի Նուպար հիմնարկութեան մէջ հայ ուսանողները կըրնան սենեակ ապահովել իրենց համալսարանական ուսման ընթացքին, հետեւեալ պայմաններով.—

1) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաշօ) վկայական։

2) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի կամ որեւէ համալսարանական բարձրագոյն դպրոցի մը մէջ։ Լիսէները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր։

3) Երկու հոգինոց սենեակը կ'արժէ անձ գլուխ 4.500 ֆրանք ամսական, իսկ յետագային առանձին սենեակ ունենալու պարագային 5.700 ֆրանք։

4) Համալսարանական Ոստանի ուսանողները կ'օգտուին ուսանողական ճաշերէ (75 ֆրանք)։

Փարիզի Հայկ. Տունը, իր հայկական ճարտարապետական ոճով, իր գրադարան ընթերցարանով, եւ վերջապէս գրեթէ բոլոր գաղութներէ հոն հաւաքուած հայ ուսանողներով հայկական փոքրիկ օճախ մըն է Միջազգային այս հսկայ Ոստանին մէջ, իր արդիական բոլոր յարմարութիւններով։

Բոլոր դիմումները պէտք է ընել հետեւեալ հասցէին.

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ռուս-գերման խորհրդակցութիւնները ընդհատուեցան, գերման պատուիրակութեան առաջարկով։ Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, խորհրդակցութիւնները պիտի վերսկսին Դաշնակցային Հանրապետութեան ընտրութիւններէն վերջ (Սեպտ. 15)։

ԹԻԹՕ ԵՒ ԿՈՄՈՒԼՔԱ Հոկտեմբերին հանդիպում մը պիտի ունենան։ Այս առթիւ լեհեւեուկոսլաւ համաձայնութիւններ կը նախատեսուին։

ՄՈՐԻՍ ՖՈՐ, շաբաթ օր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Սպանիոյ Արտաքին նախարարին հետ, երկու երկիրները մտահոգող կարգ մը հարցերու շուրջ, յատկապէս՝ Ափրիկէի մասին։

× Մորիս Ֆոր Մալէզիա մեկնեցաւ, երկրին անկախութեան տօնակատարութեանց Ֆրանսան ներկայացնելու համար։

ԱԼԺԵՐԻԱՑԻ դաս մը ազգայնականներ խմբուած են Գահիրէի մէջ, ուր խորհրդակցութիւններ կ'ունենան Եգիպտացիներու հետ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ եօթը հարիւր զբօսաշրջիկներ արտաքսուած են Եուկոսլաւիայէն, նիւթական պատճառներով։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ 39 տարեկան կին մը, 18 տարուան մէջ տասներեօթներորդ զաւակը ունեցաւ... եւ 9 տարեկան սեւամորթուհի մը զաւակ կը սպասէ Հոկտեմբերի մէջ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ» կը ծախուի նաեւ Քատէի մեթրոյին գլուխի կրպակը

ԿՈՉ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1957–1958 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Պարտականութիւն կը նկատենք տալ կարգ մը ծանօթութիւններ, Եւրոպայի միակ աղջկանց գիշերօթիկ վարժարանի ընդունելութեան մասին։

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ հայուհիներու սերունդ մը։

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.—

Ա.) Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու որդեգրական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի։

Բ.) Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիները կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ։ Տարեվճարն է 120,000 ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ։

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան՝

1 Bld du Nord — Le Raincy
Tél. Le Raincy 172

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բժիշկ Գէորգ Սանասարեան, որ մօտ քսան տարի առաջ կը գտնուէր Ֆրանսա։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրորդւոյն, հետեւեալ հասցէով.—

M. Soghomon Sanassarian
Arapkir Rue 8, 61 Erévan
U. R. S. S. Arménie

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ (անթրըփրընէօր) կնոջ վերարկուի համար։ Մեծ քանակութեամբ։ Ձեւուած աշխատանք։ Դիմել՝

GELMAN
15 Rue du Caire, Paris (2e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՐՏԱՆ. — Համախարբերդցիական Միութեան Կարտանի Մ. Ճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ ա) Զեկուցում Միութեան 17րդ պատգամ. ժողովի. բ) Հաշուետուութիւն. գ) Վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

Անհրաժեշտ է Մ. Ճիւղիս բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը այս ժողովին։

Տպ. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise -
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI 28 AOUT 1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 7977 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3779

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին միջազգային մամուլը մեծ աղմուկ յարոյց Սուրիոյ շուրջ:

Հեռագրական գործակալութիւններն ու թերթերու թղթակիցները մրցումի ելան իրարու հետ «զգայացունց» լուրեր հաղորդելու մարմաջէն բռնուած:

Դէպքերը ուռեցուցին՝ անոպանդ հին չենելով:

Ուզեցին այն տպաւորութիւնը տալ, որ Սուրիա արդէն իսկ Խորհրդային Միութեան «արբանեակ» երկիր մը դարձած է, բառին բոլշեւիկեան առումով:

Երբ մոլեգը քիչ մը խաղաղեցան, տեսնուեցաւ որ մամուլը չափազանցած էր եւ թէ կացութիւնը կարծուածին չափ եղերական չէր:

Ու չէր կրնար ըլլալ:

Մոսկուա չէր կրնար ա՛յնքան դիւրութեամբ տեղաւորուիլ Միջերկրականի ափերուն վրայ: Չէր կրնար առանց արիւնահեղութեան, խաղաղ միջոցներով իրականացնել Մեծն Պետրոսի եւ Եկատերինա Բ. կայսրուհիի դարաւոր երազը, — իջնել տաք ջուրերը:

Արաբական նորագոյն երկիրները ծայրայեղ նախանձախնդրութիւն ցոյց կու տան իրենց անկախութեան մասին: Դարերով օսմանեան կայսրութեան բռնակալութեան կառ սպրելէ վերջ, համաշխարհային առաջին պատերազմէն ետք ինքնավարութիւն ստացան: Սակայն չարունակեցին ենթարկուիլ օտար պետութեան մը հովանաւորութեան:

Ստորակայութեան զգացումը բուռն անդրադարձում ունեցաւ արաբ ազգայնական մտաւորականութեան եւ վարիչ շրջանակներուն մէջ:

Անոնք առանց սակարկելու փարեցան այն ուժերուն, որոնք կատարեալ անկախութեան հեռանկարը կը ցոլացնէին իրենց աչքին:

Սուրիոյ — ու նաեւ Լիբանանի — պարագային մէջ համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին այդ ուժն էր Անգլիան:

Նենգամիտ Ալպիոն օգտուելով Ֆրանսայի ժամանակաւոր տկարութենէն, օժանդակեց արաբ ազգայնականներուն, որոնք յաջողեցան ձերբազատուիլ հոգատար պետութենէն եւ տիրանալ անկախութեան:

Տասը տարի առաջ Սուրիա այցելող օտարականները զարմանքով կը տեսնէին թէ ի՛նչ մեծ ատելութեամբ տոգորուած էին տեղացիները նախկին հոգատար երկրին դէմ: Թունդ ազգայնական զգացումներէ տարուած՝ վաճառատուներու ճակատի ֆրանսերէն տառերն իսկ ջնջած էին՝ ձգելով միայն արաբական վերտառութիւնները:

Նոյն միջոցին կը դիմէին Եգիպտոսի ազգայնականները՝ ամէն անգամ որ քաղաքական ցոյց մը կը կազմակերպէին Անգլիացիներուն դէմ, 1951ին Նասրի յեղափոխութենէն առաջ:

Շատ բնական ու հասկնալի երեւոյթ է նորագոյն ժողովուրդներու մօտ թունդ ազգայնական զգացումներու բուռն պոռթկումը:

Անգլիա իրեն յատուկ բարձր դիւանագիտութեամբ քաջալերեց Արաբները: Կազմակերպեց զանոնք եւ համախմբեց «Արաբական Լիկա»յին մէջ, որուն վերապահուած էր կարեւոր դեր մը:

Անգլիական քաղաքականութիւնը կատարեալ սնանկութեան յանգեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Եգիպտոսէն վերջ հեռացուեցաւ նաեւ Յորդանանէն: Ո՛չ մէկ վարկ կը վայելէ այլեւս Սուրիոյ մէջ: Իսկ Արաբական Լիկան, որ իր ծնունդն էր, դարձած է իր ամենամեծ թշնամին:

Փոխուած է աշխարհ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՊԵՏ ԻՑԻՒՆԸ ԴԱՐՁԱՒ

ՌՈՒՍԵՐԸ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԱՄԵՆԱԶՕՐԱՒՈՐ ԶԷՆՔԸ ՇԻՆԱԾ ԵՒ ՓՈՐՁԱԾ ԵՆ

Երկուշաբթի գիշեր, Մոսկուայի ձայնասփիւռը պաշտօնապէս յայտնեց, թէ վերջերս Խ. Միութիւնը փորձած է հիւլէական նոր զէնք մը՝ միջ-երկրային հրթիռ մը, որ աշխարհի ամէնէն զօրաւոր զէնքն է:

Այս լուրը զոր հաղորդած էր Խորհրդային «Թաս» մամուլի գործակալութիւնը, մեծ յուզում պատճառեց Արեւմտեան շրջանակներու մէջ: «Թաս» կ'աւելցնէ թէ առաջին փորձը յաջողութեամբ պսակուած է:

Այս փորձով պարզուած է թէ առանց օդային ուժի օժանդակութեան կարելիութիւն կայ հրթիռը ուղղել որեւէ կէտի վրայ, առանց հեռաւորութեան սահմանումի: Այս նոր զէնքին դէմ որեւէ պաշտպանողական զէնք ցարդ չէ գտնուած:

Յանօթ է որ այս զէնքին պատրաստութեան կ'աշխատէին թէ՛ Խ. Միութիւնը եւ թէ Միացեալ Նահանգները, նկատի առնելով անոր զինուորական մեծ արժէքը: Ամերիկան տակաւին չէր յաջողած պատրաստել.

Ամերիկեան մամուլը եւ քաղաքական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն կու տան այս լուրին, որ գործնապէս պիտի փոխէ աշխարհի դիմագիծը: Այսօր Խ. Միութիւն կը ներկայացնէ հիւլէական մեծագոյն ուժը, մինչ Արեւմուտքը վստահ էր որ Ամերիկան է անիկա: Սպառնալիքը, այս ձեւով, կուգայ Արեւելքէն, ինչպէս կը շեշտէ Նիւ Եորքի մամուլը:

Նկատի կ'առնուի նաեւ թէ Խ. Միութիւնը հոգեբանական պահը գտած էր՝ յայտնելու համար հիւլէական այս փորձը, որ տեղի ունեցած է քանի մը շաբաթ առաջ: Լուրը անշուշտ պատճառ պիտի դառնայ, որ Լոնտոնի ապազինման ժողովը փոխէ իր ներկայ գոյավիճակը:

Արեւմտեան շրջանակները կը կարծեն արդէն թէ այդ ժողովին վրայ ազդեցութիւն բանեցնելու համար է որ լուրը հաղորդուեցաւ:

Արդէն Խ. Միութիւն կը յայտարարէր ապազինման ժողովի առթիւ թէ «Արեւմտեան պետութիւններու որդեգրած ընթացքը պատճառ կը դառնայ, որ Խ. Միութիւն ստիպուի ձեռք առնել այն բոլոր միջոցները որ պիտի ապահովեն երկրին խաղաղութիւնը»:

Այս գիշերուան յայտարարութեամբ միայն զինուորական բացառիկ զէնք մը չէ որ երեւան կուգայ, այլ՝ պատմութեան ամէնէն մահացու զէնքին յաջող փորձը:

Վերջին երկու տարիներու ընթացքին արդէն թէ՛ Խրուշչեւ, թէ զօր. Ժուկով յայտարարած էին թէ հիւլէական ուժի տեսակէտով Խ. Միութիւնը Ամերիկան անցած է:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ Արտաքին Նախարարութիւնը մերժեց այն գրոյցները, որոնց համաձայն Վարչապետ Քատար պիտի հրաժարէր կառավարութենէն՝ զբաղելու համար համայնավար կուսակցութեան քարտուղարութեամբ:

× Փեշտայէն կը հաղորդեն, թէ Վարչապետ Մինծենթի չէ գնդակահարուած:

Ուրիշ տարրեր ձեռնամուխ են այդ աքսրաշխոս երկիրներու գործերուն:

Աշխարհի ճակատագիրը տնօրինող երկու հսկայական ուժերը մրցումի ելած են «արեւելեան կողմն աշխարհի»:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍՈՒՐԻԱ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ՍԵՐՈՎ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Ամերիկեան Միջին Արեւելքի հարցերու մասնագէտ եւ Արտաքին նախարարութեան պաշտօնեայ Լոյ Հենտերսըն Պոլսոյ մէջ կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները՝ թուրք բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու հետ: Երբ Հենտերսըն իր խօսակցութիւնները վերջացնէ, պիտի անցնի Լիբանան, Իրաք եւ Յորդանան: Այս ձեւով անիկա պիտի այցելէ Այզընհաուըրի վարդապետութեան կողմնակից երկիրները, որոնք սահմանագլուխ կը կազմեն Սուրիոյ հետ:

Տակաւին յայտնի չէ, թէ ամրիկացի դիւանագէտը Արաբիա պիտի այցելէ՞ կամ ոչ:

Կը կարծուի, թէ Թուրքիոյ Նախագահ Ճելալ Պայար եւ Վարչապետ Մենտերէս մեծապէս մտահոգուած են Սուրիոյ ներկայ կացութեամբ: Հարցը պիտի դժուարանայ այն ատեն՝ երբ խորհրդային զինուորական խարիսխ մը հաստատուի այնտեղ: Թուրքիա, որ մէկ կողմէ մաս կը կազմէ Ատլանտեան Դաշնակցութեան եւ միւս կողմէ՝ Պաղտատի Ուխտին, այդ պարագային «օղակ»ի մէջ պիտի առնուի:

Թուրք ղեկավարները խնդրած են, որ Միացեալ Նահանգները աւելցնեն իրենց պատերազմական օժանդակութիւնը:

Միւս կողմէ, Թուրքերուն համաձայն «Խրուշչեւի վարդապետութիւն»ը աւելի ազդու եւ վեհանձն է քան «Այզընհաուըրի վարդապետութիւն»ը եւ Միացեալ Նահանգները պէտք է հակառակը փաստեն: Կը շեշտեն միաժամանակ, որ ռուս մասնագէտներու ներկայութիւնը՝ արաբական աշխարհին մէջ եւ կարեւոր քանակութեամբ պատերազմական պիտոյքներու յանձնումը, կը ստիպէ որ Արեւմուտքն ալ հակազդեցութեան անցնի:

Հենտերսընի «առաքելութիւն»ը հակահամայնավար երկիրներու փափաքները հաւաքելու եւ ամերիկեան կառավարութեան ներկայացնելու նպատակ ունի: Ներկայիս, տարբեր գործունէութիւն մը կարելի չէ յուսալ:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Բրիտանական քաղաքական շրջանակներուն համաձայն, սուրիական տագնապը նոր փոփոխութիւններու ենթարկուելու երեւոյթ չունի, գէթ՝ ներկայիս: Այսուհանդերձ, պաշտօնական աղբիւրներ կը հաղորդեն, թէ խորհրդային գաղտնի ըստ պաշտօնէութիւնները կենդանի գործունէութիւն մը ունին Դամասկոսի մէջ:

Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան համաձայն, սուրիական մայրաքաղաքին մէջ կը գտնուի զօրավար Իվան Սերով, որ խորհրդային ապահովութեան ուժերու ընդհանուր հրամանատարն է եւ միաժամանակ կը կոչուի «սարսափելի Իվան»: Ռուսիոյ մէջ, Սերով տասը հազար հոգիի գնդակահարման պատճառ եղած է: Այնպէս կ'երեւի, թէ գնդապետ Սարաճ Սուրիոյ մէջ Սերովի ներկայացուցիչն է:

Այս երկու մարդիկը Սուրիա ապաստանած Յորդանանցիներու հետ յարաբերութեան մէջ են: Կարգ մը գրոյցներու համաձայն, Խորհրդայիններու նպատակն է խառնակութիւններ հանել Յորդանանի մէջ եւ սպաննել Հիւսէյն արքան: Թէեւ, այս ուղղութեամբ պաշտօնական ո՛չ մէկ հաղորդագրութիւն կայ:

Ամէն պարագայի մէջ, Մեծն Բրիտանիոյ դիրքը պահպանողական է ներկայիս:

× Սուրիոյ պաշտօնական շրջանակները կը հերքեն բրիտանական մամուլին յայտնութիւնները, որոնց համաձայն Սերով կը գտնուէր Դամասկոսի մէջ: «Անհիմն լուրեր են» անոնք, կը յայտարարեն Սուրիացիները:

Կարգ մը շրջանակներու համաձայն՝ Սերով տասը օր միայն մնացած էր Սուրիոյ մէջ:

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՈՐՈՇՈՒՄՈՎ ԽԱԴ, ՓԱՌԷՆ ԵՒ ԴԵՐԵՆԻԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ ՆԱԵՒ ԳՆԷԼ, ԲԱԲԳԷՆ ՈՒ ՇԱՀԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏՆԵՐԸ ԵՒ 5 ԱԲԵՂԱՆԵՐ ԱՐՏԱՔՍՈՒԵՑԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութեան Ընդհանուր Ժողովոյ նոր նստաշրջանը բացուեցաւ 14 Օգոստոս 1957, Պիքֆայայի հովոցին մէջ, ներկայութեամբ տասնեւհինգ միաբան հայրերու եւ նախագահութեամբ՝ Ն. Ս. Օծութիւն Վեհափառ Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի, եւ յաջորդական երկու նիստերու մէջ զբաղեցաւ հետեւեալ խնդիրներով.

Ա) Դիւանի ատենապետ ընտրուեցաւ Գերշ. Տ. Խորէն Ս. Արքեպիսկոպոս, իսկ ատենադպիր Հոգշ. Տ. Երուանդ Աբեղայ Աբէլեան:

Բ) Տնօրէն Ժողովոյ անդամ ընտրուեցան Գերշ. Տ. Արտակ Եպս. Մանուկեան, Հոգշ. Տ. Արտաւազդ վարդապետ Թրթռեան եւ Հոգշ. Ս. Սահակ Վրդ. Այվազեան:

Գ) 1955-1956 տարեշրջանի իրականացած պիւտճէի հաշուեքննութիւն:

Դ) 1957-1958 տարեշրջանի Նախահաշիւի քննութիւն եւ վաւերացում:

Ե) Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին հանդէպ իրենց հաւատարմութեան ուխտը դրժող եւ իրենց հակակարգապահական ընթացքով՝ հնամեայ եկեղեցական իշխանութեան դէմ ըմբոստութիւն փորձող 11 միաբաններուն մասին Տնօրէն Ժողովոյ կողմէ պատրաստուած ամբաստանագիրը [illegible] Տ. Խադ, Փառէն եւ Դերենիկ Եպիսկոպոսները, Տ. Տ. Գնէլ, Բաբգէն, Շահէ Վարդապետները, եւ Տ. Տ. Մեսրոպ, Գէորգ, Ներսէս, Զաւէն եւ Գիւտ Աբեղաները զրկուեցան Ս. Աթոռիս միաբանակցութենէն: Վերոյիշեալ եկեղեցականներէն Կիլիկիոյ Միաբանութեան կրկին անդամակցելու մասին մտադրուած որեւէ խնդրագիր նկատի պիտի առնուի Վեհափառ Հայրապետին կողմէ:

Զ) Վեհափառ Հայրապետը հաղորդեց, թէ որոշած է յառաջիկայ Հոկտեմբեր 13ին, կիրակի օր, Սրբալոյս Միւռոնի օրհնութիւն կատարել Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ: Ամբողջ Միաբանութիւնը խնդութեամբ եւ գոհունակութեամբ տեղեկացաւ սոյն որոշման:

Է) Միաբանական Ժողովը զբաղեցաւ նաեւ կանոնագրային եւ ներքին այլ եւ այլ խնդիրներով՝ եղբայրական ջերմ մթնոլորտի մէջ

Ժողովը փակուեցաւ Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»ով:

Դիւան Միաբանական Ընդհ. Ժողովոյ

Ատենապետ
ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊՍ.

Ատենադպիր
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԲՂ. ԱԲԷԼԵԱՆ
(Ստորագրութիւն)

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ դատապարտութեանց պատասխանելով, Նեհրու յայտարարեց, թէ «խորհրդային ոչ մէկ ապրանք կամ ռազմական պիտոյքներ» ներածուած են Հնդկաստան՝ ռուսական օդանաւերով, որովհետեւ Խ. Միութեան եւ Հնդկաստանի միջեւ ո՛չ մէկ նման համաձայնութիւն կնքուած է:

ԵՄԷՆԻ պատուիրակութիւնը Լոնտոնի մէջ բողոքեց Անգլիոյ, որ պատերազմական օդանաւեր թռիչք կատարած են Եմէնի հողերուն վրայ, ինչպէս նաեւ անգլիական հետեւակազօրքը Ատէնէն գալով վտանգած էր իրենց հողամասը:

ՌՈՒՍՍԵՒԳԵՐՄԱՆ խորհրդակցութիւնները, որոնք ընդհատուած են Մոսկուայի մէջ, վերսկսելու համար Լար երկար տեսակցութիւններ ունեցած է Սեմիոնովի հետ:

«... ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐ»

Համայնավար կուսակցութեան 20րդ Համագումարը, որ տեղի ունեցաւ անցած տարուան սկիզբներուն, հանդիսաւորապէս դատապարտեց Սթալինի շրջանին լոյս տեսած «Բոլշեւիկեան Յեղափոխութեան» եւ «Խ. Միութեան» նուիրուած պատմական հրատարակութիւնները։

Համաձայն Միկոյեանի յայտարարութեան, պատմական այդ հրատարակութիւններուն մէջ, «գիտակցաբար» խեղաթիւրուած են դէպքերն ու իրողութիւնները, «անտեսուած են» իրական դերակատարներն եւ դէմքերը։

Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն էր, թէ, Սթալինի անմիջական ներշնչումով եւ հսկողութեամբ լոյս տեսած պատմական այդ հրատարակութիւնները՝ նպատակ ունեցած էին արձանագրելու Սթալինի «գերմարդկային» մեծութիւնը միայն։

«Հանճարափայլ»ի սուներին մէջ կ'իյնար անգամ Լենին՝ Համայնավար կուսակցութեան եւ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան անվիճելի առաջնորդն ու վարիչ միտքը։

Քսաներորդ Համագումարի պատգամաւորներու համար այս կարգի յայտնութիւնները, անշուշտ որ նորութիւններ չէին։ Միակ նորութիւնը այն էր սակայն, որ Սթալինի անմիջական գործակիցները, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերած էին պատրաստելու, հրատարակելու եւ ժողովրդականացնելու Սթալինի փառքը միայն հիւսող պատմական գործերը, վերջին հաշուով միայն բերանները կը բանային ըսելու համար այն, ինչ որ չէին ըսեր տակէ առաջ։ Եւ անոնք, ամէնէն աւելի բարձրաձայն պահանջեցին «սրբագրել» կատարուած աղաղակող սխալները, եւ պատրաստել նոր գործեր՝ հիմնուած պատմական դէպքերու եւ իրողութիւններու ստուգուած տուեալներու վրայ։

Պէտք է խոստովանիլ, որ խորհրդային իրականութեան մէջ, այնքան ալ դիւրին գործ չէ գործադրել տրուած նման որոշումները։ Վերջին հաշուով, խորհրդային «պատմ. կաճառ»ի մասնագէտները վարժութիւն ունին «յատուկ յանձնարարութեամբ» սրբագրութիւններ կատարել պատմական այս կամ այն գործին մէջ, իբրեւ աղբիւր ունենալով օրուան վարիչներու կողմէն թելադրուած հրահանգները։ Անոնք ի վիճակի են նոյնպէս — միշտ այս պայմաններուն մէջ — փոխել պատմութեան անցած անձնաւորութիւններուն միայն անունները, այլ եւ անոնց խաղացած դերերը։

Խորհրդային պատմագիրներու ամէնադժուարին գործը այն է սակայն, որ անոնք հնարաւորութիւն չունին երբեք ճշդելու եւ արձանագրելու անվիճելի ճշմարտութիւնները, ստուգուած եւ հաստատուած դէպքերու եւ իրողութիւններու անաչառ փաստերու վրայ։

Այս պայմաններու մէջ տրուած պատմագիրը — անկախաբար իր անձնական արժանիքներէն — դրի կ'առնէ օրուան իշխանաւորներու թելադրանքներն եւ հրահանգները՝ իբրեւ պատմութիւն։

Նախապատմական շրջաններու բոլոր տեսակի միահեծան բռնաւորներուն անունով ձգուած արձանագրութիւններու նմանող խորհրդային պատմական հրատարակութիւններուն մէջ, այսպէս է որ անհետացած են համայնավար այն բոլոր կարկառուն դէմքերը, որոնք իրական դերակատարները եղան ո՛չ միայն Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան, այլ եւ բուն ստեղծիչները Խ. Միութեան։

Սթալին իր երկարատեւ բռնապետութեան շրջանին՝ գլխատելով Լենինի բոլոր գործակիցները, չվարանեցաւ անոնց անունները սրբելու պատմական բոլոր գործերուն մէջ։ Թրոցկի, Կամենեւ, Զինովիեւ, Բուխարին եւ ուրիշ շատերը, որոնք տարիներ շարունակ վարիչ դէմքերն էին համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին եւ գործօն ղեկավարները Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան կը յիշուին իբրեւ «դաւաճաններ» միայն, բայց երբեք կարեւոր դերակատարներ։

Խ. Միութեան իրականութեան ծանօթներուն համար, այս անձնաւորութիւնները յայտնի են այնպէս ինչպէս որ էին անոնք, երբ ողջ էին, եւ երբ Լենինին հետ կը յեղաշրջէին ցարական Ռուսաստանի կարգերը՝ ստեղծելու համար բոլշեւիկեան դիկտատուրան։

Դաւաճաններ չէին անոնք այդ շրջանին, այլ «կարմիր հերոսներ»։

Սթալինը իր բռնատիրութիւնը ամրացնելու եւ տեւականացնելու համար դանոնք ի ծնէ «դաւաճաններ» դարձուց, որպէսզի աւելի դիւրութեամբ մարսել կարողանար անոնց մաքրագործումը...

Այս միեւնոյն պայմաններու մէջ է, որ մոռացութեան տրուեցան հայ համայնավար հին սերունդի բոլոր կարեւոր դէմքերը՝ Լուկաշին, Համբարձումեան, Տէր Գաբրիէլեան, Խանճեան եւ բոլոր անոնք, որոնք այս կամ այն ձեւով չնորհազրկուեցան մեծ ու փոքր Սթալիններու կողմէն։

Քսաներորդ Համագումարի մէջ տեղի ունեցած ուժեղ քննադատութիւնները եւ տրուած որոշումները, կ'ենթադրէին վախճանը՝ Սթալինի կողմէն սահմանուած պատմագրութեան այս գործին։

Խրուշչեւ, ըստ երեւոյթին անդրադարձաւ Քսաներորդ Համագումարին մէջ, իր իսկ նախաձեռնութեամբ տրուած որոշումներուն։

Տիրանալով Սթալինի աթոռին, ան ալ իր կարգին մտահոգուեցաւ պահպանելու իր գրաւած աթոռը։ Իր այս մտահոգութեան մէջ, ան փրկութեան միակ ելքը տեսաւ գործադրութիւնը այն բոլոր միջոցներուն, որ դատապարտած էր 20րդ համագումարին մէջ։

Յունիսին, Կրեմլինի ղեկավարութեան մէջ կատարուած փոփոխութիւնները, կրկնութիւնն են Սթալինի մաքրագործումներու քաղաքականութեան։

Մոլոթով, Կագանովիչ, Մալենկով եւ Շեպիլով իրական խոչընդոտներն էին Խրուշչեւի տիրակալութեան համար։

Կաթնած բանակին, դժուար չեղաւ դանոնք արտաքսել կուսակցութեան եւ կառավարութեան առաջնակարգ դիրքերէն։ Խրուշչեւի համար սակայն, այսքանը բաւական չէ ամբողջապէս «անվտանգ» դարձնելու իր հակառակորդները։

Ֆիզիքական ոչնչացումը, ըստ երեւոյթին, կորսնցուցած է իր արդիւնաւէտութիւնը։

Եւ հիմա, ամէն օր, Խրուշչեւի «մասնագէտ»ները «փաստեր» կը հայթայթեն դեռ մինչեւ երէկ Լենինի եւ Սթալինի հաւատարիմներու եւ գործակիցներու շարքին դասուած Մոլոթով, Կագանովիչ եւս ներկայացնել իբրեւ «հին դաւադիրներ» եւ «դաւաճաններ»։

Մինչ այս, «Խ. Մեծ Հանրագիտարան» եւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան եւ վերջին պատերազմին նուիրուած հրատարակութիւններու մէջ, այս անունները իրենց պատուաւոր տեղը ունին։

Վերջնական որոշումներէն առաջ, «պատմ. կաճառ»ի հրատարակած գրքոյկի մը մէջ, Մոլոթովի, Կագանովիչի եւ Մալենկովի անունները կը ջնջուին վերջին պատերազմի մեծ դերակատարներու ցանկէն։ Այս անուններու տեղ, առայժմ պիտի յիշուին «եւ ուրիշներ»։ Այսինքն այս երկու բառերը պիտի կցուին թողարկուած անուններու։ Դժուար չէ ենթադրել, որ՝որոշ ժամանակէ մը ետք, դատապարտուած այս անունները պիտի ջնջուին բոլոր հրատարակութիւններէ։

Դժուար չէ ենթադրել նոյնպէս, որ օր մը բոլոր Խրուշչեւները իրենց կարգին պիտի դառնան «... եւ ուրիշներ»...։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀՐԱՇՔԸ

ԽՄԲ. — Ֆրանսական «Մաչ» շաբաթաթերթին մէջ Րէյմոն Քարթիէ կը հրատարակէ ետաքրքիր յօդուած մը, Արեւմըտեան Գերմանիոյ Դաշնակցային Հանրապետութեան երաշապատում վերելքին մասին։ Րէյմոն Քարթիէի յօդուածին տուն տուած են վերջերս տարածուած այն լուրերը թէ՝ Արեւմտեան Գերմանիան թերեւս Ֆրանսայի դրամական փոխատուութիւն մը ընէ։

Ստորեւ կուտանք այդ շահեկան յօդուածէն կարեւոր մասեր. —

Եթէ պատմութիւնը կը կրկնուի, եթէ նոյն պատճառները կը յառաջացնեն նոյն հետեւանքները, գերման ժողովուրդը 1957ին պիտի պատասխանէ այն՝ ինչ որ պատասխանեց 1953ին

Արդարեւ, 1953ին Արեւմտ. Գերմանիոյ Տնտես. Նախարարը՝ Լուտվիկ Էրհարտ հրապարակի մը նման նետուեցաւ պայքարին մէջ։ Կազմակերպեց ութսուն հաւաքոյթներ, ծաղրի ու ծանակի ենթարկեց բազմաթիւ հակաճառողներ եւ իր ականներուն միջեւ բազմաթիւ սիկարներ տրորելով արդիւնքներու նժարին վրայ չոքեցաւ իր բոլոր ծանրութեամբ։

Քրիստոնեայ Դեմոկրատները Պունտսթակի մէջ ունեցան 257 ընտրեալներ, 162 ընկերվարականներու եւ 53 ազատական-ներու դէմ։

Գերմանիոյ մէջ սովորութիւն ունին ըսելու՝ «Ատենաուըրի յաղթանակը»։ Սակայն շատեր ալ կ'ըսեն «Էրհարտի յաղթանակը»։

Չորս նոր տարիներ անցան։ 1957ի Գերմանիոյ Համադաշնակցային Հանրապետութիւնը ներկայիս աւելի կործունեայ է ու կարողի քան 25 տարի առաջուան Գերմանիան։

Ազգային արտադրութիւնը որ 1952ին կը հասնէր 126 միլիառ մառքի, 1956ին բարձրացաւ մօտաւորապէս 200 միլիառի։

Փլատակները անհետացած են։ Գաղթականներ եւ միլիոնաւոր վտարուածներ վերստին մուտք գործած են տնտեսութեան մէջ։ Միակ վախը այժմ կը ներկայացնէ այն՝ որ արագաքայլ յառաջդիմութեան յաջորդէ տագնապ մը։

Պատկերը գրեթէ անհաւատալի է բոլոր անոնց համար որոնք ճանչցած են 1945ի չանթահար Գերմանիան եւ թերեւս աւելին՝ 1946ի եւ 1947ի յուսահատ Գերմանիան։

Ասիկա փառաւոր դաս մըն է որ ցոյց կուտայ յարատեւութեան եւ վերելքի օրինակ մը բոլոր այն եւրոպական ազգերուն, որոնք ինքզինքնին իբրեւ «հին» դաւանելու սխալն ու մեղքը կը գործեն եւ որոնք մարդկային հաւաքականութեան ամէնէն երիտասարդները ըլլալ կը թուին։

Բայց, շատերուն համար, այս պատկերը առեղծուած մըն ալ է։

Գերմանիան ինչպէ՞ս ըրաւ։ Ի՞նչ հմայութեամբ կրցաւ յաջողիլ տասը տարուան ընթացքին իրականացնել վերանորոգում մը, որուն համար բազմաթիւ մասնագէտներ կը կարծէին թէ յաջորդական սերունդներու աշխատանք մը հարկաւոր էր։

Պատճառները բազմաթիւ են։ Հրաշք գոյութիւն չունի։

Սակայն գոյութիւն ունի մեծ մարդ մը, կարմիր այտերով, փոքրիկ քիթով, յատկանշական աչքերով, որ կը կոչուի փրոֆ. Տոքթ. Լուտվիկ Էրհարդ։

Մինչեւ 1942, Լուտվիկ Էրհարդի կեանքը կ'անցնի առանց մասնայատուկ իրադարձութեանց։

Ծնած է 1897ին Նիւրէմպէրկի արուարձաններէն Ֆիւրթի մէջ, պարզ եւ անպաճոյճ գորշագոյն տան մը մէջ, որ խու-

---

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԸՆՁԱՋՈՒՐԿ ԳԼՈՏ
(CLAUDE GUEUX)

Այս պատմութեան մէջ երկու կլխաւոր խնդիրներ կը ծագին. — Անկումէն առաջ եւ անկումէն ետք եւ այս երկու խնդիրներուն կը յաջորդեն երկու հարցումներ. — կրթութի՞ւն թէ պատիժ։

Այս մարդը, անկասկած, լաւ ծնած էր, լաւ կազմաւորուած, եւ տէր լաւ ընդունակութիւններու։

Ի՞նչ կը պակսէր իրեն։ Լաւ խորհեցէք։

Այդտեղ է հարցը։

Թող մարդկային ընկերութիւնը ընէ միշտ մարդուն համար այնքան, որքան կ'ընէ բնութիւնը։

Տեսէք Ընչազուրկ Գլոտը։ Լաւ կազմաւորուած ուղեղ մը եւ սիրտ մը անկասկած։ Բայց բախտը զինքը կը նետէ նոյնքան գէշ կազմակերպուած ընկերութեան մը գիրկը, ուր ան սախպուած կ'ըլլայ գողնալ, ընկերութիւնը զայն կը նետէ այնքան վատ պայմաններու մէջ դասաւորուած բանտ մը ուր վերջ ի վերջոյ մարդասպանութիւն կը գործէ։

Ո՞վ է իրական յանցաւորը։

Ի՞նքն է։ Մե՞նք ենք։

Ասոնք ծանրակշիռ հարցեր են որոնց պատասխանը տալու համար հարկ է տէրը ըլլալ պայծառ իմացականութեան մը։

Այս տողերը գրողը թերեւս շուտով փորձ մը պիտի ընէ թէ ի՞նչպէս կը հասկնայ ինք այս բոլորը։

Երբ կը գտնուինք դէմ յանդիման այսպիսի հարցերու, երբ կը խորհինք անոնց անյետաձգելի այժմէականութեան մասին, կը տարուինք նոյնպէս մտածելու թէ ի՞նչ բանի վրայ կը խորհին մեզ կառավարողները, եթէ չեն խորհիր այս հարցին մասին։

Պարոններ, բազմաթիւ գլուխներ կը կտրուին ամէն տարի Ֆրանսայի մէջ։ Քանի որ կը ջանաք խնայողութիւններ ընել, հոդ ալ ըրէք։ Քանի որ կը խորհիք զանազան մարզերու մէջ կատարել կրճատումներ եւ ջնջել պաշտօններ, ջնջեցէք դահիճն ալ։

Ութսուն դահիճի թոշակով կրնաք վճարել վեց հարիւր ուսուցիչներ...

Մտածեցէք ժողովուրդին մասին։ Երախաներուն համար կառուցանեցէք դպրոցներ եւ մարդոց համար ալ՝ աշխատանոցներ։

Գիտէ՞ք որ Ֆրանսան Եւրոպայի այն երկիրն է ուր նուազ կարդալ գիտցողներ կան։

Ի՛նչ, Զուիցերիան կարդալ գիտէ, Պելժիան նոյնպէս, Տանըմարքան նոյնպէս, Յունաստանը նոյնպէս, Իրլանտան նոյնպէս եւ Ֆրանսան ո՛չ։

Ասիկա մեծ ամօթ մըն է։

Գացէ՛ք թիարանները եւ քննեցէք հոն գտնուող բոլոր անոնք որ մարդոց հաստատած օրէնքներուն բերմամբ անիծուածներ են։

Այս բոլոր դժբախտներուն վիճակին միակ պատասխանատուները անկասկած նախ բնութիւնն է եւ երկրորդ՝ իրենց ստացած թերի դաստիարակութիւնը։

Կատարեալ դաստիարակութիւն մը տուէք ժողովուրդին։ Այս դժբախտ գլուխները զարգացնելու համար ձեր կարելին ըրէք, որպէսզի հոն գտնուող խելքը կարողանայ աճիլ ու մեծնալ։

Ժողովուրդներու գլուխները շինուած են լաւ կամ վատ՝ համաձայն իրենց ըստացած դաստիարակութեան։

Հռոմի եւ Հելլադայի ճակատները բարձր էին։

Ընդլայնեցէք որքան կարելի է ժողովուրդին դիմագծին շրջագիծը։

Ինչ որ ալ ընէք սակայն, մեծ ամբոխին ճակատագիրը համեմատաբար պիտի մընայ միշտ աղքատ, դժբախտ եւ տխուր։

Անոր կը պատկանի ծանր աշխատանքը, անոր կը պատկանի միշտ եւ յաւիտեան կրել ծանր լուծը կեանքին, անոր սեփականութիւնն է յաւիտեան հրել անողոք ճակատագրին կառքը։

Տուէք պէտք եղած ժողովուրդին որ կ'աշխատի ու կը տառապի, տուէք անոր, վասնզի աշխարհը անիրաւ է անոր հանդէպ։

Այն ժամանակ այդ ժողովուրդը պիտի ըլլայ հանդարտ, համբերատար։

Համբերութիւնը շինուած է յոյսով։

Ժողովրդական մարդուն գլուխը,

Ահա հարցը։

Այդ գլուխը լեցուն է օգտակար հունտերով։ Օգտագործեցէք այդ գլուխը որպէսզի հասուննան հոն գտնուող հունտերը եւ ճառագայթեն մարդկութեան բարիքին համար։

Ան որ մեծ ճանապարհին վրայ մէկը սպանած է, հաւատացէք որ եթէ լաւ կառավարուած ըլլար, կրնար լաւագոյն ծառայողներէն մին ըլլալ մարդկային ընկերութեան։

Ժողովրդական մարդուն այդ գլուխը, զարգացուցէ՛ք, նորոգեցէ՛ք, առողջեցէ՛ք, արգասաւորեցէ՛ք, լուսաւորեցէ՛ք, բարոյացուցէ՛ք, օգտագործեցէ՛ք...

Այն ժամանակ պէտք պիտի չունենանք զայն կտրելու...

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(11 եւ վերջ)

սափած է ոմրակծութիւններու կատաղութենէն։

Հայրը մեծաքանակ կերպասի վաճառական էր եւ ինքը նախազգացումով դիմեց դէպի տնտեսական շահագործումներու կատարները։

1917ի պատերազմին վիրաւորուելով, 1927ին կը նշանակուի դասախօս Նիւրէմպէրկի Տնտեսական Հետախուզութեանց Ընթերցարանին։ Այս պաշտօնին մէջ էր տակաւին այն ատեն երբ վրայ հասաւ Հիթլէր եւ պատերազմը ծագեցաւ։

Իբր կանխազգուշական միջոց, ամուսնացաւ տնտեսագէտ կնոջ մը հետ եւ միշտ աշխատեցաւ իր միակ աղջկան ճաշակը խթանել դէպի տնտեսական գիտութիւնները։

Մէկ խօսքով, իր կեանքին մէջ ոչինչ կար որ նախատեսէր փառք եւ հռչակ։

Ականաւոր մասնագէտներ կը փաստէին թէ 1947ի Գերմանիան երբեք պիտի չվերականգնէր։

Ուսումնասիրութեան մը մէջ անոնք փաստած են թէ գերմանական աւերեալ քաղաքները երբեք պիտի չկրնան վերանորոգուիլ, որովհետեւ աւերակներու քանակը (400 միլիոն քառ. մեթր քիւպ) կը գլէր ու կ'անցնէր բոլոր տեսակի մաքրագործումներու հնարաւորութիւնները, անկարելի դարձնելով զանոնք։

Միւս կողմէ, եւ աւելի ծանր պարագայ մը, անոնք ընդմիշտ խորտակուած կը յայտարարէին գերման ժողովուրդին բարոյական ուժին զսպանակը։

Անխոնջ աշխատանքը նոյնիսկ ապարդիւն էր նկատուած աղէտին ահաւորութեան դիմաց։

Վերջապէս, աշխարհի ամենակարգապահ ժողովուրդներէն մին ստիպուած էր ապրիլ սեւ շուկայով։ Մէկ հատիկ ծխիկը կ'արժէր հանքագործի մը կէս ժամուան վաստակին գինը։

Մեծ քաղաքները դարձած էին մաքսանենգներու բոյն, ուր կը փխտային ամէն տեսակի 'սեւ շուկայով դրաղող բախտախնդիրներ։

1948ի սկզբնաւորութիւնն սոսկ տխրող թըշուառութիւնը ոչինչ կ'արժէր նորին ասոյն

Նիւհիլիզմը մահուան սեւ քօղի մը նման կը տարածուէր բովանդակ գերման ժողովուրդին վրայ։

Նոր Գերմանիան ծնաւ 30 Յունիս 1948ին, երբ բարենորոգման ենթարկուեցաւ իր դրամը (մարք)։

20 Յունիսին բոլոր Գերմանները իրենց գրպաններուն մէջ ունէին նոր դրամէն 40 մարք միայն։

Անոնք կամայ ակամայ հրաժարեցան իրենց գիզած թղթադրամներէն եւ դրամատուներու մէջ պահ դրած իրենց երեւակայական հարստութենէն։

Գերման ժողովուրդը առանց բացառութեան ունեցաւ մէկ գրպանում միայն, նըման այն գրպանումին, երբ ծովամոյն եղող մը իր ոտքը կը դնէ ցամաքին վրայ։

Այս պատեհ առիթը ընտրեց Տոքթ. Լուտվիկ Էրհարտ, Արեւմտ. Գերմանիոյ տնտեսութեան ընդհ. տնօրէնը իր ծրագրին վերջնական հարուածը տալու համար։

Գիտի ճառախօսէր Ֆրանքֆուրթի մէջ եւ սակայն երեք օրական բարակներ՝ երեք Համաձայնական Բարձր Կոմիսարները կը հսկէին Գերմանիոյ վրայ։ Անոնք իրենց ձեռքերուն մէջ ունէին պատճէնը այն ճառին զոր Տոքթ. Էրհարտ պիտի արտասանէր։

Սակայն Լուտվիկ Էրհարտի արտասանած բառերը բոլորովին տարբեր էին այն անվնաս եւ աննշան բառերէն, զոր արտօնութիւն ստացած էր արտասանելու։

Առաջին առթիւ յայտարարեց ամբողջական ջնջումը կարգ մը ապրանքներու սակաւորման։ Կերպասեղէն, հագուստեղէն, կօշիկ, տնային ապրանքներ, հեծելանիւ, աննշանելիներու մեծագոյն մասը կը դառնային ազատ առուծախի ապրանքներ։

«Միակ ապրանքն որ կտրոնով կարելի պիտի ըլլայ գնել, տակաւ ալ գերմանական մարքն է» յայտարարեց Տոքթ. Էրհարտ։

Աներեւակայելի յանդգնութիւն մըն էր այս Արեւմտ. Գերմանիոյ ճարտարարուեստական արտադրութիւնը նախապատերազմեան արտադրութեան թիւին կէսին միայն կը համապատասխանէր եւ այժմ պէտք էր որ այդ արտադրութիւնը բաւականութիւն տար աճող բազմութեան մը եւ հոգար այն անսահման պէտքերը որոնք յառաջացած էին աննախընթաց աւերներէն։ Հաշուեւ եղած էր որ արտադրուած ապրանքներուն հաւասար բաժանումը իւրաքանչիւր Գերմանացիի հազիւ թէ հինգ տարին անգամ մը պնակ մը կրնար տալ, զոյգ մը կօշիկ ամէն տասներկու տարին, շապիկ մը տասներութը տարին անգամ մը, զոյգ մը գուլպայ՝ ամէն քառասուն տարին եւ ձեռք մը հագուստ՝ իւրաքանչիւր դար..

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

Սիրելի Յառաջ, փարիզահայ ուխտաւորներս Վենետիկ ենք, երեք օրէ ի վեր։ Հռոմի բոլոր պատմական վայրերը պըտտելէ ետք, վերջին օրը այցելեցինք պատմական Ս. Պետրոսի տաճարը, գետնադամբանները՝ ուրտեղ առաջին քրիստոնեաները իրենց կրօնական արարողութիւնները կը կատարէին, եւ յետոյ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ հովուապետին ամարանոցը, որուն հրապարակին վրայ ուրիշ հազարաւոր ուխտաւորներու հետ ընդունեցանք Պապին օրհնութիւնը։ Մարդ 'ուղղակի կը դարմանայ երբ հազարաւո՛ր գլուխներ, ի տես պատուհանէն երեւցող սպիտակազգեստ Պապին կը խոնարհին մինչեւ գետնի քարերը, կը մնան այդպէս՝ երկար վայրկեաններ։

Հակառակ անոր, որ Ս. Պապը այդ օրը պիտի չներկայանար հանրութեան, մեզի ընկերակցող կղերականի մը խնդրանքին ընդառաջելով, ի սէր բազմաչարչար հայ ժողովուրդին եւ իրեն շատ սիրելի հայ զաւակներուն՝ բարեհաճած էր իր օրհնութիւնները տալ։ Այս առիթէն օգտուած էին նաեւ տարբեր ազգերու պատկանող ուխտաւորները։

Ուրբաթ երեկոյեան հրաժեշտ տուինք յաւիտենական քաղաքին։ Վենետիկ՝ այլեւս մեր կալուածին մէջն ենք։ Հոգեւոր Հայաստանն է։ Տեղաւորուած ենք Մուրատ-Ռափայէլեան դպրոցին մէջ, Մարսէյլէն ժամանած 40-45 ուխտաւորներու հետ։ Առաջին տպաւորութիւնս այն եղաւ՝ որ այստեղ աշխարհի միակ վայրն է ուր ինքնաշարժի արկածի վտանգ չկայ։ Կան քարափ-մայթեր եւ կամուրջներ ուրկէ մարդ առանց եռեւը նայելու ապահով կը քալէ։ Ջրանց-փողոցներէն կը սուրան նաւակ-թաքսիներ, նաւ-կառքեր, եւայլն, խռնուած մարդկային բազմութեամբ։ Կիրակի առաւօտ նաւ-օթոքառով բոլորս միասին գացինք Ս. Ղազարու մենաստանը, ուր ներկայ գտնուեցանք Աստուածածնի պատարագին եւ խաղողի օրհնութեան, ճաշակեցինք վանապատկան օրհնուած խաղողը։

Երկուշաբթի՝ դարձեալ վանքն ենք. ամբողջ միաբանութիւնը, ամէնատարեցէն սկսեալ մինչեւ ամէնէն կրտսերը մեզ կը դիմաւորեն քարափին վրայ ու ժամերով կը պտտցնեն վանքին բոլոր վայրերը. - թանգարան, գրադարան, տպարան, եւայլն։ Շատ գրուած է Մխիթարեան միաբանութեան մասին եւ աւելորդ կը նկատեմ խօսիլ գերմարդկային այն աշխատանքին մասին, որ կը կատարեն այստեղ, քանի մը դարերէ ի վեր։ Կղզին սկըզբնական տարածութիւնը երեք անգամ մեծցուցած են։

Երեկոյեան միաբանութեան կողմէ անակնկալ մը վերապահուած էր մեզի։ Վանքի ընդարձակ ընդունելութեան սրահը վերածուած է սեղանատան. հիւրասիրուեցանք վանքին կողմէ պատրաստուած ճաշերակով, անուշներով եւ Վենետիկի համեղ հացիկներով։ Սպասարկողները միաբան հայրերն են։ Ի՜նչ զուարթութեամբ կը մօտենան անոնք իւրաքանչիւրիս խնդրելով, որ չքաշուինք բնաւ։ Մարդ չի կրնար զսպել իր արցունքը, երբ կը տեսնէ տարեց վարդապետ մը որ անոյշ ժպիտով կը սպասարկէ 12 տարեկան պատանիի մը...։ Ժամանակը կ'անցնի փոխադրող նաւը յանկարծ եկած՝ ժամէ մը ի վեր կը սպասէ քարափին վրայ. մթնոլորտը այնքան տաք է, որ մենք մոռցեր ենք դուրսի աշխարհը, եւ Մխիթար Աբբահօր մեծադիր նկարին առջեւ կ' շարունակենք մեր երգերը, արտասանութիւնները եւ ուղերձները։ Մեզի ինչ փոյթ որ նաւուղիղը անհամբերութեան նշաններ ցոյց

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՖԷՅՏԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

Արեւելեան լեզուներու եւ պատմութեանց փրոֆեսէօր Գ. Ֆէյտի՝ որ արձակուրդով Վենետիկ կը գտնուէր, ամսոյս 20ին, Մխիթարեան միաբանութեան Ս. Ղազարի վանքը այցելեց իր կնոջ եւ զաւկին հետ։

Կէս օրուան ճաշէն վերջ ընդունելութիւն մը սարքուեցաւ ի պատիւ իրեն։ Ներկայ էին մենաստանի բոլոր վարդապետները։ Մխիթարեան միաբանութեան աթոռակալ՝ Հայր Քերովբէ Վ. Չրաքեան, յանուն միաբանութեան եւ հայ ժողովուրդին շնորհակալութիւն յայտնեց Գ. Ֆէյտիին, իր կատարած հայանպաստ աշխատանքներուն համար։

Հայասէր գիտնականը շնորհակալութիւն յայտնեց միաբանութեան, ըսաւ որ ինքը ջերմ սէր եւ յարգանք կը տածէ Մխիթարեան Ուխտին եւ հայ ժողովուրդին հանդէպ ու երբեք չի զղջար ինչ որ ըրած է 25 տարիէ ի վեր, որովհետեւ հայ ժողովուրդը արժանի էատոր։

Վանականներն ու Գ. Ֆէյտի լուսանկարուեցան միասին։

Գ. Ֆէյտին մօտերս պիտի մասնակցի Մոնթէ Գառլոյի մէջ գումարուելիք արեւելեան լեզուներու միջազգային համագումարին, ուր պիտի ներկայացնէ հայ մշակոյթը։

ՇԱՀԱՆ ՍԵՒԱՆ

կուտայ. վերջին անգամ պէտք է այցելենք մեծ անմահներուն. «Յուշիկ Հայրենեաց»ի հեղինակ Ալիշանէն մինչեւ մեր սիրելի Այվազեանի շիրիմներուն։ Չմոռնանք նաեւ սիրելի Հայր Սահակը։ Հոգեհանգիստ՝ Գուրգէնի շիրիմին վրայ երգելով «Մեր հեռաւոր հայրենիք»ը, ու Հայերով լեցուն մեր նաւը երբ կը սկսի հեռանալ հոգեւոր հայրենիք Ս. Ղազարէն, մենք կը տեսնենք ամբողջ միաբանութիւնը, քարափին վրայ շարուած, անոյշ ժպիտը իրենց դէմքերուն՝ ցտեսութիւն կը մաղթեն մեզի։

Վարձքերնիդ կատար, սիրելի, ժրաջան վարդապետներ։

ԳՐ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ՁԱՆՁՐԱՑՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ...

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ.— Կանոնաւոր կերպով կ'այցելէ „նոր վիրաւորին

ՁԻՆ. ԲԺԻՇԿԸ.— Մէկ անգամ այցելեցի։

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ. Ինչու միայն մէկ անգամ.

ՁԻՆ. ԲԺԻՇԿԸ.— Որովհետեւ շուտ մը մեռաւ...

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԵՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԷ.

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄ

Նոյն միջոցներուն, Աշոտ իշխանաց իշխան Հայոց՝ Վրաց եւ Ալուանից իշխանները նուաճելու նպատակ դրած, մտաւ յանկարծ Վասպուրական, եւ Դերենիկ չկրնալով դիմանալ բռնուեցաւ եւ կալանաւորուեցաւ։ Գուրգէն Տարօն էր երբ այս անիրաւութիւնն իմացաւ. Առանց վայրկեան մը կորսնցնելու, չորս հարիւր հեծելոր սպառազէն զօրօք զԱշոտ փնտռել, ու ելաւ, եւ իմանալով թէ Ուշտունեաց Ոստանն բանակեր էր, առանց նորա զօրաց թիւը հարցնելու, եկաւ Ուշտունեաց Նուպակեղ եւ գրեց իշխանաց իշխանին թողուլ Դերենիկ՝ «ապա թէ ոչ տեսից զքեզ ի դէմ՝ յասպարէզն եւ ի ճակատամարտ». ու կը մտածէր գիշերային պատերազմաւ հասնիլ Աշոտոյ վրայ։

Բայց սա խորագէտ եւ իմաստուն էր. այնպիսի մարդու հետ վտանգաւոր խաղ խաղալ չէր ախորժեր. քաղցրութեամբ պատասխանեց Գուրգէնի, եւ ապահովեց թէ վնաս հասցնելու միտք չունէր Դերենիկին։ Այն ատեն պատասխան գրելով Գուրգէն Աշոտոյ առաւել քաղցրութեամբ եւ մեծ յարգանօք՝ առաջարկեց իւր աղջիկը տալ Դերենիկին ի կնութիւն եւ ի տիկնութիւն Վասպուրականի։ Յանձն առաւ Աշոտ, եւ տարաւ Դերենիկը Բագարան, ու մեծ հանդէս հարսանեաց կատարելով խաղաղութիւն հաստատուեցաւ բոլոր Հայաստանի մէջ։

ԳԼՈՒԽ ԻԸ.

ՀԻՆ ԴԱՒԱՃԱՆ ՄԸ

Իսկ ինք Գուրգէն իւրեւ իւր վրայ բաանձեալ՝ տարին հարստահարութեանց պատուհասը, Վասպուրական, Տարօն, Ապահունիք եւ Անձեւացիք եւ մինչեւ յԱրդն ի սահմանս Յունաց կը շրջէր, սարսափ բռնաւորաց եւ մխիթարութիւն ժողովրդոց։

Երբ այս հեռաւոր շրջագայութեանց դարձած Մարդաստան՝ իւր հայրենի գաւառը կը հանգչէր, յանկարծ Յօսրովու դաւոյ դաւոյն իրեն իմացուցին։

Մեծ ուրախութիւն էր Գուրգէնի հին եւ աղնիւ բարեկամին այցելութիւնը, եւ իւր ուրախութիւնը կրկնապատկուեցաւ երբ Յօսրովու զուարթ երեսը տեսաւ։ Ընթրեցին, խօսեցան զանազան նիւթերու վրայ, ուր մանաւանդ Բագրատունեաց Աշոտոյ խորագէտ քաղաքականութիւնը քննութեան առիթ տուաւ իրենց։ Եւ երբ ամէնքը քաշուեցան, եւ միայն այս երկու բարեկամք մնացին, Յօսրով յանկարծ իբրեւ քունէ արթնցած.

— Բուն իմ գալստեան գլխաւոր նպատակը քեզի յայտնելու չմոռցայ՝ այլ գանդաղեցայ, Գուրգէն, ըսաւ Յօսրով եւ հանեց կնքեալ թուղթ մը տուաւ։

Գուրգէն նամակը ձեռքն առաւ եւ երեսին գոյնը դարձաւ.

— Հեղինէի գիրն է, ըսաւ, եւ փոխանակ բանալու, Յօսրովի երեսը կը նայէր։

— Բա՛ց, կարդա՛, ի՞սմ կ'սպասես։

«Հեղինէ, Անձեւացեաց Տիկին առ Գուրգէն Արծրունի, իշխան Մարդաստանի»։ Այս տողերը կարդալուն՝ կորովի մարդուն ձեռքերը կը դողային, առաջին անգամն էր որ տասն մէկ տարի վերջ Հեղինէ իրեն կը գրէր, եւ այնպիսի մարդու ձեռօք կ'ուղարկէր իր նամակը։

— Ո՜հ, Գուրգէն, ըսաւ Յօսրով անհամբերութեամբ եւ աննշմարելի ծիծաղով, միթէ՞ դեռ տղայ ես, բաց՝ կարդա՛, վերջ տուր սա նամակին...։

— «Մուշեղ վախճանեցաւ, եթէ որբ եւ տկար տղու մը յանձն կ'առնես հայր լինել եւ տիրել Անձեւացեաց, մի՛ դանդաղիր. արդէն ազգեցութիւնք եւ բանսարկուք մեր շուրջ պատած են, քու սիրտդ տես թէ ինչ խորհուրդ կուտայ քեզ։ Կշռէ եւ ըստ այնմ շարժէ։ Հեղինէ»։

— Ո՜հ, ըսաւ Գուրգէն տեղաց ցատկելով, եւ այսպիսի նամակ մը կը դանդաղէիր ինծ տալու, եւ Հեղինէ իմ որոշմանքէս միթէ՞ կը կասկածի։ Երթանք Յօսրով։

— Գուրգէն, կ'երեւայ որ դու մոռցար թէ քու բարեկամդ ծերացեր է արդէն, ես նոր ճամբէ կուգամ, մէկ գիշեր մը միթէ՞ կարելի չէ համբերել.

— Իրաւունք ունիս, բայց ես տասն ինը տարի է կը համբերեմ։ Ամէնքը զիս պատերազմի եւ արեանց ծարաւի կը կարծէին, վասնզի ես ամիս մը, շաբաթ մը հանգիստ տեղ մը չէի կրնար նստիլ. ամէնքը կը կարծէին թէ պատերազմը իմ զուարճութիւնս է, բայց դու, Յօսրով, զիս եւ իմ սիրտս կը ճանչէիր՝ թէ այդ սրտին կրակն էր որ զիս հանգիստ չէր թողուր, ինչո՞ւ այդ նրբամիտ նամակն իրեն գրել տուիր. ինչո՞ւ Հեղինէ չի գըրուցեր յայտնի թէ ամուսնանանք։

— Դու սխալ կը դատես զիս նոյնչափ ինչչափ զՀեղինէ։ Ես իրեն խորհուրդ ամենեւին չտուի, քեզ յայտնի է որ տասը մարդու գլուխը խելք գնելու կարողութիւն ունի այդ կինը. ինծ խնդրեց գրել էր որ իրեն հասնիմ։

ԾԵՐԵՆՑ

(Շար.)

ՏԱԳՆԱՊԻ ՕՐԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին օրերուն ծանր կացութիւն մը ստեղծուեցաւ Ալժերիոյ մէջ, յատկապէս՝ Արեւելեան Օրանիա։ Ինչպէս Մասքարայի եւ Թիարէի մէջ, ահաբեկիչները հարաւածային յարձակողականի անցան նաեւ Օրանիայի մէջ։ Ապահովութեան ուժերը, ուժեղ դիմադրութիւն մը ցոյց տալով, ոչ միայն կարողացան բնակչութիւնը պաշտպանել, այլ՝ զսպել ըմբոստները, մեծ վնասներ պատճառելով անոնց։

Ապստամբները յարձակում մը գործած են Մասքարայէն ութ քիլոմեթր անդին գտնուող գումարտակի մը վրայ։ Երեք կառքեր վնասուած են. մէկ մեռեալ եւ հինգ վիրաւոր կայ։

Բանակայինները Գաթնայի մէջ յաջողած են անչարժացնել 35 ապստամբներ, որոնցմէ գրաւուած են գնդացիրներ եւ պատերազմական զէնքեր, թիւով՝ 18։

Քազպայի մէջ, խուզարկութեան մը ընթացքին բախում պատահեցաւ զինուորականներու եւ Ալժերիացիներու միջեւ։ Երկու զինուորականներ սպաննուեցան եւ վեց ուրիշներ վիրաւորուեցան։ Ահաբեկիչներուն կողմէ երեք մեռեալ կայ։

Բախում մը պատահեցաւ նմանապէս Օմալի մէջ, ուր Ալժերիոյ Ազատ. Շարժման անդամները ինք զոհ տուին։

Ուժտայէն երեք քիլոմեթր անդին գտնուող մահմետականի մը ագարակին մէջ ապստամբներու կողմէ արձակուած ռումբ մը պայթեցաւ, հինգ հոգիի մահուան պատճառ դառնալով։

Յուլիս 26էն ի վեր, Ալժերիոյ բանակային ուժերը, ոստիկանութեան օժանդակութեամբ, մեծ մասով բնաջնջած են ապստամբներու սպայակոյտը։ Ըմբոստները զգալի վնասներ կրած են։

Ծանօթ է, որ Ալժերիոյ ըմբոստները իրենց զինամթերքները կը ստանան սահմանակից երկիրներէն։ Իշխանութիւնները, զէնքի եւ ռազմանիւթի մաքսանենգութեան առաջքն առնելու համար հսկողութեան գօտիներ հաստատեցին Թունուզի եւ Մարոքի ալժերիական սահմաններուն վրայ։ Այս ձեւով ապստամբները պիտի չկարենան դուրսէն ստանալ իրենց պէտք եղած ռազմական պիտոյքները։

ՔԱՆԻ ՄԲ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը մերժեց անցագիր տալ խորհրդային ֆութպոլի խումբի մը մարզիկներուն, որոնք հանդիպում մը պիտի ունենային Համպուրկի խումբերէն մէկուն հետ։

«ՓՐԱՒՏԱ»Ի վերջին թիւին մէջ, Ն. Միութեան համանավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէին քարտուղարը երկար յօդուած մը գրած է, քննադատելով Մալենկովը։

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր դեսպանը՝ Գահիրէի մէջ, նշանակուեցաւ Օր. Շէյխ Ֆաուի։ Առաջին անգամ ըլլալով արաբ դիւանագէտներուն մէջ կնոջ մը նման պաշտօն կը յանձնուի։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ Սեպտեմբեր 8–13 տեղի պիտի ունենայ հիւլէական ուժի խաղաղ նպատակներու օգտագործման ժողով մը, որուն պիտի մասնակցին Միացեալ Նահանգներ՝ կարեւոր պատուիրակութեամբ մը։

ԺԸՆԵՒԻ մէջ ֆրանսա-եգիպտական խորհրդակցութիւնները սկսած են արդէն։ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը պնդէ, որ նախ կարգադրուի Եգիպտոսի մէջ գտնուող Ֆրանսական ինչքերուն հարցը։ Մինչ Եգիպտացիները կը պահանջեն՝ որ Ֆրանսա նախ վճարէ անցեալ աշնան Սուէզի առիթով կատարուած յարձակումին նիւթական վնասները՝ 32 միլիառ Ֆրք.։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պատերազմական երկու նաւեր Ատլանտեանէն գալով անցան Ճիպրալթարի նեղուցը, կը յայտնեն սպանիական գործակալութիւնները։

ՄԱԿի յառաջիկայ նիստին, Ալժերիոյ հարցին քննութեան ընթացքին, Իսրայէլեան պատուիրակութիւնը պիտի կենայ Ֆրանսայի կողքին, որոշած է Իսրայէլի Արտաքին Նախարարութիւնը, Երուսաղէմի մէջ գումարուած բացառիկ ժողովի մը մէջ։

ՄԱՐՈՔԻ գահաժառանգ իշխան Հասան մօտ ատենէն Փարիզ պիտի գայ։ Մարոքի իշխանը տարիէ մը ի վեր Ֆրանսա չէր եկած։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ծերակուտականներու յանձնախումբը, 7ի դէմ 14 ձայնով որոշեց աւելցնել ամերիկեան օժանդակութիւնը՝ օտար երկիրներուն։

ՆԱԽԱԳԱՀ Այզընհաուըր եւ Տըլըս 40 վայրկեան տեւող խորհրդակցութիւն մը ունեցած են։ Արդիւնքը գաղտնի կը պահուի։

ՄԱԿի ուժերուն պատկանող 500 նաւեր Սեպտեմբեր 19էն 28ին ռազմափորձեր պիտի կատարեն եւրոպական ջուրերուն մէջ։

ՍԱՏԱՐԱՆ (Օգոստ. 26) — Զոյլ ոսկի 519.000, նափոլէոն 3810, զուիցերիական 3680, անգլիական 4600, քառն տոլարնոց 18.520, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) տոլարին 1150, տոլար 442, զուիցերիական 106,75, պելժիական 8,45, լիր 0,70։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 187-188 (Յուլիս–Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայ անասնաբոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տօքթ. Ասքանազ). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տօքթ. Յակոբեան). — Ծովի լոգանք (Տօքթ. Աշճեան). — Գինի (Բժկ. Բառարան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէռհօօկէն). — Ցղութիւնը եօթը ամիս միայն (Տօքթ. Աղասանի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչուհի). — Ֆրանկախոը (Տօքթ. Մխաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէռհաոն). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Յ. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան Ֆրանսա 1000 ֆրանք, արտասահման 1200 ֆրանք։ Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Կ. Խաչի Մարսէյլի Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Արսէն Տէր Զաքարեանի եւ պարագաներուն իրենց մօր ողբացեալ Տիկին Ագնիւ Տէր Զաքարեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ընկ. Համբարձում Պասմաճեանի մահուան առթիւ, Պ. Գ. Պապտասարեան փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները կ'ընէ — «Յառաջ»ի բարգաւաճման 2000, «Հոյ Բոյժ»ի 2000, Փարիզի Մշակոյթի Տան 5000 Ֆր.։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ» կը ծախուի նաեւ Քատէի մեթրոյին դլուխի կրպակը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վալանսի Շրջ. Կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ «Յառաջ»ի գործակալ, հատավաճառ Փիէր Պէ Ժորժի ընտանեկան պարագաներուն՝ յանկարծական մահուան առթիւ։

Imp ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 20,30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Հին անդամատետրները միասին բերել։

ԿԱՐՏԱՆ.— Համախորհրդային Միութեան Կարտանի Մ. Ճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ ա) Զեկուցում Միութեան 17րդ պատգ. ժողովի. բ) Հաշուետուութիւն. գ) Վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

Անհրաժեշտ է Մ. Ճիւղիս բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը այս ժողովին։

ՆՈՒԷՐ

Ընկ. Աւետիս Կուտուզեանի ամուսնութեան առթիւ Պ. Վ. Քիւփէլեան 3000 Ֆր. կը նուիրէ Պօմոնի Ն. Սերունդի Քրիստափոր խումբին։

ԿՈՉ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1957–1958 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Գարտականութիւն կը նկատենք տալ կարգ մը ծանօթութիւններ, Եւրոպայի միակ աղջկանց գիշերօթիկ վարժարանի ընդունելութեան մասին։

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ հայուհիներու սերունդ մը։

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.—

Ա.) Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէններու պրղիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի։

Բ.) Հայկականը որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիները կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ։ Տարեվճարն է 120,000 ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ։

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան՝

I, BLD DU NORD — LE RAINCY
Tél. Le Raincy 172

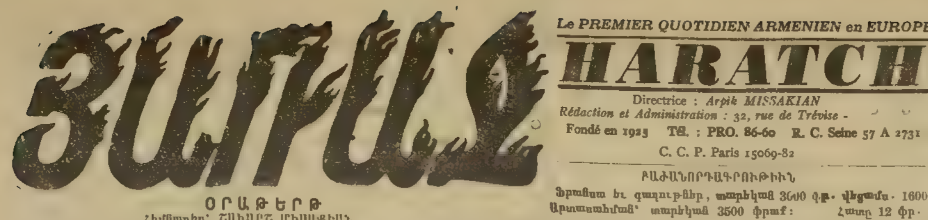
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise -
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 29 AOUT 1957
33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7977 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3779

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՆԴԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ԴԱՐԸ

Սուրիա աշխարհագրական բացառիկ դիրք մը կը գրաւէ արաբական աշխարհին մէջ։

Տարածութիւնն է 150.000 քառակուսի քիլոմեթր. բնակչութիւնը՝ չորս միլիոն։

Սահմանակից է Թուրքիոյ, Իրաքի, Լիբանանի, Իսրայէլի, Յորդանանի եւ Սէուտի Արաբիոյ։

Ա՛յսքան դրացի երկիրներով շրջապատուած՝ բնական է, որ Սուրիոյ մէջ պատահած որեւէ դէպք իր անմիջական անդրադարձումը կ'ունենայ սահմաններէն անդին։

Անկախութեան տիրանալէն ի վեր (1944), բազմաթիւ յեղաշրջումներու թատրը դարձաւ Սուրիա։

Ամէնէն նշանաւորն էր գնդապետ Զայիմի պետական հարուածը 1949 Օգոստոսին։ Այս քիւրտ զինուորականը շատով մեծ ժողովրդականութիւն շահեցաւ։ Ու հանրաքուէով մը՝ «մարեշալ»ի տիտղոսին հետ միաժամանակ Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին տիրացաւ։ Երկիրը վարեց բացարձակ լիազօրութեամբ, մինչեւ որ ուրիշ գնդապետ մը՝ Հիննաուի, իր ընկերներէն, առիթը գտաւ «մաքրելու» Զայիմը եւ անոր տեղը գրաւելու։

Հիննաուի երկար չվայելեց իր դիւրին յաղթանակին պտուղը։ Ուրիշ գնդապետ մը՝ Շիշաքլի (Չիշէքլի) միջոցը գտաւ ձեռք անցընելու իշխանութիւնը եւ տարիներով կառավարեց Սուրիան։

Շիշաքլիի աստղն ալ խաւարեցաւ նշանաւոր օր մը։ Հալէպի մէջ ծնունդ առած զինուորական ապստամբութիւն մը առիթ եղաւ Շիշաքլիին ապաստան փնտռել Իպն Սէուտ Թագաւորին մօտ։

Անկէ ի վեր Սուրիա կը կառավարուի սահմանադրական օրէնքով։

Երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ շահեցաւ կառավարական կուսակցութիւնը։ Ընդդիմադիր երեսփոխանները վերջերս իբրեւ բողոքի ցոյց հեռացան խորհրդարանէն։

Առաջին անգամ ըլլալով համայնավար երեսփոխան մը մտաւ Դամասկոսի խորհրդարանին մէջ, — Խալիտ Պէքթաշ, քիւրտ, որուն ձայնը հետզհետէ աւելի բարձր կը հնչէ։ Սուրիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ յարաբերութիւններու սերտացումը որոշ բան կը պարտի իրեն։

«Գնդապետներուն կարեւոր դեր մը վերապահուած է արդի աշխարհի քաղաքականութեան մէջ։

1939ի պատերազմի նախօրեակին Լեհաստանի ղեկը կը գտնուէր գնդապետ Պէքի ձեռքը, որուն համար կ'ըսէին թէ հայկական ծագում ունէր...

Սուրիոյ յաջորդական երեք յեղափոխութիւնները սարքողները գնդապետներ էին։ Եգիպտոսինը՝ նոյնպէս գնդապետ մը։

Ներկայիս ուրիշ գնդապետ մը՝ Սարաճ, Բ. գրասենեակի պետը՝ գերակշիռ դեր կը խաղայ Սուրիոյ քաղաքականութեան մէջ

Յետպատերազմեան յեղափոխական-ապստամբական շարժումները ցոյց տուին, որ թունդ ազգայնական տարրերն ու համայնավարները իրարու հետ կը գործակցին քաղաքական գետնի վրայ։

Մոսկուայի ամէնէն ճարպիկ դիւանագիտական խաղերէն մէկն ալ այն է, որ ուժ կուտայ ազատութեան համար կռուող երկիրներու ազգայնական տարրերուն, որոնք գաղափարական գետնի վրայ թունդ հակահամայնավարներ են յաճախ։

Նպատակն է պղտորել ջուրերը՝ ձուկ որսալու համար։

Ասոր օրինակները տեսանք Հնդկաչինի, Ինտոնեզիոյ և Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ։

Իսկ եթէ — մի՛ արասցէ — այդ երկիրներէն որեւէ մէկը իր ճանկին մէջ իյնայ, ազատութեան ո՛չ մէկ նշոյլ կը թողու անոնց մօտ։

Փաստերը շատ են եւ պերճախօս։

Գնդապետ Սարաճ, կռթնած սուրիական բանակին վրայ եւ իրեն հետ ունենալով Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարը Խալէտ էլ-Ազըմը քաղաքականութեան ղեկը դարձուցած է դէպի Մոսկուա, անկէ յուսալով երկրին փրկութիւնը։

Գնդապետներու դարուն մէջ կ'ապրինք։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊԱԶԻՆՈՒՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԻՇՏ «ՆԻԷԹ» Կ'ԸՍԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ

Գչ. օր Լոնտոնի ապազինման ժողովին պատուիրակները կարեւոր նիստ մը գումարեցին, որուն ընթացքին Արեւմտեանները խորհրդային պատուիրակին ներկայացուցին իրենց ծրագիրներուն ամբողջութիւնը՝ «ապազինումը զարգացնելու, միջազգային հսկողութեան գօտի մը հաստատելու, ինչպէս նաեւ հիւլէական փորձերը ընդհատելու» համար։

Զորին երկար ժամանակ չըլլաւ մերժելու համար Արեւմուտքին առաջարկը. Յատկապէս ընդդիմացաւ՝ Միացեալ Նահանգներն ու Քանատան մէկ կողմէն եւ Խ. Միութիւնը միւս կողմէն օդանաւային հսկողութեան տակ առնելու տեսակէտին։

Մոսկուայի ներկայացուցիչը մերժեց նաեւ ընդունիլ, հիւլէական փորձերը երկու տարի առկախելու արեւմտեան առաջարկը

Զորին կատաղի ճառ մը խօսեցաւ Ապազինման ժողովին մէջ։ Խորհրդային պատուիրակին դիրքը հաճելի չթուեցաւ միւս պատգամաւորներուն, նկատելով որ ան նման ընթացք մը որդեգրեց՝ Կրեմլինի միջ-երկրային հրթիռին փորձը յայտարարելէն հազիւ 24 ժամ ետք։

Զորին, իր ճառին մէջ յայտնեց, թէ Արեւմտեանները օդանաւային հսկողութեան ձեւ մը կ'ուզեն հաստատել. յարձակողական պատերազմ մը պատրաստելու եւ ոչ թէ անոր առաջքն առնելու համար։ Անոնց նպատակն է դիւրացնել իրենց տեղեկատու սպասարկութիւններուն աշխատանքը։ Շրջանի մը մէջ, ըսաւ Զորին, երբ իրարու միջեւ ձգտում կայ եւ անվստահութիւն, անկարելի է օդանաւային համաձայնութիւն գոյացնել եւ Արեւմտեանները, պնդելով այս առաջարկին վրայ՝ ապազինումը ձախողութեան պիտի մատնեն

Գալով հիւլէական փորձերը դադրեցնելու հարցին, Զորին համաձայնութիւն կը յայտնէ... անընդունելի պայմաններ դնելով։

Զորին իր խօսքը վերջացուց յարձակումներ գործելով Արեւմտեաններուն վրայ եւ ծանրօրէն դատապարտելով զանոնք։

Անգլիոյ ներկայացուցիչը, խօսք առնելով յիշեց խորհրդային միջ-երկրային նոր հրթիռին պարագան եւ յայտնեց, թէ այս վիճակը լուրջ պատճառ մըն է, որպէսզի Ապազինման ժողովը աշխատի եզրակացութեան մը յանգիլ։ Միաժամանակ անգլիացի պատուիրակը «ցաւ» յայտնեց Խորհրդայիններուն խօսելու սպառնական եղանակին համար։

Խորհրդային պատուիրակը իր խօսքին մէջ յայտնած էր թէ Ատլանտեան Դաշնակցութիւնը յարձակողական նպատակներու համար կազմակերպուած է։

Արտայայտութեան այս եղանակը խըստօրէն քննադատելով, Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահ Ժիւլ Մոք, առաջարկած է, որ եթէ Զորին այդ ձեւով

(Շար.ը նորոյ Դ. էջ)

◆ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ◆

ՄԻՆՉԵՒ ՁԺՈՂՎԷ...

— Հրամեցէ՛ք, Տիկիններ... Նստէ՛ք... Մարիամ, սրտեղէն քիչ մը պտուղ, օշարակ բեր նայինք... Է՜, պատմեցէք տեսնեմ, ազգին գործե՞րը ինչ ջուրի վրայ են...

— Սանկ, նանկ... երբեմն աղի երբեմն անուշ ջուրի վրայ... Չենք ուզեր ձեր թանկագին վայրկեանները խլել... Բացատրենք թէ ինչո՛ւ եկած ենք... Կը յիշէ՞ք, ասկէ երկու, երեք տարի առաջ էր ... Ձեզի դիմեցինք եւ խնդրեցինք որ դուք ալ ձեր սրտէն բխած համեստ նուէրը տայիք մեր...

— Հա՛, առանկ բան մը կը յիշեմ կոր...

— Այդ օրերուն, տակաւին եկեղեցիին պատերը բարձրացած չէին... Դուք ալ մեզի ըսիք — «Մէյ մը դուք սկսէք, լմնցուցէք, ամէն մարդ թող իր տալիքը տայ, ես ալ բան մը կուտամ...»

— Ատիկա բնա՛ւ միտքս չէ...

— Հիմա, ամէն մարդ իր տալիքը տըւած է եւ մեծ աղաներու ցանկին վրայ միայն ձեր անունին դիմացը գումար մը չկայ... Փառք Աստուծոյ, եկեղեցինիս շինուած, լմնցած է եւ մօտ ատենէն ալ պիտի օծուի...

— Օ՜, ըսել է որ տակաւին օծուած չէ՞ ... Ատիկա չեղաւ...

— Շատը գնաց, քիչը մնաց... Օծումը տեղի պիտի ունենայ...

— Ինծի նայեցէք, Տիկիններ... Ես, իմ գործս գիտցող մարդ եմ... «Պիտի»ներու չեմ հաւատար... Յետոյ, ուրիշ բան մըն ալ կայ... Դուք ըսիք թէ եկեղեցին շինուած, լմնցած է... Ես ուրիշ բաներ լսած եմ... Երէ՞կ էր, առջի՞ օրն էր, չեմ յիշեր, պարոն Մխախտէն լսեցի որ շատ մը պակասներ կան եղեր... Զանգերը կախուած չեն եղեր...

— Կախուած են...

— Շուրջառները, բուրվառները, քշոցները, խաչերը, Աւետարանները գնուած չեն եղեր...

— Ամէնքն ալ գնուած են...

— Խունկ առե՞ր էք...

— Միայն խունկը եկած չէ...

— Հա՛, հիմա տեսա՞ք որ իմ լսածս շիտակ է եղեր... Երբ խունկը եկած չէ եւ շէնքին պատերը խունկով օծուած չեն, ա՛լ ինչպէ՞ս կրնաք յայտարարել թէ եկեղեցին շինուած, լմնցած է...

— Բայց, պարոն...

— Բայց, մայց չկայ... Դուք, տակաւին, ծայրն էք ծրարոց... Կիսկատար գործ տեսեր էք... Ես, անգամ մըն ալ ըսեմ, իմ գործս գիտցող մարդ եմ... Փըտած ճիւղի վրայ չեմ կոխեր...

— Մեր ծառին վրայ փտած ճիւղ չկայ...

— Դուք անանկ կը կարծէք... Ըսողը դուք էք — խունկ չկայ եղեր... Մոմերը առա՞ծ էք...

— Պիտի...

— Օ՜, ըսել է ո՛չ խունկ ունիք, ո՛չ ալ մոմ... Ասիկա եղաւ երկու մեղք... Չէ՛, չէ՛, ես հիմակուհիմա բան մը չեմ կրնար տալ... Ուրիշ կէտ մըն ալ կայ — Ուխտաւորներուն բան մը տուա՞ք...

— Պիտի տանք...

— Ե՞րբ... Զուկը ծառը ելլելէն ե՞տք...

— Խոստացած է...

— Չի բաւեր... Թող տամ, անկէ ետք իմ քովս եկէք... Ուրիշ խնդիր մըն ալ... ինչպէս գիտէք, ես վաճառական եմ... Վաճառական քսանդ շուկային վրայ առնելիքներ կ'ունենամ... Երբեմն ալ տալիք... Ի՛նչ մեղքս պահեմ, ես, մինչեւ իմ առնելիքներս չժողվեմ, ձեր այդ եկեղեցիին բա՛ն մը չեմ կրնար տալ... Մանաւանդ որ ո՛չ խունկ ունիք՝ եղեր, ո՛չ ալ մոմ...

— Երբ խունկն ու մոմը առած ըլլանք, կուտա՞ք...

— Ասիկա մտածելիք խնդիր է։ Նայինք մինչեւ առնէք, լմնցնէք, ես իմ առնելիքներս գանձած պիտի ըլլա՞մ... Չեմ կարծեր... Ուրեմն...

— Ուրեմն, ձեզմէ յոյս չկայ...

— Անանկ կ'երեւայ կոր... Կը ներէք, Տիկիններ, բայց ես մեր աւանդութիւնները յարգող մարդ եմ... Եւ, ամէնէն կարեւորը, մինչեւ առնելիքներս չժողվեմ, ազգին, եկեղեցիին, աղքատին, հիւանդին տասնոց չեմ տար...

ՆԻՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Մոսկուայի «Կոմունիստ»ին մէջ յօդուած մը հրատարակած է, դատապարտելով Մալենկովը, որ Բերիայի «խաղալիք»ն էր։

ՄԱՔՄԻԼԸՆ մօտ ատենէն պիտի պատասխանէ մարաջախտ Բուլկանինի նամակին՝ ի մասին միջազգային հարցերու եւ անգլօ-ռուս յարաբերութեանց։

ՏԸԼԸՍ յայտարարեց, թէ «Նասըր Սուէզի ազգայնացումը որոշած էր Ասուանի խնդիրէն երկու տարի առաջ»։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ Մշակոյթի նախարարութեան մէկ հրամանագիրով, ռուսերէնի ուսուցումը դադրեցաւ պարտադիր ըլլալէ հունգարական բարձրագոյն դպրոցներուն մէջ։

ՕՄԱՆԻ հարցը պիտի քննուի Արաբական Դաշնակցութեան համագումարին մէջ, որ մօտ ատենէն պիտի գումարուի Գահիրէի մէջ, կը հաղորդեն Պէյրութէն։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ պատուիրակ Լոյ Հէնտըրսըն, որ Պոլսոյ մէջ կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները՝ թուրք քաղաքական դէմքերու հետ։ Հաւանաբար Թուրքիայէն Պաքիստան անցնի Սեպտեմբերի առաջին օրերը։

■

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը երեւան հանած է գործարան մը, ուր կը պատրաստէին ֆրանսական կեղծ հարիւր ֆրանքնոցներ։ Խմբակին պարագլուխը Ֆրանսացի մըն է, որուն կ'օժանդակէին երեք Իտալացիներ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ Գչ. օր ճամբու արկածներու զոհ գնաց 20 հոգի

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ, Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար Քրիսթիան Փինօ այցելած է Նախագահ Արամպուրուի։

ՄԱԿի յառաջիկայ ժողովին ռուսական պատուիրակութիւնը պիտի առաջնորդէ Կրոմիքօ, իսկ Ֆրանսականը՝ Փինօ։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ երկու կղերականներ հինգ եւ չորսուկէս տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցան։

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ՍՓԵԼՄԱՆ Նիւ Եորքի Առաջնորդը, որ Հռոմ էր, առջի օր Փարիզ եկաւ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հանրապետութեան Նախագահ Քամիլ Շամունի հրաւէրին պատասխանելով, Արաբիոյ, Յորդանանի եւ Իրաքի Թագաւորները Հոկտեմբեր 10-12ին Պէյրութ պիտի երթան, ներկայ ըլլալու համար միջ-արաբական ողիմպիական խաղերուն բացման հանդէսին։ Լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն՝ անոնց ներկայութիւնը, Պէյրութի մէջ, առիթ մը պիտի ըլլայ որ լրջօրէն քննութեան ենթարկուին արաբական աշխարհը յուզող կարգ մը հարցեր։

ՊԻԱՐԻՑԻ «քազինօ»յին մէջ հրդեհ մը ծագեցաւ, փճացնելով հաստատութիւնը։ Միայն խաղարանին սրահը անվնաս է։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց Պ. Վահէ Սէթեան (Պէյրութէն), գործօն անդամ Համազգային մշակութային միութեան։

Պ. Սէթեան Պէյրութ կը վերադառնայ քանի մը օրէն։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՄԵՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԳՈՐԾԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հեռաւոր Պարսկաստանէն մեր հայրենակիցներուն դժգոհութիւնները կը լսուին յաճախ: Ամէն անգամ մեզ կը մեղադրեն, մասնաւորաբար գրողներն ու մտաւորականները, նկատի առնելով որ շատ քիչ անգամ մեր ուշադրութեան առարկայ կը դարձնենք իրենց գիրքերը, պարբերականներն ու օրաթերթերը: Մանաւանդ գիրքերը, որոնցմէ միշտ կը ղրկուին աջ ու ձախ, քննադատական խօսք մը լսելու, կարծիք մը յայտնելու, տպաւորութիւն մը արտայայտելու համար: Աչքէ հեռու, միտքէ ու սիրտէ հեռու, ժողովրդական խօսքը լաւագոյն կերպով կը բացատրէ այս վիճակը: Պարսկահայերու մշակութային կեանքին մասին շատ քիչ ծանօթութիւններ ունինք ուրեմն: Կղզիացած երկիր մըն է ան մեզի համար: (Անհամբեր կը սպասենք Կարօ Գէորգեանի Ամէնուն Տարեգիրքին 1958, որուն մէջ վստահաբար շատ բան պիտի գտնենք Րաֆֆիի հայրենիքին ու մեր հայրենակիցներուն գրական, կրթական, գեղարուեստական ու տնտեսական կեանքին մասին, քանի որ Տարեգիրքին հեղինակը, այս տարուան համար իր մասնաւոր ուշադրութիւնը դարձուց դէպի Արեւելք):

Հեռաւորութենէն աւելի կայ բան մը, որ մեր գեղարուեստական ըմբռնումներուն հետ անհաշտ է: Գիրքերու բովանդակութենէն անկախաբար, արտաքինն ալ ինքնայատուկ բան մը ունի: Տեսակ մը կաղապար եւ գեղեստաւորում, որ այդ երկրին մարդոց ու մտայնութեան յատուկ է: Առանց հեղինակ մը ճանչնալու, հատորի մը արտաքինը միայն թող մեզի ցոյց տրուի, եւ մենք հեշտութեամբ պիտի ճշդենք քաղաքը, կամ երկիրը, ուր լոյս տեսած է ան:

Միայն արտաքի՞նը: Պարսկահայ գրականութիւն մը եւ լրագրութիւն մը գոյութիւն ունին: Պարսկահայ մտաւորականներ կան, որոնք Արեւմուտքի մեր մամուլին կը բերեն իրենց աշխատակցութիւնը: Յաճախ փնտռուած աշխատակցութիւնը: Եւ սակայն, այս բոլորը իրենց յատկանիշներն ունին, որոնք յատուկ են պարսկահայ գրագէտին, բանաստեղծին, յուշագիրին եւ իմացական աշխատանքներու նուիրուողներուն: Մասնաւոր գոյն ու համ, մտածելու եւ դատելու ուրոյն եղանակ մը ունին անոնք:

Այս մտածումները յաճախ ունեցեր էի, եւ սակայն երբ այս յուշատետրին մէջ առնել որոշեցի պարսկահայ մէկ քանի բանաստեղծներուն գործերը, աւելի եւս հաստատուեցան տեսակէտներս: Այնպէս ինչպէս ուրիշ երկիրներու մէջ, պարսկահայ մեր եղբայրներուն վաստակը, ամէն մարզի մէջ, գնահատելի է եւ անոնց ձայնը կը լսենք մենք հեռուէն, ամէն անգամ որ առիթը ներկայանայ:

Չորս բանաստեղծներու ներկայութիւնը կը զգանք: Չորսն ալ Թեհրանէն: Առաջին երեքին բանաստեղծական հատորները «Նոր էջ» մատենաշարին մաս կը կազմեն, թիւ 6, 7 եւ 8:

Այս հրատարակչականին մէջ կարեւոր դեր մը ունի Պարոն Գարաբէկեան, գրական ծածկանունով՝ Դեւ: Ծանօթ պարսկահայ բանաստեղծը, որուն քերթուածներուն յաճախ կը հանդիպինք պարբերականներու եւ տարեգիրքերու մէջ:

Յիշուած երեք հատորներուն ընդհանուր յատկանիշն այն է, որ բոլոր քերթուածներն ալ քնարերգական են, յաջող կամ անյաջող: Երեքն ալ ձերբազատուած են հռետորական, քարոզչական ու հայրենասիրական լարերէն: Մանաւանդ վերջինէն, քանի որ կը հաւատանք, համոզուած են թէ հայրենասիրական քերթուած մը ոտքի կանգնեցնելու եւ յուզելու համար, ուրիշ արուեստ պէտք է, ուրիշ խառնուածք:

Ահաւասիկ Արշաւիր Մկրտիչը, իր ՉՈՐՍ ՀՈՂՄԵՐԸ ԵՒ ԵՍ շարքով, որ բաժնուած է չորս խումբերու՝ «Ես», «Դու եւ ես», «Քաղաքը եւ ես» եւ «Կեանքը եւ ես»: Բանաստեղծը «փոքրիկ թռչուն մըն է՝ թեւերով հսկայ, ուզում է հասնել անծանօթ Աստծուն, ուզում է ապրել արեւի վրայ: Ուզում է փշրել սահմանները ցուրտ, սիրտել անհունի բանը իմաստուն. ուզում է սանձել չորս հողմերը մութ՝ մի փոքրիկ թռչուն»: *Ծեծուած եւ, խորհրդանշական ինքնատիպ պատկերներ կը դիմաւորեն ընթերցողը գրեթէ բոլոր քերթուածներուն մէջ: Արշաւիր Մկրտիչ զգայուն բանաստեղծ է սակայն, որուն երգերը, երբ սիրոյ աղջկան՝ Փիզիքականը եւս կ՚երգէ, հարազատ են:*

Երկրորդ բանաստեղծն է Ա. Ասլըն, ԵԹԷ ԱՊՐԻ շարքով, բաժնուած չորս խումբերու. «Այս ծաղիկը», «Այս սիրտը», «Այս մարդը» եւ «Այս աշխարհը»:

Շատ հազուադէպ է որ բանաստեղծը խորհրդապատկերներու դիմէ: Եւ սակայն իր երգերը նոյնքան խոր են ու ջերմ, զգայուն ու ապրուած: Պիտի նմանցնէի Հայնրիխ Հայնէին, որ փոքրիկ երգերով մեծ վիշտեր երգեց: Սիրեցինք Ա. Ասլընին քերթուածները: Ահաւասիկ խոհ խորագրով քերթուածը.

Այս աստղերը վառվռուն՝
Ո՞վ է տուել Երկնքին,
Ինչո՞ւ ծաղիկը ժպտում,
Նայում հեռու արևին:
Ինչպէ՞ս է հոսում առուն՝
Հասնում բարձր ծառերին:
Փոքրիկ, փոքրիկ սիրտս այս՝
Ինչպէ՞ս է լուռ բաբախում,
Ծնում նոր կեանք ու երազ:

Ա. Ասլընին քերթուածներուն յատկանիշն է նաեւ աստղերուն ու լուսնին յաճախանքը, գրեթէ մեծ թիւով երգերու մէջ:

Երրորդ բանաստեղծն է Գալուստ Խանենց, ԱՄԲՈՂՋ ՍՐՏՈՎ շարքով եւ հինգ բաժանումներով. «Կեանքի եւ երազի սարսուռներ», «Հողի երգը», «Հայրենի սրինգ», «Չորս սիրոյ սարսուռներ» եւ «Մարդու սրտով»:

Առաջին բաժանումը՝ կեանքէ փրցուած էջեր են, որոնց մէջ բանաստեղծին սիրտը կը կոտտայ: Այդ շարքէն է օրինակ Գրաշարը: Հողի երգը *եւ* Հայրենի սրինգ *շարքերը բնութեան նուիրուած եւ անկեղծ ներշնչումով երգուած են, առանց արուեստակութեան: Ունի նաեւ քանի մը սիրային երգեր:*

Ինչ նիւթ որ ընտրէ Գ. Խանենց, սիրային ըլլայ թէ հայրենասիրական կամ բնութեան նուիրուած, անկարելի է, որ ինքզինքը ձերբազատէ մտածումին շղթաներէն, որոնք յոռետեսութեան կ՚առաջնորդեն բանաստեղծը: Այս գիծը կը թուի թէ ընդհանուր է պարսկահայ բոլոր բանաստեղծներուն մօտ: Ահաւասիկ յիշուած քերթուածը, Գրաշարը.—

Լոյս է թափւում թղթի վրայ ու բարբառ,
Ձեղքում մութը և տարածւում ճառագայթ.
Մետաղներից ու սև մութից տառ առ
տառ՝
Ծնւում է գիրը հպարտ:

Գրաշարը տալիս է լոյսն աչքերի
Կոշտ մետաղին, տառեր շարում իրար
մօտ:

Լոյս է շարում էջի վրայ գրքերի՝
Սակայն լոյսի է կարօտ:

Ու երկունքով խորհուրդների լոյս
բարբառն,
Ծնունդ առնում, փոթորկում է բիր
սրտեր,
Եւ տարածում խօսքեր անուշ, խօսքեր
դառն:

Այսպէս հակւած էջի վրայ գրքերի.
Գրաշարը շարում է լոյսն աչքերի…

Պարսկահայ չորրորդ բանաստեղծն է Հայորդի: Իր քերթուածներու հատորին խորագիրն է՝ ԱՐՄԷՆՆԵՐԸ: Դանիէլ Վարուժանէն առնելով հետեւեալ բնաբանը. — «Հաւատացէ՛ք, ով Հայեր, վարդահեղեղ Արշալոյսի մը, որուն ոտնաձայնը կ՚առնեմ» հեղինակը կը գիտցնէ հին ու նոր, մանաւանդ՝ նահատակուած Արմէնները: Հետեւեալ գլուխներուն բաժնուած է հատորը. Ցեղիս Գողգոթան, Հայրենի Կարօտ, Սէր եւ Հայրենիք, Մեծասքանչը, Դաղձէխալան, Նեմեսիսը, Հսկաների զրոյցը, Դաշնակուհիք *եւ* Արամազդ: *Միայն այս խորագիրներն առնելով չէ որ Սիամանթօի, Եղիշէ Չարենցի եւ Ա. Ահարոնեանի արուեստին ու նիւթերուն համանմանութիւնը կը գտնենք: Եւ սակայն Հայորդի՝ դժբախտ է յաճախակի կրկնութիւններով*

Մեծասքանչը *շարքէն լաւագոյն քերթուածն է* Գրիգոր Նարեկացին, *Նարեկացիի ներշնչումով եւ գեղեցիկ պատկերներով, ինչպէս երբեմն Սիամանթօ երգեց* Սուրբ Մեսրոպի *փառքն ու հանճարը,* Մատեան Ողբերգութեան *արուեստովն ու շունչովը: Անշուշտ ան չիյնար այն ծայրայեղութեան ու միամտութեան մէջ որոնց զոհն է ֆրանսահայ ուրիշ բանաստեղծ մը Ա. Սոփոկլեան, իր ԽՈՑԵՐ ՈՒ ԲՈՑԵՐ քերթուածներով: Առաջին անգամն է որ ոտանաւորներու հատորի մը սկիզբը, իբրեւ բացատրութիւն, վեց էջ Նախաբան կը դրուի, անշուշտ ո՛չ թէ բացատրելու համար քերթողական արուեստը կամ արդի մեր քնարերգութիւնը, այլ՝ հայ ժողովուրդին դարաւոր իրաւունքներու հարցը, բռնագրաւուած «հողերն ու ծովերը», ազատութիւնն ու անկախութիւնը:*

Քերթուածներու հատորէ մը ուրիշ բան կը սպասուէր: Բարեբախտաբար քանի մը քերթուածներ, ինչպէս՝ Սէր, Հայու հոգին, Հայ մայրերուն, Մեսրոպ Մաշտոց *եւ* Հայ լեզու *թելադրական են:*

Վերջին հատորն է Յովհ. Այանեանի ԿԱՐԱՊԻ ԵՐԳԵՐԸ, Պէյրութ 1957ին: Մեր քնարերգութեան նորութիւն մը չի բերեր, եթէ նոյնիսկ իր վաստակը կարապի երգ ըլլայ: Դերերը փոխուած են հիմա: Մեր գիտցածն այն է որ իսկական կարապի երգերը բեղուն ու տառապալից շրջանի մը իբրեւ վախճան հրապարակ կուգան: Հիմա, մարդիկ իրենց առաջին փորձերն է որ հրապարակ կը հանեն: Մենք ալ կարդացինք իբրեւ այդպիսին: Սիրային ու գիւղական կեանքի մասին գրուած քանի մը էջերը կարելի է յաջող նկատել: Կը թուի թէ տպագրական փորձերն ալ խնամքով կատարուած չեն: Այլապէս ի՞նչպէս բացատրել քանի մը ուղղագրական սխալներ, որոնք վրիպակներու մէջն ալ առնուած չեն: Ինչպէս՝ պէտք է գրել ուռճանալ եւ ոչ թէ ուբճանալ. ձուլեր եւ ոչ թէ ցուլեր. յարձանք եւ ոչ թէ նարձանք. խարոյկ եւ ոչ թէ խառոյկ. առեւանգել եւ ոչ թէ արեւանգել:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀՐԱՇՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բարձր Կոմիսարներէն մին ըսաւ օր մը Տոքթ. Էրհարտին խստօրէն.

— Իմ մասնագէտներս կ՚ըսեն թէ ի՛նչ որ դուք կ՚ընէք, խենթութիւն է:

— Իմիններս ալ նոյն բանը կ՚ըսեն ինծի, պատասխանեց Լուտվիկ Էրհարտ:

Սակայն, ամերիկեան Բարձր Կոմիսար զօրավար Քլէյ, հաւատաց Էրհարտի օգնութեան եւ փրկեց զայն:

Զօրավարը, նոյնիսկ Միացեալ Նահանգներուն մէջ քիչ ճանչցուած է:

Այս արտակարգ մարդը, որուն կեանքը նահատակութիւն մըն է եղած ստամոքսի հիւանդութեան մը հետեւանքով եւ որուն սակայն ուշիմութիւնը գլած ու անցած է զինուորական արհեստին սահմանները, հանդիսացաւ մէկը Գերմանիոյ վերազարթնումի ախոյեաններէն, եւ այդպիսով հանդիսացաւ նոյնպէս Եւրոպայի ազատարարներէն մին, Եւրոպայի՝ որուն կեանքը կախուած է զինքը կազմող մեծ ազգերու բարօրութենէն:

Քլէյ հաւատք ունեցաւ Էրհարտի ծրագիրներուն հանդէպ եւ թիկունք հանդիսացաւ անոր: Արտօնութիւն տուաւ գործադրել իր ծրագիրը իր յարմար դատած եղանակով:

Եւ վեց ամսուան ընթացքին, ապրանքներու գիները իջան 211էն 188ի:

Առատութիւնը կը վերադառնար ազատութեան շնորհիւ:

Էրհարտի հակառակորդները իր արժանիքները նուազեցնելու համար, կը պնդեն թէ ան օգտուած է այն նպաստաւոր պայմաններէն որոնցմով շրջապատուած էր:

Անհերքելի են այդ առարկութիւնները, սակայն մարդուն դերն ալ ունի իր նշանակութիւնը:

Ընկերվարականները զայն կ՚անուանէին տգէտ եւ յիմար: Կը մարգարէանային թէ անոր ծրագիրներուն հետեւանքով պիտի յառաջիկային ըմբոստութեան արարքներ,

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՀԱՅՐԸ

Մարդը որուն պատմութիւնը պիտի պատմենք՝ իր աւանին ամէնէն հարուստ եւ ամէնէն ազդեցիկ անձնաւորութիւնն էր: Օր մը, քահանային գրասենեակէն ներս մտաւ, բարձրահասակ ու լրջադէմ:

«Զաւակ մը ունեցայ», ըսաւ ան, «եւ կ՚ուզեմ մկրտել տալ»:

«Ի՞նչ պիտի դնէք անունը»:

«Թին — հօ՛րս անունով»:

«Հապա կնքահա՞յրն ու կնքամա՞յրը»:

Տուաւ անոնց անունները եւս, ու երեւան եկաւ թէ անոնք աւանին մէջ Թորոսի լաւագո՛յն բարեկամներ էին:

«Ուրիշ զաւակ մը ունի՞ք», հարցուց քահանան ու աչքերը վեր առաւ:

Գիւղացին թեթեւ վարանում մը ունեցաւ:

«Շատ պիտի ուզէի որ լուռ օր մը մկրտուէր երախան», ըսաւ ի վերջոյ:

«Այսի՞նքն՝ շաբթո՞ւ մէջ»:

«Յաջորդ շաբաթ, ճիշդ կէսօրին»:

«Ուրիշ զաւակ մը ունի՞ք», հարցուց քահանան:

«Ուրիշ զաւակ չունիմ» ու գիւղացին գլխարկը մատներուն մէջ դարձուց, հրաժեշտ առնելու պատրաստուելով:

Քահանան ոտքի ելաւ: «Ե՛ս զաւակ մը ունիմ», ու Թորոսի ուղղութեամբ քալելով, թեւը բռնեց ու անոր աչքերուն մէջ նայեցաւ խոհուն կերպով. «Ամենակալէն կը խնդրեմ որ բախտաւոր զաւակ մը ըլլայ»:

Տասնըվեց տարի յետոյ, օր մը, Թորոս անգամ մը եւս եկաւ քահանային խցիկը:

«Իրա՛ւ որ, Թորոս, դուն բնաւ տարիքդ ցոյց չես տար», բացագանչեց Տէր Հայրը, որովհետեւ ո՛չ մէկ փոփոխութիւն հաստատած էր մարդուն մէջ:

«Այդ անոր համար՝ որ վիշտ չունիմ», պատասխանեց Թորոս.

Քահանան լուռ մնաց, բայց քիչ վերջ հարցուց. «Ի՞նչ բանի կը պարտիմ այս իրիկուան ձեր այցելութիւնը»:

«Այս իրիկուն եկայ որպէսզի տեղեկացնեմ թէ տղաս կը հաղորդուի վաղը»:

«Խելացի տղայ մըն է»:

«Զուգեցի եկեղեցական տուրքս վճարել, մինչեւ չգիտնամ թէ դասին մէջ տղաս ո՛ր տեղը պիտի գրաւէ»:

«Թիւ մէկը պիտի տրուի իրեն»:

«Այդպէս ըսին ինծի, առ ա՛յդ, ահա տասը ոսկի՝ եկեղեցիին համար»:

«Ուրիշ ի՞նչ կրնամ ընել ձեզի համար», հարցուց քահանան, աչքերը սեւեռելով Թորոսի աչքերուն:

«Ուրիշ ո՛չինչ»:

Թորոս մեկնեցաւ:

Ութ տարիներ եւս անցան, ու յետոյ, օր մը, քահանայի սենեակէն դուրս լսելի եղաւ ժխոր մը, որովհետեւ բազմաթիւ մարդիկ կը մօտենային, ու անոնց առջեւը ինկած էր Թորոս, որ ամէնէն առաջ ներս մտաւ:

Քահանան աչքերը վեր առաւ ու ճանչցաւ այցելուն:

«Բարի եկար, Թո՛րոս», ըսաւ:

«Եկայ խնդրելու որ տղուս հարսանեկան թուղթերը հրատարակուին: Ան պիտի ամուսնանայ Քարէն Սթորլիտէնի հետ, դուստրը Կուտմունտի, որ կեցած է կողքիս»:

«Օ՛հ, ան մեր ծուխերուն ամէնէն հարուստ աղջիկն է»:

«Այդպէս կ՚ըսեն», պատասխանեց գիւղացին, մէկ ձեռքով մազերը ետ հրելով:

Քահանան պահ մը անձայն մնաց իբր թէ խոկումի մէջ գտնուէր. յետոյ, անունները արձանագրելով իր տոմարին մէջ, առանց որեւէ մեկնաբանութեան, ու ներկաները ստորագրեցին անոնց տակ: Թորոս տասը տոլար շարեց սեղանին վրայ:

«Մէկ տոլարը բաւական է», ըսաւ քահանան:

«Շատ լաւ գիտեմ, բայց միա՛կ զաւակս է ան եւ կ՚ուզեմ որ ամուսնութիւնը շքեղ ըլլայ»:

Քահանան դրամը առաւ:

«Թո՛րոս, այս երրորդ անգամն է որ հոս կուգաս քու գործերուդ համար»:

ՊԻՈՌՆՇԹԵՌՆԷ ՊԻՈՌՆՍԸՆ

(Մնացեալը յաջորդ թիւով)

պիտի Ջորջուփիշուր ըլլային ցուցափեղկեր, պիտի հոսէր արիւնը, որուն պատասխանատուութիւնը կը թափէին Լուտվիկ Էրհարտի գլխուն։

Էրհարտի համար կար ուրիշ ծանր պարագայ մը եւս։ Նախագահ Ատընաուըրի հետ իր յարաբերութիւնները դժուարին անցքի մը մէջ էին։

Երկու մարդիկը — երկուքն ալ լաւ գինի կոնծողներ — իրարու շատ կը նմանին, առանց սակայն որ անոնք հաւասար այդ նմանութեան, եւ սակայն յաճախադէպ են անոնց բախումները։

Էրհարտ Նախագահին համար կ'ըսէ թէ տնտեսագիտական հարցերու մէջ անոր ունեցած գաղափարները տասը տարեկան երախայի մը գաղափարներուն կը նմանին։

Իր կարգին, յաճախ Ատընաուըր կը ջղայնանայ Էրհարտի սանձարձակ գործունէութենէն եւ տեսակ մը քմծիծաղով կը յարէ. «Մ՞ր երկրին մէջ կը գտնուի իմ Տնտեսական Նախարարս...»։

1946-1949, երբ պարտէալի մը համար դժուար էր իր երկրէն դուրս ելլելը, Էրհարտ կը ճամբորդէր չարունակ, կտրելով 180.000 քիլոմեթր՝ հինաւուրց ինքնաշարժի մը մէջ։

Աւելի ետք, դէպի արտասահման ութսուն ճամբորդութիւններ ըրաւ, որոնցմէ մին դէպի Եթովպիա, մէկը Քանատա, երեքը Հարաւային Ամերիկա եւ հինգը՝ Միացեալ Նահանգները։

Դէպի Միացեալ Նահանգները վեցերորդ ճամբորդութիւն մըն ալ պիտի կատարէր անցեալ աշնան, սակայն վարչապետ Ատրնաուըր հակառակեցաւ այդ բանին, վասնզի կը վախնար որ Էրհարտ այդ ճամբորդութեան ընթացքին Հասարակաց Շուկային անպատեհ յայտարարութիւններ ընէր։ Ըսել չէ թէ Էրհարտ հակառակ է Հասարակաց Շուկային, սակայն ան չուզեր որ գոյութիւն ունենայ Շուկայ մը որ կառավարուած ըլլայ պետականութեամբ, Արեւմտեան Եւրոպան վերածելով մաքսային պարապապատ դղեակի մը։

×

Գերմանիան այսօր կը պատրաստէ աւելի շատ ինքնաշարժներ, քան որեւէ ժողովուրդ աշխարհի վրայ, բացի Ամերիկայէն։ Կ'արտադրէ աւելի շատ պողպատ, քան որեւէ ժողովուրդ, բացի Ամերիկային եւ Խ. Միութենէն։

Իր նոր դրամին արժէքը, շրջագայութեան սկսելէն ի վեր եռապատկուած է եւ իր արտաքին առեւտուրին ծաւալը կրկնապատկուած է 1950էն ի վեր։

Եւ սակայն, գերմանական այս ծաղկող տնտեսութիւնը մէկ մտավախութիւն ունի։ Կը մտահոգուի որ իր արագաքայլ վերելքը զինքը կ'առաջնորդէ դէպի անծանօթ խորխորատներ։

1956ին Գերմանիոյ արտադրողական կարողութեան թափը աճեցաւ 9.6 առ հարիւրով, բայց օրավարձքերու տարողութիւնը աճեցաւ 11.9 առ հարիւրով, եւ այս թեթեւ տարբերութիւնը բաւական եղաւ որ Գերմանացիներուն մէջ առաջանայ մը գոյանայ՝ իրենց դրամին արժէքազրկման վախը։

Տնտեսագէտները եւ ճարտարարուեստի մարզին պատկանող անձեր կ'ըսեն թէ՝ ժամանակը չէ եկած դեռ գերմանական ճիգին ամբողջական թափը սանձարձակելու, որովհետեւ 1943ի աղէտով քայքայուած դրամագլուխը հազիւ սկսած է վերականգնիլ։

Գործնականապէս, ներածումները ազատագրուած են Լ. Էրհարտի կողմէ, բայց իրականութիւն է որ անոնք տակաւին տըկար են, բաղդատելով ապագային արտադրութեան հետ։

Գերմանիոյ Համադաշնակցային Հանրապետութիւնը քիչ մը շատ կը նմանի տնտեսական պատերազմողի մը, որ իր պայքարը կը մղէ նուաճումներ կատարելու միտումով։

Ճիշդ հակառակը Ֆրանսային՝ որ շատ կը դիտէ իր ներքին շուկան եւ ոչ բաւականաչափ կերպով օտար շուկաները...

Լուտվիկ Էրհարտի համար, վարչապետ Ատրնաուըր ոչինչ կը հասկնայ տնտեսական գործերէն։ Իսկ ինքը՝ մեծ հմտութեան տէր է այդ ուղղութեամբ։

Արդարեւ, Լուտվիկ Էրհարտ մեծ անձնաւորութիւն մըն է, բարերար մը արեւմտեան քաղաքակրթութեան եւ իր երկրին համար։

Բայց այնքան ալ ճիշդ չէ որ ծերունազարդ վարչապետը չըգար նոյնքան որքան Էրհարտ, մարդկային եւ քաղաքական կողմը արտադրութեան եւ սպառումի խնդիրներուն։

Մէկ քանի առիթներով արդէն ան ծառացած է հրամայողական այն դիրքին դէմ, որ իրեն կը պարտադրուէր թեքնիքի անունով։ Ծաղր ու ծանակի ենթարկած է դրամին արժէքազրկման վախերը, որոնք պատրուակ բռնելով, շատեր ուզած են Գերմանիան տանիլ սեղմիրանի մը մէջ։

Ան շատ լաւ համոզուած է թէ կարգ մը երկիրներու մէջ Գերմանիոյ վերելքին առթիւ յայտնուած շնորհաւորութիւններուն կ'ընկերանան մտահոգութիւններ։

Գերմանիան հրաշալի ճիգով մը կարծես ստացած մը ըրած է այն ճակատագրին դէմ, որ զինքը դատապարտած ըլլալ կը թուէր։

Սակայն, այնքան ալ խոհեմ բան մը պիտի չըլլար որ ան բոլորովին ինքզինքը յանձնէր այդ ստացումներուն։

Դիտեցէք ձեր շուրջը։ Գերմանացի ժողովուրդը սպարդական կեցուածք մը ունի իր վերագտած հարստութեան համար։ Կիները չեն հետեւիր իրենց արդուզարդի պերճանքին եւ տղամարդիկ շատ խնայող են։ Ցաճախորդները պահանջկոտ չեն եւ ոչ ալ քմահաճ։

Դէպի տնտեսական կայսրութիւն մը յառաջացող Եւրոպայի մէջ, Գերմանիան ան հրաժեշտօրէն պէտք է ըլլայ մեծ արտադրող մը եւ սակայն միեւնոյն ժամանակ պէտք է որ ըլլայ նաեւ սպառող մը։

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԿԸ ՊԱՏՈՒԷ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ

●

ԼՈՆՏՈՆ (Ցառաջ).— Ճէմպորիէն վերադարձին հայ Արիները չորս օր ալ հիւրասիրուեցան Լոնտոնի մօտ գտնուող Սլաու քաղաքին բնակչութեան կողմէ։ Այս առիթով Լոնտոնի հայ գաղութին Համայնական Խորհուրդը, աջակցութեամբ Լոնտոնի Երիտասարդաց Միութեան, հայ Արիներու համար երկու օրուան գեղեցիկ յայտագիր մը պատրաստած էր։ Հինգշաբթի օր հայ Արիները այցելեցին հայկական եկեղեցին, իրենց համար մասնաւոր արարողութիւն կատարուեցաւ.

Ետքոյ ամբողջ կէսօրէ վերջ, վարձուած մասնաւոր կառքով մը, տղաքը պատեցան քաղաքին մէջ։ Կէսօրին եւ երեկոյեան իրենց համար մասնաւոր ճաշի հիւրասիրութիւն տեղի ունեցաւ գաղութին կողմէ։

Ցաջորդ երեկոյեան, Լոնտոնի մէկ գեղեցիկ սրահին մէջ երեկոյթ մը կազմակերպուած էր Լոնտոնի Երիտասարդաց Միութեան կողմէ։ Հրաւիրուած եւ ներկայ էին Սլաու քաղաքին հայ Արիները հիւրասիրող ընտանիքները, ինչպէս նաեւ պատկան շրջանային պետերը եւ սկաուտական խումբերը։

Հայ Արիներու ի պատիւ ճաշ մը տըրուեցաւ նախ, որմէ վերջ սկսաւ յայտագիրը։ Հայ Արիները ներկայացուցին հայկական պարեր, ղեկավարութեամբ հայ Արիներու Մարսէյլի շրջանին պետ Կարպիս Արթինեանի, ինչպէս նաեւ սկաուտական երգեր։ Անգլիացի սկաուտներն ալ մասնակցեցան յայտագրին՝ անգլիական երգերով եւ սկաուտական ներկայացումներով։

Համայնական Խորհուրդին կողմէ խօսք առաւ Պ. Խաչատուրեան որ բարի գալուստ մաղթեց հայ Արիներուն եւ շնորհաւորեց իրենց յաջողութիւնները։ Հայ Արիներու կողմէ պատասխանեց Բժ Գ. Մեծատուրեան որ յիշելով 1928ի իրենց առաջին այցելութիւնը Լոնտոն, չեշտեց թէ որքա՜ն գեղեցիկ յիշատակ մը պահած էին եւ ահա՛ 29 տարի վերջ հայ Արիներու ուրիշ սերունդ մը նոյնքան կենսունակ կը փնտռէ իր հայրենակիցներուն մտերմութիւնը, շնորհակալելով եւ մասնակցելով այս գեղեցիկ հանդիպումին։ Մաղթեց ուրիշ նման հաւաքոյթներ, գաղութէ գաղութ։

Հանդէսին կը մասնակցէին նաեւ Դպրոցասէրի աշակերտուհիներ, որոնք մեծ յաջողութիւն ունեցան հայկական պարերով։ Հանդէսին ներկայ էին մեծ թիւով հայրենակիցներ, սպասուածին կրկինը, որոնց կարգին՝ Տէր եւ Տիկին Պէնլեան, Պ. Ց. Կիւլպէնկեան, Պ. Ապաճեան, Եւէքֆեան, Խաչատուրեան, Զալըքեան եւ ուրիշներ։ Հայ Արիները մեծապէս երախտապարտ են իրենց, այս գեղեցիկ հիւրասիրութեան համար եւ իրենց նիւթական աջակցութեամբ թեթեւցնելու համար հայ Արիներուն ծախքերուն հոգերը։ Իսկ Պ. Զալըքեան իր ամբողջ ժամանակը զոհեց եւ մեծապէս օգնեց ամէն ձեւով հայ Արիներուն։ Շնորհակալութեան արժանի են նաեւ Երիտասարդաց Միութեան վարչութեան անդամները որոնք ոչ մէկ ջանք խնայեցին արժանավայել կերպով ընդունելու համար հա՛յ Արիները։

Այս հաւաքոյթը մեծ խանդավառութիւն առեղծեց Լոնտոնի հայ գաղութին մէջ։

Հայ Արիները երկու օր եւս մնացին Սլաու քաղաքը եւ շաբաթ երեկոյ մեկնեցան Փարիզ. կայարան եկած էին հարիւրաւոր անգլիացի հիւրասիրող բարեկամներ, բոլորն ալ յուզուած։ Քաղաքին թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին հայ Արիներու մասին եւ բոլոր ընտանիքները խնդրեցին տղոցմէն ընդունիլ իրենց հրաւէրը եւ յառաջիկայ տարի հիւր գալ քաղաքին աւելի երկար ժամանակուան համար։

●

Շնորհաւորելի են մեր բոլոր տղաքը, թէ յաջող եւ անմոռանալի Ճէմպորիի մը մասնակցած ըլլալնուն, այլ միեւնոյն ժամանակ զանազան անգլիական քաղաքներու մէջ հայութեան անունը ճանչցուցած ըլլալուն, մեծ համակրութիւն եւ յարգանք առեղծելով հայ արիին հանդէպ։

Հայ Արիներու խումբը Փարիզ վերադարձաւ կիրակի առաւօտ։

ՀԱՅ ԱՐԻ

ՕՐ. ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Հաճոյքով կը տեղեկանանք, որ Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան Սմիթ քոլէճին (Մասաչուսէց) Դոկտոր Հոնորիս Քաուզա (պատուակալ դոկտոր) անուանուած է։

Օրիորդը, որ քրոջ աղջիկն է Մաղաքիա Օրմանեան Պատրիարքին, Պոլսոյ անգլ. բարձրագոյն վարժարանէն վերջ աւարտած է Սորպոնը՝ «Վարդապետ գրականութեան» տիտղոսով։

Հեղինակած է ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներով զանազան գրքեր հայկական եւ բիւզանդական արուեստի եւ պատմութեան մասին։ Իբրեւ բիւզանդագէտ համաշխարհային համբաւ կը վայելէ։

Ներկայիս Հարվըրտ Համալսարանի Տըմպարթըն Օքսի հիմնարկութեան մէջ բիւզանդագիտական հետազօտութեանց ճիւղի վարիչն է։

Աշխատակիցն է Հասկի, Սիոնի եւ Հայաստ. Եկեղեցիին։

Գլխաւոր գործերն են Հայաստան եւ Բիւզանդիոն (անգլ. լեզուով), Վենետիկի Մխիթարեանց Մատենադարանի ԺԲ., ԺԳ. եւ ԺԴ. դարերու նկարազարդ ձեռագիրները (ֆրանս.) 2 հատոր։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԵՐԿՈՒՆՔ

●

ԳԼՈՒԽ ԻԸ.

ՀԻՆ ԴԱՒԱՃԱՆ ՄԸ

Ես երբ Կանգուար մտայ, Մուշեղ նոր վախճանել էր. իւր յուղարկաւորութեան հանդէսը ամենայն վայելչութեամբ կատարելէն վերջ՝ ինձ յայտնեց պարզութեամբ իր սիրտը, ինձ պատմեց ձեր սէրը, որ ես գիտէի, բայց որ դուք երկուքդ ալ ինձ չէիք խոստովաներ, — եւ լաւ կ'ընէիք՝ վասնզի ձեր պարտքը լռելն էր և իմս գուշակել։ Ինձ հարցուց թէ ինչ մայր եւ կին ի՞նչ պէտք էր ընել։ Ինձ պատմեց թէ ի՞նչպէս Դերենիկ Արծրունի՝ Հողեաց վանահօր ձեռօք կտակ մը ստորագրել տուեր էր Մուշեղի՝ նորա տկարամտութենէն եւ զառամութենէն օգուտ քաղելով. պատմեց այդ անյագ Արծրունեաց՝ Ռշտունեաց տիրանալը, որ քու ազնիւ սիրտդ կը փափաքի մոռնալ, բայց այդ կինը որ երկրին կորուստը կ'արհամարհէր՝ Գուրգէն կորուսանելուն չէր կըրնար ներել, վասնզի յիշատակին միայն շրթունքը կը դողային եւ աչքերը հուր կը փայլատակէին։ «Ջորս տարի է քասը, որ ես գիտեմ թէ այս երկիրը կառավարեցի Մուշեղի անուամբ. ապստամբ, խռովարար, բանտարկու, խստութեամբ սանձահարեցի եւ ոչ ոք չի համարձակիր խլրտելու, բայց հիմա կը տեսնեմ թէ Դերենիկ մը մէջտեղ կ'ելնէ՝ Տէր Արծրունեաց՝ եւ շնորհիւ Գուրգէնի փեսայ իշխանաց իշխանին, եւ կ'զգամ թէ ամէն հնարք, խարէութիւն, կաշառք եւ զինու բռնութիւն ի գործ պիտի դնէ այս տկար եւ թշուառ ժառանգը զրկելու համար։ Ի՞նչ խորհուրդ կուտաս ինձ դու որ սիրտ եւ գլուխ ունիս»։Ես իրեն ըսի թէ ժամավաճառ պէտք չէ լինի, այլ շուտ մը նամակ գրէ քեզ եւ իմացնէ. թէ ես ապահով էի եւ տարակոյս չունէի որ Գուրգէնի աղնիւ սրտին մէջ սէրն անշէջ է Հեղինէի համար, և թէ Գուրգէն եւ Հեղինէ միացեալ ամուսնութեան կապելով՝ աշխարհիս բոլոր Աշոտներուն եւ Դերենիկներուն կրնային դիմադրել։

— Շատ լաւ եւ իմ սրտէս խօսել ես, Թոորով։ Դու հանդչէ ուրեմն եւ վաղն առաւօտ կանուխ ճամբայ կ'ելնենք։ Այո, եթէ Հեղինէ իմս է, ես կրնամ արհամարհել աշխարհիս բոլոր զօրութիւնքը, դու չես կարող երեւակայել իմ՝ Ռշտունեաց Ոստանն անցուցած մէկ գիշերս, երբ ութ տարի թափառելէ վերջ՝ իմացայ թէ Հեղինէ ուրիշինն եղել է։ Եթէ Արտոս լեռը գլխուս փլէր, աւելի զոհ կը լինէի։ Ի՞նչ կուզայ մարդկային տկար ձեռքերէն։ Ես էլ տկար մարդ էի, Աստուծմէ խնդրեցի որ սիրոյ կուրացեալ չըսեմ այնպիսի անարժան գործ մը որ իմ կեանքիս մէջ խղճմտանքիս վրայ ծանրանայ. կըրնայի Մուշեղ շղթայակապ թող տալ քըրգաց ձեռքը, կրնայի այդ գոռոզ Դերենիկը երկու մատով խեղդել, կրնայի...Բայց ի՞նչ յիմար խօսքեր կ'ընեմ..., Աստուած իմ չարչարանացս վերջ տուաւ եւ ես ուրախ եմ որ իմ ամէնէն աւելի սիրած բարեկամս ներկայ է այս վայրկեանիս, որ սրտիս վրայէն այսչափ տարուան բեռը կը վերնայ։ Դու քուն եղիր, ես երթամ պատրաստեմ ամէն բան եւ պէտք եղած հրամանները տամ։

Նոյն գիշեր Գուրգէն Մարդաստանի համար իւր բոլոր կարգադրութիւնքն ըրաւ, բերդերու ամրութեան ամէն հրամաններ տուաւ, բերդակալներ որոշեց, եւ հազարի չափ ընտիրներով երկրորդ օրը Թոորովի հետ կ'ելնէր ուղեւորելու Անձեւացեաց գաւառ։

Բայց երբ իշխանը զբաղմանց եւ իր անհամբերութեանց մէջ Վահրիճ կը ձայնէր, սպասաւորը որ կարեւոր անձ մը դարձեր էր նորա իւր բոլոր կատարելութեամբք եւ բոլոր պակասութեամբք, նոյն միջոցին Հազամակերտի մօտ նստած էր անխնամ պարտէզի մը մէջ, փառաւոր լուսնի գիշերով, սեղանի մը առջեւ ուր պատուական կոլքաւներու եւ լորամարգներու խորոված եւ Վասպուրականի գերագոյն գինին ու Խլաթի տանձը նաեւ պակաս չէին։

Իւր դիմաց նստած էր երկար եւ խառն մօրուք մարդ մը, ում քով սեւ վերարկուն եւ վեղար կը յայտնէին թէ վանքի վարդապետն էր. վասնզի այդ պարտէզը մենաստանինն էր, որուն խեցճուկ եկեղեցին, փլփլած սենեակները կը վկայէին թէ թշուառ վիճակի մէջ կը գտնուէր շինութիւնը։

Իսկ Վահրիճ որ յայտնի կ'երեւայ թէ զուարճութեան գեղեցիկ ատրիճաններուն վրայ էր,

— Է՜հ, հայր սուրբ, կ'ըսէր, քու վանքիդ ողորմելի կերպարանքը եւ գինւոյդ ու պտուղներուդ պատուականութիւնը իրարմէ շատ հեռու են, ես իմ որսերուս այսչափ լաւ ընկերներ տալ չէի կարծեր երբ գքեզ դրան քով նստած տեսայ։

Հայր սուրբը որուն աչքերուն փայլը կը ցցնէր թէ պակաս չէր Վահրիճէ իւր զուարթութեան մէջ, եւ գինւոյն կամք պարպելու համար մէկտեղ կը ճգնէր, ախորժեցաւ իւր գինւոյն գովասանքէն, պատասխանեց.

— Որսորդ եղբայր, ես քեզի պէս հիւրը կը սիրեմ, որ իւր ընտիր կերակուրը մէկտեղ կը բերէ. քու կաքաւներդ ու լորամարգիդ այս գինին սեղան հրաւիրեցին, եթէ ոչ քացխած գինի չա՞տ։

(Շար.)

ԾԵՐԵՆՑ

պիտի չարունակէ խօսիլ՝ աւելի լաւ է ժողովը ձգել… Զօրին պատասխան չէ տուած Ֆրանսայի պատգամաւորին:

× Մոսկուայի ձայնասփիւռը, Գչ. օր սկսաւ տալ Ապագինման ժողովին մէջ Զօրինի արտասանած ճառին պատճէնը: Սակայն, յանկարծ… ընդհատուեցաւ: Բացատրութիւնը տրուեցաւ երեք ժամ ետք միայն.— Զօրինի ճառը շատ երկար էր, ձայնասփիւռէն տալու համար…:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ «ՆՈՒԷՐԸ» ՍՈՒՐԻՈՅ

●

12 ՍՊԱՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Ամերիկեան Միջին Արեւելքի հարցերուն մասնագէտ պատուիրակին Սուրիա այցելութեան մասին եղած հարցումի մը պատասխանելով, Արտաքին Նախարար Պիթար յայտարարեց.— «Մենք անկեղծօրէն փորձած էինք Սուրիա հրաւիրել Նախագահ Այզընհաուըրի պատգամաւորը՝ Ճէյմըս Ռիչըրտս, սակայն Միացեալ Նահանգներու Դամասկոսի դեսպանատունը մեր խնդրանքը չներկայացուց ամերիկեան կառավարութեան: Պիտի չփորձենք ուրիշ մը հրաւիրել: Ցամենայն դէպս, Սուրիոյ դռները բաց են բոլոր անոնց առջեւ, որոնք կ'ուզեն ճանչնալ մեր երկիրը»: Միւս կողմէ, Արտաքին Նախարարը աւելցուց. «Միացեալ Նահանգներու հետ մեր գործակցութիւնը կը շարունակենք»:

Դամասկոսի մէջ նախարարական ժողով մը տեղի ունեցաւ՝ Քուաթլիի նախագահութեամբ, որմէ ետք Վարչապետ Ասալի յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն.— «Հանրապետութեան Նախագահ Շիւքրի Քուաթլիին ներկայացուցինք մեր ունեցած քաղաքական յարաբերութիւնները՝ իր Աղեքսանդրիա գտնուած ժամանակամիջոցին, ինչպէս նաեւ արաբական կարգ մը երկիրներու հետ մեր ունեցած հաղորդակցութիւնները»:

Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, նախարարական յիշեալ ժողովին ընթացքին քննուած են հետեւեալ հարցերը.—

1) «Ամերիկեան վերջին դաւադրութեան» մանրամասնութիւնները:

2) Լոյ Հէնտըրսընի առաքելութիւնը՝ Թուրքիա:

3) Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահին արաբական երկիրներու թագաւորներուն եւ Նախագահներուն միջեւ կայացնելիք խորհրդաժողովին առաջարկը:

4) Նախագահ Քուաթլիի ունեցած խօսակցութիւնները՝ Նասրի հետ:

5) Շինութեանց Նախարարին Փրակայի մէջ ունեցած խորհրդակցութեանց արդիւնքը:

Լոնտոնի «Թայմզ»ը Միջին Արեւելքի աղբիւրներէն առնելով լուրը, հրատարակած է ցանկը ռազմական այն պիտոյքներուն՝ որ Խ. Միութիւն յանձնած է Սուրիոյ: Թերթը կը յիշէ, թէ մինչեւ Սուէզի դէպքը, Մոսկուա 20 միլիոն սթերլինի արժէքով ռազմամթերք ու զէնք յանձնած էր Սուրիոյ. անկէ ի վեր 30 միլիոն սթերլինի արժէքով յանձնումներ ըրած է, ընդհանուր հաշիւ՝ 50 միլիոն սթերլինի զէնք եւ պատերազմական այլ պիտոյքներ.— 200 հրետանի, 50 կառք-թնդանօթ, 200 պատերազմական մեծ կառքեր՝ զինուորներ փոխադրելու համար, 300 զանազան տիպի թնդանօթներ, 70 «Միկ» օդանաւեր եւ թիւով անծանօթ՝ թօրփիլարձակներ:

«Թայմզ» կը հաստատէ, թէ ներկայիս երեք հարիւր յիսունէ աւելի ռուս պատերազմական մասնագէտներ կան Սուրիոյ մէջ:

Նոր համաձայնութեամբ մը, Խ. Միութիւն 350 միլիոն սթերլինի արժէքով՝ երկու սուզանաւ եւ 120 օդանաւ կը յանձնէ, ինչպէս նաեւ Սուրիոյ մէջ պիտի կառուցանէ ութ օդակայաններ՝ մինչեւ 1960:

Պէյրութէն կը հաղորդեն, թէ «ամերիկեան դաւադրութեան» մասնակցած սուրիացի 12 սպաներ ձերբակալուած են. անոնց դատավարութիւնը գաղտնօրէն կը պատրաստուի զինուորական շրջանակներու մէջ:

× Ամերիկեան նաւային ուժերու հրամանատարութիւնը հրահանգեց 6րդ նաւատորմիղին, որ մնայ Միջերկրականի ջուրերուն մէջ: Բազմաթիւ շրջանակներ կը հաստատեն, թէ ամերիկեան 6րդ նաւատորմին ներկայութիւնը՝ Միջերկրականի մէջ, կապ ունի Միջին Արեւելքի վերջին անցուդարձերուն հետ եւ պիտի մնայ այնտեղ այնքան ատեն, որ Ուաշինկթըն տակաւին չէ ճշդած իր դիրքը՝ արաբական աշխարհին մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ—ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 187-188 (Յուլիս-Օգոստոս)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հայ անասնաբոյժներ (Շ. Նարդունի). — Ի՞նչ խմել ծարաւ ենք (Տօքթ. Առաքելեան). — Հայաստանի բուժավայրերը (Տօքթ. Յակոբեան). — Ծովի լոգանք (Տօքթ. Աշճեան). — Գինի (Բժկ. Բառաքեան). — Կաթ կը միզէ (Փրոֆ. Վէռհօօկէն). — Ցղութիւնը եօթը ամիս միայն (Տօքթ. Աղասանի). — Ի՞նչպէս տեղափոխել արկածեալը (Խաչուհի). — Ֆրանկախաը (Տօքթ. Միսաքեան). — Ի՞նչ է հանճարը (Վէռհաուն). — Ծերութիւն եւ ծերախտ (Տքթ. Նաւասարդ). — Հին բառարաններ (Յ. Քիւրտեան). — Հացի (Իշխանեան):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. Տարեկան Ֆրանսա 1000 ֆրանք, արտասահման 1200 ֆրանք: Դիմել Նարդունիի, «Յառաջ»ի հասցէով:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍ. ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՓԱՐԻԶ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Համալսարանական Ոստանի Մարի Նուպար հիմնարկութեան մէջ հայ ուսանողները կրնան սենեակ ապահովել իրենց համալսարանական ուսման ընթացքին, հետեւեալ պայմաններով.—

1) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաչօ) վկայական:

2) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի կամ որեւէ համալսարանական բարձրագոյն դպրոցի մը մէջ: Լիսէները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր:

3) Երկու հոգինոց սենեակը կ'արժէ անձ գլուխ 4.500 ֆրանք ամսական, իսկ յետագային առանձին սենեակ ունենալու պարագային 5.700 ֆրանք:

4) Համալսարանական Ոստանի ուսանողները կ'օգտուին ուսանողական ճաշերէ (75 ֆրանք):

Փարիզի Հայկ. Տունը, իր հայկական ճարտարապետական ոճով, իր գրադարան ընթերցարանով, եւ վերջապէս գրեթէ բոլոր գաղութներէ հոն հաւաքուած հայ ուսանողներով հայկական փոքրիկ օճախ մըն է Միջազգային այս հսկայ Ոստանին մէջ, իր արդիական բոլոր յարմարութիւններով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ընել հետեւեալ հասցէին.

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՓԱՐԻԶ

ՍԱԿԱՐԱՆ (Օգոստ. 27).— Զոյլ ոսկի 521.000, Նափոլէոն 3810, զուիցերիական 3700, անգլիական 4630, քսան տոլարնոց 18.720, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) սթերլին 1145, տոլար 446, զուիցերիական 106,50, պելժիական 8,45, լիր 0,70, փեսեթա 8,55:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ» կը ծախուի նաեւ Քատէի մեթրոյին գլուխի կրպակը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թեհրանէն Տիկին Վիքթորիա Բարթողիմիոսեան կը փնտռէ իր զարմիկը՝ Մարտիրոս Խաչատուրեան, 38 տարեկան, անոր օգնելու համար: Գրել՝

Mme Partoghimiossian
Ave. Arad Djemchid
Koutché Yakchal 23
Tehran (Iran)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

■

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 20,30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Հին անդամատետրները միասին բերել:

ԿԱՐՏԱՆ.— Համախարբերդցիական Միութեան Կարտանի Մ. ճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ: Օրակարգ՝ ա) Ձեկուցում Միութեան 17րդ պատգ. ժողովի. բ) Հաշուետուութիւն. գ) Վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

Անհրաժեշտ է Մ. ճիւղիս բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը այս ժողովին:

Տպ. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise -
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք : Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ
30
ՕԳՈՍՏՈՍ
•
VENDREDI
30 AOUT
1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7977 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN , ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3779

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԵՐԱԿՇՌՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

•

Աշխարհը կառավարող գլխաւոր նիւթը կը շարունակէ մնալ քարիւղը, մինչեւ այն երջանիկ օրը, երբ հիւլէական ուժը վերջապէս կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել ոչ թէ աւելի ապահով կերպով եւ մեծ թիւով մարդիկ սպաննելու, այլ մարդկութեան բարօրութիւնը աւելցնելու համար:

Ժամանակակից պատմութեան ամէնէն կարեւոր մէկ երեւոյթն է Միջնաւոր Արեւելքի անծայրածիր անապատներու տակէն Թանկագին սեւ հեղուկին երեւան գալը:

Մեծն Բրիտանիա գլխաւոր աւանդութեամբ կապուած է Արաբիոյ եւ Պարսից ծոցի շրջանի արաբախօս երկիրներուն հետ:

Ժամանակին Հնդկաստանի ճամբուն ապահովութիւնն էր Անգլիան շահագրգռողը:

Ճիպրալթարէն սկսեալ ռազմագիտական կարեւոր հանգրուաններ կը պահէր իր ձեռքին տակ Միջերկրականի մէջ, Կարմիր ծովուն եզերքը եւ Պարսից ծոցին վրայ դէպի Հնդկական ովկէանոս: Մալթա, Կիպրոս, Սուէզ, Ատէն, Օման կ'ապահովէին բրիտանական առեւտրական նաւերու անվտանգ երթեւեկը դէպի Հնդկաստան, ու աւելի հեռուները, Ծայրագոյն Արեւելք, Մալայիա, Սինկափուր, Նոր Զելանտա, Աւստրալիա, եւայլն:

Դարերը փոխուած են: Անգլիոյ Թագուհին Հնդկաստանի կայսրուհի չէ այլեւս: Սուէզի կարեւոր բանալին ձեռքէ հանած է:

Եր երբեմն, օսմանեան կայսրութեան օրով, Իպն Սէուտ՝ երբ դեռ պարզ ցեղապետ մըն էր Արաբիոյ մէջ, կը վայելէր անգլ. կառավարութեան ոչ միայն բարոյական, այլ նիւթական կարեւոր օժանդակութիւնը: «Ս. Գէորգի ձիաւոր» կարմիր ոսկիները մշտավառ խռովութեան մէջ կը պահէին անապատի անհանդարտ տարրերը:

Տարիներով անաւօլուցի «Մէհմէտճիք»ներու գերեզմանը դարձած էին օսմանեան կայսրութեան ծայրամասի արաբական այդ երկիրները — Հիճազ, Ասիր, Եէմէն:

Քարիւղի հարուստ հանքերուն երեւան գալէն ի վեր ամերիկեան դրամատիրութիւնը միլիոններ կը ծախսէ Արաբիոյ մէջ՝ շահագործելու համար սեւ հեղուկը, որուն ա'յնքան պէտք ունի դեռ աշխարհ:

Արաբեւամերիկեան ընկերութիւնը (Արամքօ) հսկայական գումարներ ծախսելով աւազներուն մէջէն կեանքի կոչեց Նոր քաղաք մը՝ Տահրան, քարիւղի ոստան, օժտուած արդիական բոլոր հանգստաւէտ պայմաններով, ովասիս մը անապատին մէջ:

Թափառական Պէտէվիները դարձած են ճարտարարուեստի բանուորներ, հետզհետէ չփման մէջ մտնելով քաղաքակիրթ աշխարհին հետ եւ բարուոքելով իրենց ապրուստի մակարդակը:

Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներուն միջեւ, աւելի ճիշդ անգլիական եւ ամերիկեան քարիւղի մեծահարուստ ընկերութեանց միջեւ գերակշռութեան պայքարը կը շարունակուի քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր:

Այդ պայքարին վերջին արտայայտութիւնն էր Օմանի իմամին ապստամբութիւնը Մասքաթի սուլթանին դէմ:

Այժմ երրորդ ուժ մը միջամտելու եղած է այդ մրցակցութեան:

Մեղրի կարասին շուրջ բուռն կռիւ կը մղուի:

Մոսկուան է այդ երրորդ ուժը, որ խաղաղ Թափանցումով կ'ուզէ իր բաժինն ստանալ մեղրէն:

Իբրեւ ռազմագիտական վճռորոշ ճամբայ ընտրած է Սուրիան, որուն հողէն կ'անցնին Իրաքի եւ Արաբիոյ քարիւղի խողովակները՝ յանգելու համար Միջերկրական:

Դամասկոսի եւ Մոսկուայի միջեւ կնքուած համաձայնագիրը կը ձգտի զօրացնել Սուրիան զինուորական ստորագրեալութեան մարզին մէջ ու միաժամանակ աջակցիլ անոր տնտեսական վերականգնումին:

Սուրիա պէտք ունի երկուքին ալ: Իսրայէլի դէմ մղուած կռիւներու ընթացքին երեւան եկաւ այդ տկարութիւնը: Իր հիւսիսային սահմանը մշտապէս ենթակայ է Թրքական սպառնալիքին: Իսկ Իրաք չէ հրաժարած «արգաւանդ մահիկ»ի ծրագրէն:

Միւս կողմէ Մոսկուայի առաջարկած առեւտրական փոխանակութիւնները կոչուած են բարուոքելու Սուրիոյ տնտեսական կացութիւնը:

Դամասկոսի վարիչները մերժեցին «Այզընհաուըրի վարդապետութիւն»ը, առարկելով որ ամերիկեան աջակցութեան փոխարէն իրենցմէ կը պահանջուէր արգիլել համայնավարութեան Թափանցումը Սուրիոյ մէջ:

Իսկ Մոսկուա ինչպէս Եգիպտոսի, նոյնպէս Սուրիոյ զէնք, ռազմանիւթ ու կանոնական ապրանքներ հայթայթելու համար քաղաքական ո'չ մէկ պայման առաջարկեր է:

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ ներկայիս Միջնաւոր Արեւելքի մէջ, գերակշռութեան պայքար մըն է Մեծերուն միջեւ՝ յաւագոյնս շահագործելու համար արաբական երկիրներու բնական, անսահման հարստութիւնները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԿԸ ԶԳՈՒՇԱՑՆԷ ՄՈՍԿՈՒԱՆ

•

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ ՄԵՐԺԵԼՈՎ ԿՐԵՄԼԻՆ «ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ» ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐՈՒ ԴՈՒՌ ՊԻՏԻ ԲԱՆԱՅ

Նախագահ Այզընհաուըր Արտաքին նախարար Տըլըսի հետ մէկ ժամ տեւող խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ, որմէ ետք հանրութեան ներկայացուց զեկոյց մը: Ամերիկայի Նախագահը պաշտօնապէս Խ. Միութեան ուշադրութեան կը յանձնէ այն հետեւանքները՝ որոնց դուռ կրնայ բանալ Մոսկուա, Արեւմտեաններու ներկայացուցած առաջարկները մերժելով:

«Ցուսախաբութեան մատնուեցան բոլոր անոնք՝ որ իրապէս կը սիրեն խաղաղութիւնը, երբ տեսան թէ Խ. Միութիւն կը հարուածէ ՄԱԿի ապազինման ենթայանձնախումբին ներկայացուած առաջարկները՝ Քանատայի, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու կողմէ» ըսաւ Նախագահը:

Այզընհաուըր յատկապէս շեշտեց խորհրդային պատուիրակին Արեւմուտքի դէմ բռնած դիրքը, որ «կը զուգադիպի այն յայտարարութեանց, որոնց համաձայն Խ. Միութիւն կը տնօրինէ՝ աշխարհի որեւէ մէկ մասը քանդելու կարող զէնք մը գտած ըլլալուն համար»

Ամերիկայի Նախագահը յիշեցուց, թէ Արեւմտեանները ներկայիս Լոնտոնի մէջ կը վերջացնեն իրենց առաջարկներուն ներկայացումը, որ բազմաթիւ ուրիշներու կարգին կ'ընդգրկէ հետեւեալ հինգ կէտերը.—

1) Պաշտպանութիւն՝ զանգուածային անակնկալ յարձակումի մը դէմ:

2) Երկու տարուան ընդմիջում՝ հիւլէական փորձերու:

3) Ապահովութիւն մը՝ որ օդային հաղորդակցութիւնները շատ բարձրէն պիտի ըլլան՝ միա'յն խաղաղասիրական նպատակներով:

4) Թուական մը որոշել, մինչեւ այն ատեն ռազմական պիտոյքներ չարտադրելու համար: Այդ Թուականէն ետք, պահեստի դրուած ռազմանիւթերը պիտի սկսին պակսիլ՝ խաղաղասիրական նպատակներու օգտագործուելու համար:

5) Զինուորականներու թիւը եւ դասական զէնքերը պակսեցնել:

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը մի'շտ կը շեշտէ այն պարզան, որ եթէ «Խ. Միութիւն մերժէ Արեւմուտքի առաջարկները՝ ողբերգական հետեւանքներ պիտի ունենայ, նոյնիսկ՝ եթէ լրջօրէն ուսումնասիրուած չըլլայ»: Խորհրդային ո'չ մէկ առաջարկ նկատի պիտի առնուի՝ եթէ Արեւմտեանները լքեն Լոնտոնի ժողովը: «Եթէ Խ. Միութիւն մերժէ այդ առաջարկները ընդունիլ, աւելցուց Նախագահ Այզընհաուըր, մարդկութիւնը պիտի դատապարտուի վտանգի մը՝ երկար ժամանակի համար»:

Եզրակացութեան մէջ, Սպիտակ Տան պետը ըսաւ.— «Գալով Միացեալ Նահանգներուն, մենք պիտի փորձենք բոլոր միջոցները՝ մարդկութիւնը փրկելու համար այդ վտանգէն եւ հաստատելու՝ իրական եւ մնայուն խաղաղութիւն մը»:

Նախագահ Այզընհաուըրի յայտարարութիւններէն քիչ ետք, Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտնեց թէ Լոնտոնի Ապազինման ժողովին ամերիկեան պատուիրակութեան ղեկավար Սթասըն շաբաթ օր Միացեալ Նահանգներ պիտի վերադառնայ՝ իր ողջոյն ամուսնութեան ներկայ գտնուելու համար. Սթասըն ատեն Տըլըսի հետ տեսակցելու եւ խօսակցութիւն մը ունենալու համար:

◆ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ◆

•

ԵՒ ՄԵԾ ՄԱՅՐԻԿԸ

— Մեծ մայրիկ, շատ չէ՞ աս տուածդ
.. Աստր կէսն ալ տաս. կը բաւէ...

— Զէ՛, աղջի'կս, չէ՛... Շատ չէ... Ե-րանի թէ աւելին ունենայի ու տայի...

— Բայց, դուն այս տոլարները քով քովի բերելու համար, տարիներով աշխատեր ես... Մե'ղք ես: Եկուր աստր կէսը ետ առ...

— Ե՞տ առնեմ... Ինծի նայէ որ ըսեմ — երբ օղորմած հոգին ողջ էր, ինծի, ամէն ատեն կ'ըսէր — «Կնիկ, ազգին պա'րտք ունինք, պա'րտք, կը հասկնա՞ս... Այսչափ տարի է մենք մեզի համար, մեր զաւակներուն համար կ'աշխատինք... Եկուր քիչ մը խնայողութիւն ընենք ալ, եկեղեցիին բան մը տանք...»

— Աս որքա՜ն բարեսիրտ, ազգասէր մարդ է եղեր օղորմած հոգին, մեծ մայրիկ...

— Հա՛, բարեսիրտ էր, ազգասէր էր, եկեղեցասէր էր... Ցիսուն տարի, իրարու հետ ինկանք ելանք ալ, օր մը բերնէն գէշ խօսք մը չլսեցի...

— Ի՞նչ գործ կ'ընէր, մեծ մայրիկ...

— *Փալլիքան* կը գործէր...

— Կանուխէ՞ն Ամերիկա եկեր էք...

— Առաջին ջարդին տարին...

— Ըսել է, 1896ին...

— Հա՛... Նոր պսակուած էինք: Այս տեղուանքը ինկանք... Տո'ւնը քանդուի ան Թուրքին, որ մեր կեանքը *հարամ* բրաւ ... Լեզու չկար բերանիս... Բառ մը անգլերէն չէինք գիտեր...

— Դրամ ունէի՞ք...

— Դրա՞մ, մեղա'յ, քոյ... Կարմիր ոսկի մը ես աղտեզուկս կապած էի, կարմիր ոսկի մըն ալ, ա'ն ունէր վրան... Բայց, չեմ մոռնար, երբ ոտքերնիս հողին վրայ դրինք, ընկերութիւն մը մեզ առաւ տարաւ... Միւս օրն ալ եկան օղորմած հոգին *փալլիքա* տարին:

— Ի՞նչ կը շահէր, մեծ մայրիկ:

— Հինգ տոլար շաբաթը...

— Կը բաւէ՞ր...

— Բաւեցուցինք... *Հէմ* քանի մը տոլար ալ մէկ կողմ դրինք... Վերջը, Աստուած մեզի երեք զաւակ տուաւ... Դպրատուն դրկեցինք, մարդ ըրինք... Հիմա երեքն ալ կարգուած են, փա'ռք Տիրոջը...

— Դո՞ւն ալ աշխատեցար, մեծ մայրիկ...

— *Եա'*, երեսուն տարիի չափ ալ ես աշխատեցայ... Զենէ ի՞նտո՞ր մէջէն պիտի ելլէինք... Օղորմած հոգիին վաստակածը չէր բաւեր...

— Քանի՞ տարեկան ես, մեծ մայրիկ...

— Եօթանասունը ուր...

— Զաւակներուդ քո՞վ կ'ապրիս...

— Զէ՛, աղջիկս, չէ, աս երկիրները ատանկ բաներ չկան... Ամէն մարդ իր գլխուն... Ե, օտար հարս է, կ'ուզէ՞ *քի* իրենց հետ ապրիս... Միանակուկս կ'ապրիմ...

— Անշուշտ կառավարութենէն բան մը կ'առնես...

— Հա՛, Աստուած պահէ այս երկիրը...

— Հիմա գանք աս նուէրիդ... Նորէն կ'ըսեմ, շատ է աս տուածդ, մեծ մայրիկ ... Եկո'ւր, խօսքս մտիկ ըրէ, կէսը ետ առ...

— Ինծի մե՞ղքը պիտի լօթես, աղջիկս ... Զըլլար... Օղորմած հոգին գերեզմանին մէջ կ'անիծէ: Ազգիս դրամն է տուածըս, եկեղեցիիս դրամը... Ա՛խ, ինչո՞ւ հազարներ չունիմ... Առ աս դրամը, *տէ* քու մեծերուդ տուր... *Ամա'*, խնդիրք մը ունիմ, կ'ընե՞ս...

— Ըսէ նայիմ, մեծ մայրիկ...

— Եթէ մեծերը հրամայէ - ունին ... աս դրամին մէկ մասով Աստուածածնայ պատկերին առջեւ խաչ մը դրէք, վրան ալ գրել տուէք օղորմած հոգիին անունը... Հրամա՞ն կը տա՞ն, կ'ըսես...

— Կու տա'ն, մեծ մայրիկ, կու տա'ն...

— Աստուած երեսնիդ նայի ամէնուդ ալ .. Հայոց ազգին եկեղեցիին համար աշխատողները դրախտ կ'երթան աղջիկս, դրախտ:

Ու մեծ մայրիկը սկսաւ աղօթել... «Զայն խառաչանաց հեծութեան սրտի՝ ողբոց աղաղակի քեզ վերընծայեմ...»

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՔԱՐՈԶ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցին հետեւեալ հեռագիրը ստացած է Էջմիածինէն.—

«Սեպտեմբեր 1ին Մոսկուայի ժամով 17.30ին Մոսկուայի ռատիօկայանէն 25, 31 եւ 41 մեթր կարճ ալիքով պիտի հաղորդուի Վեհափառ Հայրապետին քարոզը եւ հոգեհանգստեան արարողութիւնը, կատարուած ազգային բարերար ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆի յիշատակին:»

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ԶՈՐԻՆ ՄԻՇՏ ԿԸ ՊԱՀԷ ԻՐ ԺԽՏԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ

Լոնտոնի Ապազինման ժողովին մէջ, խորհրդային պատուիրակ Զորին կը մնայ իր ժխտական դիրքին վրայ, զոր որդեգրած է միջ-երկրային հրձիգի յայտնութենէն անմիջապէս ետք:

Ամերիկեան պատուիրակ Սթասըն, Զորինի չկամութեան պատասխանելով, յայտնեց, թէ Արեւմտեաններու առաջարկները համաձայնութեան իրական ճամբայ մը կը բանան: Մինչդեռ, խորհրդային պատուիրակին կարծիքը այդ չէ, այլ՝ Կրեմլինի կողմէ ճշդուած պայմանները:

Ամերիկեան շրջանակներուն մէջ կը խորհին, թէ կարելի չէ բան մը հասկնալ Ռուսերու բռնած դիրքէն:

Ցմահնայն դէպս, եթէ Զորին շարու-

(Շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ»

Այս խորագրով Գ. Լազեանի ուսումնական եռահատոր աշխատասիրութեան մասին «Յառաջ»ի 21 Օգոստ. թիւին մէջ երեւցած Հրանտ-Սամուէլի «Օրուան Խօսքը»ին ի հաստատութիւն, միջադէպք մը կուզայ միտքս:

Լոզանի հաշտութեան խորհրդաժողովին օրերուն էր, 1924ի սկիզբը: Խորհրդային վարչաձեւ պարտադրուած էր Հայաստանի: Շատեր կը կարծէին թէ այդ վարչաձեւին տակ Հայաստան իսկապէս անկախ պետութիւն մը պիտի ըլլար: Փախաքոյները հոն պիտի կարենային երթալ ազատօրէն, եւ արտասահմանի չորս հովերուն տարուբեր աքսորական ու անհայրենիք Հայերս՝ վերջապէս մեր պաշտպանող եւ մեզ իր հովանիին տակ առնող պետութիւն մը պիտի ունենայինք:

Դիմումներ ալ կատարուած էին Ազգային Պատուիրակութեան կողմէ, որպէսզի արտասահման գտնուող հարիւր հազարաւոր Հայերը, — որոնք կանոնաւոր հպատակութիւն մը չունենալով՝ մեծ դժուարութեանց ենթակայ էին — բոլորն միասին՝ նորաստեղծ խորհրդային հայ Հանրապետութեան քաղաքացի ճանչցուելով քաշ այնմ անցագիր ստանային եւ ազատէին վերջապէս իրենց անհայրենիք մուհաճիրի անտանելի կացութենէն:

Ցաւալի է ըսել, որ Երեւանի կառավարութիւնը, Մոսկուայի չկամութեան բերմամբ, Հայաստանէն դուրս գտնուող բիւրաւոր Հայերուն այդ արդար ու բնական պահանջքին գոհացում չկրցաւ տալ, եւ ցայսօր հազարաւոր Հայեր անհայրենիք (ափաթրիտ) կը մնան:

×

Լոզան-Փալասի մէկ սրահին մէջ իրարու մօտ նստած՝ այս հպատակութեան հարցին մասին կը խօսակցէինք: Ներկայ էին՝ Խատիսեան, Մինասեան, Բաշալեան, Գրիգոլեան եւ Միհրդատեանց, Գոլոսյ օսու գեստանատան աւաղ Թարգման Մանդելշթամ (Հայկական Հարցը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը վաւերագիրքին հեղինակը) եւ տողերս ստորագրողը:

Միհրդատեանց շատ հաւատաւոր էր (հող չէ թէ յետագային Երեւան երթալով յուսախաբ եղաւ): Խատիսեան, Մինասեան եւ Բաշալեան՝ երկրայութեան մէջ էին: Մանդելշթամ, թուրք համայնավար, քաղաքականապէս չէր հաւատար հարցին իրագործման: Իսկ ես՝ պարզ ունկնդիր էի:

Մանդելշթամ միջազգային համբաւ ունեցող մեծ իրաւաբան եւ դիւանագէտ, խորհրդական Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան, ողբացեալ Գրիգոր Զօհրապի մտերիմ բարեկամ, եւ յետոյ ամուսնացած անոր աղջկան հետ, կը պնդէր որ Խորհրդային Ռուսիա, ո՛չ Հայաստանի անկախութիւնը պիտի ճանչնար եւ ոչ ալ արտասահմանի Հայերուն՝ ռուսական կամ հայկական ազգութիւնը պիտի ընդունէր:

Թէեւ խնդրէն քիչ մը դուրս, հարցում մը ուղղեցի իրեն.—

« Ըսէք խնդրեմ, Պ. Մանդելշթամ, եթէ Ռուսիա կրկին ցարական կամ միապետական պետութիւն մը ըլլայ, պիտի ընդունէ՞ր հայկական անկախ պետութեան մը գոյութիւնը: Ի՞նչ է ձեր կարծիքը այս մասին »

Մանդելշթամ քոպէ մը լուռ մնաց, եւ յետոյ պատասխանեց.

— « Իմ կարծիքս ու տեսակէտս անկեղծօրէն այն է՝ որ Ռուսիա իր սահմաններուն մէջ չի կրնար ընդունիլ անկախ պետութիւններ, ըլլան անոնք մեծ կամ փոքր, տարբեր ցեղէ եւ տարբեր կրօնէ:

« Եթէ որեւէ վարչաձեւի Ռուսիա՝ ընդունի եւ ճանչնայ հայ անկախ պետութիւն մը, պատճառ չկայ որ չընդունի վրացական, ատրպէյճանական, տաղեստանեան անկախ պետութիւններ իր Կովկասեան սահմաններուն մէջ: Պատճառ չկայ նաեւ որ չընդունի լիթուանական, լեթոնիական, էսթոնիական եւ ուկրաինական եւ այլ անկախ պետութիւններ: Այդ բանը Ռուսիոյ եւրոպական մեծ պետութիւն մը ըլլալուն փլուզումը պիտի ըլլար:

« Կա՞յ եւրոպական ուրիշ մեծ պետութիւն մը որ իր սահմաններուն մէջ գտնուող՝ տարբեր ցեղէ ու կրօնէ փոքր կամ մեծ ազգութեանց այսպիսի անկախութիւն մը ճանչնայ: Ֆրանսա պիտի ընդունէ՞ր Գերմանիի, Ալզաս-Լորէնի, Փաքերու անկախութիւնը: Այսպէս եւ ուրիշ մեծ պետութիւններ որոնք զանազան ցեղերէ ժողովուրդներ ունին իրենց տիրապետութեան տակ:

« Ռուսական որեւէ կառավարութիւն, ի՛նչ վարչաձեւի ալ ըլլայ, իր հողին վրայ չի կրնար հանդուրժել հայ անկախ պետութեան մը, ոչ ալ ուրիշ փոքրամասնութեան մը անկախութեանը: »

Այսպէս պատասխանեց հարցումիս՝ հայասէր Պ. Մանդելշթամ: Այսպէս էր որ Ռուսիա իր փոքր մասն իսկ չշարժեց հաշտութեան Զարգերուն շրջանին եւ ոչ ալ ի վերջոյ հայկական մեծ եղեռնին առեն:

«Հայաստանը՝ առանց Հայոց». այս եղած է Մեծն Ռուսիոյ քաղաքականութիւնը հանդէպ Հայերուս:

Այս մասին, եթէ Յառաջի ընթերցողները ներէին, կ՚արժէր արտատպել Օրմանեան Պատրիարքի «Խոհք եւ Խօսք»ին 25րդ գլուխը (էջ 464–478), գրուած ի Դամասկոս, 1918 Մայիսին, ցոյց տալու համար այդ մեծ մարդուն տեսակէտը եւ մարգարէական յստակատեսութիւնը:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Արձակուրդը, շատերուն պէս, ես ալ նետեց Փարիզէն դուրս:

Մի՛ զարմանաք երբ ըսեմ, թէ նպատակս էր լեռան մը լանջին հանգչող հիւղակ մը գտնել, ու անկէ դիտել համայնապատկերը դաշտին... կամ պարտէզի մը մէջ նստող տնակ մը խաղաղ, ուր օձիք ու փողկապ մէկ կողմ դրած՝ պիտի լսէի քաղցրալուր մեղեդին թռչուններուն ... եւ կամ, եթէ հնարաւոր ըլլար, երթալ մինչեւ ծովեզր, նստիլ ալիքներէն մաշած քարի մը վրան ու դիտել կապոյտ պաստառը ծովուն...

Բայց կէս ճամբան, այս երազներէս աւելի լաւ բան մը, որ ձայնն էր Ցեղին, ստիպեց զիս երթալ հոն՝ ուր կ՚ապրին ափ մը Հայեր, Հայրենիքի կարօտը սրտերնուն:

Շոգեկառքը կը կենայ: Ու ես կ՚իջնեմ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Այս գաղութին մասին, վերջերս շատ խօսուեցաւ: Հայ եւ օտար թղթակիցներ, առաւել կամ նուազ չափով ներկայացուցին կեանքը, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը: Ըսելիք չկայ: Այն ինչ որ ես պիտի տամ երկու բառով, չի ժխտեր անոնց աշխատանքը:

Երբ գիւղ կամ քաղաք մը կ՚այցելեմ, առաջին գործս կ՚ըլլայ Հայեր փնտռել: Երբ գտնեմ, ինչ մեղքս պահեմ, անմիջապէս կը մօտենամ ու կը սկսիմ կարդալ սրտերուն խորը թաքնուած գրքերը:

Օ՜, այդ գիրքերը: Ինչե՛ր չեն խօսիր: անոնց իւրաքանչիւր տողը, որ գրուած է արիւնով, կը պարունակէ աշխարհ մը: Կը բաւէ, որ դուք հետաքրքրուիք: Եւ ահա, թերթերը կը դառնան: Ու դուք դէմդ կը գտնէք գաղտնիքի մը առջեւ՝ Հայուն միայն յատուկ:

Առաջին առթիւ պիտի տեսնէք նկարագիրը ցեղին, որ կուգայ դարերու խորքէն: Ցետոյ բարքն ու վարքը: Աւելի վերջը իր աշխատանքը:

Վալանսի մէջ հանդիպեցայ մեծ թիւով Հայերու, որոնք անժխտելիօրէն կը լրացնեն վերոյիշեալ երեք կէտերը: Ազգային գիտակցութիւնը, շնորհիւ ձեռներէց «նուիրեալներու», կը մնայ միշտ բարձր: Մայրենի լեզուն կը հոլովուի բոլորին շրթներուն վրայ: Ու հայ ստեղծագործ բազուկը, քիչ մը ամէն տեղ, բուրաստանի վերածեր է իր տունն ու պարտէզը:

Անշուշտ ներողամիտ պիտի ըլլան մեր հայրենակիցները, այստեղ անուններ չյիշատակելուս համար: Ամէնքն ալ որոշ չափով ունին իրենց աշխատանքները, գաղութին բարօրութեանը համար:

Որպէսզի տպաւորութիւններս լրացնեմ, վերջին պահուն կ՚այցելեմ Յառաջի աշխատակից Տիկին Օտէթ Միքայէլեանի, ու կը խնդրեմ կարգ մը տեղեկութիւններ: Այս ազնիւ Ֆրանսուհին, որ միշտ պաշտպանած եւ գովեստով խօսած է գաղութին մասին, սահուն Հայերէնով մը կը գնահատէ տեղացի Հայերուն աշխատասիրութիւնը, խաղաղասիրութիւնը եւ հաւատարմութիւնը իրենց երկրորդ Հայրենիքին՝ պատկան իշխանութեանց մօտ: Եւ որպէսզի վստահ ըլլամ, ցոյց կուտայ տեղւոյն «Տօֆինէ Լիպէռէ»էն ծրար մը, որոնց մէջ Մայիս 28ի, Ապրիլեան Եղեռնի եւ այլ պատմական թուականներու մասին ստորագրած է բազմաթիւ յօդուածներ:

ՎԻԷՆ.— Այս պատմական քաղաքը, որ հաստատուած է երկու ծառազարդ լեռներու մէջ, նոյնպէս իր մէջ կը համրէ մեծ թիւով Հայեր, որոնք կ՚ապրին յաւալոյն օրերու յոյսը սրտերուն:

Հոս ալ գաղութը ունի իր «նուիրեալներ»ը, որոնք ձեռնհասօրէն կ՚առաջնորդեն դէպի հաւաքական աշխատանք:

Ազգապահպանման հարցը գովելի է: Մամիկն ու թոռնիկը հայերէն կ՚արտայայտուին: Կը յարգուին մեր բարքերն ու սովորութիւնները: Խաղաղասէր են, ու գնահատուած պետական անձնաւորութիւններէն:

ԼԻՈՆ.— Այս մեծ եւ հայաշատ քաղաքին մասին կարելի չէ խօսիլ լրիւ: Մէկ օրուան ներկայութիւնս իր ծոցին մէջ, առիթ չտուաւ ծանօթանալու գաղութին կեանքին.

Քանի մը ընտանիքներ, որոնց այցելելու պատիւն ունեցայ, վերջին ծայր խանդավառեցին զիս: Անշուշտ չէք սպասեր, որ հրաշքի պէս բաներ մը պատմեմ: Ամէնքն ալ բաց են իրենց կարելին: Ասոր ցո՞յց, Մեծաւաքանչը ամէն տունի մէջ՝ ամէնուն շրթունքին ծայրն է: Ու ազգապահպանումը, թէեւ դանդաղ, բայց վճռական քայլերով յառաջ կը տարուի:

Այս պզտիկ բան մը՛ կարծէք:

ԾԱՏՈՒՐ ԳԷՐԳԷՐԵԱՆ

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿԱՎԱՅՐԻՆ

Գաստառի վրայ մակագրուած այս տաք եւ սրտաշարժ խօսքերը կարդալով, 250 հայ տղաք եւ աղջիկներ մուտք գործեցին Լա Գատէր հաստատուած Նոր Սերունդի ճամբարը:

Լիքը երիտասարդութեամբ, փոքրիկ «Հայաստան» մընէ, հոգեպարար հայրենիք մը, այս տարուան մեր ճամբարը: Լայնածաւալ եւ կանանչազարդ տարածութեան մէջ հաստատուած երկյարկանի մեծ շէնք մը, օժտուած լայն յարմարութիւններով, ու դաշտին մէջ կենսայորդ երգերուն եւ ժպտուն հովիներուն ի տես, հրապարակօրէն եւ իր վառ գոյներովը հովին ու արեւին կը ծածանի Ֆրանսական դրօշին կից՝ մեր յաւէտ պաշտելի Եռագոյնը:

Հոս փութացած են հայորդիներ եկած են փարիզեան շրջաններէն, կեդրոնական Ֆրանսայի այլ եւ այլ վայրերէն եւ Մարսէյլէն. թուով 250 հոգի: Ու անվիճելիօրէն իրենց հետ բերած իրենց տարիքին խանդն ու եռանդը: Նայեցէք մեր տղոց և աղջկանց հայութիւն բուրող աչքերուն. մտերմացէ՛ք անոնց մտքերուն եւ դատումներուն, խորը մտէք իրենց ներքին իղձերուն եւ ձգտումներուն, եթէ շատերուն մէջ անդիտակից Հայն է որ կը քնանայ, այլոց մէջ իրենց տարիքին եւ արիւնին գիտակցութեան տէր նկարագրեր են որ ի յայտ կուգան:

Ներկայ պէտք էր ըլլայիք, սիրելի ընթերցներ, ականատես եւ ականջալուր ըլլալու համար մեր տղոց եւ աղջիկներու ինքնաբուխ ծափերուն եւ հպարտ հայեացքներուն, երբ «Հայուն Եռագոյնը» վեր, դէպի վեր բարձրացաւ ծածանելու համար ամբողջ մէկուկէս ամիս:

Գարնանաշունչ պատկեր է, սրտեր տաքցնող եւ խանդավառող դարուն, օտար այս ափին:

Հոգեպարար այս միջավայրին մէջ, ուր անսահման է երգն ու պարը, ուր պատգամներ եւ գեղարուեստական երեկոներ իրար կը յաջորդեն, չէ մոռցուած դաստիարակչական բաժինը:

Գիտակից իրենց կոչումին եւ դերին, ճամբարին կազմակերպիչ մարմինը՝ Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը, մասնաւոր ծրագրով ճամբար հրաւիրած է ընկ. Ժ. Միրիճեանը: Երկու օր մէկ անգամ կ՚ունենան դասախօսութիւններ եւ վիճաբանական ասուլիսներ. կէսական ժամ տեւող դասախօսութեանց շարքը իր մէջ կ՚ընդգրկէ յեղափոխական, ազգային, գրական եւ պատմական այլ եւ այլ նիւթեր, ու ինչ որ խանդավառիչ է, երիտասարդ ունկնդիրները գիտակից կարդապահութեամբ եւ անհրաժեշտ նօթագրութեամբ կը հետեւին բոլոր դասախօսութեանց, իսկ վիճաբանական ասուլիսներուն իրենց գործնական մասնակցութիւնը կը բերեն:

ՕՏԱՐ ԷԶԵՐ

ՀԱՅՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

«Բայց այլեւս վերջացած է», ըսաւ Թորտ, ու դրամապանակը գրպանը դնելով հրաժեշտ առաւ ու մեկնեցաւ:

Իրեն ընկերացողները հետեւեցան համբարար:

Տասնըհինգ օր յետոյ հայրն ու որդին կը նաւարկէին լճին վրայ, խաղաղ, հոգեպարար օդով մը, դէպի Սթորլիտէն, ու մուսնութեան վերջին կարգադրութիւնները ընելու համար:

«Այս նաւարանը լաւ ամրացուած չէ», ըսաւ զաւակը, ու ոտքի ելաւ տեղաւորելու համար նաւարանը որուն վրայ էր ինք:

Ճիշդ այդ վայրկեանին ոտքը սահեցաւ. ու թեւերը վերցուց, ճիչ մը արձակեց եւ ջուրը ինկաւ:

«Թին բռնէ», աղաղակեց հայրը, ընդոստ ցատկելով ու թին երկարելով:

Բայց տղան, մէկ երկու փորձերէ յետոյ, անշարժացաւ:

«Կը հասնի՛մ», գոչեց հայրը, ու սկսաւ թիավարել դէպի իր որդին: Այն տանն, տղան կռնակին վրայ դարձաւ, երկա՛ր նայուածք մը նետեց հօրը ու իջաւ ջուրին յատակը:

Թորտ չէր հաւատար տեսածին, ... կը կեցուց, աչքերը սեւեռեց այն կէտին ուր տղան ծովամոյն եղած էր, իբր թէ կրկին վեր պիտի ելլէր ան: Քանի մը պղպջակներ յայտնուեցան ջուրին մակերեսին, յետոյ՝ քանի մը հատ եւս, ու ի վերջոյ պղպջակ մը եւս ցայտեց, եւ լիճը հանդարտեցաւ եւ հայելիի մը նման կը փայլէր առաջուան պէս

Երեք օր ու երեք գիշեր մարդիկ տեսան հայրը որ կլոր-կլոր կը դառնար աղէտին վայրին վրայ, առանց անօթի առնելու եւ առանց անկողին մտնելու. լճին ջուրերը կը փորփրեցնէր, գտնելու համար զաւկին մարմինը: Ու երրորդ օրուան առաւօտուն, գտաւ զայն, ու իր թեւերուն մէջ գրկած, բլուրն ի վեր մագլցեցաւ դէպի իր տունը:

Այդ օրէն մօտաւորապէս տարի մը յետոյ էր որ, աշնանային երեկոյ մը, քահանան լսեց որ մէկը, դուրսէն, կը ջանայ գտնել դրան բռնատեղին: Հայր սուրբը դուռը բացաւ, ու ներս մտաւ բարձրահասակ, նրբամարմին, քիչ մը կորաքամակ ու ալեխառնահեր մարդ մը: Քահանան երկա՛ր անոր նայեցաւ, մինչեւ որ ճանչցաւ զինքը: Թորտն էր:

«Ինչո՞ւ դուրս ելած էք այսքան ուշ», ըսաւ Տէր Հայրը, ու կանգ առաւ անոր դիմաց:

«Օ՜հ, այո՛, ուշ է», ըսաւ Թորտ, ու աթոռ մը առաւ:

Քահանան եւս նստեցաւ, բայց սպասեց որ նախ այցելուն խօսի: Երկա՛ր, երկա՛ր լռութիւն մը յաջորդեց: Ի վերջոյ, Թորտ ըսաւ.

«Հետս բերած եմ բան մը, զոր ուրախ պիտի ըլլայի աղքատներուն տալով, կ՚ուզեմ որ ան իբր կտակ արձանագրուի իմ զաւկիս անունով»:

Ոտքի ելաւ, բուռ մը դրամ դրաւ սեղանին վրայ, ու կրկին նստեցաւ: Քահանան համրեց:

«Մեծ գումար մըն է», ըսաւ:

«Տանս գինն կէսն է: Այսօր ծախեցի»:

Քահանան լռեց երկար ժամանակ: Ցետոյ հարցուց քաղցր ձայնով մը.

«Հիմա ի՞նչ ընել կը մտածես, Թո՛րտ»:

«Աւելի լաւ բան մը»:

Քիչ մը եւս նստեցան Թորտ, աչքերը վայրահակ, քահանան ակնարկը Թորտի սեւեռած: Ու դանդաղ, բայց մեղմ ձայնով մը Հայր Սուրբը ըսաւ.

«Կը յուսամ թէ ի վերջոյ բախտաւոր տեղ մը գնաց մանչդ»:

«Այո, այդպէս կը յուսամ», պատասխանեց Թորտ, աչքերը վեր առնելով, մինչ արցունքի երկու խոշոր կայլակներ կը սահէին այտերն ի վար:

ԳԻՈՌՆՇԹԵՌՆԷ ԳԻՈՌՆՍՈՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Օգոստոս 23ին սեւ հողին յանձնեցինք մեր լաւագոյն եւ հաւատարիմ ընկերներէն, բնիկ արաբկիրցի ընկ. Համբարձում Պասմաճեանը:

Արաբկիրէն եղած է Դաշնակցական. իր կեանքը տառապանքի շարան մը եղած է, թէպէտեւ բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ, սակայն 1895ի կոտորածին տեսնելով հայրենիքի մէջ Թուրքերու կողմէ կատարուած զարհուրելի ջարդը, կը մտադրէ վերջնականապէս հեռանալ հայրենիքէն, ու կը մեկնի Մ. Նահանգները, մտադրելով նաեւ ապագային իր քով տանիլ կինն ու զաւակները:

1915ի զարհուրելի տարագրութեան ընթացքին կը կորսնցնէ իրեններ ու այլեւս հնարաւորութիւն չունենար վերադառնալու երկիր: Սակայն Ամերիկան ձգելով կը հաստատուի Ֆրանսա: Մարսէյլ չկար որ եւէ ազգային կամ կուսակցական ձեռնարկ, որուն իր մասնակցութիւնը բերած չըլլար: Մաքուր Հայ էր եւ հաւատաւոր Դաշնակցական: Իր կորուստով արաբկիրցի հայրենակիցները կորսնցուցին իրենց նահապետը, իսկ Հ.Յ.Դ. մեծ ընտանիքը իր լաւագոյն եւ նուիրուող վեթերան ընկերը:

Իր բարեհամբոյր բնաւորութեամբ սիրուած էր բոլորէն. ապացոյց այն, որ ուրբաթ օր իր մեռելականքին կը հետեւէին բազմաթիւ համաքաղաքացիներ, ընկերներ եւ բարեկամներ:

Համաձայն իր փափաքին, փոխան ծաղկեպսակի, նուէրներ եղան Փարիզի Մշակոյթի Տան, Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանին եւ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին, ասոնց ընդհ. գումարն է 85.000 ֆրանք:

Այս քանի մը տողերը, ընծայուած իր յիշատակին, թող չնչին վարձքը ըլլան իր հայրենանուէր խոնջէնքին:

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Դաստիարակչական ծրագրին մաս կը կազմէ գրադարան-ընթերցարանը, ուր մեր մօտաւոր անցեալին եւ մշակոյթին աղերս ունեցող հայերէն եւ ֆրանսերէն գրքերու կողքին կանոնաւորապէս օրէ օր տեղ կը գտնէ, «Յառաջ»ը:

Ամէն գնահատանքէ վեր ձեռնարկ մըն է Նոր Սերունդի ճամբարը եւ անտարակոյս իր գրական ազդեցութիւնը կը թողու մասնակցողներուն վրայ:

Ձեռնարկը հայ երիտասարդութեան համար է, իրենց իսկ միջոցներով եւ ուժերով կազմակերպուած:

Միշտ գալար մնան ձեր հոգիները, հայորդիներ, ու մեր տարագիր կեանքին մէջ միշտ գտրուն բուրէք զո՛ւք Դաշնակցական երիտասարդներ:

ԲԱՆԱԿՈՂ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

ԹԱԼԻՆԻ մէջ, բազմաթիւ ընթերցողներու ներկայութեան, քննարկուած է Խաչիկ Դաշտենցի «Խոդեդան» վէպը: Հետեւեալ օրը, հեղինակը գացած է Իրինդ գիւղը եւ հանդիպում ունեցած այն սասունցիներէն մէկ քանիին հետ, որոնք որպէս նախատիպ ծառայած են «Խոդեդան» վէպի հերոսներուն համար:

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ երիտասարդ գրողները իրար քով գալով, կազմած են միութիւն մը: Այս առթիւ ողջոյնի եւ շնորհաւորանքի նամակներ ստացած են Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութենէն, Աւետիք Իսահակեանէն, Գեղամ Սարեանէն, Սերօ Խանզադեանէն եւ ուրիշներէ:

ԳԱՆՁԱԿԻ մէջ (Վրաստան), այն տունը ուր Վահան Տէրեան ծնած է 1885ին ու անցուցած իր մանկութեան տարիները, վերածուած է Վահան Տէրեանի նուիրուած թանգարանի: Տան մուտքին, մասնաւոր ցուցատախտակի մը վրայ հայերէն, ռուսերէն եւ վրացերէն լեզուներով գրուած է՝ «Վահան Տէրեանի տուն-թանգարան», իսկ ցուցատախտակին վրայ ամրացուած է բանաստեղծին դիմանկարը:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ երկերու երեք հատորեակի առաջին հատորը լոյս տեսած է Մոսկուայի մէջ ռուսերէն լեզուով՝ «Դրուժբա Նարոդով» ամսագրի հրատարակութեամբ: Այս առաջին հատորին մէջ զետեղուած են «Նամուսը», «Հրդեհ նաւթահանքերում», «Չար ոգին», «Կրակը», «Ֆաթման եւ Ասադը» եւ այլ գործեր: Հայերէնէ ռուսերէն թարգմանութիւնները կատարած են Հ. Խաչատրեանց, Ա. Գիւլնազարեան եւ Ա. Դիլանեան: «Ալեքսանդր Շիրվանզադէ» կենսագրական-քննադատական ակնարկը գրած է Հր. Թամրազեան:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ երիտասարդ հեղինակներու (մինչեւ 35 տարեկան) գործերու մրցանակաբաշխութեան մէջ արժանի երկրորդ մրցանակը շահած է Պ. Զէյթունցեան, իր գրած պատմուածքներուն համար:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան մօտաւոր մէկ հրամանագրով ակադեմիկոս Լ. Ա. Օրբելի պարգեւատրուած է Լենինի շքանշանով՝ ֆիզիոլոժիի գիտութեան ասպարէզին մէջ մատուցած աչքի ինկող ծառայութիւններուն համար եւ գիտա-մանկավարժական գործունէութեան յիսնամեակին առթիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ նախարարներու խորհուրդին առընթեր Հայկական եկեղեցիի գործերու խորհուրդի նախագահը, Հրաչեայ Գրիգորեան, ազատ արձակուած է իր պաշտօնէն՝ ըստ իր դիմումին, ինչպէս կը գրէ «Սով. Հայաստան» (Օգոստոս 3): Անոր փոխարէն պաշտօնի կոչուած է Սերգէյ Գասպարեան:

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ կազմակերպուած է հրշէջային ցուցահանդէս մը, որ կը ներկայացնէ կրակի դէմ ձեռք առնուած միջոցները եւ հրդեհները մարելու բոլոր մանրամասնութիւնները: «Հակահրդեհային միջոցառումների մասին» դասախօսութիւններ կարդացուած են ցուցահանդէսը այցելողներուն:

ՊԱՏԱՆԻ բռնցքամարտիկներու առաջնութեան մրցումները աւարտած են Լենինականի մէջ: Խաղերուն մասնակցած են հարիւրի չափ պատանիներ: Լաւագոյն բռնցքամարտիկներէն կազմուած է հայկական խումբ մը, որ Թալինի մէջ պիտի մասնակցի Խ. Միութեան պատանի բռնցքամարտիկներու առաջնութեան մրցումներուն:

ԵՐԵՒԱՆԻ «Երաժշտական կոմեդիայի» թատրոնը բեմադրած է վրացական կտոր մը «Ծղնեթցի Մայան», որ Վրաց ազատագրական շարժումներէն դրուագ մըն է. Վրացերէնէ հայերէն թարգմանութիւնը կատարուած է Ե. Սարուխանեանի կողմէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ եւ Լիթուայի թէնիս խաղցողները բարեկամական մրցումներ ունեցած են Երեւանի մէջ: Հայաստանի մարզիկները յաղթած են 8-5 արդիւնքով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Նախարարներու խորհուրդի որոշումով Նախարարներու խորհուրդին առընթեր ստեղծուած է ռատիոհաղորդման եւ հեռատեսիլի պետական կոմիտէ մը, որուն նախագահ նշանակուած է Լեւոն Բաբայեանը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ պետական օրհներգի (հիմն) համար մրցում եւ մրցանակ հաստատուած էր քանի մը ամիս առաջ: Տրըւած ըլլալով որ ստացուած տարբերակները չեն համապատասխաներ առաջադրուած պահանջներուն, որոշուած է մրցանակաբաշխութեան ժամանակամիջոցը երկարաձգել մինչեւ 1957 Հոկտեմբեր 1:

«ՍՈՎ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ի Յուլիս 30ի թիւէն կ'արտատպենք բառ առ բառ: «Ինչո՞ւ ուշակերտական կօշիկներ չկան: Այս հարցով գնորդները յաճախ են դիմում Երեւանի կենտրոնական ունիվերմագի աշխատողներին եւ, գոհացուցիչ պատասխան չստանալով, շարունակում են կօշիկ փնտռել քաղաքի արդիւնաբերական ապրանքների միւս խանութներում: Ի զուր...»

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ նուիրուած երեկոյ մը տեղի ունեցած է Մոսկուայի Կորքի պարտէզին մէջ: Երեկոյթին նպատակն էր քաղաքի հասարակութեան ծանօթացնել Հայաստանի տնտեսութեան, մշակոյթի եւ արուեստի նուաճումները: Երեկոն բացած է Խ. Միութեան Նախարարներու խորհուրդին մէջ Հայաստանի մշտական ներկայացուցիչ Ս. Մելքումեանը. ապա խօսք առած է Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ Վ. Համբարձումեանը, որ նկարագրած է հայ ժողովուրդի արձանագրած յաջողութիւնները՝ բոլոր մարզերու մէջ: Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած են Տաթեւիկ Սազանդարեան, Նար Յովհաննիսեան, Արթուր Այվազեան, Լեւոն Գէօրգեան, Աւագ Պետրոսեան, Հայ-Փիլհարմոնիայի երգի-պարի կազմը, եւ ուրիշներ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ Գերագոյն խորհուրդի մէկ հրամանագրով մինչեւ մէկ տարի բանտարկութեան եւ մինչեւ 1000 ռուբլի տուգանքի պիտի ենթարկուին այն բոլոր անձերը, որոնք մանր շահագիտութեամբ կ'ուզեն դրամ շահիլ. այսինքն՝ շահելու նպատակով արդիւնաբերական եւ պարենային ապրանքներու եւ այլ արժէքներու փոքր չափերով առուծախով կը զբաղին, զանազան փաստաթուղթեր, թատրոններու եւ շարժանկարի տոմսեր յաւելեալ գիներով կը ծախեն, եւայլն:

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ «Ալ. Միասնիկեան» քիմիական արտադրութեանց գործարանի 25 ամեակին առթիւ մասնաւոր շնորհաւորութիւններու արժանացած են վարիչ կազմի անդամներն ու բանուորները:

.ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ շրջանի Վահագնի գիւղի բնակիչներէն մէկը «Սով. Հայաստան»ին կը գրէ (Յուլիս 27).— «Ութ տարի առաջ մեր գիւղում փորուեցին բաղնիքի շէնքի հիմքերը: Մի քանի տարուայ ընթացքում հազիւ բարձրացուեցին պատերը, իսկ 1953 թուականից աշխատանքները թողնուեցին երեսի վրայ: Շինարարներն իրենց գործը աւարտած համարելով, այլեւս շէնքին մօտ չեն գալիս: Ի՞նչ են մտածում կոլտնտեսութեան եւ գիւղսովետի գործկոմի ղեկավարները:»

ՍՊԻՏԱԿԻ շրջանի Սարահարթ գիւղի միջնակարգ դպրոցի ուսուցիչներէն մէկը կը գրէ «Սով. Հայաստան»ին (Օգոս. 6). «Ես Հայոց լեզուի եւ գրականութեան դասատու եմ: Մեր դպրոցի աշակերտները, որոշ ուսուցիչներ, ինչպէս նաեւ գիւղի շատ բնակիչներ այս կամ այն բառի գիտական բացատրութիւնն ստանալու համար յաճախ ինձ են դիմում, բայց ես ձեռքիս տակ չունենալով հայոց լեզուի բացատրական կամ արմատական բառարան, երբեմն ի վիճակի չեմ լինում տրուած հարցերին գոհացուցիչ պատասխան տալ:

Այս խնդրով Հայկական ՍՍՌ Լուսաւորութեան մինիստրութեան ուղղած իմ դիմումները մնացել են անհետեւանք: ... Բացատրական եւ արմատական բառարանների վերահրատարակումը հրամայական պահանջ է դարձել: Այդ մասին պէտք է մտածեն Լուսաւորութեան մինիստրութիւնն ու հրատարակչական օրգանները»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Հալէպի մէջ վախճանած է Բերիոյ թեմի ընդհանուր փոխանորդ Գաբրիէլ Ծ. Վ. Գասպարեան: Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Հայ Կաթողիկէ Աթոռանիստ եկեղեցւոյ մէջ Օգոստոս 13ին

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի տան դալար տանիքին վրայ տեղի ունեցած է Մայրերու Օրուան տօնակատարութիւնը, Օգոստ. 17ին: Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ԵՐԿՈՒՆՔ

●

ԳԼՈՒԽ ԻԸ.

ՀԻՆ ԴԱՒԱՃԱՆ ՄԸ

Իշխանաց արժանի գինի է, ես այսպիսի գինի անգամ մ'էլ հանդիպած եմ Տարօնոյ մէջ, համը դեռ բերանս է. Բաղբատունեաց Մշոյ կարասներէն տեկս լցուցի, ո՜ գիտէ քանի տարուան գինի էր:

— Աս գինին էլ նորա խնամին է, որսորդ եղբայր, Արծրունեաց ապրանք է, Դերենիկ իշխանը ինձ ուղարկեց... անցեալ տարի... ոչ... առաջին տարի... միտքս չէ հիմա:

— Դու մեծ մարդկանց հետ գործ ունիս, հայր սուրբ, քու վանքդ պէտք էր նորէն նոր շինէին այդ մեծ իշխանները:

— Այն էլ կարելի է, խելօք մարդը պարագաներէ օգուտ քաղել գիտնալու է: Ս. Կարապետ գնացել ես, որսորդ եղբայր, այնպէ՞ս չէ, ի՜նչ աբեղաներ կան այնտեղ որ խոտաճարակ կ'ապրին: Ես այդ կեանքը կը ճանչեմ, ես էլ այնպէս կը մընայի թէ որ արթուն չլինէի... ինչ որ է, այսչափ միայն յաջողեցաւ, եթէ քիչ մը ժամանակ տեւէր, ես եպիսկոպոս եղած էի:

— Քու եպիսկոպոսութեանդ յաջողելո՛ւն, ըսաւ Վահրիճ եւ բաժակը պարպեց:

— Քու միշտ յաջո՛ղ որսորդութեանդ, պատասխանեց հայր սուրբը եւ չկենալով. բայց քանի անգամ է որ եպիսկոպոսութիւն կը մօտենայ, հա՛ բռնեցի կ'ըսեմ՝ դարձեալ ձեռացս կը փախչի:

— Այսչափ դժուա՞ր բան է եպիսկոպոսանալը

— Ի՜նչ, դիւրին բան գիտցա՞ր, բայց դարձեալ քանի անգամ դիւրացաւ. ես որ մէկ քանի ամիս այս Դերենիկի հօր Աշոտ իշխանին ատենադպիրն էի. նա գերի գընաց... մնաց, միայն այս աւերակ վանքը ձեռք բերի վերջը, այս Դերենիկն ինձ խօսք տուաւ որ գիս Մարդաստան գաւառիս եպիսկոպոս ձեռնադրել տայ. գաւառը նորա ձեռաց գնաց, եպիսկոպոսութիւնն էլ իմ ձեռացս թռաւ:

— Այս բաժակը կը քամեմ մինչեւ վերջին կաթիլը եպիսկոպոսութեան դառնալուդ վրայ: Եւ Վահրիճ լցուց ու քամեց: Հայր սուրբը շուտ մը նորա օրինակին հետեւեցաւ առիթն ամենեւին չկորսնցնելով: Վահրիճ հետաքրքրութիւն ունեցաւ այս առանց միաբանի վանահօր ամէն գաղտնիքն իմանալու, վասնզի տեսաւ որ շարունակ այդ Արծրունեաց հետ գործ ունեցել էր, վասնզի ինքզինքը Գուրգէնէ չէր կարող բաժնել, եւ իր տիրոջ հետ բարեկամ կամ թշնամի կը դառնար անդադար, եւ հիմա Հադամակերտի դրան առաջ Երադանի գիւղին քով գտնելով Դերենիկ բարեկամ մը՝ իր կէս գինեհարբել վիճակին մէջ օգուտ քաղել մտածեց, ուստի մէկ մը գինին գովելով, մէկ մը հայր սուրբին եպիսկոպոսութիւնը առաջ քշելով կուժին տակը հասաւ սեղանակցին հետ եւ տեսաւ որ մտերմութեան դուռ բացուեցաւ.

— Քեզի պէս արթուն վարդապետ մը դժբախտութիւն է որ այսպիսի անապատ մը վանահայր մնայ. բայց իշխանները երախտամոռաց էակներ են, դու հօրը ծառայեր ես, որդւոյն ծառայեր ես, կուժ մը գինւով ի՞նչպէս կարելի է զքեզ վարձարել եւ զագրել. Իրաւ ես չեմ գիտեր ինչ տեսակ ծառայութիւն բրած ես սոցա, բայց վերջապէս իշխան մը այսպիսի ծանր եւ դժուար ժամանակի մէջ՝ քեզի պէս արթուն մարդու պէտք էր որ աս պատուական ըմպելիքէն աւելի վարձատրութիւն մ'ընէր:

— Իմ բրած ծառայութիւնս Դերենիկին սովորական բան չէր... հիմա թող մնայ..

Իսկ Վահրիճ թէպէտ լաւ գիտէր թէ կուժն իր վերջին կաթիլը թափել էր, բայց կամաւ ուժով մը վեր առաւ ամանը որ իւր պարապութեան համար վարդապետին գլխէն աւելի բարձրացաւ. Հայր սուրբը հիւրընկալութեան պարտաւորութիւնն կատարել ընելով ձայնեց ծառային եւ հրամայեց ուրիշ լեցուն աման մը բերել: Արդէն վարդապետին լեզուն ծանրացել էր, եւ իշխանաց ապերախտութեան յիշատակն էլ գլխուն վրայնոյն պէս ծանրանալով՝ աչքերն սկսեր էին պղտորկնալ. Վահրիճ մխիթարութիւն մատուցակելով բաժակ բաժակի վրայ դարձեալ լցուց. վասնզի սա հաւատարիմ ծառան Գուրգէնի համամիտ չէր ամէն նիւթի մէջ, եւ նորա անխափան ներողամտութեան երբեք կամակից չէր. բայց բերան բանալ, խորհուրդ տալ չէր համարձակեր, եւ հազիւ երբեմն Խորովու դուարթ վայրկեաններուն, միամանկ բառերով իւր իշխանին Դերենիկի բրած բարերարութիւնքը «չափազանց բարեսրտութիւն» անուանել համարձակած էր: Ուստի հիմա գտնելով Մարդաստանի մէջ վարդապետ մը որ իւր տիրոջ թշնամեաց բարեկամն էր, միտքը դրաւ թէ գա Դերենիկի լրտեսն է, եւ ամէն ջանք սկսաւ ի գործ դնել այդ մարդուն լեզուն արձակել:

— Հայր սուրբ, կը տեսնեմ թէ դու էլ ինձի պէս անբախտ մարդ ես, խելօք մարդու չես հանդիպեր, ես էլ իշխանի մը ծառայեցի տարիներով, ապերախտ երբ մեծութեան եւ փառքի հասաւ, գիս վռնտեց:

(Շար.) ԾԵՐԵՆՑ

նակէ մնալ ժխտական իր դիրքին վրայ, Արեւմտեաններն «ժամանակ վաստնելու» նպատակ չունին եւ պիտի լքեն Ապազինման ապարդիւն ժողովը։ Այս պարագային, ուշադրութիւնները կը կեդրոնանան Նախագահ Այզընհաուըրի յայտարարութեանց վրայ, որոնց համաձայն Խորհրդայիններու բռնած դիրքը «ողբերգական» հետեւանքներ պիտի ունենայ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՅՈՒԼԻՍ 31Ի ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ Ո՞Չ ՄԷԿ ՅԱՒԵԼՈՒՄ

Դրամին արժեզրկումին առաջքն առնելու համար, Ելմտական նախարար Ֆելիքս Կայեառ անցի օր յայտնեց իր ծրագիրները։ Նախապէս յայտնած էր, թէ Օգոստ. 15ի գինները անփոփոխ պիտի մնային, սակայն յետագային փոփոխութիւններ մտցնելով իր ծրագրին մէջ՝ Յուլիս 31ի գիններուն վրայ կանգ առաւ։ Ստորեւ՝ գլխաւոր արտադրութիւնները.—

Ճարտարարուեստ.— Յուլիս 31ի գինները նոյնը կը մնան։ Բացառութիւն կը կազմեն ելեկտրական եւ մեքենական արտադրութիւնները։

Դեղօրայք.— 5-6 առ հարիւր գիններու նուազում։

Գրենական պիտոյքներ.— Կառավարութիւնը պիտի խնդրէ, որ դպրոցականներու յատուկ պիտոյքներու վաճառականները իրենց գինները պակսեցնեն։

Առեւտուր եւ սպասարկութիւն.— Յուլիս 31ի գինները, բացառութիւն կը կազմեն չինութեան գործերը եւ հանրօգուտ այլ աշխատանքները։

Երկրագործական արտադրութիւններ եւ ձկնեղէն.— Նախապէս գրուած գինները ի զօրու չեն եւ կրնան փոփոխութիւններու ենթարկուիլ։

Կանանչեղէն.— Հետեւեալ կանանչեղէններուն վրայ տուրքերու յաւելում.— սալաթին (քիլօն 65 Ֆր.), պրաս (65 Ֆր.) սոխ (45 Ֆր.), կաղամբ (30 Ֆր.)։

Հաւկիթ.— Գիներու նուազում։

Գինի.— Տուրքերու յաւելում, պայմանաւ որ Սեպտեմբեր 3էն երեք ֆրանքի յաւելումը չեղեալ նկատուի։

«Պաշտօնաթերթ»ը հրատարակած է գիներու փոփոխման ենթարկուած պիտոյքներու ընդարձակ ցանկ մը։

ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս ծանօթ է, ՄԱԿի յառաջիկայ ժողովին մէջ սեղան պիտի դրուի Ալժերիոյ հարցը։ Այս ուղղութեամբ միջազգային հանրային կարծիք պատրաստելու համար գործի լծուած են օրինաւոր իշխանութիւնները եւ ապստամբները։ Արտաքին նախարար Փինօ ներկայիս Հարաւային Ամերիկա կը գտնուի եւ մեծ քաղաքներու մէջ բացատրութիւններ կուտայ Ֆրանսայի ծրագիրներուն մասին։ Իրենց կարգին, ապստամբներն ալ ներկայացուցիչներ ղրկած են զանազան երկիրներ։ Այս վերջիններուն գլխաւոր մարզադաշտը արաբական աշխարհն է։

Մինչ այս մինչ այն, նկատելի է, որ վերջին 24 ժամերու ընթացքին կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ ալժերիական հողամասին վրայ։ Ըմբոստները ոչ մէկ յարձակում ըրին եւ բնակչութիւնը հանգիստ շունչ քաշելու ժամանակ ունեցաւ։ Հարց է, թէ այս կացութիւնը պիտի երկարի՞։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԼԵՆԿՈՎԻ դատապարտութիւնը՝ Խրուշչեւի կողմէ, միջազգային շրջանակներու համաձայն խորհրդային նախկին վարչապետին կատարեալ արժեզրկումն է։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ պաշտօնապէս կը հաղորդեն, թէ Բուլգանին եւ Խրուշչեւ Սուրիա պիտի այցելեն ընթացիկ տարուան վերջաւորութեան։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փուժատի հետ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ մերժեց Կիպրոսի մասին միջազգային խորհրդաժողով մը գումարելու բրիտանական առաջարկը։

ՊԵԼԿՐԱՏԻ պաշտօնական շրջանակներուն համաձայն, Գոմուլքա Սեպտեմբերի կիսուն Եուկոսլաւիա պիտի այցելէ, ինչպէս նաեւ՝ Միկոյեան եւ Վորոշիլով։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Խորհրդարանը ընդունեց սեւամորթներու քաղաքացիութեան իրաւունքը։

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր, խորհրդային վերջին հրձիգին մասին խօսելով, յայտնեց թէ Արեւմուտք ռազմապէս միշտ աւելի զօրաւոր է Խ. Միութենէն։

Այրի Տիկին Ելեքտրա Աշոտ Մ. Խանճեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Մ. Խանճեան եւ զաւակները՝ Միհրան եւ Լուիզ (Թեհրան), Տէր եւ Տիկին Գամեր Բենեամին եւ աղջիկը՝ Անահիտ, Տէր եւ Տիկին Արմս Գասէնցեան եւ զաւակները Լիլիկ եւ Արամ (Քալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Երուանդ Պեկեան (Լոնտոն), Գ. Ստեփան Պեկեան (Լոնտոն), Գ. Լեւոն Պեկեան (Պոսթըն), Գ. Փիրօ Պալդարեան եւ զաւակը Ժօրժ, Փիլիպիս, Ժաքոնոփուլօ Կարեկ, Ժօրժոփուլոս, Փարան, Բենեամին ընտանիքները, Գ. Օշին Քիւչիւկեան (Աղեքսանդրիա), Աճէմեան եւ Գանճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԱՇՈՏ Մ. ԽԱՆՃԵԱՆԻ

կսկծալի եւ յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ Վիթելի մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը այս շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս նկատել իբր այդ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիի Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ ողբացեալ Տիկ. Աղնիւ Տէր-Զաքարեանի մահուան առիթով.— Գ. Թափայճեան 1000 Ֆր. Մայր Եկեղեցիի դպրոցին։ Զարխափան Ս. Աստուածածնի նորակերտ խորանին՝ Տքթ. Ս. Զաքարեան, Գ. Գ. Խըրիմեան եւ Փ. Սեֆերեան 1000ական Ֆր. եւ Գ. Մարտիրոսեան 500 Ֆր.։ Նաեւ՝ Գ. Ղ. Պօղոսեան 2000 Ֆր. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբին եւ 1000 Ֆր. Սէն Ժերոմի դպրոցին։ Գ. Ե. Մելքոնեան 3000 Ֆր. Մարսէյլի Հայ Արենոյշներուն։ Գ. Մարտիրոսեան 500 Ֆր. Սեբ. Մուրատ ուսումնասիրացին։ Տքթ. Ս. Զաքարեան 2000ական Ֆր. Փարիզի երկու Ծերանոցներուն։ Այս վերջին գումարները ստանալ եկեղեցիի Դիւանէն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Համբարձում Պասմաճեանի մահուան առթիւ.— (քոյրը) այրի Տիկ. Մարիցա Սուալեան Մշակոյթի Տան 20.000 Ֆրանք, Տիկին Զապէլ Զինիճեան Մշ. Տան 13.000, Ճեմարանին 12.000 Ֆրանք, Արաբկիրի Հայրենակց. Միութիւն (Մշ. Տան) 5000, Գ. Աստուր Համալեան Մշակ. Տան 5000, Ս. Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէ Մշ. Տան 2000, Գ. Ս. Արզումանեան Գօմոնի Կապ. Խաչին 1000, Գ. Գուրգէն Փանոսեան Մշ. Տան 1000, Գ. Բարգէն Շաքարեան Մշ. Տան 2000, Գ. Նշան Մանուկեան Մշ. Տան 1000, Գ. Միհրան Խաչատուրեան Մշ. Տան 1000, Գ. Պօղոս Պօղոսեան Մշ. Տան 1000, Գ. Եր. Նիկողոսեան Մշ. Տան 1000, Գ. Ժօրժ Հացագործեան Մշ. Տան 1000, Գ. Շաւարշ Թաչճեան Մշ. Տան 1000, Գ. Յովհ. Նազգաչեան Մշ. Տան 1000, Գ. Կար. Քաչեան Մշ. Տան 1500, Գ. Դանիէլ Եղիշեան Մշ. Տան 500, ՈՄՆ Մշ. Տան 1000, Գ. Համ. Տիրատուրեան Մշ. Տան 1000, Գ. Մինաս Պօղոսեան Մշ. Տան 2000, Գ. Մինաս Պալլուեան Մշ. Տան 2000, Գ. Թումեան «Հայ Բոյժ»ին 500, Տիկին Անժէլ Պօյաճեան Մշ. Տան 500, Գ. Ալպէր Մինասեան Մշ. Տան 500, Գ. Սուրէն Կարապեան Մշ. Տան 1000, Գ. Վազգէն Քէշիշեան Մշ. Տան 500, Գ. Յովհ. Գազուեան Մշ. Տան 1000, Գ. Աբր. Լուսիկեան Մշ. Տան 500, Գ. Վարդեվառ Տէյիրմէնճեան Մշ. Տան 500, Գ. Գր. Էլոյեան Մշ. Տան 500, Գ. Ղազար Տէրտէրեան Մշ. Տան 500, Գ. Եղիկ Տարագճեան Մշ. Տան 1000, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէ Մշ. Տան 2000 Ֆրանք։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ» կը ծախուի նաեւ Քատէի մեթրօյին գլուխի կրպակը։

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 20,30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Հին անդամատետրները միասին բերել։

ԿԱՐՏԱՆ.— Համախարբերդցիական Միութեան Կարտանի Մ. ճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ ա) Զեկուցում Միութեան 17րդ պատգ. ժողովի. բ) Հաշուետուութիւն. գ) Վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

Անհրաժեշտ է Մ. ճիւղիս բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը այս ժողովին։

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : Arpik MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, rue de Trévise -
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60 R. C. Seine 57 A 2731
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3600 ֆր. վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆրանք: Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ
31
ՕԳՈՍՏՈՍ

SAMEDI
31 AOUT
1957

33ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7981 33ème ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3782

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՊՈԼՇԵՒԻԿԱՑՆԵԼ

Արաբական լայնածաւալ աշխարհի սըրտին վրայ կարելի՞ է իրագործել համայնավարական «Ժողովրդային Հանրապետութիւն» մը, իբրեւ արբանեակ ենթակայ Մոսկուայի։

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան թէ կարելի չէ։

Անկարելի է, ո՛չ թէ անոր համար, որ Ամերիկա եւ Ատլանտեան Ուխտի անդամ պետութիւնները թոյլ պիտի չտան այդ, այլ որովհետեւ սահմանակից արաբական երկիրները միահամուռ արգելք պիտի ըլլան ատոր։

Ու դեռ աւելի առաջ երթալով, կրնանք ըսել թէ երկրին ժողովուրդն իսկ, իր ստուար մեծամասնութեամբ հակառակ պիտի ըլլայ նման վարչաձեւի մը հաստատումին։

Քանի որ խնդրոյ առարկայ երկիրը Սուրիան է, կարելի է անվարան յայտարարել թէ այդ երկիրը ընդունակ չէ նման վարչաձեւ մը մարսելու։

Հազիւ անկախութեան տիրացած, սուրիացի հայրենասէրները պիտի չուզէին բռնակալութեան տակ իյնալ։

Սուրիացի ժողովուրդը պայքարած է իր ազատութեան համար։ Վկայ՝ Դամասկոսի Մէրճէի հրապարակին վրայ Ճէմալ փաշայի հրամանով կախուած ազգայնական վարիչները՝ համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին։ Յետոյ նաեւ 1944ի դէպքերը, որոնք թարմ են յիշողութեանց մէջ եւ որոնք յանգեցան անկախութեան։

Մէկ կողմ ձգելով Թուրքիան, որ երբեք պիտի չուզէ Կովկասէն ու Պուլկարիայէն վերջ երրորդ համայնավար արբանեակ մըն ալ ունենալ հարաւի իր սահմաններուն վրայ, արաբական միւս պետութիւնները պիտի չուզեն իբրեւ հարեւան ունենալ պոլշեւիկացած երկիր մը։

Լիբանան, որ բախտակից եղած է Սուրիոյ 1918էն ի վեր, իր խորհրդարանական վերջին ընտրութիւններով ցոյց տըւաւ թէ ո՛րքան հակառակ է համայնավարական գաղափարներուն։

Ընդդիմադիրները, որ մեծ պարտութիւն կրեցին, չէին ծածկեր իրենց «յառաջդիմական» ըլլալը, ձեռքի տակէ կը քաջալերուէին խորհրդային խորհրդատուներու կողմէ։

Մեր հեռաւոր Երեւանն իսկ, իր ձայնասփիւռով խորհուրդ կուտար «յառաջդիմական» հայերուն, որ քուէարկեն ի նպաստ կառավարութեան հակառակորդ թեկնածուներուն։

Լիբանանի հայութիւնը ընտրելով Դաշնակցութեան թեկնածուները, ցոյց տուաւ թէ մեծամասնութիւնը որո՞ւն կողմն է։

Սուրիոյ միւս դրացին Յորդանան՝ անցեալ Ապրիլին ասպարէզէն միանգամ ընդ միշտ հեռացնելով համայնավարամէտ, «յառաջդիմական» դաւադիր վարիչները՝ ցոյց տուաւ թէ բանակն ու ժողովուրդը կանգնած են երիտասարդ Հիւսէյն Թագաւորի կողքին։

Այս նորազատ երկիրը նոյնպէս նախանձախնդիր է իր անկախութեան եւ չուզեր ենթարկուիլ պոլշեւիկեան լուծին։

Սէուտի Արաբիոյ Թագաւորը առաջինն էր, որ ընդունեցաւ «Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը»՝ անձամբ երթալով մինչեւ Ուաշինկթըն։ Այսինքն յանձնառու եղաւ արգիլելու համայնավարութիւնը իր երկրի սահմաններէն ներս։ Իսկ վտանգի մը պարագային օգնութեան պիտի կանչէ Ամերիկան։

Աւելորդ է խօսիլ Իրաքի մասին, որ Անգլիոյ հետ միասին նախաձեռնարկ էր եղած կնքելու «Պաղտատի Ուխտը»։ Իսկ հանրածանօթ ճշմարտութիւն է, որ այս Ուխտը կազմուած է արգելք ըլլալու համար Խորհրդային Միութեան ոտնձգութեանց Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

Տեսնուեցաւ արդէն թէ վերջին շաբաթներու ընթացքին ի՛նչպէս իրար անցան Սուրիոյ հարեւան պետութիւնները։

Իրաքի եւ Յորդանանի Թագաւորները Պոլիս գացին տեսնուելու համար Թուրքիոյ վարիչներուն հետ։

Սուրիա քանիցս բողոքեց, որ Թուրքերը զինուոր կը համախմբեն իր սահմաններուն վրայ։

Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահ Շիւքրի Քուաթլիի կրկնակի տեսակցութիւնները գնդապետ Նասրի հետ, Սէուտի Արաբիոյ Թագաւորին դիմումները, Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ Քամիլ Շամունի կոչերն ու հրաւէրները, Արաբական Լիկայի հաւաքոյթը եւ այլ երեւոյթներ ցոյց կուտան թէ արաբական աշխարհը ամէն միջոցի պիտի դիմէ արգիլելու համար համայնավար վարչաձեւի թափանցումը Սուրիոյ սահմաններէն ներս։

Կարելի չէ պոլշեւիկացնել Սուրիան։

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՈՐԻՆ ՄԵՐԺԵՑ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

ԱՊԱԶԻՆՄԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԸՆԴՀԱՏՈՒԵՑԱՒ

Ն. Միութեան անունով, Ապազինման Ժողովին խորհրդային պատուիրակը՝ Զորին, Եշ. օր ամբողջութեամբ մերժեց Արեւմտեաններու ներկայացուցած առաջարկները։ Երկար յայտարարութեամբ մը, Վալերիան Զորին եզրակացուց, թէ Արեւմտեաններու առաջարկները «իրապէս արժանի ոչինչ ունին»։

«Զօրաւորները խնդրեցին որ Զորին ուսումնասիրէ իրենց առաջարկները, սակայն խորհրդային պատուիրակը չընդունեցաւ։

Ներկայիս Լոնտոնի ժողովը կ՚ընդհատուի, որովհետեւ Ապազինման հարցը պիտի քննուի ՄԱԿի համագումարին մէջ, ուր կրնան շարունակուիլ վիճաբանութիւնները։

Արեւմուտքը բարելաւած էր իր առաջարկները համաձայնութեան մը յանգելու համար։ Թէեւ հիմնական փոփոխութիւն մը չկայ ընդհանուր ծրագրին մէջ, սակայն աւելցած են կէտեր՝ որոնք պէտք է դիւրացնէին խորհրդային հաւանութիւնը։ Հակառակ ռուսական չկամութեան՝ Ատլանտեան դաշնակիցները Զորինի վերջնագիր չտուին տակաւին.— ընդունի՛ կամ ո՛չ, ինչ որ կը սպասուէր։ Այսուհանդերձ, ապազինման համար ներկայացուած ծրագիրը անբաժանելի է։ Գըլխաւոր առաջարկները հետեւեալներն են.

1.— Ամերիկեան եւ խորհրդային զինուորական ուժերուն ընդհանուր թիւը՝ 2.500.000 հոգի. Ֆրանսական եւ անգլիական ուժերուն թիւը՝ 750.000 հոգի։

2.— Դասական զէնքեր.— միջազգային քննիչ յանձնախումբի մը կողմէ այս զէնքերը հսկողութեան տակ պիտի առնուին։

3.— Գիւտեր.— Միջազգային կազմակերպութիւնը հսկողութիւն պիտի բանեցնէ ռազմական ծախքերուն վրայ, որոնք կը կատարուին դաշնագիրը ստորագրող պետութիւններուն կողմէ։

4.— Հիւլէական զէնքեր.— արգիլուած են՝ բացի պաշտպանութեան պարագային։ Հսկիչ յանձնախումբ մը պիտի քննէ հիւլէական փորձերուն ընդհատման վրայ, որ երկու հանգրուաններով պիտի տեւէ 12 ամիս։ Մինչ այդ, եթէ կարելի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել պատերազմական պիտոյքներու պատրաստութեան շուրջ՝ վերջնականապէս պիտի

(Շար.ը նայիլ Ի. էջ)

✤ ՕՐԷ ՕՐԻՆ ✤

ԵՒ Ի՞ՆՉ ԼԵԶՈՒՈՎ

Վերջին թղթաբերով Երեւանէն ստացուած «Գրական Թերթ»ին մէջ ուշագրաւ յօդուած մը ստորագրած էր մեր տաղանդաւոր գրագէտներէն Ստ. Կուրտիկեան։ Այդ գրուածքը ծանր եւ կծու բառերով կը քննադատէ «դաշնակցական մամուլը» որ *երբե՛ք, երբե՛ք* նկատի չունի եղեր Հայաստանի մէջ տեղի ունեցող գրական շարժումը, ու կը յիշէ հոն ծաղկող երիտասարդ գրողներու անունները, մշակութային որեւէ ձեռնարկ, հրատարակութիւն, գրական ու գիտական ակադեմիաներու գոյութիւն, եւայլն, եւայլն, մէկ խօսքով այդ «զարշելի կազմակերպութեան» թերթերը կ՚ուզեն բացարձակապէս անգիտանալ մեր հայրենիքին գրական վերելքը։

Անշուշտ մեծ վրդովումով կարդացի այդ խիստ պէս զարշելի գրուածքը զոր ստորագրած էր սիրած եւ յարգած գրողներէս մէկը։ Առաջին մտածումս եղաւ, «ուրեմն գրագէտի մը ազնիւ նկարագրէն զուրկ է ան, սուտ խօսելու, խեղաթիւրելու եւ այդքան անվայել լեզուով մը քըննադատելու եւ զսպարտելու համար ըսփիւռքի մամուլին ամէնէն կարեւոր ու տարածուած մէկ մասը»։

Երկրորդ մտածումս եղաւ ծրարել անմիջապէս եւ իրեն ղրկել այն բոլոր Դաշնակցական թերթերը, որոնց մէջ իրմէ, Գ. Մահարիէն, Ց. Շիրազէն, Վ. Անանեանէն, Ս. Կապուտիկեանէն, Նօրենցէն, Տարօնցիէն, Ալազանէն (յիշելու համար քանի մը գլխաւորները) եւ մեծ ու փոքր բոլոր գրողներէն անհամար պատմուածքներ, ոտանաւորներ, հէքեաթներ եւ զանազան գրութիւններ կան։ Բայց ծրարս երթալով այնքա՛ն մեծցաւ ու ծանրացաւ, որ կամացուկ մը տեղը դրի, մրմնջելով ինքնիրենս.— «Զարժեր...»։

Գալով «Հայաստանեան լուրերուն» ի՞նչպէս կարելի է այդքան կամակոր կոյր ըլլալ։ Չեմ ուզեր գործածել իրեն նման անվայել բացատրութիւններ եւ ածականներ։ Թէեւ գրագէտի համբաւ չունիմ իրեն պէս, վախնալու համար անազնիւ կոչուելէ, բայց կը կարծեմ որ տարրական կըրթութիւն մը ստացած ենք սփիւռքի համեստ նախակրթարաններուն մէջ։ Չէ՞ որ մենք հոն զուրկ ենք «Ակադեմիաներ»է եւ մնացեալէն...։

ՆՈՃԻ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՐԱՔ Կ'ՈՒԶԵՆ ՈՐ ԱՄԵՐԻԿԱ ՅԱՐԻ ՊԱՂՏԱՏԻ ՈՒԽՏԻՆ

Ամերիկեան Միջին Արեւելքի հարցերու մասնագէտը՝ Լօյ Հէնտըրսըն, Պոլսէն անցաւ Պէյրութ, ուր կը մնայ տակաւին։ Անիկա նախագահեց Իրաքի, Յորդանանի եւ Պաքիստանի ամերիկեան դեսպաններու ժողովին։ Տակաւին Հէնտըրսըն Լիբանան պիտի մնայ այնքան ատեն, որ նոր հրահանգ մը չէ ստացած Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարարութենէն, որուն տեղեկագիր մը ներկայացուց։ Հէնտըրսըն իր կառավարութեան ներկայացուած տեղեկագրին մէջ կը նշէ, թէ Իրաք եւ Թուրքիա ջերմ փափաք ունին, որ Միացեալ Նահանգները պաշտօնապէս ու վերջնապէս յարին Պաղտատի Ուխտին։ Երկու երկիրներուն համաձայն, այս պարագան հոյակապ պատասխան մը պիտի ըլլայ Սուրիոյ։

Յորդանանի մասնակցութիւնն ալ, այս Ուխտին, օրակարգի հարց է։ Այս առթիւ, նշմարելի է որ Իրաքի դահաժառանգը Պոլսոյ իր արձակուրդները ընդհատելով Պաղտատ վերադարձաւ։ Միւս կողմէ Յորդանանի Հիւսէյն արքան, որ ներկայիս Սպանիա կը գտնուի, տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սէլվին Լօյտի հետ, որ նմանապէս այնտեղ կը գտնուի։

Գալով Հէնտըրսընի, հարց կը տրուի թէ պիտի բաւարարուի՞ «բարեկամ» երկիրները այցելելով, թէ՞ պիտի հանդիպի նաեւ Գահիրէ կամ Դամասկոս։ Այս ուղղութեամբ, Պէյրութի ամերիկեան շրջանակները կը մերժեն որեւէ բացատրութիւն տալ։

Արաբական շրջանակները խորհուրդ կուտան իրեն, որ Միջին Արեւելքէն չհեռանայ, գէթ՝ առանց Նասրի հետ հանդիպում մը ունենալու։ Հէնտըրսընի կը յայտնեն, թէ արաբական ո՛չ մէկ տագնապ կրնայ լուծուիլ՝ առանց Սէուտ Թագաւորին եւ Նախագահ Նասրի հաւանութեան։

Գալով Պաղտատի Ուխտին Ամերիկայի մասնակցութեան, հարցին մասնագէտները երկու լուծում կը նախատեսեն, սուրիական տագնապին պատասխանելու համար.—

1.— Սուրիոյ դրացի երկիրներուն՝ Թուրքիա, Լիբանան, Իրաք եւ Յորդանան, զինուորական, տնտեսական ու ելմտական պայմանները բարելաւել, ամերիկեան օժանդակութեամբ։

2.— Նախագահ Նասրը լիազօրել, որ Ամերիկայի համաձայնութեամբ սուրիական հարցը կարգադրէ։

× Միացեալ Նահանգներու Պաղտատի Ուխտին յարելու հաւանականութեանց մասին խօսելով, Գահիրէի ձայնասփիւռին քաղաքական բաժնի խօսնակը յայտարարեց.— «Այդ պարագային՝ Միջին Արեւելքի մէջ պաղ պատերազմը աւելի՛ եւս պիտի լարուի, կամ՝ Քորէայի նման պատերազմ մը պիտի ծագի»։

× Բուլկանինի եւ Խրուշչեւի Սուրիա այցելութեան մասին խօսելով, Մոսկուայի Արտաքին Նախարարութեան բանբերը յայտարարեց, թէ այդ զրոյցները ոչ մէկ հիմ ունին։

× Եմէն միշտ կը բողոքէ, որ Անգլիա իր հողամասին վրայէն զինուորականներ, հրետանիներ եւ օդանաւեր անցուցած է... Մեծն Բրիտանիա իր կարգին միշտ կը մերժէ մտիկ ընել այդ բողոքները։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Երէկ, խմբագրատան մէջ այցելութիւնը ընդունեցանք ծանօթ բիւզանդագէտ Օր. Սիրարփի Տէր Ներսէսեանի եւ իր քրոջ Տիկին Արաքսի Տէր Ներսէսեանի։

× Բրիւսէլի ծանօթ ազգայիններէն Տէր եւ Տիկին Մանուկ Պասմաճեանի։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ նախարարութիւնը կը հաղորդէ, թէ հետեւեալ դասու զինուորները պիտի արձակուին.—

1952/2 Ա. դասու.— Օդային ուժի զինուորները կ՚արձակուին 1957 Հոկտեմբեր 10ին։ Հետեւակայօրքը եւ Նաւազները՝ Հոկտեմբեր 15ին։ (Ափրիկէի մէջ ծառայողները՝ Հոկտեմբեր 25ին, իսկ Եւրոպայի մէջ ծառայողները՝ Հոկտեմբեր 30ին)։

1955/2 Բ. եւ 1955/2 Գ. դասերը.— Նախատեսուած են հետեւեալները.— 1955/2 Բ. դասին պատկանող եւ Ափրիկէի մէջ ծառայողները՝ 1957 Հոկտ. 30ին, իսկ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ ծառայողները՝ Դեկտեմբեր 10ին։

1955/2 Գ. դասը կ՚արձակուի 1957 Դեկտեմբեր 31ին։

ՎՐԻՊԱԿ.— Երեք օրէ ի վեր «Յառաջ»ի թիւերը չեն փոխուած։ Նոր շրջանի այսօրուան թիւն է՝ 3782։

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ՀԻՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՐԵՐԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

●

Երիտասարդ մտաւորականը, Գօգոս Մնացեան, իր խօսքը ուղղելով Սփիւռքի հայ գրագէտներուն, կը հարցնէ.— «Հայ լեզուին ու հայ մշակոյթին հանդէպ ձեր սերունդին ցոյց տուած խանդավառութեան եւ նոր հասնողներուն հետաքրքրութեանց միջեւ ի՞նչ հիմնական տարբերութիւններ կը տեսնէք»:

Հարցումը, իր այս ձեւով, հարցում ըլլալէ աւելի բան մըն է. գրեթէ խոստովանութիւն մըն է: Ինք, երիտասարդ մտաւորական, կ'ընդունի, որ մեր սերունդը խանդավառութիւն ցոյց տուած է հայ լեզուին ու մշակոյթին հանդէպ, իսկ նորերը այդ խանդավառութիւնը չեն ունեցած, այլ հազիւ միայն հետաքրքրուած են մեր լեզուով ու մշակոյթով:

Հիմնական տարբերութիւնը, ուրեմն, մեր սերունդին եւ նոր հասնողներուն հետաքրքրութեանց միջեւ, ա՛յս է ահաւասիկ, — խանդավառութեան պակասը նորերուն մէջ:

Մեր դարը, իր նկարագրով, գիտութեան դարն է: Առաջ մարդիկ հետամուտ էին գիտութիւնը գրականացնելու, հիմա հետամուտ են գրականութի՛ւնը գիտականացնելու: Առեն մը աւելի շատ գրականութիւն կար գիտութեան մէջ. հիմա աւելի շատ գիտութիւն կայ գրականութեան մէջ:

Այս կը նշանակէ, որ խանդավառութիւնը հոն փոխած է միայն. լեզուին տեղը գրաւած գիտութիւնը, մշակոյթին տեղը՝ թեքնի՛քը:

Մեկմէկ առաջ գիտուններն իսկ քիչ մը գրագէտ էին. հիմա, մեր օրերուն, գրագէտներն իսկ քիչ մը գիտուն են: Վախ ունիմ, որ առաջին «քիչ»ը օր մը ի վերջոյ սպառուի, եւ յաղթանակէ երկրորդ «քիչ»ը:

Այդ պարագային՝ ի՞նչ պիտի ըլլայ գրականութիւնը ուրեմն. պարզ է, պիտի գիտականանա՛յ: Ձեմ ուզեր յոռետես ըլլալ, բայց նաեւ չեմ կրնար լաւատես ըլլալ:

Եթէ մէկը ուշադրութեամբ հետեւի Սփիւռքի գրականութեան ներկայ վիճակին, պիտի խոստովանի, ուզէ կամ չուզէ պիտի խոստովանի, թէ մեր սերունդի գրողներէն շատերուն — եթէ ոչ բոլորին — գրական արձակը վերածուած է գրականաշունչ արձակի: Գրականութեան շունչը միշտ կա՛յ անշուշտ, բայց էութիւնը գրեթէ չկայ. այլեւս:

Մեր գրականութիւնը վտանգին տակն է հետզհետէ դառնալու գրական հրապարակագրութիւն, օր մը ըլլալու համար միա՛յն հրապարակագրութիւն: Անոնք, որ խառնուածքով գրագէտ են, անո՛նք միայն պիտի կրնան — պիտի կրնա՞ն արդեօք — պահել գրական դրոշմը իրենց ստեղծագործութեան մէջ:

Արամ Հայկազ, Համաստեղ, Շաւարշ Նարդունի, Նշան Պէշիկթաշլեան, Նիկողոս Սարաֆեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ շեղած են կամ շեղելու վրայ են զուտ գրականութիւն ընելու իրենց հիմնական կոչումէն եւ կամայ-ակամայ դարձած գրական հրապարակագիրներ: Ասկէ անշուշտ կը շահի մեր հրապարակագրութիւնը, բայց կը տուժէ գրականութիւնը:

Այսպէս՝ Արամ Հայկազ գրեթէ պատմուածք չի գրեր այլեւս: Համաստեղ մոռցաւ գիւղը եւ դարձաւ քաղաքացի: Շաւարշ Նարդունի ո՛չ հէքեաթ կուտայ, ո՛չ ալ... Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ. փոխանակ իր արձակին մէջ իսկ բանաստեղծ մնալու, դարձած եղած է բանասիրական գիտութեանց թեկնածու: Նշան Պէշիկթաշլեան ռաֆը դրած է «Թապպին» կամ «Սիրոննաս» եւ հետամուտ է մշակելու աւելի դիւրին սեռ մը՝ գրական հրապարակագրութիւն: Նիկողոս Սարաֆեան, յամեցողներէն, կեցած է գրականութեան եւ գրական հրապարակագրութեան անկիւնադարձին վրայ: Միայն Շահան Շահնուրն է, որ գրական հրապարակագրութենէն վերադարձաւ զուտ գրականութեան, բայց վերադարձաւ... Ֆրանսական համազգեստով:

Կեանքը իր դերը կը կատարէ անխափան: Կրնանք ըսել թէ, կեա՛նքը ուզած է, որ գրականութիւնը յետադիմէ, իսկ գիտութիւնը յառաջդիմէ:

Թեքնիքը, այսինքն օդին մէջ ժամական երկու հազար քիլոմեթր արագութեամբ թռչելու չափանիշը դարձած եղած է մեր կեանքին առանցքը: Այսքան արագ թռչող մարդը ժամանակ եւ տրամադրութիւն պիտի ունենա՞յ նոր «Ֆաուստ» մը, նոր «Համլէթ» մը ո՛չ թէ գրելու, այլ գոնէ կարդալու:

Ամէն ինչ դէպի հոն կ'ընթանայ, դէպի թեքնիք: Թեքնիք՝ կեանքի մէջ, գրականութեան մէջ, նկարչութեան մէջ, երաժշտութեան մէջ, բանաստեղծութեան մէջ, նոյնիսկ երկնքի արքայութեան մէջ: Ասիկա նոյնպէս փաստ մըն է այն մասին, որ գիտութիւնը առաջ կ'երթայ, մինչ գրականութիւնը պարզապէս ետ կ'երթայ:

Զուտ գրագէտներ չկան հիմա. եղածներն ալ վերջամնացներ են: Այս՛, թեքնիքը յաղթեց գրականութեան, ինչպէս գիտութիւնը՝ արուեստին:

Մեզմէ ութսուն տարի առաջ՝ Րաֆֆի միա՛յն գրագէտ էր. ո՛չ թէ նաեւ գրագէտ, այլ միա՛յն գրագէտ: Իր գիրքերը կ'ապրեցնէին զինք, աղքատ Ղազարոսի պէս կ'ապրեցնէին, բայց վերջապէս կ'ապրեցնէին: Ութսուն տարի ետք, երբ անգրաճանաչ մարդ գրեթէ չկայ այլեւս մեր մէջ, երկրորդ Րաֆֆի մը չունեցանք: Պիտի ըսուի, թէ Հայաստանի մէջ հիմա Րաֆֆիներ շատ կան. այս՛, կան, գրագէտներ կան, որոնք պետական պաշտօնեայ են: Դեռ աւելի կ'ունենանք խօսելու նաեւ այս մասին:

Դա՛րձեալ. ութսուն տարի առաջ, մեր հայրերն ու նախահայրերը խարոյկի լոյսով «Դաւիթ բէգ» կը կարդային. հիմա ելեկտրական լոյսով ալ կարդացող չկայ:

Առաջ մեր նախակրթարաններն իսկ հայագէտ եւ գրագէտ կը պատրաստէին. հիմա մեր բարձրագոյն կրթարաններն անգամ ո՛չ հայագէտ, ո՛չ ալ գրագէտ կը պատրաստեն. հետամուտ ալ չեն պատրաստելու:

Ուրիշ հիմնական տարբերութիւն մը՝ հին սերունդի խանդավառութեան եւ նոր հասնողներու հետաքրքրութեանց միջեւ՝ ըմբռնողութեան պակասը: Խանդավառութեան պէտք չկայ՝ ըմբռնելիր եւ բարեխիղճ ըլլալու համար: Այս երկուքը — ըմբռնողութեան եւ բարեխղճութեան պակաս — լմրոնելու համար, համոզուելու համար, թէ... տուտ չենք խօսիր, կը բաւէ կարդալ մեր թերթերը, օրաթերթե՛րը մանաւանդ: Ձենք վարանիր ըսելու, թէ մեր թերթերու լեզուն, ճիշդ է, հայերէնի կը նմանի, բայց հայերէն չէ:

Ձենք պահանջեր անշուշտ, որ ամէն գրող գեղեցիկ գրէ իր լեզուն: Ձենք պահանջեր նաեւ, որ ամէն գրող ոճ մը ունենայ: Բայց պիտի ուզէինք, որ ճիշդ գրուի մեր լեզուն, գոնէ չնահատակուի, խաչեալ Յիսուսի կերպարանքը չունենայ:

Մինչ «մեր սերունդ»ին մտահոգութիւններէն մէկն էր լեզուի գիտութիւնը լեզուի արուեստի մը բարձրացնել, նոր հասնողները ո՛չ միայն չունին այս մտահոգութիւնը, այլեւ չունին հոգը՝ տանելի բարեխառնութեան մը մէջ պահելու լեզուի գիտութիւնը:

Կրնանք ըսել նաեւ, որ գրական ճաշակը օրէ օր կը նահանջէ՝ իր տեղը տալու համար գիտական ճաշակին: Եթէ գրական ճաշակ մը գոյութիւն ունենար, մեր թերթերէն շատերը, ինչպէս մեր գիրքերէն ալ շատ շատերը, ո՛չ պիտի կրնային հրատարակուիլ, ո՛չ ալ պիտի կրնային կարդացուիլ:

Մեր ուզածը գրակա՛ն գրականութիւն մըն է, իսկ մեր ունեցածը գրականաշունչ գրականութիւն մըն է: Եթէ սխալ չէ այս բացատրութիւնը իր ձեւին՝ ինչպէս խորքին մէջ, կրնայ մօտաւորապէս բացատրել իմ մտածումներս:

«Լեզուի ճակատամարտը կորսնցուցինք, գոնէ ոգիի ճակատամարտը չահինք», կ'ըսեն անոնք — երիտասարդնե՞ր — որ հաշտուած են առաջին պարտութեան հետ եւ վաղը անկասկած պիտի հաշտուին երկրորդ պարտութեան հետ ալ:

Ահա հո՛ս, այս կէտին մէջ է, որ հին սերունդին խանդավառութիւնը պէտք է մեզի:

Բայց, — իրաւամբ պիտի հարցնեն գոհերն ու դժգոհները, — այսքան մռա՞յլ է Սփիւռքի գրականութեան վիճակը: Ո՛չ, պիտի ըսեմ ես: Երբ կը մտածեմ, թէ ամբողջ տասներորդ դարը, նոյնիսկ բովանդակ հայ գրականութիւնը երկրորդ Նարեկացի մը չտուին մեզի, իմ յոռետեսութիւնս կը վերածուի լաւատեսութեան:

Լեզուի եւ մշակոյթի հարցերու մէջ պարզ հետաքրքրութիւնը բաւական չէ: Հիմա բաւական չէ խանդավառութիւնն ալ:

Ըսած եմ ուրիշ առիթով, թէ մեծ գործերու համար մեծ զոհողութիւններ պէտք են, ինչպէս մեծ մեղքերու համար մեծ քաւութիւններ պէտք են:

Անգամ մը եւս արձանագրենք այս կէտը, որպէսզի չմոռցուի:

Բ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԱՆԹՈՒԱՆ ՕՀԱՆԵԱՆ

●

Ֆրանսայէն հեռու լինելու պատճառով, ուշ իմացայ ընկ. Անթուանի մահը: Ներկայ չեղայ իր յուղարկաւորութեան: Վաղ երիտասարդական տարիների ընկերս եւ սենեակակիցս, յափշտակութեան գիրկը անցաւ, առանց մի կաթիլ արցունք խլելու իմ աչքերից ունայնութեան փոսը գնալու ժամանակ:

Ազատագրութեան սերունդի անհուաճ ախոյեաններից մէկը աչքերը փակեց օտարութեան մէջ, հայրենիքի սրբազան սէրը իր հոգում:

Անթուա՛ն, օտար մէկ անուն, չգիտեմ ո՛րտեղից իրեն պարգեւուած, սակայն մէկ անխառն Հայ, նման բոլոր մեր լեռնցի Հայերին:

Ծնած Բիթլիս, 1914–15ի արհաւիրքը իրեն նետել էր Արեւելեան Հայաստան: Որբ, մենակ, առանց դուրգուրացող ձեռքերի, հազիւ պատանի, ընկել էր անծանօթ մէկ վայր:

Ժողովուրդը իրն էր, սակայն սովորութիւններն ու բարքերը իրեն խորթ: Բիթլի՛սն ու Արեւելեան Հայաստան: Երազի մէջ իսկ չէր կարող երեւակայել այդ, սակայն անողոք իրականութիւնը եւ Հայոց Գողգոթան՝ Անթուանը նետել էին իր ծննդավայրից հեռու, Նոր Բայազիտ: Առաջին օրերը եղել են դաժան, զրկանքով լի, այն է՛լ Նոր Բայազիտ, ուր տեղացին իսկ դժուարաւ է կարողանում գլուխ բռնել բնութեան, խեղճութեան ու կեանքի այլ դժուարութեանց դէմ: Անթուանը սակայն, ինչպէս բոլոր Հայերը, չի յուսահատւում, երիտասարդի կորովով նետւում է կեանքի յորձանքի մէջ եւ մօտ ժամանակից դառնում է զաւառի լաւագոյն աշխատողներից մէկը:

Հայութիւնը օրհաս էր ապրում, ամէն մէկ յուսալքում՝ ճամբայ էր դէպի մահ: Անթուանը եւ բոլոր նմանները, արիւնաքամ հայորդիները Արեւմտեան Հայաստանի, առանց վհատելու, դիմագրաւում են կեանքի դժուարութիւնները ու դառնում ինքնապահ ու կամաւոր զինուորներ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՊԱՊԻՆ ՄԱՏԱԿ ՋՈՐԻՆ

●

ԽՄԲ.— Ֆրանսացի գրական քննադատ մը Ալփոնս Տոտէի մասին խօսելով՝ շատ իրաւացիօրէն կը գրէ. «Պատմելու արուեստը բոլորովին ֆրանսական արուեստ մըն է, եւ Ֆրանսայի մէջ՝ ոչ մէ հայրաւաքնակներուն չափ այս արուեստին մէջ չի փայլիր, եւ հարաւաբնակներուն մէջ ոչ մէկ պատմող Ալփոնս Տոտէի վարպետութեան չի հասնիր, եւ Տոտէի գործերուն մէջ՝ ոչ մէկը չի բաղդատուիր ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՄ ՋԱՂԱՑՔԷՍ հատորին»:

Այս պատմուածքներու շարքէն՝ Պապին Մատակ Ջորին ամէնէն շատ կարդացուածներէն մէկն է:

Պապերը՝ 1309էն 1378, Հռոմէն տարագրուած են եւ հաստատուած՝ Ֆրանսայի հարաւը գտնուող Ավինեօն քաղաքը: Եօթանասուն տարուան այս շրջանը կոչուած է Երկրորդ Բաբելոնի Գերութիւնը: Ալփոնս Տոտէի պատմուածքին բառը կը խանդիտանայ սա այդ ժամանակաշրջանի Ավինեօնը:

Ով չէ տեսած Պապերու ժամանակուան Ավինեօնը՝ բան մըն ալ չէ տեսած: Իր զուարթութեամբը, կեանքի եռուզեռովը եւ տօնական օրերու շարանովը՝ չէ եղած երբեք նման քաղաք մը: Առտուընէ մինչեւ իրիկուն թափօրներ կը կազմուէին, ուխտագնացութիւններ կը կատարուէին, փողոցները կը ծաղկազարդուէին ու գորգերով կը փռուէին, նաւեր՝ կարտինալներով բեռնաւոր՝ կը հասնէին Ռօն գետի վրայով՝ դրօշածածան ու շքազարդուած, Պապին զինուորները որոնք հրապարակներու վրայ գրաբար կ'երգէին, դրամահաւաք աղքարները որոնք իրենց աղմկարար թմբուկներով կը դեգերէին չորս դին: Ցետոյ, ինչպէս մեղուները իրենց փեթակին չուրջ՝ մշտարգլուն տուները կը խռնուէին պապական մեծ ապարանքին չուրջ, ու դուրս օրն ի բուն կը լսէիք ժանեկագործ մեքենաներու թիք-թաքը, չուրջառներու ոսկեծիրը հիւսող մաքոքները, սրբազան սրուակներ փորագրող պզտիկ մուրճերը, տաւիղագործներու չինած գործիքներուն ձայնը, ժանեծագործուհիներու կրօնաշունչ երգերը. ասոնց վրայ աւելցուցէ՛ք կոչնակներու աղմուկը եւ անդին՝ կամուրջին կողմը թմբուկներու անդադրում խուլ ձայնը: Որովհետեւ մեր մէջ, երբ ժողովուրդը զուարթանայ է, պէտք է որ պարէ ու պարէ. եւ քանի որ այն ժամանակ քաղաքին փողոցները շատ նեղլիկ էին՝ ժողովրդական պարեր պարելու համար, սրնգահարներն ու թմրկահարները տեղ կը գրաւէին Ավինեօնի կամուրջին վրայ՝ Ռօնի զովաշունչ եզրին՝ ու գիշեր ցերեկ մարդիկ կը պարէին... Օ՛, ուրախ օրեր, երջանի՛կ քաղաք: Նիզակներ որոնք չէին ծակեր, պետական բանտեր ուր զովացուցիչ գինի կ'ամբարէին: Ո՛չ մէկ սով, ո՛չ մէկ պատերազմ... Ահա թէ ինչպէս Ավինեօնի Նահանգի Պապերը գիտէին կառավարել իրենց ժողովուրդը, ահա թէ ինչո՛ւ ժողովուրդը այնքա՜ն ցաւած էր անոնց վրայ...

Անոնցմէ մէկը մանաւանդ՝ որ Պապ-տար կը կոչուէր... Օ՛, այս մէկը որքա՜ն արցունքներ թափուեցան Ավինեօնի մէջ երբ անիկա վախճանեցաւ: Այնքա՜ն մեղմաբարոյ, այնքա՜ն հեզահամբոյր իշխանաւոր մըն էր: Այնքա՜ն անուշ կը ժպտէր քեզի իր մատակ ջորիին վրայէն: Ու երբ կ'անցնէիր դուն իր մօտէն, հոգ չէ թէ բանջարավաճառ մը ըլլայիր կամ երկրին նահանգապետը՝ քեզի կուտար իր օրհնութիւնը այնքա՜ն քաղաքավարութեամբ: Ճշմարիտ արքայազուն Պապ մը, բայց արեւելեան արքաներու սերունդէն Պապ մը՝ ժպիտին մէջ որոշ նրբութիւն մը եւ գտակին խրած կաքաւախոտի ծաղիկ մը...

Ամէն կիրակի, յետմիջօրէի ժամը երկուքի պատարագէն ելլելով՝ պատկառելի մարդը կ'երթար զբօսնելու իր այգին, պզտիկ սիրուն այգի մը որ ինք անձամբ տնկած էր Ավինեօնէն երեք մղոն անդին, Շաթօնէօֆի մրտենիներուն մէջ. ու երբ հոն վերն էր, ընկղմուած տաքուկ արեւուն տակ, մատակ ջորին իր քովիկը, կարտինալները իր չորս բոլորտիքը՝ երկնցած որթատունկերու տակերին, այն ատեն բանալ կուտար շիշ մը այդ տեսակի գինի, այն հրաշալի յակնթափայլ գինիէն՝ որ անկից ի վեր Պապերու Շաթօնէօֆ կոչուած է, ու զայն կ'ըմբոշխնէր ումպ առ ումպ՝ դիտելով իր այգին՝ սրտայոյզ երեւոյթով: Ցետոյ երբ շիշը պարպուէր ու իրիկունը վրայ հասնէր, ուրախ զըւարթ քաղաք կը վերադառնար՝ ետին առած կրօնականներուն իր ամբողջ անձնակազմը: Ու երբ Ավինեօնի կամուրջին վրայէն կ'անցնէր թմրկահարներու ընդմէջէն, մատակ ջորին նուագէն ոգեւորուած՝ ոստոստուն քայլուածք մը կ'առնէր, մինչ ինք անձամբ պարին չափ կուտար իր գդակովը, ինչ որ չափազանց կը գայթակղեցնէր կարտինալները, բայց ամբողջ ժողովուրդին ըսել կուտար «Օ՛, բարի իշխանը, օ՛, անբասիր Պապը»:

Շաթօնէօֆի իր այգիէն յետոյ, ինչ որ Պապը ամէնէն աւելի կը սիրէր աշխարհի վրայ՝ իր մատակ ջորին էր: Մարդուկը կը խենթանար այս անասունին վրայ: Ամէն իրիկուն, պառկելէ առաջ կ'երթար նայելու՝ թէ անոր ախոռը լաւ գոցուա՞ծ էր, թէ բան մը կը պակսէ՞ր մսուրին մէջ, եւ երբեք սեղանէն չէր ելլեր՝ առանց իր աչքերուն առջեւ պատրաստել տալու խոշոր գաւաթ մը յա ֆրանսեզ գինի շաքարատաս ու քաղցրաբոյր՝ որ անոր կը տանէր ինք անձամբ՝ հակառակ կարտինալներու դիտողութեանց...

(Շար. — 1)

ԱԼՓՈՆՍ ՏՈՏԷ

հայկական ինքնապաշտպանութեան: Հայաստանն անկախ, Հայաստանը՝ յաւիտենական հայրենիք Հայի, ահա՛ սրբազան ուխտը, արիւնի երկրից եկած Հայերի: Անթուանը պատկանում էր այդ փաղանգին:

Բիթլիս թէ՛ Երեւան, Արեւմտեան Հայաստան թէ՛ Արեւելեան միեւնոյն է. մի բուռ հող վերապրողների ու սրբազան յիշատակ մեկնողների համար: Հազար-հազարաւորների ուխտեալների մէջ, առաջիններից էր Անթուանը, որ որդեգրել էր այդ գաղափարները: Երկրի մէջ նա եղաւ զոհաբերող նուիրեալ, երկրից դուրս՝ հաւատաւոր առաքեալը այդ գաղափարների:

Ո՞վ էր Անթուանը. մէկ համեստ մարդ, լաւ օրերին երբեք հրապարակ նետուող, ու առաջաւոր զինուոր վտանգի պահերին: Թէ՛ Հայաստանում եւ թէ օտարութեան մէջ, նա մնաց միշտ նոյնը: Հայրենիքի օրհասի օրերին միշտ մնաց առաջապահ, իսկ Ֆրանսայում՝ 1933ի տժգոյն օրերին, երբ մի խումբ մարդիկ, յուսահատ հոգիներ, տուայտում էին անորոշութեանց մէջ ու անբաւական ցանկութիւններով ուզում էին կուսակցութիւնը վտանգել, նա առաջիններից եղաւ, որ ծառացաւ վտանգի դէմ, բոլոր նրանց, որոնք յետոյ սմքած, արտաքսուած Դաշնակցութիւնից, իրենց հոգու ողորմելիութիւնը ծածկելու համար բոլշեւիկների ստրուկները դարձան:

Անթուանը թէ՛ Փարիզ եւ թէ գաւառի մէջ մնաց հաւատաւոր, համեստ, բայց գաղափարական աննկուն կամքով մէկը: Նա շարունակեց երկրից ժառանգութիւն բերած գաղափարները տարածել ժողովուրդի մէջ:

Անթուանը, «Յառաջ»ի Անթօն, երբեք չյուսահատուեց, օտարութեան ծանր բեռը կրեց անմռունչ, մէկ վայրկեան սակայն իր մէջ չսպանեց հաւատը Հայաստանի ազատութեան, անկախութեան: Համեստ, սակայն տոկուն հոգիներն են, որ նպաստում են որեւէ ժողովուրդի երկարատեւութիւնը վսեմ գաղափարների արմատացումը ու իրագործումը:

Անթուա՜ն, միշտ նիհար, ջղուտ, պատրաստակամ զոհաբերութեան, նուիրումի:

Անթուա՜ն, ծաւի աչքերով մէկ եղնիկ, ամաչկոտ, առերեւոյթ երկչոտ մէկ ձագ, կտրուած գործնական աշխարհից, մոլի գաղափարների ու ծարաւի ազատութեան, անկախութեան:

Յաւիտենական ընդդիմադիր չարին, վատին, Թուրքին: Անբարիշտ հակառակորդ սուտին, կեղծիքին, բոլշեւիկին:

Անթուանը Հայ էր, լեռնցի Հայ իր դիմագծերով, բնաւորութեամբ, տոկունութեամբ:

Երկու տեսակ Հայեր կան՝ լեռնցիներ եւ դաշտեցիներ: Լեռնցիները կապուտաչեայ են, չէկ մազերով, գեղեցիկ կազմուածքով, հեզ բնաւորութեամբ. դաշտեցիները սեւ աչքերով ու մազերով, սովորաբար տգեղ դիմագիծերով, կասկածամիտ բնաւորութեամբ: Անթուանը առաջին տեսակի Հայերից էր: Իր ծաւի աչքերը նման էին մեր երկինքի պայծառ կապոյտին: Իր բնաւորութիւնը խաղաղ էր, նման մեր լեռներին գարնան եղանակին եւ փոթորկոտ բարկացած ժամանակ, ինչպէս մեր լեռները ձմեռուայ փոթորիկի օրերին: Բարի էր բոլոր զրկուածների հանդէպ ու կատաղի վագր անիրաւողների վերաբերեալ: Անկաշառ էր իր հոգին եւ վա՜յ նրան, որ անարդարօրէն փոթորկէր իր հոգին, ծաւի աչքերը դառնում էին կրակ, մեղմութիւնը անյայտանում էր, մնում էր Հայաստանի դաժան ձմեռը լեռներում, այն ժամանակ ներում չկար յանցաւորին, վատին: Նա երբեք չներեց Թուրքի եւ բոլշեւիկի նենգութիւնները մեր երկրի եւ ժողովուրդի հանդէպ:

Բիթլիսի Դաշնակցութիւնը իրեն մէջ դաստիարակել էր գաղափարի մարդը, մինչեւ վերջ էլ նա մնաց աննկուն: Հաւատում եմ, որ մինչեւ իր մահը, անսասան հաւատով երազեց Հայաստանը, ազատութիւնը, անկախութիւնը:

Այս տողերս թող լինին անթառամ ծաղիկներ Բիթլիսից, անմահական ջրեր Արագածից ու պայծառ արեւ Հայաստանից իր անմոռանալի շիրիմի վրայ: Թո՛ղ մարմինդ, սիրելի ընկեր, արգասաւորի այն հողը, որ երկար տարիներ հիւրընկալեց քեզ եւ թո՛ղ ոսկորներդ մէկ օր արժանանան Հայաստանի սրբազան հողին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀԱՄԵՐԳԸ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած երիտասարդութեան փեստիվալի զանազան յայտագիրներուն առընթեր, Հայաստանի ներկայացուցիչ երիտասարդները տուած են համերգ մը, որ մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է փառատօնին ներկայ եղողներուն մէջ:

Փուշկին թատրոնի մեծ սրահը, եթէ քանի մը անգամ աւելի մեծ ըլլար, դարձեալ բերնէ բերան լեցուած պիտի ըլլար, ըստ զանազան թղթակիցներու գրածին:

Հայ ժողովուրդի դիւթիչ երաժշտութիւնը, հայկական ժողովրդական հեզասահ պարերը մեծ վարպետութեամբ ներկայացուած են Հայֆիլհարմոնիայի երգի-պարի կազմին կողմէ: Հայկական համերգին իրենց մասնակցութիւնը բերած են Հայէլեկտրօ գործարանի տղամարդոց քառաձայն երգչախումբը, որ արդէն մեծ համբաւ կը վայելէ, քանոնիստները, Լոբետա Ցովեան («Նազանի» պարով), Իլյիչ Մինասեան, որ սրինգի վրայ կը նուագէ «Հովուականը»: Այս վերջինի նուագը ուղղակի հիացում կը պատճառէ հանդիսատեսներուն, որոնք զարմացած հարց կուտան «մի՞թէ կարելի է այդքան հասարակ գործիքի վրայ այսքան լաւ նուագել»: Նոյնքան յաջող ելոյթ կ'ունենայ դուդուկահար Ջիվան Գասպարեանը: Արնօ Բաբաջանեան դաշնակի վրայ կը նուագէ իր ստեղծագործութիւնները:

Ժողովրդական պարերու բաժինը, մասնաւորաբար Աշնակցիներու ինքնատիպ ու խրոխտ պարերը մեծ տպաւորութիւն կը ձգեն ներկաներուն վրայ, որոնք ռուսերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն լեզուներով կը խնդրեն կրկնել պարերը, ծաղկեփունջեր կը նետեն Սասունցիներուն:

Համերգի վերջաւորութեան արտասահմանեան բազմաթիւ հիւրեր ուզած են անպայման անձնապէս շնորհաւորել հայկական խումբը: Ամերիկեան «Նիւ Եորք Թայմզ»ի թղթակիցը բազմաթիւ անձերու ներկայութեան յայտարարած է, թէ Հայաստանի երիտասարդութեան համերգէն ստացած տպաւորութիւնը այնքան զօրաւոր է, որ ինքը ուղղակի հիացած է հայ ժողովուրդի մշակոյթով:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գիտութիւններու ակադեմիայի Քիմիական հաստատութեան կողքին վերջերս աւելցած է Քիմիայի դիտահետազօտական հաստատութիւն մը, որուն տնօրէնն է Հայկական Գիտութիւններու ակադեմիայի թղթակից-անդամ Մ. Գ. Մանուէլեան: Այս նոր հիմնարկութիւնը աշխատանքի ձեռնարկած է արդէն:

ՃէՅՄՍ ՕԼՏՐԻՆ, անգլիացի ծանօթ գրողը, Օգոստոս 13ին Թիֆլիսէն Երեւան գացած է, իր կնոջ ու երախաներուն հետ: Օլտրին Երեւան հրաւիրուած էր Հայաստանի Գրողներու Միութեան կողմէ: Միաժամանակ Երեւան այցելած է «Մանչեսթըր Կարտիըն» թերթին թղթակիցը:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ ԽԱՐԱՋԵԱՆ ժողովրդական դերասանը մեռած է 77 տարեկան հասակին: 1928ին կազմակերպած էր «Ամօ Խարազեան» պետական շրջուն թատրոնը, որուն ղեկավարը մնաց քսան տարի շարունակ:

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ ծննդեան վաթսունամեակին առիթով, «Ա. Մեասնիկեան» պետական գրադարանը լոյս ընծայած է «Եղիշէ Չարենց» խորագիրով մեթոտական նիւթերու ժողովածուն, որ կարեւոր օժանդակութիւն մը կրնայ բերել մեծ բանաստեղծին յոբելեանը նշելու պատրաստուող բոլոր գրադարաններուն:

ՀԱՅՊԵՏՀՐԱՏԸ լոյս ընծայած է Հ. Աճառեանի «Լիակատար քերականութիւն Հայոց լեզուի» գործին երրորդ հատորը, 1009 էջ, ինչպէս նաեւ Ն. Քուչակի «Հայրենի կարգաւ» բանաստեղծութիւններու ժողովածուն:

ՊԻՏՕ Ֆրանսայի նախկին վարչապետը, Վիշիի մէջ ճառ մը խօսելով յայտնեց, թէ համայնավարութիւնը նահանջի մէջ է եւրոպական երկիրներու մէջ, մինչ յետամնաց ժողովուրդներու մէջ յաջողութիւններ կ'արձանագրէ:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Վենետիկ ենք. նկարչական արուեստի, հնամենի շքեղ պալատներու եւ կոնտոլներու ոստանը: Մօտ հարիւր յիսուն Ֆրանսահայեր Մարսէյլէն, Փարիզէն եւ Լիոնէն, ուխտի եկած են Ս. Ղազար եւ հիւր են Մխիթարեան Միաբանութեան «Մուրատ-Ռափայէլեան Վարժարան»ին: Ուխտաւորները բոլորանուէր գուրգուրանքին առարկան են վարժարանին տեսուչ՝ Հ. Եղիա Վ. Փեչիկեանի, Հ. Աւետիք Վ. Թալաթինեանի եւ Հ. Բարսեղ Վ. Ձերիճեանի:

Մարսիլահայ մեր ուխտագնացութեան կազմակերպիչն է Մ.-Ռ. վարժարանի աւարտականներէն Պ. Ֆ. Ապաճեան, որ ամէն ջանք ի գործ կը դնէ՝ յաջողութեամբ պսակելու համար այս հոգեջերմ ճամբորդութիւնը:

Մեր հոգին լեցուն է հրճուանքով եւ երջանկութեամբ. Ս. Ղազար ենք. յուզումով կը համբուրենք այն հողը որուն վրայ կը սաւառնի առյաւէտ մեծ Մխիթարի, Ալիշանի եւ միւս վաստակաւորներու շունչը: Կղզիակէն կ'առնեմ ափ մը սրբազան հող, որուն խառնուած են հրականերու աճիւնները: Ու կը մտածեմ իրովի— Եթէ մեր ցեղին մեծագոյն հանճարը, Ս. Մեսրոպ, հայ ժողովուրդը փրկեց անդունդին եզերքէն՝, տառերու գիւտով եւ ոսկեդարեան մեծափառ մատենագրութեամբ, Մխիթար կերտեց երկրորդ ոսկեդար մը, ստեղծելով մշտավառ հնոց մը մեր մշակոյթին: Մօտէն ճանչցայ Մխիթարեան բազմաշնորհ Հայրերը, ճշմարիտ Հայեր, անձինք նուիրեալք, հմուտ եւ խոնարհ, մեղուաջան մշակներ, որոնց մշակած գետինը անվիճելիօրէն արգասաբեր է: Անոնք Հայեր կը պատրաստեն. սերունդի փրկութեան հիմնական աշխատանք կայ այստեղ. Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանէն մինչեւ Ս. Ղազարի մայրավանքը, Ազոլոյէն մինչեւ Ս. Ջենոյի ամարանոցները: Ղրկեցէք ձեր զաւակները լուսաւորութեան այս օրրանները՝ վստահութեամբ և այն հաստատ գիտակցութեամբ թէ՝ անոնք մարդ պիտի ըլլան, Հայ պիտի մնան եւ իրենց կարգին Հայեր պատրաստեն:

Ի՜նչ անսպառ նիւթ չուրջ բոլորդ՝ յօդուածաշարքի մը համար:

Մարսիլահայ ուխտաւորները մօտերս պիտի թողուն Վենետիկը, Մ.-Ռ. վարժարանը, Ս. Ղազարն ու մեր բոլորին սիրելի Հայրերը սրտագին շնորհակալութեամբ, խոր գոհունակութեամբ եւ հաւատքով լի՝ ապագային համար:

ՎԱՀՐԱՄ Կ. ՄԻՍԹԻՔ

ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐՈՒ համաձայն, Ժընեւի Ֆրանսեւեգիպտական ժողովին մէջ, Ֆրանսա կը ներկայացնէ Դաշնակիցներու կարծիքը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ԽՐԿՈՒՆՔ

ԳԼՈՒԽ ԻԸ.

ՀԻՆ ԴԱՒԱՃԱՆ ՄԸ

Ես էլ հիմա որ ապրուստ ունիմ փա՛ռք Աստուծոյ եւ մարդու կարօտ չեմ շնորհիւ խելօք վարմունքիս, որսորդութեամբ ժամանակս կ'անցնեմ:

— Ո՞վ էր քու ծառայած իշխանդ:

— Նա էլ Արծրունի մի էր. այս ցեղը ապերախտութեան համար ծնած է:

— Ի՞նչ Արծրունի էր, հոգիդ սիրես:

— Գուրգէն Ապուպելճ, շատ քաջ բայց կատարեալ յիմարին մէկը:

— Հը՜... Գուրգէ՜ն... լաւ կը ճանչեմ:

— Ուստի՞ կը ճանչես:

— Այնպէս լաւ կը ճանչեմ, եւ այնպէս ափիս մէջ ունեցեր եմ վայրկեան մը՝ ինչպէս սա բաժակը:

— Միթէ՞ կարելի է այդ հսկան՝ որ Բուղա ափին մէջ մէջ չկրցաւ սղմեցնել, քու ափիդ մէջ սղմէր. ցիրաւի զարմանք բաներ կը պատմես, հայր սուրբ:

— Կ'ուզես հաւատա՛՝ կ'ուզես մի՛ հաւատար. եթէ հիմա նա տիրացաւ Մարդպետտանի, Դերենիկի յիմարութեան պտուղն է, Մարտիրոս վարդապետ յանցանք չունի. ես այդ տեղ չսղմոր հսկան՝ սա փոքրիկ ծակին մէջ սղմեցուցի՝ նորա ձեռքը տուի... ի՞նչ էր յանցանքը եթէ կաթողիկոս, իշխանաց իշխան հազար կտոր եղան, սապէս բռին, նապէս բռին, ձեռքէն առին, ելան գնացին:

Վարդապետը երբ այս խօսքերն կը զրուցէր, լեզուն բերնին մէջ կը պլորէր, լուսին իւր աչաց բազմապատկեալ էր, եւ Վահրիճ իւր գինւոյն գրեթէ բոլորովին ըմպած նոյն միջոցին՝ այդ Մարտիրոս անուան մօրին ամբողջ զօրութիւնը զգեր էր: Ուստի զուարթ դէմքով՝ ջանալով իր վիճակը ծածկել, ըսաւ.

— Իմ պատուական հայր սուրբ, դու շատ խելօք եւ հնարագէտ մարդ ես, դու լաւ գիր նաեւ գիտես, վասնզի Աշոտ Արծրունւոյ պէս մեծ իշխանի ատենադպիր եղեր ես. այդ անպիտանն էլ քեզ մոռցեր է:

— Իրեն այնպիսի ծառայութիւն ըրի, որ սատանան չի կրնար ընել, մէկ թուղթ մը գրեցի, թուղթ մը գրեցի, որ գաւառ մը իրեն օժիտ բերաւ... մե՜ղք աշխատանացս... այնչափ լաւութիւն, հը՛, բոլոր սա փլփլած վանքին համար, տարի մ'էր որ թափառական կը շրջէի այդ քու Գուրգէնի երկիւղէն... վերջը իմացայ որ դա մոռացկոտ մարդ է, ոչ բարեկամը գիտէ ոչ թշնամին... էլ չեմ կարող... գլուխս կը չը... կը դառնայ, ես այստեղ լաւ մը լնեմ...

Եւ իրօք մարդը երկնցաւ. Վահրիճ էլ դիմացը վերարկուն քաշեց՝ կէս քուն կէս արթուն կը քնէր՝ նորա խորդալուն ձայնը երբ յանկարծ դադրէր, աչքերը կը բանար որ մարդը չփախցնէ: Երբ արշալոյսն սկսաւ, ժողվտեցաւ եւ չիտակ քաղաքը շունչըն առաւ:

ԳԼՈՒԽ ԻԹ.

ԳԵՂԵՑԻԿ ՕՐ

Կանգուարի բերդին դռները բացուեցան ընդունելու համար ամենայն պատուով եւ փառօք Գուրգէն Ապուպելճ եւ, Հեղինէ Տիկին երկրորդ օրը բերդին եկեղեցւոյն մէջ պսակուեցաւ Գուրգէնի հետ ի մեծ ուրախութիւն Անձեւացեաց ժողովրդեան, որ հզօր պաշտպան մը կը գտնէր այսպիսի աննման քաջ իշխանի մը հովանաւորութեամբ: Բայց եթէ մէկ կողմէ ամուսնացեալք երջանիկ եւ ժողովուրդը գոհ էին՝ միւսէն շատ մը բանսարկուներ վերջին յուսահատութեան մէջ էին: Մուշեղ իշխանի կտակը պատրաստող Թէոդորոս վարդապետ՝ առաջնորդ Հոգեաց վանից, որ Դերենիկի խորհրդով եւ նորա յօգուտ ծածուկ Հեղինէի որբ տղան ջանացել էր զրկելու, հիմա անճար եւ չփոթ մնացել էր, իւր բոլոր յոյսերը տեսնելով ոչընչացեալ:

Իսկ Դերենիկ մեծամեծ պատրաստութիւնք կ'ընէր պատերազմի, եւ նոյն միջոցին՝ նոյն Թէոդորոս վանահայրը դեսպան կ'ուղարկէր Գուրգէնի՝ սպառնալեօք որ Անձեւացեաց կէսը Նորաբերդի հետ ըստ կտակին զօրութեան իրեն յանձնէ:

Չենք ուզեր երկայն պատերազմներու վրայ խօսիլ, ուր Գուրգէն վերջապէս յաղթութեամբ պսակուեցաւ, եւ ամբողջ Անձեւացեաց գաւառին տիրացաւ. հանդարտեցուց երկիրը, ապահովեց ի թշնամեաց, եկեղեցիներ շինեց եւ խաղաղութեան տօն կատարեց նուակատեաց:

Բայց այս խաղաղութիւնը նաեւ երկայն չտեւեց, վասնզի Դերենիկի հայրը՝ Աշոտ իշխան գերութենէ ազատելով եկաւ Բաղդադէ, եւ հրամայական պատգամ ղրկելով Գուրգէնի, կը պահանջէր Անձեւացեաց գաւառին մասը Դերենիկի համար: Իսկ Գուրգէն հանդարտ պատասխան կ'ուղարկէր եւ կ'ըսէր. «Հայրենի ժառանգութենէ զիս զրկեցիք, եղբայրական բաժինը յափշտակեցիք, հիմա ինչ որ ինձ Աստուած ժառանգեցուց, այն էլ կ'ուզէք առնուլ բռնութեամբ: Միթէ՞ դու միայն պիտի բնակիս երկրիս վրայ: Տեսնէ Տէր եւ դատէ իւր արդարութեամբ, ինչպէս ես կը յուսամ»:

ԾԵՐԵՆՑ

(Շար.)

ընդհատումին փորձերը: Այդ Թուականէն սկսեալ, կարելի պիտի ըլլայ պակսեցնել պահեստի դրուած հիւլէական զէնքերը եւ օգտագործել զանոնք՝ խաղաղասիրական նպատակներու:

5.— Օդանաւային հսկողութիւնը եւ անոր եղանակը պէտք ըլլայ՝ համաձայնութեամբ մը:

Ֆրանսայի պատուիրակ Ժիւլ Մոք յիշեցուց խորհրդային ներկայացուցիչին, որ սխալ պիտի ըլլար մտածել, թէ ներկայիս հիւլէական երեք ուժեր գոյութիւն ունին.— չո՛րս են անոնք: Ֆրանսան ալ կայ:

Գ. Ժիւլ Մոք յետոյ հարցուց խորհրդային պատուիրակին.— «Այս պատասխանը պէտք է վերջնակա՞ն նկատել, թէ ձեր կառավարութեան հետ խորհրդակցելէ վերջ, նոր բանլիք պիտի ունենաք»:

Գ. Զորին պատասխանեց.— «Մէկ բանը զոր կրնամ ըսել ձեզ յուսադրելու համար, այն է որ հոս կ՚ըլլամ նորէն յառաջիկայ երեքշաբթի շարունակելու համար մեր խօսակցութիւնները»:

«Նիւ Եորք Հերըլտ»ի Լոնտոնի Թղթակիցը կ՚ըսէ թէ խորհրդային բանբեր մը յայտնեց, թէ Զորինի պատասխանը պէտք չէ վերջնական նկատել: Նոյն ուղղութեամբ մամուլի ասուլիս մը տուած է Ժիւլ Մոք յայտնելով թէ՝ խորհրդային պատասխանը վերջնական նշանակութիւն չունի: Այս առթիւ յիշեց թէ նմանօրինակ կացութիւն մը ստեղծած էր Գ. Վիշինսկի 1954ի ապագինման ժողովին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏՐԻՏԻ կարեւորագոյն Թերթը կը յայտնէ, թէ Ֆոր-Ֆրանքօ հանդիպումը կը փաստէ, թէ Պիրենեան լեռներ գոյութիւն չունին Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ միջեւ.— «Մեր երկու երկիրները կը պատկանին Արեւմուտքին եւ Արեւմտեան Եւրոպային»:

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ «հակաժողովրդական» խմբակին դէմ սկսած պայքարը կը շարունակուի, հետզհետէ՝ աւելի սաստկանալով: Այս առիթով Եէնչինկի համալսարանին դասախօսներէն մէկը շնորհազրկուած է իբրեւ «հակաժողովրդական»:

ՉԻԼԻԻ մէջ Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Փինօ Հանրապետութեան Նախագահը հրաւիրեց որ պաշտօնական այցելութիւն մը տայ Փարիզ:

ԱԼՊԱՆԻԱ կը փափաքի դիւանագիտական յարաբերութիւններ ստեղծել Միացեալ Նահանգներու հետ, յայտարարեց Ալպանիոյ Վարչապետը, ամերիկացի լրագրողի մը հետ իր ունեցած տեսակցութեան ընթացքին:

ՄԱԼԵԶԻԱ անգլիական Հասարակապետութեան վեցերորդ անկախ պետութիւնը հռչակուեցաւ այսօր:

ԺԸՆԵՒԻ Ֆրանքօ-եւրոպական խորհրդաժողովին մէջ համաձայնութիւն գոյացաւ՝ որ Ֆրանսական առաքելութիւն մը երթայ Գահիրէ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ հիւլէական նոր պայթում մը եղած է Օգոստոս 22ին, կը յայտնեն Ճափոնէն:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ փորձեցին նոր հրթիռ մը, որ մեծ յաջողութիւն արձանագրեց, յայտարարեց ամերիկեան բանակին քարտուղարը:

ՊՈԼՍՈՅ վերջին Թղթաբերէն (27 Օգոստոս) կը տեղեկանանք թէ Պոլսոյ բարեզարդութեան առթիւ Կալաթա-Քարաքէօյ-Թօփհանէ ճամբուն ձախ կողմը պիտի ապասեփականացուի, այսինքն պիտի փլցուի: Բոլորին ծանօթ է որ այս ձախ կողմին վրայ գտնուող փլցուելիք շէնքերուն մէջ կը գտնուի Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ Կեդր. Վարժարանը:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Թագաւորը Անգարա հասաւ երեքշաբթի օր. իր այցելութեան պաշտօնական մասը լրանալէ վերջ պիտի այցելէ Անատոլուի քանի մը քաղաքները: Անգարայի կուսակալութիւնը մասնաւոր զեկոյց մը հրատարակեց յանձնարարելով ժողովուրդին որ ծաղիկ չնետեն Թագաւորին ինքնաշարժին մէջ կամ չփորձեն խօսիլ անոր հետ:

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ պատուիրակութիւն մը Գահիրէի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Նասրի հետ: Խօսակցութիւնները ՄԱԿի յառաջիկայ ժողովին մէջ Հունգարիոյ հարցին քննութեան շուրջ դարձան:

ԳԱՀԻՐԷԻ ոստիկանութիւնը Երեւան հանեց համայնավարական դաւադրութիւն մը: 18 հոգի ձերբակալուեցաւ:

ՈՒԽՏԻ ՕՐ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

33, Ռիւ Սէն Ժիւսթ

Սեպտ. 29ին Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս մեծահանդէս ուխտագնացութիւն եւ մատաղի օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ Ս. եկեղեցւոյս մէջ:

Նոյն օրը կը պատարագէ եւ կը քարոզէ վիճակիս Առաջնորդ Գերշ. Տ. Սերովբէ Եպիսկոպոս Մանուկեան օրուան տօնին շուրջ:

Ս. պատարագի հոգեմայլ երգեցողութիւնները կը կատարէ Ս. եկեղեցւոյս հովանիին տակ կազմուած փոքրիկներու խումբը, ղեկավարութեամբ իրենց ուսուցչին՝ Գ. Գէորգ Հուպոյեանի:

Կը խնդրենք մեր հաւատացեալ ժողովուրդէն, որ կանխաւ բարեհաճի դըրկել եւ կամ յանձնել նուէրները Տ. Ագգէ քհնյ. Փայլակեանի հասցէով 31-33, Ռիւ Սէն Ժիւսթ, Արնուվիլ:

Հոգաբարձութիւն
Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ
Արնուվիլ (Սէն է Ուազ)

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՈՒՍ. ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՓԱՐԻԶ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Համալսարանական Ոստանի Մարի Նուպար հիմնարկութեան մէջ հայ ուսանողները կրնան սենեակ ապահովել իրենց համալսարանական ուսման ընթացքին, հետեւեալ պայմաններով.—

1) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաշօ) վկայական:

2) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի կամ որեւէ համալսարանական բարձրագոյն դպրոցի մը մէջ: Լիսէները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր:

3) Երկու հոգինոց սենեակը կ՚արժէ անձ գլուխ 4.500 ֆրանք ամսական, իսկ յետագային առանձին սենեակ ունենալու պարագային 5.700 ֆրանք:

4) Համալսարանական Ոստանի ուսանողները կ՚օգտուին ուսանողական ճաշէն (75 ֆրանք):

Փարիզի Հայկ. Տունը, իր հայկական ճարտարապետական ոճով, իր գրադարան ընթերցարանով, եւ վերջապէս գրեթէ բոլոր գաղութներէ հոն հաւաքուած հայ ուսանողներով հայկական փոքրիկ օճախ մըն է Միջազգային այս հսկայ Ոստանին մէջ, իր արդիական բոլոր յարմարութիւններով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ընել հետեւեալ հասցէին.

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՓԱՐԻԶ

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

կահաւորուած սենեակ մը երիտասարդ զոյգի մը համար, ԱՌԱՆՑ ԽՈՀԱՆՈՑԻ: Դիմել Թերթիս Վարչութեան

Imp. ARAXES, 46, Rue Richer Paris-9e

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ» կը ծախուի նաեւ Քաւէի մեթրօյին գլուխի կրպակը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Նիկողոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Լիոնի Հայոց եկեղեցին 69, Ռիւ Լուի Պլան իրենց մօր՝

ՆՈՒԱՐԴ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին համար:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

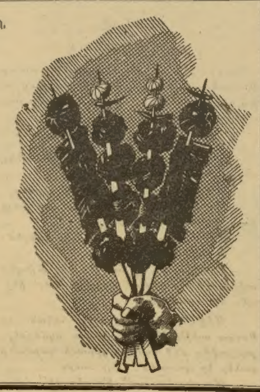

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 20,30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Հին անդամատետրները միասին բերել:

ԿԱՐՏԱՆ.— Համախորհրդային Միութեան Կարտանի Մ. ճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ: Օրակարգ՝ ա) Զեկուցում Միութեան 17րդ պատգմ. ժողովի. բ) Հաշուետուութիւն. գ) Վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

Անհրաժեշտ է Մ. ճիւղիս բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը այս ժողովին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ Փափազեան ընտանիքը 10 հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին, իրենց սիրեցեալ եղբօր Կարպիս Փափազեանի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ:

ԿՈՉ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1957–1958 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Պարտականութիւն կը նկատենք տալ կարգ մը ծանօթութիւններ, Եւրոպայի միակ աղջկանց գիշերօթիկ վարժարանի ընդունելութեան մասին:

Վարժարանին նպատակն է՝ պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով օժտուած եւ հայեցի դաստիարակութիւն ստացած ճշմարիտ հայուհիներու սերունդ մը:

Դպրոցասէրի ուսման ծրագիրը կ՚ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.—

Ա.) Ֆրանսականը, որ տառացիօրէն կը հետեւի պետական լիսէներու ութիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին — անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով — կը պատրաստէ պոըվէի եւ պաքալորէայի:

Բ.) Հայկականը որ կ՚օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիները կ՚ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ: Տարեվճարն է 120,000 ֆրանք, վճարելի եռամսեայ եւ կանխիկ:

Աւելի մանրամասնութիւններու համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան՝

I, BLD DU NORD — LE RAINCY
Tél. Le Raincy 172